

Sacre pagine p felloz ordinis pdicatoz Tho
me valois i mcol ai triucth in libros bñ augus
tini de ciuitate dei Comētaria felicis nicholai

Luminis impetus leti
ficat ciuitate dei. In ps
fons sapie verbū dei re
fides in excelis p dona
sua pcedens in quoz
capita se diuisit. scz in
quatuor flumina de qz
bus scribitur ecclia hie

xxiiij. Ego sapientia effudi flumina. dum
mentibz quatuor doctoz ecclesie. quibz spe
cialiter in expōsitione sacre scripture cōtulit
picipatū copiosissime aquas sapientie salus
tatis infudit. quas tñ mirabili dispōsitione sic
p spūm suū distribuit qd anthonomatice per
quādam excellētā. sensū hystoricū bñ Ieros
mimo. sensū moralē seu tropologicū bñ gre
gorio. sensū allegoricū bñ ambrosio. sensū
vero anagogicū bñ augustino cōmisit. In
qz sensus anagogicus id ē surū ducēs videlz
ad supna. p rogauā obinet dignitas. ppē
qd bñ augustino specialr dūent iuxta illud
ecclia hie. xlvij. Impletus ē qī flumē sapia
nā quē ad modū bñs Iohes euāgelista ali
os euāgelistas. sic bñs augustinus ceteros
doctoz antece. hie. Quāuis igitur p dca flu
mina quoz ab altitudine mōtū eterno de
scēdit cū impetu. et ideo necē sit de eis illd ps.
verficari. deauerūt flumina dñe deauerūt
flumina uocē suā. fluuus tñ qrtus cuius nomē
est eufrates. qd interpretatur frugifer id est
doctrina bñ augustini qī ab alton pueniēs
quo ad libros de ciuitate dei ab ipō dscēpōs.
p ciuitate sanctā iherlm. i. eccliam militantez
decurres venit cū impetu fortiori cui impetus
ciuitate dei lenificat nō solū qz potuz suauissi
mū sibi pāt. s; etiā qz contra impugnatores
hystiles ipam ptegit r defensat. ppter hēn
adūlarū huius ciuitatis dicit p illd ecclia hie.
iiij. noli resistē dtra faciē potētis. et ne cone
ris cōtra iētū fluij. Cū ergo sint huius flū
mis aque suauissime r salubres. ciues tñ hu
ius ciuitatis sanctissime multos h dtristat.
qz accessus ad eas pāpue. in pmiss. x. libris
multū vidē difficilis. Nā flumē ipē qī puteus
altus ē. et i quo hauriāt pauci hnt. **P**ro
pter qd ego frater thomas ordinis pdicato
ri anglicus nacōe. cupiēs p fatā difficultatē
salte p pte auferre. et de p dco fluuio hauris
re uolēbz. accessum facile pparare. dñis in
eius auxilio qz p fundā fluuioz scrutatur et
abscondita p ducit in lucē. expōsicoz quādam
sup. x. libros pmos de ciuitate dei in quibz est
maior obscuritas qz in sequētibz. ppter hysto
riarū r fabularū multitudinē paucis notaz
dposui. loca plamora trāsilies. obscuritatibz
vero magis in hysto pmittēs quēdā qz h p h

mialr que ad intelligētiā dictoz librorū necē
ria vidētur. Quoz quēdā p tinet ad causas
ipoz effectiuā. quēdā vero ad eoz materiaz
et pcedendū modū seu formā. **C**irca uero
cām effectiuā librorū de ciuitate dei scēdū est
qz bñs augustinus sicut colligi pōt ex hñs
qz ipemet dicit infra libro. xix. capitulo vltio
libros de ciuitate dei scēdit circa anū a missi
one spūs sancti. ccccxi. Causa uero qz mo
uit ipm ad scribēdū fuit ut repmēt blasphemias
contra xpm in surgētes. ppter hoc qz epibz
xpianoz vrbis romana a gothis capta fuit.
Et ppter alia mala qz tā urbi qz alibi etiā ex
vrbē xpianis p gentē gothoz sūt illata. Ob
hoc eni multi contra xpm r nomē xpianū insur
rexerūt et cultū falsoz deoz cultū xpiano p
ferēbāt asserētes qz dū pplis romanis cultū
multoz deoz fuerat deditus nō est passus ta
lia qualia epibz xpianis a gothis. **S**ed autē
pmissa r ea de quibz bñs augustinus in li
bro de ciuitate dei fac mētionē plenus intel
ligātur ponā p fate capōis urbis hystoriaz
quā psequitur paulus diacon⁹ in libro. xii.
hystorie romanorū. et orosius libro. viij. de
oresta mūdi. **E**st autē in pmiss scēdū qz hñ
p hystoz libro. ix. ethiarū. gens gothoz ē gēs
fortis r bellicosa corpis mole ardua et armo
rū genē terribilis. Et scēdū eūdē libro. xiiij.
gothia ē ps europē ppe daciam. Cuius pplis
gothi appellantur qz hñ papiā. gete. et olim.
getuli appellabātur. hñ uero scēdū orosiu tpe
uacētis mparozis qz fuit arrianus de sedibz
suis expulsi p hunos uenerūt in ytaliam in
multitudine copiosa ut sibi acquirēt nouas
sedes. Erant autē ipoz duo reges quozū
vnus fuit sata genē r mhdelis radagalus
noīe hñs sub se ducēta milia gothoz qui ut
moris erat huus gēs dñs suis deuouerat
oēm sangnē rōnoz. **E**o igitē urbi imminētē
sit oim paganorū m vrbē dursus dicitū hūc
hystē potētē esse nō solū copia virorū uerū
etiā maxie p hido deoz. urbe uero idcirco de
stituta esse auxilio r in breui pitura. qz deos
et sacra deoz p didit. In tñ uero auget qre
la. qz de dñs in vrbē reducēdis et eoz facris
renouādis inter se tractatur. feruēt in tota
urbe blasphemie r nomē xpi tanqz lues aliq
istoz t pum la cessit. Et tñ misericorditer
egit deus ut p dūs rex cū suo exercitu diuino
mutu territus in mōtes uel alanos coactus
est ubi hñ eos qz nudius referūt ipē cū du
cētis milibz in mōtis iugo asprimo edclusus.
sic qz ab effusione sangnis xpiani edēbz et
bibēbz r ludēbz xpianis. ipi hystes laborā
tes esurie siti r frigore sūt dfecti. rege eoz ca
pro et in vncis rēcto paulisp r postmodū
interfecto. et quidē hñs huus regis gotho
rū scz. radagali talis fuit. Alter uero rex go
thorū alaricus noīe xpianus fuit. ac timore

dei mis incedēs qui ab honorio tūc impato-
re admodū catholico sedes quibz cū suo exer-
tu posset cōsistē expectant. Cui impator gallias
cessit. Cui dū ad gallias pgeret et apud pu-
lentia aliquatū redideret stillico comes cu-
piens gothos aggredi pagano duci belli su-
mam commisit q̄ sacro die palce gothis nichil
tale suspicātibz sup eos irruit magnāqz prem-
eoz pstravit. Nā p̄mū turbati et eia ppter
religionē cesserūt. h̄ demū arma corripunt vi-
etozēqz p̄s exercituz stillicomis p̄sternunt.
nec mox a iter inceptū deserentes romā redire
atendūt et cūcta p̄ que transeūt. igne ferroqz
vastate svrte capiunt incedūt. p̄sqz tū urbs
incedēt p̄ceptū erat regis. ut si qui in scā lo-
ca p̄cipue scōz petri et pauli ecclias defugiss̄ ses-
cūri et maiolati esse hinerēt. unde q̄ntū pos-
sent se a sanguine teparēt. **C**apta ē itaqz ro-
ma anno. M. C. lxxii. a cōdicōe sua. id ē circa
ānū dñi. cccc. xii. Die vero tercia postqz gothi
urbē cepant ab urbe discedūt facto aliq̄li co-
mox incedio h̄ nō tāto quāto olim a romā mo-
impatorē nerone factū fuit. **D**emū vero
p̄ capaniā lucaniā et bruciā strage bachātes
in ciuitate q̄ regiū d̄ puenerūt. ubi in siciliam
ascensis nauibz dum cuperēt transiretate passi
naufragiū plimos pdiderunt. alaricus vero
rex eoz dū quid acturus ess̄ delibaret morte
sibi defunctus ē quē in flumine valente noie
cūis aluēz gothi deuiauerāt captiuoz cū o-
pibz multis sepeliēt. et ne locus ille notus eet
labore expleto captiuos extinguit. Regē vō
sibi cōstituit ataulphū alarici affmē seu p̄mz
quū cū quo romā reuertitur. et q̄ in urbe rez-
fiduū fuerat more locustarū eradūt auferēt
inde sorore impatoris honozij q̄ fuit theodosij
magm filia noie placidā. quā sibi ataulphus
in foro iulij matrimonio copulauit ad magnū
comodū rei p̄blice. ut postmodū patuit i effcū.
Ram mariti animū mgemo suo et subtilibz ar-
gumētis ad hoc inflexit ut pacē petit rōmz.
p̄mo et p̄ defendēda romana republica vires
gothoz impedere p̄optauit. nā p̄t ipemet so-
lebat referre cū multa expiētia p̄bass̄ vidēt
gothos nullo mō posse parere legibz ppter of-
frenatā barbariē. neqz republicā esse posse ele-
gisset ut saltē gloriā sibi de restituēdo in mee-
grū romano noie et augēdo gothoz viribz q̄-
reret. quāuis p̄s ardēt inhiass̄ ut delero
noie romanoz gothoz ess̄ impūi sicqz vocare-
tur. qui postmodū in gallias p̄fices apud
barchinā fraude suoz diē clausit extremū
Premissa de duobz regibz p̄fatis gothoz ac
malis p̄ eos illatis de hystozis pauli dyaco-
ni et ozon extaxi de q̄bz malis fac̄ aug. in dēis
libris sepis mētionē. oñdēs q̄ multa p̄iora
passi sūt rōm cū dedit essent cultūi deoz mul-
toz. et ito nō debere eos ppter deā mala blas-
phemare nomē xp̄i. nec p̄ferre culturam deoz
culture vel religionē xp̄iane. vnde et totū op̄

augustini de ciuitate dei ut patz p̄ cū dē libro
scdo retracta cōnū in duas p̄tes dimidiē p̄nci-
pales. In quarū p̄ma euerit ciuitatē diaboli
errores varios circa latrā id ē diminitatis cul-
tū destruēdo. In scda p̄te firmat ciuitatē dei
ip̄am in vero cultu dei et h̄e catholica instrūcō
et incipit scda ps in. xii. li. In p̄ma vero parte
id est in decē p̄mis libris incedit aug. p̄ totū
subuertere errores gentiliū p̄s deos colētiū.
Quātū vero ad materiā et modū p̄cedēdi
in h̄is. x. libris sciēdū q̄ cū h̄. x. libri ordina-
ti sūt ad destruēdōem p̄dolatricē et futādū er-
rores gentiliū circa culturā faloz deoz. aug-
m̄ eis sic p̄cedit. Nā p̄mo improbat errorem
ponētē q̄ cultus eoz deoz defert et p̄st̄ vniū-
scdo improbat errorem ponētē q̄ talis cultus
p̄dest mortuis. Et circa improbatōem p̄m
erroris laborat in q̄nqz p̄mis libris. Circa im-
probatōem vero scdi erroris laborat in quāqz
libris alijs p̄mos quāqz sequētibz. Circa im-
probatōem p̄m erroris sic p̄cedit q̄ p̄mo ostē-
dit q̄ urbs rōna mala q̄ passa ē nō potuit cul-
tū vniū veri dei asseribē. Scdo oñdit q̄ bona
sua sc̄ q̄bz aucta ē debeat vni deo attribuere.
Et cōtinet p̄ma ps tres libros. Scda vero du-
os sequētes. In tribz vero p̄mis libris sic p̄ce-
dit. nā in p̄mo libro oñdit q̄ vastacō urbis p̄
gothos nō d̄ ascribi religio xp̄iane. sic in hi-
des putauerūt. In scdo vero libro p̄bat q̄ d̄
falsi nō curat de malis culpe ut sc̄ illa p̄hibēt
In terco vero libro p̄bat q̄ nec curat de malis
pene ut ea depellat. Primus vero liber cōtinet
triginta sex capitula quoz p̄na p̄ncipia et tā-
gam eoz sententiā breuiter et summat. ubi cūqz
vero in caplo quocūqz aliqd̄ repero q̄ posse
merito intellectu legētis obfuscare locū illum
designato et apertā mētionē augustini quātū
michi videbit̄ posse debere legem succicere ad
intelligētiā capiēda. Et itē i libris sequētibz ob-
suato. Primus vero lib̄ incip̄ h̄ mō.

Olonissima ciuitatez dei et
In isto p̄mo caplo tagit te-
atus augustinus duas cul-
pas romanoz. Quarū p̄ma
fuit imia elatio et superbia.
Gloriābatur eni se sibi oibz
subiecisse vel fulegisse. q̄ h̄e ex p̄p̄tute ei
nō dei nutu et dispōicōe illud egissent. Et p̄p̄
illā culpam merito p̄misit deus vrte a gothis
gēte vitelz abiecta. ut pote q̄ p̄pas sedes ami-
serat. nec locū ad inabitādū habebat vastā-
ri. Scda culpā fuit eoz ingrātudo imia que
deā vastacōem seq̄batur. Nā cū in dicta va-
stacōe multū p̄tū fuiss̄ ciuibz et etiā urbi p̄p̄
reuerentiā nois xp̄iam nichilominus multi eoz
xp̄iams ep̄ibz insultabāt. Hec igitur q̄ ad su-
mam totius capituli breuiter sūt p̄stricā.
Loca vero obscuriora huius capli sūt q̄ se-
quētur. Sicut in h̄e tpm̄ cursu. Hoc diē aug.
quia ciuitas dei habz duas p̄tes quarū vna

vocat eccia militis. et alia vocatur triumphas.
h in fine mundi tota erit triumphas. **C**arissimi
me marcelline suscepi etc. **I**sti marcellino scri
psit aug. hos libros de civitate dei. cuius milite
reperitur epse ad augustinum et e converso. fu
it aut marcellin⁹ sedm ozoliu libro. vii. vir tri
bunus prudens industrius et oim studioz ap
petentissimus que marus comel vel zelo stimu
latus. vel auro corruptus apud cartaginem
interfecit. **P**arere subiectis et rebellare etc.
Iste versus est virgilij libro. vi. enoytos. et lo
quitur de excellētia romanorum in armis et rebz
bellicis ac ipoz modestia in regēdo subiectos.
Serius aut iste virgilij cū alijs vlibz eiusdez
huc versus pcedētibz ponit ab augustino infra
libro. v. caplo. xij. vbi exponit et ideo hic p
transio. **D**ucusqz cruciatus seniebat etc. id ē
ad loca martirū et basilicas aploz in quibz sal
uabatur fugientes ut sup in hystoria capcois
urbis patuit. **I**llo ducebant a miseratibz
etc. **S**ensus ē q multi hystoriū id est gotioz tā
te misericōis fuerūt erga eos quos intra vr
te repererūt qz deduxerūt eos ad loca martirū
et basilicas aploz ne forte si ab hys qz mioris
misericōis erat fuissent reperi ex illa loca fuif
sent trucidati. et tñ qz hāc ex hie ductis et sal
uatis miltauerūt xpō et suā saluacōem fato
pprio ascripserūt. **Q**uod nomē multi eoz
medaciter etc. **S**ensus est q multi pagani res
perit in urbe iā capta finxerūt se xpianos salte
hāc. qz ad pdicta loca tanqz xpianoz fugerūt
et hie saluati sūt et tñ nō minus postmodū de
traxerūt xpianis tēponibz.

Que bella gesta conscripta etc. In h caplo
sedo pbat queqd dixerat in caplo pce
den videlz q literacō et saluacō illoz q ad loca
apstolorū et martirū cōfugerūt sit ascribēda
xpō et tēpibz xpianis. et hoc pbat dupliciter.
Primo p hystorias veteres. qz in nulla earū
mueniūt p p singlas discurrendo. qz hostes
capta aliq ciuitate pareēt fugientibz ad tē
pla xoz suoz. secus aut factū ē in capcoē ur
bis de fugientibz ad loca aploz et martirū. **S**e
cūdo pbat idē p virgilij cuius fuit apud roz
manos auctoritas maxia. qz dicit. qz fugientes
ad aras xoz vel ad tēpla ibidē fuerūt ab ho
ibus interfecti. **E**t ad hoc pbandū adducit au
gustinus duo exempla a virgilio supra. **P**ri
mu exēplū est de pamo qz in troya tpe excidij
troyani regnabat qz ad arā iouis fugies ibidē
de trucidatus est. **S**ūde quātū ad illud exē
plū būs aug. alludēs verbis virgilij dicit sic.
Rone vidit eneas pami p aras sanguine fedā
tem quos ipse sacrauerat ignes. virgilius eni
cuius vbis alludit būs aug. dicit sic. vidi ee
cubā centūqz nurus p aras sanguine fedāte qz
ipse sacrauerat ignes. **I**sta dicit virgilius in pso
na enee narratis ea qz ipō pntē gesta sūt in ca
ptione troye. dicit eni eneas se vidisse ecubā
vxoze scz pami et centū nurus eius scz pami id

est centum vxores filioz suoz. **C**reditur eni a
multis qz centū filios habuit. qd vtrū hie verū
certū nō est. **T**amē legēt hystoriā de bello tro
yano quā scripsit dñtis cretēsis qui in bello ex
pte grecoz cū suo rege scz pdomeneo filio xeu
calioms qz tunc in grecia militauit apparebit
esse verū hie qz tot filios habuerit eo qz iuxta
deām hystoriā in singulis pugnis et cōgressis
ombz grecoz et troyanoz multi filij pami cor
ruerūt. **D**icit ergo eneas iuxta virgilij qz ipse
vidit post troyā captā vxozē pami noie ecubā
et centū nurus pami. vidit etiā ipm pami
sanguine pprio fedante p aras ignes quos ipse
sacrauerat id ē quibz i sacrificijs usus fuerat.
Ad cuius intellectū sciendū qz p fatus dñtis
cretēsis refert in p fata hystoria. qz post captā
troyā filius achillis qz neoptolomeus et pir
rus noiatus est priamū fugientē ad aras iou
is et utraqz manu remittentē. i. utraqz manus
ad implorādū misericōiam extendentē sine ullo
refectu honoris regij vel etatis semilis ibidēz
trucidauit. **P**ostmodū troyanis qz in capcoē
urbis grece occurrent trucidatis deliberaue
rūt greci qd de hys agendū esset qui ad tēpla
xoz et aras fugerāt et dixerūt ē a grecis dcoz
dicer qz taliter fugientes a tēplis et aris euelle
rētur et necarent. **Q**uātū vero ad sedm exē
plū supū a virgilio. dicit aug. sic. **N**onne dyo
medes et vlixes celsis sume custodibz arcis cor
ripere sacra effigie. mambusqz eruens vgis
neas auri dtingē vittas. **I**sta sūt a virgilio li
bro sedo eneidis circa mediū libri ubi immes
diatē antedictos versus dicit sic virgilius. **T**ri
tides etenim scelerū muero. vlixes fatale ag
gressi sacra auellē tēplo. palladiū celsis su
me custodibz arcis etc. ut sup ab augustino in
trodūta sūt. **D**yomedē appellat virgilius titi
de qz titydō. i. filij titydō. **E**st eni titydes nos
mē p ronoici. vlixem aut dicit scelerū muero
rē. qz in veritate fuit homo pū in genij et pū
ad scelerā. **A**d intelligētiā tñ pmissorū vhuū
habēda sciendū est qz palladiū fuit quedam
ymago id est effigies seu statua de palladio
qz et mimeria est appellata. **D**e quo palladio
narrat ovidius libro. vi. de fastis qz tpe vliij
regis troyanoz qz fuit qrtus a dardano a qz
troyani dicūtur dardamides palladiū p dcm
cecidit de celo in sumā arcē troye. **C**onsulitur
super hoc appollo qui rñdit qz diu troya hōet
palladiū tā diu staret eius imperiū. **T**royani
g cū sumā diligentia huabāt palladiū in arce
usqz ad tpa priami regis qui aliquātulū nes
gligentius illud huabat. **A**liud etiā sciendū
ē qz virgilius libro. ij. eneidis mroducit ene
am narratē didomi regine carthaginis ea que
gesta sūt circa capcoem troye. et inter cetera
in psona enee narrat qz greci desperantes et re
dio diutine obli diomis affecti simlauerunt
reditū in priam suā. cū tñ in rei veritate aliqñ
tulū discedētes absconderunt se in quadam

insula troje vicina. Erat autem grecus quidam hi-
non non e qui pmissit grecis qd faceret eis apiri
portas troianas hic g accedens ad troianos
sponte se obtulit capiendum ut cu rege pamo
possi habere colloquiū quo habito dixit regi
se fugisse a grecis timore ulixis pmissis corā
pplō qd m dicaret sibi cōsilia grecorū. qui inter
cetera retulit ea qm pmissis vlibz continetur scz
q dyomedes r ulixes. qz fatatū r diuinatū
fuit ut audierat qd palladio tñslato tñsferret
imperū. mtrauerat vrbē latēter r ascendēs
usqz ad arcē. ubi fuit palladiū mterfectis cu
stodibz arcis rapuerit effigie palladis id est
statuā vel ymaginē eius. audētes adhuc ma-
nibz eruētis tangē vitras virgineas diue id ē
vitrās de palladis. Sūt aut vitte quibz vim
ciat. i. alligat. capillatua. Strū aut isti duo
scz dyomedes r ulixes rapuerit palladiū. uel
eneas fugiens illud cū alijs grecis trojans
rapuerit relinquit ouidius libro. vi. de fastis
sub dubio. asserēs tñ p certo q suo tpe fuerit
rome m tēplo de veste cū quo concordat titus li-
uius. libro. vi. de scdo bello punico. **D**ntis
vero erecensis narrat q antenor troianus p-
prie patrie p dicit postqz cū grecis ordinaue-
rat. p. dicōem troje p suatē thane q fuit sacer-
tos templi mmerue seu palladis vbi suabaē
palladiū qd sibi illud tradēt pmissis sibi mu-
nera et dona magna si illud faceret. qd r fecit. q
facto antenor tradidit illud grecis. **D**em-
de post excidiū vrbis ortū est grande certamē
sup palladio inter aiacem r ulixē utroqz ipō-
rū ptece palladiū r sua merita allegatē. **F**a-
uerit vlixi agamēnon et menelaus frater a-
gamēnonis maritus heleno eo q cū aiax hēle-
nam originē tātoz maloz vellet mterficē vli-
xes eam liberauit et saluauit. **A**iaxi vero faue-
rūt exercitus r reliqua multitudo ppter bñfi-
cia maxia ab ipō m necessitate pcepta. tamē
palladiū vlixes obtinuit. qd aiax grauitē fe-
rens patēter ammatū ē se velle mūnā vim
dicare. postmodū aiax clam de nocte ferro m-
uentur mteremptus. **O**ita vero sedicōne m
exercitu cōtra vlixiem ppter necē aiacis de qua
suspectus habebat apud exercitū fugit ulixes
p mare r palladiū dimisit penes dyomedem.
Dntis concordat solinus libro. iij. caplo. ij. di-
ces qd enecas cū m italia applicuissit castra sua
posuit i agro lauretino ubi dū simulachrū qd
secū ex sicilia adduxerat veneri dēdicaret a di-
omede palladiū suscepit. **R**ec tñ qd sequē-
verum est. ex illo fluere ac retro sublapso spes
referri danau rē. **A**d huius dicti intelligētiaz
sciendū est qd illud vgilij scz ex illo fluere ac
retro rē. immediate sequitur post vgilij ver-
sus iā expositos. nā synon de quo dictū ē cōtra-
nuādo narracōem suā corā pamo dicebat qd
postqz dyomedes r ulixes aui fuit tantū ne-
phas amittere. ut scz sapient motu dicto pal-
adium. pallas sic irata grecis fuit q ab illo

tpe spes danau. i. grecorū cepit retroferri r la-
bi r fluebat ommo spes eo r id ē euauit spes
victorie. **B**eatus vero aug. dic q quicqd sit
de veritate dēnta m pcedētibz vrbibz vgilij
est at tñ r certū est versus istos dēntere falsū
qz postqz habuerit greci palladiū ipi ceperit
trojam r vastauerit. eo r rege scz pamo mē-
fecto. **N**ec ideo troja perit qz mmeruā pdi-
dit id est qz pdidit palladiū. i. simulachrum
palladis seu mmerue.

Ecce qualibus dñs vrbē rē. **I**n hoc ca-
pitulo terco oñdit btis aug. per veteres au-
ctores r scptores romanos qd dñ quos colu-
erūt nō pnt suos cultores defendere. et ideo h
nō defendūt non est dicendū qd ito nō defen-
dūt qz a suis cultoribz offenduntur. h est qz
defendē eos nō pnt. imo magis indigēt defen-
sione cu' tor suoz. **I**n fine vero huius capli
redarguit aug. ingratitude eo r q licet non
essent xpianū tñ simulātes se esse xpianos sal-
uati sūt. **I**nsup r salario publico rē. **R**otā-
dum est hic qd olim apud romanos dēntores
receperūt salariū suū de publico id est de tomf
ditatis et hoc usqz ad pñs m multis p. alie ci-
uitatibus obseruat. **R**empe apud vgilij
rē. **S**ciendū ē qd vgilij ideo plus alijs poe-
tis vel scptoribz romans allegatur ab aug.
qz eius apud romanos cōtra quos disputat
fuit maior auctoritas. **S**icut enī homerus apd
grecos habebat maxmū poetarū. ita r vir-
gilius apud latinos. **E**nde dicit de ipō ouidi-
us sic. vgilij magno qntū dēssit homero.
tantū ego vgilij naso poeta mee. **M**acro-
bius etiā sup lo mmū sapioms dicit vgilij
esse oim discipulmarū pitissimū. **E**t octavian⁹
augustus m eius laudē singlāre car. m ē posu-
it pulcherrimū qd cōsueuit p om libris vgi-
lij fm illō orati. **Q**uo semel ē rē. **I**stud est
orati eplā. ij. **G**ens inimica mchi tyrrēnū
nauigat equoz. plū m ytalīā portās victoz
penates. **I**ti sūt vgilij libro. ij. eneidē
cū post pncipiū tyrrēnū mare huc equoz vo-
cat vgilij mare tuscū. de quo dicit solinus
libro. vi. qd a grecis vocat mare iomū vel ty-
renū ab ytalicis vero mfernus. **E**st aut mare
qd attingit tusciā et pceditur usqz ad siciliā.
plū vero ponitur p ciuitate q fuit m troia. nā
fm hug. troja fuit quedā regio m frigia. et
plū fuit ciuitas pncipalis illius regionis. tñ
qz qz troia accipitur p ipā ciuitate q plū ppe
vocabat. **I**n pposito vero accipitur p plū
id est p ciuitate plū. **F**it aut mēto i dēis vrbibz
de nauigacōe enee r soctoz suoz post euerho-
nē plū m italia. **E**t concordat ouidius libro. iij.
de fastis dices. **C**ū trojam enecas italos porta-
ret m agros. aug. vero adducit hic vgilij vir-
gilij ad pbandū qd dñ trojanorū nō potuerit
seipsos defendē. nā vgilij dicit trojanorū
penates fore victoz. **S**icōsqz penates. **S**ūt
penates dñ priuati. nā apud gentiles aliqui

fuerunt dii publici qui sequebantur et dicitur a tota civitate vel regno colebantur. aliqui vero erant dii privati quos sancti quilibet instituit pro arbitrio voluntatis et coluit in domo sua quasi in privata capella. consueverunt enim colere animas parentum et propinquorum vel amicorum. et eis in propriis domibus vel sacellis. id est in privatis edibus suis consecratis aut ecclesiis vel atrijs sacrificare. et vocabantur tales dii penates. dii vero publici colebantur in templis.

Ad pleniorē vero intelligentiā dicitur versus sciendum est quod poete fingunt in nomine dea cui attribuitur dominum et regimē aeris. offensam fuisse troianis hac de causa. fingunt enim vel forsitan fuisse illud quodam dyabolica quod alexandro paridi qui helenā rapuit filio sancti regis pami cum dormiret in quadam filia prope troyā in da nomine apparuerunt tres deae sedentes iuxta fontem. iuno. pallas. et venus. Dea vero discordia precit in fonte pomū aureū. cui pomus in seipsum fuit huiusmodi. dicitur pulchriori. hac occasione morte tres deae inceperunt dēdē. quibus enim earū se in pulchritudine alteri preferbat. Eligunt igitur profatum alexandrum in iudicē ut pomū diceret pulchriori. quod dēdē eruit illud veneri. propter quod venus postmodum fuit troyanis. Sed iuno et pallas irate conabatur in eos exterminium. hac fabulā seu delusionē dyabolicā tangit beatus augustinus. infra libro. xviii. capitulo. x. Premissos ergo versus dicit virgilius in persona iunonis irate contra troianos. et cum pietas submergere eneam et socios suos. mare tyrrhenū versus italiā navigantes. Et ideo iuno allos quos eolū deum ventorum in cuius sancti parte erat excitare ventos et tempestates in mari iuxta erorē gentiliū conqueritur sibi de enea et sociis suis et dicit sic. Gens mimica michi tyrrhenū rē. Vocas gentē mimicā sibi gentē troianā. videlicet eneam et socios eius. Et infra augustinus. **S**ed hoc iuno dicebat velut irata et cetera. rōndit prome ad profatum dicitur iunonis quod dicebat sancti penates troyanorum victos. potest enim rōndi quod non est statim dicto iunonis in opposito. quod loquebatur sicut irata troianis et mulier. et ideo talia protulit contra penates eorum sancti dicit eos victos menta exina. Quia vero possit taliter ad pcedēna respondere ideo augustinus. probat quod penates troyanos nū fuerunt victi alio testimonio non suspecto. videlicet testimonio enee troyanā quod non potuit esse suspectus et contra penates troyanorum quicquid loqueretur propter duo. scilicet quod troyanus erat et quia virgilio sepiissime vocatur enea pius sancti propter pietatē quā ostendit tā erga deos quos sancti dule coluit. quā etiā erga parentes. nam et deos et patrē suū cum arderet civitas de incendio extulit. Introduce ergo augustinus. eneam apud virgilium loquentē huiusmodi. quod enea ipse pius toties appellatus. nonne ita narrat. **P**athus otrides arcis phœbius sacerdos. Sacra manu victosque deos pūiq; nepotē et cetera. Ita verba sancti quid enea ipse pius totiens appellatus nonne ita narrat. sicut verba augustini. ea quae sequuntur sancti

pantus otrides et cetera. sicut versus virgilii libro. ii. eneidios. quos recitat virgilius. quod platos ab enea quod dicit deos victos. igitur patet quod dii troyanorum in re veritate a grecis victi fuerunt. et prosequens nec se nec suos cultores defendere potuerunt. **A**d intelligentiā etiā istorum versus sciendum est quod pantus de quo fit hic metio fuit filius otridi. et ideo dicitur pantus otrides quod de genere otridi. cum autem in arce troiana esset templum phœbi. id est appollinis. iste pantus fuit eius sacerdos ibidem. qui cum videret civitatē iam captā dari incendio volēs suare deos iam victos et parvulum quēdam nepotē suū. cum maximo cursu eos facerent manu id est propriis manibus consecratis deorum huiusmodi asportavit ne perirent incendio. Et infra.

Pone deos ipsos et cetera. Hic ostendit beatus augustinus quod dii troyanorum quos postmodum habuerunt et coluerunt rōmā sic magis indiguerunt custodiri a troianis quam troyanā ab ipsis dum sancti erat troie ita et postquam erat rōmā translata magis indiguerunt custodiri a rōmā quam troyanā ab eis. quod videri magis indiguerunt custodiri a troianis dum troye fuerunt. probat augustinus per unum versus virgilii quod habetur libro. ii. eneidios. an versus iam expositos quod talis est. Sacra fuosque tibi comedat troia penates. Sacra dicebantur omnia que cultui deorum deputata fuerunt. Est autem hoc sciendum quod hic recitat virgilius. cum enea ignarus infidiarum quibus nocte troya capta est cepisset dormire in noctis illius precibus pio apparuit ei hector filius pami quē achilles grecus prius interfecerat et dedit ei achillem quod fugerit vocā eū filium de sancti veneris. seu natū ex dea sancti veneri. Fugitur enim a poetis quod enea gemtus fuit ex anchise et veneri. vnde hector dicit sibi quod fugiens portaret secum deos et sacra troyanorum quod hostis sancti exercitus grecorum iam occupaverat civitate. Virgilius ergo in persona hectoris alloquitur eneam dicit sic heus fuge nate de te teque hinc ait enea flamis. hostis hinc murus nite alto culmine troya. Et postea duobus versibus interpositis subiungit versus supposito sic. Sacra fuosque tibi comedat troia penates. tibi sancti enee. **E**st tamen advertendum quod sancti virgilius conetur excusare eneam a proditione prope dicens ipsum ignarū infidiarū fugisse tamen in re veritate sicut narrat dares frigijs et dicitis cretenis in hystoria quas scripsit de bello troyano. enea fuit consecus proditionis urbis troyane.

Psa ut dixi troya et cetera. In hoc capitulo. iiii. ostendit beatus augustinus quod quantum ad summatē prestandū ecclesie christianorum multū excelebat templum deorum. nam ecclesie christianorum tēpe capti omnis urbis romane a gothis defenderunt ad se confugiētes et ipsorum bona illuc apportata. ut supradictū fuit in primo capitulo et in hystoria captois urbis. huiusmodi templum deorum hoc non fecerunt sicut patuit de templo iunonis quod de arū ē maxiat alijs templis troyanis. quod nec bona troyanorum. nec etiā personas eorum potuerunt defendere a grecis. quāvis a troyanis. troyanos forte defendissent. Ecclesie

vero rōnōz defēderunt non solum rōnos a
romans. s; etiā a gothis. **T**roya mater ppli
romam. hoc dicit. qz fm omēs rexētēs geneas
logiā et origmē romanōz. romam descēderūt
a troyans. qui cū enea venerūt in ytaliam. Et
infra. **Q**uā etiā iunonis a silo custodes lecti.
rē. **A**silū est locus refugij gaudēs immūns
tate vnde in pposito asilum iunonis vocatur
templum eius qd licet gaudēt immūntate
quo ad troyanos mter se. tamē greci non ps
miserūt defugientes ad ipm immūntatē cōseq.
Et hoc pbat aug. p v sus sequētes. Custodes
lecti phēx et dirus vlixes. **P**redam asserua
bāt huc vndiqz troya gaza. **I**ncensis erepta
aditis menleqz deoz. **C**ratereqz auro solidi
captiuqz vestis. **C**ongentur pueri r pauide
longo ordine matres. **S**tāt circū. **H** verius
fūt vgilij libro. ij. eneidōs versus finē. quoz
sententia talis ē scz qz postqz troya a grecis
capta est. adita. i. tēpla spoliata fūt r postmos
dū incensa. **G**reci vero sic spoliauerunt ea qz
ipi eripuerūt omēs diuicias i eis reptas. ita
ut nō pcerent nec mensis nec crateribz seu va
sis templi. et oia q rapuerunt huc de templis.
huc de alijs locis. et psonas mulierum et pu
erorum quas captiuauerant comportauerūt
ad templum iunonis tanqz ad locum magis
aptū. p talibz suadis. duos vero posuerūt cus
todes q oia ibi cōgesta suarēt scz phēx et
dirū vlixē. q erāt custodes lecti id ē ad hē
cti. **V**nde quātū ad custodes istos dicit vgilij
loquēs in psona enee ista nariātis qz custo
des lecti id ē electi phēx r dirus vlixes. p dā
asseruabāt. quātū vero ad locū ubi oia suabā
tur. i. ad quē portabātur suanda dicit sic. huc
id est ad asilū iunonis. vndiqz id ē ex oi pre
ciuitatis. troya gaza id est diuicie troyane q
quidē troyana gaza fuit erepta aditis mē
sis. sic etiā mē de deoz crateresqz auro solidi id
est vasa aurea temploz. captiuqz vestis. cō
genitur id ē rōnū illud cōgerebatur in tēplum
pfatum. pueri vero et mres pauide stabāt in
circuitu eoz q sic erāt cōgesta longo ordine.
Dicit ergo qz stabant longo ordine ad de
notādū qz erat magna multitudo eoz ut lon
gū ordmē facēt. **E**st autē hic aduertēdū qz
cū dicit troya gaza hē troya est triū sillabarū
et ito vsus ille bene fūntur et cōplect. nā troia
est dactylus pes et ē in pposito adiectm et si
gnat idē qz troyana. **S**ciendū est etiā fm
hugonē qz dīa ē mter hic aditus. tus. tui. et
hoc aditū. nā aditus in masculino iō ē qz in
gressus. aditū vero in neutro gñe est locus se
cretus iuxta altare vñ dabātur rīsa. et dī ab
adeūdo pōtariū qz nulli licebat locū istum
adire nisi sūmo pontifici q rīsa deoz in medi
ate suscipiebāt. vnde signanter dicit vgilus
qz greci in cenhis aditis eripuerūt bona tēplo
rū ut ex hoc magis appareat. qz tēpla habes
bāt cōtemptū. ex quo locis illis q in templis

erāt sacratissima scz ipis aditis nō parebāt.
Et pōt dicit qz p ipa intelligit vgilus ipa tēpla
tanqz p ptes digniores. **S**ciendū est etiā qz
crater crateris est idē qz cratera cratere. vide
licet calix duas hōns ansas fm yhidōz. tū in
pposito p crateres intelligūtur que cū qz vasa
temploz. **E**t infra. **C**ompa nūc asilū nō cus
uslibz dei gregalis rē. **S**ciendū ē qz mter deos
fuit apud romanos distmctō talis. qz aliqui
erāt dñi felici. qz seorsū electi r pcepui. quidā
vero erāt dñi gregales. r ignobiles r plecti et
inferioris gradus. **I**uno vero de cuius asilo. i.
templo iā facta est mentio nō fuit de numero
deoz gregaliū pmo fuit dea felica et mter de
as videbatur dignissima. nam cū iupiter essē
oim deoz rex r pnceps ipa fuit iouis soror et
cōiux. **V**nde ouidius libro. vij. de fastis loquēs
ipsona iunonis sic dicit. **R**egina vocor pnceps
qz dearū. **D**e dñis vero gregalibz pōt pom exem
plū in piro r in fauno in quoz psona loquēs
ouidius libro. iij. de fastis dicit sic. **H**abent fi
nes nummavā suos. dñi sumus agrestes. et
q dñantur in altis montibz arbitriū est in sua
recta ioui. vult btis aug. dicit. qz illud tēplū
qd sic cōtēnebatur a grecis nō fuit asilū alicu
ius dei in hōm status. sed fuit tēplū iunonis
q fuit maxia mter deas. et hē dicit aug. ne quis
rīderet qz ito cōtēnebātur tēpla qz nō fue
rūt nisi tēpla deoz gregalium.

Quem morē etiā catho vel cesar scdm aliā
scdm meliorē sicut scribit rē. **I**n hē caplo
v. pbat aug. qz apd rōnos templis deoz nō
parebatur. etiā a ciuibz romans. et pbat p
exemplū de catelma ciue romano. **I**pe enī fa
nis id est templis nō peper. ut p salustiu pōt
excellere historiographū romanōz. nā salus
tius i libro quē de gestis catelmē scripsit qui
vocatur catelmariū mtrōducit cesarē loquēte
in senatu de cōiuratis cū catelma. qui cesar mē
cetera dicit sic. **R**apivirgines rē usqz illud
incluēte cruore atqz luctu oia repleri mter q
deā habetur sic. fana atqz tomos spoliari. **E**t
ppter istud dictū ē ad ppositum aug. **E**st
autē hic aduertēdū qz iste catelma cū essē roma
nus r nobilis. nā fuit gñe patricius aspira
bat ad cōsulatū habēs p pte sua multos diu
ratos. **T**ractatū vero est in senatu de istis diu
ratis qd agendū essē. et sicut dicit hic aug. ce
sar cū dicturus essē suā sententiā. expōsit ma
la q facta fūt p catelmā r deos iuratos. mter
que mala vñ fuit qz fana erāt spoliata. igñē
romam nō peperunt p rñis famis. qñ mter se
hostiliter agebāt. **E**st autē hic aduertēdū
qz salustius pōt sententiā triū p r m de dñis
iuratis. videlicet m hē siluam. et gan cesaris
et marci cathonis. **E**t in sententia gan cesaris
ponūtur fm salustium illa dicta que hic al
legat btis aug. et nō sunt in sententia catho
nis. et tñ libri cōtēnt habent cathonē ubi vele
rēt habere cesarē. et causa est ut credo viciū

scriptorū. qz eū ppria nomia dīueuerūt scribī
p vncā tm līam videlicet p p̄mā līam noīs. et
eadē ē p̄mā līa huius noīs cesar. et huius noīs
catho. nō forsā sc̄ptores posteriores inueniē
entes nomē cesaris sc̄ptū p. C. scripserunt ibi
catho. nō enī credo augustinū in noīe errasse.

Quid ergo p multas
gentes rē. In hoc caplo. vi. pbat aug.
qz romā nō parcebāt tēplis aliarū ciuitatū
q̄n eas cepērāt. et h̄ pbat aug. dupliciter. p̄o
qz sc̄ptores romā nō sc̄pserūt de aliquo du
ce romano qz tēplis aliarū ciuitatū p̄p̄erūt.
quātūm qz conarētur sc̄ptores duces de quo
sc̄pserūt extollē. Sc̄do sc̄pserūt de rariū vides
licz qz duces romā nō p̄p̄erūt tēplis ut pa
tuit de marco marcello duce romano et apud
romanos laudabili qui concessit militibz suis
spoliare tēpla ut infra dicetur. **E**t qz possēt
obici dīa illud qd dicitū ē de ducebz romanis.
possi enī dīa qz fabius maximus dux roma
noꝝ p̄cipuus r maximus dñs p̄p̄erūt. respon
det aug. qz hoc fecit nō in dōꝝ reuerētiā. sed in
eoz derisōē ut infra dicetur. **P**arcē sub
iectis rē. Hoc dēm ē d̄gilij libro. vi. eneidōs.
et qz acceptā iniuria ignoscē q̄ p̄sequi malē
bāt. ista sūt v̄ba salustij in caelmario. **E**t in
fra **E**gregius magni noīs marcus mar
cellus rē. **I**ste marcus factus fuit cōsul roma
noꝝ quāto āno sedī belli pūmici. cū dēcreta sibi
essēt a senatu hōlia ad regendū. et subingādū
rebellō. **A**t eo tpe cū ciuitas siracusana fauēt
hambali duci penoꝝ romanis rebellass̄. mar
cus marcellus cepit eā machinis oppugre.
Si archimedes p̄hs siracusanus omēs ei
conatus suo ingemo frustraūt. fuit enī h̄ ar
chimedes nō solū magnus astrologus. s̄
etiā geometra p̄fectissimū r machinarū tel
licarū excogitator. mirabilis. p̄pter qd obmis
sa expugnacōe cū machinis. denuauit obis
dionē. **E**t tandē. vii. āno sedī belli pūmici cepit
siracusana ciuitatē opulētissimā parti viribz
ptim p̄dicōne. ac ptim p̄ negligentā ciuiū.
Marcellus ḡ p̄mā luce ciuitatē ingressus ste
tit in loco vñ videre possi totā ciuitatē r opati
ens future desolacōm ciuitatis lacrimas fudit.
Ad penōem vero ciuiū misericōiam petentiū p̄
cepit ne quis corpus mulieris libē violaret.
cōcedēs ut omīa alia p̄de essent cōia etiā sas
cra omīa vulgo spoliādī ab ipō cōsule facta ē.
Premissa refert titus lūius de sc̄do bello pu
mico libro. iij. **D**e lacrimis q̄s marcellus
fudit super desolacōne ciuitatis futura. narrat
idem valenus libro. v. capitulo primo. ad
tōns sic in fine. **C**iuitas siracusana si tibi inco
lumem stare fas nō erat. leuiter sub tam man
fuetō victore cecidisti. **D**e isto etiā marcello
narrat valenus libro. viij. ca. viij. qz capta ci
uitate p̄cepit ut capiti archimedis parē
tur. nō obstante qz p archimede fuisset dū
ciuis victoria impedita. h̄ p̄ceptū effectū ca

ruit. nā cū miles quidā spoliādī grā de mū ar
chimedis intrass̄ inuenit eū figurā in pul
uere scribētē. miles vero strictū tenēs gladiū
et memoz p̄cepti dati sc̄satabatur nomē ei.
qui nimis des̄ptioni figurarū in puluē mten
tus nomē suū nō indicauit s̄ hoc solum militi
r̄ndit. **R**ogo te ne figurā istas disturbes.
vñ mox obrūcatus a milite sangne. p̄o line
amēta figurarū d̄fudit. **I**ste fuit archimedes
q̄ p̄mus quadraturā circuli reperit. de qua dīc
aristoteles in libro p̄dicamentoz qz q̄ius est
sc̄bilis. tñ adhuc suo tpe nō fuit sc̄ta. patet
vero ex h̄is d̄cis qz marcellus l̄ vidētur fuis
se dux p̄. tñ nō p̄hibuit s̄ d̄cessit spoliacōez
temploꝝ. **E**t infra **F**abius tarentine vr̄bis
euerō. **D**e isto fabio qz apud romanos dux
maximus habitus est p̄pter qd r fabius ma
ximus appellatus ē. refert titus lūius de sc̄
cūdo bello pūmico libro. viij. qz factus cōsul tarē
tum ciuitatez fauētē hambali impatori p̄
noꝝ terra et mari oppugnauit. et tandē p̄di
tione cuiusdam p̄fecti hambalis cepit. postq̄
vero ciuitatē vastauerat. quidā sentē mterro
ganti quid de figuris d̄oꝝ facēdū ess̄ r̄ndit
eomodo quo hic recitat aug.

Quid ergo vastacōis rē. In h̄ caplo
vñ d̄cludit aug. cōclūsiōē p̄cipalē
intenta a p̄ncipio libri usqz ad locū istū. et pa
tent omīa q̄ sūt in hoc capitulo.

Dicit aliquis cur ḡ. In caplo. viij. soluit
aug. questōē quādā incidentē q̄ talis
est. videlicet q̄re deus in p̄nti malis h̄pibz par
cit cōcedendo eis bona t̄palia. et bonos affli
git. bona t̄palia ab eis subtrahendo. **E**t soluit
q̄em in hoc caplo generalr quo ad bonos et
malos. **I**n seq̄nti vero caplo soluit eā specialr
quo ad bonos. et facit in hoc caplo duo. quia
p̄mo reddit causas quare cōnter deus p̄mittit
iustos in vita p̄nti magis affligi i bonis t̄pa
libus q̄ malos. et huius reddit quāqz causas.
quarū p̄mā incipit ibi. **C**ur putamus quā rē.
Seda ibi. **I**teqz misc̄diat rē. **T**ercia ibi. **I**ta ve
ro t̄palia rē. **Q**uarta ibi. **O**ndit tñ deus rē.
Quinta ibi. **D**ist̄ in rebz rē. **D**einde ibi. **N**ec cum
ita sint rē. **O**ndit aug. qz omīo alr se h̄nt boni
in aduersis q̄ mali. **E**t h̄c p̄ esse. vi. cā p̄oris
dicit ut sc̄s deus p̄mittat affligi non solū ma
los. s̄ etiā bonos. ut ex diūso mō se h̄ndi in
aduersis appareat diuersitas inter bonos et

Qmalos rē.
Quid igitur in illa reuiz rē. In hoc caplo
nono soluit q̄em motā in p̄cedenti caplo spe
cialiter quo ad bonos r loquitur de malis ad
uersis que boni specialr patiebātur in vastā
tione vr̄bis a gothis de quibz adūsis in h̄ ca
pitulo loquitur indistincte r reddit duplicē
cām. q̄re sc̄s adūsa. cū malis patiebātur boni.
Seda cā incipit ibi. **D**einde habent aliā. **E**t to
tū qd h̄ d̄ satis patz intuen.

Miserūt omīa q̄ habebāt rē. In h̄ caplo

.x. incipit beatus augustinus agere distinctionem de aduersis que homini passi sunt tempore illius vastacionis distinguit enim augustinus illa aduersa et ea persequitur in speciali. persequitur vero in hoc capitulo duo mala homini illata. unum fuit spoliatio bonorum terre. alium et huius redditus triplicem rationem que scilicet deus sibi promissit. quarum secunda causa seu ratio tangitur ibi. Illi autem infirmiores etc. Tercia tangitur ibi. hec que de suis diuicijs etc. ubi augustinus facit mentionem de paulino nolensi episcopo qui sibi nichil reliquerat auferendum. ponens eum in exemplum solum. et non intendens dicere quod ipse a gothis passus sit. nam de isto paulino scribit paulus dyaconus in hystoria romanorum libro. xiiii. quod post captiorem urbis a gothis de qua super sepe dictum est expleus. xiiii. annis. iterum capta est urbs a gepserico rege wandalorum. Relicta vero postmodum urbe wandalorum et mauri per campam se effundentes. tandem nolam ciuitatem distulimam perstrauerunt. Inter has vero precllas uir piissimus paulinus nolane urbis episcopus postquam quicquid habuerat vel habere poterat in redemptione captiuorum expendit tandem ad preces cuiusdam uidue cuius filius captiuus in africa tenebatur. illuc cum ea se transtulit. et per filium eius cuidam uiro barbaro in fuitum se tradidit. de isto sancto paulino tractat gregorius libro. iiii. dyalogorum. narrans magis diffuse ea que scribit de ipso paulino. Deinde infra ibi scilicet at enim quidam homini persequitur secundum malum illatum christianis uidelicet coruione. nam aliqui coruiebantur. ut perderet bona sua. Et patet totum quod dicitur.

Multos inquit christianos etc. In hoc capitulo. xj. persequitur augustinus tertium malum christianis illatum scilicet fame quam multi passi sunt. et reddit causam et patet totum residuum quod in hoc capitulo dicitur.

Quoniam in tanta strage etc. In hoc capitulo. xii. persequitur augustinus quartum malum christianis illatum. uidelicet carentiam sepulture. ostendens quod talis carentia non est per se malum illius que iam mortuus est et insepultus abicitur. verum est tamen quod per accidens nocet quoniam scilicet per subtractionem sepulture subtrahitur suffragia que fiunt per sepultis specialiter in determinato loco. et etiam subtrahitur occasio orandi per insepultis que datur orandi per sepultis in certo loco dum scilicet ex loco sepulture reducit quoniam quis in memoria ibi sepultus. tamen gentes quidam putabant. quod carentia sepulture per se et directe obesset mortuus. ut patet per hugolinum libro. vi. encliticos. qui dicit quod ante insepultorum donec sepeliantur errant. Cuius circa flumina infernalis. que appellatur cohitus. et circa strigias paludes. nec possunt infra. Cuius annos transire ad sedes optatas. verumtamen sepulture curam eorum perhibere cepserunt etc. Exemplum ad istud habetur in seneca que libro de medio fortuitorum multipliciter ostendit quod carentia sepulture est perpendenda. hugolinus etiam non obstantibus hijs que finxit de insepultorum pena et impedimento libro. vi. tamen libro. ii. encliticos.

dos dicit sic. facilis iactura sepulchri. Valerius etiam libro. vi. narrat de theodoro quod regi limum coepit ut cruce affigeretur. rudit. terribilis sit hec crux purpuratis tuis. mea vero nichil interest humi an sublime putrefacta. Et infra. Celo tegitur qui non habet urnam. Istud est de lucam libro. vii. Est autem urna proprie sibi hugo. et papia. vas quod de functorum corporibus deditur seruire solebat. Consueuerunt enim antiquitus romani mortuorum corpora cremare et postmodum collectos cineres cremati corporis in vase seruare. quod vas urna vocabatur. hic vero recipitur urna generaliter per sepulchro.

Quod ideo tamen continenda etc. In hoc capitulo. xiii. excludit augustinus errorem que possit oriri ex dictis in precedenti capitulo. quod enim dixit quod sepulture carentia non obest de functo. posset aliquis credere quod corpora mortuorum essent abicienda. quod hic reprobat augustinus.

Sed multi inquit christianos etc. In hoc capitulo. xiiii. persequitur augustinus quintum malum christianis romanis illatum tempore vastacionis urbis scilicet captiuitate nam aliqui captiui forsitan abducti sunt. quos augustinus consolatur per exemplum de iona propheta. qui licet merisus in ventre piscis tamen non fuit a deo desertus sic nec captiui fideles quocumque ducantur in captiuitatem. Deceat quod illi cum quibus agimus etc. Illos cum quibus agit vocat augustinus gentes seu paganos. que forsitan non credunt quod ionas fuit saluatus ab ventre piscis sicut tamen non debet eis esse incredibile quia simile inuentur scriptum in libris eorum. de arpone citharista. cuius fortuna fuit mirabilis que hic tangitur ab augustino. Concludit sibi helenam de temporibus iohannis regis iude. quam describit ovidius pulchre et diffuse libro. ii. de fastis. Agellius vero libro. xviii. nocturni actuarum secundo titulo narrat quod cum arpon esset peria dri regi corinthiorum familiarissimus et de helia in priam rediret onustus grandi pecunia corinthios nautas tanquam sibi notiores elegit. hinc vero pecunie cupidum cum in altum mare remissent ceperunt consilium. ut arponem interficerent quod ipse cooperiens oia sua eis obtulit ut sibi vitam concederet. Ipsi vero sibi econtra preperunt. ut se in mare stantem precipitarent. vix autem ab eis potuit impetrare ut priusquam in mare se precipitaret liceret sibi vestimenta sua induere et canere carmen solo labre sui casus in cithara. quod cum fecisset quoniam altius potuit statim in mare se precipitaret. moxque inter undas delphinus affuit et eo super dorsum suum eleuato super undas susceptum ad terram portauit. Arponem vero in corinthum remiens. tale se peria dri exhibuit. quales delphinus portauerat. de quo pulchre dicit ovidius sic. Ille sedet citharagum tenet preciumque vehendi. Cantat et equoreas carmine mulcet aquas. De delphino autem illo fingunt poetam ut patet in omnibus. propter illud opus pietatis impiter eum transtulit in celum ubi lucet stellis noue. Est enim in veritate vna constellation in celo ex noue stellis.

costans que vocatur delphinus. licet aut illud
de translatioe delphini in celum sit fictio poetica
no ppter hoc credendum e qd illud qd narratur
de arpone portato a delphino sit fictiu. qz qd
delphini hoies susceperunt in mari ad portadu
pari p solinu q de pluribz hoc refert. **V**ale-
rius aut libro. xi. dicit qd delphini no horret ho-
mine ut alienu. h nauibus potius occurrut et
luteo aplaudat. **T**hidorus aut libro. xij.
ethiari dicit qd natura delphinoz q vocantur
gymones e qd ad melodia gregatim venut.

Adent in isti de captiuitate r e.
In hoc caplo. xv. solat aug. captiuos
romanos q sez a gothis captiuati fuerunt. et
exhoratur eos ad pacieta p exemplū cuius-
dam ducis romanoz nobilissimi r maximi sez
marci atalij reguli olim dfulis romanoz q no
solu capcoe sua pacieter sustinuit qz uis geti-
lis est pmo r cu potuiss liberari si oia iurame-
tum ppiu uentre uoluis pel egit seruare iuram-
entu. qz a morte r captiuitate liberari. **D**e
isto marco atalio fac aug. menconem in hui li-
bro isto. **S**ciendu est q ea q hic narratur
contigerut in pmo bello punico. fuerut aut tria
bella punica id est bella romanoz oia penos
q affrici r cartagmenses appellatur. affrici ab
affrica. cartagmenses a cartagme ciuitate
que olim fuit capue imperij affricam sicut ro-
ma romani. **P**rimu eni bellu punicu scdm eu-
tropiu durauit. xxij. annis. **S**cdm aut durauit
.xix. **T**erciu uero durauit. iij. annis. **A**nno g
nono pmi belli punicu creati fut rome duo dful-
les sez manlius uulso r pfatus marcus regu-
lus. q scdm orosiu libro. iij. iussu affrica ferre
bellu. cu. cccc. xxx. nauibus in sicilia q tunc erat
cartagmense pfecti fut. ubi obtra victoria
uenerius pcellerut in affricam. et captis. ccc.
castellis r opidis manlius dful roma rediens
.xxvij. milia captiuoz cu ingentibz spolijs sez
cu reuexit. **M**arcus regulus uero bellu cartag-
mense sortitus oia tres impatores cartagi-
nenses sez duos asurrubiles r amilcare atos
ater pugnauit. **I**n qua pugna cesa fut cartag-
mense. xxvij. milia. capta uero. v. milia. et
.viii. elephates abducti. **C**artagmenses uro
fracti exmanu diuersis bellis r cladibz pace
a regulo poposcerut. **S**i cu audiret d diones
pacis intolerabiles qs dictauerat maluerut
cartagmenses mori armati qz talibz d dionibz
assentire. **C**ompatis g ex diuersis p tibus mili-
tibus r facto exercitu magno xantippu regu-
lacedomoniou cu auxilijs actiu duce. bello
pfeceit. **I**nges uero ruina rono u secuta e. na-
cens. xxx. milibz rono. marcus captus r i cas-
trinas diectus e. postmodu uero pmutadis
captiuis roma missus est. hic narrat hic aug.

Eutropius uero libro. ij. narrat q post ca-
ptione reguli r interfectioem sui exercitus cos-
fules romanoz ambo sez marcus emilius. pau-
lus r scaurus fuluus. cu classe. ccc. nauu pfe-

eti cōtra affricā vno vicerūt affros bello nar-
uali. et emilius dful. c. iij. naues hostiu sibi r
lit. et. xxx. cu pugnatoribz cepit. **M**teru etiā
deuicti fut affri a metello dful. interfectis. xx.
milibz hostiu et captis elephantibz eoz ita ut
metellus. c. xxx. elephates cum captis multis
valde roma ueducet. **E**t post hxc mala cartag-
menses regulu miserut roma ut pmutacoz
captiuoz impetraret. **Q**ui romam uenies du-
ctus in senatu nichil qh romanus egit. dixit
qz se ex illa die qua in p tatem affrozu uenisset
romanu esse deusse. **S**uaht tū ne pax cu affris
fieret dices ipos ia effrictos nulla spem hore-
se uero tanti no esse ut tot milia captiuoz. ppe-
vnu se senē. et paucos ronos captiuos redde-
retur. **P**remissa ex eutropio excerpta fut.
A. gellius uero libro. v. addit ad pdicta p-
suasione reguli. dicit eni regulu in senatu re-
tulisse. qz a cartagmense sibi qd daz uenenu
mirabile datum fut. qd uidelicet certo die sibi
moete inferret ut sez uiue posset donec impetral-
set pmutacoem captiuoz. postmodu uero in-
ualecete ueneno tatescet. **A**udita ergo in se-
natu p suasione reguli. ut refert eutropius ro-
mam eius d silio acquiescut. **C**u aut romam
sibi offerret qz cu rome teneret negauit se in
ea morte mansuru i qua post qz fuierit affris
digmate honesti cuius hore non possit. **R**euer-
sus g in affrica ne iuramentu eius infringet
quo se iurauerat reuersuru nisi pmutaconem
captiuoz impetraret crudeli gne mortis ne-
tus est. na circucis palpebris cu usqz ad mor-
tem exercuciati intolerabili uigulare. demuz
omibz supplicijs excictus est. **A**. gellius uero
narrat qz pmi id e affri regulu reuersu a romis
in antris r pfundis tenebris clauerut lo go-
tpe. et postmodu ubi sol erat ad dntissimus cu
repente eduxerut. aduersusqz ictus solis op-
positu dnteres intendē oculis in eclum co-
gebant. palpebras uero eius ne eas claudē possit
fursu r uosum ueductas infuerant. et sic dua
somno phibitu ne cauerut. **R**oman uero h
audito nobilissimos penoz captiuos uederut
filijs reguli q etiā eos somno phibitos ne-
uerut. **H**ec a. gellius. **M**odu aut quo tor-
tus erat regulus narrat ualerius libro. ix. eos-
dem mo quo hic narrat aug. **V**alerius etiā
libro. i. valde dmedat regulu de h qz iurame-
tu suu seruauerit. **T**ullius etiā libro. ij. re-
officis idē pbat. et rndet ad raciones alioz qui
hoc improbauerut. omdens qz strictu e uincu-
lum iuramenti. et qz stricte illud antiqui romi
obseruauerut r e.

Magnu satis crimen r e. **I**n hoc capitulo
xvi. psequitur aug. sextu malu roma-
nis in uastacone urbis illatu uidelicet qz mul-
te xpiane. nupte. uirgines. et etiā sanctimo-
males uiolate fut ab hostibus. et rndet aug.
aduersarijs xpianou qbz ppter hoc xpiane
insultauerut.

[Marginal notes in a smaller hand, partially obscured and difficult to read.]

Iam nō licet vtiq; rē. In hoc caplo. xvij. pbat aug. quod dā dēm qd in pōri caplo dixerat scz q; insipies est q; dicit q; mulieres potius se debeāt occidisse q; pati q; violatē fuissent.

Quā autē homo rē. In h caplo. xvij. cōfirmat aug. quod dā qd dixerat in duob; capitulis pcedētib; videlicet q; ille q; omīno cōtra volūtatem violatē fuerat nō peccauerūt. pmo habuerūt rē mentē sanctā rē corpus sanctū.

Incrēciā certe matronā rē. In hoc caplo. xix. reprobat aug. factū cuiusdā matrone nobilis q; seipam occidit. qz ab alio fuerat oppressa scz lucrecie quā romāni ob id factū. qz scz seipam occidit laudibus extulerūt. Hāc vero hystoriam lucrecie plene narrat ovidius libro pmo de fastis. Titus etiā Iulius libro pmo de originē vrbis i fine eandē narrat hoc mō. Cū maritus lucrecie scz collatinus tarquinius in obfidione ardee ciuitatis rutilorū est. et cenaret cū sexto tarquino filio tarquini supbi. vñ. et vltimū regis romanorū et alijs iuuenib; regijs inter ipos ortus ē sermo de vxorib; suis. Cepitq; vnusquisq; suā laudare rē uxori alterius pferre. Tūc ait maritus lucrecie. Nō est opus verbis. nā veritas facta scribi potest. Ascensus igitur equis ut suas vxores visiteret ex inopinato. et sciret quid ageret vnaqueq; veniūt in pncipio noctis romā hñ quorū uxores erāt romē rē subito domos suas ingressi. cū sodalib; suis reperiūt vxores suas luxu rē diuinijs occupatas postmodū vltimū pcedētes i collatinū opidū ppe romā. a quo collatinus maritus lucrecie dūcū sbito domū collatinū tarquini mtrauerūt inueniūt qz lucreciā cū ancillis suis lamficijs occupatā. Laus q; vxorū penes lucreciā remāsit. Sextus vero tarquinius filius regis amore eius captus statū dcliberavit quō copiā eius hōre possit. Igitur paucis dieb; mteriectis ignorāte collatino ad lucreciā cum vno tm comite venit. Que benignē ipm receptū post cenā ad cubitū hospitale duci fecit. Qui omib; dormiētib; ad lectū lucrecie elā accessit rē sinistra manu pectus lucrecie opprimēs. Tūc inquit lucrecia. Sextus tarquinius sū ferrū in manu hñs q; morieris si vōcē emiseris. Tūc ipa excitata somno rē ad hōb; pauida tacuit. Tūc sextus tarquinius amorē suū mdicauit. et mmas pētib; adiūgebat. quā cū nō poss; flectere. mimatur se mterfeturū vñū ex seruis eius. et mterfectū positurū in lectū eius iuxta ipam etiā mterfeturū. ut necata in adulterio tā sordido videret. Quo timore victa lucrecia assensit. Post recessum vero sexti tarquini mittit ipa romā ad p̄m suū lucreciū. ardeā ad virū suū collatinū. vñt q; p̄ cū valerio valeh filio. et maritus cū inno bruto. qui cū ad ipsam intrassent interrogat eā vir si salua essent omīa. ipa vero emissis lacrimis. minime inquit. Quid enī

salui mlieri amissa pudicia. vestigia viri ali em collatine in lecto tuo sūt. Ceterū tm corp⁹ violatū. mens vero msonis ē. mors testis erit. Sed date fidē adultero nō impune fore. Sextus tarquinius hostis p hospite receptus vōs videritis quid illi debeat. Ego meipam et si pecco absoluo. supplicio tm nō libero. nec vlla impudica vñet lucrecie exemplo. xmiq; ferrū qd sub veste absconderat in p̄rio corde dēxit. Huius lucrecie epitaphiū ab ovidio dē esse factū h modo. Cū fodēt gladio castū lucrecia pectus. Sangms rē torres egreditur ait. Testes pcedāt me nō fuisse tyrano. Ante virū sanguis spūs ante deos. Quā tene p̄ ducti p me post fata loquentur. Alter apud manes. alter apud supros. Sciēdu est q; p̄pter illud flagiciū emissum in lucreciā a filio regis fuit postmodū nomen regij in urbe extinctū. Egregie quidē iste fuit vgilus. put a quodā viro magno q; hystorias multas legerat scriptū inueni. Et infra. Cui ad supna redire cupiē rē. Hic notandū ad intellectū habendū eorū q; hic dicitur q; vgilus libro. vñ. encidos fingit encā vñū ad mferos descendisse et vidisse loca vbi sūt aie mortuorū rē ea q; ibi sūt. et inter cetera refert q; eneas vidit eos q; seipos innocēs occidit. et q; ipē nō p̄nt redire ad supna sic optāt. qz fata nō p̄mittūt. et aqua mtrāsmēabili sūt alligata id ē impedit. sic q; transire nō p̄nt. vñt ibi virgilius. Proxima vñt de tenēt mstri loca. qui hbi letū. id ē mortē msones pepere manu lucēq; p̄hi p̄icere aias quas vñt ethere in alto scz esse. Nūc rē pauperie et duos pferre labores. fata obstat id ē iudicia deorū tristi m amabilis vñda alligata. id ē impedit transitū. Et vñt stix id est palus infernalis inclusa cohercet. Aug. in p̄posito fundans se sup dēis et dētrina virgini. dicit q; lucrecia etiā cōstituta apd deos mferales qles p̄te describūt nō p̄t defendi. cū p̄pter hoc q; sibi mortē intulit in inferno iudicio deorū sit punita rē.

Neq; enī frustra rē. In h caplo. xx. pbat bruis aug. q; p̄ceptū dē non occidēdo extēditur ad h q; nullus deb; mterficē seipm tm nō extēditur ad aialia bruta. vel ad herbas licz aliquale vitā habeant. Manichēi tm illud p̄ceptū sic extēdunt.

Quā daz vero excepōes rē. In h caplo. xxi. ondit bruis aug. q; p̄ceptū de p̄ximo nō occidēdo capit instantā quo ad aliquos homines. quos in casu licz hōi tanq; dē m mstro occidere.

Quā daz q; h in seipis rē. In hoc ca. xxi. pbat aug. q; nō licz alicui seipm occidē nec p̄pter aduersa vitanda. nec etiā dēsidio vite future. vñt reprobat factū thobroti phi. q; legēs librū platons in quo aiām homis repit immortalē esse. spe rē dēsidio vite future rē nō p̄t aliud seipm mterfecit. De isto thobroto

scribit tullius libro de tusculanis quomodo cum
nichil sibi accidisset aduersi ex muro se in mari
piceit lecto platonis libro. ¶ Est autem h ad-
uertendum quod liber iste platoni vocatur plato
in phedrone ubi plato loquens de anima corpori
alligata dicit sic. Donec habeamus corpus per
mixtus sic tali modo videtur animus nunquam
nos illud quod iam olim concupiscimus satis se-
cuturi sumus. Dicit etiam plato in eodem libro mor-
temphantibus esse appetendam. Ex quo dicto
forsan thobrotus supposit occationem seipsum me-
ficiendi tamen ad pauca respexit. cum plato in eodem
libro dicit. hoc non esse sponte moriendum propter
quod augustinus in fine huius capituli dicit quod plato
iudicauit esse hoc prohibendum. ¶ De ista
materia pulchre loquitur macrobius super som-
nium scipionis. Prefatus thobrotus in aliquibus
auctoritatibus inuenitur nominatus. Thobrotus
ambriensis. sic nominatus a patria vel ciuitate

ut credo.

Teni multi se interemerunt etc. In hoc ca-
pitulo. xxiii. Respondet augustinus. cuiusdam friuoli
romani aliquo modo per exempla quorundam seipsum
interfecerunt voluit probare hoc esse faciendum et
pari ratio augustinus. ¶ Preter lucretiam etc. De ista
lucretia dictum est super capitulo. xix. Et infra. ¶ Nihil
illud cathone etc. Catho de quo hic fit mentio di-
ctus est catho vtiensis. ad diuina aliorum multo-
rum quod dicti sunt cathones. nam in urbe romae quidam
fuit. seu consanguinitas dicta cathonum. sicut fuit
romus scipionum fabiorum vel fabriciorum ac multis
et alie romae consules. Primus autem quod nobilita-
uit romam cathonum sed in valerius libro tertio fuit
catho diuis censorius. nam censorius idem est quod
iudex morum secundum hugonem. Ipe autem fuit iudex morum
et ideo diuis censorius. romus autem ista ca-
thonum sic insignita fuit pro bis viris quod ex eam-
dem virtutibus insignes dicti cathones processerunt. ¶ Non
de familia seu de domo cathonum a. gellius libro
. xv. dicit sic. non vnus sed plures secundum appollinare
marci cathonis censorii nepotes fuerunt. gen-
ti ex diuersis patribus. duos enim ille marcus catho
quod et orator censorius fuit filios habuit ex matribus
diuersos et etate longe dispares. nam adulescentem
ex altero matre eius amissa ipse quod multum se-
nex solonis clientis sui filiam virginem duxit in
matrimonium. Ex quo natus est ei marcus catho so-
lomanus. Ex maiore autem cathonis filio. quod pro-
designatus a patre viuo mortuus est. et egregios
libros de iuris disciplina reliquit. nascitur mar-
cus catho. quod vehementer orator fuit multasque ora-
tiones scriptas reliquit. hic consul in africa pro-
fectus ibidem obiit. et ipse quidem filium maiorem
cathone habuit. si non qui utique perijt. sed cuius
cuius edilis circulis tutor fuisse in gallia narbonen-
sem profectus ibi defunctus est. Ex altero vi-
ro censorio filio minore videlicet solomano na-
ti sunt lucius catho. et marcus catho. Marcus
vero catho tribunus plebis fuit et prima patris
obiit. Et ex eo natus est marcus catho pro-

us. qui bello civili se utique interfecit. de cuius
vita laudibusque cum tullius scribit et pro nepote cum
cathonis censorii dixit fuisse. hinc a. gellius.
¶ Non parum quod multi fuerunt cathones insignes vir-
tutes omnes tamen de vna domo cathonum. inter quos fue-
runt duo insigniores videlicet catho censorius
quod fuit primus. vnus et catho superior sepe nominatus. Et
catho vtiensis. quod fuit inter iam nominatos vltimus
quod est diuis vtiensis ab vtiensi ciuitate affricae.
ubi seipsum interfecit de quo facit augustinus hinc mentionem.
et vocatur quingentus catho posterior. Causa vero
quare seipsum interfecit erat. quod nolebat esse sub
iulio cesare. Cui enim esset bellum civile inter cesarem
et pompeium magni reliquumque senatum. iste ca-
tho fuit pro pompeio contra cesarem. postmodum cum
cesar vicisset. et pompeius in egiptum turpiter fu-
geret. ubi et a rege egipti decollatus fuit. et
eius caput missum cesari. iste catho reliquias
exercitus pompeii recollectit et cum nauibus fu-
git in affricam. Tandem cum videret cesarem in omnibus
prospicere. et parte pompeii in omnibus succumbere
nolens aliquo modo sub esse cesari. quod uis sciret
cesarem excellentis fore clementie apud vtiensem se.
ipsum interfecit. quod factum multi romanorum valde
laudauerunt. quod strenue et virtuose egiisset. ¶ Non
anneus florius in epithomate libro quarto de
cathone isto dicit sic. accepta patris clade ut sa-
pienti erat dignum mortem etiam letus excepit. nam
postquam filium comitesque ab amplexu dimisit. le-
cto in nocte ad lucernam libro platoni qui de
immortalitate anime docet paululus quoniam
tunc circa prima vigilia stricto gladio reuelatum
manu pectus semel iterumque percussit. audi hinc
post hoc virum medici violare fomentis. quod iste
passus dum abscederet rescidit plagas secutaque
vi sanguinis moribundas manus in ipso vulnere
reliquit. Hec florius. ¶ Valerius quoque hoc
idem libro tertio comedat dicens ad cathone sic.
Cuius clarissimi excessus catho vtiensi momine-
tum est in quo ex vulneribus eius fortissimis pro-
glorie quam sanguis manauit. siquidem ostendit
me in gladium incutendo magni hominibus tocu-
mentum dedisti. quanto potius esse debeat pro bis di-
ginitas sine vita. quam vita sine dignitate. Hec
valerius. ¶ Refert autem valerius libro. v. quod
cesar audita morte cathonis dixit et se glorie
illius inuidere. et illum se. cathone sue glorie in-
uidisse. primogenitum vero eius liberis suis inco-
lume suauit. hinc valerius. Tamen augustinus ut pro-
infra libro. xix. ca. iiii. non iudicat eam mortem virtuosam
esse aut gloriosam nec ascribendam esse fortitu-
dini si impaciencie. ¶ Sciendum quod proter istum ca-
thone vtiensem quod seipsum interfecit. fuit alius
catho philosophus stoicus qui secundum eusebium anno imperii
augusti. xli. tedio duplicis quartane seipsum
interfecit. sperans post hanc vitam aliam vitam meliorem.
Quidam vero credunt quod iste fuit catho ille
qui scripsit illum librum quem paruuli discunt in sco-
lis grammatice. Sed hoc non potest esse. quod in illo libro
fit mentio de luciano poeta. lucanus autem poeta

fuit circa tpa neroms impatoris. et p dñs dñi
post augustū. **H**ec igitur de cathombz ne quis
depiatur in noie credēs tm vnū fuisse cū mul
ti fuerint. Et infra. **N**ā h eū filiū quōdā im
piū rē. hic reprobat btūs aug. factū cathomb
quī seipm occidit ne sub cesare vīet. filiū tñ
suū nō occidit. pmo voluit eū sub clmētia cesa
ris vīet. tñ h iudicauit turpe vīet sub victore
debuerat enā potius filiū suū interfecisse. q̄ eū
sb cesare pmississe vīet. q̄ vero potius debuerat
filiū p̄riū ut dēm ē interfecisse sm erroze ro
manoz pbat aug. p exēplū de torquato. qui
p̄riū filiū enā victore hostiū interfecit. et hoc
fecit laudabiliter sm auctozes r seprozes ro
manos. multo magis catho potuit laudabil
ter interfecisse filiū suū a cesare victū. **D**e
isto torquato r facto suo loquitur iterū aug.
infra libro. v. ca. xvij. Idē facit orosius libro
.ij. et ilius fronginus libro. iij. ca. p̄o r vale
rius libro. ij. **T**itus vero liuus historā hu
ius rei magis diffuse r expse refert libro. viij.
ab origine vrbis. Dicit enī q̄ in bello romano
rū tra latinos. sub cōsulibz. manlio torquato
p̄dicto. et ticio mure q̄ gesserūt illud bellū. cū
edictū cōsulū ess. ne quis extraordmarie pug
naret. filius torq̄ti appropiquauit ad castra
hostiū cū suis turmalibz id ē cū hīs q̄ erant
de turma sua. **E** quibz vero tusculams q̄ latini
erāt p̄hūt gemius metius q̄ vidēs filiū torq̄ti
sciēs ipm esse virū strenuū. incepit ipm verbis
cōtumeliosis allidere ad singulare certamen.
filius vero torquati parū ira motus p̄tim pu
toze. ne vidētur certamē recusare. gressus est
cū eo. quē equo dīectū statū interfecit. et rediēs
ad p̄rem cū spolijs hostis occisi narrauit q̄ fe
cerat. pater vero statū duocata multitudine. ex
ercitus dixit filio suo. **E**x quo tu nec impetuz
cōsulare. neq̄ maiestare p̄ris veritus. tra edic
tū n̄m ex ordine pugnaisti. et inquatū in te
fuit disciplinā militarem p̄ quā res rōna usq̄
ad hāc diē stetit solūisti. meq̄ ad hāc necessi
tatem induxisti. ut vel reipublice. vel mei ac
meoz obliuisci oporteat. nos potius n̄o deli
cto plectemur quā respública tanto suo dās
non n̄a delicta luat. **T**rista erimus exempluz
h̄ tñ iuuetuti salubre. statimq̄ licetoz p̄cepit
ut eū ligatū ad palū interfecit. **I**stud factum
licet totus exercitus exhoreret. tñ fecit atroci
tas pene obedientioze duci milite. **P**ostmodū
vero torquatus obtēta victoria de latinis re
uersus est romā. **C**ui senes venerūt obuiā. ut
uētus vero romana eū tūc et omi tpe vice sue
execrata est. **F**ontinus vero refert de filio tor
quati. q̄ cū exercitus p̄ eo aduersus patrem
sedicoem pararet. ipse sedicoez p̄p̄scuit dices
nō esse tanti quēq̄. ut p̄pter illum disciplina
militaris ess. corrupēda. vnde obtinuit ut ipm
p̄m̄ri pateret. **V**alerius vero libro. ij. istud
factum torquati de occisione filij. iudicat esse
magis laudabile q̄ ipse laudare sufficeret. et

cām assignās dicit. q̄ sanctius esse iudicant
torquatus patre filio fore. quā priam milita
ri disciplina carere. **O**rosius vero illud fa
ctum improbat vocas torquatu p̄ hoc facto
parricidā dices sic. **M**anlius torquatus licet
victor occurū tñ nobiliū iuuenū romanoz q̄
legitime exhibei solet. triūphās parricidā nō
meruit hoc orosius.

Nolūt autē isti cōtra quos agimus rē. **I**n
hoc caplo. xxij. dñmat adhuc magis aug.
illud qd̄ supra. xxij. ca. pbauerat. videlicet q̄
nulli licet seipm interficē. p̄ vitadis aduersis
Et hoc pbat p̄ factū atulij reguli. de quo sup̄
dixi ca. xv. q̄ merito. ut pbat aug. p̄ferēdus
ē catho r omibz alijs rōms q̄ veteres eoz
seprozes laudāt in tāta victoria p̄m̄st pau
perimus. **R**arnat titus liuus libro. viij. ab
urbis origine. **E**t valerius etiā libro. iij. q̄ at
tilius regulus cū in affrica insolentissime car
taginis opes crebris victorijs cōtēderet. ac
progratū sibi p̄pter res p̄spere p̄ ipm gestas
esse imperiū id ē cōsulatus in annū scdm. sc̄p̄te
romā de affrica cōsulibz q̄ villicus suus quē in
p̄nto agro. vij. iugerum habebat. mortuus
erat. et q̄ mercenarius q̄ agrū colere debuit
subtraētis quibusdā rebz naēta iā oportuni
tate discesserat. p̄pter qd̄ petiuit q̄ in affricā
mittētur successor ut ipse possi redire. ne vxoz
sua r liberi destituerētur alimētis.

Quis ḡ tam malus errorē. **I**n hoc caplo
xxv. pbat aug. q̄ nō licet alicui seipm
occidē. etiā ne peccet i futurū. et specialr ne sen
tiat cupiscētia carnis q̄n timet ab alio pollui.

Ed inquit quedā sancte
femie rē. **I**n h̄ caplo. xxvj. rñdet btūs
aug. cuiā obiectōm quā quidā faciūt cōtra
illud qd̄ dictū fuit in p̄cedēt ca. pbant enī q̄
licet mulieri se occidē in casu sup̄dicto. **E**t hoc
q̄ quedā mulieres de quibz ecclia celebrat sic
fecerūt. et patz intencō augustini. de mulieribz
tñ xp̄iams q̄ sic se occiderūt nūq̄ legi. de gē
tilibz vero aliquibz hoc scribit btūs ierommus

Retra iouianū.
Est at vna causa de qua rē. **I**n h̄ caplo
xxvij. dñmat ad huc aug. illud qd̄ pbant
sup̄. xxv. caplo q̄ nullus debet seipm interficē
cū ista vidētur esse potissima causa q̄re h̄ licet.
h̄ tñ aliqua causa rōnalis ad hoc esset. **S**ignā
ter vero btūs aug. diffuse tractat istā materi
am pbans q̄ nō liceat alicui seipm interficē.
q̄ dyabolo p̄curate tāta cecitas r demētia mē
tes h̄im p̄cipue romanoz gentiliū occupauē
rat. ut reputaretur opus sumēditus q̄ aliq̄s
seipm etiā ex leui causa interficeret.

Quod si forte cur p̄missi rē. **I**n hoc caplo
xxvij. rñdet btūs aug. cuiā qd̄m in
cidenti sc̄z quare deus p̄misit q̄ aliquē mul
ieres violare sūt ipis renuētibz et mutis. de q̄
materia etiā tractauit sup̄ius caplo. xvj. **E**t
reddit aug. h̄ tres causas. ut patz in lra. **S**c̄da

causa tangitur ibi. fortassis autem. Tercia ibi
quam et illud. Sic ergo quidam rapti
sunt. hic alludit beatus augustinus illi quod scribitur
sapie. iij. ubi de enoch sic scribitur. Raptus est
ne malicia mutaret intellectus eius. aut ne fi-
ctio deciperet animam illius.

Aber itaque omnis familia. In hoc capi-
tulo. xxix. ostendit beatus augustinus quod christiani omnino ha-
berent aliam consolationem in aduersis quam infideles
quia aduersa cadunt electis in bonum. et sic vel in pre-
senti. vel in futura vita vel in vtraque.

Nahica ille scipio. In hoc capitulo. xxx.
assignat beatus augustinus causam quare infideles
insultauerunt christiis propter aduersa que passi
sunt tunc vastacionis urbis. et dicit quod causa fuit
quod illi insultantes volebant male viuere impune et
non volebant iustius viuere quam christiani. Et quod infide-
les sic optauerunt viuere scilicet iniuste. et propter hoc
amauerunt prosera et oderunt aduersa. probat augustinus
per scipionem nahicam. qui nolebat ciuitatem cartagi-
ne emulam et hostem urbis rome dirui. ne pace et
securitate in maria obtenta romam deliciis afflu-
eret. quod ne romanis contingeret indicauit
expeditis. quod cartago remaneret in exercitium
romanorum. In ista scipione vocat titus luuius
cornelius scipione et fuit tunc scilicet belli punici
adolescens nondum questorius. filius vero erat
gnaei scipionis. qui in hispania interfectus fuit
durante secundo bello punico. qui gnaeus fuit pa-
trius scipionis africani prioris qui deuictis
africanis secundo bello punico finem imposuit. Cir-
ca vero predictum scipionem nahicam facit hoc augustinus. duo
quod primo ostendit quare reputacionis apud roma-
nos fuerit ut sic appareat eius maior auctoritas.
et deinde ponit augustinus eius consilium. Quatuor
vero ad primum ut melius intelligatur augustinus sciendum
quod sic narrat titus luuius de secundo bello punico
libro. ix. tunc scilicet belli punici postquam hambal
romanos et ytaliam multis victorijs attriuerat.
nec tamen de ytaliam recedere volebat. sed eos vexabat
assidue. tunc ab hijs qui rome sacris preerat. mu-
num fuit carmine tale. quoniam hostis alienigenae ter-
re ytalie bellum intulisset. eum peli de ytaliam et vin-
ci posse si miris pessimum de te numen rome ad-
ductum foret. Quod carmine secundum ovidium libro. ij.
de fastis fuit sibille. Occasione huius carminis
miserunt legatos romam in frigia que est pars asie
ut afferret mitem pessimum. legati vero pro-
fuerunt per appollinem delphicum consuluerunt eum
de agendis. Qui promisit eis prosperum exitum cum
adiutorio attali regis asie. qui confederatus
et amicus romanorum erat. Et addidit appollo
quod cum rediret romam cum matre pessimum. omnino
haberent curare quod reciperetur in hospicio ab op-
timo viro. Ipsa vero per mare deportata usque ad
ostiam ubi modo de epus ostiens cardinalis delibe-
rauit senatus quis esset in urbe vir optimus et
vnam inter decreuit supradictum scipionem nahicam
esse virum optimum urbis. et mittendum in ostiam cum
multitudine matronarum. ad recipiendum mitem

pessimum et am. Quo cum venisset recepit eam et in
hospicio suum romam detulit. Premissa excer-
pta sunt ex tito liuius ubi patet quod profectus scipio
maxime reputacionis et auctoritatis fuit apud ro-
manos. Aduertendum est autem quod illa mitem pessimum
ista de qua dictum est fuit quedam statua lapidea
mater deorum. ubi florius dicit quod mitem pessimum
fuit lapis quidam quem mitem deorum mitem dicitur
batur scilicet mitem illius loci ubi adducebatur. que
autem dicta sit mater deorum. quedam dea quam gen-
tiles colebant. alias dicitur. Ista vero mitem
deorum vocatur multis nominibus. vocatur enim mater
seu dea pessimum et dea yta a loco unde fuit
transportata. nam yta fuit filia quedam iuxta
troyam in frigia. in qua filia fuit pessimum. vide-
licet locus hic dicitur unde fuit asportata. unde
quod quod ab illo loco scilicet pessimum. dicta est mitem pes-
simum. Et quod quod ab illa filia vocatur dea yta
vocatur etiam quod quod berecynthia a berecyntho loco
videlicet alio in quo colebatur. vocabatur eclites
et alma et opis et rea. De ista plus dicitur in
fra libro. ij. ca. iij. ubi augustinus de ipsa facit menti-
onem expressam. Deinde ponit augustinus hic consilium
scipionis nahice profecti quod dedit romanis. Ad
cuius intelligentiam sciendum est quod secundum orosium li-
bro. iij. fuit tertio bello punico in quo romani
penos sibi totaliter subiecerunt. et contulerunt ha-
bitum inter romanos consilium. quid de cartagi-
ne faciendum esset. Quidam vero consuluerunt quod pro-
prietaria securitate urbis romane esset delenda.
inter quos ut patet hic per augustinum fuit catho vi-
delicet censorius. seu catho superior. de quo dixi
supra capitulo. xxij. Quidam vero consuluerunt quod
propter virtutis curam perpetua quam se ex suspicione
emule et hostilis ciuitatis scilicet cartaginis impe-
derent. ne romanus vigor bellis semper exerci-
tatus. in segnitie securitate et ocio solueretur.
cartago non deleteretur. et inter eos fuit scipio
nahica. ut patet hic per beati augustinum. de ista ve-
ro contrarietate consiliorum. florius in abbreviacione
titii liuii libro. xlix. sic scribit. inter marcum et scipio-
nem nahicam quorum alter sapientissimus vir in ci-
uitate habebatur. et alter optimus etiam iudi-
cabatur. a senatu erat diuersis certatum sententis
cathone suadente bellum. et ut tolleretur delenturque
cartago. nahica dissuadente. placuit tamen. eo quod
cartaginenses contra sedes naues haberent. et
quod exercitus extra fines duxissent. et quod socii
populi romani et amici mansissent arma intulissent.
et quod filii eius gulusam. qui cum legatis romanis
erat in oppidum non recepissent bellum hinc inde.
ceterum florius. Non est tamen intelligendum quod se-
natus statim post consilium cathonis censuerit
cartaginem omnino delendam. ymo sicut narrat titus
luuius libro. xlix. et florius in epitomate libro
secundo. Senatus volens mediare inter sententiam
cathonis et scipionis predicti censuit quod cartago
staret. sic tamen quod non esset romani metueda. Et
ideo voluit quod cartaginenses destruxissent sibi
ciuitatem distantem a mari decem miliaribus. sed quia

cartaginenses hoc noluerunt facere ullo modo. in dicto eis bello expugnata est cartago. et sicut delecta. Orohus dicit se nunquam vidisse huius generis belli puni certam causam ex parte romanorum. Et hunc sentit scipio nautica. ut patet per titum liuium libro. xli. viij. **Q**uicquid vero de hoc sit. constat tamen quod cum filium scipionis de cartagine non subuertenda non habuit effectum. et ideo secuta sunt mala in urbe. quae scipio nautica metuebat futura urbi si cartago deleteretur. nam postquam cartago deleta est. et romana potentia est securitate quam querebat scilicet. xl. anno post euersionem cartaginis. gessit marchus sextus cum filium id est iam sextum factus est consul. et ex tunc fere usque ad natiuitatem christi. non cessauerunt romanorum inuestigata bella. nam ab ipso tempore sic inter se mutuo expugnauerunt. quod fere perduxerunt statum romanam imperii usque ad exitum. de istis bellis dicitur multa infra libro. ij.

Iam quoniam illa quiescebat. In hoc capitulo. xxxij. confirmat augustinus de cum scipionis nauticae qui dicebat ut patuit in precedenti capitulo quod securitas et pax nimia esset nocua. **E**t narrat aliquid de factis scipionis eiusdem principis ad propositum. Ad cuius intelligentiam est sciendum quod sicut refert orosius libro. iij. et titus liuius libro. viij. ab urbis origine. lucio gemicio et quinto suo consulis pestilentia ingens orta est qua multi romani et maxime consules sunt. et cum sequenti anno duraret pestis illa ita uevis morbi nec humanis auxiliis nec opere diuina leuaretur. ludii scenici inter alia celestis ire placamina instituta dicuntur. quae sunt res satis noua pro romano quae sunt bellicosae. **E**t dicit titus liuius quod institutio istorum ludorum parum profuit. et multum obfuit romani quod post ludos hominum passa est ciuitas mala grauis. ora scilicet in moribus dicit etiam quod isti ludii meliorati fuerunt a principio satis moderato. sed postmodum usque ad tantam creuerunt in fame quod propter multum luxum et apparatus vix fuissent tolerabiles magnis regibus. **N**arrat etiam titus liuius libro. xlvij. et valerius etiam libro. ij. capitulo primo quod postmodum theatra meliorata sunt a messala et cassio censoribus scilicet lapidea theatra. secundum helimandum. hanc nautica scipio auctor fuit quod omnis apparatus eorum venditus fuit. et senatus consulto cautum fuit ne aliquis infra urbem vel prope ad mille passus subsellia poneret ad hominum ludos spectantes. vel sedes eos spectaret. **T**heatra autem sunt loca sic ordinata specialiter ad ludos tales spectandos quod omnes sedere possunt et ludos istos dare et distimulare videre. quod nullus alterius aspectum impediatur. sicut patet in theatris antiquis constructis in urbe. et alibi apparet. **E**t quod greci primo ludos inuenerunt. et sedendo in theatris eos in primo spectare consueuerunt. ideo dicit augustinus. hic. quod nautica persuasit oratione grauisissima. ne grecam luxuriam uiribus patrie moribus parceretur obrepe. **S**ciendum est autem quod ludii theatrales et ludii scenici idem sunt. dicuntur theatrales. loca a theatro in quo fieri consueuerunt etiam

apud romanos. licet ad tempus per nauticam fuisset constructio theatri impedita ludis uero per dicitur secundum philonem libro. xvij. ethiarum dicebantur scenici a scena quae fuit tomacula quaedam in medio theatri in qua cantabatur et recitabatur carmina poetarum. unde in ludis scenici principales personae fuerunt poetae quibus succedebant mimici et histriones saltatores et effugiatores moribus corporis. ea quae a poetis canebantur. **I**n quibus ludis multa canebatur et effigiebatur turpia et inhonesta et de

Dignis quae de hominibus. **E**rum tamen sciret. **I**n hoc capitulo. xxxij. ostendit beatus augustinus. quomodo demones seduxerunt homines ut crederent quod ludii scenici forent eis in remedium contra pestilentiam. et probat quod talis seductio fuit periculosa in moribus et nocua solis ante ludos circensibus aueis. **Q**ui sunt circenses factis diffuse persequitur philonem libro. xvij. ethiarum dicebatur autem circenses quae circa enses. nam secundum philonem. olim ponebatur gladii quos quadrigae circuibant. et erat arsus equos circa picula torquere. **S**ecundum valerium autem libro. ij. isti ludii instituti fuerunt romae a romulo. et uocati sunt consualia. in quibus raptae sunt sabinae. et secundum titum liuium celebrabatur in honorem neptimi. fuit consuetudo gentium quod sicut sacrificabant in honorem deorum. ita et ludos celebrarent. et determinati ludii determinatis diebus fuerunt consecrati. unde et christiani quidam a gentilibus uocantur accepisse exemplum qui in diebus sollempnibus ludis mediant. quae sunt esset deo gratum. **D**e istis ludis circensibus facit virgilius mentionem libro. v. eneidis. dicens quod enneas istos ludos celebrabat in honorem patris sui. **E**t iuxta hoc quod quis romae ludii isti primo fuerunt celebrati a romulo tamen fuerunt alibi prius celebrati. **E**t infra. **A**tque inde fugientes etc. uult dicit augustinus. quod aliqui quos mox pestilentia possedit non obstante vastatione urbis a gothis facta. quae oculis uiderunt fugiebant de urbe et uenerunt cartagine ubi frequentabatur theatra. et quae continue per histrionibus se gesserunt et more in sanos se habebant.

Mentes amictes etc. **I**n hoc capitulo. xxxij. redarguit augustinus. infamiam quorundam romanorum. quae cum alienatione remotissime plangeret urbis vastationem ipsi dabant se ludis. et theatra frequentabant.

Romulus et remus etc. **I**n hoc capitulo. xxxij. beatus augustinus. dicit ecclesiam christi a seculo romanorum. et probat quod ecclesia christi maiorem habuit partem deseruandi fugientes ad se quam a seculo. **A**hilu illud fuit templum quod dicitur a romulo institutum. unde dicit eutropius libro primo de romulo sic loquitur. **C**ondita ciuitate quam ex sui nomine romana uocauit. hoc egit dedito templo quod a seculo appellatur. pollicentis est cunctis ad ipsum fugientibus impunitatem quam ob causam. multum dimittimus quod aliqui apud suos ciues offensam contraxerant ad se fugientes in ciuitate recepit. **L**atini demum tunc pastores. et etiam trasmarini frigens. quae sub enea

et archades sub euadro duce influxerant. Et
ita ex varijs qñ elemētis aggregauit corpus ut
vñū pplūm romanū efficieret. Hec eutropius.
Idē etiā narrat titus liuius de vrbis origine

Libro pmo.
Emmerit sane in ipis rē. In hoc capitulo
.xxv. ondit btus aug. qñ tom paciēter ferre
debet societate maloz. qñ multi eoz qñ sūt mō
mali sūt a deo pdestinati ad salutem eternam.
De quoz exortu rē. De exortu ciuitatis dei
et ciuitatis dyaboli tractat aug. infra ab. xj.
libro usq; ad. xv. De pcurfu vero ciuitatis vtri
usq; a libro. xv. usq; ad librū. xix. De fine vero
utriusq; ciuitatis a libro deimonono. usq; ad
finē totius opis. Cetera vero huius pntis ca-
pituli nota sūt satis.

Sed adhuc quedā michi rē. In h caplo
.xxxvj. ondit btus aug. qñ restāt adhuc
tractanda in nouē libris seqñtibz. **C**omemo-
randa sūt enī rē. scz libro. iij. deinde monstrādū
est scz libro. ij. **E**t quā ob causaz rē. scz libro
.iij. ca. iij. postmodū aduersus eos rē. scz a li-
bro. vj. usq; ad librū. xj. **A**fferamus ciuitas
et rē. scz a. iij. caplo libri. x. usq; ad finē ei?

Sracōm perspicue rē. Die ins-
cipit liber scdus in quo btus
aug. pbat qñ multitudo de-
ozū falsoz nō curauit de mas-
lis culpe romanoz. ut scz ca-
phiberet pmo ut potius pcur-
aret ea fieri. **E**t habz iste liber. xxix. capitula.
In quoz pmo dēterminat sibi modū pcedēdi.
quē mēdit in sequētibz obfuarē in declaratio-
ne veritatis. et terminū quē nō vult excedē in
expugnacōe falsitatis. **P**alpantibz rē. **C**ōm-
uētibz rē. **C**ōmuere enī ē oculos vel palpebras
claudē. vult ergo aug. dicē qñ ea qñ dicit pbe-
bit palpāda. ut si qm oculos etiā claudat ne
si pa vidēat salte ea palpabit.

Sypion itaq; libro rē. In h ca. ij. recollig-
git ea qñ tractata sūt in pmo libro. et declarat
intencōz suā quo ad dicēda. **R**ecolligit autē
pmo ea qñ deā sūt a principio pmi libri usq; ad
octauū caplm exeluhue. deinde ibi. **I**nde ins-
cidit rē. **R**ecolligit breuiter que tractata sūt
ab. viij. ca. usq; ad. xvj. **E**t postea ibi deinde
paucā rē. recolligit qñ tractata sūt a. xvj. ca. fe-
re usq; ad finē libri. **D**einceps itaq; dicē rē. h
facit in primo caplo seqñti in gnali. **S**im ter-
tio libro diffuse rē magis in speciali.

Memento me autē ista rē. In h ca. iij. cōs-
mēt maliciā aliquoz qñ xpianis insulta-
bāt ppter mala qñ roma a gothis passā est. et
insultando fecerūt sibi puerbiū. cum tñ multi
eoz serēt ex libris suis historiciis. qñ roma añ
tēpota xpianoz grauiora fuerit ppta mala.

Rmmo ipos mores rē.
In hoc ca. iij. incipit aug. intencōne suā
pncipalē huius scdi libri psequi pbas qñ dñ

romanoz nō curauerūt de bonis moribz cultoz
rū suoz. pmo potius miserūt eos in errotē et
in reprobiū sensū. ut multa turpia ppetarent.
qñ pbat in h caplo p defectū legū. qñ dñ nulla
lege turpia phibēbāt. et etiā p cultū quē au-
gustinus vidit dñs exhiberi. **L**udibriaq; sa-
erlegioz rē. ludibria sacrelegioz appellat lu-
dos turpissimos quos gentiles faciebant ad
placandū deos suos. et deas suas. **I**n quibz lu-
dis multa fiebāt rē dicebātur turpia. quibus
repntabāt facta turpissima deoz suoz. ita qñ
in ludis illis videbātur dñj eoz exhiberi ludi-
brio. **E**t infra. **S**pectabam? arrepticos rē.
Hoc dicē aug. ppter mulieres qñ in festo bachi
qui fingitur deus vini. qñ insane videbātur. et
cū infama festū bachi celebrabāt. ut p; p aug.
infra libro. vj. ca. ix. **E**t ideo mulieres illas vo-
cat arrepticias. **S**el potius dicit aug. h ppter
sacerdotes berecintie. de qua stati fac men-
tionē. nā sacerdotes illi galli vocabantur sim-
bugonē. a quodā flumie in frigia. qñ gallus
vocabatur. ubi berecintia colebatur. flumius
vero potātes inebriat rē quali insanos reddit
et furiosos. de quo in sacrificijs bibebant rē h
ebri rē furiosi et arrepticū videbant. et ideo
etiā rome rē alibi qñ celebrabatur festum eius
sacerdotes eius quādā infamā pntendebant.
Ouidius autē de fastis libro. iij. aliam reddit
eā qñ mntitur sic tōm poence. fingebant enī
pote qñ erat puer quidā deozus nomine athif
oblatus berecintie qñ voueret castitatē. et ser-
uiret sibi in tēplo suo factus ē sacerdos. **I**pe
vero postmodū votū suū fregit. ppter qñ dea
irata volēs se vindicare immitte sibi furore et
infamā. qui intantū furebat nō potēs ferre do-
lores suos quos sensit. qñ cū petra abscedit sibi
virilia sua. dices. ha pereant ptes qñ nocere
michi. **E**t ideo ad repntandū vmdictā illā sa-
cerdotes eius postmodū fuerūt castrati. et in
festo eius infamā mētis qñ arrepticū pntende-
bant. **D**e gallis rē atthi adolecēte fac aug-
mentōem infra libro. vj. ca. viij. et libro. viij. ca.
.xxv. **A**udiebamus sypthomacos. hic dñit
ter habetur sypthomacos si sypthomacos est
eque bona lra vel melior fo: san. nā syptho sim-
pap. idē est qñ tuba. et ideo sypthomaci sūt ca-
nētes tubis. vel alio mō somtū magnū faciē-
tes. **I**n festo autē berecintie fiebat strepitus
magnus quatiētiū cimbala. et es cū ere pau-
tientū. ut p; p ouidiuz libro. iij. de fastis. **E**t
etiā p phō. et hiarū libro. iij. strepitus erat rā-
tus qñ erat horribilis ad audiendū. vnde onis-
dius. **Q**uere multa libet h me sonus eris acu-
ti **T**erret. et hrrēdo lochos ad amica sono.
Socat hic g btus aug. sypthomacos istos sic
streptentes. vel sypthomacos vocat qñ in honore
de pudicicie quedā turpia faciebāt. ut dicas
infra libro isto ca. xxij. **E**t infra. **O**blectas
batur celesti virgini rē berecintie. **A**d cuius
in velle etuz sciendū est qñ p magis duas scz

palladis id est mimerue. et berecinthie cōfue-
runt singulis annis lauare in almine fluuio
qui fluit in tiberim. pallas autē que et mimerua
virgo esse tradebatur. Est autē dea sapie-
gentiles. q̄ sicut narrat historie ip̄a s̄bito ap-
paruit in habitu uirginali iuxta paludē in af-
frica. tritonē noie. Et ideo appellata ē virgo
tritonica. docuit autē affricos multa p̄pter q̄d
ereditur esse dea. et eo citius q̄ eius origo fuit
om̄ino ignota unde dicebatur q̄h de celo la-
psa. p̄pter q̄d hic aug. vocat eā uirginē cele-
stem. Et s̄m fictōes poetarū ip̄a fuit nata de
capite iouis. palladiū etiā id ē ymago palla-
dis allatū de troya romā ut dicit ouidius libro
vi. de fastis credebat de celo in arcem uul-
u descendisse. vñ dicit ouidius. Creditur armife-
re signū celeste mimerue. Tamen de festo Iouis
om̄is eius quo ad ea q̄ fiebāt in festo illo non
facit aug. hic in speciali mencōem. s̄ de locōe
berecinthie. Vel p̄ celestē uirginē intelligit h̄
aug. deā uirginē seu pudicitiaz. ut infra libro
isto ca. xxv. dicit. Berecinthia uero de qua sup̄
libro p̄mo. ca. xxx. etiā fit mencō ymaginē ha-
buit. qualē describit yhidorus libro. viij. et h̄ia-
riū caplo vltio. et h̄bi fiebāt galli id ē castri-
a. q̄ coribantes q̄h chorobates appellati. festū
autē eius celebrabatur apud romanos pridie
nonas aprilis. ut p̄ in kalendario ouidij. et
tūc circūducebatur p̄ urbē. cū horribili strepi-
tu. ut sup̄ tactum est et p̄ ouidiū libro. iij.
de fastis. et portabatur i lectica id ē in teatro
ludi solemnes in honore eius. In quibz ludis
fiebat a scemici illa uilia. de quibz h̄ aug. facit
mencōem puta q̄ aliqui castribatur. et aliq̄
insamēbāt sic fuerūt eoz p̄ete. puer athis
q̄ uotū castitatis illi deo factū nō seruauit. vñ
q̄h in insamā ex ultione deo seipm̄ mutilauit.
ut sup̄ dictū fuit. et similia de quibz aug. infra
ca. viij. loquitur. Dicebātur autē scemici a scem-
na. fuit autē scena p̄prie domūcula i medio the-
atri. q̄les fuit domūcule tabernarioz vel mer-
catoz in nudis s̄m hugonē in q̄ erat pulpe-
tus quē ascēdebāt illi qui fabulas recitabāt.
Et quot erāt carmina. tot reputabāt appo-
sisse fercula. Infra etiā latebant laruati sc̄z h̄is
striones et mimi q̄ subito exētes coram p̄lo
motibz corpis exp̄sserunt historias seu fabu-
las recitatas. Et isti p̄prie fuerūt appellati scem-
ici. **S**cena etiā q̄nqz p̄ntur. p̄ ip̄o toto the-
atro. q̄nqz p̄ fabula. q̄nqz p̄ recitacōe fabule
Et ē hic scēdū q̄ ista dea quā uocauerūt ma-
trē deoz. p̄ quā terriā intellexerūt in tanta fuit
reuerētia apud romanos. q̄ anteq̄ eius yma-
go ess̄ de pessimo romā translata. sicut narrat
valerius libro p̄mo. sepius imperatores roma-
ni id ē q̄ imperia gesserūt sicut cosules p̄tores
et h̄mōi p̄tores uictoriarū id ē post obtentas
uictorias suscepta uota pessimitricem p̄fecti
soluerūt. **C**ōsideret xp̄iani quāta sit distā-
tia inter romā et pessimū. ut uideāt quid reue-

reue debeat matri nō falsoz deoz. h̄vius fū-
mi et ueri dei. In huius honore etiā cōstructum
fuit a domiciano templū illud rome q̄d p̄thron
uocabatur. Et postmodū bonifacius p̄p̄a in ho-
nore b̄te marie cōsecrauit ut h̄etur in legenda
de om̄ibz sanctis. et mō uocat ecc̄ia beate ma-
rie rotunde.

Nequāq̄ istos q̄ flagitiosissimos ē. In
hoc ca. v. b̄tis aug. reprobat culturā berecin-
thie descriptā in p̄cedēt caplo p̄ natica sapi-
onē uirū optimū iudicō romanorū. q̄ licet uolu-
isset matrē suā inter deos transferri more gen-
tium. potius tñ elegit eā iacere insensibilem.
q̄ honorari sicut berecinthia fuit honorata. Et
ideo pat̄ manifeste fiasus dyaboli in h̄ q̄ be-
recinthia noluit in altissimis hospicio recipi q̄
uiri optimi. quā fraudem h̄ic deegit aug. De
isto natica seipione et recepōe berecinthie ab
eo habitū est sup̄ libro p̄mo. ca. xxx. ubi etiā
habet quō ip̄e prohibuit theatrū rome cōstitui
more grecoz. de quo etiā aug. facit mencōem
in loco isto.

Hinc est q̄ de uita et moribz r̄. In h̄ ca.
vi. dicit b̄tis aug. ex sp̄acōe deoz qui colūt
deos multos ad xp̄ianos q̄ vñ dū colunt q̄
illi dñi multi sūt sp̄us immūdi nō curantes de vi-
ce immūdia cultoz suoz et h̄ q̄ in locis pu-
blicis nunq̄ p̄mulgātur apud cultozes illos
leges aliquē de mūdicia suāda. q̄nis aliqui
istorū iactent q̄ secretus p̄ modū susurrū le-
ges tales suscipiāt. sicut infra magis dicit ca.
xxvi. huius libri. aliter ē de xp̄ianis. **N**ec ubi
fugalia celebrantur r̄. videt q̄ h̄ic debet esse
frigiala uel frigalia. q̄ uocantur festa berecin-
thie de quibz sup̄ ca. iij. tractauit b̄tis aug. fe-
sta autē illa dicebātur frigialia. quia fuerūt fe-
sta deo frigie id ē berecinthie. q̄ pus in frigia
quā rome colebatur. et eo mō dicitur bacha-
nalia festa bachi. Et cerealia. festa cereris. et
sic de alijs festis. Sed tñ ego diuersos libros
resp̄xi in anglia et etiā in tononia. et in om̄i
loco inueni fugalia. **C**redere tñ h̄am uicio scri-
ptoz corruptā. m̄ b̄tis aug. p̄mice et allu-
dens ad dīcōi gen̄s et uenēte nois uocaret fu-
galia q̄ alij uocāt frigialia. nā s̄m ieromimū su-
per eplam ad galathas om̄es p̄ete uocāt fri-
gas timidos et p̄ seq̄ns ad fugā paratos.
p̄pter q̄d aug. eoz sacra q̄ dicitur frigialia h̄
uocat fugalia. Et hoc est uerissimile. q̄ postmo-
dū addit aug. sic. Et uere fugalia. s̄ pudoris
et honestatis. q̄d ess̄ intelligibile si dicitur fri-
galia uel frigialia. Et infra. **Q**uod disce-
dū. per h̄us increpat dices. disce r̄. Isti uer-
sus sunt per h̄ poetē satirici. satira quarta sui
p̄lo prima. ubi post longam et duram mere-
pacōem eoz q̄ pigri sūt ad laborā dū. h̄itaf
eos ad bonū dices. disce o miser et causas
agnosce rerū sc̄z ad h̄ies p̄inentiū. q̄d sum?
id ē q̄d sumus h̄ies. et p̄ om̄s aialia rōnabilia
q̄ debent uiuē s̄m r̄coez. Et q̄d nos gigimur

id est ad quid. hoc est ad que fine gignitur.
Constat qd bñtudo est finis que nullus atti-
 git nisi p virtute. **O**rdo quis datus. sic ordi-
 nata est huana natura. qd e sup bruta aialia.
Et ideo repmere debz i subicere motus bruta
 les ipius animi. aut mee meta id e terminus vi-
 te nre e mores. cuius meditaco non pari ofert
 ad virtuose vivendū. **Q**uā malus flexus id e
 quā facili ter homo flectitur de bono in malū.
 et vnde scz fit iste flexus. **E**st eni ex sensualita-
 te. et ideo regenda est. **Q**uis modus argēti
 id e acquirēdi argentū ne scz queratur tanq̄
 fims. sed sicut illud qd e necriū ad finē. alio-
 quim nō est modus. si pcedetur in infinitum.
Quid fas optare scz in argento i in diuicijs
 optare licet necria ad victum i vestitiū. **Q**uid
 aut nūmus habz id e quātū hz asperitatis. p-
 ter curas magnas quas ingerit. ppter qd et
 spm̄is opantur diuicie p̄rie carisqz p̄m̄quis
 quātū largiri deceat id e agnoscat. quātū
 impendē suemat parētibz i amicis. **Q**uid te-
 esse iussit scz i hoc agnoscat q̄liter deus p̄cep-
 tibi vivere. **E**t huana qua pte locatus es m-
 re id e ofidera qua pte locatus es i re huana
 id est que statū habeas vel gradū inter hoies
 q̄scdm̄ dīam̄ status vel gradus dī esse diuer-
 sus modus vivēdi. qz quilibz vivē debz fm̄ de-
 centiā sui status.

A forte nobis phoz rē. **I**n h̄ ca. vii. ex-
 cludit bñs aug. rñsionē quādā q̄ posset dari
 ad illud qd querebat i arguebat in p̄cedenti
 caplo. p̄tuit eni bñs aug. a gētibz romans
 qd ipi demōstrarēt aliqū locū publicū vbi tra-
 derentur leges deoz ad recte vivendū ordina-
 te. et ipi forte rñdebūt qd scolo phoz sūt talia
 loca. **S**i h̄c rñsionē excludit duplr. p̄mo
 quilli phi nō erāt romans. h̄ greci. **E**t qz ad hoc
 rñderent forsā qd greci iam facti sūt romans
 qz grecia iā facta est puicia id est terra tribu-
 taria romans. ideo excludit istā rñsionē scdo
 dices qd tradicoēs phoz nō erāt leges deoz.
 sed admuencōēs huam̄ intellectus a deo ad
 cogm̄cōem veritatis adiuti. **E**t ideo phi essent
 potius honozādi q̄ dñi. **G**alli absciderētur.
 molles ofecrarētur. misam̄ secarētur i c. p gal-
 los intelligit sacerdotes ciblis id e terecin-
 thie. de quoz abscisione id e castra cōne sup̄ in
 h̄c libro caplo. iij. satis dixi. **E**os aut vocat
 molles qm̄ in sacra sc̄ptura effemiati appellā-
 tur. vnde. in. regū. iij. dī. effemiati fuerūt in
 terra. et ca. xv. effematos abstulit de terra de
 istis dicitur infra libro. vii. ca. xxvi. **G**allos
 aut p̄dcōs vocat augustinus misanos. et caus-
 sa p̄ ex h̄is q̄ sup̄ ca. iij. dixi. vel potius illos
 misanos dīc q̄ se culeris vel lanceolis secabāt
 id est se m̄cdebāt ut de p̄prio sanguine face-
 rent sacrificium. ut infra libro. vii. ca. xxvi. di-
 cetur. **E**t infra. **F**eructi ut ait perhus tincta
 veneno. h̄c dicit perhus in eadē satira in qua
 est versus eius sūt positi in p̄cedēti caplo. h̄ eni

tene ante istos. vocat aut perhus venenū ser-
 uens libidine. **E**t infra. **Q**d iupiter fecerit.
 hoc dīc aug. qz iupiter fuit rex crece et homo
 immūdistimus q̄ i pueris abusus est et dō gi-
 nes ex teroz rapuit. **E**t ideo qd canūt poete
 de ipo gammede puero q̄ fuit filius trois re-
 gis dardanoz. et de eius adulteris licet vi-
 deatur h̄ gmeta poetica. rñ veritate habuerūt
 p̄ fundamēto licet gammede iupiter nō rapu-
 erit p̄ se. h̄ rex frigioz tantalus. ut eo iupiter
 abutētur fm̄ ozo hū libro p̄mo. de quo aug. li-
 bro. xvij. ca. xij. facit mencōem. de ioue vero
 lactācius libro p̄mo. **Q**uid iupiter q̄ in solē.
 in p̄caōne optimus maximus noīatur. nōne
 a p̄ma sua causa puericia. ac p̄ne parricida
 dephenditur. cū p̄rem regno expulit. nec ex-
 pectavit finē decepti semis. cupiditate regnā-
 di. et cū paternū solū p̄ vim i arma cepisset
 bello et a titambz lacessitus. quibz victis reli-
 quā vitā suā in stupris adulterisqz ofumpfit.
Omitto virgines q̄s immūit. illud eni tele-
 rabile iudicari solz. amphitrionē ac tndarū
 p̄terire nō possuz quoz domos dedecore ac in-
 famia p̄lemssimos reddidit. **I**llud vero summe
 impietatis ac sceleris qd regū puerū rapuit
 ad stuprū. parū eni ei videbatur sic in expu-
 gnanda femiarū pudicia. maculosus esset
 turpis nisi etiā sexui suo iniuriā faceret. **D**ec
 lactācius. **Q**uātū vero ad poetas q̄ de io-
 ue talia i de dñs alijs quāsi fingendo sc̄p̄fert
 dicit yfō. libro. viij. ethmologiarū. ca. de poe-
 tis. qd officiū poetarū e ipam veritate s̄b qui-
 busdā tegumētis enarrare. iupiter autē deus
 factus e vel ppter magnitudmē potentie. vel
 ppter abūdantiā malicie. et h̄ a malis ut ha-
 beret turpitudinis sue deū p̄ronū i exemplum
Et infra. **H**uic apud terentiū i c. hoc qd h̄
 bñs aug. de terencio adducit est in eunuchō
 actu. ix. **E**t habetur etiā in perho ubi sup̄. **A**d
 quoz intellectu sciendū est qd de ioue fingit
 a terencio talis poetas qd ipse adamās danen
 filiā acrisi agnouit eā descendēs in gremium
 eius sub specie ymbriis aurei. genuitqz perhū.
 veritas fuit qd ipse allexit eam ad sui d̄cubitu
 domis aureis ut p̄ p̄ aug. infra libro. xvij. ca.
 xij. **E**rat ergo iuueus quidā q̄ gessit se p̄
 eunuchō cū tñ in rei veritate non esset. suscepit
 puellā quāndā in sui custodia videns aut ta-
 bulā quādā in qua victū fuit p̄dictū facinus
 ipius iouis. accensus est libidine ex aspectu
 illo. **E**t cognouit puellā illā sibi ad custodiē-
 dum traditā i d̄mendatā. assumens exemplū
 turpitudinis ab ipo ioue. qd apud gentiles e
 deus sumus tonans in sublimibz. vñ illa v̄ba
 que deū rē. usqz ad finē huius capli sūt verba
 terenci in p̄sona ipius eunuchi.
Etem nō tradūtur ista rē. **I**n h̄c caplo
 viij. excludit aug. quādā excusacōem
 deoz. que p̄tendi possz qz diceret forsā aliq̄s.
 qd turpi a qd dicitur de dñs nō habet auctatez

[Marginal notes in a smaller script, partially obscured and difficult to read.]

ex sacris deor. h. ex fictionibus poetarum h. ex
cludit tripliciter. ostendens excusationem nullam
esse. Primo quod si possit dici turpiora erat forte illa
quae habent a diis quam a poetis mistice. id est sub regu-
mentis narrat quae sunt ista quae in theatris exhibentur
unde lactantius libro primo. ca. xix. dicit quod
mendacium poetarum non in facto est. sed in nomine.
metuebatur enim malum si contra publicam persuasio-
nem fateretur quod erat verum. Secundo quod tur-
pitudines ludorum scenicoz. ut patet ex historiis
iporum non processerunt ex ignorantia romanorum
sed ex precepto deorum. sicut super tractavit beatus
augustinus libro primo. ca. xxxii. et infra libro. iiii. ca.
xxv. plenius dicitur. Tercio quod dem si diis lu-
di humiliter displicuissent. debuerunt eos pen-
etiam adiectis inhibuisse. quod non fecerunt. Et nota
quod turpitudine aliqua et maxime ludorum sce-
nicorum pro tanto attribuitur poetis. quia ludi
aliqui scenici non habent nisi a poetis et eis huius-
modi. Nam poete deposuerunt carmina in ho-
nesta et ea recitabant in publico pulchro quodam
instrumentis publicis canebant. quae temeraria appel-
labantur. Et quaedam ea motibus corporis effigi-
ebant. sicut histriones et mimi. ita quod principes
les in istis ludis erant poete. ut etiam augustinus infra
ca. xiiii. Et quibus multa in illis ludis et carminibus
effugio et reprobis obscenitas. verumtamen meli-
or fuit quam in aliis que habent in templis. sicut
dicit augustinus infra libro. v. ca. vii. Comedie
et tragédie. Comedie sunt fabule de factis
hominum privatorum. et hiis que ad eos pertinent. et
poete quae talia canebant vocati sunt poete comici
et dicebantur sic. vel a comis id est pagis. et
odos quod est cantus quasi villanus cantus. quod cir-
ca pagas id est villas consueverunt cantari. vel
a comestione. quia post comestionem solebat
homines talibus indulgere. Comicoz vero pos-
terius duo sunt genera secundum ysidorum ethiogramma libro
viii. ca. scilicet veteres et noui. veteres oia que canebant
dicebant ad risum. puocanduz unde de meret-
ricijs et stupris et hiis que poterant prouoca-
re risum tractabant. sicut plautus et terentius
Rouii vero reprehendebant vicia hominum nomi-
natim. Quibus homines lacessabant eorum vicia
carpentibus vera vel ficta. et perungebantur nudi
quod vicia denudabant. Tales poete comici satiri-
ci appellatur hinc. oratius philosophus in uerba et hinc
Tragédie vero sunt fabule de personis publicis
et hiis que statum reipublice concernunt corporis
te. que terminabantur in aliqua re luduosa. et
taliu fictores vocabantur poete tragici. a tra-
gos quod est percussus quia percussus erat merces eorum
et odos quod est cantus. quasi cantus vel cantus
propter percussum. Possunt autem poete tragici hinc
et comici diuidi in duas partes. primi puri tragi-
ci. secundi vero elegi tractantes de eligia id est
miseria.

Quid autem hinc. In libro. ca. ix. ostendit
augustinus quod quantum ad ludos scenicos poe-
tarum greci rationabilis quodammodo se ha-

buerunt quam romani. Nam romani inhibuerunt
sub pena capitis poetas et alios. quod nullo modo
carmina infamie de aliquo homine componerent
ostenderet vel recitaret et tamen de diis permitte-
bant talia fieri. Quamuis vero greci facerent rati-
onabilius ex suppositione. tamen absolute loquen-
to pessime fecerunt talia permittere. **S**ibi
sapiens disputans. Sciendum est hic quod cice-
ro id est tullius in multis libris suis modum
platonis imitatur. Introducebat enim diuersas
personas loquentes. et nichil quod loquitur in propria
persona nisi in principio libri. et sic in libro de
republica introducebat sapientem loquentem et
disputantem. ita ut legenti videatur liber con-
scriptus a sapiente potius quam a tullio. fuit autem
iste sapiens africanus secundus scilicet quod delectat car-
taginense ut patet ex somnio quod tullius fingit in
v. libro de republica in persona sapientis. quod
macrobius exposuit. Et sciendum quod in vobis
tullij que a beato augustino recitantur quasi
deum in persona sapientis reprobat tullius mo-
rem grecorum. qui permiserunt poetis suis quod ipsi
nominatim de hominibus dicerent que vellet.
Quia ipsi multos vexauerunt de honestando su-
is carminibus non solum malos ciues. ut puta cle-
onem et cleophontem. et ppholum. sed etiam op-
timos ciues hinc picles quod in sua ciuitate ita erat
magnus habitus. sicut sapientes. vel marcus
catho apud romanos. Et ideo apud romanos
mimis fuisse indecens si permittitur fuisse plau-
to. vel neuio. aut ceilio poetis latinis quod ma-
ledixissent istis. ita fuit absurdum quod greci per-
miserunt poetas suos in scena violare id est deho-
nestare picles. fuerunt autem isti tres scilicet cleon. cle-
ophon. et ppholus ciues athenienses. sed val-
de sediciose. picles vero fuit dux atheniensium in
bellis contra lacedaemonios. et thebanos. quem
vocat iustinus libro iiii. spectatorem virtutis virum
hic fuit quod dixit secundum tullium libro de officiis. pro-
rem de. non manus et lingua. sed etiam oculos
habe continentem. **V**alerius autem libro. vii.
ca. ix. de isto sic dicit. Pericles felicissimus na-
ture meremētis sub anaxagora preceptore su-
mo studio politus instructus literis athena-
rum. ceruicibus iugum huiusmodi imposuit. in ut a-
to post addit valerius. Quid enim inter est me-
politratu et picles. nisi quod ille armatus. hinc sine
armis turandem gessit. hoc valerius. **S**ed
valerius. ita erat eloquens quod sua eloquentia tan-
tum faciebat quantum alterius arma. Plautus
vero et neuus fuerunt scriptores comedarum secundum
eusebium. Et fuerunt scriptores tpe publici sapientis
mis et gneni sapientis fratrum quibus erat in his-
pania commissum bellum. ubi et interfecti sunt de
quibus hic mentio. fuerunt autem et alij sapientes
multi famosi ut infra libro. iiii. ca. xxxi. dicitur.
De neuio vero poeta dicit eusebius in cro-
nicis quod vtiue mortuus est pulsus romae factione
nobilium et maxime metelli. **D**e plauto vero
dicit et. **A.** gellius libro. iiii. fere ite scilicet quod romae

mortuus ē. et qz ppter anone difficultatez ad molas mānarias pistori se locauerat. ubi quōtēs ab ope vacassē scribere fabulas solitus erat et eas vendere. **H**ic plautus scripsit comediam q̄ aulularia appellatur. de quo etiā narrat A. gellius libro p̄mo. qd̄ epitaphiū fecit et incidēdū sepulchro suo reliquit h̄mōi. postq̄ est mortē nactus plautus comediam luger. scena est deserta. deinde risus ludus iocusqz et m̄numeri numeriqz simul omēs lacrimauerūt.

De neuio vero narrat A. gellius libro. iij. qz fabulas duas in carce sc̄p̄it. cū ob assiduum maledicētiā et p̄bra i p̄ncipes ciuitatis. de greco p̄ctarū more dicta. in v̄mela rome atriu viris diectus esset. vnde a tribumis plebis post exemptus ē. cū in duabz fabulis sup̄dictis delecta sua. et petulātiā deoz suoz quibz antea multos leserat diluissē. Et sciendū qz sicut p̄z p̄ A. gelliu libro quīto. iste nouus v̄sus diffamatoris scripsit de sc̄p̄ione affricano superiore. Et forte ita fecit de duabz sc̄p̄ionibz de quibz hic h̄c mēto. quoz alter sc̄z publius sc̄p̄io fuit pater dicti affricani. De plauto et neuio dic̄ A. gellius sic. inter poetas comicos excellit cecilius statius. sc̄do plautus. t̄rcō neuus. Cecilius vero scriptor comediarū fuit tpe marci cathonis censorij.

Ed maligni spūs quos isti r̄c̄. In isto capitulo. x. illud qd̄ dixerat aug. in cap̄lo p̄cedenti. de grecis sc̄z qz fecerūt duemeter p̄mittē de qz poete vicia h̄m̄ exp̄sso nomine publice recitarent magis declarat. Et p̄mo reddit eam q̄re de mombz placz. qz de eis dicant vicia q̄ tñ non sūt eoz. h̄ forte fuerūt aliquoz h̄m̄. aut forsā nō fuerūt alicuius h̄m̄is h̄ d̄cta sūt. Sedo ex quo demones quos colūt tanq̄ deos h̄c volūt sibi fieri. ondit qz duemeter p̄mi sc̄z rūt sibi c̄similiter fieri. nec solū p̄miserūt. sed etiā honoraerūt faciētes. **S**ciendū ē autē qz sicut dicit p̄s̄o libro ethiarū. viij. ca. de poetis poete tragici magnū honore c̄secuti sūt. de comicis vero h̄ nō dicit. et iteo vidē oppositū sentire de ip̄is. **E**t eschimes athemiens. **H**ic eschimes fuit discipulus socratis. ut p̄z p̄ senecā libro p̄mo de beneficiis. Cū vero socrati ceteri discipuli plura offerret eschimes paup se solū obtulit. dices quicquid melius habebat se illi obtulisse. ceteri autē cū pauca ei dederūt plus tñ sibi retinuisse. **D**e isto autē eschime fac̄iero minus mencōem in p̄logo biblie dices. eschimes cū rodi exularet. Quā h̄istoriā de eschime plinius valerius narrat libro. viij. licz orator esset magnus valde tñ plures tragedias scripsit v̄ntullius de republica dic̄ de ip̄o sic. Eschimes cū adolescens tragediā actitassē. sc̄dm̄ rēpublicam capessuit. et athenas sub arbitrio v̄rsauit et egit. adeo potēs erat in eloquētia. Et infra. **E**t aristodemū magi cū r̄c̄. de legatis pacis athemiensū missus ad philippū patre alexātri magni et de legatis eius ad athē

nenses loquitur iustinus libro. viij.

Et greci turpiter r̄c̄. In h̄ ca. xj. ondit aug. qz greci q̄uis turpiter tñ duemeter fecerūt honozado sc̄micos. sicut r̄ honozado sacerdotes. et hoc siue ponatur distinetō m̄teos quālē lateo posuit. s̄m quā diuersa obsequia diuis dijs sūt tribuēda. siue ponatur qz inter deos nō sit illa distinetō lateoms. sed qz indifferēter omibz dijs eadē obsequia tribuatur. **L**ateo quē h̄mōi rerū pitissimū r̄c̄. de lateone narrat gaius iuriscōsultus ad legē duodecim tabularū qz cū ei offerretur c̄sulatus ab augusto renuit. sed plurimis studijs op̄ia dabat. et totū annū ita diuisit ut rome sex mensibz cū studiosis esset. et sex mensibz secederet et c̄scribēdis libris opam daret. Itaqz reliquit xl volumina. c̄posuit autē c̄mētaria ad .xij. tabulas s̄m A. gelliu libro p̄mo. **I**tam vero eadē dimisione deoz quā p̄m̄ lateo sc̄z qz aliqui dij sūt boni. aliqui mali inuit A. gellius libro p̄mo. dicit eni aliquē deū esse q̄ non inuādi p̄tate h̄ vim nō cēdi h̄z. nā deos quosdam romam ut p̄desent celebrabāt quosdam vero ut nō obessent placabāt. **H**ec A. gellius. De hoc vero plus dicitur infra. capitulo. xij.

Romani sicut in illar̄c̄.

In isto ca. xij. b̄tis aug. rōnos arguit. qz magis pareebāt fame sue q̄ deoz suoz. et videbāt plus app̄ciari curiā suā. i. curiales q̄ rēpublice curiā gerebāt q̄ capitolū id ē deos suos. Nam capitolū fuit templū iouis. et rēp̄s̄ h̄ndit eicerone id ē tulliu q̄ libro de republica sc̄p̄ionē inducit loquētē. et p̄z m̄tentio augusti. **D**e plauto vero et neuio. ac duobz sc̄p̄ionibz fratribz et cecilio. et marco cathone v̄telic̄ censorio d̄c̄m ē sup̄ libro isto ca. ix. de te renno vero et ioue et adolesecēte sup̄ cap̄lo. vij.

Ed r̄nderet michi fortasse r̄c̄. In isto capitulo. xij. b̄tis aug. arguit romanos de duobz p̄mo qz cū dij p̄cipent ludos turpissimos exhiberi et crimina sua publicari. tñ ipsi romani coluerūt eos tanq̄ deos. quos nō coluissent si p̄cepissent ludos celebrari cū diuis rōmanoz. Sedo ibi. iterūqz r̄c̄. arguit eos q̄ sc̄micos omi honore p̄uauerūt cū tñ ludos sc̄micos dijs suis exhiberet. In tantū vero eos honore p̄uauerūt. qz nō solū puati sūt maioribus honozibz. puta scenatoria dignitate. et alijs q̄ totā rēpublicā im̄mediate cōcernunt. p̄mo etiā censorijs id ē seucro iudicō c̄soris. qui s̄m h̄ugonē in vna significacōe est id ē qz iudex mox. **P**ellebantur de tribu p̄pria. ita qz nec in ea possent gaudere honore aliquo. nec etiā p̄uilegio. vel iure quocūqz qd̄ r̄acōe tribz sue sibi possit c̄petere. **S**ciendū autē qz roma fuit diuisa tota in tribz videlz numero .xxv. et si quis delinqueret in rēpublicam p̄ c̄sotes pellebatur de tribu sua. nec putabatur cuius. fuit etiā sc̄micus infamis. ut p̄z p̄ aug. infra libro isto ca. xxv. et est modo sc̄dm̄ canones.

ut p. iij. questione p. ma. ca. diffimus. Et in
fra. ¶ Germaneq. romanu. germane idē qd
immane. vñ gētes germane dicuntur fm pa
piā qī immanes ppter immanitātē corpō. Et
ideo dic aug. germane id ē immaniter rōnum
id est sblime. nā romanū fm ieronimū idē qd
sublimū sonat. et h̄ dic aug. qz romani plus
honorabāt se qz deos suos. vel romanū vocat
honoris r glorie cupidū. qz fm hug. nomē gē
tis alicuius sepe ponitur p d dione gētis. h̄
qz qz dī. iste afer id ē verispellis. qz afri sūt ver
spelles. Condico romanorū vna fuit. qz ipi fu
erūt glorie r honoris cupidi plus alijs gētibz
hoc mō loqndi qz us ex alia causa utatur tis
tus liuius libro. ij. de bello punico. Nam de ca
millo dictatorē bellico sissimo loqns dicit sic.
ac vere romanus id ē vere strenuus ac corda

Demde querimus ipi
poete rē. In isto ca. xiiij. beatus aug. ar
guit romanos qz poetas nō puauerūt honore
hcut scemcos. fuerūt aut scemci dicti h̄j qui
saltabāt. et motibz corpis effigebāt cōtenta in
carmibz poetarū. puta mimi r histriones. seu
ioculatores. vnde isti nō erāt nisi actores fa
bularū id ē effigatores. S; poete erāt aut o
res id est pncipales in negotiō. qz ipi fabulas
pofuerūt. Facit aut btis aug. quiqz in h̄ ca.
Primo ut dictum est romanos arguit. Scbo
ibi. an forte rē sententiam platons de poetis
approbat. et ipm platone valde cōmēdat ipm
dñs falsis pponēdo. Tercō aut ibi. p̄p̄inquāt
aut romanorū rē. oñdit quō leges romanorū
quātū ad aliqd cū platone cōcordāt. Quarto
vero ibi nequa qz rē. cōcludit cōtra deos roma
norū. qz romani sunt eis honestiores. et qz ipi
nūqz leges honestatis dabāt. Quinto ibi. nos
quidē rē. sententiā suā de platons excellētia
ponit. et qd sup de hoc dixit magis explanat.
¶ Poetas censuit vrte rē. hoc fecit plato in
libro de republica in quo ciuitatē ordinauit qz
lis esse debeat. de quo libro fac macrobius mē
tionē libro sup sommiū scipionis r tullius se
cūdo libro de tusculanis qōmbz dicit platone
a sua ciuitate quā ordinauit poetas exclusisse
Et infra. ¶ Et si nō psuade. disptādo tñ suade
rē. Nota qz plus ē psuadere qz suadere. nam
psuadere ē pfecte suadere id ē sic suadere. qz
sequatur effectus. Et ideo dic aug. qz plato
etiā et si nō potuit grecis psuadere. tñ saltem
disputando id ē rōnez reddēdo suade poetas
deberi expelli. Et infra. ¶ Hūc platone labeo
rē. nō qz labeo fecit tres gradus in distictōe
nummū scz deoz et h̄j erāt sumi r semideoz et
h̄j erāt mediū herōū et h̄j erāt infimi. Deo
es fm ylitoy libro. viij. et h̄mologiarū caplo
vltio apud grecos dicebātur aie aliquoz be
nemeritoz hoim. quoz habitacō fuit in aere.
et ideo dicti sūt heroes. qz aenus id ē viri aer
rei quali digni habitare aerem ppter sapiam
vel fortitudinē. Semidei vero erat numia ex

hoibz facta. h̄ nō erāt dñj. Istoz aut hitacō fm
opinionē gēalū fuit i celo. sic romulus hercu
les et h̄mōi. ut de romulo dicit aug. sequiti ca.
Aliquā aut nō distinguētes inter semideos.
et heroes. pofuerūt semideos in aere. vñ luca
nus libro. ix. i pncipio. Quamger astriferis
oneditur axibus aer. Qd qz patz terras inter
lunegz meatus. Semidei manes habitāt quo
igne virtus rē. ¶ Macrobius vero de som
mo scipionis distmguit inter deos aereos.
ethereos. et alios. sup quos omēs ponit vñ
deū. et noym id est mentē fm grecos. Manes
vero erāt aie gñalr defunctorū. tñ specialr ac
cepte dicebātur aie infernales id ē in inferno
habitātes. qz inter numia nō posuit labeo. Et
infra. ¶ Cuius nostre sententiae racō suo loco
explicabit scz infra libro. viij. ca. xij. et. xiiij.
Et infra. ¶ Quāuis istū nec fratre occidisse.
suple hcut romulus qz fratre suū remuz. inter
fecit. rastro pastorali. vel p seipū hcut tradit
h̄storiographi. vel p aliu hcut tradunt ali.
vñ de hoc narrat sic titus liuius de vrbs origi
ne scz qz illi duo fratres gemelli dū cōderēt ex
uitatē interuenit cupidō regni vtroqz scz vo
lente regnare placuit augurio querere quis
eorū regnare deberet. et a quo ciuitas deberet
denominari. Igit remus montem auentini. et
romulus palatini mōtē r templū p augurio
ascenderūt. vterqz scz cum turma sua. Remo
pus aduenit sex vultures. romulo vero. xij.
posterius tñ. vniūsqz turma domū suū tan
qz regē salutāt. vna remū ppter p̄nitatem.
alter romulū ppter maiore auiū multitudinē.
h̄c qz orta dissensionē inter fratres. remus p
cussus occidit. dic tñ titus liuius et vulgata
est opinio. remū ludibrio fratris sui. eius mus
ros transilisse et sic ab irato romulo interfe
ctū. Alij tñ dicūt eū nō ab ipo romulo. si a fas
bio duce eius rastro pastoralis necatum. Hec
ex titō. ¶ Ouidius tñ libro. iij. de fastis mte
excusare romulū dices qz cū romulus opus
murozū comississet cui dā qui celer vocabatur
et reddiss pceptū qz si quis psuadet muros suos
transilire ipm interficeret remus ignoras p̄ce
ptū datū r cōtēns muros nō satis altos ipos
transiluit. quē celer statū retro pcutis interfec.
quo intellecto licz romulus de facto multū do
leret. tñ ppter rigore iusticie ab alijs foimis
dandū dolore suū occultauit. Et libro. v. nar
rat. qz aia remi apparens faustulo excusauit
romulū dices. Sicut celer crudelē aiam p vul
nera reddas. noluit h̄ frater pietasqz equalis
in ipo est. Sed oppositū huius sentit aug. ut
p; infra libro. iij. ca. vj. Et ideo ista excusatio
ficta est. ut p; p orosū libro. ij. qz dicit. quia re
gnū suū cōtinuo romulus parricidio inhibuit
Sciendū ē tñ qz ovidius sub regum cōto po eti
co exp̄ssit facti veritatē. nā p celerē quē dicit
remū occidisse intelligit impetum ire quo ro
mulus mouebatur ad occidendū fratre suū.

celeriter id e' indeliberate ita q' fm' intencione
 ouidij romulus h'c fecit ex impetu passiois
 non ex iudicio racois. Et infra ¶ Rec aliq' d'
 p'petrasse flagiciu' h' dicit p'pter hercule q' fuit
 homo multu' flagitiosus de quo crisantus ad
 daria sic scribit. Que in hercule sanctitas vi-
 cinoy suoy interfectone fatigatus. et se ena
 vniu' obussit. Seneca ena' tragedia p'ma dic'
 q' ipe furia ductus p'rios filios interfecit. Et
 infra ¶ Certe vel priapo. priapus fuit quida'
 grecus q' p'pter vniu'is membri quantitate m
 tanta gram venit grecoy ut apud eos tanq'
 deus habetur. In sacra septura vocatur beel-
 phigor. fm' phidoz libro. viij. ethimologiaru'
 et dictus e' deus ortoy. Et infra ¶ Vel alicui
 cynocephalo. Cynocephalus e' monstru' fm'
 phidoz. libro. xj. ethimologiaru'. caput h'ns
 cannu'. de quo narratur in libro de naturis re-
 rum q' vnus cynocephalus fuit delatus regi
 francoz ludouico. caput h'ns fere cannu'. ce-
 tera vero membra ficut homo. crura quide' hu-
 mano mo' nuda. manus ena' et brachia. collu'
 albu' ac nudu' dorso vero pilosu' erectus ut ho'
 stabat. coctis carmbz vescebatur vniu'q' libe-
 tissime bibeat. et ita decenter et honeste ficut
 homo cibum manbz capiebat et osi inferebat.
 In p' istu' cynocephalu' intelligit btis aug'
 mercuriu' seu hermete egyptiu'. vñ dicit infra
 li. iij. ca. xij. Miroz sane si ipsa scz berecynthia
 peperit cynocephalu'. q' longe postea venit ex
 egypto. huc aut mercuriu' seu hermete dic' p' h'
 torus libro. viij. ca. ultio fuisse formatu' cu' ca-
 pite canino. Na' canis e' ai' sagacissimu'. sic
 ipe fuit sapienssimus. et hunc romam tanq'
 deu' coluerut. accipientes eu' ab egyptijs ficut et
 quosda' alios deos de quibz lucanus libro. viij.
 egypto dicit sic. nos in teplo tua romana acci-
 pimus p' h'm. Semideosq' canes et h'stra tuben-
 ta luctus. Et que tu planges hoim testaris
 oliu'. Fuerut aut multi herm' et' seu mercurij.
 ut infra libro. viij. ca. xxvj. Et infra ¶ Postre-
 mo vel fabri. hic sciendu' q' lactantius libro
 p'mo institucionu' romam p' dijs habuerunt
 sua mala scz rubigine pallore et febre. vñ ficut
 p' m' kalendario ouidij festum rubiginis fuit
 circa fine aprilis. videli. vj. kl. maij. et coluert
 ea ficut dic' ouidius. ut no' ledet segetes. nec
 instrumeta rustica. Et isto mo' coluerut febre
 ut scz no' vxaret eos. de hoc valerius libro. ij.
 dicit sic. Et ceteros quide' ad bnfaciendu' ve-
 nerabatur. febre aut ad minus nocendu'. Et
 describit valerius loca in quibz erat tria tepla
 febris. vnde p' fm' opmione latwms sup'ra
 etiam. q' febris et rubigo fuerit de numero ma-
 loy deoy. et q' potuerit obesse et no' p' desse. Et
 infra ¶ Partim peregrina et c. hic vult btis
 aug'. dicit q' romam quosda' deos acceperut ab
 alijs gentibz apud quas fuerat p' usq' apud
 romanos scz ioue. mercuriu'. et multos alios
 quos vocat hic numia peregrina. et quosda' ipi

primo consecrauerut. ficut fuit de romulo. que
 deu' quirinu' vocabat. et de febre et de pallore et
 rubigine et alijs multis. Et infra ¶ Frustra h'
 exclamate cicerone scz libro de republica.
Que aut illic eligendoy et c.
 In hoc. ca. xv. arguit aug'. romanos de
 mala electone deoy. p'mo. q' cu' romulu' deu' fa-
 ceret q' h' maximu'. platom nulla sacra edicula
 id e' nec paruisima edem fecerut. dicit seneca
 epla. xvij. q' q' vixit solu' nomos noue amis.
 ideo atthenenses immolauerut h'bi defuncto
 iudicantes illu' numeru' pfectu'. Scdo q' romus
 lum q' fm' doctima latwms no' fuit msi semi-
 deus. ipi no' solu' deu'. si maximu' post ioue ap-
 pellates eu' deu' quirinu' sic dictu' ab hasta qua
 osueut portare. na' quiris lingua sabina id e'
 qd' hasta. huus festu' sepe celebrabat in ano
 ut patz libro ouidij de Fastis. et in kalendario
 suo. ¶ Nam ena' flammé illi et c. hic sciendu'
 q' p'mi flammies apud gentes fuerut sic apud
 nos fuit p'mates seu patriarche. ut p' di. viij. ca.
 in illis. Erat aut et quida' q' diceretur archi fla-
 mmes. et illi fuerut ficut archiepi apud xpia-
 nos. ut p' ibid e'. Erat aut gnali noie sacerdo-
 tes omes vocati flammies. ut p' di. xxj. ca. de
 ros. Et dicebatur ut p' ibid e' flammies. q' fla-
 mmes a filo sic appellati quo caput ligabant.
 qn' p' estu' pilleo uti no' poterat. et hoc ne caput
 nudu' esset. q' ommo nudos capite eos incete
 no' licebat. Flammies aut de quibz hic loquit'
 btis aug'. erat p'm et p'cipui. q' patriarche qui-
 dam. Et erat in roma tres tm. hic dic' aug'.
 vnus ioui q' dialis id est assiduus scdm' h'us
 guicoem adie vocabat. alius quirimo. et ter-
 eius marti. q' nullu' habuiss' msi p'pter romus
 lu' que romani dixerut esse filium martis. De
 istis narrat titus luuius de origine vrbis. li.
 bro p'mo q' numa pompilius. q' immediate in
 regno successit romulo in ordinado res diui-
 nas ioui assiduui sacerdoté creauit. et cu' msi
 gm' veste et curibili id est regia adornaui. cui
 duos flammies adiecit scz marti vnu' et quirimo
 aliu'. p'pter istos aut erat vnus sumus pontifex.
 ut p' p' valeriu' libro p'mo. ca. i. et p' ciceroné li-
 bro. p'mo ¶ De flammie vero dyalis dic' A. gel-
 lius libro. xij. q' iuuare dyale fas nuq' e'. Ité
 anulo ut msi peruo claroq' fas no' est. Item
 igne ex flammis dyalis domo msi sacru' effe-
 ri us no' est. ex quo dyale flammie vbi scz tm
 religio est. vinctu' si ede eius introierit solui
 necesse e'. et vincula p' implumu' intelligas sb-
 duca. atq' inde foras m' via dimitti nonduz in
 apice. neq' in cintu. neq' in alia parte nomen
 hz. Si quis ad verbera du' ducitur si ad pedes
 eius supplex p'cubuerit. eo die verberari piacu-
 lum e'. Capillu' dyalis msi q' liter h' est no' de-
 tondeat. sine apice sub diuo esse licitu' non est.
 Farina' fermeto imbuta attinge ei fas non est.
 tunica' intima' msi in locis tectis exuisse sub
 celo tanq' sub oculis iouis nudus sit. fas no'

[Marginal notes in a smaller script, partially obscured and difficult to read.]

est. **S**upra flaminē dyalem in cōiūtio mī rex
sacrificiorū nullus alius acubuit vxorē hī amī
hī flaminī cedit. mīrromium eius mī morte
dirimī nō est ius. locū in quo bustū est nunq̄
ingredietur. mortuū nunq̄ attingat. fūmus
tū exequi non est religio. **E**dem fere cerimo
nie sūt vxoris eius. **I**te verba p̄toris sūt hīc.
Sacerdotes vestalē r flaminē dyalē in omni
iurisdicōe non cogā. hīc **A**. gellius. **¶** **Q**uo
mō vero hīc romulus qui et quirinus dictus ē
deificatus seu deus esse creditur. narrat ovidi⁹
libro. ij. de fastis. **C**ui concordat titus liuius ubi
sup̄. dicit enī q̄ cū apud capree paludē recen
seret exercitū subito orta est ingens tēpestas
cū tonitruo. et romulus densa nube optus s̄
latus ē a d̄spectu deioms nec postea visus est
p̄pter qd̄ a multitudine diceretur vel credē
i deū t̄nslatus. t̄n aliq̄ dixerit eū fuisse tūc p̄ibz
odiosū. et ab eis disceptū. hī opinionē multa
tudinis de ip̄ius deificacōe cōfirmavit quidam
noie iulius p̄culus. asserēs sibi romulū appa
ruisse p̄ viam et iam deū factū sibi multa mā
dasse. de isto plus loq̄tur aug. libro. iij. ca. xv.
Et infra. **¶** **T**estante apice. apex hīc est p̄p̄riū
nomē scriptoris hystoriographi romanoꝝ.
Et infra. **¶** **A**c per hoc neptuno r pluto mī rē
neptunus dicitur deus maris. pluto vero deus
infernī. **I**sti duo fratres iouis dicuntur. nam
singūtur omēs tres fuisse filij saturni. De hīs
dicit lactācius libro p̄mo m̄strucōnū. q̄ s̄m
rei veritatē frēs erant q̄ in tribz locis regnas
bant. quozū vnus loca super. oza sc̄z iupiter.
alter vero inferoza sc̄z pluto. tercius vero lo
ca maritima sc̄z neptunus possidebāt. **E**t infra.
¶ **E**t marti p̄ri eius rē. hīc sciendū qd̄ apud
romanos putabatur q̄ romulus fuisse filius
marts q̄ est deus bellorum. p̄pter quod r ipe
romulus fuit valde bellicosus. **E**t de hoc ovidi⁹
narrat libro. iij. de fastis. q̄ rea filia. q̄
alio nomie vocabatur ylia cū esset virgo vesta
lis id est d̄secrata virgo deē veste. et quadam
die ad lauādū facta venisset ad aquas hau
riendas deposito vase sedit fatigata iuxta as
quas. **C**ui ibidem cū obrephisset somnus af
fuit mars. qui videns eā. et d̄cūlens cū ea im
pregnauit eam tormentē. que duos sc̄z remū
et romulū. vno d̄cubitu marts concepit. **D**e
hoc dicit eusebius in cronica sic anno regni
regis ozie p̄mo remus et romulus ex marte
et ylia generātur. **I**ustinus vero libro. xliij.
dicit q̄ rea filia numtonis clausa est in luco
marts. vbi geminos emixa est. incertūz stu
pro an ex marte. vnde incertum est de patre
quis fuerit. **C**onstat tamē q̄ mars ille quem
deum belli hīxerūt nō fuit pater eozū. potuit
tamen aliquis demon incubus eā imp̄gnasse
et ea que narrat ovidius aliquā illusionem
dyabolicam fuisse. de hoc habetur plus infra
libro. iij. ca. iij.

¶ **A**ut suis dijs romani rē. **I**n hī capitulo

. xvj. p̄bat bt̄us aug. q̄ dii romanoꝝ non
dederūt leges b̄n v̄medi cultonbz suis. quod
p̄bat p̄ duo signa. p̄mum est q̄ ipsi miserunt
athenas p̄ legibus accipiendis. sc̄dm est. qz
noluerūt accipere leges ligurgi. quia hīxerat
se auctate apollinis leges m̄stituisse quod ro
mani nō poterāt credere. **¶** **N**on aliquot post
romā d̄ditā rē. **S**c̄dm orosiu libro. ij. anno qui
p̄ximus erat. ccc. ab vrbe cōdita. missi sūt le
gati romanoꝝ ad athemenes p̄pter leges so
loms d̄ferēdas et in sequēti anno id est āno
. ccc. creatur d̄cēviri de quibz infra dicitur. qz
solon vir insignis iusticie athenas velut nouā
ciuitatē d̄didit legibz. **¶** **E**t valenus libro. v.
dicit qz solon tam p̄claras tanqz v̄tiles leges
athemenibz tulit. ut si p̄petuo v̄ti vellēt. sem
p̄ternū habituri fuissent imperiū. senectute
vero cipri. p̄fugus exegit. neqz enī in p̄ria de
qua optime meruerat humani contigit. **D**e
valenus. **A**. gellius vero libro. iij. dicit qz d̄ra
co athemenis vir bonus. et multūz prudens
leges athemenibz p̄mus tulit. sed qz nimis
acerte abrogate sūt. postea legibz alijs m̄ti
ozibz a solone d̄positis v̄ti sūt. fuit autē solon
vnus de septēz sapientibz. **E**t infra. **¶** **Q**uas
tū nō acceperūt rē. hoc p̄ tanto dicit aug. non
qz acceperūt eas in tabulis. x. ab athemenibz.
hī qz non acceperūt eas in moribz id ē nō sūt
v̄ti eo mō quo scripte sūt. nā sicut p̄z in p̄inci
pio digestoz. et p̄ gam ad legē. xij. tabularū
et p̄ titū liuiū eciā de origine v̄rbis libro. iij. et
p̄ phidozū libro. v. ethimologiarū. et p̄ orosiu
libro. ij. populus romanus elegit d̄cēviros
iuxta numerū tabularū q̄ d̄cēviri d̄cti sūt. et
libz eozū d̄cēviri in singulari nūo d̄cti sūt. ut
d̄cēviri sūt vna d̄ctio. quibz data est potestas
d̄fulatus. et s̄m titū ab eis nō licuit appellare.
habuerūt etiā p̄tatem legem d̄dendi. ac etiā
leges corrigendi qui de legibz soloms in d̄cē
tabulis allatis et in latinū translatis qualdāz
leges extraxerūt et qualdā ex eis correxerūt
implentes tabulas d̄cē. et nichilominus du
as tabulas addiderūt ita qz in v̄mverso erāt
tabule. xij. quas vocamus leges. xij. tabularū
Et infra. **¶** **Q**uāvis etiā ligurgus rē. **I**ste li
gurgus p̄cessit solonē parū rē d̄dit leges la
cedemonijs. sicut solon athemenibz. de quo
narrat iustinus libro. iij. qz erat frater polibite
regis parthoz. dū autē m̄fans d̄ualefceret les
gem m̄stituit exemplo. earū inuencōe clarior
nichil enī lege in alios sanxit cuius nō ipe d̄
cumentū p̄us daret. auri argentiqz v̄sum ut
oim sceleruz materiam substulit. fundos oim
inter omēs equaliter diuisit. **C**ōiunari cōs
publice iussit. ne cuius diuicie vel luxuria in
occulto essent. **E**t subiungit iustinus multas
eius leges pulchras. tamē rigidas valde. les
gum vero suarū auctore apollinē d̄lphicum
hīxerit et inde se eas d̄tulisse. **D**einde ut ceter
mitatē suis legibus daret iuramento obligat

ciuitate. nichil eos de suis legibz mutatu-
 ptusq; reuertetur. simulans se ad oraculum
 delphicu pphica dulturu h quid addendum
 vel minuendu vel mutandu legibz videtur.
 pfectus autez erat eretam vbi voluntarium
 exitium ppetuo egit. moriensq; ossa sua in ma-
 ri. pici iussit. ne forte lacedomomam referre-
 tur. Et sic putarent lacedemonij se solutos
 inuamero. **Hec iustinus.** De ipso dicit. Valeri-
 libro. v. q. nemine aut maiorem aut utiliozem
 viru lacedomonia genuit. ut poeta cui apollo
 delphicus oraculu petenti rindisse fertur. nesci-
 re se vtrum illum hominu vel deorum numero
 aggregaret. **Et infra.** **Numa pompilius** r. c.
Iste numa immediate successit romulo et sic
 romulus vndiq; bella gessit assidue totus
 datus rebus bellicis et ideo paucissimas le-
 ges dedit. ita iste pace facta in circuitu aim
 suu totaliter dedit condedis legibz et sacris
 instituendis. ut patz p titum liuu de origine
 vrbis. libro pmo. de quo etiam sic dicit. numa
 pompilius postis id est dispositis exteriorum
 reru curis. ne luxuriaretur ocio animi quos
 metus hostiu disciplinaq; militaris pus coti-
 nuauerat. omniu pmu earu efficacissimu deoz
 metu iniciendu ratus est. ipse ena ea pietate
 oim peccata imbuerat. ut fides ac iustitiduz
 pximo id est paupto tpmo legu ac penarum
 metu ciuitatem regerent. omniu eius maxis
 mum operu fuit tutela per ome regm tempus
Hec titus liuius. **Sciendum est** in q licet
 numa pompilius ut finxit sepe in alijs dultu-
 erit dea sua egeria. ut patz p titum liuu. et per
 ouidu libro. iij. de fastis. tame in legibz deds
 dis non dicit q dea vel deu aliquo consuluerit
 aut se consuluisse finxerit. de isto numa plura
 dicentur infra libro. iij. capulo. ix.

H forte populo romano r. c. **In hoc capi-**
 tulo. xvij. btus aug. excludit quandam
 responhone que sibi dari possz quia possz dici
 q romani ideo no acceperit a dijs leges. quia
 no oportuit. vixerit eni satis bn lege natura-
 li. sicut vidz ex verbis salustij que ad comen-
 daconem vrbis videtur dixisse. et hic recita-
 tur. **Ius tonu r. c.** Et ideo non indiguerit
 lege positua. hoc reprobat aug. ondens per
 multa exempla q ipsi legem naturalem non
 obseruauerit. sicut salustius ait scz in catilis
 nario. **Et infra.** **Ex hoc iure ac bono** credo
 raptas sabimas. hic btus aug. loquitur pro-
 mee dicendo credo. sciebat eni q raptus sa-
 bimarū fuit contra tonu et ius nature. de isto rap-
 tu et mo rapiendi loquitur orosius libro. ij.
 dices eas raptas crudeliter. quas eutropius
 libro pmo dicit raptas fuisse anno pmo post
 vrtem condita. **Quidius vero** libro. iij. de fa-
 stis excusat factu romuli qh fecissz hoc de ma-
 dato deoz videlz martis r confi. qui fuit deus
 dillioz. **Titus vero liuius** libro pmo d origine
 vrbis narrat q cu romulus muros ddidissz

ciuitatis amplissime nec sufficient qui etiam eo
 erant ad implendum eam. dstruxit templum
 quoddam scz asilum pmttes impunitatem
 omni fugienti ad ipm. ppter qd congregata
 est maxima multitudo latronu r fugitioy
 infra vrtem. videns aut romulus q vxores
 no habebat. nec sine vxoribz possz ciuitas diu
 stare misit ad vicinas ciuitates postulando
 filias earu sibi dari in vxores. h statim i pnci-
 pio fuit ciuitas romuli odiosa alijs. timebat
 eni illa multitudme talu viroy. insup r otem-
 ptu habebantur romulus r sui. qz pastores
 et paupes erat. fm ouidu q dicit sic. **Sperne-**
bat gentes mores vicina diues. **In stabulis**
habuisse r oues pauisse noscebat. **At qro-**
nam vellet nubere nulla fuit. **Igitur fm titis**
vicin remandabant romulo r socijs eius q
sicut aperuerit asilu viuis volentibz ad se con-
fugere. ita et aperirent et mulieribz. et sic acci-
perent vxores qz suas eis filias dare nollent.
Romulus vero hoc audiens dissimulato diu
 ammo. quasi negociu ammu suu non tanget-
 censuit postmodum ludos deo conso celebra-
 tos et hoc p vicinas ciuitates pcurauit diuul-
 gar. ut multi dfluere vicinoy. instantibus
 vero ludis pcepit suis ut de sabina que terra
 est ppe romam. cu veniret ad ludos spectados
 quilibet caperet sibi vxore qua vellet. qd et fa-
 ctum est. **Postmodu vero** cu patribz earu qui
 volebant vlscia muria et filias suas repetere
 romam bellum habuerit. et licet inter eos et
 sabimos p mediatione filiaru que se duobus
 exercitibz interposuerit pax facta e. postmo-
 dum vero cu alijs ciuitatibz quibusdam. qua-
 rum filias ena rapuerit diu bella gesserunt.
Et infra. **Qd si ad memoria illius fraudis**
circensiu r. c. de ludis circensibz sic dicit valeri-
 us libro. ij. **Circense spectaculu** pmus romu-
 lus raptis sabimis dualiu nomine celebrauit.
 ideo aut vocauit ludos illos dualia. quia deo
 conso ut dictu est celebrabat. et durabat diu
 fm orosium post eoz institucione. quales aute
 fuerit ludi circenses sup libro pmo ca. xxxij.
 habes. **Et infra.** **Ex hoc iure r bono** post ex-
 pulsū r. c. hic pomt beatus aug. scdm exemplū
 et signū q romani non utebatur iure r bono
 nature de quo loqtur salustius sic dicebat. et
 loquitur promee btus aug. sicut pus. **Est**
aute signū ex alio facto romanoy valde ini-
quo. qd fecerit post reges expulsos. pmo quo
inceperit dules habere. de quo narrat titus
liuius de origine vrbis libro. ij. videlicz q lus
crecia vxor collatim. q tarquinius collatinus
noiatu e cu oppressa fuissz a sexto tarquimo
regis filio scz tarquimij supbi et ob h seipsam
interfecisset pnte marito suo r pre. et etia bru-
to. sicut supra libro pmo capitulo. xix. expo sui
brutus ex hoc et causis alijs pmotus contra
regē r filium suū pdictum cu adiutorio pris
lucrecie et tarquimij collatim regem de vrbe

expulit et ex tunc romani deherime habere re-
ges. et in ceperunt h're duos consules. quorum
p'mi duo fuerunt iunius brutus p'dictus. et
lucius tarquinius collatinus maritus lucre-
cie Sed ante finem anni ita fuit nomen regi-
um odiosum romanis. q' dictum collatinum
quia nominabatur tarquinius et commuica-
bat cum rege expulso in nomine expulerunt
dicentes sibi iunio bruto q'vrbem sollicitudine
et metu liberaret. cum tamen ipse innocens
esset. et ad expulsionem regis auxiliu' p'stitisset
Snde dicitur de ipso. cu' nichil aliud offen-
derit nomen iniuriosum id est odiosum civitati
fuit. iniuriandum enim populi erat neminez
regnare passuros. nec esse romae v'n p'iculu' li-
bertati foret. illud aut' obsta'e libertati putabat
q' regiu' nome' hoc est tarquini' in civitate et
imperio erat. **N**arrat aut' eutropius li. p'mo
q' collatinus accepto omni patrimonio suo
ex vrbis migravit. **E**t idem dicitur titus livi-
us libro secundo de origine vrbis. et narrat q'
iunius brutus plebem ad concionem conuo-
cavit reducens eis ad memoriam quomodo
iurasset se non relicturos aliquem regnare v'n
periculum esse possit libertati. **E**t ad didit q' no'
ere debet populum romanum solitam liberta-
tem recuperare dum regiu' genus. et regiu' no-
men scilicet tarquinius collatinus non solum in
civitate. sed etia' in imperio esset id est in sa-
latu. et hoc modo brutus egit ut collatinus
quia collega suus erat quia alter consul non
solu' consulatu' cederet. sed etiam vrbem exi-
ret. de quo facit aug' mentione'. **E**t infra **E**x
hoc iure et bono marcus camillus r'e h'ic p'it
aug'. tertium exemplum et signum ad idem
et loquitur pronice ut prius. et est signu' ex
terco facto in gratissimo scilicet de expulsi'o'e mar-
ci camilli de q' valerius li. v. tractat ca. de ingra-
tis. asseribens factu' magne ingratitudinis et
tuitatis. Dicens. ingrate et lapsae mentis errore
esse civitatis. q' viru' romanor' et meremen-
tum letissimum et tute'la tutissima marcus ca-
millus in vrbis in columitatem tueri suam non
valuit. nam et lucoo apuleio tribuno plebis
tanquam petulato' et reipublice fur v' higen-
tane prede reus duris sententijs in exilium
missus est. Equidem eo tempore quo optimo
iuvene filio spoliatus solacis magis potius
alleuiandus q' cladibus onerandus erat. ac
tribuni plebis ab ee' erario querebantur. xv.
milia eris. rata namq' pena finita e' in digna
summa. p'pter quam populus romanus tali
p'ncipe careret. **N**ec valerius. Titus v'ro li. 3.
v. de vrbis origine hanc historia'
sic narrat. **C**u' civitas v' hige'or' potissima
p'pe romae ad. xx. miliaria p'cipuus vrbis ho-
stis esset. et obsessa fuisset a romanis. x. annis
et in ea obsidione romani contra v' hige'tos
sepissime malo euctu pugnassent. tandem cum
camillus p'des factus consul illuc missus esset

et eos. facta via subterranea usq' ad arcem
civitatis. quam vias cumulum appellavit. et p'
eam militibus intro missis. dum ciues circa de-
fensione' muros quibus eode' tpe fiebat in-
fultus occupantur et arcem vacua' relinquit
ca p'ie' p'mo arx ipa. tandem civitas. postea qz
camillus in divisione prede offenderat plebe'
vocatus est ad iudicium plebis qui de eodem
nacoe sua certus sponte abiit in civitate' arde-
am scilicet vicinam vrbis in exiliu'. et absens eodem
natus e' m. x. milib' eris. **Q**ue' t'n post medum
tercio anno sequenti cum capitoliu' obsideret
a gallis roma' necessitate ducti reuocauerunt
et dictatores fecerunt qui mox gallis pecu-
niam numerantibus. qua romam se a gallis
redimerant. repente superueniens cum exerci-
tu non solum obsidionem soluit. sed gallos
vicit. et postea fere totaliter deleuit. **E**t infra
Cum potentes sibi plebem subicere r'e h'ic
notandum q' sicut patet leg'e' x. libros id est
p'mam decadem titi livi' de origine vrbis dis-
sensio inter nobiles civitatis et plebes logo-
tpe valde duravit. et ea occasione comissa fuit
multa mala vrbis. nec sedata donec po' h'rent
tribunos plebis q' erat p'prij iudices et q' etia'
defensores plebis oppresse a nobilibus contra
consules et nobiles. et habebant potestate' val-
de magnam in vrbis fauente eis plebe' semper
postea extors'erunt plebi ut etia' de ipsis elige-
rentur ad omnes gradus honozis. in ratum e-
tiam q' de eis possent consules eligi. sicut et de
nobilibus ex quib' solis p'mtus eligebantur
consules. de ista v'ro dissensionem magis pate-
bit in ca. sequenti

Itaq' habeo modu' r'e. **I**n hoc ca. xviii
arguit beatus aug'. contra responione'
in p'cedeti ca. r'acta que videbatur confirma-
ri p' dicta salustij ibi posita. et arguit in h' ca.
speciali' contra ea p' verba salustij r'ac' in h' ca.
tria. quia p'mo ostendit q' eodem tempore p'
quo salustius videtur romanos commendaf-
se dicens q' ius bonumq' apud grecos no' le-
gibus magis q' natura valebant. ipi erant
mali nec obsuabant nec ius nec bonum. **S**e-
cundo ibi. poro si illa tempora r'e. arguit bea-
tus aug'. quales erant romani alio tempore p'
quo non commendantur a salustio si potius
vituperantur. **E**t tercio ibi. **C**erms enim ut o-
p'moz. **E**x h'is concludit q' mala sua no' v'bet
imputari temporibus xpianis. **D**icit autem in
p'ncipio sic. **I**taq' habeo modum scilicet arguendi
vel p'cedendi. et statim se iugit quem modu'
arguendi et p'cedendi vult habere scilicet q' ex di-
ctis salustij vult p'ba'e m'etum. na' in p'cedeti
ca. arguebat ex quibusdam que satis habet
ab alijs historiographis r'onoz. nec ibi salu-
stiu' allegavit. cum tamen occasionem habet
ex d'is salustij p'bandi qd' p'bauerat. **E**t infra
Predicans illud tempus r'e. vult dicere be-
atus augustinus q' salustius o'medans r'onos

dicens q' mas bonitas rē. solum predicabat
 id est extollebat laudibz illud tēpus. et roma
 nos p' illo tpe qd' erat post reges expulsos.
 cū civitas subito creceat. et in immensū. qd' fuit
 ante bellū punicū scdm. nā antea subiecerant
 sibi totā p'alia. et tñ fm ozofū expulsio regū.
 et d' sulu p'ia creaco fuit anno ab vrbe cōdita
 .ccccxxxiij. Et inter expulsione regū r' sedum
 bellū punicū non fluxerūt mli. ccc. et. xj. anni.
 nec tamē post reges finitos romana res cre
 uit. Sed sicut dicit eutropius libro. ij. in p'nci
 pio āno. ccc. lxx. ab vrbe cōdita id ē āno seqnti
 post capcōem eius a gallis cepit romana res
 crecere. Nā camillus eodē anno v' h' g' cento x
 ciuitate q' p. lxx. annos bellū gesserat vicit. et
 equoz vrbem et succinoz occupauit. et circa
 idē tēpus quātius cintianus infra. xx. dies pe
 nostrem ciuitate cū alijs octo ciuitatibz in de
 dicōnem accepit. et p' d' sequēs patz q' ab eo
 tēpore quo incepit romana res sbito crecere
 usq' ad bellū punicū scdm nō fluxerūt mli. āni.
 .ccxxv. Salustius tñ incipit tēpus incrementi
 ciuitatis ab expulsione regū. qz saltē illa ex
 pulsiō fuit occasio incrementi ciuitatis. qz p' p' s.
 iā factus liberior plus dilexit rēpublicam et
 plus aspirabat ad dominū. De incremento
 vero imperij et eius tpe flozus in epitomate
 libro. ij. in p'ncipio dicit sic. tota subiecta qz
 p'alia populus romanus p'p. cccc. annum
 egit. quippe. cccc. ānis totū luctatus est atqz
 difficile erat dare p'alia caput. ducētis vero
 annis sequētibz. africam. europam. asiam. co
 tum demqz orbem terrarū bellis victozisqz pers
 agrauit. Et infra. **C**ū tñ in p'ncipio historie
 sue libro. hic credūt aliq' q' iste liber sit p' mus
 liber catimarij. et hoc qz salustius p'us sc'p'it
 catimariū q' iugurtinū. nec plures libri
 historici q' catimariū et iugurtinū modo ab
 eo inueniūtur d' scripti. Et ideo q' querūt in ca
 timario ea q' in isto cap'lo allegat aug' de his
 storijz salustij. frustra laborāt qz nō inueniēt
 Sc'p'it enī salustius vnū librū historiā q' iā
 nō inueniēt. qd' ex h' p'z. qz h' aliq' ponūtur tan
 q' salustij q' nec in iurgitino nec in catimario
 ueniūtur. Et A. gellius libro. v. et libro. ij. in
 troducit quartū librū hystoriarū salustij. Et
 infra. **C**ū ad cōsules a regibz. de expulsione
 regū dixi in cap'lo p'cedenti. De cōsulibz est
 sciendū q' eodē anno quo reges expulsi sunt
 creati sunt duo cōsules. q' p'essent rebz publicis
 quoz p'ras solū annualis id est vnus annū
 erat. fm eutropiū libro p'mo ne p'pter diutur
 mtatē p'ras insolentiores reddētur. Ideo
 vero duo creati sūt. ut si vnus malus esse vo
 luisset alter h'ns p'ratē similē coherceret eū.
 De quoz potestate et differentia potestatis
 eoz a p'ratē dictatoris dicam infra libro. v.
 capitulo. xvij. Cito autē post creacoem ipoz
 cepit dissensio inter nobiliores r' validiores
 et plebicos. et discesserunt plebi a nobilibus.

videt' circa. xv. et. xvj. annū post reges exa
 ctos ut patz p' titum liviū libro. ij. de origine
 vrbis. qui dicit q' ab eo die quo mortuus est
 rex tarquinius q' fuerat expulsus. ceperūt pri
 mo molestari plebi. Ipse v'ro mortuus est
 circa. xv. annū a tpe sue expulsione. eutropi
 us dicit q' anno. xvj. facta ē dissensio plebis
Snde hic sciendū q' in p'ncipio milites q'
 eligebātur ad bellū militabant p'p'ris stipen
 dijs ut patz ex tito livio. Cum autem m' starēt
 multa bella p'mo nunq' cessabant a bellis et
 pestilentijs. cogebātur pecunia mutuari a po
 tētibz. ita ut postmodū nō possent satisfacere.
 nec quo ad p'ncipale. nec quo ad vsuras q' p'
 mutuo p'tebātur. v'cebātur igitur r' in cars
 erabātur. et pessime tractabātur. p'pter q' oz
 ta est seditio inter p'ras et plebicos cōquerēte
 plebe de tam dura opp'essione sua a p'ribz id ē
 maioribz. et recessit plebs ab vrbe ad tria mi
 liaria et occupauit sacrū montē. Quā dā vero
 mōtē auentinū qui ē inter vrbe credūt appel
 lati fuisse montē sacrū. tandē vero pacificata
 est plebs sub hac d'icōne. q' de suis haberet
 aliquos mgratus qui tuerētur plebicos cōtra
 opp'essiones r' iniurias. qui magistratus dicti
 sūt tribuni plebis. De p'dicta autē dissensio
 ne plebis ponit aug. verba salustij que sunt
 ista. Inurias validioz r' ob eas discessiones
 plebis a p'ribz. alia sc'p' m' vrbe dissensiones fu
 isse. que verb a salustij cum alijs q' immediate
 sequūtur in salustio ponit btus aug. infra lis
 bro. v. capitulo. xij. Et infra. **N**am cū opti
 mis r' hic p'bat augustinus p' alia dicta sa
 lustij q' populus romanus etiā ante tertium
 bellū punicū qd' fuit tēpus in quo fm salustij
 moribz optimis et maxima cōcordia vixerūt.
 qz ipi in discordia r' male vixerūt. Nam salu
 stius loquens de tempore medio inter duo bel
 la punicā sc'p' scdm et tertium. in quo quere ut
 dicit se habuerūt inter se. p'pter metum carta
 ginis. q' ciuitas adhuc stabat. et stetit etiā
 postea non euerfa fm d' h'liū nali ce scipio ms.
 de quo libro p'mo cap'lo. xxx. addit salustius
 loquēs de discordia auaricia r' alijs malis q' in
 rebz scdis id est p'p'ris oziri solent. et di
 cit. q' illa mala post excidiū cartaginis maxie
 sūt aucta. ex quo arguit augustinus q' p'us
 erant oziri solita et p'us aucta eo tēpore quo
 salustius dicit eos stetit optimis moribz et
 maxia cōcordia. Dicit etiā salustius. vel aug.
 p'pter metum infide id est dubie et nō multuz
 certe. qz p'mū bellū punicū terminatū fuit pace
 facta inter romanos r' p'nos s' certis pactis
 que p'mid est cartagineses fregerūt. ut p'
 per titum liviū de scdo bello punico libro p'mo
Scdm etiā bellū punicū terminatuz fuit pace
 facta. h' quia cartagineses fregerūt p'mam
 pacem et pactā. timebatur q' etiā frangerēt
 scdam. **E**t est aduertendum q' ab illo loco
 nam iniurias validioz r' usq' ad illud

exclusiue. vides quē admodū rē. sūt cōtinūe
vrb̄a salustij. ex quibz arguit b̄tis aug. q̄
lic; illo modico tpe qd̄ fuit inter expulsionem
regum r̄ discessionē plebis. aliquātū modestē
se haberēt romani id ē. xv. annis vel xvj. ut ex
sup̄ dictis p̄. tñ non fuit nisi timore tarquinij
regis expulsi. q̄ tanto tēpore vixit et ita vult
aug. m̄uere q̄ nūq̄ modestē se habebāt post
regēs nisi timore p̄ne plus q̄ iusticie. ¶ Quā
tum ad tarquinij sciendū ē q̄ post expulsio
nem suā longo tpe sūt p̄. x. ānos fere ip̄e m̄q̄
etavit romanos p̄ se et p̄ amicos suos. et p̄ci
pue p̄ p̄sennā regē eturic. q̄ tribz ānis cōti
nuis s̄m orosū trepidā vrb̄e terruit r̄ obsedit
ita q̄ quādiu tarquinij vixit fuerūt roma
ni in magno timore r̄ discorditer magis vixē
rūt inter se. fuit aut̄ eturica dicta terra q̄ mō
tusca appellatur s̄m p̄sid̄oz libro. xiiij. et h̄is
mologiarū. vñ r̄ etrusca sūt idem qd̄ tusca. Et
infra. ¶ Deim inquit scruii imperio r̄c. p̄ont
aug. vrb̄a salustij. usq̄ ad illud exclusiue.
cerms ex quo tper̄c. In quibz v̄bis ondit b̄
atus aug. q̄ male regebat̄ resp̄blica. et q̄n̄
ta fuit discordia inter p̄res r̄ plebem. q̄ a. xv.
vel. xvj. anno post exactos reges durauit.
usq̄ ad p̄ncipiū sc̄di belli p̄mici qd̄ incepit ut
sup̄ dictū est post reges expulsos āno. ccc. xj.
et p̄ cōns ista dissensio cōtinuabatur fere p̄. ccc.
ānos. Incipiūt v̄ba salustij sic. dem. id ē dem̄
sc̄z mōrtuo tarquinio. suili imperio p̄res plebē
exercere ceperūt. Quare aut̄ v̄cet huile impe
riū pat̄riū imperiū sup̄ plebē. pat̄z ex h̄is q̄ s̄b
iūgit dicēs. de v̄ta atq̄ tergo. regio. mores
lere. agropellere r̄ ceteris exptibz soli impio
agere. vult salustius dicē q̄ p̄res soli. ceter
is experibz id est non h̄ntibz p̄re in iudicijs
cōsilijs r̄ tractatibz. nā in nullis negocijs req̄
rebāt assensū plebis. si s̄me plebe omnia tracta
bant r̄ iudicabant. nā r̄ de morte infrenda p̄
culpa. et tergo id ē aliquo flagellāto. vel etiā
agropellendo. oia p̄ se tractabant r̄ faciebāt.
qd̄ tñ ut infra dicā libro. v. ca. xvij. lege post
modū edita correctū est. Ita q̄ nec cōsulibz li
ceret talia facere. Dicit aut̄ q̄ hoc faciebant
more regio. qz tarquinij sup̄bz vltimus rex
romanoz. p̄pter cuius regimē malū nomen
regū erat apud eos ita odiosū r̄ similia facie
bat. ¶ Titus eni lūius dicit de origine vrb̄is
libro p̄mo q̄ ip̄e regū p̄mus morē de omnibus
senatū cōsulēdi soluit. domesticis cōsilijs rep̄u
blicā administravit. bellū pacē federa r̄ socie
tates p̄ se ip̄e cū quibz voluit in iussu id ē s̄me
iussu p̄li ac senatus fecit diremitq̄. Hec t̄p̄
lūius. Et addit salustius. quibz leuicis r̄c.
armata montē sacrū. atq̄ auentiniū infedit.
De discessione in montē sacrū dictū est. quātū
vero ad discessionē in montē auentiniū sciendū
q̄ sicut colligi potest ex t̄p̄ibz q̄ orosius notat
ista discessio fuit circa annū. xvj. post p̄mam
discessionē. nā decemviri creati sūt s̄m ip̄m anno

.ccc. post vrb̄e cōditā. et sequenti āno facta ē dis
cessio. Causam tāgit orosius libro. ij. et titus
lūius de origine vrb̄is libro. iij. Nā decemviri
creatis. quibz data fuit p̄tās. p̄ vno āno. que
cōsulibz dari cōsuevit. cū ip̄i p̄mo anno b̄n̄ r̄ mo
deste se habuissent sequenti anno vnus eoz s̄c̄z
apius claudius socijs suis mgr̄atui id ē p̄tās
tali cedentibz ip̄e p̄ v̄m cōtinuavit mgr̄atū.
qd̄ videntes socij sui mgr̄atū cui cesserat re
s̄p̄serūt multū cōtra voluntatē p̄li. Addit etiā
apius claudius malū aliud facere. nā cū ar
toret libidine in filia cuiusdā militis plebi. qui
absens erat ab vrb̄e in exercitū ut eā h̄ret faci
lius cui dā clienti p̄suasit ut eā in iudicio p̄ter
in seruitutē p̄baturus q̄ ancilla sua ess̄. ut sic
clienti ad iudicata v̄miret in p̄tatem suā. Ip̄e
vero apius iudex erat in causa. q̄ absente p̄re
ad iudicavit clienti puellā tanq̄ ip̄ius ancillā
S; ante q̄ executio sententię fieret. p̄r puelle
p̄ amcū suū accitus cū videret q̄ malicie res
sistere nō valeret filiā interfecit. et statū facto
tumultu in ciuitate. cuncto populo deestante
maliciam ap̄i. ad exercitū q̄ parum distabat
egressus conquerēs de decemviro apio. p̄pter
qd̄ exercitus qui semp̄ p̄ maxima p̄te fuit de
plebe secessit a pat̄ribz r̄ sedit in monte auen
tino relicto aligido id ē loco quodā sic dicto
in quo p̄us fuerat cōtra equos id est populū
quendā sic dictū. Sedata vero est dissensio
ista et reconciliatus est exercitus pat̄ribz res
stituta plebi tribumcia potestate. quā decemviri
impediabant et ip̄is decemviris pulsus magis
stratu. ac etiā remissa exercitū et militibus
omni culpa. Et infra. ¶ Usq̄ ad bella ciuilia r̄c.
s̄m orosū libro. v. p̄mū bellū ciuile rome id est
ciuū romanoz inter se commotū est anno ab
vrb̄e condita sexcentesimo sexagesimo sc̄do.
Tercū vero bellū p̄mici sc̄dm̄ cūndē libro. iij.
inceptū est et cartago deleta ē. et p̄ cōns ab exci
dio cartaginis usq̄ ad p̄mū bellū ciuile fluxe
runt anni. lvj. Et infra. ¶ De hille vicinis r̄c. de
eis loq̄tur plus salustius circa mediū ingur
tini. et orosius libro. v. et curopius libro. v.
valerius etiā libro. ix. p̄ tanto vero hic facit
de cōmōtionē aug. qz ip̄e et marius p̄mum
bellū inter se gesserunt. de quo plura infra ca.
.xxij. dicentur. Et infra. ¶ Quātū eloquio
multū impari r̄c. hoc dicēs b̄tis augustinus
extollit eloquētiā salustij que s̄me dubio ma
gna fuit. de quo dicit. A. gellius q̄ p̄p̄riatē
in verbis maxime tenuit.

Ecce romana resp̄blica r̄c. In h̄ caplo
.xix. b̄tis augustinus ex h̄is que in p̄
cedentibz dicta sūt ondit q̄ vituperabiles sūt
romani q̄ detrahunt temporibz xp̄ianis et etiā
dij eoz. et etiā q̄ laudabilis sit xp̄us et xp̄ia
ni. qd̄ ego nō p̄us dico id est p̄mus vel prius
q̄ eoz auctores. quos ad h̄ut disceret aug.
mercedez dedit h̄is a quibz didicit. Et infra

Cui ueniam tantum casta rē id est ueniam non solum tacerent tona id est nō plus mali facerēt nisi q̄ tacerent tona faciēda. h̄ prius faciūt eorū dñi quia mala fieri deposedūt. Et q̄ credūt dñi p̄sent auctatem malefaciēdi. Et infra. **S**ive puinciales rē. Prouincia dicitur aliqua regio quasi p̄culuicta. et puincie ito dicebātur terre extra p̄talia a romans uicte et tributaie facte. Quarū p̄ma tpe fuit sicilia sicut dicit Fastus. et inde dicitur puinciales q̄ sūt eis tributarij s̄m huguicoem.

Erum tales cultores et delectores rē. In hoc capitulo. xx. describit b̄tus aug. uitam turpissimā quā dñi cultoribus suis p̄mittunt. et quā ip̄i cultores querūt. et oñdit q̄nta sit feditas uice talis. **D**iuites paup̄ibz ad clientelas. Clientela est seruiciū uel multitudine seruorū. Et infra. **O**pipara cōuiuia id est abundantia et copiosa. Et infra. **S**i tamē sardanapalli. Iste sardanapallus s̄m iustiniū libro p̄mo. et orosium libro p̄mo fuit ultimus rex assiriorū. erat autē muliere corruptior. Cum ad eū uidentur p̄fectus eius medis p̄positus nomie arbactus uix admissus fuisset. quia hoc nemini ante ip̄m p̄missum fuerat. inuenit regem inter scortorum greges purpuram colentem et muliebri habitu cū mollicia corporis et oculorū lasciuia omnes femias ante ire et p̄sa id est porcos limi uel purpure quātū capitolus una uice. uel quātū distribuitur p̄ ope diurno inter uirgines patientē. Quibz uisus indignatus p̄fectus arbactus p̄gressus ad socios narrat q̄ uidit. fit mox iuraco et bellū sardanapallo inferitur. q̄ exiens cū paucis et uictus aulaz regiam ingreditur. et accenso igne se et sua incendit. In h̄ solo uirum imitatus. et ex tunc sic dicit iustinus et etiā orosius regni assiriorū ad medos translatus ē. **D**e epitaphio uero suo de quo hic loquitur aug. fac mentionē etiā titus liuius et tullius libro quinto de tusculanis questioibz.

Ed h̄ cōtemetur q̄ romanā rē. In h̄ ca. xxj. p̄bat b̄tus aug. q̄ eo tpe pro quo salustius dixit romanā republicam pessimā et flagitiosissimā esse. ut supra allegatum fuit capitulo. xix. ip̄am oīno fuisse nullā s̄m p̄cessum quem tullius facit libro de republica ubi tullius q̄nq; loquitur in persona africani sc̄di q̄nq; in p̄sona pili. q̄nq; in p̄sona lelij. et q̄nq; in p̄sona p̄pria. ut p̄ in lra. Et fac in h̄ ca. tria. q̄ p̄mo p̄sequitur dicta tullij loquētis in persona alior. sc̄do ibi. sicut etiā ip̄e tullius. p̄sequitur dicta eiusdē loquētis in p̄sona p̄pria. t̄rco ibi. h̄c cicero fatebatur. Ex declaratis in uelut c̄tra cultores deo u. et ostēdit mēcōnē suā. quo ad p̄banda in futurum. **Q**uātum ad p̄mū sciendū est. q̄ in p̄sonis illoz triū loquitur quia erant uiri c̄temporanei. prudentes etiā ualde et amici. et qui p̄ republica zelū feruidum habuerūt. Inducit autē illos tres

admuticem disputantes et cōferentes de republica p̄ illo eodem tempore. p̄ quo salustius eam describit moribz pessimis corruptā. de qua etiā corrupcōne p̄cebat̄ur eis p̄tura et hoc fuit q̄n vnus graccorū occisus est. cuius m̄terfectōnem et sedicōnes p̄pter eū suscitatas salustius describit sc̄z in libris historiā suarum. ubi sup̄ capitulo. xvij. fuit allegatus. et etiam tullius de republica ubi introducit p̄dictos disputantes. **S**ciendum est autē q̄ salustius facit etiā mēcōem in iugurtino de m̄terfectiōne graccorū. fuerūt autē duo fratres gracci ualde sediciofi ut romans nobilibz uidebat̄ quoz vterq; tribunus fuit suo tpe. et p̄mo m̄terfectus est vnus vna uice. et postea alius alia. Et sicut dicit orosius libro quinto dū scipio africanus de quo hic fit mentio bellum agēt contra numantinos in hispania apud romaꝝ graccorū sedicōnes agitabatur. t̄n salustius in iugurtino reputat eos nō fuisse sedicōs. h̄ p̄pter eoz iniquā m̄terfectōnem sedicōnes exortas. Dicit enī sic. Postq̄ tiberius graccus et gaius graccus ceperūt uindicare plebem in libertate. et patefacere paucorū scelera. nobiles qui noxij erant. et hoc timore percussi. mō p̄ socios. m̄terduz p̄ equites romanos quos ip̄e societatis cum nobilibz a plebe amouerēt obstiterūt graccorū accusacōibz. qui zelabāt p̄ libertate plebis. Et p̄mo tiberiū graccū. deinde post paucos annos eadē ingredientem uia gaium graccū tribunum ferro necauerūt. **I**gitur ea uictoria nobilitas usa est q̄ p̄ sua libidine multos morales ferro aut fuga exuerūt. **D**ec salustius. b̄tus uero aug. de istis graccis non solū hic facit mēcōnem. h̄ etiā sequenti capitulo. et infra libro. iij. capitulo uicesimo quarto. Et ideo ad eoz q̄ dicit intellectū habēdū sciendū est q̄ sicut titus liuius libro. lviij. de urbis origine. et orosius libro. v. de p̄mo gracco narrat. q̄ cum esset tribunus plebis agrū publicū a quibusdā puatis p̄sonis sc̄z nobilibz possessum minus h̄n ut sibi uidebatur populo diuidi statuit. Sicut enim narrat titus liuius legem vnā tulit. ne quis ex publico agro plus q̄ decem iugera possideret. seq̄ et graccū fratrem suū. et apū claudū tritū uiros ad diuidendum agrum creauit. Promulgauit etiā aliam legem. ut sc̄z h̄ij tres iudicarent quis esset ager publicus. quis priuatus. ut sibi uiam patefaceret latus diuidendi. **O**troni uero tribuno plebis obstitenti aufere imperium tribunatus. Ex h̄is senatus iram incurrit. et populum in superbiam erigit. **E**odē etiam tempore attalus eumemis filius moziēs populum romanum imperio asye cuius ip̄e rex erat succedere herede iusserat. Graccus uero appetens gratiam populi legem tulit. ut pecunia populo distribueretur. **C**ū igitur dies comicoꝝ. quo sc̄z magistratus confueuerunt eligi aduenisset et graccus m̄teretur cōtinuare

magistratum in anno sequenti sperans scilicet eligi in
tribunum inflamata nobilitas fragmentis sub
selliorum fugato populo ipsum primo fragmento die
etiam ad terram deinde volente surgere clava per
cussum occiderunt. Ducei preterea in ea seditione
interfecti sunt ipsius quod graeci cadauer in huius
matu ex abuit. **De isto graeco** dicit valerius
libro primo quod cum favore populi rempublicam te
neret oppressam palam dictavit interempto
senatu omnia pro plebem agere debere. Item etiam dicit
libro sexto quod scipio africanus sedus sororem
eius duxerat in uxorem. Cum autem scipio de bellatis
numantinis roma fuisset reuersus post interfectu
one predicta gneius carbo tribunus plebis nu
per sepulchre id est sopite seditionis turbulen
tissimus iudex africanum interrogat. quid de
tiberij graeci interitu sentiret. ut auctoritate gra
uissimi viri inchoato incendio multum increme
ti adiceret non dubitans quoniam propter tam arduam
affinitate aliquid pro interfecti memoria esse mi
serabiliter locuturus. ac scipio iure eum cesu pro
nunciavit. patet quod scipio reputavit eum iuste
interfectum. unde forsitan propter ea quae iam dicta
sunt de scipione et ipse beatus augustinus non facit mens
tionem in hoc loco nisi de primo graeco interfecto.
In sequenti vero capitulo facit mentionem de vtro
que. **Sedus vero graecus** sicut narrat valerius
libro primo antequam tribunus fieret somno
pressus tiberij graeci fratris sui effigies vidit
dicentis sibi nulla ratione vitare posse ne non
eo facto periret quo ipse occidisset. et verum est quod
hic contigit. Narrat enim de ipso orosius libro v.
quod tribunus plebis per tumultum creatus ma
gna reipublice perniciem fuit. nam cum sepe ipsum
domis et promissis in acerbissimas seditiones ex
citasset maxime vero leges agrarie id est distri
butione et diuisione agrorum. Causa etiam pro qua
frater eius etiam fuerat occisus. erat quod successor
suus in tribunatu scilicet minutius. pro magna pre
statuta et leges graeci abrogauit. super quo in
dignatus graecus confederatis sibi multis et
assumptis capitolium ubi contio agitur abatur
ascendit ubi maximo tumultu excitato. et quo
dam procone a graecianis interfecto cum post
modum bellans forte resistentiā haberet. nam
tota multitudo sua cum diu fuisset anceps bellum
pro sagittarios ab optimo consule missos distur
bata est graecus fugit. et pugnantibus pro ipso
amicis suis ipse ne viuus caperetur ceruicē suā
seruo percutit. Caput vero graeci occisi consuli al
latum est. corpus ad corneliā matrem suā quae fuit fi
lia africanam poris cuius scilicet africanus postior
nepos erat delatum est. Patet quod orosius sentit
graecus fuisse viros multum seditionis. et beatus
augustinus idem sentit. ut patet sequenti capitulo. et titus liuius.
quibus salustius eos pronunciauerit fuisse iustos.
Sciendum autem quod fuit unum alius tiberius graecus
bonus ciuis. qui alio modo est interfectus secundum
valerium libro primo. **Et infra.** **Cum bene iuste**
regitur huius ab uno et nota hic quod beatus augustinus.

tangit tres simplices policas rectas et earum
etiam corrupciones de quibus determinat plus in
politicis suis. **Et infra.** **Comemoratur prius**
ennij potest. de isto enim dicit eutropius libro
secundo quod tempore primi belli punici tarenti nascitur
qui post rome degit. contentus vnus an
cille ministerio. dicit eusebius quod articulari mor
to perijt et sepultus est via appia in monumē
to scipionis. Huius poetrie versu tullius mul
tum laudans quod fuisset quoddam oraculum id est
diuinum rursus ipsum diffuse persequitur. ut patet in lra
Sunt autem verba tullij ab illo loco. **Monibus anti**
quis res statit usque ad illud hinc cicero et cetera.
ita obliuione obsoletos. obsoletos idem est quod
propter obliuione. propter fetore desertus. unde
vult tullius dicere quod modernum iam deseruerunt
bonos mores antiquorum quasi fetore eis. nam
ipsum videtur horrere. **Et infra.** **Hec cicero**
fatebatur longe post mortem et cetera. hic notandum quod
africanus iste sedus fuit tempore secundi belli punici
et diu etiam postea vixit. Cicero vero fuit tempore
iulij cesaris et post mortem eius ab amicis cesa
ris quod fauerat pompeio contra eum interfectus est
secundum eutropium libro vii. in principio. Tercium vero
bellum punicum inchoatum fuit anno ab urbe condita
sextingentesimo octavo iulius vero
interfectus fuit secundum eundem circa annum ab urbe con
dita septingentesimo decimo. et ita inter scipi
one africanum et ciceronem fluxerunt anni circiter
centum. **Et infra.** **Emittit enim loco suo** scilicet libro
xix. capitulo. xxj.

Ed quid pertinet ad presentem questionem et cetera. In
hoc capitulo beatus augustinus arguit contra falsos vob
probans quod populus romanus legibus indigebat
quibus bene vixisset. et propter omnes diu eas dare debuissent
quod tamen non fecerunt. et facit duo. quod primo arguit
ut dictum est. sedo ibi. an forte propter huiusmodi
modum excludit quoddam rationem quae dari possit.
Quas vob leges illi ciuitati dadas contē
plerunt graeci et cetera de duobus graecis dixi in pre
cedenti capitulo. **Et infra.** **Quas marius et cum a et**
carbo. Hic sciendum quod sicut colligitur ex dictis
eutropij libro v. et orosij libro v. tres fuerunt
marii. scilicet gaus marius pater et gaus marius fi
lius eius. et marcus marius quod omnes simul re
publicam turbauerunt et contra sillam consule bellum
mouerunt. De primo vero mario loquitur hic beatus
augustinus. Quod vero pro ipso primo ciuile bellum
motum fuit et gestum colligitur ex orosio et eutro
pio. et eadem valerius libro v. Anno enim urbis condi
te sexcentesimo sexagesimo octavo. gaus marius
quod sexies an consul fuerat cum sillam quod eodem tempore consul
fuerat contra mitridatem. quae asia et achaiam occupa
uerat mitteretur. affectum septimum consulatum
id est ut septimo consul fieret. ut ipse mitteretur contra
mitridatem quae sillam commotus cum exercitu ad
urbem venit. et contra marium dimicans et eo fu
gato contra mitridatem percessit in greciam. Marius
vero fugiens cum persequenti instantia circiter septem
esset in miturnensium paludibus se abscondit. **Ex**

q̄bz infelicitate oblitus luto ignominiose p̄tra-
 ctus r̄ turpi spectaculo i m̄turnas deductus
 r̄ rufus in carcerē ubi p̄cussorē ad se occidē
 dū missum solo vultu exterruit. ut eū occidē
 nō auderet. sicut dicitur in seq̄nti ca. Deinde
 lapsus ex vinctulis in affricā fugit. sollicitato
 q̄ ibi filio suo sez gaio mario iuniorē. q̄ apud
 vticā in custodia h̄uabatur. et cui ne cōsul' so-
 cietate scelerū cōiunctus romā statuit redire cū
 eodē exercitū vero suū diuiserūt in q̄tuor p̄tes
 sic q̄ gaio mario semoz tres legiones date
 sūt. p̄tē vero exercitus accepit gāius carlo. de
 quo dicit valerius libro. vi. q̄ erat orientū ci-
 uiliū maloz fax ardentissima. ps vero data ē
 sextorio. Residua vero ps exercitus annam
 cōsulē cōsecuta est. **M**arius igitur colomā osti-
 ensem vi ingressus. om̄ia gr̄a libidinis. aua-
 ricie. et crudelitatis exercuit deinde anna cōsul
 cū legiombz. et marius cū fugitiuis vrbem in-
 gressi. nobilissimos q̄ senatus r̄ viros cōsula-
 res pl̄mos interfecerūt. multos autē p̄scripse-
 rūt r̄ euerfa domo hille filios et vxorē ad fugā
 cōpulerūt. vniuersus vero reliquus senatus
 ad hilla in greciā venit. ut p̄rie subueniret. **I**n-
 terim vero priusq̄ hilla rediret. marius p̄ cū
 interfectoz cūiū capita illata cūiūis. oblata
 capitolijs. collata rostris id ē loco quidā in fo-
 ro sic appellato ad spectaculū cōgereret. ac se-
 ptimū cōsulatū cū cinna tercō cōsule puahs̄ in
 exordio cōsularis imperij. fera tandē morte per-
 emptus est. **C**inna vero. iij. cōsul factus post
 modū a p̄prio exercitu interfectus ē. **I**nterim
 etiā priusq̄ hilla rediret rome facti sūt cōsules.
 gāius marius minor. et papinus carlo. **R**e-
 uersus eni hilla cōtra mariū miorē filiū marij iā
 defuncti d̄mnicauit. et occisus de p̄te marij. xv.
 milibz de suis pdidit. cccc. Deinde hilla ad por-
 tam collinā signa cōtulit. et. lxxx. milia hoim
 occidit. et mox vrbē ingressus tria milia hoim
 cōtra fidē datā mermes pemit. **C**ūq̄ magna
 crudelitate aduersus fontes r̄ in fontes seuis-
 ret. q̄ntis catulus palam hille dixit. **C**ū quibz
 tandē victuri sumus si in bello armatos. in pa-
 ce mermes occidimus? **S**illa deinde marcum
 mariū de caprili casa extractū vinctū iussit du-
 ctūq̄ trās tiberim effossis oculis membris mi-
 nutatim exsectis. vel fractis trucidari. **M**ari-
 um marij filiū penestre p̄secutus obsedit et
 ad mortē cōpulit. **N**ā sicut dicit orosius caput
 marci marij penestre delatū est quo viso iste
 marius iunior desperas ceruicē suo suo p̄buit
 qui occidit eū. **R**ursus cōtra p̄tes marinas ad
 portam collinam d̄mnicās. cū h̄ret cōtra se. lxx.
 milia r̄ ex eis. xij. milia se sibi dederūt. ceteros
 in fatabili ira cōsupit. **C**arlo vero alter cōsul
 ab arminio in haliā fugies p̄ gneū pompeij
 ibi interfectus est. **D**e hille vero morte nar-
 rat valerius libro. ix. q̄ dū ire vicio obcēpera-
 ret multo sangne ad vltimū et suū erogauit
 puteolis id est ardens indignacōne. q̄ pecu-

nia a decurionibz ad refectionē capitolij p̄mis-
 sa cūctantius dabatur. animi cōitacōne mi-
 mia r̄ immoderatū vocis impetū cruoz cōmixtū
 sp̄m euomuit p̄ctore. indubio igitur est. hilla
 ne prior. an iracūdia hille extmcta sit. **D**e
 moxibz vero eius loq̄tur salustius circa mediū
 iugurtim. et de crudelitate eius nimia loquit̄
 orosius libro. v. eutropius libro. v. et valerius
 libro. ix. qui valerius dicit sic. lucius hilla. quē
 laudare nec vituperare quisq̄ satis digne p̄t
 quia dū querit victorias. sapionē dū exēcet
 hambalem rep̄tauit. egregie nāq̄ auctate
 nobilitatis defensa crudeliter totā vrbē r̄ om̄s
 italie p̄tes ciuiliū sangnis fluminibz munda-
 uit. **A**bscisa miseroz capita moto nō vultum
 nec sp̄cie retinentia in cōspectū suū afferri vo-
 luit. ut illa oculis inspiceret. q̄ ore nephas erat
 manducare. **M**ulta alia narriat valerius de
 crudelitate sua et etiam de crudelitate marij.
Hec ideo diffusius posui. quia beatus augu-
 stinus. de p̄loms h̄ic nominatis facit in seq̄nti
 bus mencōem. et p̄cipue libro. iij. ca. xxvij. et
 caplo. xxvij. **E**t infra. **D**isceffere om̄es. adi-
 tis arisq̄ relictis. d̄ij quibz imperiū h̄ steterat
Istud est virgilij libro. ij. eneidōs. et sūt vba
 enee desperatis troyam posse defendi. dicebat
 eni eneas q̄ d̄ij quibz steterat imperiū troyas
 nū discesserat et reliquerat. tam adita id ē tē-
 pla. q̄ aras. et eodē modo possi dicit de roma et
 d̄ijs suis t̄pibz illis de q̄bz aug. in h̄a facit mē-
 tionē. **E**t infra. **T**am multos ac immutos
 teos tanq̄ muscas r̄. **M**uscas vocat aug. de-
 os. p̄pter eoz immūdicā. quos iā dicit mus-
 tos r̄ immutos q̄ intantū multiplicauerat de-
 os et parue p̄tatis eos fecerant q̄ vix erat in
 actibz hūans vel rebz aliquid cui nō attribu-
 erat p̄prium d̄ū et ille nō habebat p̄tate nisi sup
 illis. ut magis patebit infra libro. vij. ca. xxvij.
Ac infra. **G**allis roma capta est et incens-
 sa r̄ c. **I**ta h̄istoriā narriat titus liuius libro.
 v. et eutropius libro. j. **O**rosius etiā libro. ij.
 narriat eā sic. galli senones duce br̄mio exer-
 citu copioso r̄ robusto nimis totis viribz ro-
 mam cōtendūt. quos fabius cōsul excepit. sed
 obistere non potuit vñ victis et occisis roma-
 nis apud fluuiū noie alliā qui s̄m eutropij
 .xj. miliario est ab vrte patentē vrbē galli p̄-
 netrat. trucidat residentes simulachroz mō
 in suis sedibz senatorēs. eosq̄ domoz in cēdio
 cremātes lapsu culmū sepeliūt. vniuersamq̄
 reliquā iuuentutē quā cōstat tūc mille hoim
 fuisse i arce capitolij obsidione cōcludūt ibiq̄
 infelices reliquias fame peste desperacōe subi-
 gūt r̄ vendūt. nā mille libris auri discessionē
 paciscūtur id ē p̄mittūt se velle discedere ab
 obsidione. p̄ mille libris auri. nō q̄ apud gal-
 los roma tam parui nois fuerit. h̄ q̄ sic illam
 destruxerat an q̄ amplius tūc valere nō possi.
Ita sūt ex orosio. **T**it̄ vero liuius vocat illos
 gallos allobroges et narriat q̄ dū obsidētur

[Marginal notes in a smaller script, partially obscured and difficult to read.]

capitolium nocte quadam galli precepta quadam
via qua ascendi potuit in capitolium quibus cum
magna difficultate incepunt silenter ascendere
vnius post alium latuit hoc vigilans. huius manus
torquatus excitatus clamore anseris occurrit
rit ascendentes et dicit et interfecit multos
eorum et capitolium sic saluauit. Et infra. **S**u-
pene in superstitione egyptiorum et ceteris scienduz
quod greci per diuersos coluerunt hyes. caldei astra
egyptij bestias et aues quibus ab invicem deos
aliquos receperunt. vnde de egyptijs dicit elemus
in itinuario suo libro. v. quod aliqui eorum bouem a
lij hircum. alij serpentem. pisces quoque et cepas
et cloacas et strepitum ventris tanquam numina
deos habuerunt. Et sic dicit tullius libro de natu-
ra deorum nullam bestiam nisi propter aliquam utilitatem
quam ex ea capere conserauerunt. Romanum autem
volentes anseri rependere quod clamore eius capi-
tolium suatum fuerit anserem coluerunt in hoc
imitantes superstitione egyptiorum. dicit autem plinius
libro li. xxix. quod sic anseres honore meruerunt ca-
pitolum defendentes silensibus canibus. ita canes annua
supplicia id est singulis annis furca armo hinc
pendunt id est solunt. Et infra. **S**unt magnum
auctores et ceteris salustius ut per ca. xvij. et tul-
lius ca. xxj. Et infra. **R**ecte autem abscesserunt
et ceteris. hic loquitur beatus augustinus prome-

Quid quod etiam videtur et ceteris. In hoc ca. xxij.
dicit beatus augustinus quod nec dii colendi sunt
propter ipse bonorum que possunt aut voluit conferre
nec propter timorem malorum que possunt inferre. Et
duo facit. quia enim constat quod bona eterna
ipsi non conferunt sed potius impediunt. ideo primo
probat quod nec bona temporalia conferre nec ma-
la inferre possunt nisi quantum deus permittit. quod
deus sepe permittit ita ut et malis quibus bona pro-
ueniunt. sicut per in mario. et bonis mala sicut
patet in regulo. et bona bonis sicut per in metel-
lo. et mala malis sicut per in catina de quibus in
fra dicitur in h. ca. Et infra. **I**bi nec magis
pendamus et ceteris. Concludit ex hijs quod nec bona
huius vite sunt multum aprecianda. nec mala ca-
uenda cum differenter proueniant bonis et malis
Primo autem probat quod ubi habent potestatem
super bona et mala huius vite alia bona dant ho-
minibus malis ad implendum eorum cupiditatem. ut
dicit in principio huius ca. **Q**uid quod etiam videtur
eorum affuisse cupiditatem et ceteris. quod dicit referendo
ad precedens ubi dicit parum ante. quales quos
dij fuerunt et ceteris. vnde conuenienter querit quod supple-
dicetur vel respondebitur ad hoc. quod etiam videtur
et ceteris. Et infra. **Q**uid enim marium nouum ho-
minem et ignobilem et ceteris. ideo dicit eum uouum
hominem quod non habuit a progenitoribus suis quod
esset tante dignitatis sicut fuit. fuit enim con-
sul septies cum tamen non esset nobilis. **N**arrat enim
salustius de eo in iugurthino et marium domi-
modicus arpinatus in iugurthino exegit cum pro-
uenisset ad etatem militarem factus est miles
stipendarius postea tribunus militum crescen-

to vero primo gessit vnum magistratum. postea alium
tandem in bello romano contra iugurtham regem
minuorum militauit sub consule metello in africa
tandem roma reuersus factus est consul. et in bello iu-
gurtio successit metello de quo etiam dicit valerius
lib. vi. quod ipse fuit magne fortitudo luctator. nam
qui arpinatibus honoribus iudicatus est inferior
questura rome appetere ausus est. Et ex isto ma-
rio tamen huius arpinato ignobili roe candidatus e-
uasit africa se egerit. Et sciendum est quod sexies factus
est consul propter probitatem suam non legitur quod magna
crudelitate exercuit nisi postquam septimus am-
biens factus est occasio primo belli civilis in quo
mimiaz crudelitate ostendit sic per in precedenti ca.
et plus patebit legenti historio grecorum romano-
rum et propter hoc augustinus supponedo vel concededo
quod ipse sexies factus est consul auxilio deorum tanquam
dignus et bonus. quod spiritus de septimo consulatu
verum dicit illi consulatu et prosperitate illius temporis
inueniunt eum dii vel non. **S**i sic. **E**t dii sunt mali
qui malos inuadunt in malicia. **S**imo ergo sunt
concedendi. quia sine eis homo potest habere fe-
licitate huius vite. **E**t est hic aduertendum quod tamen
prope successit sibi in bello contra hilla. quod sicut
per ex hinc quod dixi in precedenti ca. cum ipse fuisset se-
xies consul quere et pacifice. et tamen septimo in bello et
tanta esset potentia hille quod si marium vixisset necessa-
rio venisset ad manus hille. prius mortuus est mor-
te naturali in bona senectute quam hilla de grecia
rediret in italia ad liberanda priam. et ad sua-
dum eam a tyrannide sua. vnde non incidit in manus
hille hinc alij duo marium incidunt. Et infra. **S**i-
cut fuit regulus et ceteris. de isto dixi supra libro primo
ca. xv. Et infra. **M**etellus enim romano plau-
dantissimus et ceteris. **I**ste metellus quod et quantum cecilius
et metellus vobis est. multi enim fuerunt metelli
famosi et magnum successit marium et fuit bonus
tali bonitate quod potuit esse apud cultores de-
orum. et felix fuit temporaliter. de quo dicit valerius li-
bro viij. in principio. quod a primo originis die usque
ad vltimum vite eius fortuna eum ad summum beate
vite cumulatum produxit. **N**atus est in vrbe terra-
rum principum. parentes nobilissimos habuit. in su-
per et animi vires quod raro malis inueniuntur. vires
corporis ut laboribus possit sufficere uxorem pudici-
tiam et fecunditate conspicua. consulatus deus. im-
patori potestate. speciosissimum triumphum scilicet
de iugurtha rege numidie vnum et de macedonia
prius alium. **E**odem tempore tres filios consulares
vnum etiam cesariem. et quantum prouinum vidit. solent
etiam filiarum suarum finu suo excepit. nullum finus
nullos gemitus nullas causas tristitiae sentie-
celum deplare vix tamen ibi tale statum inuenies.
Erat autem et finis vite similis. **N**am leui gene-
moris defunctum in vltime senectutis spacio et
inter oscula et amplexus carissime plis exten-
ctum rogo imposuerunt. **H**ec ex dictis valerij
Et nota. beatus augustinus dicit quod habuit quatuor fi-
lios consulares. valerius vero non potuit nisi tres et
stat similis quod illi duo quorum vnus erat cesariem

et alter priorius erat ambo consularis id est dis-
gum consulatu. De ipso dicit Valerius libro. viij.
q. quarto anno post consulatum imperia senex ad
modum pontifex maximus creatus. tutelam ces-
rimo maru. p. xxij. annos. neque ore in votis nu-
cupandis hesitant neque in sacrificijs facien-
dis tremulam manum gessit. Et infra. Et cati-
lina pessimus etc. de isto catilina scripsit salusti-
us librum quem ab ipso catilinarum appellamus.
de ipso etiam scripsit Valerius libro. ix. et dicit tul-
lius idem in prima inuectiua. et etiam salustius qd
p. capue fuit eius libido scelesti. na de vesano
amore aurelie tristelle. cu vnu impedimentum
videret. quo minus nuptijs iugeretur. filium
sui proprium quem et solus et etate putare habebat
veneno sustulit. eodem tempore animo et eiu ge-
res quo priam egerat. id est sicut se habuerat
ad filium. ita postmodum ad patriam se habuit. na
sicut dicit tullius in inuectiuis. quid mali aut
scelestis fingi aut cogitari potest quod ille non cepit
quis in tota italia veneticus quis gladiator
quis latro quis sicarius. quis parricida quis
mulier infamis quis p. dicitur inuenire potest quis
pessimus qui se cu catilina non familiarissime vi-
xisse fateatur unde narrat de ipso salustius qd
viciosus nimis erat moribus. et opp. essus ere
alieno vitam miseram duxit quamquam nobilis esset
dignandi vero rei publice tanta libido eum inuasit
q. nichil esse neptias putauit dum tamen assequer-
etur inuentum. vbi facta conuocatio multorum quos
ditare permiserat ex cede et rapinis. habuit ex-
ercitum valde fortem et magnum quo duos consules
scilicet lucium cotinum et lucium torquatum cogitauerat
interfocisse. et consulatum rapuisse. multa seua et
crudelia exercens tandem tamen in bello cum suis ciui-
tatis interfocitus est. Sed tantus fuit animus
suorum q. sicut dicit salustius vnusquisque in loco
quem vnus acceperat mortuus est. et omnes au-
sibus vultibus considerant. nec erat inter ipsos in-
genius. qui aut fugerat. aut vnus capi pos-
set. de hoc plus habetur infra capitulo. xxx.
libro. iij. Et infra. Obmitto qd marius a mi-
serantibus minturnensibus etc. de mario quomodo fu-
git et latuit in paludibus minturnensibus et post-
modum inde extractus est et ductus ad ciuitatem
minturnas. et ibi vinculatus dictum est supra ca-
p. xxij. Quam vero ad illud quod hic tangit
beatus augustinus. narrat Valerius libro. ij. ca. quinto. qd
missus est ad eum occidendum in domo puata inclu-
sum minturnis publicus suus qui fuit nacone
cimber. Et licet marius contra cimbro bella
romana strenue gessisset. et fere totam nationem
deleuisset. insuper et marius iam senex esset et in-
ermis et squalore oblitus et suus ille strictum
gladium teneret in manibus tamen ipsum aggredi non
sustinuit id est non audebat. primo clantate viri
obsecatus ferro abiecto attonitus ac tremens
fugit. Minturnenses aut maiestate eius capi
oppressi et fractum dira fati necitate incolumem
p. stiterunt. asperrima ille victoria non timens.

De Valerius. Tunc igitur sicut hic scribit be-
atus augustinus. comedatus est luco marice de. ut
scilicet in luco illo saluaretur. et per deam protegeretur.
fuit autem marica dea secundum papiam matrem latini regis.
et cum potere fingebatur multas deas aquarum quas
vocant nymphas et distinguat inter nymphas
montium et camporum et maris et fontium et nemorum.
ista facta est sic dicit papias dea agrestis. Hanc
ergo speciali honore habuerunt minturnenses.

Illa certe ipse cuius tempora etc.
In hoc capitulo. xxij. ostendit beatus augustinus. quanta
cura et sollicitudine deus id est demones procurat
malorum prosperitatem in vita ista. ut hac prosperi-
tate utatur mali ad splendendum voluntate demo-
num. et hoc ostendit beatus augustinus per quatuor signa que
circa fillam pessimum demones operati sunt. Quia tamen
filla ita fuit malus quod cum ipse esset rogatus a se-
nato ad vindicandum et saluandum priam propter
tyrannidem marii. ut supra diffuse narraui ca. xxij.
ipse prius se habuit quam marius et plures ciues
occidit. Et ideo dicit hic augustinus. quod eius tempora ta-
lia fuerunt ut supra etc. Et infra. Ideo extra
leta immolata. Extra vero in testina vocantur
aialia in quibus aruspices solebant inspicere
quedam signa. cum aialia immolabantur. Ex quibus
dicebant iudicia prosperitatum et de aduersitate
futura illi per quo fiebat sacrificium. vnde dicitur
aruspices quasi are inspectores. Vocabant autem
illa signa extra leta in quibus apparebant signa
lencie. Istud vero quod hic recitat augustinus. dicit li-
uium scripsisse. et ita verisimile est quod alia quatuor hi-
signa que in hoc capitulo sequuntur scripsit ille idem.
fuit autem iste liuius de quo dicit ieronymus in
p. logo biblie sic. ad titulum liuii lacteo eloquentie
fonte manantem etc. fuit etiam maximus hystori-
ographus. fertur enim quod xxx. scripsit decades
id est volumina de hystoriis romanorum. quorum
quod dicitur de libro contineret ex quibus tres
vidi. videlicet vna de origine vrbis. et alia de se-
cundo bello punico. et tertia de bello macedoni-
co. plures non vidi nec scire potui vbi inuenire-
tur. nec credo tamen quod tot decades scripsit. quod eius
abbreviato annuus floruit tantum abbreviat
xliij. libros titi ab origine vrbis usque ad
mortem drusi pugni cesaris augusti. cuius ex
equis augustus interfuit texendo hystoria.
Et infra. Deinde cum esset in asia etc. pontur
tercium signum quod ostendit post fugam marii. Cum
enim filla fuisset in asia contra mitridatem que asianam et
achaiam occupauerat. quod bellum ab ipso mitri-
date vocatum est mitridaticum in quo filla multum
strenue se habuit. sic patet per eutropium libro. v.
et otobium. nam sicut dicit eutropius. fillam arches-
laum ducem mitridatis habentem in asia. cxx.
milia. sic in primo conflictu vicit. quod ex tanta multi-
tudine vix decem supersuerunt archelao. ipse vero
solus. xij. hoies perdidit. In secundo vero conflictu
contra eundem habentem. lxxx. milia electorum dimi-
cans. xv. milia hostium interfecit et filium archelai.
In tertio vero conflictu omnes copias eius exit.

et ipse archelaus triduo nudus in paludibus la-
tuit. postmodum mitridates pace quam sub cer-
tis conditionibus petijt eidem concessit. Et infra. **A**nc
postmodum et hic ponitur tertium signum. Nam
enim tertio dicitur hille prosperitas. cum dispo-
nitur redire in urbem et vindicare iniurias a par-
te mariana illatas ut super narraui ca. xxij. mit-
titur enim marcius a ioue scilicet miles quidam
de. vij. legione que dicentem se esse nuncium iouis
interrogauit filia in qua effigie apparuisset hi-
bi iupiter. et cum indicasset cognouit filia quod in e-
adem effigie apparuerat nuncio ab ipso prius
misso. Quia vero dicitur iste fuisse miles. vij.
legionis. sciendum est quod cum romanorum ha-
beret multas legiones erat tamen sic distincte et ordina-
te ut una esset prima. alia diceretur secunda. quibus
asscribatur sic milites. quod ubique sunt
semper erant de illa legione. hoc modo quo canoni-
cus abbatis alicuius licet absens sit tamen dicitur
esse de illa abbacia. nam legio habuit quandam
similitudinem collegij militum. et que prima scri-
pta fuit prima vocabatur. et que secunda secunda
et sic deinceps secundum ordinem antiquitatis sue. Et
infra. **D**emum cum venisset tarantum et hic ponitur
quartum signum. et fiebat quod hic narratur
dum filia reuertetur de grecia. et per tarentum tra-
siret versus romam. Et nota quod corona significat
claram victoriam. quia sicut dicitur. **A**. gellius
libro. v. corone militares et multe et varie sunt
quarum nobilissime sunt triumphales. obsequio-
nales. ciuice murales castrales et nauales. et
propter istas est oualis et corona oleagema. Tri-
umphales corone auree sunt. que imperatoribus
ob honorem triumphum mittuntur illud vulgo dici-
tur aurum coronarium. hoc antiquitus ex lauro erat
postea ex auro fieri cepta est. Ceteras etiam
coronas persequitur ibi. **A**. gellius. hinc nulla dabitur
nisi propter victoriam vel opus strenuum. Et infra
Postea puo intervallo et hic ponitur quintum
signum ubi beatus augustinus. detegit fallacias demo-
ni. Et est hic sciendum quod bellona est minerua que
dicitur dea bellorum cuius festus apud romanos
in ianuario fiebat sub bellone nomine. et habe-
bat templum iuxta circum scilicet ubi fiebat ludus circen-
ses secundum ovidium libro. vij. de fastis. **D**e mecedis
vero capitolij loquitur solinus ca. de sibillis
dicens quod tunc filia liber sibille que pontifex usque
ad illud tempus consuebat cum capitolio igne
absuptus est. Et est hic sciendum quod hic dicitur frontinus
libro primo ca. xj. filia que paratiorum ad pu-
gnandum haberet exercitum predicti sibi futu-
ra a dijs dissimulauit. postremo vero in con-
spectu exercitus pulsum in aciem descendit si-
gnum modice amplitudinis quod de templo a-
pollinis delphici sustulerat orabat. precebatque
quod promissam ab ipso sibi victoriam maturaret
vnde patet quod predictis deorum promissionibus non est
certum verum ita fuerat in re vel ipse finxit
Eodem modo est de dijs et factis aruspicum. Credo
tamen aliquid esse vera. Narrat valerius libro primo

quod in bello sociali cum in agro nolano ante petro-
rium imolaret. subito ab una parte are plapsam
anguem conspexit. quoniam visum postum aruspicum oratu
in expeditione duxit exercitum. ac fortissima
saumtum castra cepit. quod victoria future eius
glorie fundamentum extitit

Licet vero quis intelligat et cetera. In hoc ca. xxv.
condit beatus augustinus. quod demones aut dii mitun-
tur homines ad malum trahere et condit hoc tam-
quam bella que inter se gesserunt. quibus dederunt exem-
pla bellandi. quam per ludos turpissimos ab
eis potius. quibus probuerunt hominibus auctores
turpia faciendi. Et infra. **N**on multo post ci-
uiles acies viderentur ciuiles acies. acies ciuium ro-
manorum contra semiuicem. **I**llud est quod hic narratur estio
quod augustus accepit a tito liuius sicut ea que
narrat in precedenti capitulo. Et infra. **Q**uia
enim inceperat bella ciuilia et non quod hic dicitur
rosius libro quinto bella ciuilia fuerunt meliora
tamquam antequam essent socialia quam prius inceperat terminata
nata. Dicebatur autem bella socialia. bella que romanorum
ducebant contra socios in surgentes id est italicos
que erant de alijs ciuitatibus italie et inceperat re-
bellare. **I**llud autem quod augustinus. hic narrat de du-
obus fratribus ut patet per orolum libro quinto fuit
postquam marius fugit propter fillam. nam quod marius
ut super ca. xxij. narraui diuiserat exercitum in qua-
tuor partes. ut omnium sanre in publicam subuenisset
ideo hic narrat orolum senatus vocat gneium po-
peium cum toto exercitu cui perat ut republicam
defenderet. **O**ctavius ergo consul aduerso sibi
pompeio cum sexcento cui marius unam partem
copiarum suarum dedit. infelicem autem pugnam
nox suuementis diremit sexcenti milites ab
vtraque parte occisi sunt. postera die cum permixta
corpora ad sepultura discernentur. miles po-
peianus id est qui fuerat in exercitu pompeii fratris
sui quem ipse interfecerat corpus agnouit ita
quod frater victor victo fratre infelicior paritatis
dum suum execratus et bella ciuilia ilico per se suum
gladio transfodit simul lacrimas et sanguinem
fundens super fratris corpus se proiecit. **I**llud
etiam narrat valerius libro. v. et dicit quod iste
frater qui alium interfecit cum fratris corpus ag-
nouisset multum ac diuiciis deos ob tonum
impie victorie insecutus est. **I**llud ergo factum
sicut dicit beatus augustinus. multos commouerat. ut scilicet
ciuilia bella horreret. in quibus frater contra fratrem
amicus contra amicum etiam in se dimicabant
et ideo demones videntes animos hominum sic
commotos inceperunt et ipsi pugnarere inter se ut
hominibus preberent audaciam pugnandi inter
se. Et infra. **L**udos et cetera. vnde iam multa dixi
super libro isto ca. xxi. Et infra. **D**iscessere
omnes et cetera. **I**ste versus super exponitur capitulo
xxij.

Quia cum ita sint et cetera. In hoc ca. xxvj. exclu-
dit beatus augustinus. quandam excusationem
qua aliquid asserunt ad defensionem deorum quando ip-
si sibi obiciunt. quod nullas dant leges habere viuendi

Ad hoc enim videtur quod ipsi dant tales. sed tamen in
oculto quibusdam iustis et religiosis. Sed beatus
augustinus. hunc excludit dupliciter. primo quod hoc non faciunt
nisi ut illos decipiant sicut in templis et theatris
ubi multaturo ueniunt ibi petunt sibi turpissima
exhiberi. **S**ecundo quod facti celestis audiebant
castitatis etc. **C**redunt quidam quod beatus augustinus
tendit dicere quod propter berecinthiam de cuius
ludis turpibus fecit mentionem super ca. iiii. et quod
ipsa sit virgo. de qua beatus augustinus. fecit mentionem
dicens. oblectabatur celesti virgini et berecins
thie. hunc esse non potest. primo quod beatus augustinus. distin
guit inter celestem virginem et berecinthiam. scilicet
quod berecinthia fingebatur gentiles esse matrem de
orum. quod deos ex saturno accepit. ut patet per ovidium
libro. iiii. de fastis. et per seque non fuit virgo.
tercio quod non fuit celestis virgo secundum eos. quod sicut
patet per ovidium libro. vi. de fastis. et per ysidorum. viii.
et hinc oziarum ca. ultimo. berecinthia fuit idem
quod terra siue nume terre. quarto quod beatus augustinus.
hic exprimit dea de qua loquitur dicens. Celestis
audiebatur castitatis. et per deum loquitur de dea
castitate. quod etiam dea pudicitia vocatur. de qua
etiam beatus augustinus. infra libro. iiii. ca. xx. in fine fa
cit mentionem. **I**ta autem vocabatur celestis virgo
quod inter signa celi est signum virginis. per sacras
eos autem intelligit hic augustinus. eos et eas qui ad
seruendum huic fuerunt consecrati. De ista autem
loquens augustinus. dicit se vidisse sibi turpissima
seruicia exhiberi. ubi non turpia representaban
tur. quod non poterant. non enim aliquis unquam uia vel
ficta crimina imposuit castitati que reprobantur vel
effigari possent sic de ioue et alijs multis multis
tamquam facta crimina recitatur. **E**t ideo
ut fieret gratum obsequium de omnibus ibi turpissi
ma exhibebatur et committebatur. De turpissis
mis autem que circa deam istam solebant fieri in templo
loquitur iuuenalis libro. ii. et dicit quod mulieres
conuerterunt eam prima sua in templo suo spargere
et sonos turpissimos a parte posteriori iuxta
eam emittere. **S**ed dicit sic. **M**aura pudicitie
vetere cum preterit ara. **N**octibus hic ponunt lectis
cas micturunt hic id est mingunt. **E**ffigiesque de
longis symptomibus implent. **S**ymptoma secundum hugo
nem a sibilato. b. mutata m. f. **E**t signat uno modo
illud sonum turpe super dictum et hunc videtur beatus augustinus.
innuere super ca. iiii. ubi dicit. spectabamus are
pudicos audiebamus symptomatos. et cito
post addit. **O**blectabatur celesti virgini et ber
ecinthie. nam symptomatos ad celestem virginem
arepudicium ad berecinthiam pertinebat. multo hinc
turpiora narrat iuuenalis que conuerterunt circa
deam pudicitie seu castitatis fieri. quibus legenda

Curiosis relinquo.
Ut grauis et plus tertullius etc. **I**n hoc
capitulo. xxvii. affirmat augustinus. quod in precedenti capitulo
dixerat et probauerat scilicet quod deus id est demones
delectatur in immundicijs. et uoluit sibi exhibe
ri. et primo facit quod dictum est. scilicet ibi. hanc talium
approbat factum romanorum quantum ad hoc quod fecerunt

2.
micos ludos per quos exercebantur turpia gra
uiter notauerunt ut etiam dictum fuit super ca. xiii.
Narrat autem hic beatus augustinus. de ludis flore de
exhibitis. teste et auctore ludorum tertullio tunc
futuro et postmodum facto edile. ediles habebant
curam infra ciuitatem domorum seu edificiorum. ut scilicet
ab igne preseruetur. et quod uie essent munda et de
ludis faciendis et de multis talibus. **L**udi autem
de flore que est dea florum. et fingitur esse nimis
stra ueneris et hinc pertinet super floribus. cuius
festa celebrabatur rome tercio die maii. ut patet
per ovidium libro. v. de fastis. in cuius cultu ure
batur vestibus diuersorum colorum quod flores hinc fe
re omnes colores. et portabant cereos accensos
vel quod flos splendet sicut ignis. vel quod delicias
nocturna licentia nostris. secundum ovidium que loquitur in
persona de flore uolens innuere quod de nocte uo
cabatur luxurie cultores eius. de nocte autem est
usus cereorum. **D**e turpitudine eorum que habebant in
honoribus de flore satis inuerecunde loquitur iu
uenalis libro. ii. sicut et de hijs que habebant circa
deam pudicitiam. **E**t quod fuerunt ludi turpes patet
hic narrat valerius libro. ii. ca. ultimo. marco
cathone ludos florales id est ludos de flore.
quos melius edilis faciebat. spectate populo
mimi ederebant id est prederet extra scenam ad
ludendum postulare erubuit. quod cum catho cognos
uisset discessit a theatro. ne sui presentia spectaculi
consuetudinem impediret quo abute priscum more
iocorum reuocaret. **T**ame ovidius excusat totum
promice dicens sic. **T**urba quidem cur hinc cele
bret meretricia ludos scilicet flore. **N**on ex difficili
causa penta fuit. non est ex retrijs id est crudes
libris. vel tristibus non est dea magna. per festis scilicet
de a flora. uult sua plebeo sacra patere choro.
Et mouet etatis species dum floreat uti. **C**on
tinet spem dum cecidere rose id est committitur etas
amalis cum perdidit flore iuuentutis ideo hinc dea
monet uti flore iuuentutis. **H**ec ovidius.

Histaria immundissima etc.
In hoc ca. xxviii. ostendit beatus augustinus. ex de
claratis in hoc libro quod nimis irrationabiliter
cultores deorum insultabant christians. cum christians
habebant a christo leges maxime honestatis.
Et potius occuparet etc.

In hoc ca. xxix. tractatur beatus augustinus. romas
nos a multis diebus ad unum dei diuersos. ut ple
ueret in bono occasione fumentes ex omnis in
libro isto. **I**lle enim tibi non uel alius focus. non
lapis capitolinus etc. per lapidem capitolinum in
telligit ymaginem iouis. vel alicuius alterius
dei. vel deus que celebrabatur in capitolio.
ibi enim erat simulachra et templa deorum multorum.
sicut iouis iunonis et aliorum magnorum. **P**ro ta
to uero dicit. uel alius focus quod uel a per qua de
am igneam intelligebat non habebat secundum ovidium
libro. vi. de fastis ymaginem aliquam sicut alia
numina. et hoc quod ignis in se non potest tunc effi
giari. et ideo in templo eius fouebatur ignis
et dicebatur ignis eternus. vel perpetuus. **E**t

ipſis deſſis ſi ex quibuſdā fabulis. quas etiā
ipſemet vidit tanq̄ fabuloſa irridere. ſi ſi exclu-
dit bt̄is aug. p̄bās q̄ nō magis d̄i reputari
fabuloſū. q̄ vir cōcubuerit cū dea ⁊ genuerit
eneā. q̄ q̄ deus id ē mars cōcubuerit cū muliere
et genuerit romulū. nec etiā minus creditū eſt
ap̄d rōnos vnū q̄ alterū. nā hīc ap̄d antiquos
romāos creditū fuit q̄ romulus fuit fili⁹ mar-
tis. ita fuit a modernis rōmis creditū q̄ iulij⁹
ceſar fuit p̄gemitus a venere nō tñ immediatē
te. ſi mediante enea. nā ceſar p̄ceſſit ab aſca-
nio ſeu iulio q̄ fuit enee filius a q̄ ⁊ ceſar iulij⁹
dcūs ē. vñ vgilij⁹ libro p̄mo eneid⁹ iulius
a magno dimiſſum nomē iulo. ⁊ hīc narrat
ſuetonius libro p̄mo. ipſemet iulius cū laudas
ret amica ſua mortuā p̄ roſtris ut moſis erat
dic̄ ſic. amice mee iulie m̄nū genus a regibz
ortū. p̄nū cū d̄ijs immortilibz. cūctū. nā ab
ancho martio ſūt martij reges q̄ noie fuit m̄r
a venere iulij. cuius gēns familia eſt n̄ra. Et
infra. ¶ Indignate menelao r̄c. hīc dic̄. q̄ me-
nelaus fuit maritus helenē ut d̄cm ē. Et infra
¶ Dura vel potius nō credēda d̄dicō q̄ ex iurē
veneris in cōcubitu mariti licuit ſi in iure ſuo
ipſi veneri nō liceret vult bt̄is aug. dic̄ q̄ du-
ra ē d̄ditio vxoris ſi nō liceret q̄ ad actū m̄ris
monij ſeu m̄rimoniāle. q̄d hīc marito cū hīc ſunt
pares. vñ veneris ius in p̄posito vocat ius q̄d
ē d̄ne om̄i vxori ſc̄ corpus mariti ⁊ cōuerſo
ius mariti ē corpus vxoris. Si ḡ marti ex iure
veneris id ē de iure q̄d hīc i ipſo Marte vxor ei⁹
rōne q̄ vxor eius ē licuit alteri cōcedere videlz
corp⁹ ſuū ⁊ d̄cū ē cū alia ab vxore ſua. q̄re nō
liceret veneri in iure martis ſc̄ q̄d hīc i venere
eius maritus q̄tenus maritus ē idē vel d̄imis
le facē id ē corpus ſuū alteri cōcedē. vel q̄ ad
ius veneris p̄tinet ois actus veneris. idē ḡ
ue vidz ſi in actu veneris plus liceret marti q̄
veneri. ḡ ſi mars potuit licite adulterari. vidz
q̄ veneri idē licuit. p̄ter q̄d dic̄ aug. dura vel
potius nō credēda d̄ditio r̄c.

Dixent aliq̄s ne tu iſta r̄c. In hīc ca. iij. po-
nt aug. ſententiā varronis q̄ ad ea q̄ d̄ca ſūt i
p̄cedēt caplo. et q̄ ad aliquid reprobat ea. et
quo ad aliqd̄ relinquit ea diſcutiēda. fuit autē
iſte varro ſc̄ptor maxie aūctatis ap̄d rōnos.
q̄ multa opa valde ſc̄pſit. Et ſm̄ euſebij moſ-
tuſ ē nonagenariuſ. xv. āno auguſti ceſaris

¶ S̄viale eſſe ciuitatibz dicit r̄c. hīc ſc̄dū q̄
multi antiquoz regū volebāt ſe credi eē filios
deoz ⁊ reputabāt expediēs ut nō ipſi ſi. ſi pot⁹
ut aliq̄ hoc crederēt de ipſis. ut eo magis times
rētur ab ipſis. et minus auderēt ſb̄ditū vel aliq̄
inſurgē d̄tra eos. ſic patuit de alexandro ma-
gno. q̄ cū vellet ſe credi filiū iouis hamōis. et
ob hīc greci ſui aliq̄ indignarētur. ait. ſic dicit
quintus tureius libro. vij. vñ nā iudei me q̄ d̄cū
eē credāt. fama enī bella d̄ſtāt. ut ſepe etiā q̄d
falſo d̄cm ē veri vice obtinuit. Et infra. ¶ Vel
mars ex cōcubitu filie numitoris r̄c. hīc ſc̄d̄

2

dum q̄ rea que alio nomine dicebatur filia
mater romuli fuit filia numitoris. Nā ſic dicit
titus liuius de origine vr̄bis libro p̄mo. p̄cas
rex albanorū habuit duos filios ſc̄ numito-
rē ſeniorē quē ſibi in regno voluit ſuccedē. et
amulū iuniorē. ſi amulū mortuo p̄re expulit
numitorē de regno ⁊ occidit oēm plē ei⁹ maſ-
culinā. filiā vero numitoris ſc̄ reā d̄ſecrauit de-
veſte. et fecit v̄ginē veſtalē. ut ſibi oēm ſpem
plis adimeret. q̄ v̄gines veſtales cōtinētiam
ſuare debebāt. ſi tñ imp̄gnata poſtmodū cōce-
pit duos gemios. ſc̄ remū ⁊ romulū dicēs ſe
a marce imp̄gnatā. ut dicit titus liuius ſeu ita-
rata. ſeu q̄ de auctoz culpe h̄neſtior erat. vel
ſm̄ iuſtinū libro. xliij. pueri ſc̄ remus ⁊ romu-
lus martij d̄icti ſūt hūc q̄ i luco martis emxi
ſūt hūc q̄ a lupa q̄ in tutela martis eſt nutriti
ſūt. ⁊ hīc plus ē d̄cm libro. ij. caplo. xv.

Domde ad utrūq̄ interim r̄c. In hīc ca.
v. incipit bt̄is aug. diſcutē ea q̄ ſup̄ta
ſūt ſc̄ i p̄cedētibz duobz caplis ſc̄ de mar-
te q̄ credit̄ p̄ romulū. et de venere q̄ creditur
m̄r enee. et fac̄ duas r̄cōes q̄ aut credi debēt
hīc eē vera. aut nō. ſi hīc. ḡ d̄ij nō inſc̄ntur ad-
ulterijs. ſi nō adhuc ſc̄q̄tur idē ſc̄ q̄ nō inſc̄ntur
adulterijs. q̄ delectatur in fictōmbz. q̄bz
ſingit̄ deos talia feciſſe. ſic p̄ ex ludis ſcem-
cis. q̄s volebāt ſibi exhiberi in quibz aduſteria
deoz recitabatur ⁊ narrabatur. ut p̄. s̄. libro
ij. ¶ S̄cda r̄cō ē. q̄ ſi falſa ſūt q̄ narratur de
marte ⁊ venere. ḡ m̄r romuli nō p̄t defendi quā
cōmiſerit ſtuprū ⁊ ſacrilegiū q̄ ſi nō fuit imp̄-
gnata a deo. fuit imp̄gnata ab hoie. et tñ fuit
v̄go veſtalis q̄ de veſte v̄gmitatē ſua d̄ſecra-
uit ut dixi i p̄cedēt ca. In ſtupro deſecras ve-
ſtales ſac̄dotes r̄c. id ē ſacerdotes de veſte q̄
om̄es erāt ſac̄dotes ⁊ q̄ ſanctimōiales. nec
licuit i tēplo eius viros ſuare. de quibz narrat
A. gellius libro p̄mo q̄ electō earū ad ſumūz
ſac̄dote ſeu p̄tiſicē p̄tinebat. q̄ ab ipſo ad ſer-
uendū in tēplo veſte dicebat̄ cupi. q̄ p̄tiſicis
maximi manu preſſa dicētis. te amatā cupio.
ab eo parētē i cuius p̄tate erat q̄i bello capta
ducebat̄. Et hīc dic̄ A. gellius nō debebat minor
eſſe ſex ānis nec maior q̄ d̄cē ānis nata. nec
debebat eē lingua debili nec ſenſu aurū d̄mi-
nuta. nec aliqua late corpis inſignita. nec cui-
us alter pares in ſuitate fuerit. aut in nego-
cijs ſordidis cōuerſatus fuerit. nec etiā illius
filia qui domiciliū in p̄talia nō h̄t. et multa
alia d̄ic̄ ibi A. gellius de h̄ae materia. ¶ De pe-
na autē quā tāgit hīc aug. dic̄ idē eutropius i
particulari exēplo de rea m̄re romuli q̄ v̄ia de-
ſoſſa fuit. ¶ Oroſius libro. iij. narrat idē de
minerua veſtali v̄gine. et aſſignat eā ou-
dius libro. vij. de faſtis. dicit enī q̄ idē numē
eſt telluris ⁊ veſte. vñ r̄d̄. veſta q̄i vi ſtās. q̄
terra q̄h̄ p̄pria vi ſtās id ē immobilis eſt. et
ideo q̄ delm̄q̄bat in veſtā d̄ditur id ē ſepeliē in
illa. ¶ Aduertēdū ē tñ q̄ p̄ veſtā intelligebāt

nume ignis hinc eide. Credebant enim idem nume
ignis terre et causa e quod in terra inuentur
ignis. ideo quatenus vesta fuit nume ignis fece
runt eadem igne. et sacerdotes eius similes. quia de
igne nichil nascitur. sic nec de igne. Et infra
addita diuina idem tepla quod violata stupro ma
gis vindicabatur quam cubilia maritorum violata.

Aliud adicio quod hinc. In hinc ca. vi.
probat beatus augustinus quod deus non deseruerit tro
iam propter adulterium paridis et hinc quod multo ma
gis deseruissent romam propter interfectionem re
mi. quem frater suus romulus occidit. vel sim
alios occidi mandauit. vel dato quod non occidit
beatus augustinus quod roma per paricidio idem e a cede pa
tris sui sed remi. qui fuit pater idem e fundator et
conditor rome cum fratre suo non potest excusari. cum
ipse fuerit publice occisus iuste. nec ciuitas
mortem eius vindicauerit ad quod tenebat. De
interfectione remi et optimorum circa mortem eius
dixi super libro. hinc ca. xiiii. Et eodem deo tunc
la. hinc dicit enee. sicut fuit tactus super libro
primo ca. iij. tulit secum de troia deos troianorum.

Quos postea rome coluerunt romani.
Et tunc enim ciuilibus iactant. In capitulo. vii. agit
beatus augustinus de secula subuersione ciuitatis troias
non quod illius vocabatur. ut super libro isto ca. hinc. dixi
xi. et occidit quod ipsa non fuit destructa. quod deus eam
deseruerant. vel si sic. quod ingratis et irrationabiliter
deseruerunt eam. Ad intellectum vero eorum quod hic
dicuntur sciendum quod in bello ciuili inter hilla et ma
rium. de quo bello supra libro. hinc. recitari historiis
am. hinc hinc hinc orohu libro. v. et libro. vi. fuit
de parte marii. et sic dicit libro. vi. ipse fuit maris
anorum scelerum satelles. et homo oim audacissi
mus. qui flaccum consul ad quem legatus missus fu
erat apud nicomedia occidit. et inde iratus
ilienibus idem e troianis qui illius reedificata post pa
mam subuersionem facta a grecis inhiauerunt
eo quod per hilla per studio portas contra hinc hinc
clausere. et ipsum repulerunt. urbe ipsam illius anti
quam rome per te funditus cedere in medio dele
uit. quam tunc hilla continuo reparauit. hinc hinc
postmodum exercitu hille obsessus desperacione
motus seipsum interfecit. Aliud etiam sciendum e
quod quis hilla post obtentam victoriam nimis esse
crudelis et impius tunc in bello illo ciuili iustio
rem eam habuit. qui maris. quod hilla consulatum
optinuit legitime. maris vero tunc erat perso
na puata et cum magna violata contra voluntatem
senatus et ipsi sibi usurpauit potatem. Et ideo ili
enses in repellendo hinc hinc hinc hinc hinc hinc
marij iuste fecerunt. Quos suos irritauerat
iniquitate tunc hoc dicit quod sic dicit dares frigi
us in historia de bello troiano. Troiam prius
se male habuerunt ad grecos qui greci ad eos
dicit enim quod pelles qui erat rex in peloponneso sed
vna parte greci sic deca cum missis iasonem nepo
tem suum in insula colchos. ut inde auferret vel
lus aureum quod audierat ibi esse. et iason per ma
re iter facies applicuissim in portu troianorum cum

locis suis impulsus e a laomedonte rege tro
ianorum inde recedere. propter quod iason reuerfus
postmodum ad pellem cum vellere aureo indicauit
sibi iniuriam a troianis sibi elata dices se velle
sua iniuriam vindicare. Iason ergo accepto exerc
itu a pelleo. et hercule sibi duce exercitus affig
to profectus e contra laomedontem cui occurrentes lao
medo cum exercitu suo esse ab hercule interfectus.
fuit autem laomedon pater pamii regis troianorum.
cuius temporibus fuit troianum bellum secundum grecos
in quo subuersa e troia. et hic iniquitas laomes
dantis primo irritauit grecos. Et infra. **S**ed a
romans quos sua calamitate tunc hoc dicit quod
hinc hinc romanus erat. et habuit exercitum ro
manorum. romanum vero fuerunt pagani a troias
nis seu ilienibus in sua calamitate quod in sua des
structione et dispersione. nam enee cum suis a quibus
romani descenderunt fugit de troia. propter quod
roma fuit quasi altera troia et hinc hinc. Et infra.
Dixi illis omnibus tunc hinc dicit quod deos illos quos
coluerunt troiam prius coluerunt postea roma
ni. Et infra. **A**bscessere omnes aditis tunc. Iste
est versus virgilij de quo super libro. hinc ca. xxii.
Et infra. Et opidanorum idem e eorum qui erant ab
opido ilio. Et infra. **A**d huc autem meliorum partium
tunc hoc dicit quod hilla habuit iustitiam in persequendo
marij. ut super dixi. hinc postea sit nimis abusus
sua potate. Et infra. **C**ines illius urbis scilicet
ilij quam prius vocauit opidum. Et infra. **C**ontra
paricidam idem e contra hinc hinc quem paricidam vo
cat. quod ut super dicitur e consul qui est qui per parte
interfecit. Et infra. **D**eseruerunt deus adulteros
idem e troianos qui impuerunt helenam uxorem mene
lai. et per quod augustinus loquitur hic promee. Et infra.
Aut hinc displicebat tunc hinc excludit quada
m rationem quod dari possit. possit enim dici quod per hille
non placuit deus. et ideo deseruerunt illum. Sed contra
hinc arguit augustinus quod multa bona deus pronunciauer
unt et permiserunt hille ut super dicitur fuit libro. hinc
ca. xxiiij. Et infra. **S**cribit luuius idem e titus
luuius in aliquo libro suo quem non vidi. quia ut
alias dixi. tres decades eius vidi. nec quod hinc al
legatur de luio pomit aneus florius eius abbrevi
uatoz in aliquo libro tunc ab ipso abbreviato fas
cit autem mencioem de simulachro mimerue que
de sapientie et vocatur alio nomine pallas. de cuius
tunc simulachro aliqua dixi super libro primo
ca. iij. hinc verum fuerit illud idem e de quo sit ibi me
tio et hinc dubium est. Et infra. **D**e patrij tunc.
Iste versus virgilij libro eneidos et vult dicit
beatus augustinus quod ideo fuerunt simulachra aliorum de
orum potius quam mimerue constructa cum ciuitate
ipsa ne possit vere dici deus prius quorum super tunc. ideo
vero simulachrum mimerue fuit permittit a demo
nibus suari. ut pateret falsitas versus virgilij. hinc
eneidos. abscessere omnes. sed deus aditis aris que
relictis. nam exemplo quo illud simulachrum fuit
saluum per quod deus ibi fuerunt partes qui saluauerunt
illud. cum alia saluare non erat permittit.

Dixi itaque illis tunc. In hoc ca. viij. occidit

leatus aug. quanta vanitas sit credere qd dii
troianoꝝ romā allati possent saluare romam
vel si pntes fuissent apud illū saluassent plū.
et irridet bñs aug. istam falsitateꝝ fatuitateꝝ
rem. **A**d vocē anseris. loq̄tur de anserē cuius
ius clamore excitati fuerūt custodes capitolij
de quo sup̄ libro. ij. ca. xxij. ubi r̄ de capcōe vr̄
bis a gallis dcm ē. de hmbria dcm ē sup̄ libro

Isto capitulo pcedē.
Sed a numā popiliū r̄. In isto caplo. ix.
onidit bñs aug. qd dii non dederūt nec dare
potuerūt pacē nec trāquillitateꝝ. et p̄mo ponit
de hoc aliquoz errorē q̄ credebāt qd ip̄i dii pa
cem quā habuit numa sedus rex rōnoꝝ sibi
dedissent. Sedo ibi. nūc autē non ei r̄. excludit
errorē illū. **A**d intellectū vero huius capli
ē scōdū qd sicut narrat titus lūius de origine
vr̄bis libro p̄mo post mortē romuli p̄s dce
tere eis p̄lo qd ip̄i eligē possent successorē ro
muli q̄uis numa nō est de romanis s̄ de sabis
nis. tñ ip̄m p̄pter suā famā magnā de iusticia
et religione elegerūt. **I**ste vero numa sic des
ctus vidēs qd sine legibz regnū stare nō possz
nec possz circa leges dādas m̄stere nisi pax
est in vr̄te statim in p̄ncipio regim sui fecit in
circuitu pacē. quā r̄ habuit toto tpe regim̄is
sui scz xliij. ānis. fm eutropiū tñ ip̄e mortuus
ē. xli. āno regim̄is sui. facta autē pacē dstituit
it tēplū deo iano cuius clausio significaret pa
cē r̄ apertio bellū. et clausit portās illius tēpli
quo facto totus vacabat legibz dēdendis et
sacris institutōdis. ordians scz aliq̄s deos in
ciuitate r̄ tradēs modū colēdi eos r̄ circa ces
rimomas r̄ sacra huius occupauit maiorem
p̄te vite sue. **E**o vero successit sibi i regno tuls
lius hōstilius. q̄ statū aperuit tēplū iam r̄ bel
la reparans totus rebz bellicis datus erat. ab
illo vero tpe usqz ad octauū mū augustū s̄ q̄
natus ē xp̄us. tantū fuit semel clausū scz post
p̄mū bellū p̄mū sub tulo tico manlio. **T**em
pore vero augusti quiescēte vr̄te a p̄lis postq̄
ab ip̄o victus ē antonius. iterū clausū fuit. et
p̄ dñs a morte nume popiliū usqz ad augustū
nō habuerūt romam pacē. nisi vno anno. nec
ān numā habuerūt. qz romulus dñue bella
gessit. **D**e iano cui numa tēplū fecit ē scz
endū qd ip̄e regnauit in mōte ianiculo q̄ ē mō
infra vr̄te p̄ p̄re r̄ m̄ p̄bz vicinis eo tpe quo
saturnus expulsus a filio suo ioue de creta ve
nit in p̄tes illas. et qz saturnus docuit vineas
colere r̄ ciuilitateꝝ viuere. ideo receptus est a
iano i so cū regim. iano vero dñficato attribuz
ebāt ei om̄em p̄tatem claudēdi r̄ ap̄endi. et
ideo dstituit sibi numa tēplū qd voluit pro
diuersis t̄pibz claudēdi r̄ ap̄endi. et voluit qd tpe
p̄cis claudētur fm ouidiū libro p̄mo de fa
stis ut pax ip̄a q̄si melusa maneret apud ro
manos. ap̄endi vero voluit tpe belli. ut omnes
m̄lites q̄ ad bellū exierāt incolumes recipēdē
rouertētes. **F**uit autē numa rex creatus fm

eutropiū eo tpe quo regnabat apud iudeos
ezechias de q̄ dicitur infra li. vii. ca. xxxiiij.

Rndent illi qd m̄ r̄. In hoc
Caplo. x. reprobat bñs aug. inquietu
dīmē romanoz p̄bas qd magis fuissz eis expe
diēs pax q̄ bellū. **E**t p̄mo p̄bat qd pax fuisset
p̄ponēda augmēto imp̄ij. **S**edo ibi. s̄ plane
p̄tatis r̄. ondit qd in p̄ncipio poterat excus
sari a bellis. qz ut vidz ip̄i habuerūt iustā cām
bellandi scz ad repellendū hostes inuadentes
Tercō ibi. s̄ regnate numa r̄. ondit qd in po
testate hōim ē magis pax q̄ deoz seu demonū
Pdonea vero causa ut magnū est imp̄iū
cur esse deberet inquietū. vult dicē aug. qd nō
ē p̄donea causa qd ito sit regnū inquietū ut
sit maus. loquit̄ enī aug. affirmatiue promi
ce et sensus ē negatiue. **E**t infra. **S**alustius
ibi ait scz in p̄logo catilmarij et sunt verba
salustij ab illo loco. igitur inuicio reges r̄. us
qz ibi excludit. an ut tam multū r̄. vbi vidz
dicē salustius qd p̄mū nomē imp̄ij fuit nomē
regis scz a regēdo dictū. p̄pter h̄ accepit p̄mo
homo sup̄ hōiem imp̄iū id ē p̄tate ut regēt.
Et tūc reges erāt diuersi id ē diuisimode se ha
bētes r̄ occupātes. nā vna ps id ē aliqui exer
cebāt ingenū suū studio scz r̄ disciplina. alij
vero exercebāt corpus scz vna cōibz vel alijs
modis quibz nō apparuit aliquā cupiditateꝝ
esse cām exercēti. **E**t infra. **V**irgilius dce
statur scz libro. viij. eneidos ubi virgilius post
omendacōem t̄pis qd fuit sub saturno. q̄ sic
dixi in p̄cedēti caplo regnauit i italia cū iano
a quo saturno etiā italia quōdā saturnina ē
dicta. **D**icē qd illa p̄sp̄ritas r̄ inno cētia vire
hūane durauit dēterior donec paulatim ac de
terior etas id est male colorata et deformis et
belli rabies r̄ amor successit habēdi. **E**t infra.
Sz plane r̄. hic ponit excusacōem belloꝝ
que romani in p̄ncipio extra finitimos gesserūt
qz vidētur ad h̄ coacti p̄pter imp̄ortunitateꝝ
vicinoy q̄ ip̄os bellis imp̄tebāt. **E**t ad hoc in
ducit verba salustij q̄ habētur i p̄ncipio cati
lmarij vbi dicit h̄ vba. vr̄te romani cōdidere
atqz troiā inuicio habuere. q̄ enea duce p̄fu
gt sedibz incertis vagabātur. **C**ūqz h̄is ab
origines genus hūanū agreste sine legibz
sine imp̄io liberū atqz solutum. h̄ postq̄ in
vna mema diuenerē scz troiā et aborigines
dispari ḡne. dispari lingua alio more viuētēs
incredibile est memoratu q̄ facile coaluerūt.
et post immediate salustius dicit sic. s̄ postq̄
res eoz scz rōnoꝝ ciuilibz. vel fm aliā h̄am le
gibz. est enī vtraqz h̄a bona. moribz. agris aus
cta. satis p̄stera. satisqz r̄. **V**irḡ reges p̄li
qz finitimi bello tēptare sup̄ le rōnos. et p̄mē
hic in finitimus modus p̄ mdicatio scz tēptare
p̄ tēptauerūt. sic r̄ in sequētibz. et ē antiquus
modus loquēdi. quo scz titus lūius satis dñi
ter loquit̄. vel subintelligitur ibi ceperūt. ita
qz finitimi ceperūt temptare. pauci ex amicis

a. xli. esse id est fuerit. nā ceteri id ē aliqua
amici metu pculsi id ē pculsi. Et dicitur a pcell: w.
¶ Longe a piculis aberat id ē nō affuerit rōs
nis ut auxiliaretur eis i piculis suis ppter me
tū potētē adūsaioy. ¶ At rōm domi militieq;
intenti tā circa res domesticas curadas. ut ha
berēt vñ possent esse r domū suā sustentare. qz
pprijs stipendijs in pncipio militabāt qz etiā
mcenti rebz militariybz. Nā statim qñ vacabat
eis redierūt de bello domi. ut domus sue curam
haberēt. vñ dic festinare id ē festinabāt pa
rare scz q nōdū erant pata p domo et p bello.
idē enī tūc fuit agricola r miles. ¶ Alius alū
hōitari id ē hōitabātur hostibz obuiā ire liber
tate pñam pentesq; tegere armis id ē ptege
armis. ¶ Post ubi r c. verba autē ista de ceter
hijz armis roma creuit nō sūt salustij h augu
stini p qbz h; salustius sic. Impiū legitimus
regiū impij nomē h; Et infra. ¶ S; regnāte
numatē h; oñdit bris aug. qz pax ē magis i
ptate hōim qz demonū. nec ē in ptate demonū
mī qz tūc dīs a supiori ptate pmittit. et fundat
se sup illa pace qz toto tpe nūme pōpiliij duras
bat de qz in pcedēti ca. Et de illa querit si erat a
dijs. causaz scz eius et modū. vtrūne tūc ali
quī rōnos impeterēt vel nō. Si sic g; alijs eos
mpeterēbz. et tñ ecōuerso rōmis bella nō referē
tibz scā ē pax absq; h; qz inimici eoz vllō mars
tio id ē bellico impetu terrerētur. g; eis dē mōis
quibz tūc fuerūt hostes sedati. poterāt dñ eos
semp sedatos tenuisse. ut potē iam de qbz in
pcedēti caplo dēm ē semp fuisse ei ause nec
oportuiss; rōnos bellasse. Si dicatur qz h; non
fuisse possibile. g; cū nō sit alia causa possibili
tatis. nisi voluntas alioy qz noluisse a bellis
cessasse. sequitur qz bellū vel pax nō fuerit in pos
testate demonū. h; magis dependet a volūtate
hōim. et tā bellū qz pax sunt h; volūtate hōim
et nō demonū. ¶ Et h; nōdū ē qz bris aug.
non vidz arguē ad aliā ptē diuisionis. quā in
pncipio sue racōnis posuit. et causa ē. qz si de
ps illa scz qz pax illa pmanit tāto tpe. qz nul
lus erat qz eos impeteret. statim apparet ex dīs
qz tūc magis ē cedēdū qz pax illa dependeat
ex volūtate hōim qz nolebāt eos impugnare.
¶ Et sciēdū qz sic dicit titus liuius libro pmo
de origme vrbis. cū finitimi rōnoy cernerent
numa sacris deditū ceperūt hōie romā in reue
rēna tanta qz nephas reputabāt eam armis
impetere. Et infra. ¶ Nisi forte dñ tales r c. h;
oñdit quō in ptate demonū sit aliq; mō pax et
bellū r quō pnt vñ hōi vendē id ē p fūicō eis
debito cedē illud qd ē in ptate alterius hōis
velle aut nolle. nā ipi pnt terrere hōies ne bel
lent. et excitare hōies ad bellādū si pmittātur
nō tñ sic qz possint ipam volūtate necitare. per
mittūtur aut adeo terrere vel excitare mētes
hōim. h; m diam r qlitate vicōy qbz succūbūt.
nā h; m h; sepe demōes accipiūt ptate sup hōies
¶ Et ad intellectū istoꝝ sciēdū ē qz ipi pnt h;

pmitantur causare passiones r motus ipi
appetitus sensitui. quos vocat h; aug. motus
aiou et istos motus sequitur dñitas hōim et p
pue maloy et p dñs pnt h; smātur causare sic
bellū. et pacē. tñ sp volūtate hōis ē magis cā.
qz dyabolus eā necessitare non pnt. et qz etiā a
volūtate hōiana ē qz h; pmitte magis vel
minus posse. et ideo dicit aug. Interest quidā
iam r c.
¶ Quas tñ plerūq; r c. In h; ca. xj. oñdit be
atus aug. qz pax r bellice victorie sepe pueni
unt cōtra volūtate demonū. et pmo pbat h; per
veritate historica expssaz. sed o ibi. vñ nō vsq;
quaq; pbat idē m pveritate fabulis vlatā.
¶ Quātū vero ad veritate historie sciēdū est
qz romani post scdm bellū punicū habuerunt
otra philippū regē macedonie bellū qd voca
tum est bellū macedonicū. nec fuit philippus
iste p r alexandri magm. h; alius cuius filius
erat perles de qz h; hit mēto. victus ē autē phi
lippus et subuigatus et fideliter se habuit ad
rōnos quo mortuo ples filius eius cepit rebel
lare. et bellū scz macedonicū scdm mouere cōs
tra romanos. qz r tpe etiā victus ē r romā dus
ctus. et etiā eodē qz tpe licz parū an. bellū ha
buerūt romani cōtra antiochū regē sirię. quē
etiā vicerūt. et sibi leges imposuerūt ut volebāt.
¶ Post h; vero modicū attalus filius eumemis
rex ahe monēs p m romanū sui regni testas
mēto reliquit h; redē ita qz testamto regnum
ahe mōis adiectū ē romanis. hūic autē attā
lo frater erat noie eumenes amicus rōnoy. qz
filiū habuit ex concubina noie aristocū. de qz h;
hit mēto. iste aristocū mortuo attaloxendi
cauit sibi regnū ahe et achaie. a qz achaia dicitur
tur achaia seu achii seu achij qz idē sūt. iste g;
gregato magno exercitu cū romanis bellū
habuit r victus r captus romāq; pductus
ibidē iussu senatus stragulatus ē. huius ergo
mortē sic narrat aug. puidēs apollo cumanus
id ē qz cume que ē ciuitas campanie colebat
toluit r fleuit qz r alias puidēs r perlen vmees
dos fleuerūt. optauerat enī qz isti omēs rōnos
vicerūt. Fletus autē eius ideo pnuiciant gre
cis malū. qz cumam fuerāt colonia grecoꝝ id
est quōdā greci fuerāt r de grecia venerāt ad
nicolendū locum illū. qz nūc eo tpe quo fleuit
apollo essent sibiecti romanis. et qz latini esse
eti. vmeeres autē de grecia secū tulerāt statuā
apollinis quā in grecia colere s; fuerāt. vñ
cū fleuiss; aruspices minus periti credēbāt qz
pnuiciass; malū romanis. et ideo volebāt eum
in mare picisse nisi senes cumani restitissent.
h; pittores aruspices oppositū inter ptati sunt.
¶ Et infra. ¶ Nā camilla dyana voluit apud vir
giliū. de hōe narrat virgilius. xj. libro encidos
qz cū camilla qz erat regina volscōy. p parte re
gm rutiloꝝ pugnaiss; fortissime cōtra ptē enee
quidā noie aris hasta pcutēs interfecit eā.
qd dyana id est luna qz duana. qz nocte r die

12. Esculapius fingitur deus medicine. Epidaurus sicut eutropium est ciuitas que modo vocatur durachum. quia vero roma fuit maior ciuitas quam epidaurus. ideo ambuit romae esse. ut dicit augustinus. De aduentione autem eius romam dicit titus liuius de urbis origine libro .x. in fine. quod cum roma graui pestilentia laboraret que tanta fuit ut licet annus ille scilicet cecelobus ab urbe condita in multis letus esset. tamen vix ad vnius mali sufficit solatium pestilentie scilicet urbe vrentis. tamen quo ad huiusmodi et quo ad agros. Igitur consul erunt libros sibille de remedio. et inuentum est quod esculapius de epidauro romam auferendus esset. Idem etiam narrat orosius libro .iiij. De his vero narrat titus liuius libro .xj. ab urbe condita et valerius libro primo quod tribus annis diuina urbs afflicta fuit graui pestilentia. Quasi ergo sunt pro remedio legati ad aegyptum de epidauro esculapium quo venientes ab epidauro ducti sunt in templum esculapii. quod quibus milibus passuum ab epidauro distabat. et ecce serpens qui quibus licet raro ab epidauro visus fuerat nunquam tamen sine bono iposium visus est. propter quod etiam in modum esculapii venerati propter urbis clarissimas leuitate reperi cepit triduoque spectus est. haut dubiam ante se appetere clarioris sedis alacritate ferens. tamen de ad nauem romanam perrexit ac nauem conscendit. ubi vnius legati tabernaculum erat ibique quieuit. Cum vero nauigando amicum puerum missent serpens qui ubique in nauigio remanserat ad terram dilapsus est. eodem esculapii quod puer erat intrauit. et ibi tribus diebus remansit. datus sibi cibo. postmodum vero ad nauem reuersus se romam ad vehendum perhibuit ibi in ripa tiberis egressus in insulam ubi templum dicatum fuit esculapio transfrauit. et cessauit pestilentia a romanis. Idem narrat ovidius libro quinto metamorphosios. Vocatus est autem serpens ille in cuius specie venit esculapius sicut papias epidaurus qui de epidauro ciuitate venit. Et est hic aduertendum propter libros sibille de quibus hic fit mentio. quod cum fuerint de eadem sibille vates famose sibilla de qua fit hic mentio fuit sibilla cumea dicta amaltea de qua dicit phidrus libro .viiij. etimologiarum. quod ipsa nouem libros attulit tarquimo primo regi romanorum quinto. in quibus erant decem ta romanorum conscripta. dicta vero est cumea a cumia ciuitate campanie. cuius sepulchrum adhuc in sicilia manet. De phidrus. Agellius vero libro primo narrat quod anus quedam incognita ad tarquimum regem superbum ad hunc nouem libros ferens. quos esse dicebat diuina oracula eosque dicebat vendere velle. sed cum iudicio regis precium excoheruisset. ab ipso irrita est. Tunc illa igne coram rege facta tres ex illis libris combussit. interrogans si rex sex libros redderet eadem tali pretio vellet

emere qui dixit animum illam delirare. que statim tres alios combussit interrogans regem de tribus reliquis libris sicut de sex fecerat. quod mulieris videns constantiam. tres libros emit non minori pretio quam pentum erat de omnibus. Mulier vero illa postmodum a rege disgressa nusquam comparuit. libri vero tres illi appellati sunt sibillini. et in sacranum conditi sunt. et ad eos quasi ad oraculum quiddecim viri adierunt. cum dii immortales publice consulendi sunt. Hec ex Agellio. Et idem in summa narrat solummodo capitulo de sibillis. Et infra. Mater deorum tamen de hoc notatur supra capitulo .xxx. libri primi. Et infra. Si ipsa peperit cynocephalus. dictum est supra libro .ij. capitulo .xiiij. Et infra. Strum etiam dea febris tamen. Nota de ista supra libro .ij. capitulo .xiiij. de ista vero dicit hic augustinus quod esculapius pronepos matris deorum habet videre si dea febris procellerit ab ipsa. quia esculapius cum dicatur deus medicine ipse habet de febre curare et iudicare vniueniam et habet de origine. Dicitur autem esculapius pronepos matris deorum. quia cibeles mater deorum genuit iouem. et iupiter apollinem. apollo vero esculapium. Et infra. Deam ciuem romanam tamen. pro tanto dicit febre ciuem romanam. quia ipsa non fuit aliunde adducta. sicut berecinthia mater deorum et sicut esculapius. sed solum a romanis est ipsa edificata. Et infra. Sub hoc ergo tot deorum tamen sciendum est hic quod romanis ita multiplicauerunt deos in urbe. quod vix erat aliquid in urbe cui non attribuerent deos proprios. et quosdam fecerunt celestes. id est in celo habitantes. sicut iouem et multos alios. quosdam terrestres. sicut faunum et discum cum celitem et hermo. quosdam infernales. sicut plutonem. febre. pallor. et furiam. quosdam vero aquaticos. sicut neptunum deum maris et nymphas siue musas fecerunt deas aquarum et illas distinxerunt sicut diuersitate aquarum. Nam nymphas marinas dixerunt nayades. nymphas fontanas amadriades. camporum nayades. montium orchades. fluarum diades. Nec suffecerunt aliquae nymphae duabus aquis vel tribus. sed cuiuslibet fontis cuiuslibet fluminis tederant propriam. Et inter deos posuerunt vtrumque sexum. sicut saturnus est masculus. et berecinthia femina et vror eius. Similiter iupiter masculus et iuno femina et coniunx. et sic de aliis. Varro etiam maximus inter deos auctorum rebus diuinis quosdam ponit deos ceres scilicet quorum origo et approbatio certa est. quosdam vero incertos pro oppositum. ut patet infra libro .viij. capitulo .iij. Et infra. Pauca comemorato tamen scilicet in sequenti capitulo. et capitulo .xiiij. et quibusdam aliis. Et infra. Excepit numa tamen de quo supra capitulo .ix. et .x. Et infra. Fratrem romuli. de cuius interfectione libro .ij. capitulo .xiiij.

Quomodo nec iuno que
cū ioue suo rē. In isto ca. xij. incipit be-
atus aug. tangē mala q̄ romam sūt passi. non
obstare defensione eorū suorū et specialiter q̄ cō-
nigerūt tpe romuli conditoris vrbis romane.
et tangit duo mala quorū p̄mū fuit interfectio
affinium et sanguineorū. scdm̄ fuit interfectio
sociorū. q̄d tangitur ibi deinde titū rē. Tangit
aut̄ in p̄ncipio fauorē eorū quem iactabant se
habere tam iouis q̄ iunonis q̄ veneris. **De**
iunone vero r ioue dicit sic. **Q**uomodo nec iuno
que cū ioue suo rē. hoc dicit q̄ iuno fingitur es-
se soror r iux̄ iouis. ipsam vero licet q̄q̄ ha-
buisse natam p̄pter iudiciū paradisi troyam
q̄d tulit cōtra ipsam p̄ venere hē dēm fuit supra
libro p̄mo ca. iij. tū iam dicit eam hēre fauora-
bilem sibi. Fingit enī v̄gilius libro. xij. enep̄os
q̄ quādiu eneas r socij tenuerūt nomē troy-
anū r vocati sunt troyam habuerūt iunonē sibi
adūfante. s; post h̄ relicto illo noie vocati sūt la-
tinū habuerūt eā p̄piciā. **R**ōnos rerū dños
gentēq̄ rogataz. **I**ste v̄sus est v̄gilij libro p̄-
mo enep̄dos. vocati sūt aut̄ romam rogati a
toga que est vestis qua antiqui romam vti so-
lebāt i pace s; m̄ p̄piciā q̄ diuersa ḡna togaz
distinguit. Et hē dicit. Agellus romam p̄-
mo sine tunicis toga sola amcti fuerūt. Et in-
fra. **N**ec venus ipsa eneadas. Eneade sūt rōmī
gemiti ab enea. hys dicit v̄ specialit̄ fouisse du-
plici ratione scilicet et q̄ troyam erant. dilexit
enim troyanos p̄pter paradī qui dedit iudiciū
ū p̄ ea dētra iunonē. ut supra actū est. et etiā q̄
venus fuit mater enee sicut sup̄ libro isto ca.
iij. dēm est. Et infra. **S**it bono r equo morē
rē hoc dicit beatus aug. p̄pter romulū et soci-
os suos qui nō potuerunt hēre vxores nisi rapt-
rēt eas dolose vt sup̄ dēm est ca. xvij. libro. ij.
p̄pter quē raptū secuta sūt postea mlt̄a bella in-
ter raptos scilicet romanos r parētes raptarū.
et ita delectabat̄ inter soceros et generos. q̄
oportuit mlt̄os occidi ex vtraq̄ pte. **E**t infra
misere femine nō dūm ex iniuria maritis cōci-
liate rē. hoc dicit p̄pter puellas raptas que ḡ-
uiter valde tulerūt in p̄ncipio iniuriā sibi factā
a romans. Dicit enī titus liuius libro p̄mo de
vrbis origine q̄ nō minor erat indignatio rap-
tarū hliarum q̄ parentum. **S**ed raptos. m̄tes
bātur se excusare r asseribē totū factū crudes-
litati parētū qui ip̄s filias suas p̄cēbz in vx-
ores dare nolebāt. et sicut dicit titus accede-
bāt r blādicie eorū viroz factū purgātū cū-
piditate atq̄ amore q̄ maxime ad muliebre
ingemū efficaces p̄ces sūt. et sic mitigati sunt
animi puellarū. **S**ed p̄ntes statū post raptum
filiarū cū sordida veste lēamātes circūbant eis
uitates vicinas et querelis suis eos dicitabāt
cōtra romanos. Quāuis aut̄ maior ps raptarū
est s; sabinū erat tamē et alie raptē aliorum
locoz. **P**rimo ergo pugnauit dētra romanof-
hac de cācemmēses. qui in agrū romanū ma-

gnū impetū fecerūt vastāto scz agros eorū. **S**e-
dū vastāto se sparhim diffunderēt sic eis obiit
romul⁹ cū exercitu suo. leuq̄ ēz mic̄ docet vanā
sine viribz irā ēē. **E**xercitū enī fugat. regē eorū
in p̄lio occidit et spoliat r dūce eorū m̄tes fe-
cto ciuitatē capit. **E**odē etiā tpe antēnātū ex-
ercitus fines romanorū inuadit. q̄s palātes. i.
palā r sparhim vagantes legio rōnorū opp̄ssit
et oppidū eorū cepit. **S**ed h̄rilia vxor romuli
p̄cibz raptarū fatigata orat maritū. ut p̄nbus
earū ignoscat et in ciuitatē accipiat id ē in ci-
uitū libertatē. **P**ostea crustumini bellū inferēt
romans victi sunt. **N**ouissime autē a sabinis
bellū ceteris ḡuius romans illatus est. q̄ non
prius onderūt bellū q̄ intulerūt. **E**t p̄mo arcē
capitolij capiūt tali arte. **R**ā arcē p̄erat quidaz
noie spurius tarpeius huius filia. p̄ hauriēda
aqua arcem exierat. cui titus tarpeius p̄nceps
sabinorū. occurrens cū suis. p̄mittit sibi dona s;
ip̄os in arcem introducat. qui ea duce arcem
ingressi ipsaz mox interficiūt. **O**cupata igitur
arce postera die cū romans cōgrediūtur.
ostū hostilū dūce exercitus romanorū occidūt
et exercitū vsq̄ ad veterē portā palacij fugāt
Romul⁹ vero talit̄ rōm fugietes iouē orāt ut
terrorem auferat et fugā listat. t̄plūq̄ ioui ro-
mulus deuot. que postmodū iouē statorem
appellauit. q̄ romanos stare fecit in pugna
dētra sabinos. resistere enī mox romam cepūt
et romulus cū ferocissimis suoz impetū in hos-
tes faciens fudit sabinos. **E**t integrato bello
ex vtraq̄ pte cepit ps romanorū superior esse
tūc sabinē mlieres q̄ raptē fuerāt crimbz spar-
his et scissa veste inter acies ip̄as et relaxolan-
tia medias se ponūt. ex vna pte rogātō p̄ntes
et alia viros ne sanguine nephādo soceri et ges-
nerise resp̄gēt. hēq̄ mouēt aios vtrorūq̄. q̄
fēo h̄lēno duces ad fedus faciēdū p̄tūt. **N**ec
solū pacē. s; etiā vnā ciuitatē ex duabz faciūt
regimē d̄sociāt. et impū omē romā d̄ferūt. ro-
mam vero econūso ut aliquid sabinis darent
se ip̄os quīntos a curibz appellāt. **F**uerūt aut̄ sa-
bini cures vocati. hē ex titō liuiō diffusus po-
sui. q̄ de h̄is factis beatus aug. et in hoc ca. et
in pluribz alijs locis sepe fac̄ mencōnē. **I**stud
etiā bellū et pacē describit h̄storice ovidius
libro. iij. de fastis. **E**t infra. **P**ropter vnū ce-
sarē rē. hic interponit bellū d̄simile videt; inter
iulū cesarē r pompeiū quoz cesar fuit socer
et p̄pētus gener. q̄ mortua filia cesaris scz iu-
lia quā desponsauerat pompeius habuerūt in-
ter se bella fortissima. vocatus ē aut̄ iste pom-
peius. magnus p̄pētus. p̄pter magnitudines
sui valoris. egerat enī bellū in oriente cū. xxij.
regibz quos omēs vicit r romans subiecit. de
cuius strēnuitate facit etiā aug. infra libro
.xviij. ca. xlvi. mencōnē. et de malis etiā q̄ fecit
in iherlm̄ et p̄so iudeoz. **S**; r iulius cesar stre-
nuissimus sup̄ omēs mortales sui t̄pis eāt. **D**e
eretū autē sibi bellum fuerat a senatu contra

gallos. quo expleto tū omnes gallias subiu-
gasset et romā etiā victor reuertetur anteq̄ vr-
bi appropinquaret petijt sibi alterū consulatum
fuerat enī semel consul. h̄ petijt sc̄do consul fieri in-
nuēs petendo q̄ hoc oporteret oīno sibi cedi.
h̄ tradictū ē a marcello tūc consule. et pompeio
et cithone. p̄ceptūq̄ ē sibi ut dimissis exerci-
tibus quos habebat ad vr̄bē rediret. et p̄pepo
ex auctoritate consulis omisse sūt legiones quedā
tanq̄ futuro duci belli contra Iulium h̄ arma
mouere vellet iulius autem per diuersa loca
discurrens etiam usq̄ in hispaniam collegit
exercitū magnū valde et forte. Consules autē et
totus senatus ac vniuersa nobilitas fugit in
greciā et apud epirū se colligentes statuerūt
ibi bellū inferre Iulio h̄ in greciā veniret. quo
venies cesar et agrediens victus ē a pompeio et
fugatus. euasit tū. quia pompeius nocte me-
uenere insequi noluit. Tūc dixit cesar nec po-
peiu scire vincere. et illa die tantū se potuisse
superari. Postmodū in thessalia dimicauerūt.
nec vnq̄ adhuc romane copie in vnū aut ma-
iores. aut melioribus ducibus ducuerūt. totū
orbem terrarū facile subicere. Tandē post lon-
gam pugnā sortis dubie fugit vniuersus po-
peo exercitus. et ipse etiā fugatus alexandriā
egypti petijt. speras a ptholomeo rege egypti
auxiliū habuisse. h̄ ipse caput pompey abscisū
et anulū eius cesari misit. Postmodū inter-
fecti sunt filius et filia et nepotes pompey. et secu-
ta sūt multa bella in diuersis partibus. et strages
h̄im multae. cesare eos q̄ pompeio fauerat ple-
quēte quatuorq̄ annis h̄ civile bellū in desinere
totū mūdū tenuit. Hec extracta sūt ab oratio
libro. vi. et eutropio libro. vi. Iteo lucanus q̄
de h̄is bellis hystoriā vr̄a metricē scripsit. in
p̄ncipio sui libri sic dicit. **Bella p̄ emachios** rē-
nā thessalia ubi maior bellū fuerat fm̄ papiaz.
quōdā emach vocabatur. et iteo campi emach
vocantur a lucano campi thessalie. vel quia
emach interpretatur sanguis. et in campis illis
ubi pugnatum est effusus est sanguis mul-
tus. ideo campos illos vocat emachios. **Bella**
autē illa dicit fuisse plusq̄ ciuilia. q̄ Iulius et
pompeius nō solū fuerūt ciues. h̄ etiā affines.
et iteo plus q̄ ciues. Florus vero in epitoma
te de bello hoc dicit q̄ nō recte ciuile dicitur. ac nec
socialē. h̄ nec externū. h̄ potius dicit quoddā
ex omnibus. et plus q̄ bellū. Sedm̄ hoc ḡ benedi-
cuntur illa plusq̄ ciuilia. Dicit autē lucanus. ins-
datū sceleris. quous ciuilitatis et affinitatis tūc
versū ē in scelus. vel q̄ tūc sub colore iuris fi-
ebat scelera. Et infra. **Vicerūt ergo roma-**
m̄ rē. h̄ic reddit bt̄us auḡ. ad hystoriā prius
tactā de raptu sabmarū. Et infra. **Rō** venus
sed bellona et venerē. h̄ic excludit qd̄ sup̄ m̄ h̄
caplo fuit tactū q̄ venus fauebat romans p̄
curans eis p̄spera. **Ruptie** autē de quibus h̄ic me-
mentio nō fuerūt p̄sere. q̄ fuerūt occasio mul-
torū bellorū. Et ideo dicit q̄ bellona q̄ dea ē bel-

lorū et alio nomine dicitur pallas seu mimerua fecit
has nuptias. et forsā h̄ dicit. q̄ alexander
paris iudiciū dedit etra palladē sicut etra ius
nonē. ut dictū fuit sup̄ libro p̄mo. ca. iij. p̄pter
qd̄ etra fuit irata troians sicut et iuno. **Et**
est sciendū q̄ bt̄us auḡ. h̄ic alludit v̄gilio li-
bro. vii. eneidos ubi inducit iunonē. turbatā
de pace facta inter regē latinū et eneā. data
enee in vxorē launimā q̄ nuptie ille foret occa-
sio effusionis multi sanguinis et bellorū. et dicit
tem sic. **Sanguine** troiano et rutilo torabere id
est toraberis virgo et bellona manet p̄nuba.
In rei veritate p̄pter nuptias illas turuus rex
rutiloꝝ intulit bellū tā regi latino q̄ etiā enee
q̄ latinus p̄mo sp̄poderat launimā turuo. post
modum vero veniente enea dedit eam enee in
vxorē. **In** p̄mo autē bello rutiloꝝ etra latinū et
troianos interfectus ē rex latinus. **In** sc̄do
interfectus ē ab enea turuus. **Terciu** fuit plū
ex eadē causa fumēs originē in quo interfe-
ctus est eneas. **Propter** q̄ dicit iuno. **Et** bel-
lona manet p̄nuba id est bellona erit p̄nuba
tua id est mediatrix et p̄curatrix nuptiarū tu-
arum. **Est** autē p̄nuba idē qd̄ paramphtha sc̄z
illa q̄ nubentē viro iungit. **Et** infra. **Aut** for-
tassis allecto illa. h̄ic sciendū q̄ tres finguntur
furie de infernales crimine serpētibz p̄pter ve-
nena q̄ in h̄im mentibus causant sc̄z appetitū
vindictē. opū desiderū. et libidinosē volupta-
tis amorē. **Prima** furia vocat allecto. sc̄da tel-
siphone. tertia megera. **Est** autē allecto nomē
indeclmabile qd̄ interpretatur facies luctū. **Et**
alludit h̄ic bt̄us auḡ. dictis virgilio ut supra.
fingit enī v̄gilius q̄ iuno fuit irata p̄pter pa-
cē supra tactā sc̄z latinū tū enea. intantū q̄ omia-
tā ē se velle excitare deos infernales etra troy-
anos. **Et** dicit q̄ ad mandatū iunonis allecto
p̄mo comouit vxorē latinū amatā nomine etra
eneā. q̄ suauis viro suo q̄ nō daēt filiā suā enee
h̄ frustra m̄sa est. **Postmodū** vero allecto dei-
tavit turuū et rutilos in irā etra latinū et eneā
et secuta sūt mala supra tacta sc̄z effusio san-
guinis et strages magna bellorū. **Et** infra.
Andromata felicius et. **Andromata** fuit fi-
lia priam regis troyanoꝝ. et soror hectoris.
pirrus autē fuit filius achillis. **Achilles** vero
interfecit hectorē. et pirrus p̄amū. **Androma-**
ta igitur post mortē priam captua est. cuius tū
amore captus ē pirrus intantū qd̄ duxit eam
in vxorē. et post has nuptias nullū troyanū
occidit. **Quia** vero andromata captua fuit.
bt̄us auḡ. amplexus eius dicit fuisse. **Ram-**
seruus a seruado dicitur. **Qui** enī in bellis sua-
bantur ad vitā. serui dicti sūt. **Signat** autē
h̄ic fac̄ mencōem de nuptiis andromate. q̄
ipa p̄ eo q̄ nupta fuit pirro multū anxie con-
questa est enee dices felicius otigisse sorori
sue polixene que immolata fuit ad tumulum
achillis a pirro. quā sibi que pirro nupta fuit
sicut dicit virgilius libro. iij. eneidos. **Et** h̄ q̄

hinc dicit virgilius libro. iij. eneidos. Et hoc
qz alteraz amas pirrus andromata cuida fas
mulo in vxore tradidit. Dicit tñ augustinus.
ca felicius nuphisse captiuā pirro quā roma:
nos sabinis ppter causas suptractā qz nō sūt
ota bella ex hñs nuptijs sicut ex illis. Et in:
fra. **S**iquidē oblidionē rē. Ea q̄ hic narrat
btis aug. atigerūt qñ titus tacius pñceps
sabinorum dolo occupauit arcem capitolij et
postmodū pugnauit cōtra romanos ut sup̄ in
isto caplo narraui. Et infra. **D**einde titū ta:
ciū rē. Iste titus ut sup̄ dixi receptus ē a ro:
mulo in societatez regm̄ ita qz romulus et ti:
tus simul regnauerūt. ad qd̄ romulus necita:
te cōpulsus est. ut sup̄ patuit. cū tñ sicut dicit
augustinus germanū p̄riū scz remū nō possi:
pati secū regnare. Et infra. **C**ōn et ip̄o inter:
fecto rē. De interfectōe taciū narrat titus lūi:
us libro p̄mo de vrbis origme qz postq̄ pax r
societas inter romulū r ip̄m facta est contigit
qz lauretes seu lauimenses miserūt ad eū nū:
cios quos p̄p̄m qui repulerūt cōtra ius gentiū.
Cū vero lauretes de hoc cōquerētur tacio ip̄e
dissimulauit eis facē iusticiā p̄mo p̄p̄m quos
defendit. **V**nde postmodū cū ip̄e lauretium
ascenderet ad sacrificiū solemne a lauretibz
interfectus est. Cuius interfectōem romulus
nō ita tulit male sicut debuit. nā mortē dimisit
inultam. et cū lauretibz sedus habuit ne de:
inceps ultio petētur. ppter qd̄ vidē qz interfe:
ctio illa sibi placuit. ut solus possit regnare.
Dicit ergo btis aug. qz interfectus est taciū
ut romulus maior esset deus. irridendo roma:
nos qui romulū tanq̄ funestū r imp̄iū deū sibi
fecerat. ut sup̄ libro. ij. ca. xv. **Q**ui ideo maior
videbatur qz interfecto tacio solus regnauit.

Quid deinde post numā rē.
In hoc caplo. xiiii. enumerat btis aug.
mala q̄ passi sūt romani sub regibz. et specialr
sub tercio rege romanorū. De malis vero que
passi sūt tpe nume qui fuit scdus rex nō facit
mencōem. qz ip̄e solus regū in pace vixit tro:
mani sub eo toto tpe eius quiete vixerunt. Et
facit in hoc ca. duo. qz p̄mo enumerat p̄dicta
mala. scdō ibi. vñm tñ patiebatur rē. ondit qz
dij romanorū quos multiplicauerūt solū p̄p̄
bona tpalia querēda r mala tpalia vitāda sūt
contemnendi r frustra colebatur. **I**n bellū
albam puocati sūt rē. **H**istoriā quā hic p̄m
btis aug. ponit titus lūius libro p̄mo de vrb:
bis origme. **A**lbam siquidē cōdidit ascamus
filius enee ubi regnauerūt reges latinorū qui
enee successerūt usqz ad tpa romulū qui a re:
gibz illis descendit. ppter qd̄ cū romulus esset
quasi p̄ rome id ē conditor eius. alba fuit m̄
rome r p̄p̄m quā troya que etiā m̄ fuit.
ppter qd̄ fuerūt iste due ciuitates amice. to:
nec succedēt nume in regno tullus hostilius q̄
pacē fastidies occasiones belloz que sūt inci:
piēs ab alba. **A**lbam ergo puocati ad bellū

3
dū multoties cōfixerūt cū romanis iā. certan:
tes de imperio cuius ciuitatū istarū ē debet et
tandē quadā vice cū vtriqz p̄ducti essent ex:
ercitus ad pugnanđū metius pñceps alba:
noz petito colloquio cū tullo r obtento sic ait.
Cupido imperij duos cognatos vicinosqz po:
pulos ad arma stimulat. memor esto cū iam
signū pugne dabis. has duas acies spectacu:
lo foze. meamus aliquā viā qua discernatur
quis p̄plus imperare debeat sine magna clade.
Placuit tullo. **E**rat autē in duobz exercitijs
ter gemini fratres id ē tres fratres in vno et
tres in alio. nec etate nec viribz dispares. tres
vero oracij. et tres alij curiaen appellati sūt. q̄
tñ ex pte romanorū et q̄ ex pte albanorū nō ē
certū. ut dicit titus lūius. tñ maior pars scri:
ptorū tenet ut dicit qz oracij fuerūt romani. et
idē tenet hic btis aug. **A**ssensū ē qz ab vtroqz
duce ut ip̄i p̄dicti inter se pugnet vice duo:
rum exercitiū r ubi fuerit victoria ibi sit imp̄iū
Cocurrunt igitur in plū. et p̄mo interfecti sūt
duo oracij tercio illo. curiaiorū vero nullus
interfectus. s̄ omēs grauer vulnērati. q̄ ergo
sanus erat r integer cogitās se nō posse simul
tribz resistē q̄uis grauer vulnēratis fugam
simulat ut tres ip̄m inuicē insequi tēptantes
ab inuicē separaret quibz ab inuicē remotis
ad preliū reuertitur. et p̄mo interficit vicinōs
rem. postea alii. et tandē facilliter superat r oc:
dit terciū. quibz sic mortuis ip̄e postmodum
ad suos reuertitur cū ingenti leticia romanorū.
Et infra. **C**ū damnū rē. hoc dicit qz tam al:
bam q̄ romam ab enea descenderūt et etiā ab
ascamo filio enee. vocat aut eos. p̄le veneris
qz ut sup̄ dictū est libro isto ca. ij. dicebāt ene:
am esse filij anchises r veneris. et qz anchi:
ses p̄cessit ex ioue. nā fingit qz iupiter de ele:
ctra genuit dardanū. dardanus vero genuit
erichonū. q̄ troen. q̄ assaraciū. q̄ capm. q̄ anchi:
sen. ideo p̄ cōns enee sūt nepos iouis eo mō
quo omēs posteri alij a filio nepotes dicuntur.
Et infra. **A**ccessit aliud rē. hic tāgit btis
aug. scelus r m̄lū qd̄ dictā victoriam mox
secutū ē nā sicut narrat titus lūius libro p̄mo
cū victor oratius de quo sup̄ dictū est. rediret
ad suos cū spolijs curiaiorū occurrit sibi so:
roz sua q̄ vñm curiaiorū sponsa fuit s̄ nō duz
vxor. et vidēs spolia sui sponsi statū prupit in:
fletū. qd̄ egre ferēs frater eius statū occidit eā
dicens. **A**bi hinc cū immaturo amore ad spon:
sum oblita fratru tuorū mortuorū. tueqz obli:
ta p̄rie. immaturū eius amorē vocās. qz non:
dum fuerat in vxore ducta. s̄ solū sponsa illi
quē planxit. **E**t infra. **S**nde enī apud virgi:
liū rē. narrat virgilius libro. x. eneidos qz cū
eneas pugnet cōtra mecentiū qui fuit rex
etruscoz et esset in p̄tinētū occidēdi cū liberat⁹
est p̄ filij eius lausū. **Q**ui lausus cū pugna:
ret cōtra eneam interfectus est ab eo. quē tñ ene:
as voluit cōsideris eius inuenturē. **E**t infra.

Sunt marcellus rē. de isto marcelli fletu dēm
fuit supra libro pmo ca. vi. Et infra. **C**ausa
dicatur alba rē. de adulterio illo scilicet paris
dis dictuz fuit supra libro isto. ca. iij. Et infra.
Tantum ut dehdes rē. vult dicere q̄ tūl-
lus hostilius pugnavit cōtra albanos nulla
iusta causa. sed soluz ut romanos q̄ toto tpe
p̄decessoris sui nume vixerat pacifice et erant
effecti quah dehdes p̄pter disuetudinē armoz
exercitaret in rebz bellis. Et accepit h̄ augu-
stinus a virgilio libro. vi. eneidis ubi dicit sic.
Ocia q̄ rumpēt p̄rie dehdesq̄ mouebit. Tullus
in armaviros et iā dissueta triūphis. agmina
Cui cōcordat titus liuius libro de origine vr-
bis. Dicit enī loq̄ns de tullio sic. Segnescere
igitur ciuitatē ratis vndiqz materiā excitādi
belli querebat. Et infra. **Q**uod viciū salu-
stius rē allegat salustiu in plogo catilmarij
Et infra. **P**ugnāt etiā gladiatores rē. gla-
diatores dicebatur q̄ in spectaculis pugnabāt
admuticē rē se mutuo cedebāt. et sfuerūt esse
serui. ut p̄ p̄ tituz liuiū libro. viij. de scdo bello
punico. Locus aut ubi fiebant h̄mōi pugne
arena vel arenariū dicebat. q̄ vel erat locus
arenosus p̄ naturā vel p̄ artē. Et infra. **P**ec
amphiteatru rē. Teatru vocabatur locus spe-
ctaculis deputatus sic rē amphiteatru. Sed
amphiteatru erat figure circularis. fm p̄ h̄d.
vñ rē di amphī q̄ ē circū et theatru. Theatru
vero erat figure semicircularis. Strūqz muris
claudebatur. Et nota q̄ dīa erat inter circū
theatru rē amphiteatru. nā i circū fiebāt ludi
circēses de q̄bz sup̄ libro pmo. ca. xxxij. In the-
atro fiebāt ludi scēnici. de quibz supra libro. ij.
ca. iij. In amphiteatro vero fiebāt ludi gla-
diatorū. q̄ inter se causa glorie vel p̄mij et etiā
q̄nqz cū bestijs pugnabāt se; in arena q̄ erat
inter amphiteatru. vñ rē ipm amphiteatru
q̄nqz arenariū vocat. Et infra. **D**emde ad
fructū victorie rē. quātū ad destructōem albe
narrat titus liuius de origine urbis libro pmo
q̄ postq̄ supati fuit albanū q̄ totū ius suū in tri-
bus curiacis posuerat. ut iā dictū est ac pax
inter romanos rē albanos facta esset. postea
exercitu meitij domi reuerso. pax illa q̄ roma-
nis cōcedebatur imperiū. displicuit vulgo al-
banenli. et corripuit dictatore suū meitū q̄
totā fortunā publicā tribz militibz cōmiserat.
Qui volēs p̄lo suo placere rē cernēs suos nō
sufficere ad bellandū palaz et in apto dtra ro-
manos dicitat p̄los alios se; fidēatos et ve-
hios in bellū dtra romanos. et se rē suos p̄di-
tioni referuat. **R**ā cū postmodū tullus dtra il-
los p̄los pugnaturus cōsideret de exercitu
albanoz rē duceret meitū rē albanos dtra ip-
sos. meitū cū suis tullum deserit rē ppe in mō-
tes descendit vbi fortunā bellantiū posset mtu-
eri ut eo se dferret quo fortunā cernēt p̄uale-
re. q̄d tullus dperies clamant in exercitu suo
nō esse de recessu albanoz in aliquo trepidan

dū q̄ inssu suo recesserint. ut hostes a tergo
inuaderēt. Sic aut tullus cum romans. et
post victoriā. ipius meitij corpus fecit in duas
partes distrahī. ciuitatē etiā albanoz quo ad
muros et domos funditus euerit. et ciues al-
banos inde romam ad eā m̄habitādū trāhre.
Fuit aut alba tertia ciuitas in qua troiam po-
suerat caput regm successiue. p̄ma fuit ilū. se-
cūda lauinū. tertia fuit alba. q̄tra fuit roma.
Et infra. **V**bi amulius expulsus rē. Iste as-
mulius fuit frater numitoris iumor quē are-
gno excludit. ut sup̄ libro isto ca. iij. dēm fuit.
Et aduertendū ē q̄ btis aug. loquitur h̄ de
dñs romanoz promce. Et infra. **N**ō potat
belli rē. de portis belli id ē q̄ bellū cū apte essent
fig. nificabāt dictū est sup̄ libro isto cap. lo. ix.
Ploz aut regū rē.
In h̄ cap. lo. xv. ondit btis aug. quales exi-
tus habuerūt reges romanoz. et ondit dis-
currēdo p̄ singlos. q̄ fere omēs malos habu-
erunt exitus. incipiens a romulo qui p̄mus
erat. de cuius morte rē dñficacōe dixi sup̄ libro.
ij. cap. lo. xv. **C**ontra senatū mtumescere ce-
piat rē. causa in dignacōis p̄li dtra senatuz
erat q̄ suspicabatur p̄lus q̄ senatus interfe-
cisset romulū. Et infra. **A**cciderat enī rē so-
lis defectō se; eo tpe quo romulus subtrahus
est. ex qua dfirmabatur postmodū opinio po-
puli. credētes romulū eo tpe in celum fuisse
translatū. Cuius v̄amitatez ondit btis aug.
p̄ eclipsim que accidit tpe xpi. **Q**d aut eclipsi
solis fuerit q̄n romulus subtrahus ē accepit
btis aug. a tullio de republica. vbi inducit
scipionē de illa eclipsi disputatē. De eadē etiā
facit mencōem in epithomate libro pmo ipse
florus. Et infra. **Q**d aut dicit se; tullus. et
tangit hic aug. duas opiniones p̄bables. de
morte romuli. **V**na ē q̄ ipse fuerit interfectus
a violentia tēpestatis. de q̄ dixi sup̄ libro. ij. ca.
xv. **A**lia est q̄ fuit occulce interfectus p̄ se-
natū. Et infra. **D**e tullo quippe etiā hostilio
de h̄mōi tullī qui fuit tertius rex romanoz
fulmicōne narrat titus liuius libro. j. de vr-
bis origine. q̄ mualescenti pestilētia romē tā-
tem ipse morbū longū incurrit. et tūc adeo fra-
cti fuit illi spūs feroces tullī. ut q̄ nichil antea
putauerat minus regiū q̄ sacris annū da-
re. repente omibz supsticōmbz tā magis q̄
paruis se dedit. ipm igitur traditur voluentē
libros de sacris a numa p̄decessore suo sc̄ptos.
cū ibi quedā occulte solēma sacrificia ioui fa-
cta muemss. et ipa non nite ioui facēt. a ioue
irato cū domo sua fulmie p̄cussus dflagrasse.
Dicit aut valerius libro. ix. cū sic fulmiatū. q̄
nec sup̄mo quidē funeris honore a ciuibz dco-
rari possit et celesti flāma in eā cōdicōem reda-
ctū. ut eos dēz penates. et regiā rē rogū sepul-
chrū haberet. Et infra. **D**icit etiā aperte in
muectuis. quatuor fuit inuectiue tullij in cati-
lina. in quarū tertia post p̄ncipiū sunt q̄ tangit

hic augustinus. Scripsit etiā tullius librum
vnu p modū dyalogi ad hortensiu q̄ incipit.
Magnū ingemū lucij rē in quo nō habetur
illud qd̄ aug. hic allegat de tullio in hortensio
nec multa alia que allegat in diuersis locis
de libro isto. Et ideo patet q̄ tullius alium
librū op̄uit que augustinus in hortensio no-
tat p̄ter dyalogum p̄dictū. et illū aliū nō vi-
di. Et infra. **C**eteri aut reges rē. Nota q̄
em̄ septē fuerūt. scz romulus. numa p̄pilius.
tullus hostilius. anchus marcius. p̄seus tar-
quinius. huius tullus. et tarquinius supbus.
de quibz om̄ibz agit titus liuius de vrbis ori-
gine libro p̄mo. Et infra. **P**rius tarq̄mus
rē. Iste tarquinius fuit quātus rex romanorū
de quo narrat titus liuius ubi sup̄. q̄ ip̄e fuit
aduena. q̄ romā venēs tantā grāciā inuenit
apud anchū marciū quartū regē romanorū
q̄ factus est tuor: filiorū eius. Cū igit̄ mortu-
us fuisset anchus r̄ ciues eius congregati essent.
ut de futuro rege p̄derēt. tarquinius filios
anchi quorū tuor: erat venatus misit. et eis sic
absentibz regnū petiit r̄ obtinuit. Qui h̄ post
modū in regno multa strēnue egisset. tñ filij
anchi p̄ter iniuriā sibi factā in adēp̄ coneres
gm̄. et quēdā nullū eorū sibi successorē instituit
erat. h̄ quēdā seruū tullū cui filiā suā despon-
sauerat aspirauerūt contra ip̄m et duos pasto-
res assuetos ferments agr̄ estibz dimicare
ad h̄c delegerūt ut regē in terficerēt. q̄ ex cō-
condictio inter se litigantes appellauerūt ad
regē. et cū admissi ad ducti fuissent corā rege
et rex in vnu illos conquerētē vehēmētē inten-
deret. alter eleuata securi regē in capite percus-
sit r̄ occidit. Et infra. **S**eruius tullus rē. de
seruio tullo q̄ fuit sextus rex romanorū narrat
titus liuius libro p̄mo de vrbis origine. q̄ lu-
cius tarquinius qui postmodū supbus appel-
latus ē. cū tullia filiā suā duxisset in vxorē sti-
mulatus malicia vxoris sue regnū appetiit et
contra tullū regē p̄mo corā p̄ribz inuexit. post-
modū in foro deionādo ad p̄sim idē fecit. et
stipatus armato r̄ multitudinē in regia sede
se collocans iussit patres citari ad regē tarq̄-
mū p̄p̄onē. tullus v̄ro h̄ audito mox accurs-
rens tarquiniū de h̄c increpare cepit. quē p̄-
gradus statū deiecit. cū lefus grauius domum
suā peteret in via permittos a tarquino occis-
sus est. sup̄ cuius corpus tullia filiā suā festi-
nās. ut nouū regē saluaret virum suū. currū
suū traduci fecit. Premissa fere oia ec̄ narrat
om̄. libro. vj. de fastis. Et infra. **R**ec dis-
cesserit aditis rē. hoc dicit aug. contra eos qui
immētes deo v̄gilij. ut sup̄ patuit libro. ij. ca.
xxij. dixerūt q̄ dñ adita sua id ē tēpla r̄ aras
reliquerūt. p̄ter mala culpe in eorū cultoribus
reperita. cuius oppositū patuit in tarquino.
cuius scelus magnū fuit. et p̄ter h̄c tñ non
reliquerūt dñ tēpla sua. p̄mo sicut tangit hic
bt̄s aug. et narrat titus liuius libro p̄mo de

origine vrbis post p̄fatum scelus tarquinius
vsurpās sibi regnū volscos r̄ gabios p̄pos
scz vicinos domuit. tēte ad edificandū tem-
plum ioui in mōte tarpeio qui postmodū capi-
tolinus dicitur est. ut sup̄ libro isto. ca. xij. dixi-
se. tēte ubi inestimabiles sūptus apposuit.
Et infra. **Q**uō v̄ro eū regno rē. hic exclu-
dit quādā falsā defensionē vorū. nā possit dici
ad iustificandū eos. q̄ h̄ dñ nō recesserūt p̄ter
scelus tarquiniij tñ fecerūt eū recedē r̄ expelli
de vrbē. h̄c excludit bt̄s aug. dicens cū non
fuisse expulsū de vrbē p̄ter p̄ccm̄ p̄riū h̄ p̄t
p̄ccm̄ filij sui. s. sexti tarq̄nij q̄ lucreciā opp̄ssit.
ut supra libro p̄mo capitulo. xix. dictum fuit.
Modū v̄ro expulsioms narrat titus liuius li-
bro p̄mo. Cū enī lucreciā sc̄p̄am interfecisset.
tulerūt amici eius corpus suū romā. ut eius
p̄ntia magis p̄plū cōtra regē d̄carēt. Eiat
aut̄ tūc tarquinius extra romā cū exercitu in
obidione ardee. Igitur cū redire vellet claus-
serūt sibi portas et duos s̄fules q̄ p̄ssent rei-
publice creauerūt. Tarquinius v̄ro sic exclu-
sus cū postmodū diu romanos s̄p̄e recuperandi
regnū inquietasset. tandē desperas intentum
assequi exul apud tusculū s̄sennit ibidē h̄mēs
dies suos. De quo dicit tullius libro de amicitia
eū cū exularet dixisse. tunc p̄mū se intelles-
xisse quos fides habuit vel habuisset amicos.
et quos in fidos. cū nauis grāam referre possit
fuit aut̄ ip̄e vltimus rex romanorū q̄ h̄m̄ eius
tropiū libro p̄mo. xxxv. annis regnauit. Res-
gnatū ē aut̄ romē a septē regibz āms. cccxliij.
ut dicit hic aug. Et itē dicit eutropius. Titus
v̄ro liuius dicit q̄. cccxliij. āms. q̄ forsā p̄tē
anni q̄ sup̄ fuit p̄ ano op̄ utauit. aug. v̄ro lo-
q̄tur de āms integris. Et infra. **O**ptabili-
ore fort̄ assis rē. hoc dicit p̄ter tullū socerum
tarquiniij quē tarquinius turpiter interfecit.
filiā p̄ria scz tullia s̄sentiente ut credit. Et in-
fra. **I**ntra. xx. ab vrbē mliaria rē. Eutropi-
us libro p̄mo dicit q̄ adhuc roma ut plurimū
vix sextūdecimū mliariū possidebat. Et infra
Quātū spaciū rē. vult dicē q̄ roma nō s̄b-
iecerat sibi tanto tpe de terra quātū ē territo-
riū v̄nus parue ciuitatis getule. Est aut̄ ge-
tula in affrica terra quedam.
Hic temporū adiciamus rē. In h̄ caplo
xvi. ondit bt̄s aug. qualia mala passi-
fuit romam statim post expulsiōnē regis tar-
quiniij scz p̄mo āno cōsulū. qui fuit etiā p̄mus
ānus illius t̄pis de quo salustius dicit q̄ equo
et modesto iure agitātū ē hoc aut̄ dicit in libro
historiarū ut sup̄ libro. ij. ca. xvij. dictū fuit.
Dū metus a tarquino rē. de h̄ nō sup̄ libro
ij. ca. xij. Et infra. **I**n quo breuissimo tpe
quā funestus rē. id ē plenus funeribz nō p̄t
pestilentia. h̄ p̄ter interfectiones varias. ut in-
fra patebit. vel dicit funestus id ē crudelis p̄ter
crudelitates eo āno ostensas. Et infra. **N**ā
imū s̄ bitus exponatū rē. exponatū dicit

qz de consulatu deponitur in cuius locū successit eo
anno publius valerius. de ista tarquinij colla-
tini electōne dixi sup libro. ij. ca. xvij. Et infra.
¶ Deinde mox ipse in bello rē. hic tēgit btis
aug. duas historias. quarū pma ordine rei
geste ē de interfectōe filioz bruti et alioz. nar-
rat aut titus liuius libro. ij. de origine vrbis.
qz expulso tarquinio rege erat in vrbe atolef-
centes aliquot nobiles q regnate tarquinio
cū filijs tarquinij vitā dissolutā et luxuriosā
duxerāt qui expulsiōne regis grauer inter-
se ferebant vidētes ablatū multū sue pristime
libertati. dicebāt enī regē hōiem ēē a quo im-
petrare possis. et vbi vis id ē violentia. et vbi
iniuria opus sit esse. vbi etiā grē locū esse scz
apud regē. vbi etiā locū esse bñficio et iusticia et
ignoscē posse. inter amicu et inimicu discrimē
nosse. leges vero dicebāt rē furdā inexorabile
ēē. salubriore melioreqz mopi q̄ potēt. nichil
laxamētū vel reme habere si modū excesseris.
periculosū esse in tot hūanis erroribz sola m-
no cēta viuere. hęc igitur et similia dicentes
tractabāt cū hīs quos tarquinus ad vrbem
miserat. p rebus suis repetendis de reductōe
regis. et fere pduxerāt tractatū ad effectum
mhi p vnu suū q̄ eos hęc tractates audierat
drecti fuissent. Igitur p dīcōe cōpta brutus
consul prios filios in hac p dīcōne dephensos
in aspectu suo pmo ad palū ligatos et nudas
tos iussit virgis cedi et postmodū de collaris.
Cuius supplicij filioz ipse p̄ erat spectator
nullus nullus dolōis signū ostēns. Hoc fa-
ctū bruti cōmendās valerius libro. v. dicit de
ip̄o. qz exiit p̄rem ut consulē ageret. orbisqz vi-
uere. id ē filijs orbatus quā reipublice vms
dicte velle maluit. De isto etiā facit vgilins
mencōem libro. vij. eneidōs. Cuius vsus h̄ po-
nit aug. et satis clare expōit. De hoc etiā
orofus libro. ij. dicit. Anno post vrbē cōditā.
exclij. brutus p̄mus apud romanos consul
cōditō. ē regēqz rome nō solū exēqre parricid-
dio h̄ cē vnicē studuit. quippe duos filios suos
totidēqz vxoris sue fratres vitellos reuocātō-
rū in vrbe regū placidos m̄simulatos in cō-
tione p̄traxit virgisqz cecidit. securi percussit.
De hoc facto bruti fac aug. mencōez infra li-
bro. v. caplo. xvij. ¶ Secūda historia quā tan-
git ē de interfectōe bruti. quā etiā narrat titus
liuius ibidē. Refert enī qz tarquinus rex au-
dito quō drectū erat cōsiliū p̄duoz. et de eis
sumptū suppliciu mox bellū romanis intulit.
in quo cū brutus vidit filiū tarquinij statū m-
uastē cū. q̄ fortiter adinuicē dimicātes mutuū
vulneribz ceciderūt. Mortuo vero bruto suc-
cessit sibi in cōsulatu lucretius spurcius p̄ lus
crecie quā filius tarquinij regis opp̄esserat.
lucretius vero ante finē anni morbo interijt.
et successit ei in cōsulatu marcus ortiaus et sic
anno p̄dicto roma quicqz consules habuerat
quoz vnus mortuus est in bello. alter moruo

terdus electus fuit in vrbe. Et infra. ¶ Nam
et idē brutus. hic ostēdit aug. quāta miq̄tas
fuit electio tarquinij collatini q̄ qm noie cō-
ueniebat cū rege expulso. cū tñ facile ess̄ no-
mē murasse expulsus ē nō obltate qz brutus
ess̄ consanguineus regis. p̄pinquus. fuit enī filius
tarquinij sororis regis id est nepos regis ex
sorore. tñ in vrbe et in cōsulatu remanebat.
Et infra. ¶ Quo anno cōsulatus rē. vult dicē
qz eo anno quo p̄dicta cōtingerūt roma auspi-
cata est id ē h̄re cepit nouam p̄tatem scz cō-
sulatus. qm fuit p̄mus annus quo cepit h̄re cō-
sules. De differētia huius p̄tatis ad p̄tatem
dictatoris dicaz infra libro. v. ca. xvij. Dura-
bat mhi cōtingēt eos seqnti āno eligi de nouo
et creari. pmo quicqz cōsul creatus etiā infra ānū
integ. i. cedebat p̄tati. eo qz certa dies ess̄ co-
micioz id ē duocacōis ppli ad eligendū ma-
gistratus nouos reguli. ultra quā non dura-
bat p̄tās mgratiū. etiā si ex aliquo casu quis
fuisset alio tpe creatus. Et infra. ¶ Finito scz
tpe rē. hoc tēpus fuit quādiu tarquinus su-
perbus post expulsiōne suā vixit. xv. vel. xvj.
annis ut sup p̄ libro. ij. caplo. xvij. Et infra.
¶ Secūda h̄re que ixe salustius rē. Salustius
dicit qz h̄re recitat augustinus in libro histo-
riarū suarū q̄ sup etiā recitauit aug. libro. ij.
caplo. xvij. ubi etiā patz eoz intentio rē.
¶ Quid itaqz ego tantas rē.
¶ In hoc caplo. xvij. btis aug. tractat de
malis qz romam passi sūt post mortē tarquinij
supbi. Et p̄mo tēgit mala qz passi sūt in ḡnali
ostēns qz auctores peiora scripserunt de eis
q̄ augustinus. sedo ibi. vbi ḡ erant illi dñ rē.
mūchie tra eos eoz et explicat mala qz usqz
ad p̄mū bellū punicū passi sūt. et h̄ fac m̄ speci-
ali. ¶ Per tot annos usqz rē. id ē fere p. xxx.
ānos. ut supra libro. ij. ca. xvij. ostēdit tñ vidē qz
melior h̄ra ess̄ usqz ad p̄mū bellū punicū. qz ma-
gis deo. claret cū p̄ncipio. xxi. capituli huius
libri. nā post ip̄m finitū tantam pacē habebāt
qz clauerūt portas iam. ut sup libro isto ca. ix.
dictū fuit. Tamē forte qz illud tempus mo-
dicū fuit resp̄tū alterius ideo p̄ nullo cōputa-
tur et ideo dicit usqz ad scdm bellū punicū a
salustio breuiter m̄mātū est scz in historiis.
Et infra. ¶ Nec nobis qz hoc dicimus rē. hic
p̄nt qz romani tom nō succēseāt id ē m̄scān-
tur sibi. p̄pter hoc qz mala eoz recitat. tñ dicit
nō oportere hoc ab ip̄is petere. qz certū est qz
tom romam p̄pter h̄ nō offendētur. sicut nec
eoz p̄p̄ris scrip̄tozibz qz multa peiora sc̄p̄serūt
quibz aug. dicit se stilo et ocio multū imparē
id ē semiore. stilo quid ē. qz eloq̄ntiores. ocio.
qz studiosiores erāt. Vocatur autē studiu et
cōtemplatio ocū. qz dū quis studio rē cōpla-
nom vacat. oportet qz ab exterioribz actibus
quiescat. vel ideo ocio. qz magis eis vacabat
scribere talia qz sibi. multum alijs occupato.
Et infra. ¶ Qd salustius ait scz in historiis

patribz opprimi. eo qd plebi in tanta neccitate
subueniunt. **S**i magister equitū ipm vociferan
tem insequitur et occidit. cū autē de h multus
tumultus oriretur in plebe dictatoz corā se
plebem venire iubet pñciatqz corā ipa emili
um iuste occisū fuisse qz vocatus ad iudicium
venire contempnit et si in alijs innocens fuisset
iustiqz dictatoz domos eius dirui et bona ip
sus vendica publicari. **E**t infra. **S**ibi erant
qn pestilētia magna tē. Quātū ad lectister
ma de quibz facit mencōem hic aug. sciendū
qd in diuinjs olim habēt lectisterma in quibz
possent viri diuine accubare seu discubere id ē
cubito appodiati iacere. **N**ā sūm hug. in caplo
cumbo bis. antiquitus consueuerūt diuine sic ia
cere dū comedebāt videlz sic mō faciūt lans
guidi. **E**t sicut dicit ysidorus libro. xx. ethiarū.
apud romanos viri accubabāt et femine sedē
bāt qz videbatur in femina accubitus esse tur
pis. et iteo romani qn mutare volebāt eos
ad diuina faciebāt lectisterma. vñ dicit vale
rius libro. ij. in principio. antiquitus femie cū
viris cubantibz id ē in lectis et appodiatis
ad lectū vel lectistermū sup cubitos suos sedē
tes cenabāt. que consuetudo ex hōim diuinitu ad
diuina penetravit. **N**ā iouis epulo id ē in di
uino ipse iupiter in lectū et in lecta id ē
sedē ad cenā vocatur seu mutantur qd et as
nā diligētius in capitolio qm in suis domibus
conservat. **H**ystoria autē quā hic tāgit btis
aug. narrat titus liuius libro. v. de vrbis ori
gine dicens. In vrbe quasi insanabile pestē or
tam fuisse q durabat tā hyeme q estate. p q
pellenda consilio duū virorū q sacris perāt id ē
rebz diuinis. p mū lectistermū in honore scz de
op factū est rome. qz sex dñs scz apollini. la
latone. dyane. herculi. mercurio ac neptuno.
tres lecti qz amplissimo strati sunt apparatu.
fuit aut latona mī apollinis et dyane. dyana
vero dī luna sicut apollo sol. de latona vero q
pepit apollinē et dyanā loquitur btis aug.
infra libro. xvij. ca. xij. Titus vero liuius li
bro. ij. de scdo bello punico narrat rōnos fecit
se alia sex puluimaria id ē lectisterma videlz
ioui et iunoni vñ. alterū neptuno ac minerue
terciū marti ac veneri qrtū apollini et dyane.
quintū vulcano ac vltē sextū mercurio ac ce
reri. **E**t infra. **S**ibi erant qn p tē tē. hysto
ria q hic tāgit pomtū sup libro. ij. ca. xvij. **E**t
infra. **S**ibi erant qn galli et hystoria quā h
tangit aug. habetur supra libro. ij. ca. xxij. **E**t
infra. **S**ibi erant qn illa insignis pestilētia tē
de camillo quō vehētes expugnauit habetur
sup libro. ij. ca. xvij. quō vō vrbe de gallis vñ
dicauit hētū sup libro. ij. ca. xvij. **Q**uātū
vero ad pestilētia q ipm consupit narrat titus
liuius libro. vj. de vrbis origine. qd rome orta
est pestilētia q magnā multitudinē hōim cō
supsit. in qua et censorē vñ et vñ edilez. az
eres tribunos plebis dicit mortuos fuisse.

Mortuus ē etiā eodē anno camillus vir mas
xime laudis qui post reditū suū de exilio de q
dictū ē supra libro. ij. ca. xvij. quidecā āms
vixit tante glorie ut cōditōz vrbis romane se
cūdus a romulo dicitur. **S**i dicit eutropius
libro. ij. qd honoz ei post romulū scdus delatus
est. et qd hōis tēbz immensa p dūtinuū biēm
um romanos pestis afflixit. De ludis vero see
mias ppter eam institutis habitū ē sup libro
p mo. ca. xxxj. **E**t infra. **S**ibi erant qn alia pe
stilētia tē. hystoria q h tangit narrat titus li
uius libro. viij. de origine vrbis dicens. qd sub
sulibus claudio et valerio flacco cū oēs mas
iores ciuitatis morerētur morbo consimili. anel
la quedā fabio maximo edili causam pmissa
sibi prius impunitate in dicit dicens matro
nas venena coque. et si se vellēt sequi consules h
manifesto exemplo dephenderēt. secuti ergo
eā muenerūt matronas coquētes bona medi
camēta. hōites tñ alia recondita. **Q**uibz dela
tis i forū vocatis matroms duabi. quarū vna
cornelia. alia sergia vocabāt. asseruerūt ea me
dicamenta esse salubria. que cū ea ad pceptū
iudicis bibissent statim mortue fuit. cōphense
fuit earū comites que maximū numerū mros
narū in dicitauerūt q similia faciebāt. ex quibz
Clex. damnate fuit. **C**reditū autē est h magis
ex alienacōne mentis qz ex scelere h fecisse.
Orosius vero libro. iij. dicit qd tāta multitudo
fuit matronarū in hōis facinoribz dephensarū
ut. ceclxx. damnate simul ex hōis fuisse refe
ratur. **V**alerius autē libro. ij. quātū ad nume
rū earū concordat cū tito luio et dicit qd venetiā
questō et legibz et moribz romans usqz ad illd
tempus ignota fuit. **F**uit autē illud tēpus ut
p ex tito luio anno ab vrbe edita. ceclxx. **E**t
infra. **S**ibi erant qn in candinas tē. hystoria quā
hic tāgit btis aug. narrat titus liuius libro.
ix. de vrbis origine in principio dicens. qd cū esset
bellū inter romanos et samites dux samitū
pontius habuit exercitū iuxta furculas
candinas id est locū quendā sic dictū. **M**isit
autē pontius. x. milites in habitu pastorali q
in diuersis locis pascerēt pecora iuxta viā per
quā erat exercitus romanorū trāsiturus papi
ens qd romans venētibz et interrogātibz vbi
erat exercitus samitū. concorditer rñderēt qd
scz iuerit ad obtendū luteriā q erat ciuitas
soccia romanorū romani ergo statim decue
rūt hōis auditis ire luteriā ad liberandū eā ab
obfisione. **S**i duplex via erat. vna iuxta ma
re et longior. alia p furculas candinas. quā qz
breuior erat ut ciuitas soccijs subuenirēt dege
nit. **C**laudatur autē via illa ex vtraqz pte mōn
bus hōis solū vñ introitū et vñ exitū. p me
diū duorū saltū. inter qz ē plamicus. quedā
ad quā trāsito vno saltū cū puemissent. et ad
aliū saltū vellēt ingredi muenerūt sibi viam
pclusam deiectis arboribz intransuerso viaru
et vidērūt nichilominus in mōte iuxta se p hū

tarentinis. dicit enim valerius libro. ij. qd vnus
legatorum vrima reserptus est. **D**ns ergo cauhs
ingens bellū ortum est. Romani vero confide-
rantes qd quanti essent hostes in circuitu eo-
rum strepbat vltima necessitate coacti plebe-
rios ad sumēdū arma coegerūt. et sic exercitu
magno facto emilius consul romanorum ex
exercitu impetū fecit in vniuersos fines tarentinorum
igne et ferro vastans omnia plurima etiā opū-
da expugnauit et iniuriā suam acceptā cru-
deliter vindicauit. **T**arentinos vero iuuat mul-
ti simitiorū. quorum etiā potentiam maxime au-
xit pirrus rex epirotarum. **E**pirus enim pars
grece est. et tarentini erāt cognati grecorum
nam lacedaemom condiderūt tarentū. pirrus
ergo totas vires epirotarū et macedone
habuit. elephantes etiā antea romanis in-
co gnos. xx. in italia de grece secus adduxit
Prima igitur pugna inter romanos et pirrū
cui totū bellū ascribitur quous p tarentinis a-
gēt fuit apud oracleā ciuitatē cāpame et barim
flumē et tra leuimū dūle rōnor. vbi tota dies
in pugna dūpta est neutra pte fugiēte donec
introduci essent elephātes romani qd illud
genus pugne ante non viderāt horribiles et
pēpue equis pauētibz ad elephātū aspectū
Romani enim tunc se victos fuisse fuga sua
ostēderunt. pirrus tñ atrocitatē cladis quā
acceperat et iacturā publice ptestatus ē affi-
gens titulum in templo iouis apud tarentū
in quo sic scripsit. **Q**ui ante hoc inuicti fuerāt
viri. scz romani. p optie olimpe hys ego vici
in pugna victusqz sum ab eis. **E**t cum meres
paretur a suis qd se victū diceret qd viciū res-
pondit. **S**i ego iterū eodē mō vincer sine vllō
milite epirotarū reūtar. **D**eciderūt nichilominus
de romanis in eodem bello peditū. xiiii. milia
octingenti octoginta. capti. cccx. equitū vero
cclxvi. capti octingenti et duo. **P**ost
huc secūda pugna inter romanos consules et
pirrū fuit in apulie finibz. vbi quous esset cla-
des magna ex vtraqz parte. romani tamē vi-
cerūt. sicut hic tangit aug. nam pirrus tran-
sfixus brachio pimus cessit et plio. fabricius ve-
ro romanorum legatus tūc vulneratus est. ele-
phātes vero subiectis inter posteroza et mol-
lia igmbz ardentes arcātulerūt in suo furoris
machinas sibi impositas et suis exicio fuerūt.
in ea pugna cesa fuit romanorum quinqz milia. de
exercitu vero pirri. xx. milia. **D**e istis pugnis
eutropius libro. ij. narrat hystoriaz satis pul-
chra multa laudabilia referens de fabricio su-
pradicto. et qd in tertia pugna contra roma-
nos fugatus est pirrus et reuūsus in greceam
apud argos ciuitatē grece occisus ē. **B**ea-
tus autem augustinus tractans hic de pma
pugna fac mētionē de oraculo id est responso
apollinis. vbi sciendum est qd btus aug. hic
tenēs sententiā verborū. ordmē iporū nō pōnit.
nam ipsū oraculū dūsus est ex ameter talis. **D**i

eo tē pirre romanos vincere posse. **V**nde tullius
in libro. ij. de diuinacone pōnit idē oraculū
Ayo te eadem romanos vincere posse. **S**o-
tat autem pirrū eacidez qd fuit de sanguine eaci
qd fuit auus achillis. **E**cus autem fuit pater
pelci et pelcius pī achillis. **E**t est oraculū illud
ambiguū. qd potest habere duplicē sensū sic
illud. verū est canē comedē panē. **N**ā cū in isto
dico te pirre romanos vincere posse sint duo ac-
cusati scz li. te. et li. romano. sensus variari pō-
tū qd vnus accusatiuus resoluitur in nomina-
tiuū. vel alius. vnde vnus sensus est. **D**ico qd
tu pirre potes vincere romanos. alius sensus
ē. dico qd te pirre possunt vincere romani. **S**i
tullius reprobans oracula apollinis inter alia
dicit sic. **O**racula tua apollo ut ego opinor pē-
fuit falsa. partim vero casu vera. pti flexilo qua
et obscura ut interpretes egeat interprete. pti
ambigua et que ad dialecticos referēda sint
Sentit tamen tullius ibidē qd illud oraculum
non fuerit apollinis ppter tres rationes. pma.
qd apollo nunquā respōdit latine. secūda. qd
ista sois id est responso grece maudita est.
tercia est qd pirri temporibz iam apollo dūsus
facere dherat. beatus vero aug. in mte aliorū
auctatū. qui hystorias romanas scripserunt.
Et infra. **A**tqz in tāta strage rē. de hac stra-
ge narrat orosius libro. iij. loquens de tempe-
belli finit sic. **R**ōnor miseria nullis cessat iudi-
cijs. **C**ōsumit enim mortuorū malis intercedo
bellonū. et cū foris cessat a plio agitur introe-
sus ira de celo. **N**am fabio gurgite iterū consu-
le. et gaio gemicio pestilentia grauis vibem
pripue muliēs et pecudes inuadit. necatis eni-
in vtero fentz futura pleb acuaui et immaturū
ri partus cū piculū matrum extracti abortiuū
piciebantur in tantum qd eredebarat defectā
esse successione plis tam in hominibz qz in iu-
mētis. **E**t infra. **S**i se credo esculapius et c.
hoc dicit btus aug. irridendo esculapiū et ro-
manos qui esculapiū ad se accerherūt vt mor-
tos et pestes curaret. post cuius aduentū conti-
git pestis pdicta. **D**ic ergo. qd esculapius po-
tuit se excusare quia non erat obstrix. s; ar-
chiasler id est medicus. potuit enim esculapi-
us ut iromeē loqmur dicē qd obstrices non
bene artem nouerāt obstetricadi illo tempore
vel qd nō bene exēbantur officium suū et ito
erant ptus abortiuū. **E**t infra. **Q**uid pems
illa rē. de pestilentia quā tangit hic btus aug.
narrat orosius libro. iij. sic. **A**nno ab vrbe ddi-
ta. cccclxxxj. pestilentia ingens apud romam
flagrauit. cuius atrocitatē significac pten-
tus su qd verbis implē non possum. **S**i eni spa-
ciū quo manserit inquiratur. vltra biennium
porrecta est. vrbe depopulauit. cuius erat tā-
ta violentia. vt sibi illi libri consulerētur qui
eaz celesti ira impositā responderunt. **E**t infra
In quo genē oraculo rē. verba sunt tul-
lij libro. ij. de diuinacone. **S**cripsit enim tullius

de diuinae liberos duos tantu. et vult tullio
dicere in pposito. q. oracula q. eliciebantur ex
libris sibillinis ita erat obscura q. non poterat
haberi certitudo rei qua significaret. et ideo q.
eos interpretabantur solu loquebantur comicien
to sicut poterat et volebat. nec aliter eos inter
prantibus credi potuit nisi sicut hys q. dmiendo
loquuntur. Et infra. Sic interim a magno
re. hoc dicit aug. quia esculapius iam quo ad
malu istud cui no subuenit se potuit excusare
dicendo q. malu illud puenit non ex aliqua
causa naturali s. ex ira deoy. et ideo no fuit po
mbile remedium nisi dii placaretur. Et infra.
S. aut a multis re. hic aug. ex oraculo si
bille inuehit deira romanos et deos eoy. q. ex
quo edes deoy occupabatur a psonis puatf
et no a dijs vel eoy. ministris signu fuit. q. dii
eoy multiplicati. erat eis mutiles. na alioqui
coluissent eos r. no fuissent edes eoy in vhus
alios huanos translate. Et infra. No vnaq.
magne peritiae eoy re. vult aug. dicit q. var
ro in libris suis scribens de edibz sacris dicit mul
ta ad edes illas pntena fuisse sibi ignora. qd
possi ascribi sue imperitiae. nisi edes ille ia suo
repe fuissent ab alijs occupate vel deserre. Et
infra. S. tunc interim re. hoc dicit. q. p. ora
culu sibillinu videtur dii qui tm malu eueni
re suis cultoribz pmiserunt excusati ad tempus
donec scz alia mala vmer. tm in rei veritate ipi
no depulerunt pestē sup dicta. sic sup libro pmo
ca. xxxij. dictu est. dicit eni aug. ipi puerunt
fne pestilente cito imponedu. et ideo volebat
sibi aliqua in honore fieri ad sedandu malum
illud. ut credetur p eos fuisse sedatu.
TAm vero punicis bellis re. In h. caplo. xvij.
bitis aug. tractat de malis q. romani sustinu
erunt in bellis punicis. Et facit in h. caplo duo.
q. pmo romani mala p dca obicit. Seco ibi
h. istis nequa q. on dit quomodo h. obiectio
tra romanos pcedit r. efficaciter coeludit.
Dicit aut bellu punicu qd fuit inter imperium
romanoz. et afro r. vel cartaginensium. fuit
aut cartago ciuitas potentissima in africa que
toti africe et etia parti hispame scz usq. ad
flutu hyberu imperabat. et ideo omes afro
cati snt cartaginenses. inde etia vocati snt pini
et pumi r. punici r. africci. fuerunt aut tria bella
punica ut dixi sup libro pmo caplo. xv. Et no
tadu q. mala q. hic tangit aug. a principio hu
ius capituli usq. ad illu locu. tunc magno me
tu re. acciderat in omibz bellis illis h. minus
in terco q. in pms duobz. Sic aut origo belli
quod fuit inter romanos r. pirru regē fuit ci
uitas tarentina cui volebat pirrus succurere.
ita etia fuit origo pmi belli punic. Na taren
tin audita morte pirri petuerunt auxiliu a car
taginensibz et acceperunt. et pugnates cotra
ronos victi snt. nondu tm hostes a romis indi
cati. Et ideo pugna illa no pnt ad pmi bellu
punicu s. ipm circiter noue amz pcessit. et fuit

pmi belli occasio. Et infra. Tunc magno me
tu re. hic narrat specialiter mala q. dngerunt
in pmo bello punico. et q. specialiter h. loquitur
de tpe pmi belli punic. p. ex nio que aug. hic
pmit dices q. scemicoz ludoz. celebritas q. s.
vocat seculares fuit instituta circiter p centu
annos ante hoc tpus. Hoc tpe igitur fuit p.
mum bellu punicu q. inter institucoem ludoz
istoz. et pmi bellum punicu fluxerit circiter
am centu. Nam sm orolu ludi scemici institus
ti fuerit anno ab vrbe edita. cccclxxxij. pmi
vero bellu punicu incepit ano. cccclxxxij. De
institucoe vero istoz ludoz patuit sup libro
pmo ca. xxxj. fuerunt aut instituti p remedia
corpoz cu tm corpi bz no valeret r. vltra h. fuerit
corupco aioru. ideo dicit hic. Ad felicioribz
epibz memoria negligente penerat ex lebritas
illoz ludoz. Et infra. Et renouauerunt r. c.
Quatu ad institucoem ludoz psecratorz dijs
inferis scz plutom r. pserpme narrat valerius
libro. ij. q. cu ingenti pestilentia vrbs scz quatu
ad hoies. et agri quatu ad fructus vastaretur.
valehus quida diues rusticus filijs suis
duobz. et filia usq. ad despectoem laborantibz
infirmirate orauit deos sibi familiares. ut pu
eroz periculū in suu caput verteretur. r. sum
est sibi. q. pueri saluarentur si stati p tiberim
fluuiū eos tarentu portass. ibiq. ex ditis id ē
plutonis scz dei inferi et pserpme q. de dea in
feri ara aqua calida qua ipi desiderarent rez
crearet. Qui hoc intelligēs de tarento q. ē ciui
tas magna et famosa r. multu a roma distas
de qua sup facta est mentio. timuit valde na
uigacoē arripe tanta tm spe salutis pueros
rum iter inchoat. Cum autē p tiberim hostiam
peteret. et pueris sitientibz iam aqua calidam
subuenire vellet. nec ignis quo possi aqua ca
lesceri presto ess. cernit pcul sumu sibi appa
rere in loco quoda. q. ut a gubernatore nauis
didicit tarentu vocabatur. Exiens igitur na
uem et hausta de flumine aqua illuc pperans
igne facto aqua calefacit. calefactaq. pueris
bibenda dedit. qua potata statim sopiti sanati
snt. dicuntq. se vidisse in somnis deū quenda
eoy corpa tergete et pipientē ut a ditis pser
pime ara vnde portio illis fuerat allata mgre
hostie immolarctur lectistermia etiam et ludi
nocturni fierent. Pater vero pueroz nullam
ibi ara videns pergit ad ciuitate ut emat no
uam aram pipientes suis ut interim fodiāt fun
damenta p ara locanda. qui du fodiūt mue
runt pfunde sb terra ad. xx. pedes ara quada
diti et pserpme insepam. quod cu valehus
acceperit p nuciū hostias furnas id est migras
ibide immolauit. ludosq. et lectistermia coti
nius tribz noctibz. q. tot erat libari curati fecit
Cuius exemplū valerius publicola qui fuit
consul pmo anno post reges expulsos et fue
cessit in locu collatini tarquini studio succur
rendi ciuibz secutus apud eandem ara boues

ingros masculos dicitur. pserpine boues femi-
nas immolauit lectistermoq; et ludis factis
trib; noctib; terra aram obruit sic fuerat ante
Hec ex valerio. Patet q; ludi isti fuerunt ins-
tituti pmo anno post reges expulsos q; sedm
ozohu fuit annus. cclxiiij. ab vrbe d dta. Isti
vero ludi fuerunt aboliti sicut et alij sed tn post
modu tpe pmi belli punici fuerunt renouati.
De quo tpe dicit hic aug. q; tanta copia mo-
rientiu ditatos inferos etia lude delectabat
quia tpe sc; pmi belli punici qd durauit. xxiiij.
annis interfecta est ex vtraq; pte hoim inus-
merita multitudo. quoz morte dñs id e pluto
id e deus infernalis ditatus e. Unde et a dicit
di diues et dirari. q; dñs continue ditatur. quia
hoies continue moriuntur. Unde m hoc qd dicit
aug. inferos ditatos alludit nomi dicit. In h
vero q; die eos ludere delectari alludit ei qd
dicitu est de ludis eis consecratis et renouatis.
De renouacone horu ludoz apud tarentu fa-
cit titus mencōnem libro. xlix. Et infra. **Ri-**
chil sane miserabilis rē. hīstoriam de atalio
regulo q; hic tangit posui sup libro pmo. ca.
.xv. de qua fit etia mentio libro. ij. ca. xxiiij. Et
infra. **Serū** e q; aerei fut sc; dñi vel demōes.
hoc dicit aug. fm opmōnem apulei platōnici
qui posuit deos esse aialia corpus aerei hōtia
ut pt infra libro. viij. ca. xvij. vel hoc dicit quā-
tum ad corpa que sumūt qñ visibiliter se ostē-
dūt. cōdensant enī aere et figurat ut volunt.
Et infra. **Nec mala illo tpe rē. de malis q; h**
recitat aug. sc; factis infra vrbe per aquam et
igne loque ozohus libro. iij. et dicit q; anno
ab vrbe d dta quīgētesimo octauo repentina
subuersio ipius rome puenit triūphū romas
noz sc; de cartagmenib;. Siquidē quirico lu-
cāno et catullo aulio dfulib; diuerse igmū aq;
rumq; clades pene absupserūt vrtem. Tiberis
enī in solitis auctus ymbr; bz rultira opmōne
vel diuturnitate vel magnitudine redūdans
rome edificia in plano posita dicit. aquarū
grauissimam eladem grauior igms vastatio
secuta e. cū igms incertū vñ surrexerit pluris
mas ciuitatis pres peruagatus. hoim domoz
rumq; miserabile stragē fecit. deinde dū oia in
circuitu fori depopularētur edē veste corripus-
it. et nec quidē dñs subuēnēbz ignē illū qui
eternus putabatur tēporareus ignis oppsit.
vnde etiā metellus dum arfuros deos eripit.
vix brachio semiusto ablatu aufugit. Hec
ozohus. **Ignē ppetuū** vocat ignē q; in templo
veste a virginib; q; sacerdotes eius erāt con-
tinue ligms appositis fouebat. De isto etiā in
cendio tēpli veste. et metello sacra exportante
loquitur titus liuius libro. xix. de vrbis origi-
ne. et ouidius libro. vj. de fastis. Seneca vero
libro. iij. de clamaconū. de clamacone. ij. dicit
metellū tūc fuisse cecatu. et ideo postmodū sa-
cerdotiū sumū ei negatū. Hūc metellū h aug.
vocat veste familiarissimū. q; sc; sacra ipius

et alioz deoz q; in tēplo veste fuerāt cū tanto
fui piculo conatus e saluare. Et infra. **Q**ui
ei velut vitā ppetuā rē. id e veste quā ignē vo-
lunt esse. q; vitā ppetuā donabat vgmēs. q;
semp ignē fouebat. ut dicitu e. Et infra. **Sa-**
cra illa fatalia rē. sacra fatalia vocat aug. sac-
ra palla dis q; de troia allata fuerāt. nā sic dicit
ouidius libro. vj. palladū id est simulachrū
palladis. de quo fatatu id est pdiumatu; e et
immobiliter fatis diffmitū fuit q; eo trāstato
transferretur impertū ut sup libro pmo ca. ij.
dixi. fuit positū in tēplo veste et cū templū ar-
deret fuit exportatū ut dicit ouidius. et dicit h
aug. idē. Dicit etiā q; ista sacra fatalia tres in
quib; fuerāt pserat ciuitates sc; ilū. laumū
et albā. quib; successiue sacra illa habebatur
in magna reuerētia. et tñ omib; illis male ac-
cidit. nā troia et alba subuersa fut. et laumū
cito regnū pdidit. De h sup dēm est libro isto
ca. xiiij. Et infra. **Hec** istis nequa q; rē. hic
dicit aug. q; ea q; dicit de romans et dñs coz
de malis pene q; romani passi fut efficaciter cō-
cludat. Concludūt enī etia eos. q; ipi nō co-
luerūt deos. ppter aliqua bona eterna et futura
h solū ppter pntia. et ito ex malis q; passi fut
pat; q; frustra coluerūt eos. nō aut sic posset
etia xpianos ex malis q; hic patiūtur argui.
q; nō colunt xpm ppter pntia. h ppter futura.
Ecūdo aut punico bello rē.
In hoc capid. xix. tractat brūis aug. de
malis romanoz q; in scipis passi fut de tpe se-
cūdi belli punici qd mouit hambal imperator
cartagmenhū romans. Nam sicut dicit hys-
tonographi. ozohus eutropius et titus liuius
cū est. ix. annoz a vulcari pñ suo ad aras in-
tauat se tra romanos pugnaturū q; citius
possi. Valerius etiā libro. ix. idē narrat. addit
q; hambal signare cupiēs qnto inter se o dio
roma et cartago diffidēt in facto in terra pede
susitatoq; puluere. tūc inter eas hñc belli fo-
re dixit cū altera in terra esset redacta. Et est
hic sciendū q; iste hambal fuit hambal po-
sterior. nā fuit hambal alius prior dux cartā-
gmenhū q; in pmo bello punico a romans est
deictus bello nauali. De isto vero bello puni-
co sedo scribit titus liuius deadem vnā id est
.x. libros in cuius plogo dicit se septurū bel-
lum oim maximū memorabile q; vnq; gesta
fut. qd hambale duce cartagmenes cū pso
rōno gesserūt. neq; enī validiores opib; vllē
meer se ciuitates gentesq; stulerūt arma. neq;
hñs ipi sc; cartagmenib; et romans vnq;
tantū viriū fuit et nō ignotas belli artes inter
se. h; p;us expertas bello punico pmo dērebāt
adeo varia belli fortuna fuit ut ppius piculo
fuerūt q; vicerūt. O dñs etiā ppe maiorib; cer-
tauerūt q; virib; rōm enī indigni fut q; victo-
rib; sc; in pmo bello punico victi vltra inferret
arma. pēn etiā indignati fut q; videbatur eis
q; nimis supbe et auare eis a rōms imparetur

Cepit autē bellū fm orohū āno ab vrbe dita
ccccxxix. sub consulibz publico cornelio scipi-
one et publico sempromio longo. Finitus autē
fuit illud bellū p scipione filiu p̄dicti scipionis
qui postmodū subiuugatis afris dicitur est scis-
pio africanus accipiens nomē a gente quā s̄b-
iugauit. Durauit autē hoc bellū fm augustmū
infra libro. v. ca. xxiii. ānis. xviii. fm orohum
annis. xvj. Cui concordat titus lilius libro. x.
de scdo bello punico. fm vero eutropiuz libro
iii. ānis. xix. **H**ambale quippe ab hispania
insurgente. Sciendū est qd ut in p̄cedēti ca. di-
xi. imperiū cartaginesum p̄cedebat se usqz
ad hiberū flumiū hispanie. ita qd ps hispanie
fuit eis subiecta. qz ergo inter hispaniā et ro-
mā mare nō mediāt ideo ad vitandū maris
discrimina hambal fecit viā suā de africa in
italiā p hispaniā vbi mare qd diuidit euro-
pam et africanā stricissimū est. et qd ex vtraqz
p̄te sui portus habebat cartagini subiectos.
Alia causa fuit ut h̄ret occasione romanos
muadēdi ut in sequēti caplo apparebit. venēs
autē in hispaniā expugnauit sagūtū. ut etiā
dicetur in sequēti ca. et eadem ciuitate expu-
gnata transiuit mōtes pireneos q̄ hispaniā
a gallis diuidit. et sic p gallias trāsies. xix.
die fm orohū a pireneo mōte ad alpes p̄uēit
vbi cunqz resistentiā inuenit gladio ferroqz
sibi viā aperuit. In alpibz vero gallos sibi re-
sistentes bello superat atqz rupes imbeciles
igne et ferro rescindit. quadriduo in h̄is cōs-
p̄to. quita die peruenit ad planā ytalie sc̄ ad
planā lombardie h̄is tunc in exercitu centū
milia peditū. et viginti milia equitū. Scipio
vero consul romanorū p̄mus cū exercitu sibi oc-
currit. amissoqz p̄lio apud flumē ticinū qd pa-
dum influit scipio grauius vulneratus a filio
suo scipione tūc admodū iuene a morte libe-
ratus euasit. cetero ibidē pene omni exercitu ro-
manorū quē scipio cōsul ibi habuit. Postmo-
dū ab eodē consule ad flumiū trebiā qui ē iuxta
placentiā iterū pugnatū est fortuna cōsimili.
Sempromius vero consul alter cognito sui colle-
ge casu de sicilia cum exercitu rediit et apud
eundē flumiū cōgressus amisso exercitu fere
solus euasit. In quo bello etiā hambal vulne-
ratus est qui postea cū p̄mo vere in tusciā trās-
siret in sumo appennino monte correptus et bis
duo muibz cclusus et onustus cū exercitu obs-
rigit. vbi magnus numerus hominū iumenta
etiā sua q̄ plurima et elephantes pene omnes
frigore perierūt. inde vero p̄gredies p viam
palustrē iuxta sarios maximā p̄te sociorū et
iumentorū pdidit. et oculuz quo iādudū eger
fuerat. vigiliariū violentia et frigoris ac labo-
ris amisit. Cū difficultate tñ paludes euades
ad castra flaminii consulis appropinquat et fla-
minius apud lacū transimenū qui mō dicitur lacus
pismus excitauit ad bellū. vbi ante hambas-
lis totus exercitus romanorū circūuētus fuit

3
dicitur trucidatus est. ipse consul occisus est.
et xxv. milia romanorū cesa. et sex milia capta
referuntur. In hoc bello tantus fuit ardor pu-
gnantiū ut tremotū grauissimū q̄ tam xhe-
mes erat ut vrbes diruit mōtes transtulit rus-
pes dicit. et flumia retrorsū coegit. milites nō
sentirēt. Post hoc secuta ē pugna cānenfis id
est apud cānas vicū apulie. ubi pugnauit ha-
mbal cōtra duos consules sc̄ emiliū paulū et ta-
rentiū varronē. et interfecta sunt romanorū
xliiij. milia. et de exercitu hambalis magna
pars cesa ē. perijt autē in eo bello emilius pau-
lus consul. et consules et p̄torij viri. xx. interfe-
cti sūt. senatores. xxx. vel ocisi vel capti. nobi-
les viri. ccc. p̄destriū militū. xl. milia. equitū
tria milia quingenti. Varro autē consul alter cum
quingenta equitibz fugit venetiā. nec dubiū
est quōdies illa vltima fuisse romanū status.
si hambal ad muadendū vrtem mox post vi-
ctoriā cōtendisset. In nulla pugna cōtra penos
romani sic afflicti sūt. et extūc multe ciuitates
italie p̄us romans subiecte. a romans disces-
serūt et hambali adhererūt. inter quas capua
erat p̄cipua. Sciendum autē qd p̄ter istas pu-
gnas. inter hambalē et romanos fuerūt alie
pugne multe. et nūc quidē romani nūc autē
cartagineses superiores erāt. Similiter dū ha-
mbal pugnat i ytaliam. frater suus hasdrubal
pugnauit cōtra romanos in hispania. q̄ duos
scipiones fratres et duces romanorū missos in
hispaniā cōtra ipm occidit et multas strages
romanorū fecit. Et infra. **T**res modios anu-
lorū. Orohus quātū ad numerū modiorū cō-
cordat cū augustmo. Titus vero lilius libro
iii. de scdo bello punico dicit qd anulorū aure-
orum tantus fuit accruus. ut fm aliquos au-
ctores vltra tres modios cū dimidio exple-
rent. dicit tñ qd p̄ius est vero non plus vno
modio fuisse. Et infra. **A**tqz hinc strages
et vult aug. dicē qd hinc id est ex numero
anulorū q̄ solū nobilioribz et maioribz interfe-
ctis detracti fuerūt cartaginē transmissio comice
potuerūt cartagines melius quāta fuit alio-
rum romanorū minus nobiliū interfecta mul-
titudine q̄ videtur eis posse p̄ modū aliū nūci-
ari. Et infra. **D**emqz tanta rē. Quātū ad s̄-
nariat orohus libro. iiii. qd post dictā cladem
romanorū atqz desperauerūt romani qd senato-
res de relinquēda ytaliam et locis alijs ad ha-
bitandū sibi querēdis cōsiliū inuēdū putauerūt.
qd tūc cōfirmatū fuisse. nisi cornelius scipio
tribunus tūc militū q̄ postmodū scipio africa-
nus appellatus ē districto gladio eos deterru-
isset. ac post p̄ p̄rie defensione iurare in sua ver-
ba coegisset. Quo facto romani ad spem vite
respirare ausi dicitatorē deiū iunū creat. Qui
p̄ defectu militū habito alios a. xvij. annis
etatis sue immatura et inordinatā militiā fecit
Cuius erāt quatuor legiones vnde cūqz colle-
cte seu tracte. Tūc etiā suos spectati rotorū

ponissent debuerit saguntinos defendere q̄ rā cō
 stāter uiam tū p̄ eos factū suauerūt. Vocat
 autē h̄ aug. eos illos belluones id ē voraces
 seu insatiabiles et nebulones id ē gulosos et
 gluttones. qz nō potuerūt sacrificijs eis obla
 tis satiari. qz semp̄ plura ⁊ plura a suis cultor
 ribz expectabāt. Et infra. ¶ Si ipi dii tēpestate
 ⁊ h̄c sciendū qz sicut narrat ozolius libro.
 .iij. ano. x. postq̄ hambal i italia uenit. gneio
 fuluio et sulpicio cōsulibz hambal de campa
 ma mouit exercitū ⁊ per uiam latinā p̄fectus
 ad amenē flumē tribz miliaribz ab vrbe cōse
 dit incredibili totius ciuitatis metu. et cū mas
 trone pauore amētes p̄ pugnacula curreret
 p̄meqz p̄ muris pugnare gestiret. hambal
 cū expeditis equitibz usqz ad portā collmā ac
 cessit. ⁊ inde omem exercitū suū in acie direxit
 S; ⁊ sules nō detrectauerūt pugna. S; ubi
 acies utriusqz p̄tis expolitus extiterūt. tātus
 se subito in terribibus grandine mixtus effu
 dit. ut turbata agmina uix armis retētis in sua
 se castra repperit. Deim se reddita serenitate
 cū in campū atqz in aciem redissent exercitus
 rursus uolētior h̄sa tēpestas magis eos terruit
 et territos in tentoria sua redire coegit. Tunc
 conuersus in religionē hambal dixisse fertur
 potiende sibi romē nō uoluntate nō p̄tatem
 nō dāre. qz se qn̄ potuit se; statim post stragē
 cannensem nō habuit uolūtate. sed qn̄ uoluit
 non habuit p̄tatem romā obtinendi. H̄c h̄z
 storiā narrat titus liuius libro. vi. de sc̄do bel
 lo punico. Istas uero tēpēstates q̄ hambal
 lem coegerit ab incepto desistere. ascripserūt
 romani dñs suis q̄si habebant in sua potestate
 tēpēstates immittere qn̄ uellet. qd̄ si ita esset
 aug. qz multo magis debuerāt terruisse h̄m
 bale qn̄ impugnauit saguntinos. Et infra.

Proter qz de illo regulo ⁊ c. de ip̄o fuit dictū sup̄
 libro isto caplo. xvij. et libro p̄mo caplo. xv.
 Otro meo sc̄dm ⁊ postremū ⁊ c.
In hoc caplo. xxi. tractat b̄tus aug. de
 malis q̄ romani passi sūt post sc̄dm bellū pum
 cum finitū. et p̄mo obicit dñs falsis mala que
 passi sūt romani inter sc̄dm bellū punicū ⁊ ter
 ciū. meo q̄ duo bella fluxerūt s̄m ozolius. anni
 circiter. l. Sc̄do ibi. s; ultimo bello ⁊ c. obicit al
 mala que passi sūt post terciū bellū punicū.
 In salustius optimis moribz ⁊ c. h̄c dicit
 salustius in h̄storiaz romanorū quas scripsit
 Et infra. ¶ Scipio ille romē ⁊ c. Ad intellectū
 huius p̄tis sciendū est. qz multi fuerūt scipio
 nes ualde famosi. quorū duo fratres erāt scz
 publius cornelius scipio cōsul romanorū p̄mo
 ano sc̄di belli punicū. et alter scz gneius scipio
 q̄ fuit dux romanorū in hispania contra magonē
 ducē p̄noꝝ que uicit ⁊ cepit. Ambo uero isti
 ab asdrubale fratre hambalis postmodū in
 hispania interfecti sūt. Erāt autē ⁊ alij duo sc
 piones filij p̄dicti publii cornelii scipionis.
 quorū vnus dictus fuit publius scipio affris

canus. qz hambalem finaliter uicit. et affricā
 debellauit. alter uero d̄c̄s ē lucius scipio asy
 aticus. qz asiam minorē uicit ⁊ de ea triūphauit.
 p̄mus autē istorū duorū dictus est africanus
 superior. Erat autē alius scipio. nepos eius. qui
 qz in tercio bello punico affricā uicit ⁊ cartagi
 nem deleuit dictus est africanus. s; posterior.
 Post istos erat scipio nātica q̄ s̄m titū liuiū
 fuit filius gnei scipionis p̄dicti. de isto dictū ē
 supra libro p̄mo ca. xxx. Loquitur uero aug.
 in p̄posito de scipione africano priore. ip̄e eni
 romā ⁊ ytaliam saluauit finaliter in sc̄do bello
 punico. Nam hambale adhuc italia puagā
 te ip̄e traiecit exercitū in affricā ubi occisa in
 locis diuersis maxima multitudinē afroꝝ
 tantū cartaginenses terruit ⁊ opp̄sit ut necēs
 tate ducti hambalē cū suo exercitu in defensi
 onem sui de italia reuocaret. qui flens mox res
 liquit italia et uenēs in affricā colloquū sc
 pions pent. et cū p̄mo occurfu se diu attenti
 admiracone mutua duo clarissimi p̄ncipes sus
 spexissent tractatū pacis habuerūt. s; infecto
 pacis negocio pugnatū est. et uictus est ha
 mbal interfectis cartaginensibz plusqz. xx. mi
 libus. Deinde fugiens uenit cartaginē p̄suasit
 qz senatū ut pacem peteret qz nulla spes alia
 superat. pax uero p̄ scipionē ⁊ uolūtate sanas
 tus p̄liqz romam ⁊ cessa est. naues tñ plusqz
 quingente in altū mare p̄ducte in aspectu ciui
 tatis cartaginensis meense sūt. Et infra. ¶ Cu
 ius ab adulescentia ⁊ c. Quātū ad illud qd̄ h̄
 tangitur narrat titus liuius de sc̄do bello pu
 nico libro. vi. qz ex quo iste scipio puericiā exe
 git. nullo die egit rempublicā aliquā uel p̄ua
 tam anteq̄ iret in capitolium id est iouis templū
 ingressusqz templū desederet ibi et q̄si teneret
 s̄hilū in secreto. h̄ mos suatus p̄ totā uitā seu
 s̄sultu temē h̄c de se fecit. Et opmio uulgata
 fuit ip̄m esse filium stirpis diuine in istis etiā cū
 dicto titō liuiō ⁊ c. A. gellius libro. vi.
 Dicit eni qz de olympiade philippi regis uxo
 re alexandri matre in h̄storia greca scriptū
 est. scz de dracone cum ea cubante id est ioue
 hamone i specie draconis. p̄pter qd̄ filium iouis
 hamonis se credidit. illō de publii scipiois q̄
 matre q̄ p̄or africanus dictus ē memorie da
 tum esse. Nā qui de uita ⁊ rebz affricani sep̄se
 runt matrē eius diu sterilem extimatā tradūe
 publiū q̄ scipionē cū quo nupra erat liberos
 desirauisse. postea in cubiculo atqz in lecto cū
 absente marito sola cubaret. obdormiēt sibi
 repente iuxta eā ingentē anguē cuiqz h̄is qui
 uiderāt territis ac clamantibz clapsū muem̄s
 re nō posse id ipsū publiū scipionē scz matrem
 ad aruspices retulisse. q̄ facto sacrificio respō
 derūt. fore ut liberi nascerētur. unde ⁊ mulier
 cito post ⁊ cepit hūc scipionē africanū ip̄i etiā
 h̄dem scriptores mādauerūt lris hūc scipio
 nē solitū p̄usqz illu cesceret i capitolium uenire
 ac utere aperiri cellā iouis. atqz ibi solitariū

du morari quasi consultantē de republica cum
ioue. **E**dituos q̄ id est custodes eiusdē repli
sepe iurasse q̄ solū eo tpe cū capitolū ingre-
dere canes q̄ in alios seuebāt neq̄ latruere
extra eū neq̄ in eū incurrerūt. **E**t infra. **I**m-
micor̄ accusacōib; r̄ ē. narrat quantū ad exi-
lium scipionis libro. iij. orofius q̄ sub consulib;
marco r̄ claudio r̄ quōto fabio ab vrbe ingra-
ta sibi diu exulans morbo perit. **E**utropius li-
bro. iij. dicit q̄ diu exulans apud amternū
morbo perit eodē āno quo hāmbal cū vides-
ret a pruha rege bitimie ad quē fugerat se ro-
māis tradendū venenū bibens ne vniū ro-
māis tradetur mortuus est. **V**alerius autē
libro. v. ca. de ingratis dicit q̄ romā eius cla-
rissima opa etiā muris pensabāt id ē recom-
pensabāt. nā ciuitatis ignobilis r̄ deserte pas-
ludis eū acolā fecerūt. eiusq̄ voluntarij exilij
acerbitatē non tacitus ad inferos tulit. **S**e-
pulerō enī suo sic insepit. **I**ngrata patria ne
ossa quidē mea habes. cineres enī suos nega-
uit sc; roma. quā in cineres collabi passus nō
est. **D**icit autē valerius suū exiliū fuisse volūta-
riū quia videns maliciam accusantiū q̄ eū de
quadā sūma pecunie accusabāt et sepius im-
petebāt. quā debuerat enario tradidisse ut dis-
cebāt. de q̄ loquitur valerius libro. iij. ca. vij.
vñ fm̄ ipm̄. cū quadā vice de ea impeteretur
r̄ndit. **N**ec enī puto eo malignitatis ventum-
ut de mea imno cētia cōqueredū sit. **N**ā cū afri-
cam rotā p̄tā vr̄e subiecerim nichil in ea qd̄
meū diceretur p̄ter agnomē reanū. **N**on me
igit̄ p̄nce non frat̄r meū ahiatice gaie aua-
rū reddiderūt. **S**; vterq̄ n̄m magis muidia
q̄ pecunia locupletior est. **V**idens igitur et
accusantiū malitiā r̄ ingratitudinē ciuū indig-
natus sponte de vr̄e recessit. sicut narrat tit̄
liuius de bello macedonico libro. vij. circa finē
De cuius etiā sepultura dicit ibidē sic. **M**ulta
in scipionis morte. funere. sepulchro in diuisa
trahūt. id est multa quo ad ista tria diuersis
mode sep̄erūt auctores vel narrauerūt hoies
et cui fame assentiā nō habeo. nā aliqui dicūt
eo āno mortuū quo mortuus ē rome delatum
alij vero eū linteris r̄ mortuū r̄ sepultū. nam
in vtroq̄ loco monumēta onduūt et statue.
nā linteri monumētū ē. monumētū q̄ statu a
imposita fuit. quā tēp̄tate dēctā nup̄ ip̄i vi-
dimus. **R**ome etiā extra portā capenā in scipis
onū monumētū tres statue sūt quarū due pu-
blii r̄ lucij scipionū dicūtur. tertia enī poete
Hec ex titō liuiō. **E**t infra. **D**em̄de tūc p̄mū
r̄. sc; post mortē africam. vel post scdm̄ bellū
punicū. vtroq̄ enī mō verū ē qd̄ hic d̄r. **E**t est
sciendū q̄ gallogreci sūt illi quos ap̄lus gas-
lathas vocat. et fuerūt filij galloz q̄ usq̄ ad
greciā. p̄cesserūt r̄ ibi remanserūt. de quibus
iustinus libro. xxiiij. multa sc̄p̄it. et ē galloz
grecia seu galatia p̄uicia quedā alic mioris
fm̄ ysidorū. **E**t ideo h̄mōi luxuriā id ē luxum

deliciarū vocat hic auḡ. luxuriā ahiaticā. **F**uit
enī ahiā mior tante luxurie id ē luxui deliciarū
redita q̄ ip̄a multas gentes corrupit sui imi-
tatione. vñ dicit valerius libro. ij. ca. p̄mō. q̄
spartana ciuitas id ē lacedemoma ligurgi le-
gib; obtempans aliquādiu oculos ciuū a cō-
tēplāda retraxit ahiā ne illecebris eius capti
ad delicanus vice genus platerent. audiēt
enī inde leticiā r̄ immoderatos sūptus et oia
nō necrie voluptatis gr̄ia fluxisse. **Q**uantū
vero ad illud qd̄ tangit hic auḡ. de ista luxu-
ria rome m̄tro ducta dicit valerius libro. ix.
ca. p̄mō sic. **T**urbi autē n̄re sc̄di belli p̄mici fims
et philippus rex macedome d̄uictus licētoz
ris vice fiduciam dedit. vñ titus liuius de bel-
lo macedonico libro. vij. loquēs de exercitu
manlij volscomis qui gallogrecos id ē gala-
thas subiugauit. dicit sic. **L**uxurie peregrine
origo ab ahiatico exercitu inuecta vel muenta
est. inde p̄mū lectos eratos veste stragulatā
p̄ciosam. plagulasq̄ r̄ alia textilia r̄ q̄ tūc ma-
gnifice sup̄lectilis habebātur monopodia et
abacos rōm̄ aduexerūt. **T**ūc psalterie sambu-
ceq̄ r̄ cinnia. alia q̄ ludoz oblectamēta ad-
dita epulis. epule q̄ ip̄e r̄ cura r̄ sūptu maio-
re apparari cepte tūc cocuus vilissimū antiq̄
mancipiū r̄ estimacōe r̄ vsu in p̄cio esse. et qd̄
misteriū fuerat. ars haberi cepta est. vix enī
illa q̄ sp̄iciebātur. semia erat future luxurie.
Hec titus liuius. **V**ocat autē hic auḡ. lectos
eratos. lectos r̄ auratos. vel p̄m aureos. nā
fm̄ huḡ. more eris m̄ter aurū r̄ om̄e metallū.
ab ere aut fm̄ eundē d̄r eratus. **S**tragulū autē
vocat veste diuersoz color. psalterias vocat
instrumenta musica. **E**t infra. **S**; nūc de h̄is
malis r̄ ē. m̄tentio auḡ. in h̄ libro est loqui de
malis pene et nō de malis culpe. ideo excusat se
a p̄secucōe eoz q̄ d̄cernūt p̄d̄cāz luxuriā quā
homo patitur nō m̄tolerabiliter s; libenter. enī
occasione habuit loquendi de p̄dicta luxuria
p̄pter verba salustij. **E**t infra. **L**ata est etiā
illa lex vocata r̄ ē. **S**ic vocata ē lex illa ab eius
auctore q̄ vocatus d̄cūs ē. que iniqua fuit et
gravis. q̄ fm̄ eā si quis haberet tantū filiam
vnicam r̄ nō plures liberos illa filia nō succe-
deret in hereditate. qd̄ videtur iniquū in p̄so-
ms p̄uatis quāuis racōnabilis esse possit in pu-
blicis p̄foms sicut regib; r̄ p̄ncipib;. **C**uius
legis iniquitas p̄; ex filiab; salphaat nūi. xx.
vij. q̄ cū p̄terēs successione p̄ns q̄ absq̄ mascu-
lima. p̄le d̄cessit. r̄ndit d̄ns. istā r̄ postulant
filie salphaat. **H**anc vero legē vocamā suahit
cato censorius i oracōe quadā sic dicit **A**. gel-
lius libro. vij. **D**e hoc dicit titus liuius libro.
xiiij. ab vr̄e d̄dita. q̄ vocatus saxa tribun⁹
plebis legē illam tulit. **S**uahit vero eā marc⁹
cato cuius extat oracō. **A**. gellius vero libro. i.
caplo. xxij. de hac lege sic dicit. quid vtilius
plebiscito vocatio. de cohercedis mulierū he-
reditatib;. **B**tus autē gregorius libro. xxxv

moralium. vñ inquit vite veteris nō habebat.
ut hereditate femie inter masculos sortirent.
q̄ legis seueritas fortia eligēs. infirma cōs
nēs districta potius studuit q̄ benigna san
tare. **Et infra.** Bellis tantū mō fortis rē. hie
sciendū ē q̄ post scdm bellū punicū hinc dū
nūo secutū est bellū macedonicū p̄mū contra
philippū regē macedonē. nō quidē cōtra phi
lippū p̄mū alexandri magni. q̄ diu ante mor
tuus fuit. s; cōtra philippū aliū q̄ in scdo pū
co bello hāmbali cōtra romanos p̄misi auxi
lium. quo dūcto et quo ad philippum bello
macedonico p̄mo hinc. secutū est bellū siriā
cum cōtra antiochū regē siriē. et eo dūcto se
cutū est bellū merito s̄m orosū inter bella ma
xima referendū inter scz macedonicū. **Scdm**
cōtra pleum filiū philippi regis macedonū su
pradicti patre suo dūcto. dūcto autē pleo
r̄ capto. secutū est bellū cōtra celeros in hy
spama romanis mims terribiles. nam metus
eorū ita romanos inuāsit. ut nō esset aliquis q̄
miles vel legatus auderet in hispaniā ire. n̄
q̄ publius scipio q̄ postmodū dicitur ē africa
nus posterior. se ad eundū vltro obtulit. **Ve**
mens autē i hispaniā maximā gentū strages
fecit. **Secutū** est deinde terciū bellū punicū.
Preter dicta vero bella q̄ famosa r̄ notabilia
fuerūt. habuerūt etiā romani inter scdm r̄ ter
ciū bellū punicū bella alia cū diuersis gentib;
multa scz bellū ethiopicū. hystriacū. gallogrecū.
illiricū r̄ macedonicū terciū. s; omnia fuerūt lō
ge ab vrbe. **Et infra.** **Dom** autē mille r̄ mil
le enī id est valde multe. p̄ iam sup̄ de scipio
ne africano sup̄iore. **Et** idē etiā apparēt in fra
tre suo scipione ahanico. q̄ etiā sic narrat vale
rius libro. v. dūcta asia r̄ p̄lo romano adie
ta tanq̄ sur pecunie publice id ē reus pecula
tus in carcerem duci iussus est. nō enī talia po
tūissent tātis viris infere sine magis et mul
tis discoridijs in ciuitate. **Et infra.** **Sed** vlti
mo bello pūico r̄. vltimū bellū punicū fuit
terciū de quo narrat orosius libro. iij. q̄ anno
ab vrbe dūcta sexcentesimo scdo lucio censo
rio et marco manlio consulib; terciū bellū pū
icum exortū est. **Cū** enī censeret senatus cartaginē
delendam p̄fecti in africa cōsules. et scipio tūc
tribunus militū p̄p̄ vlticā castra tenuerūt vbi
cartaginensib; ad seruatis iussisq; ut arma
et naues traderēt. tanta vis armorū repente
tradita est ut facile ex hīs tota africa arma
n̄ potūisset. arma vero suis iā traditis iussu
vrbe relicta recedē p̄cul a mari. x. milib; pas
sū. tūc dolore r̄ desperationē cōtulerūt. aut des
sensum ciuitatē. aut eū ea sepeliendi. duos er
go hasdrubales scz duces sibi eligūt. et arma
facere aggressi sūt. eris ferriq; inopia; auro
et argento suppleuerūt. **Cōsules** igitur cartagi
nē statuerūt cuius muri. xxx. milia passū tes
nebat. **Consules** igitur quāuis aliquā p̄em
mun diruissent. tñ a cartaginensib; victi r̄ res

3
pulsi sūt. quos fugientes scipio defendit repul
sis cartaginensib; intra murū q̄ cōsules inseq;
bātur. quatuor tñ ānis defensa ē ciuitas cōtra
romanos. postmodū vero āno. iij. huius belli
scz ab vrbe dūcta sexcentesimo sexto r̄ quinquā
gesimo post scdm bellū pūicū publius scipio
delere cartaginē molitus dū cōtinuis sex die
bus et sex noctib; pugnatur. vltima despera
tio cartaginenses ad dūcōem traxit petentes
ut saltē eis seruire liceret. quibusdā eorū ciui
tate egredientib;. quibusdā vero se sponte in
ignē p̄icientib;. quibusdā vero se de alto p̄ci
pitantib; capta est ciuitas et mēsa. arsitq;
. xvij. dieb; cōtinuis. dirupta est aut cartago
cū omī mirabili lapide in puluere cōmuta
septingentesimo anno postq̄ dūcta erat. **Cau**
sam autē quare romani tantū exarserūt cōtra
cartaginenses illa terciā vice. dicit orosius se
nullā quāuis diligenter querebat inuenisse.
et ideo dicit causam nō ex iniuria cartaginē
sūt. s; ex inconstantia cōp̄sentūz romanorū
ortam ē. tñ de causis illius belli dixi sup̄ libro
p̄mo. ca. xxx. **Et infra.** **Ac** deinde tātis ma
lorū r̄ loquitur hie de malis culpe potius q̄ de
malis pene. ut p̄ in s̄ia q̄uis vtraq; mala sine
secuta. **Quod** vero hie dicit augustus. dicit
etiā metellus in senatu. ut narrat valerius li
bro. vij. ca. ij. scz de securitate quā habuit ro
ma post victoriā quā habuit de hāmbale et
malis ex securitate illa secutis. **De** ista vero ma
teria dicitū est sup̄ libro p̄mo ca. xxx. **Et infra.**
Et hoc toto tpe r̄. **Textus** aug. est hic ob
securus aliquātulū quātū ad exp̄hōem grā
maticalem. nā q̄ hie dicit toto tpe usq; ad
cesarē augustū h; dūgi cū eo qd longe infra
dicetur. bellicas clades r̄. **Et** q̄ multa inter
posuit de cesare augusto. ideo illud tēpus de
quo incepit loqui reperit sic dicens. **Toto** ergo
tpe illo obmitto ex alijs r̄. ut sit ordo cōstru
ctiōnis r̄ intellectus augusti iste. bellicas
clades etiā atq; etiā id est frequēter. et alijs
atq; alijs causis hoc toto tpe scz a cartagine
deleta usq; ad cesarē augustū id ē octavianū
supple factas obmitto. qui scz cesar augustus
videtur omīno extorhisse scz vi armorū abstu
lisse romanis libertatē. non adhuc id est usq;
ad suū tēpus vel iporū id est romanorū opmi
one gloriofam. nō enī ē opinio romanorū aut
fuit q̄ libertas eorū fuerit gloriofa usq; ad tē
pus cesaris augusti. s; potius opimabatur ip
sam fuisse cōtiosam r̄ exiosam ac pene iam
eneruē aut languidā scz p̄ter bella ciuilia. q̄
intantum nocuerūt reipublice. q̄ inter ciues
nec fuit amicitia nec iusticia. **Et** cesar etiā au
gustus vidē etiā ad regale arbitriū cūcta re
uocasse. et quasi morbi da vetustate collapsā
veluti instaurasse. ac renouasse reipublicam.
Ad intellectū vero pleniorē habēdū de istis
sciendū q̄ romanis postq̄ expulerūt reges r̄
inceptorū regi p̄ duos consules videbatur se

habuisse magnā libertatē. sed post delectōem
cartaginē tā horreda insurrexerūt ⁊ tot bella
ciuilia de quibz sup libro .ij. dictum est. et infra
libro isto dicitur. qd cōsules ⁊ mgratus electi
a p̄lo nō potuerūt exequi officiū suū vel si ex-
equēbātur hoc faciebāt partialiter ⁊ timēce
ita qd libertas eorū fuit q̄si nulla. Ita vero ma-
la durabāt usq; ad tēpus cesaris augusti id
est o c̄taviā exclusiue quia scz de iusto antho-
mo ip̄e obtinuit monarchiā id ē solus regna-
uit. Ita qd suo tpe romana respublica regeba-
tur p̄ vnu regem. sic a p̄ncipio vrbis dicitur. ul-
q; ad expulsiōē tarquinij superbi septimij re-
gis romanorū. Et sic iulius cesar p̄us vltur-
pauerat monarchiā q̄ cesar augustus. tñ
qd iulius nō obtinuit eā pacifice. ideo aug. de
ip̄o nō facit mencōē. Cesare augusto regnā-
te vixit roma in maxima pace et triāquillitate
ac iusticia. p̄pter qd dicit aug. qd videtur rē-
publicā instaurasse ⁊ renouasse. Et infra. Et
numantinū fedus scz obmitto. qz nō exp̄mit
ip̄m aug. in speciali. nec etiā misit circa hoc.
h̄ ip̄m in transitu quodā tāgit. quo ad numā-
tinos q̄ hispani fuerūt. tangit hic bt̄us aug.
duo. p̄mū ē de afflictōē q̄ romanos afflixerūt
et federe quodā turpi romanorū de quibz nar-
rat orosius libro .v. qd post vltimū bellū puni-
cum mantinus cōsul romanorū cū exercitum a
pompeio apud numantiā accepisset adeo
infelicitate eis plia gessit ut sup̄ma desperacōne
coactus sit turpissimū fedus cū numantinis
facere. q̄uis ⁊ p̄peius aliud eque iā infame
fedus cū eis dē pepigiss̄. senatus vero fedus
dissoluit ⁊ mantinū dari numātis p̄cepit. qui
nudato corpore manibusq; post tergū ligatis
an̄ portas numātinorū expositus. et ibi sic ul-
q; ad noctē manēs a suis derelictus ab hosti-
bus vero nō susceptus est. Hec autē ciuitas so-
la ut dicit orosius p̄ ānos .xiiij. cū solis q̄tuor
milibz suorū quadraginta milia romanorū nō
solū sustinuit. h̄ etiā vixit pudēdisq; fedoribz
affecta. Et idē dicit florius in epithomate libro
.ij. Sc̄do tāgit hic aug. de quodā augurio
malo ip̄i mantino facto de quo nō facit orosi-
us mencōem. S; valerius libro p̄mo ca. iij.
narrat qd mantino cōsuli in hispaniā ituro hoc
p̄digia acciderūt. Cū enī laumij sacrificare
vellet. pulli cauea emissi in p̄ximā siluā effu-
gerūt. sumaq; diligētia q̄sti repiri nequerāt.
Cū vero a portu herculis nauē conscenderet.
talis vox sine ullo auctore audita ē. Matine
mane. Cū igitur territus ianuā p̄teret verso
itinerē ⁊ ibi scaphā ess̄ ingressus anguis exi-
mie magnitudinis visus subito disparuit. Er-
go p̄digiorū numero nūm calamitatū equa-
uit scz infelici pugna. turpi federe. dedicōne
funesta scz qua derelictus a suis expositus et
deditus ē numātinis. Cū ergo fuerint tria p̄-
digia s̄m valerij. bt̄us aug. solū facies men-
tionē de p̄mo. deridet eos qui talibz augurijs

credūt. Titus liuius libro .lv. solū facit men-
tionē de duobz p̄digijs p̄mis. Et ē sciendū qd
augures qui ex inspectōne volatus. motus. et
vociū auū solebāt diuinare habebāt pullos
auū caueis inclusos et q̄si domesticos quos
q̄nq; de caueis suis emiserunt. vel ostiū cauee
amiserūt id ē aperuerūt ut exire possent. et s̄m
quod exhibāt vel nō exhibāt. et si exhibāt s̄m qd
citius vel tardius. et etiā s̄m qd auolabāt. vel
non. et si auolabāt s̄m qd reuertebātur vel nō
reuertebātur. et si reuertebantur s̄m qd citius
vel tardius de euentu futuro ei q̄ augurē p̄te-
bat cōsulebāt. Notādum etiā h̄ qd aug. hic m-
nuit qd licet alij duces romani male pugnaue-
rūt c̄tra numātinōs. tñ de nullo eorū tradunt
hystorie romanorū qd habuerit malū augu-
riū nisi de isto. et ideo fatuū est qd dicit de ma-
lo augurio facto mantino cōsuli.

Quāuis illud nequaquā tacuerim. In h̄
ca. xxij. obicit bt̄us aug. d̄ns romanorū
quodā malū notabile qd post vltimū bellū
punicū romanos multū afflixit scz bellū mitri-
daticū scz romanorū c̄tra mitridatē regē. cui⁹
solū modo edictū bt̄us aug. hic satis clare
narrat. de quo etiā narrat orosius libro .vj.
causam edicti dicens. qd mitridates rex ponti-
atq; armene post q̄ mcomedē regē bitimie q̄
est quedā ps aspe amicū ppli romanū regno
p̄uare vellet. monuit eū senatus romanus qd
nō faceret hoc. mandās ei qd si faceret bellum
experiretur sibi a romanis inferendū. vñ ve-
hementer iratus bitimā vastauit. et mcomedē
inde expulit. post cū veniss̄ ephesū crudeli p̄ce-
pit edicto. ut p̄ totā asiā muēt ciues romani
quicūq; essent omēs vna die trucidaretur. qd
etiā factū est. nec explicari nec app̄hendi villo
mō p̄t q̄ tūc multitudo ciuū romanorū cesa sit
quis gemitus etiā tūc tam occidendorū q̄ oc-
cidentū fuerit. cū singuli quiq; aut p̄dere in-
nocētes hospites ⁊ amicos. aut picitari ipsi
pena hostiū cogeret̄. postea bellatū ē c̄tra eū
a romanis. et .xl. ānis s̄m orosij durauit bellū
Et idē dicit eutropius. Iustinus vero libro .xxx.
vij. dicit qd per .xlvj. ānos varias victorias
gessit. cū tñ c̄tra sumos imperatores romano-
rum bellauerit. Et infra. Non h̄nt cur isti in
hac causa. scz in h̄ qd xp̄iam auguriū c̄tēnūt.

Sed iā illa mala breuiter ⁊ c.
In h̄ ca. xxij. obicit bt̄us aug. c̄tra deos
romanorū mala quedā grauissima intesta. et
fac̄ in h̄ caplo duo. p̄mo enī illa mala in gnali
c̄memorat. Sc̄do ibi. nāq; anteq; se aduersus
romā sociale ⁊ c. p̄digia q̄ mala illa p̄cesserat
explicat. Tangit autē tria mala id ē tria bella
intesta grauissima scz ciuile. sociale ⁊ huile.
De bellis ciuilibz dictū ē sup̄ libro .ij. et ampli⁹
dicitur p̄ximo caplo et seq̄ntibz. Quātum
vero ad bellū sociale sciendū qd bellū sociale
ē: bellū qd gesserūt romani c̄tra latinos q̄ nō
erāt ciues romani. h̄ sociale. nā quāuis s̄biecta

essent romani in romani eos socios suos in
impio uenerunt. de isto bello narrat orosius
libro. v. q. ano ab vrbe condita sexcentesimo quibus
quagies nono. sexto iulio cesare et lucio
marco q. philippus fm eutropiu dicitur est.
adulibz. drusus tribunus plebis latinos oēs
spe libertatis illectos cū nō potuiss̄ explere qd
uolebat in arma excitauit. **I**gitur picenses.
nestimi marci pallini. maruhm sammites. luca:
m. gau. huiū p̄tores legatū ad se missum a se
nato apud esculū occiderūt. statimq. clausa ci
uitate omēs ciues romanos iugulant. **E**t sic
dicit orosius continuo sequuntur illa prodigia q.
aug. hic dare p̄mit. **S**ecutus est g. bellū gra
uissimū qd habuit plia multa valde. in qbus
duo cōsules rōnoz. uidelz rutilus r portius ca
ro occisi sūt fm eutropiu. **E**t qnq. quidē latini
uicerunt. qnq. romani. interfectis ab vtraq.
p̄te multis milibz. nā cū bella ciuilia r socialia
fere eodē tēpe essent. q. nōdū expleto bello
sociali orta sūt bella ciuilia. dicit eutropius
libro. v. q. bellū ciuile r sociale qd etiā ytaliciū
dicitū ē p̄ dēcē ānos cōtinuata sūt. **C**onsp̄s̄erūt
aut vltra centumquingenta milia hoim scz
romanoz fm orolu viros cōsulares. xxiiij. vis
ros p̄orios. viij. **E**dilicos. lx. senatores vero
fere duccētos. **I**n etiā dicit eutropius addēs
q. tot ut p̄missum est interfecti sūt absq. inu
meris totius ytalie pplis q. passim sine cōfides
rāone delati sūt. **D**e bello vero suili dicitur in
fra caplo. xxvj. huius libri. **E**t infra. **S**ocias
le latinū id est latinū.

Riciū autē ciuiliū maloz fuerūt rē. **I**n h
caplo. xxiiij. incipit bt̄is aug. obicere contra
uos romanoz mala ciuilia. et tractat in hoc
caplo de quadā sedicōne in vrbe suscitata per
tribunos plebis scz duos graccos q. fuerunt
fratres r successiue non simul fuerūt tribuni
plebis. hāc autē sedicōem dicit hic aug. fuisse
miciū maloz ciuiliū. nō q. fuerat cā belloz ci
uiliū q. postmodū sequebatur. h. q. inter mala
ciuilia r dissensionē ciuiliū de quibz in hoc loco
incipit agere. ista sedicō fuit prior tpe. et cito
post eā extinctā sequebatur bella ciuilia que
ciues romani cōtra cōciues gesserūt. **A**d mel
lechū vero eoz q. hic dicitur notanda sūt ea
q. sup libro. ij. ca. xxj. de ista sedicōe graccoz
narram. **E**st autē h. sciendū q. q̄uis isti gracci
p̄ se r p̄ p̄lo cām iustam cōtra nobiles p̄tens
drē. in mnis sedicōse et ad p̄pore hinc q. p̄
tendebāt negociū agebāt. **E**t id eo sicut nar
rat valerius libro. viij. ca. ij. senatus prudens
ter tyberiu graccu tribunū plebis agrariā les
gemid ē de distribucone et diuisione agroz
p̄mulgare ausū morte multauit. et tñ fm les
gem eius ut p̄ triuuiros agri virtam id ē fm
particōnes viriles diuidētur censuit. siquidēz
grauissime sedicōis eodem tpe r auctore et
cām sustulit. **S**olebant enī agroz diuidē rē.
Hic sciendū q. captis hostiū ciuitatibus et

expulhis aut interfectis ciuibz vel agris r pos
sionibz alio mō puatis nobiles sepe agro
illos sibi reauerūt. qd videbat plebi iniquū
et iniustū. q. sanguine r labore militū q. p̄ ma
iore p̄te de plebe erāt fuerūt agri tales acqui
siti. p̄pter qd uolebat plebs agro tales inter
se diuidi r distribu. nobiles vero h. nolebāt.
vnde sepissime post regū expulsiōē orta est
p̄pter hoc dissensio inter p̄res r plebe. ut patz
p̄legēti titū lūiū de origine vrbis a scdo libro
et vltra. **E**t infra. **P**ost gracci alterius intē
fectōnem lucius optimus rē. de hoc narrat oro
sius libro. v. q. optimus cōsul de quo sup libro
scdo. ca. ij. feci mencōnem. sicut in bello contra
amicos gracci fortis fuit. ita in inquisicōe eru
delis. nā plus q. tria milia hoim supplicis nec
cuit. **E**x quibz plurimi nec dicta causa id ē nō
auditi in iudicō innoctes interfecti sūt. et sic
narrat valerius libro p̄mo ca. iij. optimus cō
sul caput gan̄ gracci a quodā familiari ip̄ius
gracci auro equali pondē emptū r pilo affixū
fecit p̄ vrbe ferri. **E**t infra. **O**ccisus ē cū libe
ris marcus fuluius rē. dicit orosius libro. v. q.
graccus cū fuluio ingenti agmie stipatus ca
pitoliū ascendit. ubi cōtio agitabatur id ē ubi
erāt p̄res cōgregati ad tractādū r cōsultādū
de negociis. et dato signo ad bellū. iste fulu
que orosius flacchū fuluū appellat duobz fi
liis suis armatis cinctus iamū tanq. arcē oc
cupauit. ubi cōtra dēciū brutū virū cōsularēm
obstinatissime pugnauit. postmodū vero cū
vno filioz fugies in domū qndā cū fores clau
sissent fracto pariete interfecti sūt. **A**lex etā
filius ciulde adolescens postmodū robore id
ē fuste vel ligno necatus est.

Elegantissime senatus cōsulco rē. **I**n hoc
caplo. xxv. reprobat aug. factū qddam
senatus romani. nā senatus volēs imponere
finē discordiis intestinis statuit q. in loco ubi
fuerit strages ciuiliū facta in sedicōe graccoz
fieret templū deē cōcordie ut scz dea cōcordia
reduceret ciues ad cōcordiā et in cōcordia te
neret. **I**stud factum p̄mo irridet bt̄is aug.
et loq̄tur promce dices elegati h. factū sena
tus cōsulco. **D**einde ibi. cur enī h. rebz gestis rē.
Istud factū rācoibz reprobat oñdes q. magis
debuissent fecisse templū discordie q. cōcordie
et h. oñdit p̄mo. q. in facto romanoz qd fuit
occasio cōstruēdi nouū templū magis appa
ruit discordia q. cōcordia et q. possz dici q. dis
cordia nō est dea aliqua. p̄bat aug. q. sic. q.
fm labone aliqui dñj sūt mali r aliqui dñj boni.
Et videtur sup h. causam h. dīcedi. q. vide
rat rome templū febris. sicut templū sospita
tis r salutis. **S**imiliter etiā viderat tēplū bel
lone sicut r templū pacis vñ q. viderat tēpla
dearū inter se cōtrariarū. ergo eodē mō cū dis
cordia r cōcordia sint cōtrarie. ita d. discordia
credi dea sic cōcordia. **D**e ista distincōne deoz
quā facit labeo dixi sup libro. ij. ca. xiiij. de deo

etiā febre dixi ibidē. ¶ De inde ibi. p̄culose
itaq; romam. p̄mit aliā racōem ad p̄bandū
q; romam debet fecisse edē de discordia et
facit racōem in im̄ionē romanorū. Dicēs q; h
tanta dea sicut est discordia est offensa ciuita
ti multū posset nocere sicut patuit in excidio
trope. nā ira illius dea fuit p̄ma causa excidij
trope. ergo expediuisset romanis q; fecissent
sibi templū. Tangit uero hic aug. fabulam
quandam quā narrat helimandus scz q; iupis
ter cū thxide amaret. p̄hibitus est a p̄thone
quē generaret qui ipsū a regno expelleret. iupis
ter ergo p̄suasus dedit eā vxorē peleo q; fuit in
peloponensio rex. frater autē esoms patrius
iasonis quorū nuptijs interfuit cū om̄ib; dijs
et deab; excepta discordia q; p̄hibita ē adesse
q; irata p̄mū aureū in medio triū dearū scz ius
nomis. palladis. et veneris iecit sic inscriptū
pulcherrime donū. ille de forme pulchritudine
credētes iouē iudicē elegerūt. q; eas ad paris
tem. scz alexandrū filiū p̄am trāsmisit q; uenerē
alijs p̄fecit. Ex peleo autē et thxide natus est
achilles. Sciendū ē autē q; fm̄ fulgētū p̄ has
tres deas intellexerūt potē tres vitas scz per
uenerē vitā voluptuosam. p̄ unonē vitā acti
uam. p̄ palladem vitā crepla tuā. Ideo uero
inter eas iupiter dicit nolle iudicare. sed iudiciū
paridi cōmisse. q; deus reliquit iudicō hōis
ut ipse quā istarū uoluerit alijs p̄ferat. paris
uero p̄tulit uenerē. vñ rapuit vxorē mēne
lai. Alia uero fabula de ista materia ficta est.
quā posui sup̄ libro p̄mo ca. iij. Et infra. ¶ Et
tū minimū bonorū malorūq; r̄ h̄ ondit aug.
efficaciam racōnū suarū. q; cultores deorū et
malorū siue obmiserunt colere deas p̄dcās scz
discordiā et discordiā r̄p̄posuerunt eis deā febrū
scz febrē. et deā bellorū scz bellonē. de istis deab;
nō est dubiū quā ab eis colantur et habuerint
tēpla sua in roma. siue etiā deas cōcordiam et
discordiā coluerint nō p̄nt euadere qōem q;
oritur ex dea discordia et discordia. vtrū scz vtra
q; coli debeat. q; si nō colāt vtrāq;. h̄ vñ t̄m scz
discordiā ostensū est q; hoc sit irracōnabile. Si
uero colant vtrāq;. adhuc nō euadūt. q; ex
quo vtrāq; colūt nō debet discordia ab eis dis
cedere et discordia remanere. cuius oppositū
patuit in effectu. nā discordia post cōstructionē
tēpli noui p̄duxit rōnos usq; ad bella ciuilia.

Preclarū uero sedicōnis obsta
culū r̄c. In h̄ ca. xxvj. ondit bt̄is aug.
q; cōstructionē edis discordiē fuit inutilis. nec cō
secutus est senatus ex ea. hoc qd̄ intēdebat.
Intendebat enī q; edes illa fuisset sedicōnis
future obstaculū id ē impedimētū. vñ iudica
uerūt eā tanq; testē necis græcorū id ē p̄mis
sionis eorū q; sedicōnes amouerāt. cōcionātib;
id ē alloq̄ntib; p̄sim obicere ut scz metu p̄ces
tentis pene cauerēt a sedicōnib;. augustinus
uero in hoc q; dicit obstaculū p̄clarū loquitur
p̄romē. q; enī nō fuerit p̄clarū nec uile p̄bat

ex hoc q; post cōstructionē illius edis secute fuit
plures discordiē et dissensionē ciuū q; an nō
fuerat. Et infra. ¶ Lucius saturnus tribunus
r̄c. de isto saturno lucio et gaio fulio p̄tore q;
etiā dictus est gaus glauca narrat ozonius
libro. v. q; anno ab urbe cōdita sexcētesimo q;
dragesimo quīto. scz post interfectōem vtriusq;
q; græci. nā interfectō posterioris græci fuit
āno sexcētesimo uicesimo septimo. lucius saturnus
quīto metello numido viro sane p̄mario
a cernimus inimicus ip̄m creatum censorē de
tomo sua p̄tractū et in capitolij fugientē ibi
tem obsedit cū manu armata. S; saturnus
indignacōe equitū romanorū inde deiectus ē
et plurima an capitolij cedes facta. postmo
dū saturnus et gaus glauca fraude gari mar
rij tūc cōsulis id ē de cōsilio eius anouit q; tribu
natū petiuit eodē tpe quo saturnus occide
rūt. Seq̄nti anno marius sexto cōsul creatus ē
et gaus glauca p̄tor et saturnus tribunus
plebis. q; tres cōspirauerūt cōtra metellū sup̄di
ctū ut in exiliū mittētur. Dicta est g; sibi dies
in qua defenderet se cōtra accusatores suos. a
iudicib; q; erat de eadē cōspiracōne. et p̄ scelus
damnatus ē in exiliū. cū totius urbis dolore.
Idē saturnus postea timēs ne mennius me
tellus vir acer et integer cōsul fieret cōtra sedi
tione eū fugientē interfecit ip̄m interfecit. Cū
autē p̄ tot malis senatus r̄p̄s fremēret. mar
ius cōsul totā sedauit turbacōem. deinde sa
turnus cōtionē in domo sua habuit. ubi ab
alijs rex. ab alijs impator appellatus ē. super
quo marius indignatus cōtra ip̄m plū fieri
ordinauit. et potas mario munere saturnus
pulsus in capitolij fugit. bellū igitur in audis
tū capitolio factū ē h̄ridū. Saturnus uero
palā clamabat mariū fuisse auctōrē oim̄ mos
tionū suarū. Cū autē saturnus in curiaz cōs
fugiss; effractis hostijs ibi interfectus ē. gas
ius uero glauca extractus de domo claudij oc
ciscus ē. De marco uero druso q; r̄ liuus appel
latus est et cōtuit latinos ad rebellandū. et
fuit mētor bellī socialis dixi sup̄ libro isto ca.
xxij. fuit autē uir maxime sup̄bie. nā sic nar
rat ualerius libro. ix. ca. v. ip̄e cōsulē romanorū
lucij philippū. q; ip̄m cōcionantē interrūpat.
oborta gula p̄ clientē suū nō p̄ publicū mis
istrū tanta uolentia in carcerē egit. ut san
guis multus de narib; eius flueret. Alia uice
cū senatus misisset ad eū ut ad curiā ueniret
quesiuit q̄re nō potius ip̄i ueniret ad eū qd̄ et
fecerūt. Dicit autē aug. hic q; ip̄e fuit diu post
saturnū et gāiū fuliū. nā ip̄i ut dcm ē sup̄ fe
cerant sedicōem ab urbe cōdita anno sexcētes
mo q; dragesimo quīto drusus uero bellī socia
lis mētor fuit anno sexcētesimo quinquages
monono. et sic interuenerūt āni. xiiij. De bellis
autē socialib; dixi sup̄ ca. xxij. Et infra. ¶ Vels
lū deinde huile et bella ciuilia r̄c. hic sciendū q;
lic; bella ciuilia fm̄ ozonij libro. v. durauerūt

xl. annis. tñ bellū vnū ciuile videlz inter fillā
et mariū de quo in sequētibz capitulis tracta-
tur p̄cessit bellū huile vnū scz qđ gesserūt gadi-
atores. Sūt autē gladiatores qđ in spectaculis
admittē vel cū bestiis pugnat. tñ bellū huile
qđ fuit in sicilia p̄cessit bella ciuilia. ut p̄ p̄oro
hum libro. v. **Q**uātū vero ad bellū huile qđ
mouerūt gladiatores narrat valerius libro
.v. qđ āno ab vrbe d̄dita. sexcētesimo septuas-
gesimonono. lucino ⁊ cassio d̄sulibz gladiato-
res. lxxiij. capue effraeto ut dicit eutropius lus-
to. quē fm orohū lētulus ibidē celebrauit dif-
fugerūt. qui statū d̄stituit sibi tribz ducibz scz
spartaco trace id ē de tracia ⁊ duobz gallis scz
crisso ⁊ umouiano monte vesibū occupauerūt
Inde vero erūpentes castra p̄oris scz elodij
qđ eos in monte obsederat expugnauerūt et
ip̄o fugato oia rapuerūt. **U**nouianus tñ vnus
ducum interfectus fuit i bello. **A**lij duo post-
modū i breui tpe sibi agmīa ingēna colleges
rūp̄ta qđ crissus qđ gall⁹ erat h̄ret. x. milia. **A**l-
ter vero dux scz spartacus qđ fuit de tracia. xxx.
milia. **D**einde cū cedibz. incendijs rapinis. et
stupris omīa impleret. ita ut mulieres alique
violare seip̄as occiderēt. missi sūt contra eos
gelius ⁊ lentulus d̄sules cū exercitu. **G**elius
vero crissum acerrime pugnatē opp̄sit. lentu-
lus vero supatus a spartaco fugit. postmodū
ambo d̄sules cōtra spartacum simul pugnaue-
rūt ⁊ accepta graui clauē fugerūt. postmodū
spartacus gauī cassiū p̄cōsulē in bello occidit
tantus vero metus ciuitatē inuasit q̄ntus s̄b
hambale inuasit. **S**enatus tandē crissum cū
legiombz d̄sulē. et cū nouo suplemēto militū
cōtra spartacū misit. qđ mox ut fugitiuoz pugnā-
m̄st. sex milia eoz occidit. et nongentos ces-
pit. postmodū p̄us qđ spartacū bello aggres-
suerat. auxiliatores eius gallos ⁊ germaos
supauit occisis eoz ducibz. cū alijs. xxx. milis
bus. nouissime autē cōtra spartacū disposita
acie pugnans. lx. milia de suis occidit. et. vj.
milia cepit ip̄o spartaco interfecto. **C**eteri ve-
ro qđ fugerunt diligēter p̄ diuersos q̄nti ocahi
fuit. **D**urauit hoc bellū fm eutropiū tribz ānis
cū calamitatibz italie. finē vero accepit i apu-
lia. **D**e hoc bello exp̄sius loquitur infra bt̄is
aug. libro. iij. ca. v. **I**stud ḡ bellū orohus sus-
gituoz. aug. autē vocat huile. qđ fugitiuū dicūt
solūmodo sui qđ d̄nos suos fugiūt. nā ⁊ filius
q̄ms p̄rem fugiat non d̄r fugitiuus h̄ fugiēs.
De isto vero bello dicit floruz in epithomathe
libro p̄mo sic. bellū spartaco duce d̄citatu qđ
nomine appellem nescio. quippe cū serui milis
tauerūt ⁊ gladiatores impauerūt. illi m̄ime
fortis hoies. **D**e bello vero huili qđ macedo-
niam repopulauit narrat orohus libro. v. qđ
āno ab vrbe d̄dita sexcētesimo septuagesimo
quarto. claudius scz appius fortitus bellū ma-
cedoniciū varias gentes qđ rodopis montibz
circūfise sūt id ē habitauerūt in circuitu eoz

ad loca illa fugiētes fm eutropiū libro. vj. et
macedoniā crudelissime p̄labātur pellere de
macedonia misus ē magm̄q; se maloz molis
bus obiecit. vñ curis circūseptis insup et ins
firmus interijt. cui successit stritomus. qđ gen-
ti illarū v̄m d̄dmās ad alios arma d̄uertit.
Sed fm eutropiū postmodū a luculo expus-
gnate sūt. gētes vero ille tā crudeles in capū
uos erat. ut cū poculis id ē vasis ad bitendū
indigeret. raptis hūanoz capitū ossibz crues-
tis et adhuc capillatis ac nondū b̄s extracto
cerebro sine horrore tanq̄ veris poculis vterē-
tur. hoc bellū aug. vocat huile. qđ p̄us subiecti
erāt romans et dum essent indignissimi q̄li
fui habebātur. **D**e bello vero isto p̄ qđ fuit an
bellū gladiatoz. vj. ānis respiciēdo ad ānos
quibz cōtingerit sup̄ exp̄sios. **D**e bello vero
huili quodaz in sicilia narrat orohus libro. v.
qđ in sicilia iā interfecto gracco vno. orta est
belli huilis cōtagio. nā in sicilia p̄iso d̄sul. ma-
mertū expugnauit vbi octo milia fugitiuoz
interfecit. quos autē cape potuit patibulo affi-
xit. **C**ui succedēs rutulus d̄sul taurominiū ce-
lēnā firmissima fugitiuoz p̄fidia bello cepit
et ibi plusq̄. xx. milia suoz occidit. quibz par-
cendū a d̄nis suis fuisse. m̄i m̄solecentibz suis
ferro obuiā iretur. h̄c autē cōtagio multas late-
p̄uicias infect. nā et m̄turms. ccccl. in erus-
cem acti. et misse ad. vj. milia suoz a quito
metello et gneo huilio scapione opp̄sa sūt. **I**n
metellis qđ athmēsiū de tumultus huilis. ab
eraclio p̄tore discussus ē. **I**dē apud delon eos
tigit. **D**iscordat tñ orohus ab augustmo quo
ad tpus. qđ fm orohū istud bellū fuit an bellū
seruile in macedonia. aug. vero vidē sentire
qđ fuit post illud. **D**e bello piratarū narrat
eutropius libro. vj. qđ durate adhuc bello mis-
tridatico pirate oia maria infestabant ita ut
romans toto orbe victoribus sola nauigacō
tuta nō esset. **Q**uare bellū cōtra eos gneo pom-
peio decretū est. qđ inter paucos menses mgē-
ti felicitate ⁊ sceleritate finuit.

Quōd vero marius ciuili sanguine ⁊ c. In
h̄ caplo. xxv. ondit bt̄is aug. qđ d̄stru-
ctio edis d̄cordie de qđ sup̄ ca. xxv. huus d̄cm
fuit erat oino inutilis. p̄ discordias qđ apparue-
rūt in bello ciuili fillano scz hille cōtra mariū. **E**t
ondit in h̄ ca. magm̄itudinē discordiarū illas-
rum p̄ mala qđ gesta sūt mario p̄ualere in vrbe
Ad intellectuz vero huus capli diligēter no-
tāda sūt ea qđ sup̄ libro. ij. ca. xxij. de filla ⁊ ma-
rio narraui. **E**t verbis tullianis id ē tullij
qđ in inuectiua tercia in catilmā dicit qđ supas-
uit poste a. cinna cū mario scz post fugā. qđ post
qđ fugerat reuersus est romā et cinne d̄sul so-
cietate scelerū d̄mctus est. et fecerūt crudelis-
sima ut sup̄ libro. ij. ca. xxij. narraui. de quibz
tullius ibidē facit mencōem. **D**icit autē aug.
cinnam cū mario supasse nō qđ supauit fillam.
qđ absens tūc erat. h̄ qđ supauit fillanos id est

hille adherentes quos reperit. Et infra. **A**lt
et lucanus sc; libro .ij. pene post principiu. ubi
pmitit immediate sic. Dūq; nimis iā putrida,
membra recidit. et statim subdit. Excessit me-
dicina modū. Hoc dicit lucanus. qz hilla pro-
pter crudelitatem marij. qz totam rempublicam
tam peste corruerat fuit rogatus a senatu ut
romam veniret ad saluandum rempublicam
et patriā. et ideo venit sicut medicus ad mfr-
mum portans ferrum ad secandum. et si medi-
cus fecerit membrum sanū iam medicina exce-
dit modum. Et sic fecit hilla interficiendo m-
differentes nocentes et innocentes. et ideo ad-
dit lucanus nimiumq; secuta est qua morbi
duxē manus. id est manus secans nimis secu-
ta est pviā p quam duxē morbi qz psequēto
morbos id est nocentes vel sceleia nimis p-
pitāter et indeliberate egit. nō discernēdo in-
nocentes a nocentib;. Et addit lucanus. Pes-
sere nocentes. si cū iam soli possent superesse
nocentes. dicit h lucanus. qz iā ppter crudeli-
tatem hille et sibi adherēnum omnes hillam et
fecti sunt nocentes. soli hillam id est hille ad-
herentes poterant superesse qz omnes alios volu-
it interficē imo et multos p-
tis sue interfecit se-
cūdam ozonium. Et sicut dicit valerius libro
.ix. etiam adūsus muliēs gladios distinxit
Tūc sicut dicit lucanus huius dabatur licētia
occidēdi dnos et huius p-
rem et cuilibz licētia oc-
cidēdi quē volebat. Et infra. **C**aput octa-
uij dfulis ponētur in rostris et c. Rostra fuerat
qdam locus in vrbe ubi forū erat sc; in campo
marcio q a rostris nauium aureis quas rōm-
ceperāt quibz locus ille emptus fuit et q ec ibi
affixa erat in signum victoziarum sic dicitur
est. fuit aut huius valerij li. ix. ca. v. ppe locum
curia hostilia sc; curia ubi tribum plebis has-
buert concionē plebis. et tractatus suos cum
plebe. Pncipalis vero curia sc; patrum fuit in
capitolio. Idē autem locus qui dicitur rostra
ali qndo dicitur prostra. Ibi ergo tanquam
in loco multū frequentato positū fuit caput
octauij dfulis. vt a multis vidētur. Fuerunt
autem huius ozonium libro. v. octauius consul
cum cinna. h cinna fouit pte marij quā octa-
uius sectabatur. ppter qd cū sextorio q erat
marianus octauius adiuncto sibi gneo pom-
peio confligit vt s libro. ij. ca. xv. dixi. fuit
aut octauij interfecit qn ipso deuictū ex-
ercitu suo et a iamelo depulso cum et marius
in vrbe recepti sunt. huius titum luuium. Caput
vero eius p rostris exponitur. sicut narrat flo-
rus in epithomate li. tercio. Et infra. **C**esar
et himbria. De isto cesare dicit valerius libro
.ix. ca. ij. qz marius gan cesaris dfularis et cēs-
forij viri nobilissimum corpus ignobili serui-
a trucidauit apud sediciohissimi et abiectissi-
mi hois cuiusdā bustū id ē sepulcrū. Hic autē
cesar nō fuit ille magnus cesar q postmo dū fu-
it imperator nam iste dicitur est lucius cesar

fuerat sol eo tempore q incepit bellum socias
le. alius dicitur est gams iulius cesar. Quan-
tum vero ad himbriam sciendum est q vnus
erat himbria qui erat ex pte marij de quo dixi
supra li. isto ca. vij. et de isto narrat ozonius
libro sexto. qz apud tiatiram cum ab exercitu
hille obfidētur desperauit et in templo esculapij
se occidit. Alter vero himbria erat de pte hille de
quo hic fit mēto. et de q nusquā alibi legi. Et
infra. **D**uo crassi p et filius et c. de isto narrat
lucanus libro. ij. qz interfecti sunt a himbria q
fuit de pte marij quos occisos fecit lacerari.
Dic autē lucanus trūcos id ē trūcatos lacerauit
himbri crassos. de huius narrat florius in abbre-
uiatione titi limij sic. Crassus filius ab equiti-
bus himbrie occisus est p crassus ne quid in-
dignū virtute sua pateretur. gladio se transfi-
xit. In epithomate vero narrat idem florius
libro. iij. dicens sic. In penatibus domozū su-
arum trucidantur crassi pater et filius in mu-
tuo alterutius cōspectu. Et infra. **B**ebius
et numitorius et c. De hoc bebio facit lucanus
mentione libro secundo. sic dicens. Cui funera
vulgi flere vacet sc; ex quo satis habent fle-
re funera tam nobilium. Et exemplificat sta-
tim sic dicens. Sicut te sparfum p viscera bebi
innuas inter capentes mēbra corone descriptis
se manus id est vix vacat flere istud. Et infra
Catulus hausto et c. narrat valerius li. ix.
ca. xij. qz quātus catulus cimbrici trūphi cum
mario pnceps a senatu datus id est q fu erat
dful cū mario. qn marius cimbrici et ihueto m-
cosvicit. postea ppter ciuiles dissensionē ab
eodem mario mori iussus id est interfici. st ad
calce et multo igne pcalcfacto cubiculo se ip-
selu pemit. fuit aut alius catulus dux hilla-
nuste quo eutropius libro quāto in fine fac-
tionem. Quē lepidus marianus psecutus est
post mortem marij. S; de illo nō facit hic aug-
mentione h infra ca. xxx. De catulo vero de q
hic loquitur. et de duobus viris sup hic nomi-
natis immediate florius in epithomate libro.
iij. dicit sic. bebiū atq; numitorij p medium
fori vici traxē carnicum. Catulus se ignis
haustu ludibrio hostiū exiit. Et infra. **M**e-
rula flamē. De isto narrat valerius libro nono
ca. xij. ea tempestate lucius comelius merula
consularis et flamen dial is ne ludibrio mfole-
tissimis victozib; esset in iouis sacratio vems
malis etumelic mortis effugit damnationem
sacerdotisq; sui sanguine vetustissimi soci ma-
duerit. Idem narrat florius libro tercio. Et
infra. **I**n iphus autem marij oculis contis-
nuo et c. De h dicit lucanus libro. ij. sic. Innū-
ps mag; perijt. et cito post addit spes vna sa-
lutis Oscula pollute fixisse tremētia dextre sc;
marij de quo ibi loquitur. De hoc florius in epi-
thomate libro. iij. dicit sic. Aucarius ipso vi-
dente mario dfectus ē. qz fatalem illam manū
non potuerat saluanti. Et addit hoc. Tot

senatus funera inter kalendas tidus ianuarij
mensis septima. illa marij purpura id e' d'fula
tus dedit. quod futurū fuit h' anū d'fulatus im-
plestet. **Hec** florū. **Mortuus** autē fuit marius
fm titū iunū idibus ianuarij.

Syllana vero victoria rē. In h' ca. xxviii.
brūis aug. obicit d'ra rōmanos q' d'ftrus
perut edē cōcordie ppter mala d'fco'diarū q'
apparuerit m bello ciuili fillano ipō filla de gre
cia redire i italia. Et pmo tāgit mala q' fas
ta fuit p marianos occasione illius reditus.

Sedō ibi filla victor rē. tangit mala q' facta
fuit p fillam r' h'bi ad h'eres post eius reditū.
Ad intellectū vero huius capli h'c r' pcedē
tis diligēter notāda fuit ea q' de mario r' filla
narratū sup libro. ij. ca. xxij. Ex narratis vero
ibi p' q' filla bis intrauit vrbe r' bis pugnauit
d'ra marianos. In pma pugna fugauit mari
um p'ēm q' fuerat sexies d'ful r' septimū d'fulas
tum ambuit. quē vocat h'ic aug. manū maio
rem. Sedā vero pugna fuit post mortē illius
marij. nā fugato isto mario. filla iuit m grecas
am d'ra mtridatē. et dū e'f'f' abiens ab italia
redijt p d'cū marium r' exercuit crudelitates
maxias. ppter quas redijt filla m italia. Sed
anteq' redijt mortuus est marius iste morte
naturali. et tūc filla bellauit d'ra mariū p'dicti
marij filiū. quē mariū filiū vocat h' aug. ma
riū iuuenē. Et bellauit etiā cōtra alios maria
nos. qui sc' p' p'ē marij fouerūt r' innumerabis
les crudelitates exercuit. nō solū dū iuuenē
re'f'f'ētes sibi. s' etiā postq' obtinuerat victoris
am ut d'c' aug. m pncipio huius capli m g'na
li. et postmodū m isto capitulo exēplificat m
speciali. Dicit autē m pncipio huius capli h'c.

Syllana vero victoria secuta sc' facta crudelia
marij q' secuta fuerat. nō solū tpe s' etiā imita
tione. post tūc sanguinē ciuū quo fuso fuerat
oparata id e' empta. nō multū sanguinē ciuū
fudit anteq' h'et p'f'ctā victoriā ut p' sup li
bro. ij. ca. xxij. **Et** h'imo iā bello inimicij
vinctibz. licet em p'ē mariana deuicta bellū nō
e'f'f' tūc multū adhuc erat supstices de p'ē illa
inter quos r' fillaz adhuc vixit inimicia. cru
delius i pace grassata e' sc' victoria fillana. q'
crudelius se habuit post victoriā q' an. Et ideo
dicit valerius libro. ix. q' m exercēdo victori
as representauit h'ambalē. q' crudeliter v'fus e'
victorijs. Et infra. **T**am etiā post marij ma
ioris rē. loquitur de tpe quo senatus fugerat
ad fillaz m greciā. fuerūt enī marius iuuenis
et carbo absente filla facti d'fules. et multa cru
delia exercuerunt p' apue post fugā senatus.
remanserūt tūc aliqui de senatu. **S**ū orohus li
bro. v. sex narrat occisos aūctate sua dicens.

Damasius p'or mētoze mario d'fule. mu ciū
seuola. carbonē. lucū. domiciū. publiū. antes
stū i curiā q' ad d'fultādū vocatos crudeliter oc
cidit. Propter qd d'c' aug. q' de ipa curia tāq'
de carē p'ducebāt ad gladiū. **Q**uoq' corpa

fm orohū vnco tracta sūt r' m tiberim p'icta

Pat' autē ex d'c'is q' duo erāt carbones. vnus
q' erat d'ful de p'ē mariana. et alter q' erat sena
tor de p'ē fillana q' h' narratur interfectus. De
interfectōne vero alterius valerius libro. ix.
ca. xij. narrat q' m d'fulatu suo tercō iussu pō
pei m siciliā ad suppliciu ductus. perijt a militi
bus de misse id e' humiliter r' flebiliter ut aliu
purgare poss' anteq' expiraret. ut sic diutius
vita plongaret. In purgādo vero aliu mo
ram traxit donec caput eius m sc'dido loco
sedētis abscedēt. Orohus libro. v. d'c' q' pō
peius q' erat fillanus carbonē volente de corica
fugere m egiptuz. ad se m siciliā retraxit. vbi
eū cū alijs locijs suis occidit. Et infra. **M**u
eus seuola pontifex. De isto seuola narrat
valerius libro. ix. ca. xj. q' sibi p' sanctitate
mox digna laudacō reddi non possēt. tūc h'ims
bria sc' marianus laborauit ad h' q' necaret. i
funere marij sc' patris graue sibi vulnus infli
gens. de quo postmodū cōualuit. **Q**uo d'pro
dixit h'imbria se velle seuolā accusare. et cum
interrogaret quid de eo d'cturus e'f'f' h'imbria
r'ndit se sibi velle obicere. q' mims parce telū
m suo corpe recepisset. Postmodū tūc interfe
ctus e' h'c h'ic narrat aug. Cui d'cordat lucan^o
libro. ij. h'c d'c'et. An ipm penitiale id e' interi
orē r' secretū locū edis de id e' velle semp q'
calentes. mactauere focos. puū h' fessa senect^o
sanguis effudit iugulo flammisq' p'cepit. id est
m hoc q' ipse fessus senectute puū sanguis ef
fudit p'cepit tam iugulo q' flammis. q' nō fe
dauit ea multo sanguine. florū i abbreviacōe
etiā h'c d'c'et. Damasius p'or ex volutate. vj.
marij d'fulis cū senatu d'rayisset oēm q' m vr
be erat nobilitatez trucidauit. Ex cuius nūo
quātus mutius seuola pōtifex maxius fugi
ens m vestibulo edis velle occisus e'. De velle
autē r' v'gimbz q' sp' ignē i tēplo suo nutriebāt
dixi. s. libro. ij. ca. xxij. Et infra. **C**orbē de
de filla victor intrauit r' c. de crudelitatez h'ille
q' h' tāgit aug. narrat valerius libro. ix. ca.
ij. videlz q' crudeliter rotā vrbe r' oēs ita
lie p'ēs ciuū sanguis flumibz mundauit.

Quatuor enī legiones d'rarie p'is fidē suam
secutas id e' cōf'edētes de impunitate quā eis
p'miserat m publica villa q' m martio campo
erat frustra m'f'ediaz implorātes occidit iul
fi. lacerata ferro corpa m tiberim sūt p'icta.

Quinq' milia p'nestmox spe salutis eis data
extra mema municipij euocata cū reiectis ar
mis se humi p'strassent interfici r' eorū corpa
p' agros d'f'p'gi fecit. Quatuor milia et septis
gētos dire p'p'cōmis edicto iugulatos m ta
bulas publicas retulit ut habētur memoria
huius facti. De alijs etiā crudelitatez ipius
dixi sup libro. ij. ca. xxij. Quātū autē ad tabu
lam de qua h'ic h'ic mēcō p' btūm aug. narrat
orohus libro. v. q' postq' quātus catulus r'ep
te ndemat fillā de mima interfectōne. filla lucio

Quatuor enī legiones d'rarie p'is fidē suam
secutas id e' cōf'edētes de impunitate quā eis
p'miserat m publica villa q' m martio campo
erat frustra m'f'ediaz implorātes occidit iul
fi. lacerata ferro corpa m tiberim sūt p'icta.

Quinq' milia p'nestmox spe salutis eis data
extra mema municipij euocata cū reiectis ar
mis se humi p'strassent interfici r' eorū corpa
p' agros d'f'p'gi fecit. Quatuor milia et septis
gētos dire p'p'cōmis edicto iugulatos m ta
bulas publicas retulit ut habētur memoria
huius facti. De alijs etiā crudelitatez ipius
dixi sup libro. ij. ca. xxij. Quātū autē ad tabu
lam de qua h'ic h'ic mēcō p' btūm aug. narrat
orohus libro. v. q' postq' quātus catulus r'ep
te ndemat fillā de mima interfectōne. filla lucio

Quatuor enī legiones d'rarie p'is fidē suam
secutas id e' cōf'edētes de impunitate quā eis
p'miserat m publica villa q' m martio campo
erat frustra m'f'ediaz implorātes occidit iul
fi. lacerata ferro corpa m tiberim sūt p'icta.

Quinq' milia p'nestmox spe salutis eis data
extra mema municipij euocata cū reiectis ar
mis se humi p'strassent interfici r' eorū corpa
p' agros d'f'p'gi fecit. Quatuor milia et septis
gētos dire p'p'cōmis edicto iugulatos m ta
bulas publicas retulit ut habētur memoria
huius facti. De alijs etiā crudelitatez ipius
dixi sup libro. ij. ca. xxij. Quātū autē ad tabu
lam de qua h'ic h'ic mēcō p' btūm aug. narrat
orohus libro. v. q' postq' quātus catulus r'ep
te ndemat fillā de mima interfectōne. filla lucio

fo: cidio auctore infame tabulā p̄scrip̄ōnis
indicit. **P**rima p̄scrip̄ō. lxxx. hominū fuit. in
quibz quatuor cōsulares erāt id ē qui fuerant
cōsules vel digni cōsulatu scz carbo marius ga:
ius marius. narbanus. et scipio. et inter eos
ferorius tūc maxime timēdus. **I**te alia p̄scri:
p̄tio cū quingentis hoibz. p̄posita ē. quā cū lullis:
us melil libi. scius legeret. et nomē suū inter
alios vidēs fugere aperto capite voluisset in:
terfectus est. **S**i nec ipis tabulis fides aut
fims videbatur. nam alios quos nō p̄scrip̄e:
rant trucidabāt. alios vero p̄mo occiderūt et
postea p̄scrip̄erūt. **V**n p̄ q̄ de nūo p̄scrip̄ō.
dimeritas ē apud scriptores. nā augustinus
pōnit duo milia. cui cōcordat floruz in epito:
mate libro. iij. valerius vero. iij. c. septīgē:
tos pōnit. orosius vero in vniuerso non pōnit
mī. cccc. et octoginta. **C**ausa vero huius di:
meritatis dicitur infra ca. scz. seq̄nti. **E**t infra.
Quēdā enī sine ferro lamantiū manus rē.
Ite fuit tebius marianus qui fm̄ florū libro
iij. in epitomate sine ferro inter manus lace:
ratus ē. forsitan qz tebius sillanus sic tractus
fuerat ut supra patuit ex lucano ideo sillam
tebiū marianū eodē mō lacerauerūt. q̄ in vin:
dictā mortis alreus. **E**t infra oclis. **A**lius
oculis effossis rē. **I**te sic occisus fuit marcus
marius ut p̄ ex narratis sup̄ libro. ij. ca. xxij.
quē etiā lucanus libro. ij. describit miserabilē
interfectū. **E**t infra. **S**ubuastrate sūt etiā tā:
q̄ velle quedā nobiles ciuitates. **D**ue fuerunt
ciuitates in hispania q̄ p̄ sillanos qz fauerant
marianis r̄ postmodū victis manibus forti:
ter restiterūt fimo scz bello cōtra seroz. a de q̄
infra libro isto ca. xxx. sit mentio destructe sūt
fm̄ orosii libro. v. quarū vnā appellatam vix:
mia n̄ p̄opus euerat. alterā dēcam galagurrē
africanus obfidione diutina capta incendio
deleuit. **E**t infra. **S**na vero velut vnus reus
rē. **I**ta fuit p̄nestē fm̄ lucanū q̄ libro. ij. dic:
sic vidit fortuna colonos p̄nestē suos cun:
ctos simul ense receptos. **E**t de hoc dic̄ floruz
in abbreviācōe titi lūij sic. **S**illa totā italiā
cedibz repleuit. inter quos omēs p̄nestinos
inermes occidi iussit. **I**dem narrat floruz in
epitomate libro. iij. de fulmone ciuitate anti:
qua cuius ciuibz interfectis iussit ciuitatē dā:
natā deleri. **C**ausa vero q̄re omēs p̄nestinos
occidit fuit. qz fm̄ orosii in ciuitate p̄nestē
tenuit se marius immoz cōtra sillam. et ciuitas

Quella p̄re suā fouit.
De rabies exterarū gentiū rē. **I**n h̄ ca.
xxx. d̄pat b̄tis aug. mala ciuilia romanorū
ad mala extranea ondes qz grauiora fuerunt
mala q̄ passi sūt a p̄p̄rijs ciuibz q̄ q̄ vnq̄ passi
sūt ab extraneis. nā q̄ plus nocuerūt vnq̄ v̄:
bi an̄ t̄p̄a vel t̄p̄ibz aug. fuerūt. galli r̄ gothi.
Isti enī ceperūt r̄ intrauerūt vr̄tē et fecerunt
mala q̄ volebāt. nūquā vero alij hostes extra:
nei vr̄tē an̄ t̄p̄a aug. ceperūt. **S**i plus nocuerūt

ciuibz romanis sillam et mariam q̄ illi. ut au:
gustinus ondit. **Q**uomō vero galli obtinuerūt
ciuitatē narraui sup̄ libro. ij. ca. xxij. **Q**uō
vero interfecerūt senatores narrat titus licius
libro. v. de origine vr̄bis. videlicet qz in stante
aduētū galloz cū romani desperarēt se posse
ciuitatē defendē ordinauerunt qz iuētus ro:
busta esset in arce capitolij ad eius defensionē.
seniores vero remanerent in domibz. **S**enato:
res q̄ q̄ nō erāt apti ad bellū induerūt se cul:
tioribz vestibz iuxta sue maiestatis decentiā. et
sedebāt sic ornati singuli in domibz suis. ex:
p̄tates galloz aduētū. vinctes autē galli
circuibāt r̄ interficiēbāt illos quos armatos
habuerūt obuā. intrātes vero domos r̄ inspi:
ciētes cū viderēt senes venerāde maiestatis
tanq̄ deos venerabātur eos r̄ recesserūt. **E**rat
autē vnus senex romanus noīe marcus papir:
ius. q̄ cū gallus quidā tractaret barbā indi:
gnatus. baculo quē habebat p̄cussit fortissi:
mo m̄su in capite gallū illuz. p̄ter quē galli
cōmoti p̄mo papiriū deinde alios senatores
ociderūt. **C**ū vero galli diu capitolū obfidis:
sent. tandē recesserūt obfidis vitā soluta cis:
terra q̄ntitate auri quā petebāt. **D**e gothis
vero quō vr̄tē ceperūt et quō p̄ceperūt fugiē:
tibz ad ecclias v̄bi tā p̄sone q̄ bona eoz salua
erāt. et quō etiā iussit a sanguine abstinerē
narrāui sup̄ ante p̄ncipiū libri. **D**e sillā vero
quō intravit bis ciuitatē. et quō mariuz p̄ma:
vice fugauit et quō mariuz postmodū rediit
et quas crudelitates v̄terqz exercuit. narraui
libro. ij. ca. xxij. et etiā p̄ in libro isto. capitulo
xxvij. et xxvij. **D**e mutio vero secūla pō:
tifice quō interfectus fuit p̄ i p̄cedēti ca. **O**cci:
sus enī fuit in tēplo vr̄ste in quo erat fata ro:
mana id ē palladiū r̄ sacra palladis q̄ dicūt.
fata romano v̄sē p̄us. erat troianorū de quibz
dixi supra libro p̄mo ca. ij. et libro isto capitulo
xxvij. **D**e duabz vero tabulis cōtinētibz
noīa p̄scrip̄ō. q̄ scz sententiā erant hostes rei
publice et p̄pter hoc erāt p̄scrip̄ti quos licebat
cuilibet occidere impune dēcō ē in p̄cedēti ca.
Et innuit hic b̄tis aug. qz erāt plus q̄ due
tabule q̄ cōtinēbāt mores innumerabiles et
p̄pter h̄ vidētur aug. orosius r̄ valerius dis:
cordare ut dixi in p̄cedēti ca. cū tñ non repu:
gnēt sibi inuicē. qz de diuersis tabulis loquūt.

Qua igitur fronte q̄ corde rē.
In h̄ ca. xxx. muchit b̄tis aug. cōtra ro:
manos qz xp̄ianis imputabāt mala sua. cū tñ
mala ip̄oz ciuilia fuerunt multo maiora q̄ aliis
qua q̄ passi sūt t̄p̄ibz xp̄ianis. mala enī illa fus:
erūt longe an̄ aduētū xp̄i. nā p̄mū bellū ciu:
ile fm̄ eutropiū fuit bellū inter mariū r̄ sillam.
licz p̄cesserunt alia multa mala r̄ magna puta:
sedicōes graccoz r̄ saturnij. et interfectōes
eoz cū multis alijs ut supra patuit i h̄ libro
hoc autē bellū incepit fm̄ orosii anno ab vr̄te
condita sexcentesimo sexagesimo sc̄cō. **C**esar.

vero augustus incepit regnare ano ab vrbe
adita septuagētesimo octavo. Cuius anno xliij.
xps natus ē et p̄ dñs istud bellū civile fuit añ
natiuitatem xpi circiter xciij. āms sc; fere cē
tum āms. facit aut aug. in hoc ca. duo. p̄mo
eni muchit aug. cōtra romanos p̄pter mala
ciuilia supius in hoc caplo recitata. Secō ibi.
inde r̄ p̄p̄ij r̄c. recitat mala alia nō solū ciuī
lia s; etiā plus q̄ ciuilia. **Ad** bella sertorij et
catilinae r̄c. **I**sti sertorio tradidit marius vnā
p̄te exercitus ut patuit supra libro. ij. ca. xxij.
Postmodū fuit a silla p̄scptus. ut dixi sup̄ li
bro. ij. caplo. xxvij. De quo narrat orosius li
bro. v. q̄ cū esset vir uolo atq; audacia potens
silla fugiens de africa venit in hispaniā. vbi bel
licosissimas gētes in armā citauit. aduersus
quē duo duces metellius sc; r̄ domitius sunt
missi. quorū domitius ab herculeio sertorij du
ce opp̄ssus est cū suo exercitu. metellius uero
multis pl̄ns fatigatus hostes etiā fatigabat
donec p̄p̄ij castris lociatus esset. p̄p̄ius cōtra
ēto exercitu lauronē ciuitate; quā sertorius
expugnauit uolēs defendere s; nō ualēs aufus
git. Sertorius captā ciuitate; cruentissime depo
pularis ē. **H**abuit aut p̄p̄ius triginta milia
peditū et mille equitū. Sertorius aut. lx. mis
lia peditū. et octo milia equitū. Sertorius des
inde aggressus cū pompeio decē milia peditum
eius interfecit. et ipse sertorius fere tantū dem
pdidit. **M**ulta inter eos pl̄ia gesta sūt. **M**e
minus questor p̄p̄ij r̄ vir sororis eius occi
sus ē. herculei fratres interfecti p̄p̄na q̄ se ser
torio unxerat cōminutus est. **P**ostremo sers
torius decimo āno belli in cōpati suoz uolis in
fectus sine bello dedit. postmodū cū ciuitate;
q̄ cū sertorio fuerat se daret due restiterunt. q̄
delere sūt de quib; sup̄ ca. xvij. mentio facta ē.
De catilina uero quē dicit hic aug. a silla nu
tritu narrat eutropius libro. vj. q̄ marco tul
lio cicero oratore r̄ gneo anthonio cōsulib;
anno urbis cōdite sexcentesimo octuagesimo
nono. latus sergius catilina gñis nobilissimi
uir s; in genū pessimi ad delendā priam ciuita
ut cū quibusdā daris uiris s; audacib; tñ. **A**
cicero uero de vrbe expulsus ē et loch eius
de p̄tenti stragulatū sūt in carcere. **A**b antonio
uero altero cōsule. catilina uictus ē pl̄io et mēs
fectus. **D**e isto catilina scripsit salustius catilinā
narrū. vbi loquēs de pl̄io in quo occisus ē dicit
hic. **C**ōfecto pl̄io inter eos cerneret quāta au
dacia. quātaq; animi uis in exercitu catilinae
fuisse. nā fere locū quē quis uinus pugnā do
cepat. eū aia amissa corpe tegebat. omes aut
adūsis uulub; ceciderūt. **C**atilina uero longe
post a suis inter hostiū; cadauera reptus est.
paululū etiā spirās. ferociāq; animi quā has
buerat uinus in uultu retinēs. **H**ec salustius.
De huius morib; dēcū ē sup̄ libro. ij. ca. xxij.
Et infra. **I**nde ad lepidi r̄ catulli bellū. **D**e
istis duobus narrat orosius libro. v. sic. Silla

3
mortuo. lepidus mariane ptis assertor id est
defensor aduersū catullū sillanū duce surgēs
rediuuos bello; ciuiliū; cineres suscitauit.
bis autē tūc acie certatū est. ppli romanorū ce
si sūt. albanorū ciuitas obsessa ē et fame cruci
ata ē. ubi tūc scipio lepidi filius captus atq;
occisus ē. brutus p̄sequēte p̄p̄io apud regiu;
interfectus ē. ita h̄ bellū civile eadē celeritate
qua exarsit euauit. **E**t infra. **I**nde ad p̄
p̄ij r̄ cesaris r̄c. h̄ p̄sequitur aug. mala plus
q̄ ciuilia id ē bella q̄ fuerūt nō solū inter ciues
s; etiā inter affines. quorū p̄mū inter pompeiu;
magnū fuit r̄ uulū cesarē. scdm̄ inter cesarem
augustū r̄ antoniū. **P**ompeius uero ut p̄; ex
narratis in hoc ca. fouit p̄te sille. nā gessit bel
lum cōtra sertoriū. et postmodū interfecit brus
tum qui fuerūt mariani. **E**t p̄pter h̄ dicit hic
aug. q̄ pompeius fuit senator sille. **D**e sillo uo
ro inter ipm̄ r̄ uulū cesarē narrati sup̄ in h̄ li
bro. ca. xiiij. **E**t infra. **I**nde ad aliu cesarē q̄
post r̄c. **I**ste cesar uocatus ē p̄mo octauius
postmodū cesar. postmodū augustus. ut infra
dicitur. **D**uus āno. xliij. sc; imperij sui natus
est xps. de isto scribit eutropius libro. vij. q̄
in morte uulū cesaris fuit. xvij. āno; adolescēs
p̄te octauiō senatore gemitus. m̄mū genus
ab enea p̄ iuliam familiam sortitus. nā iulia
processit a uulo filio enee. cesaris nepos erat
quē ille in testamto herede reliquit et nomen
suū ferre iusserat. **I**ste ē q̄ postea augustus ē
dictus. **A**ug. uero in h̄ ca. dicit eū fuisse p̄mi
cesaris filiu adoptiuū. q̄ uerū ē. fuit eni nas
turalis nepos r̄ filius adoptiuus. nā s; m̄ cus
tropiū ipse fuit p̄ testamētū ab ipō in filiu ad
optatus. **Q**uātu uero ad bella ciuilia que
gessit sciendū q̄ sicut colligi p̄t ab eutropio
libro. vij. et orosio libro. vj. ipse gessit quāq; bel
la ciuilia. quorū p̄mū adhuc adolescens de cē
septē anno; gessit cōtra ma; cū anthoniū. nā
interfecto uulū cesare q̄ xxij. uulncrib; cōs
sus est. in cuius morte diuauerūt. cclx. sena
tores uel amplius. equitesq; romani. antonius
cōsul exns erat p̄tū uulū cesaris. et bellis ciuili
bus eos q̄ uulū cesarē interfecerat opp̄rimē
conabatur. **S**enatus uero eis fauebat. **T**urba
ta uero republica p̄ anthoniū q̄ scelera multa
comisit a senatu hostis iudicatus ē. et missus
est ad eū p̄sequēdū octauianus qui etiā cesar
augustus post dēcū ē. **P**ncipales tñ erat cōsu
les duo sc; pausa r̄ hirtius quib; ipse adiūct?
dux tercius. **P**rofecti ḡ h̄ij tres duces cōtra
antoniu uicerat eū apud mutinā. accidit aut
ut ā cōsules occisi morerētur r̄ tres exercitus
vni octauiano parerēt. **F**ugatus uero antho
nius r̄ amisso exercitu cōfugit ad lepidū. qui
m̄gr equitū cesaris fuit. et ipso opam dante
octauianus pacē cū anthonio fecit. et sorores
suā octauiā sibi in uxore dedit. et q̄li vni dica
tur morte sui prius adoptiuū romā cū exerci
tu p̄fectus extorsit ut. xx. anno cōsul fieret.

Postmodū senatū p̄scriptū id est de senatū
fm orosius. cxxxii. inter q̄s erat cicero p̄scri
tore eū anthonio inimico suo. et lucius antho
nius de quo statū dicitur infra. Postea ad nu
merū p̄scriptorū. additi sūt. xxx. equites rōm.
Octavianus ḡ cū anthonio et lepiō republie
cam armis tenere cepit. p̄ q̄s etiā cicero oras
tor. occisus est et multi alij nobiles. ¶ Scdm
bellum gessit cōtra brutum et cassium qui fue
runt p̄ncipales in interfectione cesaris. Ipsi
vero iam ingens bellum mouerant. p̄cesserūt
q̄ cōtra eos in greciam octavianus et antho
nius. et apud philippos macedonie vrbe cō
tra eos pugnaverunt. et p̄mo p̄lio victi sunt
octavianus et anthonius. perijt autē dux nos
bilitatis cassius. in scdo bello brutū et infimā
nobilitatē que cū illis bellū gesserat victā m
terfecerūt. ac sic inter octavianū et anthoniū
diuisa est respublica regēda ut octavianus
hispanias gallias et p̄tia teneret. anthoni
asiam pontum et orientem. ¶ Tertium bellum
gessit octavianus contra lucium anthonium
consulē q̄ p̄scriptus fuerat. q̄ in italia bellum
ciuile commouerat. Erat autē fm orosius auus
culus. fm eutropius vero frater marci antho
nij. qui ut dictū est orientē suscepit regendā.
Lucius vero anthonius apud perusium tuscie
ciuitatem victus et captus est. ¶ Quartum
bellū erat contra sextū pompeii gnei pompeii
magm filii. qui ingens bellum in sicilia como
uerat. hīs qui superant ex p̄tibz cassij et bruti
ad eum confluentibz. cōtra que bellatum est p
octavianū et anthoniū. sed pax postremo duc
it. Sed pompeius postmodū pacem irrupit.
et nauali p̄lio victus fugiens in asiam inter
fectus est. ¶ Quintum bellū ciuile octavianū
fuit cōtra marcū anthoniū sup̄dictum. Qui cū
octavianam sororē octavianam in vxorē duxisset
postmodū ea repudiata cleopatā reginam
egipti duxit vxorem. ac postmodū ingēs bel
lum ciuile commouit cogente cleopatra dū
cupidine muliebri optat etiā in vrbe regna
re. Victus est autē anthonius ab octauiano
nauali pugna clara et illustri apud accium in
epirot. vñ fugit in egiptum. Dicit autē hugo
floriacē. q̄ cleopatra cū aurea puppe velo q̄
purpureo p̄ma fugere cepit et secutus ē eam
anthonius. Et sicut dicit eutropius desperans
eo q̄ omēs transirēt ad octavianum manu
ppria se peremit. Cleopatra etiā cū nō posset
animū octavianū ad libidmē allicē sua spē ut
alios fecerat nec sibi spes salutis esset. elapsa
de custodia in sepulchrū iuxta anthoniū virū
suū se collocans sibi aspidē admisit et veneno
eius extincta ē. Post hęc octavianus vrtem
cū triūpho ingressus. eo q̄ orientem viciisset et
egiptū romano imperio addidisset. tūc p̄mo
salutatus est augustus. Sic enī populus sas
lutando ei vocauit sez augustū. eo q̄ repub
licam sibi auxerat. De quo etiā h̄t mēcō m

legenda beati petri ad vincula. Et infra. ¶ In
ter quos et cicero. Cicero nō vocat hic aug.
disertū artificem regēde reipublice. quia consul
exns prudenter rempublicam rexit. et q̄
de republica diserte id est eloquenter libros
cōposuerat. De huius morte sup̄ius in h̄ caplo
tangi. de quo narrat valerius libro. v. caplo
.iij. q̄ pompilius que cicero p̄us in iudicio de
gravi crimine defenderat et a morte et a pena cas
pitis liberauerat. qui postea nec re. aut verbo
a cicero lesus fuerat ad mortem ipm̄ p̄secus
tus ē. Nam vltro marcū anthonium rogauit
ut ad illum p̄scriptum sez eo tpe quo senatus
p̄scriptus fuerat ut supra dixi p̄sequendum et
ingulandum mitteretur. quo impetrato exuls
tans caietam cucurrit et ciceronem virū clas
sissime dignitatis et p̄stantis officij venerans
dum iugulū sibi p̄tere iussit. ac p̄tinus caput
rōne eloq̄tie. et pacis clarissimā dexterā apu
tauit. portās illū secū romā. Sciendū ē autē q̄
cicero p̄mo restitit iulio cesari q̄n obtenta vis
ctoria de gallia perijt scdm̄ consulatū. et postmo
dū sic h̄ narrat aug. restitit anthonio. et ideo
fuit odiosus tā augusto q̄ anthonio. Et infra.
¶ Pompei quippe victorē et c. h̄ sciendū q̄ iulij
cesar in hoc multum discrepabat a silla. q̄ silla
obtentis victorijs crudelissime se gessit ad
victos. Iulius vero cesar benignissime. Vñ
dicit eutropius de eo libro. vi. q̄ ipse erat quo
nullus vnq̄ magis emicuit h̄gnis collatis id
est aciebz dispositis et ordinatis. quinquagms
ta vicibz dimicauit. Tante autē fuit benigni
tatis et comitatis ut q̄s armis subegerat cle
mentia magis vicerit. De interfectione eius
narrat eutropius ibidē q̄ p̄positis in toto orbe
bellis ciuilibz romā rediens insolentius agē
incepit et supra cōsuetudinem romane liber
tatis. cum ergo honores ex sua libertate p̄sta
ret qui antea a populo conferebantur. nec se
natū ad se venienti assurgēt aliaq̄ regia et pe
ne tyrannica faceret cōiuratiū est in eū et inter
fectus est ut sup̄ius in hoc capitulo dixi. Dicit
etiā petrus comestor q̄ de eius interfectione po
pulus romanus ita voluit. ut capitolium cum
auctoribz sceleris incendere voluit. Dicit ḡ h̄
augustinus q̄ illa coniuacō cum interficere
voluit tanq̄ regm̄ appetentem. q̄ in rei veri
tate ipse post reges expulsos fuit p̄mus qui
solus tanq̄ rex et imperator rempublicam ro
manā regebat. q̄d romanis erat valde odios
sum tanq̄ repugnans sue pristime libertati q̄
p̄us senatus et populus cōtra p̄ se vel p̄ alios
sua auctate faciebāt. Et infra. ¶ Huius tem
de potentiam et c. loquitur aug. de anthonio p̄
illo tpe quo mox iam interfecto gaio iulio ce
sare intendebat sibi vsurpasse p̄tātē singlaris
imperij. p̄tendens apud cesarianos q̄ acces
pta potestate mortem cesaris vindicaret. Dic
autē augustinus ipsum moribus iulio cesari
valde imparem. q̄ iste anthonius erat valde

viciofus put tullius in secūdo anthomiarū et
florus in epitomate libro. iij. satis in particu
lar tradūt eius mores scribētes. De quo sene
ca epistola. cxxij. dicit sic. Marcū anthonium
magnū virū et ingenij nobilis. que alia res
pdiidit et in externos mores ac vicia non ro
mana traiecit. q̄ ebrietas. nec minor vmo eles
opatre amor. Nec illum res hostē reipublice.
hęc crudeles fecit. Et infra. ¶ Tunc emerferat
mirabilis indolis rē. dicit aug. hūc cesarem
mirabilis indolis. q̄ ut sup̄ dixi cū esset. xvij.
annorū est a senatu factus dux exercitus ros
mam cū duobz cōsulibz et in. xx. anno consul
creatus est. Nte tradidit anthomo ciceronē
ut hic tangitur. Cum tñ cicerō p̄us se cōtus
lisset ad eū sperans q̄ augustus p̄rie libertatez
defenderet. Sed octavianus intendens totā
republicam ad se trahere et cernēs q̄ cicerō
sibi restitiss. tradidit eū anthomo hosti suo q̄h
p̄pter bonū pacis firmande. Anthomus vero
mortem ciceronis ideo multūz deliderant. q̄
tullius sibi multū restituerat et contra eū etiam
in libro philippitarū muererat.

DEos suos acculent rē. In h̄ ca. xxxj. ins
uehit aug. contra romanos et deos eoz
occasionem sumēs tam ex malis in hoc libro
superius enarratis q̄ etiā ex alijs malis que
in hoc caplo incipit enu merare. Et facit duo
in hoc caplo. q̄z muerendo oia eos p̄mo refer
mit mala supius posita. Sedo ibi. omittō q̄ppe
illa. addit quedā alia. Et oñdit aug. in p̄ncip
pio q̄ dñs ro nanorū non potuerūt excusari de
malis q̄ romani in bellis civilibz sustinebat per
hoc q̄ non colebatur sicut p̄us. q̄ adhuc h̄
ebant eis seruitia sicut p̄us. De hoc sic scribit
lucanus libro. ij. Nec cūctē sc̄z matrone vrb
bis hūm templo iacere conātis. diuisere de
os et nullis defuit ans. inuidiā fractura parēs
id est discurrebant p̄ oia templa deoz m̄re et
nec aliqd̄ p̄termiserūt. ne deus ille qui fuisset
p̄termisus alijs inuaderet. De hoc etiam
dicit h̄ augustinus. Calebat are nummū sateo
thure. id est thurificabat eis thure sateo id est
de saba vbi solūmodo et non alibi thus nasci
tur. thure sc̄z in ignem altaris iniecto. Et als
ludit hic aug. verbis virgilij libro p̄mo end
tos vbi loquēs de tēplo venens quod erat in
papho vbi colebatur p̄cipue. Dic̄ sic. Ipsa sc̄z
venus paphum) sublimis abit sedesq̄ reuis
sit. lera suas. vbi templū illi centūq̄ sateo.
thure calēt are ferisq̄ recentibz alant id est
fragrant vel spirant lera de floribus rosarum
tōposita. Nam sicut dicit valerius ad valeriū
rosa est flos venens. Et infra. ¶ Inter ipa q̄
deoz altaria rē ventas huius dicti pater ex
h̄is que dicta sūt supius in hoc libro caplo
xxvij. de h̄mbria et merula et caplo. xxvij. de
muto seuola quoz sanguis in templo fusus
erat. Et infra. ¶ Non elegit templū quo d̄fus
geret. Augustinus cōpat hic crudelitatez q̄

3
exercebatur tēpore belloz civilū ad crudelita
tem que exercebatur tēporibz xp̄ianoz cū go
thi ceperāt ciuitate. oñdens p̄mā crudelitate
multo maiorem. q̄ in bellis civilibz nō parces
batur fugientibz ad templa deoz. sicut patz
in cicerone tullio de quo supra. p̄ximo caplo
quā ideo non d̄fugit ad templum deoz. quia
frustra fugisset. S; in vastacone vrbis a gos
this parebatur fugientibus ad ecclias apos
tolorū et marariū. sicut in p̄ncipio tonus libri
dixi. p̄mo etiā d̄cuerūt sibi obuios fugere ad
ecclias ut saluaretur. Et infra. ¶ Vel irrupēō
gallorū vel tiberini flumis iḡmuq̄ rē. de irrus
ptione gallorū dictū fuit sup̄ libro. ij. ca. xxij.
De vastacone vero vrbis p̄ ignes et munda
tione tiberis dictū est supra libro isto caplo
xvij. Et infra. ¶ Mala etiā alia q̄ vsq̄ adeo
rē. h̄ dicit p̄pter ea que inferius hic tangit cū
dicit. Si cū pluit terra rē. dicit vero h̄mōi mala
fuisse numerāda inter p̄digia h̄ xp̄ians tēpo
ribz accidissent. quia p̄digia dicuntur illa q̄
mirabiliter accidunt. et aliqua futura p̄signāt.
vñ dicuntur p̄digia. q̄h p̄ditia id est p̄cul dicēs
tia. id est dicta futura que p̄cul sūt. Numes
tassent autē romani illa mala inter p̄digia.
q̄z non solū dixissent ea fuisse mala p̄pter nos
cumenta q̄ mferbant. h̄ etiam p̄pter maiora
mala q̄ p̄signabāt. Et infra. ¶ Omittō quippe
illa rē. dicit hic aug. se illa mala omittēre. nō
quia noluit ea hic ponere. sed quia non curat
ea tanq̄ mala q̄dam dñs romanorū obicere.
facit autē hic mentionē de lobus loquētibz
eutropius libro. vij. in fine dicit q̄ circa tpus
illud quo iulius cesar m̄fectus ē inter cete
ra portenta que toto orbe facta sūt tos in subs
urbano rome ad arātem locutus ē se frustra
vrgeri. nō eni frumenta h̄ homies in breui deli
turos. Idē scribit eusebius in cronias. Sale
rius etiam libro p̄mo dicit q̄ volūmō et sulpis
cio d̄sulibz in vrbe inter micia motusq̄ belloz
civilū tos mugitu suo in sermonē hūanum
duerfus. animos audientū tali nouitate cōs
terruit. Dicit etiā ibidem q̄ bello sedo pumico
cōstitit domicio touē dixisse. Caue tibi roma.
Quantū ad mfantes nondū natos quos dis
cit hic aug. locutos fuisse narrat eutropius
libro. iij. q̄ in sagūto instante sedo bello pum
ico. cū mulier pene em̄a ess̄ mfans in vterum
regressus ciuitatis sagūti exadiū significauit.
Tunc vero liuius libro. iij. de sedo bello pumi
co dicit touem in h̄alia locutū fuisse et mfantē
in vtero matris in maritū ioui triūphē cla
masse. Et infra. ¶ Serpentes volasse. femias
et gallinas et homies in masculmū sexū fuisse
cōuersas. q̄ dicit hic. et homies credo h̄am
esse falsam quā tñ multi libri habēt. Deberet
autē h̄a sic esse. in homies et masculmū sexum.
Sunt eni sic dicere q̄ femine duerse sūt in ho
mies id est in viros et galline in masculmū
sexum. Dicit tunc liuius libro. iij. de sedo bello

punico. spolei ex muliere virū factū. et **A.** gellius libro. xj. allegans plinij libro. vij. dicit sic. ex feminis mutari in mares non est fabulosum. Inuenimus in annalibus quinto licinio casso et cornelio casso. longino consulis puerum factum ex virgine. iussuque aruspiciū deportatum in insulam desertam. Licinus mutianus. perdidit a se visum esse argis arefcentē. cui nomen arecuse fuisse nuphisse. moxque ad barbā et virilitatē puenisse. uxoreque duxisse eiusdem sortis et smirne puerū a se visū. Ipse in africa vidimutatum in mare die nuptiarū quinquagesimo. huiusmodi dicitur. vnebatque cum perderem ista. **Hec** ex **A.** gellio. **Nō** credo tñ istas prodigias mutaciones feminarū in masculos fuisse veras. sed potius vel fuisse illusiones dyabolicas. vel qui sic videbatur couerhi. erat hermos. prodiere in quibus pūs dominatur sexus femininus et postea masculinus. **Et** infra. **Sed** cum pluit terra etc. prodigia ista et sequētia dicit augustinus se nolle obmittere. quin se obiciat ea romanis deos colentibus. solum propter bona ipsalia. et hoc quia ista prodigia intulerunt damna cultoribus eorum. De istis pluuijs quas hic tangit augustinus loquitur orosius libro quinto. dicit enim quod anno ab urbe condita sexcentesimo quinquagesimo nono. per septem dies continuos grando lapidū in mixtis etiam restarū fragmētis terrā latissime verberauit. Titus etiam luit. de secundo bello punico libro primo narrat in piceno lapides pluisse. et in quinto libro. quod in monte albanō pluit duobus diebus lapides. **Et** infra. **Legimus** apud eos ethneis ignibus id est furgentibus de monte ethna. de quibus orosius libro quinto narrat quod emilio lucio. oroste consulis bus ethna magno cum tremore percussa exiit. dant igneis globis. et rursus alio die lipparia insula et vicinū circa eam mare intantum effervuit quod adustas rupes dissoluit. tabulatasque nauū liquofactis ceris extorruit. et pisces examinatos supnatantes coxit. homines etiam qui non poterant longe fugere adustis introitus vitalibus attractione calidi aeris inspiciendo suffocauit. **Et** infra. **Eodem** rursus estu ignis etc. de hoc orosius libro quinto narrat quod anno ab urbe condita sexcentesimo viceesimo septimo mons ethna ultra solitum exarsit et turribus igneis superfluis late circumfluentibus ceterā urbem hincque eius oppellit. ita ut tecta domorum calidis cineribus perusta et pugnata corruerēt. Cuius leuande cladis causa. senatus. x. annorum vectigalia ceteris remisit. **Et** infra. **Locustarū** etiam in africa etc. de hoc narrat orosius libro quinto. quod marco plauto et fulvio flacco consulis per totā africanā tāta fuit multitudo locustarū quod non tantum omnem speciem frugum abstulit. sed herbas omnes cum radicū folia etiam arborum cum teneritudine ramosum consumpsit. amaras etiam cortices et ligna arida corripuit. subitō autē vento rapte in afri-

cano mari submersa sunt. **Cum** autem fluitus immensos acervos earum in terram impulissent et ille putresceret ultra opinionem pestiferum odorem exaluerit. unde animalium tanta pestilentia secuta est. ut pecudum animam ac bestiarum putrefacta passim cadauera vicium corrupti omnia auerent. hominum vero tanta tunc erat lues ut in sola numidia ubi tunc massimilla rex erat octoginta milia hominum circa oram maritimā precipue que cartagineni et vicieni licori adiacet plus quam ducenta milia perierunt. apud vero ipsam vticam civitatem. xxx. milia militum que ad phidum totius afriecē ordinata fuerunt extincta sunt. **Tam** repentina vero fuit cladis illa quod apud vticam die vno per vnam portam. ex illis iunioribus plus quam mille quingentos mortuos illatos fuisse narraretur. **Et** infra. **Cū** ea maiora protulerit a quibus antea colebatur. id est troiam. qui primo coluerit eos quam romam quia de troia romam sunt allati.

O ciuitate dei dicere ex orosio etc. In precedentibus tribus libris disputauit beatus augustinus contra romanos ostendens quod mala que passi sunt temporibus christianorum non sunt temporibus christianis asserenda. In hoc libro quarto et quinto ostendit quod bona que eis perueniunt non sunt dijs multis sed vni deo attribuenda. **Et** primo ostendit quod deus non sit romam imperii augmentatio attribuenda sed in hoc libro. iij. secundo ostendit quod sit illius augmentatio causa et ratio. et hoc in quinto libro. **Prima** pars id est iste quartus liber habet. xxiiij. capitula. In quorum primo ostendit ex quibus precessit argumentando contra romanos. **Processit** enim reprobando eos eorum ex eorum scripturis et literis cuius causa fuit. quod ex libris proprijs quibus credunt potuerit melius conuenire. **Processit** autem ex hijs que ipse vidit et erat ita manifesta quod non poterat ea in faciant. **Et** orosius opinionem etiam hijs etc. vult dicere quod illi qui scuerunt vulgi opinionem quod ad malorum nouitatem falsam esse. tñ dissimulabant opinionem eorum reprobare et eos ventatque tocere. ut manentes in tali opinione plus mirarentur contra bonos christianos. **Et** infra. **Sed** quod adeo ut aut veris aut fictis etc. de hoc dicitur est libro secundo. capitulo. viij. **Et** infra. **Quia** et ipsi vidimus. **De** hoc supra libro. ij. ca. iij. et capitulo. vj. **Et** infra. **Sed** in rebus diuinis ludos scenicos etc. **De** istis ludis dicta sunt multa supra libro primo ca. xxxj. et libro. ij. ca. iij. et multis capitulis sequentibus.

Et quomam in fine primi libri etc. In hoc capitulo secundo continuat augustinus tractatum futurum ad precedentia ostendens que sunt facta in tribus libris precedentibus et que restant facienda in duobus libris sequentibus interponens quedam breuiter que ad materiam tercij libri

videntur p̄tinere scilicet mala quedam que ex
elementis ⁊ terreis rebus accidūt. et h̄ facit
ibi. que vno loco apuleius r̄c. De apuleio scri-
bit hugo floriacē in primo libro eccl̄astice
historie sue q̄ apulei⁹ successit platom. Scrip-
sit autem libros quinq̄ quos vidi sc̄z de dog-
mate platom. de deo so cratis. de mundo qui
vocatur cosmographia apulei. Itē de magia
in quo defendit se contra accusatores suos q̄
cum vni arte magica dicebāt. de quo libro facit
augustinus mencōnem infra libro. viij. capite-
tulo. xix. Itē librum de asino aureo qui ⁊ me-
thamorphoseos appellatur. in quo narrat mir-
rabiles transmutacōnes factas arte magica
et de seipso quomō in asinū conuersus erat. de
quo libro facit augustinus mencōnem infra
libro. xvij. capitulo. xvij. Macrobius vtro-
sup somnū sapiens sentit q̄ fuerit ficta. vñ
dicit loquēs de fabulis sic. Quibus apuleius
nonnunq̄ luisse miramur. Illa ergo que au-
gustinus hic adducit sunt in cosmographia
sua. et recitat augustinus magis sententiā q̄
verba. Et vult apuleius ostēdere q̄ omnia ter-
rena habeāt t̄nsmutacōes. ita q̄ nō maneāt
in eadē disposiciōe quāuis salte ip̄a terra ma-
neat in substantia. sed in disposiciōe alia et
alia. Habent etiā conuersiones meritis. q̄
quedā corrūpuntur ⁊ intereunt. quedā etiā
post interitū reuertuntur ad consimilem formā
ita q̄ est circulus quidā in transmutacōe h̄or-
terrenorū. Et exemplificat de istis p̄ terremoc-
tus. qui q̄q̄ sic aperitū terra q̄ integre eius
tates absorbantur a terra. Similiter p̄ inun-
daciones que q̄q̄ sunt ita vehēmentēs q̄ sub-
mergūt totam vnam regionē. sicut fuit de dis-
luuio de quibz refert orosius libro p̄mo vides
licet de diluio in thessalia s̄ de ualione et etiā
de alio sub ogte in achaia. Similiter absen-
ditur vna pars terre q̄q̄ que p̄us cōtinua-
batur cū terra solida. et separatur p̄ mare ab
alijs terris ⁊ efficiatur insula. sicut dicitur de si-
cilia factū fuisse. ut patet per iustinū libro q̄r-
to. et eodem modo conuerso que fuit insula
recedente aqua efficiatur solida ⁊ alijs terra
continua. ut homo sicco pede transire possit de
vna in aliam. Vnde solmus capitulo de itas
lie situ. terracina insula ante circūflua immens
so mari nunc est addita cōtinenti. Similiter
q̄q̄ vniū ita vehēmentēs p̄celle tempestas-
tum ⁊ vento ⁊ q̄ destruit ciuitates. q̄q̄ vno
conuulsacōibz destruitur. sicut credebāt seris
protes gentiliū de quibz ciuitatibz sodo mo ⁊
ut patet p̄ orosiu libro p̄mo. vel diluio ignis
sicut fuit de diluio fecōtis. de quo plato in thi-
meo dicit q̄ fabula de feronte habet fundamē-
tum verum. quia q̄q̄ contingūt tales cōsas
gracōnes ⁊ diluua ignium. Et idem narrat
orosius libro p̄mo. videlz de diluio ignis de
q̄ fabula ista ficta ē. et similiter de morte ethna
q̄q̄ tantus effluxit ignis q̄ ille postmodū

ex grauitate materie ignis descendens per
diduua montis p̄ndebat similitudinē vni⁹
torrens vel fluminis sc̄z quātū ad celeritatem
et modū descendēdi. et quātū ad quātitates
materie descendētis. Et idē dicit apuleius
flumina flammā cucurrisse. Vocat autē illū
ignem diuinū. q̄ non videbatur a natura. s̄
ex ira deorū p̄cellisse. dicit autē hoc factū effu-
sis crateribz. nam crateres sunt vasa quedam
puta hiale vel ephi ex quibz liquor effunditur.
Comparauit etiā istam exundantiā ignis
torrens vel fluminis. et itē p̄ crateres intelligit
loca vnde interruperat ignis ille quāsi effusus
de vasis. Et erant plura loca in vertice montis
ex quibz p̄mo erupit ⁊ postmodū descendēdo
decurrēbant illi ignes in ignē vniū sicut torrens
vel flumens ex multis riuis colligit. Orosius
libro quinto dicit hoc esse hēlie vernaculū ge-
nus monstri. Et infra. Tantū honore bars-
bari r̄c. de honore quē barbari isti sc̄z gothi cō-
tulerunt nomm xpi ita q̄ p̄ter consuetudinem
bellantiū p̄ter honore xpi saluaretur in eccles-
iis apostolorū ⁊ martirum fugientes ad eas
tam tom q̄ mali dixi supra libro p̄mo capitulo
lo p̄mo.

Item itaq̄ videamus quales r̄c. In hoc
capitulo. iij. bt̄us augustinus anteq̄ ad
p̄ncipale p̄positum huius libri descendat ostē-
dit q̄ de imperij romani augmento ip̄i romi
non habent gloriari. quia p̄ eius augmento
continuo vixerūt in bellis ⁊ in stragibz h̄orū.
Et facit in hoc capitulo duo. quia p̄mo ostēdit
q̄ si de eius magnitudine tali modo acquisita
gloriatur manus ⁊ irracōnabilis est eorū glori-
atio. Secundo ibi. quia p̄ter h̄ vrus deus r̄c.
ostēdit quō tam h̄ns qui imperat q̄ h̄ns qui
bus imperatur possit vtilis esse illa imperij ma-
gnitudo ⁊ augmentacō. Si nostra conga-
tur intentio. Illud refert h̄ ad illud quod
suprius in hoc capitulo dixit sic. atq̄ obtin-
damus intencōnis aciem altissimis vocabus
lis. vult enī augustinus dicere. q̄ acies nos-
stre intencōnis. quā sc̄z alicui intendimus ob-
tinēditur ⁊ ceteratur q̄ intendit talibus voca-
bulis dignitatum. Sed postmodum intentio
corrigitur. q̄ semotis talibus vocabulis consi-
derat ip̄am rem et que ad rem ipsam p̄tinens.

Remota itaq̄ iusticia r̄c.
In hoc capitulo. iij. ostēdit bt̄us augus-
tinus q̄ ad verū regimen requiratur iusticia
et alio quā quantūcūq̄ dominū sit magnum
nō differt a latrocina. Et p̄bat h̄ p̄ exemplū
de latrocino de quo supponit q̄ int̄tum possit
p̄ficere q̄ possit ciuitates occupare. et iam
de impunitate considerare. Quarta vno de quo
fit h̄c mencō h̄m aliquos vocatus est diomis-
tes. cuius r̄nsionem magis integre ponit A-
gellus. et habetur etiā in polierato libro. iij.
capitulo quarto.

Rōnda ob m̄to querere r̄c. In hoc ca-

quinto applicat beatus augustinus ea que in pre-
cedenti capitulo dixerat de regno et latrocino
in generali ad regnum romanorum in speciali
et hoc quantum ad iniciu illius regni. Et ostendit
in hoc capitulo duo. quia primo ostendit quod re-
gnum romanorum quo ad sui originem non differet
bat a latrocino nisi sola impunitatis securi-
tate. quod videlicet latrones semper timeant quod apprehen-
dantur aliquando et puniantur. illi autem quos
romulus urbis conditor congregavit in urbem
et fecit ciues non timebant sic puniri. Secundo ibi
dicit quis istos reges. michi contra falsos deos.
Quantum ad primum sciendum est quod illi quos
romulus congregavit erant mali qui alibi se-
cure vivere non poterant de quibus superius libro
ii. capitulo. xvii. dixi. Tamen securitas illis
contulit postmodum quod ipsi erant paratiores ad
vivendum civiliter sub uno principe. Quia metus
qui usque ad desperationem malos tenet impellit
eos sepe ad peiora quam facerent si spem meliorem
haberent. sicut ostendit augustinus per exemplum
de suis gladiatoribus qui timebant seiviciam domino-
rum suorum fecerunt mala illa que hic tangit au-
gustinus. et etiam supra libro. ii. capitulo. xxvi.

Iustinus qui grecus vel pontus reges.
In hoc capitulo. vi. ostendit beatus augustinus
quod eodem modo fuit de regno assiriorum sicut
de regno romanorum quantum ad sui inicium.
videlicet quod fuit latrocinium quoddam. Et facit
in hoc capitulo duo. Primo assimilat unum re-
gnum alteri quantum ad sui inicium. Et secundo ibi
tam diu reges comparat unum ad aliud quantum ad
duritiam temporum. Causa autem quare au-
gustinus facit mentionem de regno assiriorum per
excessum augustini in capitulo proximo sequenti.
Fundat autem augustinus se super dicto ius-
tini qui fuit abbreviator trogi pompeii. Scripsit
autem dicitur pompeius. xliij. libros historiarum.
et licet ipse romanus esset. tamen plus scripsit
historias de gestis grecorum et aliarum terrarum
extranearum et quasi totius orbis alterius
ut dicit iustinus in prologo et patet in processu
suo quam de gestis scripsit romanorum. Et idem fecit
iustinus in totidem libris scilicet xliij. Et utroque
vero latine scripsit non grece. et utroque breviter.
sed iustinus brevius. Et ideo dicit hic augustinus
de iustino. quod trogi pompeii secutus non
latine tantum sicut ille. verum etiam breviter scripsit.
id est non solum latine id est in latino sicut
fecit pompeius. et in hoc secutus est pompeium
sed et breviter scripsit sicut etiam pompeius et
brevis sicut patet ex prologo iustini. Fuerunt
autem contemporanei trogi pompeius et iustinus
ut patet ibidem. Specialiter autem allegat
istos. quia romani erant. et ideo a romanis
contra quos disputat augustinus recipiendi
sunt. Et infra. Hic primum intulit bella finiti-
mis. Signanter dicit finitimis. quia sicut patet
in principio primi libri iustini. fuerunt quidam
populi sicut miso rex egiptius. et thanaus rex

hithie qui ante minus bella movebant. sed non fi-
nitimis. longinque enim bella solum gerebant.
Iste minus fuit filius belli quam primus per dolum patris
sui defuncti colli fecit. cuius anno. xliij. natus est
abraham. De istis loquitur augustinus infra
libro. xviiij. capitulo. ii. et capitulo. xxii. Et in-
fra. Nam quedam illos fuisse mentes reges. Et
specialiter dicit augustinus propter ea que de
iacob et de filiis israhel et moysi ac iudeis nar-
rant libro. xxxvi. que sunt omnino sacris scri-
pturis contraria. Et infra. Et romanus im-
perium non dum sit eius etatis reges. Et dicit aug-
loquens de tempore suo. fuit enim augustinus
tempore imperatorum archadii et honori qui ce-
perunt regnare anno ab urbe condita. Mccxlix.
finitis libro. vii. et persequens finitibus
num qui dicit illud regnum durasse. Mccxli.
annis. licet iustinus dicat illud durasse. Mcc.
annis regnum assiriorum excesserat in duracione tem-
porum regnum romanorum in annis. xc. et uno.
finitis computationem vero eusebii et bedae in cro-
nicis multo plus. nam reducendo annos sin-
gularum regum quos ipsi ponunt in una summam
regnum assiriorum duravit. Mcccxlviij. annis.
et persequens excessit imperium romanorum in
ducentis nonaginta novem annis tempore augusti
vi. Et infra. Donec transferretur ad medos
reges. de translatione huius imperii ad medos
dictum est supra videlicet libro. ii. capitulo. xx.

In nullo deorum adiutorio reges.
In hoc capitulo. vii. incipit beatus augustinus
ostendere quod augmentum imperii romani
non sit dominus romanorum ascribendum. Et facit au-
gustinus in hoc capitulo duo. Primo enim
probat quod dictum est per simile de regno assirio-
rum. secundo ibi. postremo quoque modo reges. ostendit
etiam per simile de malis que passum est regnum
assiriorum. quod mala romanorum non sunt temporibus christi-
anis ascribenda. Facit autem beatus augustinus
talem rationem. Regnum assiriorum ampliatum
fuit et duravit diu ut dictum fuit in precedenti ca-
pitulo. aut ergo attribuenda sunt ista dominus ali-
quibus. aut non. si non. ergo nulla ratio est que
augmentacionem et duracionem regni romanorum debe-
at dominus attribui. si sic. aut ergo dominus proprius as-
siriorum. aut dominus aliarum gentium assiriorum et mino-
subiectarum. non dominus aliarum gentium. quia ille
gentes tempore minime non habuerunt alios deos
sibi seque proprios. Si vero dominus proprius assiriorum.
quod augustinus quid fecerunt illi dominus quando
regnum assiriorum translatum fuit ad medos et de
medis ad persas. aut enim tunc mortui sunt et
ideo non defenderunt regnum. aut forsitan non erat
eis merces bene reddita sicut tactus fuit super
libro. iii. capitulo. ii. de piis laomedontis et
non solucione mercedis quam dominus promisit. aut
medi forsitan promiserunt dominus maiorem mercedem.
aut forte non erat ita fortes quod potuerunt defen-
dere assirios a medis. aut forte dominus medorum
erant fortiores et vicerunt deos assiriorum. tanquam

habentes solum p̄ medis. sicut dñi assiriorum
p̄ assirijs. Et quodcūq; istoz cecidit absurdum
videtur credere tales esse eos. et posse
imperiu dare vel auferre. Et infra. **A**d mes-
tos transiret. De isto transitu dictū fuit supra
libro. ij. ca. xx. Et infra. **A**tq; inde rursus ad
persas cro. rē. Quantū ad istā traslacōem res-
gm̄ medoz ad persas sciendū q̄ sicut narrat
iustinus libro p̄mo cū regnū medoz puenisset
ad astiagē cui filia v̄m̄ca fuit de qua dixe-
rūt arioli filiū nasciturū q̄ auū suū scz astiagē
de regno expelleret. hoc timēs astiages filiam
suā cuidam mediocri condicōnis de genere
persarū in m̄rimonium dedit. ut sic filijs ex ea
nascituris modica esset potestas. et tū ipm̄ insur-
gendi. nec sic tñ metu liberatus filiam postea
gravidā ad se accersit. ut natus infans nec
caretur. natū ergo infantē tradidit harpago
suo secretario occidendū. qui metuens ne filia
p̄ri suo postmodū in regno succederet et
de filio suo interfecto vltione fumeret. infantē
cuidam regio pastorū tradidit exponendum
v̄roz vero pastoris puero regio exposito cō-
patēs ipm̄ nutriendū suscepit. Cui spartacus
nomē imponitur. postmodum inter pastores
cōuersatus cū nomē accepit. Postmodū ve-
ro cū astiages nepotē suū seruātū cōperisset in
suā euerit in hapargū. et in vltione seruati
nepotis filiū eius interfectū epulandū patri
tradidit. harpagus vero dissimulato dolore
v̄m̄dictā distulit. postmodum cū adoleuisset
cirus sc̄p̄it sibi harpagus omnia que circa eū
infantē astiages fieri mandauerat. et q̄ ipse
ab astiage p̄pter eius seruacōnem passus fuit
erat. h̄itans ut exercitum paret. et viam ad
regnū aggrediatur. p̄mittēs q̄ medi ab asti-
age ad ipm̄ trāsiret. Cyrus igitur eius acqui-
escens cōsilio p̄pholm̄ ciuitatē scz potētissimā
phidis reuertitur. ubi cōsiliato sibi animo p̄p̄i
et ad sequendū ipm̄ accenso bello medos in-
uasit. Astiages immemor crudelitatis quam
in hapargū exercuit sumam belli ei cōmittit.
qui acceptū exercitū statū cro tradidit. Quo
audito astiages cōtractis v̄ndiq; auxilijs in
persas p̄ficisatur vbi cōmisso p̄mo bello et suis
acerrime pugnātibz cedūt perse. Quibz cedē-
tibus occurrerūt m̄res et v̄roz es ipoz oñden-
tes sublati vestibz obscena corporis et interro-
gantes v̄trū in v̄teros matrū vel v̄rozū vellēt
refugere. Hae castigacōne repressi in plium
reuertuntur. et quos fugiebāt fugere cōpellūt.
Captus est etiā astiages et regno medozum
p̄uatus. que tñ cirus genti hircanoz p̄p̄ont.
Dicit filius imperij medoz fuit. Regnauerūt
autē annis. ccd. Et infra. **Q**ue gens scz per-
sarū nō angustis rē. vult dicere q̄ gens p̄sarū
nō angustis simbz oriētis. sed multū am-
plius et amplissimis post regnū alexandri ma-
gm̄. cuius regnū erat maximū loco s̄ breuis-
simū tpe. usq; ad p̄ns id est usq; ad tēpus au-

gustini. imo et usq; ad moderna tpa in regno
suo p̄durat. **Q**uō vero dicit de breuitate alexā-
dri macedonis intelligendū est de tēpore quo
ip̄met alexander regnauit. et sic constat q̄
fuit breuissimū tēpore quia alexander in v̄m̄s
uerso nō regnauit nisi. xij. āms. Monarchiā
vero nō tenuit nisi quinq; āms. quia septē āms
s̄m̄ bedam regnū tenuit macedonicū anteq̄
monarcha esset. Sciendū est autē q̄ regnū m̄s-
terfecto dario rege persarū trāsiiuit ad alex-
andri. et sic illo tēpore nō habuerūt regnū.
post mortē vero alexandri regnū suū recupe-
rauerūt. et durauit sic dicit b̄tis aug. usq; ad
tēpus suū. ymo usq; in p̄ns. nam tartari mō
illud regnū tenēt. Fuerūt autē perse seu parthi
ita potēs imperij q̄ romam nunq; potuerūt
eos p̄fecte subugare. quāuis romam eos ses-
pe vicerint. et ab eis v̄m̄cerētur. ut p̄ ex libro
festi dictatoris de p̄ncip̄s impio romano sub-
iectis. Et infra. **Q**uō nec h̄o fecit camillus.
De quo camillo habetur sup̄ libro. ij. ca. xvij.

Deinde queramus si placet rē.
In hoc capitulo. viij. b̄tis aug. p̄bat q̄
augmentū romam imperij nō potest attribui
paruis dñs quos romam colunt. q̄ illoz po-
tēstas nō se exēdit ad tanta negocia. **D**ec-
cloacine. De a ista p̄erat cloacis. et videtur q̄
romam istaz ab egiptijs colendā acceperint.
nam egiptij ut dicit clemens in itinerario li-
bro. v. alij coluerūt cloacas. alij strepitū v̄m̄s-
tris. Et infra. **A**ut vagitano. A. gellius li-
bro. xx. ca. xx. dicit q̄ s̄m̄ varronē deus vagi-
tanus est penes quē sūt humane vocis m̄cia.
Et infra. **L**actescensibus deum lacturnum.
Tūc lactescat seges quādo infra cortices gra-
m̄ nichil est nisi humor albus quasi lac qui ē
materia farime in grano iam maturo.

Omissa turba rē. In hoc capitulo. ix. agit
augustinus de dñs maioribz quos rom̄
coluerūt. Maiores vero dñi erāt selecti. inter
quos s̄m̄ eos sūt iupiter. **S**̄m̄ sibi tanq̄ regi
omniū tradiderūt scepterū. et posuerūt in altis-
simo loco mōtis capitolij templū suū. **P**om̄
autē b̄tis augustinus in hoc capitulo duos
errores circa iouem quoz vnus scz qui repro-
batur in hoc capitulo fuit varronis qui dixit
iouem esse deū illū quē colūt illi q̄ vnū deū s̄m̄
simulachro colūt. **C**ōtra qd̄ dicit augustinus
q̄ si hoc sit verū ergo male tractatur id est co-
litur a romans. Dicit macrobius sup̄ somnū
sepiomis q̄ phi qui fabulosis lococombz v̄trū-
tur. q̄m̄s eis v̄ri solebāt cū de anima ut de ac-
reis ethreisue potestatis. vel de ceteris dñs
loquūtur. tñ cū ad sumū p̄ncip̄e oim̄ deorum.
vel ad mentē quā greci noym̄ appellant pue-
mūt ut de ip̄is loquūtur nichil fabulosū cōfin-
gunt. sed bene ad similitudinē et exemplū cō-
fugiunt. sicut plato. quia reputat q̄ sol inter
corpora illi deo maxime similitis sit. et ideo sub
h̄ similitudine solis de deo illo multū loquitur.

Idem nullū eius simulacrū sicut dijs alijs
cōfinit antiquitas qz sumus deus nataqz ex
eo mens sicut vltra aiā ita sup naturā sunt.
Secū error ē vgilij in buccolicis egloga ter
cia qui dicit. Iouis omnia plena q̄ pp̄lis insti
tuerūt simulachra. De h̄ infra libro. vii. ca. v.

Quod illi etiā iunorē.
In hoc ca. x. reprobat b̄tis aug. errorē
alij scz virgilij qui dixit iouis omnia plena.
hoc esse falsū oñdens et alijs dictis eoz cōtra
riū. **C**ur ḡ ether datur ioui. aer iunoni. Dis
tinguitur inter aerē et etherē. qz ether vocat̄
spaciū supra aerē cōtines omnia corp̄a celestia
que credebantur cōtineri a phis et alijs esse de
natura ignis. Vnde h̄m macrobium luna est
m̄xima pars etheris. Ad intellectū h̄oz q̄ hic
dicūtur sciendū qz saturnus h̄m fabulas tres
filios habuit. scz iouē. neptunū. et plutonem.
quoz iupiter celo. neptunus mari. pluto in
ferno p̄fuit. Habuit etiā tres filias. scz iunonē
cererē. et vestā. iuno v̄cō d̄z iouis soror et coniux.
neptunus coniux fuit salacia. et plutonis p̄sers
p̄ma q̄ fuit filia cereris. Interpretes fabularū
hoc sic exponūt. videlicet qz saturnus ē t̄pus.
iupiter ether. iuno aer. supior ps maris neptu
nus. inferior salacia. Et eodē mō supior pars
terre quā scz terra vocat̄ infernū erat pluto. in
ferior p̄sers p̄ma. Amerua ē dea sapiētie. et d̄z
filia iouis nata de eius capite. f̄ngitur etiā qz
iupiter expulit saturnū patrem suū de regno
suo. Et infra. **S**i celū est ille et illa terra et c̄. h̄
p̄bat aug. qz iunonē posuerunt gentiles. non
solū aerē. h̄ etiā terrā p̄ dictū virgilij in georgi
cis libro. ij. qui dicit sic. Tu pater omnipotēs
fecundis ymbribus ether. Cōiugis in gremiū
lete descendit. Ex quibz verbis p̄ qz p̄r om̄ipo
tens ether id ē iupiter fecūdos ymbres tunc
id est in v̄re mittit in gremiū cōiugis q̄ coniux
est iuno. ipa enī f̄ngitur sola esse cōiux q̄uis
iupiter f̄ngatur multas pelices h̄uisse. ut p̄
in p̄ma tragedia senecae. S; istā coniugem dicit
aug. fuisse tellurē vel terrā. Vn̄ qd̄ hic d̄z cōi
ugis in gremiū id ē in gremiū telluris vel ter
re dictū est augustini exponētis v̄gilij. Et cā
quare sic exponit videlicet cōiugis id ē terre. et
nō aliter sic videt̄ qz p̄ coniugē iouis intelligat̄
tur aer est. quia v̄gilij dicit imbrē descendit
se ex dono iouis in cōiugē. non aut̄ descendit
p̄nter in aerē. nā in aerē gnatur et nō sup̄ ae
rem. sed de aere descendit in terram. et ideo cō
iugē iouis vocat̄ hic virgilius terrā. Et infra.
Quia et hic aliquas d̄as. Hic assignat cām
quare immediate anteposuit tellurē vel terrā
sub d̄iūctōne. q̄ in nuēdo d̄am inter tellurē
et terrā. Et dicit qz h̄m istos contra quos ar
guit ponitur differētia inter terram. tellurē. et
tellumonē. nā terra h̄m p̄p̄ia ē supior ps scz
a terendo dicta. Tellus vero ps in feror in q̄
radices herbarū admūcem se tenēt a tenēdo
dicta. Tellumo est vna ps terre et non tota

Aliter distinguitur inter terrā et tellurē. quia
tellus est fructifera. terra vero d̄z tota. Et in
fra. **E**andē terrā matrē etiā deū id est deoz
vocat̄. p̄bat h̄ic qz gentiles h̄m h̄ctōes suas
habent etiā cōcedere qz iuno sit mater iouis
et nō solū coniux et soror. Et hoc quia p̄batū est
qz iuno sit terra. terrā autē dicūt m̄rem deoz.
quā scz eibelem et berecinthiam vocat̄ de quo
sup̄ libro. ij. ca. iij. dictū est. ergo iuno est m̄r
iouis. Et infra. **E**andē terrā cererē eandē
etiā vestam et c̄. h̄ic oñdit qualis sit repugnā
tia in illis que f̄ngunt de terra et etiā de vesta.
nam qn̄qz dicūt terrā esse cererē id ē deū frugū
qn̄qz dicūt terrā esse vestā. qz enī terra est im
mobilis ideo dicitur vesta id ē v̄i stans. vel de
vesta. qz vestitur herbis et arboribz. Vn̄ ovidij
libro. vj. de fastis. tellus vestaqz numē. Et ali
bi eodē libro dicit qz vesta ē eadē et terra. De
vesta etiā dicit qz est idem qd̄ ignis. Et quia
ignis nichil gignit ideo dicit eā virgine. et
faciūt sibi solū a virginibz in templo seruari.
Vnde ovidius libro. vj. de fastis. Rec tu alis
ud vestam q̄ v̄iā intellige flammā. Pro tan
to vero h̄m phidox libro. viij. ethimologiarū.
et ovidij qz posuerūt idē numē terre et ignis.
qz latet sub terra ignis. quasi sit idem locus
verusqz. Vn̄ dicit ovidius. Subest v̄gilij ignis
v̄terqz signat sedē. terra focusqz suā. Et tamē
veste h̄m ovidij nō faciēbant ymaginē. quia
ignis non potest p̄ngi b̄n. terre autē faciēbat
Ite vestam faciēbat virgine. et tñ qn̄qz dice
bāt vestā esse venerē que nō potest dici virgo
nisi velint dicere qz due sint veneres. vna scz
v̄go. alia mulier id ē corrupta. Mulier autē d̄z
q̄ molliens h̄rū. et ideo p̄p̄e stat. p̄ corrupta
h̄ qn̄qz sexū solū tenet. Et infra. **A**n post
tres et c̄. hoc dicit qz in reueritate ipsi posuerūt
duas veneres. vna quā coluerūt caste scz vir
gines et coniugate qz vocabatur venus verticor
dia. q̄si vertens corda. De qua ovidius libro
iij. loquitur. et valerius libro. viij. ca. v̄lō
narrat qz cū senatus inspectis libris sibillim̄
p̄ deceiros censuiss̄ vt veneris verticordie h̄
mulacrū d̄secraretur quo facilius virgini
mulierūqz mens a libidine ad pudiciā d̄uer
tetur. et ex om̄ibz matronis centū. et ex cētū
decē forte eligerētur qz de sanctissima femina
iudicaret. Sulphicia filij facti vxor tanqz
cūctis sanctissima plata est. De hoc etiā facit
solimus cap̄lo de pudiciā mencōnem. Alia
venerem coluerūt meretrices de qua ovidius
libro. iij. de fastis dicit. qz deā ē venus. circū
na quā colere debent meretrices. S; dicit b̄tis
aug. qz potius deberent esse tres. vna scz vir
ginū et illa ē vesta. alia cōiugatarū. et tertia
meretricū. De ista tertia dicit h̄ic b̄tis aug.
qz femces donū dabant de mercede p̄stituta
rū filiarū suarū quas p̄stituerūt anteq̄ viris
suis coniugerētur. Cōsimile fere narrat iustm̄
libro. xxj. de locrenlibz id est calibris cū enim

pmereatur bello regimoz vouert q si victores
essent in festo veneris virgines suas pstitue-
rent. Et infra. ¶ Que illarū est matrona vuls-
cam rē. hic irridet btis aug. et improbat q
dam figmenta gentiliū de venere. vulcano et
marce. Dicūt enī duo. vñ est q vulcanus q
est deus ignis r fabroz est filius iouis. fingit
tur enī natus de femore eius fm phidoz libro
.viij. ethimologiarū. qz fulgura de imo aeris
nascūtur. cuius vxoz dī esse venus. Aliud ē q
mars cubuit cū venere vxore vulcam quos
vulcanus inuenit simul in lecto r cathomis in-
uisibilibz eos detinuit quousqz alijs dñs eos i-
teritione r cūfusione oñdifferet. Hanc fabulā po-
nit ovidius libro. iij. methamor. phoseos. Dic-
etā aug. vulcanū coopatorē mimerue. qz eadē
est mimerua r bellona id est dea bellor. vulca-
nus vero ē deus fabroz. arma vero q sūt in bel-
lis necria sūt p fabroz ideo vulcanus in bel-
lis coopatur mimerue. Et infra. ¶ Rufus in-
quūt ad fabulas redīs. Hic excusat se aug.
de hoc q de dñs talia recitat cū sūt fabulosa.
s; dicit aug. q de hoc non debent cultores deoz
sibi succensere id ē inasē. nā etiā i theatris vbi
sūt ludi scēmi publice delectabilē spectant
hystriones q crimia deoz effigiat. pmo tales
ludi sūt in honore deoz tanqz dñs accepti et
etiā expenti. ut supra libro pmo caplo. xxxj. et
infra libro isto capitulo. xxvj. dicitur.

Quid liber igitur phicis rē. In hoc ca. xj.
pbat aug. q sufficeret colere vñ deū.
puta iouem r supflūū est colere tot deos. et s;
pbat p opmiones illorū q de dñs phicē et
nō potēce loquūtur. Et qz de ioue due sūt opi-
miones ipoz quarū huc datur vna huc altera.
bz augustinus intentū suū. Ideo in pncipio
huius capituli dicit sic. qd liber ut sūt due di-
ctiones. id est quoddam istoz q immediate
subūgit. placet phicis racōmibz r disputacōi-
bus asserant. Quali dicēt. Asserant qd istoz
volūt s; duarū opmionū q statim dicētur. Fa-
cit aut btis aug. in hoc caplo duo. qz pmo re-
citāt duas opmiones loqntes phice de dñs.
Sedō ibi. hēc ita si sūt rē. oñdit ex opmione
illa q famosior ē q supflūū colere plures deos
qd multo clarius sequē ex opmione altera.
¶ Opimiones aut due fuerūt. qz vna posuit
qz iupiter esset omnis deus. ita q multitudo
deozum non esset nisi multitudo nominum
eiusdem dei. fm qz ipse implet diuersas partes
mūdi. Sñt dicit lucanus libro. ix. loquēs in
psona cathomis. Iupiter est quodcūqz vides
quocūqz moueris. Et ideo qnqz vocatur ami-
mus totus mūdi. quia totū mūdū mouet
qnqz vero vna pars mūdi puta cū retinet sibi
nomē etheris. et cedit aeri nomen aliud. ut s;
aer dicatur iuno. qnqz vero totus ether cū ae-
re vocatur iupiter et cedit terre nomē aliud
ut s;
ipa vocetur ceres vel mater deoz vel cō-
iux iouis et sic de alijs. vñ exemplificat btis

augustinus de noibz diuersis quoz quodlibz
signat iouē. usqz ibi. Sme sūt ut quidā volūt
rē. vbi ponit aliā opmionē magis approbas-
tam. videlz qz omnia illa nomia signat diūsas
ptes seu vires vnius iouis qz ē ammus mūdi.
vñ vtraqz opmio cōcordat in s; qz ipse ē ammus
mūdi. ¶ Hoc in diuinis turpe nō ē s; qz eadē
sit soroz r diūx. Loquitur hic aug. promice cū
s; sit valde turpe etiā in alijs. Et infra. ¶ De
mimibz feret. id ē fecundet. Et infra. ¶ A poe-
ta nobilissimo s; vgilio libro qmto georgico.
rum. Et infra. ¶ In diuinatibz apollo. qz apol-
lo dicebat deus diuinacōnū. fuerūt aut duo
apollines realiter. qz vni cultores pdolorū mē-
eos nō distmguerēt. ut patz infra libro. xvij.
caplo. xij. Et infra. ¶ In merce mercurius. qz
mercurus dicebatur deus mercatorū. ¶ In ia-
no micior. qz ei attribuitur micia oim. Et in-
fra. ¶ Liber in vineis. qz liber idē ē qd bachus
qz ē deus vmi. Et infra. ¶ Dyana i siluis. diana
ē luna qz dī dyana fm qz lucet in siluis r ē dea
siluarū atz venatorū. Et infra. ¶ Ipe pstit noie
liberi id ē bachi. nā fm phidoz libro. viij. ethi-
mologiarū liber dī a liberamento eo qz mares
in coeūdo eius bñficio emissis semmibz libera-
tur. Et infra. ¶ Ipsa lucina. lucina ē dea pti-
rientiū. cuius auxilio fetus pmo in lucem p-
ducitur. ¶ Et vocē opis. Opis sūt berecin-
thia mī deoz id est dea terre. Et infra. ¶ Que
post p̄tēxtā. p̄tēxta fm phidoz libro. ix. ethi-
mologiarū ē puerile palliū qz pueri nobiles
usqz ad. xvj. annos sub disciplina cultu vtebā-
tur. Et infra. ¶ Apud grecos p̄papus. Iste fm
phidoz libro. viij. ethimologiarū alio noie dī
belphegor. fuit aut de lapsaco ciuitate elospo-
ti de qua pulsus ē et ppter virilis membri ma-
gnitudinē i numero deoz suoz eū greci trāstu-
lerunt. Et infra. ¶ Turpi nuditate distentus
p̄ponctur p̄papus. Hoc dicit aug. quia smula-
chrum p̄papi cū enormi magnitudine membri
virilis nudati pingebatur. Iste vero smgilla-
tim id est p se colebatur. et id eo poterat stelle
quarū cultus in speciali r smgillatim p̄termis-
sus fuerat eo magis indignari si ideo indigna-
batur qz smgillatim nō colebatur.

Quid illud nōne debet rē. In hoc ca. xij.
arguit btis aug. dtra eos qui deū ponūt
am mūdi supposito qz totus mūdus se habe-
at ad illū ammu sicut corpus eius r quelibz
ps mūdi. sicut ps corporis eius rē.

Sicut sola aialia racōnabilia rē. In s;
capitlo. xij. arguit btis aug. dtra p̄di-
etam opmionē supposito qz soluz aialia racō-
nabilia sūt pres eius. Et facit in s; caplo duo.
qz pmo oñdit qz in cōueniētia ad illā opmionē
etiā iuxta istū intellectū sequatur. Sedō ibi.
restat ergo ut dicat. cōcludit smgulos deos
esse p se sibiipsis viūtes. et nō pres vnius io-
uis. s; iouē esse regē oim a quo auctū ē rōmūz
impū. h tñ ab aliq rōnoz deoz auctū fuerit.

Sic p̄mū quero rē. In hoc capitulo. xiiii. beatus augustinus ostendit quod romani ydolatre habent decedere quod non sit necesse habere iouis auxiliū ad ampliandum regnū quāuis nulli magis deberet cōuenire augere regna quā illi deo qui est rex omnium deorum. Ostendit autē hic p̄positū suū dupliciter. p̄mo quod regnū deberet p̄m deus sicut victoria p̄mittitur dea. et p̄sequens deus regnū poterit dare et augere regna. scdo quod dea victoria ut p̄bat sufficit augere regna.

Ideant ergo ne forte rē. In hoc ca. xv. beatus aug. ostendit quod romani habent decedere quod non solum regnū iustū potest acquiri et augeri sine iouis auxiliū sicut etiam regnū iustum. Et facit in hoc capitulo duo. quod p̄mo ostendit quod augere regnū vni etiam iuste id est bellis iustis minus bonū est quā esse multa regna parua quae vicinorum concordia letentur. Scdo ibi. h. g. iusta rē. ostendit quod ad iustū regnū augmentū sufficit ut dicit alie deo absq̄ ioue. Cur autem et iniquitas dea rē. hic ostendit quod iniquitas aliena debeat dici dea. quia ipsi ponunt febrem pallorem et pauorem deas de quibus supra libro. ij. ca. xiiii. dixi. et tñ ista sūt mala hominū ergo licet iniquitas sit malū quoddā nō p̄pter hoc nō dicitur dea. p̄cipue ex quo fuit eis p̄ficiua. Et infra. Quas enim h. p̄tes iupiter rē. hic ostendit quod iupiter nichil p̄t facere in regni collacōne. vel eius augmētacōne. et hoc quod illa que videtur iouis bñficiā. sūt quidam dñi vel dee qui p̄ se operantur illa que possent ioui attribui. ut videtur. sicut patet de victoria. Videtur enim quod possit esse bñficiū iouis. sed iā ip̄a p̄mittitur vna dea p̄ se. que p̄ p̄te sua operatur et facit eū vncere cui fauet. et ita est in alijs que videntur iouis bñficiā. Sicut mimerua p̄mittitur dea sapientie. et tribuit sapientiā. et fortuna bonam fortunam. et ita iupiter nullā p̄tē habere potest in collacōne alicuius bñficii. Et infra. Si nō lapis in capitolio rē. lapidem in capitolio vocat statuas iouis lapideam in templo suo. quod quāq̄ vocat capitolium. quāq̄ vero mons ip̄e in quo fuit templū illud vocat capitolium. nec erat apud romanos. vel quoscuq̄ italicos cōsuetudo facere statuas aureas ab urbis origine usq̄ ad longa tēpa post regū expulsionē. ut patet p̄ valerium libro. ij. ca. p̄mo. Et forsā in p̄ncipio fecerūt eas lapideas. et ideo statua iouis quae fuit p̄ma in vrbe a romans facta fuit lapidea.

Mor aut plurimū rē. In hoc cap. xvj. beatus augustinus reprehendit romanos de hoc quod cum multis deos quorum erat officium homines impellere ad motū et inquietudinē infra vrbe reciperent. deam quietē foris stare fecerūt nec inter deos vrbis publicos id est quae habuerunt curam rei publice. eam recipere noluerūt. Deam murceam. Officiū istius deae fuit facere homines murcidos id est marcidos. Sicut febris

colabatur ne lederet. ita murcea colabatur ut nō faceret hominem marcidum.

N forte dicunt rē. In hoc capitulo. xvij. beatus augustinus ex responsione que dari possit ad ea que arguta sūt sicut superius capitulo. xv. de dea victoria probat intentum suū. videlicet quod sufficeret p̄ augmento regni inuocacō vni deū puta iouis sicut romanorum opinionem. Cur non est deus et triumphus vult dicere quod triumphus est multū p̄m quus victoriae. est enim honor qui victori pro victoria publice exhibetur. et ita sicut alijs deabus a victoria cōiungebatur p̄m qui vel maritus vel frater. vel filius sicut unom cōiungitur sicut simul cum ea tanq̄ deus colitur iupiter tanq̄ maritus et tanq̄ frater eius. et etiam neptunus et pluto fratres eius. et vulcanus filius eius. eodem modo et cum victoria debuerat coli triumphus.

Quid quod et felicitas dea est rē. In hoc capitulo. xviii. ostendit beatus augustinus quod ad quocūq̄ bona impetrandā sup̄fluit multitudo deorum colere. et facit in hoc capitulo duo. p̄bat enim p̄mo quod dea felicitas quam coluerant debebat sufficere ad omnia bona cōcedēda. Scdo ibi. h. quid sibi vult rē. ostendit specialiter quod dea fortuna sup̄fluit. ubi facit etiam duonam p̄mo inuestigat an sit aliqua realis differentia inter fortunā et fortunā. Scdo ibi. est causa iniquit. ostendit iuxta differentias ab alijs datam quod ip̄a colenda non est. Sed quid aut colitur que ita ceca est. Hic ostendit quod simulachrum fortune erat mulier sedens in medio rote quae eam vteret continue. et habebat vnā faciē splendidam et aliā obscuram. ad designandū quod illi sūt splendidi quos fortuna fouet. et illi obscuri quos ip̄a p̄sequitur. Erat autē ceca in vtraq̄ faciē ad designandū quod ip̄a merita hominū et demerita nō discernit sed ita fouet malos sicut bonos. et etiam quod ip̄a excecatur eos quos fouet. Unde chilo vnus de septē sapientibz sicut habetur in libro de moribus pho. interrogatus quid esset fortuna. rēdit. Ignarus medicus. multos enim excecatur. Antū sane huic vult rē.

In hoc capitulo. xix. ostendit beatus augustinus quomodo demones p̄ deam fortunam homines deciperūt. Facit autē hic beatus augustinus mencōem de simulachro fortune mulieris. de quo narrat titus liuius de origine vrbis libro. ij. quod cum marcus curiolanus romanus damnatus esset in exiliū. et postmodū receptus a volscis ip̄orum dux esset contra romanos et cum eisdem oppugnaret vrbe. sic territi sūt romani quod mittunt ad eum legatos precantes ut parceret ciuitati. quos cum ip̄e repulisset tandem m̄ curiolam et vxor eius cum duobz liberis suis. et due matrone ad eū extra vrbes egressae impetrauerūt ut ab oppugnacōe p̄tē desisteret. Propter quod mulieres romane

honorate sunt a suis constructo et dedicato templo
fortune muliebri. de cuius simulachro loquitur
valerius libro primo capitulo. vi. ubi sic narra-
rat. fortune muliebri simulachrum. quod est
latina via ad quartum miliarium ab urbe eo tempore
consecratum cum ede sua quo coriolanus a vas-
tatione urbis matris sue preces repulerunt
non semel tantum sed bis locutus est huius
verbis. **R**ite me matrone vidistis riteque dedi-
castis. **E**t muta felicitas. pro tanto dicit felici-
tatem mutam. quia non legitur ipsam fuisse
locutam sicut fortunam. **S**ciendum autem quod romani
coluerunt deam mutam seu tacitam in februa-
rio. ut patet ex ovidio libro. ii. de fastis. sed
illa non fuit dea felicitas. solum enim dea muta
colabatur ut obstrueret ora hostium mala lo-
quentium. **E**t infra. **S**ed virilis potius loquitur.
Sciendum est hic quod romani coluerunt multas
fortunas. coluerunt enim fortunam publicam
que seque rempublicam faceret fortunam et huic sac-
rificabant in aprilii huius ovidium de fastis libro
quarto. similiter et fortunam privatas seque fortunas
nam virilem id est viros cui etiam sacrificabant
in aprilii. et fortunam muliebrem de qua in hoc
capitulo fit mentio. **E**t ideo augustinus dicit
et certe si fortuna loquitur. non muliebri sed viri-
litas potius loquitur. id est magis fuisse et cre-
dibile hoc de fortuna virili si viri si narrassent.
quod de fortuna muliebri si mulieres hoc narrarent
quod credibile est quod mulieres que sunt garrule
et loquaces hoc meda dicitur fuisse de fortuna.

Virtute quoque dea fecerunt et.
In hoc capitulo. xx. arguit beatus augustinus
contra romanos qui coluerunt deam virtutem. et
deam fidem. cum tamen promitterent quatuor
virtutes cardinales. quarum prima virtus scilicet iustitiae
fides est pars. fides autem que est pars ius-
ticie non est fides que est virtus theologica
cuius proprius actus est credere. sed est quedam
virtus moralis que communi nomine vocatur fi-
delitas. qua quis fideliter se habeat ad alterum
deum vel hominem vel etiam communitatem aliquam.
Nonnulli romani principes non parvam glo-
riam et tales principes romanorum multos enu-
merat valerius libro. iij. capitulo tercio scilicet
scipione. africanum. marcum. cathonem. fabricium
et alios. quorum continentiam describit. **E**t infra.
Que affuit mutio cum dextera et. **M**te di-
ctus est mutius sciuola. de quo augustinus
infra libro. v. capitulo. xvij. facit mentionem.
de ipso etiam titus liuius de urbis origine libro
secundo. narrat quod tarquinius superbus ultimus
rex romanorum cum esset expulsus ab urbe stul-
lit se ad porcennam regem elusine civitatis
famosum virum et potentem petens ab eo auxi-
lium. Porcenna vero veniens cum exercitu vas-
tato dum urbem gravissima et diutina afflige-
ret obsidione mutius licentiam petiit a senatu
ut castra porcenne adire posset qua obventa
peruenit usque ad sedem regiam porcenne ubi

scribas regi assidentem occidit. **C**omprehensus
vero et ad regis tribunal ductus factus est
se civem esse romanum et causa interficiendi re-
gem dimisse et se pro equali habere occidere et
occidi. dicere et pati et facere omnia romanum
esse. **C**um autem rex iulteret eum ignibus torreretur
ut ab eo plus negotii extorqueretur. mutius
extendens sponte manum in ignem eam ibi immo-
biliter tenuit. donec ipse rex percussus horro-
re iulteret eum ab igne remoueri dicens. ab-
magis in te ipsum quam in me hostilia ausus. liberum
hinc te dimitto. **T**unc mutius quasi volens
regi meritum rependere dixit sibi. quod minus
extorquere non potuisti nunc a me sponte acci-
pe. **S**ic inquit quod trecenti commati sumus prin-
cipes inuentus romane. ut te hoc modo in-
uaderemus. et mea sororis prima fuit. **C**eteri autem
eodem modo unusquisque pro suo tempore cum
facultas fuerit consimile attemptabunt. **Q**uod
audiens rex considerans magnitudinem pe-
riculi si trecenti iuvenes qui tanquam nichil ha-
berent mori. vite sue insidiarentur assidue les-
gatos mittit qui romanis ultra condiciones
pacis ferat. et firmata pace ab obsidione dis-
cedit. **I**stius mutii pulchre laudat seneca epistola
lxvij. **S**ciendum tamen est quod beatus augustinus
infra libro. v. capitulo. xvij. dicit cum ideo manum
in ignem misisse. quia percussit alium quam intende-
bat. **I**ntendebat enim percussisse porcennam et
percussit alium. et ideo indignatus manum sue
misit eam in ignem. **E**t concordat valerius li-
bro. iij. capitulo primo. **E**t infra. **Q**ue affuit
curio et. de isto curio narrat valerius libro
quinto. et etiam titus liuius libro. vii. quod cum ante
ab urbe condita trecentesimo nonagesimo ro-
me in medio fori terra dehiscens et se aperire
specum fecisset profunditatis horribilis responsu
est a vatibus quod si romani vellent suam repu-
blicam perpetuam esse. illud in quo plus possent
et excellere. illi hiatus deuoueret et eo ipsum
impleret. **C**uriosus ergo interpretatus romanos
et viros et armis proprie excellere se in illud
antrum armatus et equo insidens immisit. su-
per quem ciues omnes certatim honoris gratia
frumenta micerunt. **D**e isto curio satis clare
beatus augustinus infra libro quinto capitulo
xvij. narrat historiam quam tangit hic. **E**t
infra. **Q**ue affuit decio pro et decio filio et.
de istis duobus de his facit augustinus men-
tionem infra libro quinto capitulo. xvij. et vale-
rius libro quinto capitulo quarto. **T**itus
vero liuius de urbis origine libro octavo de
decio pro narrat quod cum consul esset cum manlio
torquato in bello contra latinos provisionem nos-
te apparuit decio quidam augusti habitus dis-
cens. quod ex una parte caderet imperator in bello
illo ex alia parte exercitus. et cuius exercitus
imperator se cum exercitu aduerso morti et de his
infernialibus deuoueret. illius exercitus vince-
ret. **C**um igitur in plio postmodum commissio

sinistrū cornū cui decius p̄erat cederet hostibz
deuouit se decius et exercitum hostium morti
et dijs infernalibz hīs verbis. **J**upiter mars
pater quirine id est romule bellona id est dea
belli. lares id est dij patrij. diu ioueniles id est
saltatores iouis. dij indigētes id est de homi-
nibus facti dij. dij quoz est potestas nostro-
rum hostiū. dij q̄ manes id est mortuoz. vos
precor. veneror. veniam peto. ferōq̄ id est cupio
ut vim id est potentia victoriamq̄ populo ros-
mano quiritu id est qui appellati sunt quirites
p̄peretis. hostesq̄ quiritu terrore formidine
morteq̄ afficiatis. **E**t sicut verbis nuncupauit
id est palam et quasi in p̄ntia testium dixit a
q̄ p̄ republica quiritum. et exercitu legionibz
bus et auxiliarijs populi romam quiritum
mecum deuoueo dijs. manibz. telluribz legis-
ones auxiliaq̄ hostium. **D**ecius vero statim
hoc facto armatus in equū insiliens se in me-
dios hostes immisit. **V**isus est autē ip̄e vtriq̄
exercitū. eo tempore aliquatulum augustior.
et nobilior et excellentior q̄ quisq̄ ab hominibz
videri soleat. statimq̄ terrore qui prius
romanos inuaserat latinos inuasit. et decio
interfecto cecidit latinorū exercitus. **D**e de-
cio filio narrat ouidius seu titus liuius confi-
militer. libro. iij. de vrbis origine. **I**p̄e enim
cum bellum gerēt cōtra tuscos in quoz au-
xilium galli venerant. et ip̄e iam quarto cōsul
existens videret exercitum cui p̄erat. gallis
cedere. reducens ad memoriaz factum p̄ris
sui. se simili modo deuouit mens et ip̄o inter-
fecto vicit exercitus romanorū. **N**arrat autē
titus liuius libro. viij. q̄ cōsul aut p̄tor dux
exercitus potuit si volebat nō se ip̄m. sed aliū
militem quemcūq̄ de legione romanorū scri-
pta p̄ salute sui exercitus inferis deuouere.
Et infra. **Q**uare prudentia. quare sapientia
et dicit hic augustinus sapientiam non ha-
buisse numen apud romanos. tñ ip̄i mmeruā
coluerunt que est dea sapientie. **S**ed hoc dicit.
Quia ipsam sapientia non fecerūt deam sicut
fidem et pudiciam sed posuerūt mmeruā deā
sapientie non sapientiam. **S**ed loquitur hic
augustinus de sapientia stricte et p̄prie acces-
pta prout est noticia diuinorū. **M**erua vero
dicitur dea sapientie improprie accepte quō
sapientia accipitur in omni arte. ex q̄ quilibz
bene sciens artem aliquam dicitur sapiens
in illa arte. **M**erua autē dicitur dea artium.
Et infra. **E**t fides et pudicia. **D**e numme
fidei facit valerius libro. vj. capitulo. vj. mē-
tionem. **D**e dea pudicia facit etiā augustinus
mentionē supra libro. ij. capitulo. xxvj. vocās
eam celestem castitatez. et ostendens q̄ tur-
piter colebatur.

Hec enī veri dei munera et. **I**n hoc capitulo
.xxj. reprobatur beatus augustinus mul-
titudine deoz per hoc q̄ romam duas deas ses-
cerūt scilicet felicitatem et virtutem que debet

rent sufficere. **F**acit autem mencōnem de mul-
tis dijs quoz officia hic exponit et superius
capitulo. viij. et capitulo. xj. exposuit. **Q**uid
doctrine vel a mercurio vel mmerua et mer-
curius fingitur deus eloquentie dicitur. quasi
medius currens. quia sermo medius currit
inter loquentem et audientem. **F**ingitur enim
deus mercatorū et furum et nuncius deoz. **M**i-
nerua vero dicitur dea artium. **E**t infra. **I**n-
uocare lucinaz. de ista dixi supra capitulo. xj.
et est dea parturientū. que infantem p̄mo p̄-
ducit in lucem s̄m p̄sidioz libro. viij. ethimo-
logiarū. lucina est ip̄a luna quia lucet. **E**t in-
fra. **S**ed apollo vel esculapius. **D**e istis duos
bus dixi sup̄ libro. iij. capitulo. xvij. **E**t infra.
Nec dea rubigo. **I**ta fuit dea de numero de-
arum que obesse poterant non p̄desse. sicut de
febre et pallore ac pauore. libro secūdo capitulo
.xiiij. dixi. et ideo colebatur ad hoc solum. ut
non lederet. cuius festū celebrabatur in apris
i s̄m ouidiam libro. iij. de fastis.

Quid est ergo p̄ ingenti et. **I**n hoc capitulo
.xxj. ponit augustinus dicitur varronis
ostendens q̄ necessariū sit scire non solum
nomina. sed etiā officia deoz. **R**e faciamus
ut mimi solent. **M**imi id histriones sepe ut
homines ad risum puocent multa dicūt que
nature rei contraria om̄ino sunt. **E**t sepe talia
in vna oracōne connectūt que ut in p̄mo patz
aspectu om̄ino sunt absurda. **S**ic est s̄m var-
ronē. si q̄s petat a libero id est bacho deo vini
aquam. et a limphis id est nimphis vinum
que sūt de aquarum.

Sed vnde nūc agitur si librit et. **I**n hoc ca-
pitulo. xxij. reprobatur beatus augustinus
cultum de felicitatis quātū ad duo scz quā-
tum ad tempus quo romani inceperunt eam
colere. et quantū ad locum in quo eam colerūt.
Quantum ad tempus quidem. q̄ diu
post alios deos fuit sibi templum dedicatum.
nam lucullus sibi p̄mus edem cōstituit. **S**ciē-
dum autē q̄ duo fuerūt luculli sicut haberi p̄t
ex orosio libro. vj. et eutropio libro. vj. qui si-
mul contemporanei fuerunt et magni duces.
quorū vnus scz lucius lucimus lucullus p̄us
cōsul fuit scz anno ab vrbe condita sexcente-
simoseptuagesimo sexto. qui pugnavit cōtra
mitridatem et gessit bellum mitridaticum. que
tullius in dyalogo ad ortensiu de multis val-
de cōmendat. **A**lter vero scz marcus lucimus
lucullus gessit bellum macedonicū et fuit cōsul
s̄m orosium anno ab vrbe condita sexcentesimo
septuagesimonono. **S**ed lucius lucimus lu-
cullus cum maiori gloria triumphauit. **Q**uis
vero istoz edem felicitati constituerit nō di-
cit beatus augustinus nec orosius nec eutro-
pius. sed quicūq̄ istoz fuerit. patz q̄ diu fuit
post vrtem conditam. videlicet plusq̄ sexcen-
tisseptuaginta annis. et fuerūt ambo tempore
belli ciuilis inter sillam et marium. **E**t infra.

non erant dii. Aliud est superfluum videlicet quod
eorum qui sunt dii veri civitates non habent simi-
lacha convenientia. eo quod dii non habent sexus
nec masculinum nec femininum. nec etate iuue-
mitem aut senilem. nec corporis membra. sicut
simulachra repitant. Et infra. Cum aliam
faciant furari. scilicet mercurium quem fingunt
teum furum. aliam adulterari sicut iouem et
matrem ut superius in hoc libro dictum fuit.
Et infra. Tres inter se deas sunt. de isto cer-
tamie dearu dixi. supra libro primo ca. in. et li. in.
ca. xxv. Et infra. Iouem ipsum deum in lo-
uem sunt. de istis que tangunt iouem dixi supra
capitulo xxv. Et infra. Deam homini nubem.
De hoc dixi supra libro in. capitulo in. Et in-
fra. Saturnum suos filios deuorare. hanc fas-
bulam narrat Ouidius libro vi. de Fastis. Phi-
torus vero libro vii. ethimologiarum dicit quod
saturnus a temporis longitudine dicitur. eo
quod saturatur annis. Unde greci dicunt ipsum esse
tempus. quod filios suos deuorat. hoc est an-
nos quos producit in se reuoluit. vel quod semis-
na unde oriuntur iterum redeunt. De hoc augus-
tinus infra libro vi. capitulo viii.

Nullo igitur modo dii sunt. In hoc capitulo
xxviii. concludit beatus Augustinus ex-
prius ostensis quod dii multi non potuerunt aus-
gere imperium. et hoc etiam confirmat. quia si
potuissent potius auxissent imperium grecorum
quia greci ludis seemcis deos melius co-
luerunt. sicut supra libro in. capitulo xii. ostendit
beatus Augustinus. Quamuis deum aurum non
colerent sunt deo esculano id est deo eris et deo
argentino et aurum dixit Augustinus. supra
libro isto capitulo xxv.

Nam illud quale est sunt. In hoc capitulo
xxix. reprobatur Augustinus auguria
vel auspicia romanorum et precipue auspiciu
illud de quo superius libro isto capitulo xxviii.
dictum est. Vocatur autem auspiciu diuina quod
solet fieri in principio alicuius operis seu ante
quod incipitur opus de euentu futuro. et sole-
bat iudiciu de euentu futuro sumi ex inspec-
tione auium. et ideo dicitur auspiciu. quasi aus-
piciu id est inspectio auium. Augurium vero dis-
cebatur omnis diuina sumpta ex garritu
auium. Auspiciu vero dicebatur solum quod fie-
bat in principio. ut dictum est. et ideo auspiciu
quod ponitur pro principio vel inchoatione ali-
cuius rei. Et facit Augustinus hic duo. quia
primo reprobatur illud auspiciu quo ad sui tota-
litatem. Secundo ibi. sed ante quam Christus venisset sunt
reprobatur ipsum quantum ad omnes sui partes. Res-
probat autem ipsum primo indistincte secundum sui to-
talitatem dupliciter. tum quia si auspiciu illud
verum esset tunc habuerunt iouem pro hoste
et aduersario. quod interpretati sunt quod ideo mars
terminus et iuuetus id est dea iuuenum non ces-
serunt ioui. quia per hoc signatur quod romani
non cederent hostibus suis. Tum quia si auspici-

2
eum fuit verum tunc christiani non expulerunt
deos. nec etiam artauerunt terminos imperii. et per
consequens non habent materiam detrahendi
temporibus christiani. Aliquotiens romanus
exercitus fusus est sunt. de hoc dictum est supra
libro in. capitulo xxvii. Et infra. Et gens
martia sunt. Gens romana dicebatur martia et
quia bellicosa fuit mars autem est deus belli.
et quia romulum conditorem urbis romane
dixerunt ex marte genitum. Quomodo vero
contrita fuit a gallis dictum fuit supra libro
secundo capitulo xxii. Et infra. Deficientibus
multis ad hambalem sunt. de hoc dictum fuit
supra libro in. capitulo xix. Et infra. Aliud
est enim non cessisse sunt. hic excludit quadam
responsionem. Possent enim dicere quod termini
romani imperii artati fuerint deficientibus ali-
quibus ciuitatibus a romanis. tamen romani
postmodum illas recuperauerunt. Hanc respon-
sionem excludit Augustinus dicens. aliud est
non cessisse aliud unde recesserant redisse. Et
infra. Adriam voluntate sunt. Iste fuit elius
adrianus qui immediate successit traiano in
imperio. Traianus vero sicut narrat Eutropius
libro viii. usque ad indie fines et mare rubrum
accessit. atque ibi tres puincias fecit. armeniam
assiriam et mesopotamiam. Item fecit de data
et alijs multis terris. Adrianus vero succes-
sor eius glorie et felicitati traiani inuidens ar-
meniam assiriam et mesopotamiam reuocauit
in pristinum statum. ac finem imperii esse voluit
eufraten fluium. Item de data facere cogita-
uerat. si amici eius eum deterruerunt ne multi-
ciues romani barbaris traderentur. Et infra.
Receptis quibus alio tempore puincias sunt. pu-
incia una scilicet assiria videtur fuisse recepta id est
recuperata tempore marci antonii veri impe-
ratoris de quo dicit Eutropius libro viii. quod
seleuciam assirie urbem nobilissimam cum qua-
dringentis milibus hominum cepit partem trium-
phi egit. Alia vero puincia scilicet mesopota-
mia videtur recepta tempore galieni impera-
toris. nam eius tempore sicut narrat Eutropius
libro ix. cum ipse imperator rempublicam des-
ereret in oriente odenachum perseuicli sunt
defensa hinc recepta mesopotamia. Et sic per
odenachum in oriente romanum imperium defen-
sum est. Tercia vero puincia scilicet armenia
videtur recepta tempore dyocleciani. nam eius
tempore sicut narrat Eutropius libro nono ga-
lerius maximus cum narseo homusde et sa-
ponis auro in armenia maiore pugnavit succes-
su ingenti. nam pulso id est fugato narseo ca-
stra eius diripuit. uxores. sorores. literos ces-
pit. et infinitam persarum nobilitatem et ipsum
in ultimi regni solitudines egit. Et infra.
Quando iulianus deorum istorum oraculis sunt.
Iste fuit iulianus apostata qui fuit proximus
temporibus Augustini et similiter iouianus

qui iuliano immediate successit. nā iulianus incepit regnare h̄m orosium anno ab vrbe cōdita millesimo centesimo sedecimo. iouianus vero millesimo centesimo decimo septimo. archadius vero et honorius quorū temporibus fuit augustinus incepit regnare anno ab vrbe condita millesimo centesimo quadragesimo nono. Et ideo dicit augustinus h̄ q̄ artaco tertiorū impij p̄ne sua memoria facta fuit quā artaconē iouianū necitate ductus fecit. h̄ iulianū illius necitatis cā fuit. De q̄ iuliano sciēdū q̄ iulianus fuit pessim⁹ ydolatra demones. magos. ariolos frequēter consulēs. Sū r̄ cū instaret bellū qd̄ infelicitate gessit extra perfas. h̄c narrat socrates in triplicita historia apud cartam ciuitatez in templo vbi occulte sacrificauerat anteq̄ in expeditionem illius belli iret inuenta fuit mulier capillis suspensa extensis brachijs r̄ vtero aperto in cuius iecore victoria sibi deberi asperit. In palacio vero suo apud antiochiam inuente sunt ciste multe plene capitibz mortuorū. Sicut etiā narratur in visis patrum ipse demonem misit in occidentem ad sciscitandū euentū belli. qui precibz cuiusdā heremite. x. diebus continue in oratione persistentis impeditus est ne p̄cederet. tamē sicut narrat socrates responsum demonis habuit h̄mōi. Nunc omēs aggredimur de victoriae trophæa referentes circa flumen ciren. horum ego dux ero belligerator mars. Et fuerunt ista verba demonis in persona sua ppria et aliorum demonum. Unde iulianus certus fecit q̄ omnia sibi prospere in illa expeditione succederent. sicut dicit hic augustinus immoderato ausu naues quibus victualia exercitui suo portabantur succendit. quasi certus q̄ in terris h̄mōi satis abundaret. Hoc etiam narrat augustinus infra libro quinto capitulo. xxj. Et festus dictator idem narrat. fuerunt autem naues in flumine eufrate quibus iulianus suū traduxerat exercitum ut subito ciuitatem thesiphontem caperet. Sed sicut narrat orosius libro. vij. postq̄ a thesiphonte castra mouit collo cuiusdam qui ad ipm̄ transfugit in desertū p̄ductus vbi cū vihis et ardore solis atq̄ insuper latore arenarum confectus periret exercitus et ipse imperator p̄ vasta deserta incautus euagatur a quodam equite hostium sibi obuiō conto percussus interit. Eutropius vero qui in illo bello dicit se fuisse presentem narrat libro. x. dū mconsultus bellis se inserit hostili manu interfectus est. vj. kalēdas iulij. In vita sancti basilij legitur q̄ quidā miles nomine mercurius mortuus r̄ sepultus a beata uirgine missus est ad eum interficiendū quod r̄ fecit. De iouiano qui et xpianus erat narrat orosius libro. vij. q̄ in isto discrimine in quo fuit exercitus romanus a iuliano in desertis locis derelictus ipso mortuo creatus est imperator. Qui r̄ loco iniquitate ca-

ptus et hostibz circumseptus cum nullam uideret euadendi facultatem sedus cum sapore rege persarum et si parum ut putant dignum satis tam en necessariū pepigit. Et enim ipm̄ cum exercitu tam ab hostium q̄ etiam loco p̄nulo sapore rex persarū liberaret. nisi opidum et partem superioris mesopotamie iouianus persis concessit. Et infra. **¶** Nō quidē tanto detrimētō r̄. Hoc dicit quia adrianus tres puincias sponte dimisit. quarū vna fuit mesopotamia. **¶** Ite vero solum partem vnam mesopotamie et opidum p̄refatum concessit. per cōpōsionem inter ipm̄ r̄ regem persarum.

¶ Cicero augur irridet auguria r̄. **¶** In hoc capitulo. xxx. beatus augustinus arguit contra modū colēdi deos p̄ dicta ciceronis. Et facit in hoc capitulo duo. quia p̄mo ostendit q̄ simpliciter loquēdo auctoritas ciceronis sit inualida ad aliqd̄ certitudinaliter probandū in hac materia. Secūdo ibi disputat apud eū r̄. recitat dicta ipius que sunt ad p̄positū. quia sufficientis auctoritatis ē apud eos contra quos arguit. Insufficientia vero auctoritatis dictorū tullij ciceronis ostendit dupliciter. p̄mo quia facta sua repugnant dictis. quia cū ipse fuit etiā v̄sus augurijs tñ irridet auguria. **¶** Unde p̄mo libro de diuinatōe inducat duos felices carneadē r̄ pancū velut irrisorie querentes. vnde iupiter comit eem a leua r̄ coruū a dextera canē uisisset. Hoc querebāt. quia coruus est ap̄tissimus. ad auguria et p̄ndit felix augurium. comix vero infelix si vterq̄ canat a dextera. si a sinistra est conuerso h̄m̄ opinionē augurum. **¶** Secundo arguit insufficientiā auctoritatis tullij quia ipse tanq̄ achademicus negat omnem certitudinem cognōis. Dicitur autē achademicus philosophi quidam. qui nichil certum esse dicebāt. sic dicit ab achadema villa platonis. vel ab achademica scola platonis vbi incepit philosophia ista. **¶** Ite vero fuerūt achademicus noui. inter quos r̄ achademicos veteres qualis sit dist̄ctio. pat̄ infra libro. xix. capitulo. ij. Contra achademicos vero istos scripsit augustinus tres libros. **¶** Disputat apud eū r̄. cōsuetudo ciceronis est in libris suis inducere alios loquētes in hoc imitatus platonē qui idem facit. In secūdo igitur libro de natura deorū inducit quātum lucium balbū disputantem et loquentem. cuius verba licet videantur dicta in p̄sona quāti lucij. tamen in reueritate sunt ipius tullij. Et sciendū q̄ beatus augustinus in isto capitulo ponit duas auctoritates tullij quarum prima incipit ibi videtis ne igitur r̄. h̄m̄ eius exclusiue. Ecce interim r̄. Et habentur libro. ij. de natura deorum parū ante finem. **¶** Quod autem hic dicitur et cū ipse sup̄sticiones ex naturis rerum r̄. est augustini reprobantis ciceronem in hoc q̄ cicero reprobat sup̄sticiones vulgi et

Nec propter aliquid dijs ceteris supplicauit. **I**stud sub interrogacione continuatur cum procedenti cum vno versu. quibus in libris dicitur fiant duo versus et male. **E**t infra. **E**t quid ergo constituit romanis deos etc. dicit titus liuius de urbis origine libro primo. quod romulus instituit sacra Iherculi more greco. si dijs alijs more albano. **S**ciendum quod ianus fuit quidam rex qui regnauit in partibus illis ubi est roma. a quo mons ianiculi dictus est. qui etiam saturnum in ytaliam profugum secum regnare permisit. cuius festum celebrant romani primo die ianuarij. a quo et mensis ille ianuarius dictus est. **P**icus vero secundum eutropium libro primo fuit filius saturni de quo infra libro xviii. capitulo xv. fannus autem fuit filius picis et pater latini regis. cuius filiam desponsauit eneas. **E**t regnauerunt picus et fannus in locis illis in quibus regnauit postea latinus rex filius fanni. **E**t fuerunt hijs dijs montium et agrestes. secundum ouidium libro de fastis. festum fanni secundum ouidium libro ij. de fastis celebrabatur in februario. **T**iberium vero qui fuit rex nonus post ascanium. et submersus in fluuio qui tunc albula vocabatur. postea vero ab ipso tiberis nomen accepit deum fecit. forsitan credens eum inter deos translatum. et esse numen illius fluminis. cuius usus rome valde fuit necessarius. **E**t infra. **E**t quid titus tacius. **I**ste titus ut patuit supra libro ij. capitulo xiiij. regnauit cum romulo. et prius fuit dux saborum qui multos deos addidit. et inter ceteros cloacina id est deam cloacarum. **E**t infra. **E**t quid numa etc. **I**ste numa fuit posterior romulo succedens ei immediate in regno. **E**t infra. **H**ostilius certe rex. **I**ste hostilius successit immediate nume et dictus est tullus hostilius. qui cum bellum haberet contra fidenaos sicut narrat titus liuius libro primo de urbis origine et confidens de duce albanorum eum in auxilium suum vocasset cum gente sua. dux ipse cum gente sua in ista se subtraxit. percussus igitur tullus hostilius timore. pauore et pallore templum deuouit. ut pauor et pallor a suo exercitu recederent et hostes muaderent. **E**t infra. **S**ed et postea iam in deorum etc. hic sciendum quod felicitas recepta est in numero deorum tempore luculli ut dictum est qui fuit tempore primo belli civilis scilicet inter sillam et marium. sed secuta sunt postea bella plusquam civilia. videlicet inter iulium cesarem et pompeium. et inter augustum et anthonium. **E**t infra. **Q**uis enim ferat quod neque inter deos consentientes etc. **S**ciendum quod poete dixerunt sine consensu deorum iouem non fulminare. sed tamen pro se omnia beneficia prestare. unde quidam erant dii quorum consensum iupiter requirebat et isti erant dii preceres. qui a varrone selecti dicebantur quos augustinus vocat deos consentientes. **E**t infra. **I**upiter cederet ut ipsum verticem collis etc. hoc dicit quia ius

piter habuit templum in vertice collis capitolini. quod templum capitolium dictum est. **D**icit autem iouem voluisse cedere felicitati quod felicitas super omnia a quocumque amatur et optatur. **E**t infra. **Q**uod ei fecerunt tres dii etc. hic sciendum quod sicut narrat titus liuius de origine urbis libro primo. tarquinius superbus ultimus rex romanorum volens construere templum ioui in summa parte montis tarpei qui postea capitolinus dictus est a capite humano ibi inuento. cum templi iaceret fundamenta et intenderet locus ioui exclusis dijs alijs totaliter deputare. in quo tamen erant phana multorum deorum aliorum. voluit templum illorum deorum prophanare. **S**ed de terminis restitit ut dicit titus nec voluit suum templum prophanari. **D**e marce vero et iuuentute que est dea iuuentutis non facit mentionem. **Q**uidius enim libro ij. de fastis. ubi agit de festo terminum quod celebrabatur in februario dicit idem. **E**t infra. **N**escio quem summanum. **I**ste summanus fuit pluto deus inferni frater iouis maximi. dictus summanus quod summus inter manes. id est deos inferorum. **H**uius festum secundum ouidium libro vj. de fastis celebrabatur in iunio. cui templum fuit constructum eo tempore quo romani bellum gesserunt contra pirrum regem epirotarum. **U**nde dicit ouidius. **R**eddita quisquis is est summano templo feruntur. **T**unc cum romani pirrum timere erant. **H**uic autem verbo ouidij quisquis is est videtur beatus augustinus concordare dicens. **N**escio quem summanum etc. tamen in hoc videtur discordare. quod ouidius dicit templum summano constructum tempore pirri regis qui fuit diu post reges exactos. tarquinius vero rex qui fuit prius construxit templum ioui. de quo dicit hic augustinus. quod postquam ioui constructum est templum sublime perijt fere memoria summanum. **S**ed potest esse quod sicut dicit augustinus. post templum illud solemne iouis minus curauerunt de summano sic quod fere perijt memoria eius. tempore vero pirri regis romanis volentes quod memoria eius non periret sed renouaretur construxerunt sibi templum nouum.

Iter autem eorum considerare etc. **I**n hoc capitulo. xxiiij. ostendit beatus augustinus quod cultores multorum deorum assignant rationes nominum quibus nominant deos suos. **D**icunt enim quod nominant eos ab effectibus eorum et hoc dupliciter. quia quicquid nominant deum aliquem a re qua efficit flectentes aliquantulum nomen dei a nomine ipsius rei. sicut a bello belloniam nominant deam belorum. quandoque vero vtiuntur eodem nomine equiuoce scilicet pro re ipsa quam deus dat et facit. et pro ipso deo vel dea. sicut pecunia quicquid accipitur pro ipsa moneta. quandoque pro dea que monetam dat. **N**on enim iam humana infirmitas etc. **I**n hoc capitulo. xxv. ex ratione nominum quibus dii nominantur arguit beatus augustinus

contra multitudinem deorum p[ro]bans duo videlicet
eorum impotentiam et etiã multitudinẽ esse sup
fluatam. ¶ Neq[ue] ip[s]m iouem cum tãtis muris
r[ati]o. hoc dicit augustinus p[ro]pter ludos scem
cos qui celebrabantur in honorem deorum et
tamẽ ibi recitabatur crimina deorum et p[ro]cipue
iouis sum. Et hoc patet ex tragedia p[ri]ma se
nece in qua dea iuno coniunx iouis de multis
felicitatib[us] iouis et earum filijs cõqueritur. trages
die vero in scemcis ludis recitabatur. De cris
mimib[us] etiã iouis dicit phidorus. viij. ethimo
logiarũ sic. Hunc p[ro]uato titulo id est singulari
tibi iouem optimũ dixerunt. Dum fuisset in
celestus in suis impudicus in extraneis. quem
modo taurũ fingunt p[ro]pter europa raptum. fuit
enim in nauĩ cuius inligne erat taurus. modo
danes p[ro] p[ro]brem aureu[m] appetisse concubitum
vbi intelligitur pudicitiaz mulieris ab auro
fuisse corruptam. modo in similitudinẽ aquile
p[ro]pter quod puerũ ad stuprum rapuerit. m[ul]t
serpente[m] quia reptauerit et cignũ quia can
tauerit. et ideo iste non sũt figurẽ. sed plane
de veritate scelerã. ¶ Hoc phidorus. ¶ Quantũ
ad europa[m] de qua loquitur phidorus. sciens
dum q[uo]d ip[s]e phidorus libro. iij. dicit q[uo]d euro
pa fuit filia agenoris regis libie id est afri
ce quam iupiter ab afri ca raptam cretam adue
xit. et terciã partem orbis ab eius nomie ap
pellauit. De hoc fabula fingitur. q[uo]d iupiter cõ
uersus in bouem pulcherrimũ apparuit euro
pe iuxta mare vbi solebat spaciari. cuius pul
chritudinẽ admirata r tangens dorsum eius.
cum eum placidum inuenisset ascendit dorsum
eius qui statim ingressus mare transportauit
eam in cretam. Op[er]ationẽ tamẽ aliam de raptu
europa[m] ponit augustinus infra libro. xvij. ca
pitulo. xij. De dane vero de qua loquitur phid
orus que felices fuit vxor acrisij. dixi supra li
bro. ij. capitulo. vij. Puer vero que fingitur
rapuisse fuit iammedes filius trois regis tro
yanor[um]. de quo fingitur q[uo]d iupiter fecit eum his
bi pincernam in celo qui r aquarius dicitur.
fm ouidium libro. iij. de fastis. de cuius raptu
loquitur etiam ouidius libro. iij. methamor
phoseos. Item fingitur de ioue q[uo]d ip[s]e concubuit
cum leda vxore tindari in forma agni et ge
nuit ex ea duos geminos scilicet castorem et
pollucem. Item cũ algmena vxore amphitri
onis et genuit ex ea herculẽ nobilissimũ virũ.

Sed fingebat hęc omerus r[ati]o.
In hoc capitulo. xxvi. ponit augustin[us]
rationem tullij ad crimina que ioui obiciuntur.
et reprobat eam. Dicit enim tullius hęc
fuisse ficta ab omero. cõtra quem dicit augu
stinus q[uo]d in ludis scemcis qui inter res diuis
nas ponuntur et a dijs expetuntur huiusmodi
crimina recitatur. cantatur et actantur. id
est p[ro] hystiones effigiantur gestib[us] r motib[us]
corporũ. Varro autẽ posuit ludos scemcos ut
habetur infra capitulo. xxxj. inter res diuinas.

Tito latino rustico r[ati]o. quod narrat hic au
gustinus dicit titus luuius de origine urbis li
bro. ij. contigisse decimonono anno post reges
exactos. Hoc etiã narrat valerius libro p[ri]s
mo capitulo quinto. q[uo]d hic narrat augustinus
et titus videlicet q[uo]d cum ludi circenses quos
dã die debebant celebrari. quidam p[ro]familias
suũ suũ mane in eodem loco in quo debebant
celebrari felices in circo verberib[us] cesum duxit
ad supplicium anteq[uam] ludi inciperentur credens
q[uo]d in hoc non derogaretur religioni. Sed tan
dem postmodũ iupiter cuiusdam viro latino ap
paruit in somnis dicens sibi ludos illos eo
die celebratos displicuisse p[ro]pter factũ p[ro]fama
miliar. qui seruũ suũ sic eo die et loco traectas
uit. et nisi culpa illa purgaretur m[ul]ta rãone
nouor[um] ludor[um] ciuitas ex hoc graue sentiret
incomodũ. Precepit igitur illi viro latino
hec consilib[us] nũciaret. qui punitus est p[ro]pter
negligentiã r cõtemptũ. sicut hic recitat au
gustinus. et pat[er] l[ati]n[us]. De ludis circensib[us] q[ui]les
sunt dictũ est supra. libro p[ri]mo capitulo. xxxij.
Et notandũ q[uo]d quãuis ludi de quib[us] hoc mira
bile narratur fuerint circenses fm titum luui
um et valerium. ludi vero in quibus turpia
recitabatur fuerunt scemci et non circenses.
tamen augustinus p[ro] eodem habet quantũ
ad p[ro]positũ p[ro]ncet vtrosq[ue] ludos. quia vtriusq[ue]
a dijs expetiti sũt r in ludis scemcis recitaba
tur turpia in ludis vero circensib[us] exerceban
tur quedam que videbantur infamia. et ge
neraliter omes ludi eor[um] reprehensibiles etã.
Vnde dicit phidorus. libro. xvij. ethimologi
arum loquẽs de ludis gentiliũ. Hęc quidem
spectacula demonũ iussis instituta sũt. p[ro]inde
nichil debet esse xp[ist]iano cum circensib[us] infamia. cũ
impudicitia theatri. cum amphitheatri crude
litate. cũ atrocitate arene.

Quod elatum est in literis doctissimũ r[ati]o. In
hoc capitulo. xxvij. reprobat beatus au
gustinus doctores romanor[um]. qui mitunt ip[s]s
sam veritatem de dijs ab eor[um] cultoribus celas
re r falsitatib[us] q[ui]busdã seducere. quales erãt
seculo pontifex r varro. q[ui] de dijs multa scri
pserunt falsa in excusacõne deor[um] quos tamen
excusare non possunt quãdiu ludi auctoritas
te maiorũ dijs celebrabatur in quib[us] eor[um] eri
mina decantabatur. De seculo de quo hic fi
menõ dicit valerius libro. vij. ca. vij. cũ bene
ac diu iura ciuũ r ceremonias deor[um] ordinafle.
¶ Superflua non nocent. Solent dicere iuris
periti q[uo]d abundans cautela non nocet. quia de
sup[er]abundã potest quis accipere illud quod
est sibi necessariũ et residuum si videatur res
linquere. Et infra. ¶ Hęc inquit nõ esse deos
r[ati]o. hic rãgit augustinus ea que seculo do
cuit esse in dictis philosophor[um] superflua. vi
deat q[uo]d hercules et castor et pollux de quibus
supra capitulo. xxv. dixi. Similiter esculapius
de quo sup[er] libro. ij. capitulo. xij. dixi. et tales

ipsemet tamen multas superstitiones inserit in libro suo. sed eas inserit tanquam philosophicas et ex philosophia naturali ortum habentes. quas augustinus supra libro isto capitulo nono. x. vndecimo. xij. et. xij. reprobavit. Superstitio autem vocatur omnis cultus superfluus quo cuius modo superfluus siue ex superfluitate eorum que coluntur. siue eorum que in cultum assumuntur. siue ex modo assumendi. Hoc enim istud intelligitur nomine superstitionis. vnde cumque nomen originem habuerit. de quo diuersimodis de sententia scriptores. ut infra iam dicetur. Et opponitur superstitioni religio. sicut viciium quod consistit in superabundantia opponitur virtuti. sicut prodigalitas liberalitati. Et infra. **C**orame enim nobis deorum. hoc dicit tullius vel interrogatiue vel promitte. quasi dicens. **I**ta sunt nobis ignota. Et ideo qui simulachra ad illorum imitationem faciunt. et generalis deorum affirmant male errant. Et infra. **A**ccepimus enim deorum cupiditates. **E**a que tangit tullius accipit ex communi opinione vulgi et scripture poetarum que de diis non sunt credenda. Et infra. **N**ec vero ut fabule feruntur. **R**eprobatur tullius fabulas poetarum qui fingunt deos belligerasse sicut omerus fingit de bello troiano. quod dii troianorum zelabant pro troianis contra grecos. et dii grecorum pro grecis contra troianos. et defendit quilibet partem suam. **V**nde ex parte grecorum finguntur fuisse iuno et neptunus. ex parte troianorum venus cum aliis diis amicis suis. sicut patet per virgilium eneidis in multis locis. et de hoc etiam tactum fuit superius libro primo capitulo. **D**e bello etiam deorum contra se inuicem pro partibus quas fouebant facit virgilius mentionem. libro. ij. eneidis. **E**t ovidius loquens de Hectoris troiano. xij. metamorphoseos dicit sic. **H**ector adest secumque deos in prelia ducit. **E**t eodem modo finxerunt poete quod dii bellabant contra gigantes qui titanes dicitur. **I**psi enim ut fingitur volentes deos de celo pellere accumulabant montes super montes. ut in celum ascenderent sed eos iupiter fulmine interfecit. **H**anc fabulam ponit ovidius libro sexto. de fastis circa principium. **E**t istudorus eam tangit libro. ix. etymologiarum. capitulo. ij. in fine. et solinus ubi loquitur de macedonia dicit quod rumor est quod in flegra ubi postmodum constructum est castrum vel opidum sic appellatum. fuit predicta pugna. eo quod ibi inueniuntur ossa humana enormis magnitudinis. que creduntur fuisse gigantum et saxa immensa cum quibus credunt homines quod gigantes celum oppugnassent. **E**t infra. **E**cce misterium que. **I**ta sunt verba augustini qui ponderat verba tullij. **E**t infra. **N**on enim philosophi solum. hic ponit augustinus aliam auctoritatem tullij. et sunt verba tullij usque ad illud exclusiue. quis non intelligat

In quibus docet tullius vnde venit nomen superstitionis. et qui primo dicebantur superstitionis. lactantius vero libro. vi. institutionum dicit quod religio est veri cultus. supersticio falsi. **L**ucretius vero dicit sic. **S**upersticiosi vocantur qui non filios superstites optant. omnes enim optamus. sed aut qui superstitem memoriam defunctorum colunt. aut qui parentibus suis superstites colebant ymagines eorum domum tanquam deos penates. nam qui nouos sibi ritus assumebant ut in deorum vices mortuos honorarent. quos ex hominibus in celum receptos putabant. hos supersticiosos vocabant. hos vero qui publicos et antiquos deos colebant religiosos nominabant. **V**nde virgilius vana supersticio veterum ingrata deorum. **H**ec lucretius. **A**. gellius vero libro. iij. dicit sic. **R**eligiosum est quod propter sanctitatem aliquam remotum ac sepositum est a nobis verbum a relinquendo dictum. **E**t infra. **Q**uis non intelligat. **I**ta sunt verba augustini in quibus ostendit quod tullius timore ductus mittit laudare religionem maiorum id est antiquorum et potentiorum romanorum. ut eam a superstitione distingueret cum tamen non posset. **N**am ex verbis tullij haberi potest quod maiores erant supersticiosi et non religiosi. **S**olebat autem separare religionem maiorum a superstitione. et ideo ostendit qui secundum maiores dicantur supersticiosi. **E**t si tales solum essent supersticiosi qui pro filiis ut sint superstites se immolant ut dicant excusari possent a superstitione maiores. **S**ed quia ut patet in prima auctoritate tullij. ipse vocat superstitiones simulachrorum institutiones et coniugia deorum et hominum in quibus maiores erant principales. patet quod tullius non sufficienter excusat maiores a superstitionibus sed potius accusat. **E**t infra. **I**mplicat et ipsum. vult augustinus dicere quod tullius implicat seipsum superstitionis culpa. quia licet videatur loqui libere id est plenam veritatem contentam exprime contra simulachra deorum et hoc liberos scribendo. tamen in publico coram populi multitudine non fuisset ausus talia mutire. nec etiam simulachra non venerari. **E**t infra. **N**on celo et terre sicut iste disputat. **H**oc ideo dicit augustinus. quia tullius ut supra in hoc capitulo dixit augustinus. cultum deorum reducit ad quasdam rationes philosophicas. qui autem sic faciunt ponunt iouem celum et iunonem aerem et plutonem terram vel iouem totius mundi animum. cuius quasi una pars in terra alia in celo sit. ut alias dictum est in hoc libro capitulo nono. et capitulo decimo. **E**t ideo illi adorant celum et terram. **E**t infra. **Q**uas iste balbus. hoc dicit augustinus alludendo illi quod dixit in principio huius capituli scilicet quod tullius inducit balbum disputantem in libro de natura deorum. **E**st enim hoc nomen balbus equiuocum ad proprium nomen cuiusdam que tullius loquitur

inducit. et ad balbutientem. Et innuit augustinus quod ille fuit balbus nomine et etiam re id est balbutiens in materia de qua loquebatur.

Quid ipse varro etc. In hoc capitulo xxxj. reprobatur beatus augustinus modum colendi plures deos. per auctoritatem varronis qui de rebus divinis multa scripsit. et cuius auctoritas apud romanos magna fuit. Et adducit hic multa de varrone. ex quibus patet quod male sensit de his que tenet vulgus de diis et quid ipse varro sensit de deo. **E**go ista conicere putare debui. Sicut dicere quod ea que immediate ante dixerat de mente varronis debuerat credi quod solum ex coniectura quadam et coniciendo mentem varronis dixisset. nisi ad hoc haberet expresse dictum varronis quod euidenter indicat mentem eius. Et infra. **E**t ideo grecos theletas aut misteria etc. thelete sunt purgationes quedam de quibus infra libro. x. capitulo nono plus dicitur. **M**isteria vocantur sacra secreta. Ita dicit varro grecos taciturnitate et parietibus clausisse. Taciturnitate quidem ut non liceret de eis loqui. parietibus ut non pateret nisi certis locis et personis eorum inspectio. Quantum ad taciturnitatem sciendum quod triplex videtur fuisse causa quare volebant demones et sacerdotes deorum occultari theletas et misteria. una causa fuit. quia faciliter poterat errores conuincere si licuisset publice de eis loqui et disputasse. Alia fuit quia inter illa misteria continebantur origines deorum et vere conditiones eorum que colebantur. puta qualis fuit iupiter et quis et quomodo primo incepit colere et sic de aliis diis. Si vero talia fuissent in populo divulgata committerent deos et sic fuisset omnis metus deorum ablati. quod reipublice et communi conuictui hominum plurimum nocuisset. Et propter hoc sicut dicit titus liuius de urbis origine libro primo. numa pompilius summe necessarium credebat timorem deorum populo iniciendum. Tercia causa fuit quia purgationes quasdam faciebant in occulto et sacrificia quedam nefanda omnino que populus horruisset. si ad eius noticiam peruenisset. Immolabant enim in occulto sepiissime infantes et mulieres pregnantes. et multa alia horrenda ad placandum demones in occulto fecerunt. sicut patet de iuliano imperatore supra capitulo. xxix. Et narrat etiam eusebius de imperatore maxentio qui mulieres nobiles pregnantes ad hoc quehuit et eas medias diuisit et in extis infantium diuinationes quehuit. Et ideo sacerdotes summe cauebant ne ipsorum misteria et thelete perderentur. Propter quod et simulachrum quoddam erat ferre in omni templo ubi colebatur iphis et serapis quod digito labijs impresso monere videbatur. ut silentium fieret. ut scilicet homines eos fuisse taceretur ut habetur infra libro. xviii. capitulo quinto. Et sicut dicit beatus augustinus

infra libro. xviii. capitulo tercio. capitali crimine apud egyptios reus fiebat quicumque per fidem filiam machi hominem fuisse dicebat. Et hoc etiam demones ipsi modis variis percurabant. Unde narrat macrobius super somnium septimii de numenio philosopho qui erat occultorum curiosus perscrutator. quod cum eleusina sacra id est sacra opidi eleusini interpretando vulgasset que fuerunt sacra cereris et perferpimie. de hoc postmodum in somnis acriter correptus est. nam de eleusina apparuerunt sibi in somno in habitu meretricio. et ante apertum lupanar stantes. Cuius admiraretur quia si non videbatur conueniens numinibus et causam quereretur. responderunt sibi de irate. se ab ipso habitu pudicie sue vi abstractas et passim abeuntibus constitutas. Similiter et apud romanos valde erant clausa misteria deorum. Nam refert valerius libro primo capitulo primo. quod tarquinius rex romanorum marci duuuirum cullio militum tanquam parricidam in mari precipi iussit eo quod librum sue custodie commissum in quo continebantur secreta sacrorum civilium per tromio sabino transcribendum dedisset. Et dicit valerius quod iustissime hoc factum est. quia pari vindicta parentum ac deorum violatio expianda est.

Dicit etiam de generationibus deorum etc. In hoc capitulo xxxii. ostendit beatus augustinus quomodo non solum demones sed etiam populorum principes subiectos suos in cultu deorum errare fecerunt. **M**agis ad potestas quam philosophos. Distinctio inter istos quo ad deorum cultum patet ex hijs que dicit augustinus supra capitulo. xxvii. huius libri.

Deus igitur ille felicitatis etc. In hoc capitulo xxxiii. beatus augustinus concludit ex prius ostensis quod vnus verus deus est. qui dat regna temporalia quibus vult. quibus iustis quibus iniustis. et causam quare dat iniustis assignat.

Itaque ut cognosceretur etc. In hoc capitulo xxxiiii. beatus augustinus ostendit quomodo verus deus manifestauit se esse dominum omnium temporalium et non alium. Et duo facit quia primo ostendit propositum suum per ea que deus fecit populo iudaico ipsum fouendo. Secundo ibi. et si non in eum etc. assignat rationem et causam quare deus populum illum deseruit ipsum per orbem dispergendo. Facit autem augustinus in hoc capitulo de multis dijs mentionem quorum nomina secundum officia eorum superius capitulo. xi. exposuit. Et patet ex hijs que hic dicit quod sic vnus cuiusque eorum officium.

Quoniam constat omni rerum ratione.
Hic incipit liber quintus in quo beatus augustinus ostendit que fuerit causa et ratio que de romano imperio auxerit et auctum deseruauerit et hoc liber iste. xxvii. capla. In quorum primo duo faciunt. quod primo ostendit mentionem suam in hoc libro. secundum ibi. Causa ergo magnitudinis imperii suam intentionem persequitur. Unde si illa deat. Hoc dicit quod ut dicitur superius libro quarto romano posuerit felicitate dea quadam. Et infra. Romanum imperium tam magnam quam diurnum rationem de cuius magnitudine certum est quod tota europa et africa. et tota fere asya per aliquo tempore fuerit ei subiecta patet aut expressius eius magnitudo ex principis et subiectis de quibus est liber festi dictationis romanorum in quo etiam patet quod nunquam habuit dominum simpliciter totius orbis. de diuturnitate vero eius usque ad tempus augustini dicitur libro quarto caplo. vi. Et infra. Causa ergo magnitudinis rationem. Hic incipit persequi suam intentionem in hoc libro. et incipit tractare de fato ut ostendat quod augustinus gentium romanorum imperium non sit fato ascribendum. sed diuine prouidentie. et primo ostendit quod significatur nomine fati et quo a fortuna distinguitur. sed ibi. illi ergo qui pollicentur stellarum rationem. destruit fatum in ea significacione acceptum qua mathematici de fato loquuntur. Cur enim non hoc ipsum rationem. vult dicit beatus augustinus. quod si quis vult omnia fato attribueret. quod per fatum intelligit deum volentem aut preteritum. sic dicit seneca ut allegat beatus augustinus. infra caplo. viii. ipse deus in principio dicit illud quod postea est deus in interrogacione scilicet quod intelligit per fatum. et eam assignat que dicitur in principio dicit. quod hoc nomen fatum aliter sonat apud omnem versus loquentium. dicit enim mathematici quod fatum est vis potestatis fiderum in naturate vel acceptioe alicuius. Sciendum est quod alio modo accipitur hoc nomen fatum. nam hoc libro. iiii. de consolacione philie. dicit. quod mens diuina in sue simplicitatis arce disposita multipliciter rebus generis diuersi modum statuit. Qui modus cum in ipsa diuina intelligentie puritate aspiciatur. prouidentia noiat. Cum vero ad ea que mouet atque disponit referatur fatum a veteribus appellatur. nam prouidentia est illa ipsa diuina ratio in summo omnium principio constituta que cuncta disponit. fatum vero in heres mobilibus rebus dispositio per quam prouidentia suis queque conectit ordinibus. prouidentia namque cuncta prout quauis diuisa queque infinita complectitur. fatum vero singula dirigit in motu locis formis ac temporibus distributa. ut hoc temporalis explicacione in diuine mentis adunata per spectum prouidentia sit. Eadem vero adunacione digesta atque explicata temporibus fatum vocatur. Agellius vero libro. v. dicit quod crisippus stoice philie princeps diffinit fatum hoc. fatum est sempiterna quedam et indeclinabilis rerum series et catyna voluens seipsum et implicans per eternos consequente ordines ex quibus

apta atque nexa est. tunc sic dicit agellius crisippus non propter hoc negat liberum arbitrium. quod uis ex fato secundum ipsum proueniat quod difficultas ad bonum faciendum. Poete vero fingunt tria fata scilicet principium medium et finem vite humane. nam eloro regit principium lactesii medium atropos finem. Et infra. Mars itaque positus homicidam designat. Dicebat propterea clemens ut in itinera rio eius habetur libro. ix. cum mars cetrum tenens in domo sua ex tetragono respexit mercurius cum saturno ad cetrum. luna vero veniente super eum plena in genesh diurna efficit homicidas. et gladio casuros. sanguinarios. ebriosos. libidinosos. maleficos. sacrilegos. Albumas. sar libro. v. de iudicijs videtur vltimo significatis omnia dices tractatu. viii. quod mars significat finem sui preterite mercedem aut latrocinia.

Quero dicit procrate. In hoc caplo. ii. ostendit beatus augustinus. vana esse mathematicorum ponentium fatum per ea que circa duos geminos et eos qui simul nascuntur. fit autem in hoc caplo mentio de possidonio. cuius etiam deca aliquid de fato recitat tullius libro de fato.

Ergo itaque assertur. In hoc caplo. ii. reprobat beatus augustinus. quadam ratione que datur a mathematicis ad ea que in precedenti caplo obiecta sunt. Rationem ferunt nigridum et simagellium libro. iiii. varro et nigridus fuerunt viri romani generis excellentissimi.

Ati sunt duo gemini. In hoc caplo. iiii. affirmat beatus augustinus. que in precedenti caplo dixerat per ea que scriptura sacra narrat de duobus geminis scilicet iacob et esau.

Ergo hoc ad illa. In hoc caplo. v. persequitur augustinus. suam disputacionem contra mathematicos. et precipue contra possidonium et rationem. onem super caplo. ii. positam. et specialiter inquit cuius hinc notacio sit horoscopus secundum quem de fato iudicant. an videlicet sit hora acceptiois vel natiuitatis infantis et utrumque reprobat. Qui dicit sapiens elegit horam. Cosmice narratur in hystoria alexandri magni de neclambro astrologo et olimpiade matre alexandri uxore philippi cum qua concubuit neclambus que hora certa inspecta in qua nascaturus filius esset futurum matrem alexandri emittente parere et vicinam partum cohibuit ne puerum usque ad horam inspectam pareret.

Quoniam et in ipsis geminorum. In hoc capitulo. vi. arguit beatus augustinus. contra mathematicos per ea que vidit de duobus geminis masculo et femina.

Nam illud quis. In hoc capitulo. vii. reprobat beatus augustinus. mathematicos. ostendendo vanum esse non solum iudicare de actibus humanis secundum horam. sed etiam secundum diem. et facit duo in hoc capitulo. Quia primo reprobat eorum consuetudinem qui dies obferunt. Secundo ibi. hinc omnibus consideratis. ostendit unde sit quod mathematici quibus et vera predicant. Non erat videlicet ille

natus rē loquitur aug. hic de illo sapiēte qui
 hora elegit qua cū vxore dūteret ut admirabi
 lem filiū generaret. de quo sup caplo. v. Et est
 racō aug. quā mēdit talis. quero de illo sapi
 ēte. verū ille fuit hic natus q̄ generaret ex ne
 cessitate fati filiū mirabile. vel miserabile. Si
 mirabile ḡ frustra elegit hora ad hoc cū sit ne
 cessariū q̄ ipse generet mirabile. Si filiū misera
 bile. ḡ si sapiēter fecit sequit̄ q̄ p̄ ipm̄ potuit
 necitas fati mutari illud qd̄ nō habuit in na
 tuitate sua ex fato iā fatū suū fecit fatale. si
 oia facta sua sūt fatalia id est ex fato de ren
 dētia r̄ necia. Et infra. **¶** Deinde h̄ soli hoies
 rē. Die arguit d̄tra fatū p̄ locū a diuisione. q̄
 rens vtrū soli hoies s̄b̄sūt necitati fati. vel nō.
 p̄mū nō vidētur mathematici d̄cedē. q̄ etiā in
 rebz alijs eligunt certos dies ḡ dabūt scdm̄
 quo dato p̄ v̄ritas eoz̄ e maxia diuinitate
 et incertitudine futuri euentus in rebz alijs ita
 ut statū appareat impossibile dare iudiciū cer
 tū de futuro successu earū. Et infra. **¶** Solent
 tñ hoies rē. Die reprob̄at fatuitatē mathema
 ticorū qui etiā de natiuitatibz aialū irracōna
 biliū se intrōmittūt. et etiā fatuitatē quorūdā
 hoim̄ qui sc̄z volentes explorare fidē mathema
 ticorū. cū aliqd̄ aial apud eos natū fuerit ob
 uat diligēt̄ hora natiuitatis eius. qua nota
 ta accedūt ad mathematicos. et interrogant
 eos h̄c modo. tali hora istius dei natū ē michi
 aial. et cuius sp̄s ē aial illud. et si dixerint ve
 ritatē multū admirātur q̄ certā de h̄ ḡm̄coz̄
 habuisset mathematicus qui sic r̄ndit. Sed h̄
 reprob̄at aug. q̄ si ex hoc solū. q̄ datur hora
 natiuitatis aialis posset sc̄re quale r̄ cuius spe
 ciei est aial illud. sequēt̄ q̄ hora ea qua na
 scitur homo nō possit nasci muscā. nā eadē racō
 ne qua d̄cedēt q̄ musca nasci posset d̄cedetur
 hoc de quolibz alio aiali paulatī et gradatim
 de im̄onibz ad maiora p̄cedēdo puta si possit
 musca eadē racōne r̄ mus et sic eadē racōne et
 aliud aial qd̄ ē mure aliquātulū maus et sic
 usq̄ ad camelos r̄ elephātes. et p̄ d̄ns h̄ simul
 p̄nt nasci homo r̄ musca eadē racōne p̄nt simul
 nasci homo et elephas. bos et leo. et capra et
 lupus.

¶ Si vero nō astroz̄ d̄stitucōem rē. In h̄
 caplo. viij. oñdit b̄tus aug. q̄ fatū accipitur
 ab aliquibz sub alio intellectu quā p̄ v̄i posico
 ms h̄derū sub quo intellectu in p̄cedētibz iam
 disputatū ē d̄tra fatū. accipit̄ enī q̄nq̄ p̄one
 xione causalū quā dicūt esse volūtate diuinā.
 vel ab ip̄a dei volūtate p̄cedē. sicut tactū fuit
 sup̄ caplo p̄mo huius libri. qd̄ etiā p̄bat h̄ic
 aug. p̄ dicta senecē r̄ homerū. dicūt auct̄e sto
 ycorū. **¶** Sed omnino d̄nexionē seriēq̄. Istud
 dictū d̄cordat cū d̄ffm̄icōne fati quā dat cri
 hippus stoycus quā posui sup̄ caplo p̄mo. Et
 infra. **¶** Ancei senecē sūt rē. q̄ d̄cm̄ nō inueni
 in aliquo libro senecē nec enī ē in tragedijs.
 nec in ludicris. Ego aut̄ plura eius opa non

vidi in quibz metricē scribēt. Et infra. **¶** Fac
 nolle d̄mirari gemēs. vult dicē seneca. q̄ si
 d̄tur. q̄ nolle illd̄ facē ad qd̄ fata melināt tñ
 oportebat me facē illud etiā cū gemtu id est
 displicētia. et qd̄ bono libuit facē id est liben
 ter facit hoc ego patiar id est trahar r̄ quali
 cogar illud facere. Et q̄ me nolente fiet. ito
 ero magis paties q̄ ages. Et infra. **¶** Quos
 cicero in latinū rē. Sciēdū est q̄ cicero versus
 homerū r̄ eius libros t̄stulit i latinū de greco.
 ut ip̄e tullius etiā dicit in libro quīto de simbz
 bonoz̄ r̄ maloz̄um parū post medū. Et infra.
¶ Rec in hac qōne rē. hic oñdit aug. q̄re ad
 duxit d̄sus homerū poete. cū tñ dicitis poetis
 nō sit stādū ubi agitur de materia naturali et
 sit disputacō nō solū cōtra op̄m̄ionem hois. s̄
 etiā ad p̄bandū ip̄am veritatē sic disputatur.
 Sed p̄ t̄m̄o hic adducitur auct̄ as homerū q̄
 tullius libro de fato dic̄ stoicos q̄ fatū ponūt
 istos d̄sus homerū sic v̄surpasse. et ito h̄abēt
 auct̄atē ab ip̄is stoicis. quoz̄ sentētia nō mo
 dice ē auct̄atis. Cicero vero libro de fato inue
 hit̄ tra crisippū p̄ncipē stoycorū. q̄ nō potuiss
 set saluasse fatū eo modo quo h̄ic accipitur et
 literū arbitriū.

¶ Os cicero ita redarguēt̄. In hoc capi
 tulox̄. reprob̄at b̄tus aug. op̄m̄ionē ciceroz̄
 ms q̄ volens improbare stoicos ponētes fatū
 put̄ fatū est series causalū mt̄atū errauit ut
 negaret a deo p̄sciētiā futuroz̄. sc̄z libro sc̄do
 de diuinacōe r̄ p̄cis multo errauit quā stoici
 q̄ stoyci nō enauerūt m̄h̄ in noie. et h̄ q̄ fatū
 solet alr̄ accipi in d̄m̄i usu loquētū. et tñ ip̄su
 nomē sustinet possit. ut sc̄z fatū dicēt̄ur a fando
 et sic volūtas dei dicēt̄ur fatū. q̄ deus fatū ea
 q̄ fieri vult. **¶** Cicero turpius errauit nō solū
 quam stoyci. s̄ etiā quā mathematici. qui fa
 tum ponūt in alia significacōe ip̄m̄ accipientes
 sc̄z p̄ v̄i posicois h̄derū. q̄ mathematici nō nes
 gant deū esse h̄ cicero vidit. vel hoc negare. vel
 dicē q̄si equē absurdum sc̄z deū esse r̄ futura
 ignorare. Et infra. **¶** Vidit enī quā est inui
 diosū rē. vult dicē b̄tus aug. q̄ negare deū
 esse valde erat odiosū r̄ inuidiosū. Et idcirco
 cicero in libris de natura deoz̄ volēs odiū deli
 nare intro ducit alios de hac materia dispu
 tantes r̄ op̄m̄iones suas d̄fendentes quarū
 vna fuit deos nō eē. Cui ip̄e cicero nō videbat̄
 assentire. **¶** S̄nde hic sciēdū q̄ in p̄mo libro
 de natura deoz̄ cicero inducit dual̄ p̄es dispu
 tates de natura deoz̄ sc̄z. **¶** Guelleio epicurū re
 probantē deos eē. cōtrā etiā qui negant deos.
 In sc̄do vero libro inducit curtū luclū balbū
 stoycū affirmatē deos esse. In tercio vero libro
 inducit p̄dictū curtū et cōtrā inter se dispu
 tates. et vtrūq̄ suā p̄tē d̄fendētē. Et in fine
 libri dic̄ cicero sic. **¶** Hec cū essent dicta discoll
 mus. ita guelleio cōtrē disputādū verior̄ mi
 chi balbi ad similitudinē veritatis vidēt̄ur p̄pen
 s̄q̄. In sc̄do libro de diuinacōe ip̄emet cicero

in propria persona disputat contra balbum profatum asserere diuinae esse ubi cicero expressse negat deum profere ea que casu vel fortuitu eueniunt. quod si proficeretur iam non essent fortuita. Et infra. Si profeta sunt omnia futura etc. Ita rationes quauis aliquatulum sub alijs uerbis ponit cicero libro de fato. Et infra. Nos aduersus istos etc. Hic beatus augustinus ostendit quid sit pro uero tenendum in puncto et ratio et rationibus cicero nis.

Quod nec illa necessitas etc. In hoc capitulo. x. ostendit beatus augustinus quod profeta dei non imponat necessitate coactionis vel inuitabilitatis uoluntati uel rebus profatis. nec necessitas ex suppositione repugnat libertati. Et facit in hoc capitulo duo. Quia primo ostendit quod uoluntatis libertas stat cum necessitate uel repugnat. Secundo ibi non ergo propterea nichil ostendit quod stat cum profeta. Quia tunc ad primum sciendum quod necessitas quam timuerunt stoici fuit necessitas fati repugnans uoluntatis libertati. unde sicut dicit Agellius libro. v. Cum crisyppus princeps stoicorum diffinisset fatum eo modo quo supra in hoc libro capitulo primo. et alij obiecerent contra suam diffinitionem quod uidebatur destrui libertatem uoluntatis crisyppus declarando suam intentionem quod dixit fatum esse sempiternam et indeclinabilem serie rerum. et uolens seruare libertatem uoluntatis dicebat quod fato inest quedam motio ad bonum uel ad malum. tamen actiones bonas uel malas ipsa uoluntas moderatur et efficit. ponit ergo ad hoc exemplum de lapide rotundo. qui si per spacia parua et decliua precipitatur descendit. cuius descendus principium est ille qui precipitatur. si tamen mox ille lapis uoluitur non quia ab ipso precipitate moueatur. sed propter motum ille lapidi iam ex propria sua uolubilitate. seu figura apta ad hoc quod sic uoluitur. Et deinde modo dicit esse de origine necessitate fati. nam ipsa principia causarum mouent fatum impetus uero diliorum motuumque naturam actionesque ipsas uoluntas cuiusque propria et animorum ingema moderatur. Cicero uero libro de fato dicit crisyppum estuare et laborare quod fato possent omnia fieri. et tamen esse aliud in parte. uidebitur non se expeduisse in hac questione. si manere metricam. Augustinus uero hoc dicit quod non est formidanda illa necessitas quam stoici illam formidauerunt propter quod aliquas causas subiecerunt necessitati. aliquas uero non. inter quas posuerunt uoluntates nostras non subiecti necitati timores ne tollerent libertatem. unde augustinus gratia huius distinguit hanc de triplici necessitate. Quarum una est coactionis et subiecti tali necessitati est contra libertatem. hinc sit libertas a coactione siue indifferentem. Hanc necessitatem tangit cum dicit. Si enim necessitas nostra illa etc. Alia est necessitas immutabilitatis que est etiam in deo. hanc deus et non subiecta. et ista non impedit libertatem uoluntatis que libertas est a coactione nec etiam libertatem indifferentem dum tamen necessitas sit respectu uoluntatis et uoluntas respectu alterius sicut deus uult necesse seipsum esse et uidebitur. uult tamen libere libertate indifferentem creaturam esse. Necessitas uero ista immutabilitatis tangit cum dicit.

Si autem illa diffinitur esse necessitas etc. Tercia est necessitas ex suppositione que magis est necessitas consequentie quam consequentis. puta si dicatur sic. Si uolo aliquid necesse uolo illud libero arbitrio. Et ista necessitas nec repugnat libertati que est a coactione nec libertati indifferentem. Et causa est quod non refertur ad aliud respectu cuius est libertas indifferentem. nam libertas est respectu antecedentis uoluntatis. et talis necessitas neutrius est. si est necessitas consequentie. Ita uero necessitate tangit cum dicit. sic etiam cum dicimus necesse esse etc. Et infra. Sicut ergo nostre uoluntates. hic concludit aliquid esse in nostra parte. et ostendit quod sunt illa et que alia que in nostra parte non sunt. cum tamen ea patiamur siue in potestate nostra et subiecti nostre uoluntati potius quam uoluntati alicuius creature. Est autem ista augustinus que sequitur se; quicquid autem aliorum hominum etc. obscuratur in multis libris discordantibus uiciata. Cuius intellectus talis est. Quicquid autem aliorum hominum uoluntate nolens quisque patitur etiam sic uoluntas ualeat. id est habet hoc in parte sua se; aliqua uoluntas et si non illius. qui se; nolens patitur. tamen hominis uoluntas se; eius qui malum infert supplebit hoc in potestate sua. Sed potestas dei supple est id est a deo est. nam si uoluntas tamen esset id est sine effectu nec possit quod uellet potentiori uoluntate impediretur se; uoluntate dei que habet partem super omnem uoluntatem et non impediretur fato uel aliqua necessitate fatali. nec sic tamen uoluntas nisi uoluntas esset id est quous sic impediretur uoluntas. adhuc remaneret uoluntas. et non esset nisi uoluntas id est aliud quam uoluntas. quod impediret tale non tollit uoluntatem. nec alterius. si eius esset illa uoluntas impedita que uellet et non possit. unde quicquid propter suam uoluntatem patitur homo non debet tribuere humanis uel angelicis uel cuiusque creati spiritus uoluntatibus se; tanquam cau se ipse et potissime. sed eius potius qui dat partem uolentibus. quod licet malum culpe non sit in deum reducendum. tamen malum pene in ipsum sicut in causam reducendum est. Et infra. Non ergo propterea nichil etc. Hic ostendit quod uoluntas libera stat cum dei profeta et non solum stat

primo sequitur ex ea. Deus itaque sumus et uerus etc. In hoc capitulo. xi. ostendit beatus augustinus quod dispositio regnum subiecta: cet diuine prudentie et hoc ostendit ex multis alijs que diuine prudentie subiacent. et sunt tamen multo maiora.

Quomodo uideamus quos romanorum etc. In hoc capitulo. xii. ostendit beatus augustinus ob quod merita romanorum et ad que finem deus prudentia sua romanum imperium auxit. unde ostendit quia opera uoluntate sa relucebant in romanis antequam imperium auertum esset. que tamen quia ordinata fuerunt ad gloriam temporalem ideo gloria temporalis remunerati sunt. Tunc laudis audi etc. Ita sunt uerba salustij circa principium catilinarij. usque ibi exclusiue. hac ardentissime etc. Et infra. Hinc est quod regalibus etc. hic sciendum est quod licet tarquinius superbus qui fuit ultimus rex romanorum fuerit

evulsus. propter delicta filii sui ut dictum fuit
libro. ij. caplo. xvij. et libro. iij. caplo. xv. in
rei veritate nomine regis fuit romans etiam propter
alias causas odiosus valde scilicet quia reges eorum
fere tyrannice inceperunt dominari et quia tota potestas
penes ipsos erat precipue penes ipsum tarquinium
qui in consilio tam populo quam senatu vel principibus omnia
disposuit ut volebat. Unde regia potestas multum des
rogabat libertati civium. Et ideo sublata regia
potestate loco unius regis duos consules fecerunt
apud quos maneret imperium id est potestas principis
palis. de quibus dixi super libro. ij. ca. xvij. et li
bro. iij. ca. xv. de quibus salustius in catilinario
in principio fere dicit sic. ubi regium imperium quod
micio causa servande libertatis atque augende
reipublice fuerat in superbia dominacioneque se con
uerit. immutato tempore annua imperia solum id est
solum primum annum durantia bonosque imperatores
sibi fecere. Et infra. Quod idem auctor re
vixit; salustius parum post illud quod de ipso iam
allegavi. et sunt verba eius ista. quia civitas in
credibili memoratu adeptam libertatem quantum bre
ui creverit tanta cupiditate glorie excesserat. Ses
quencia sunt verba augustini. Et infra. Laus
dat ideo salustius scilicet in catilinario. cuius sententia
hic recitat augustinus magis quam verba. Quatum
vero ad hoc quod hic augustinus allegat salustium de ca
thone et cesare. quod erat ingenium virtutis et ducer
torum morum hoc exponit salustius ibidem sic di
cens. Huius genus etas. eloquentia prope equas
lia fuere. magnitudo animi par sit alia alii. Ces
sar benehens ac magnificentia magnus habe
batur. integritate vite catholice scilicet cesar ma
gnitudine et misericordia clarus factus est.
huic scilicet catholice severitas dignitate addide
rat. Cesar dante subleuando ignoscendo. Cas
tius nihil largiendo gloria adeptus est. In altero
miseris refugium erat. in altero malis poci
es. Illius facultas. huius constantia laudat.
Postremo cesar in animo induxerat vigilare
laborare in negociis amicorum intentus. sua ne
gligere. nihil denegare quod dono dignum esset. Et
post hoc addit salustius de cesare sic dicens.
Sibi magnam imperium novum exercitum. novum bel
lum exoptabat ubi virtus emere posset. Que
verba salustii hic recitat beatus augustinus. Quod vero
subiungit. ita fidebat in votis id est voluntatibus vi
rorum virtute magnorum scilicet quos in exercitu sibi se
habebat. ut excitaret in bellum miseras gentes
scilicet gallos germanos. et illiricos. britannos.
aquitanos. et gallos tam gallicie cisalpine id est
illius terre que modo vocatur lombardia. usque
ad fluvium rubiconem. que etiam gallicie transalpine.
et flagello agitaret bellona sanguinea id est
ut bellona que est dea belli flagello sanguinea agi
taret eos ad bellandum. ut esset ubi virtus et to
tum est augustini non salustii. Et infra. Amo
re ita quod. Amor libertatis solius videbatur
apud romanos fuisse quam diu tarquinius su
perbus quem expulerat fuit superstes nam toto eo

tempore timentes ne reducerentur in regnum dixerunt
totam intentionem suam contra illum ad cavendum ne
rediret. Sed eo mortuo iam statim incepit apud
eos amor alius dominandi et sibi eos subiecti. Et
infra. Poeta in signis illoz scilicet virgilius libro
viii. eneidos. ubi fingit virgilius enee a matre
sua venere datam munera quedam fuisse. inter que
erat scutum in quo erant scripta ea que futura erant
circa progeniem suam. Inter que descriptum fuit quod
postenna rex venturus esset in auxilium tarquinii
superbi expulsi ad reducendum ipsum et obsessurum
urbem. de quo super libro. iij. ca. xx. Adducit autem
augustinus duos versus virgilii ad probandum quod romani
primo pugnabant expulso tarquimo pro libertate
unde virgilius continuando se ad precedentia dicit
sic. Recens tarquinium cecidit postenna inebat.
supple sibi augustinum accipe id est quod romani cum
accipent ingeniumque urbem oblatione premebant.
Ista etiam interponit augustinus et sequit alius versus
virgilii. Eneade id est romam ab enee precedentis
in ferrum pro libertate ruebant. noie ferri intellis
guntur omnia arma inuasiva. Et infra. Velut
loquente ioue idem poeta et cetero libro primo eneidos.
ubi inducit venere. de seivicia inuoms contra
eneam et troianos de qua super libro primo ca. iij.
dixi iouem conquerentem. et pro enee iouem deprecantem
et iouem venere ridentem hoc modo post alia a
ioue promissa quam asperuino id est que nunc est aspera
troians. que mare nunc terrarumque metu celumque
id est aerem fatigat id est commouet contra troianos.
philia in melius refert. in fauore troianorum
philia mutabit metumque fouebit. rationes rerum
dicos scilicet futuros gentesque rogata. Romanos
vocat rogatos a toga que vestis quedam erat que
vtebatur tempore pacis. Sic placidum scilicet michi
venet lustris latentibus etas id est tempus veniet
pro lapsu lustrorum que sunt quinquena. Cum domus
assaraci id troianorum et precipue descendentiuz
ab enee nam assaracus fuit avus priami regis
ultimi troianorum et pauus enee. phitia id est
ciuitate grece sic dicitur clausaque meenas. ci
uitatem scilicet aliam grece ubi regnavit agame
non euerso troye. fuiticio premet id est subiecti
sibi ac victis dominabitur argis. i. grecis. hoc autem
virgilius dicit predicta a ioue que futura. cum enim in
rei veritate omnia iam fuerint impleta antequam vir
gilius ea scriberet. nam virgilius fuit tempore au
gustini cesaris. ante quod tempus diu fuit tota gre
cia romanis subiecta. ut patet pro festo libro de
prouentis. et adducit augustinus predictos versus virgilii
ad ostendendum quod romani adeptam libertatem ama
uerunt dominacionem. Et ad id adducit alios versus
virgilii qui habentur libro vii. eneidos ubi vir
gilius inducit anchisen patrem enee sibi post
mortem apparetem et multa de posteritate sua di
centem. Inter que predicta excellenti quam habebunt
romani in copacione ad alias gentes. Nam romani
quo ad peritiam regimis et potestatem dominandi alias
gentes excellere quamuis in aliis artibus romanos
excellere possent gentes alie. Et ideo dicit virgilius

hic. Excudēt alij spiritalia mollis era id ē alie
gētes pnt hēre artē excudēdi id est fabricā di
malliandi era spiritalia id ē fumātia vel calcētia
mollis id ē era ad ignē iā emollita id ē pnt
esse pfecti artifices in ere formando. Credo
equidē viuos ducēt de marmore vultus id ē
pnt esse pfecti artifices in marmore ut faciāt
vultus ymaginū de marmore q̄si viuos. Ora
būt causas melius id ē erūt alij meliores ora
tores. celiq; meatus id ē motus describūt. ra
dio id est lmea. vel surgentia litora dicēt id
est erūt peritiores astronomi. Tu regē impio
pplos romane memento. hēre tibi sc; rōne erūt
ares paciā imponē mores id ē modū r men
surā debitā. Parcē subiectis r bellare sup̄ tos.
q̄hi dicat. O romane ista erit excellentia tua.
Et infra. **H**as artes ille r c. hic sciēdū q; ro
mam pmo erant satis virtuosi fm modū suū
virtutes politicas hōnes. posteriores vero ro
mam erāt satis viciosi dati cupidi rati luxurie
et alijs vicijs ac vanitatib; multa a populo
paupe accipiētes. postmodū ea quali p vti
litate dñi ad honore rōm ludis scemis ex
pendētes. vñ dic hie aug. q; artes regēdi et
bellandi romani peritios exercebāt anteq; sic
corrupti eēt morib; quā postmodū. Et infra.
Quādo scribebāt ista salustius canebatq;
virgilius. Salustius fuit tpe vlnj cesaris et
virgilius tpe augusti cesaris quorū tēpib; et
etiā bene antea mores rōnoz erat multū lapsi
et omnino corrupti. ut patuit in crudelitatib;
muloz bellorū civilū de quib; sup̄ius libro. iij.
dēm fuit. Et infra. **S**nde idē dic r c. videlicet
salustius in catilinario. et sūt vba salustij usq;
ibi exclusiue. hēre sūt ille tone. Et infra. **D**e
orū apud illos indicāt r c. De istis edib; nar
rat titus lilius libro. viij. de scdo bello punico
et valerius libro pmo q; cū marcellus capta
ciuitate hirculana ut sup̄ libro pmo ca. viij. di
xi. velle vnā edē destruxisse vti r honori phi
bitus ē a collegio sacerdotū dicitū q; idē
nō debebat hō fieri. q; si vnū templū esset
usq; et cōtingeret aliq; p digiū. qd sacrificij
videlicet expiādū esset nō poss; fieri vterq; illo
rū deoz sicut res diuine fieri dēret. et ideo fec
duo tēpla que tñ sicut hie dic aug. fuerūt libi
in uicē diuictissima. causaz vō ex pōit h aug.
Et infra. **M**elius laudatus ē catho. De illo
quippe ait sc; salustius in catilinario. Ad ins
tellectū vero eius qd dic salustius de cathone
sic quo minus petebat gliaz r c. sciēdū q; apd
romanos erat cōsuetū q; qn mgiatus eligebā
tur puta cōsules tribum et hōmō illi q; se repu
tabat dignos mgiatu aliquo ad locū ubi fie
bat electō in veste candida vnerūt. qui enā
candidati ex hōe dicitū sūt. et petebāt mgiatū
sibi cēdi r sic fecit catho iste vtiensis. lē; mi
nus q; alij suā ambicōem ostendēt hūc autē
modū petēdi honores rep; obāt aug. hie. etiā
in cathone q; honores hōmōi petit h mō r alio

quā nō obtinuit. de ipō dic salustius. q; cē q;
viden bonus malebat. Et infra. **D**uo roma
ni essent vtiute magni. de istis du ob; dēm est
sup̄ in h caplo. Et infra. **V**ideamus in ipa
sentētia cathonis r c. Istā sentētiā cathonis
pōit salustius in catilinario. Sentētia aut illa
cōtinetur in illa oracōe quā fecit catho in sena
tu cōtra catilmā de quo sup̄ libro pmo ca. v. di
cū est. Et sūt verba cathonis q; salustius reci
tat exclusiue usq; ibi. qui audit hēre cathonis.
Et infra. **Q**ui audit hēre cathonis. hic btis
aug. excludit quēdā falsū intellectū vrborū
cathonis. q; p̄t aliquis sic intelligē vba catho
nis. q; catho voluisset dicē q; omes vel plures
romani essent tales qles describit catho. h hōc
excludit btis aug. p deā salustij in pmo hō
storiarū libro de q; b; ec fec aug. mencōem sup̄
libro. ij. ca. xvij. q; ibi expōita sunt. et sūt hēre
verba salustij usq; ad illud exclusiue. quarū
discordiarū r c. Et infra. **S**icut idē hōstori
cus sc; in catilinario mox post oracōem catho
nis et sūt hēre verba salustij usq; ibi exclusiue.
paucoz igitur vti r c. Et infra. **E**tā a ca
thone laudata r c. verba cathonis ex quib; be
atus aug. hie sup̄ in h caplo ex ipius nomie
recitauit. et expōit hie quid est hēre publice
egestatē r puatim opulentā. qd fuit verbum
cathonis. Et infra. **Q**uāobrē cū diu fuissent
regna r c. Cōcludit hie aug. intencōem suā
in toto h caplo. ubi fac mencōem de regnoz
orientaliū duracōe. vocat aut regna orientalia
regna assiriorū. regna medoz. et regna p̄sarū.
que tria regna qntū ad p̄los subiectos. fue
rūt fere q̄i idē regnū. S; qntū ad gentē de qua
fuerunt successiue reges et apud quā fuit ca
pit r p̄ncipalitas regnādi fuerūt tria. nā p̄li
sc; subiecti vni regi pmo habuerunt reges de
assirijs videlicet nūo. xxxviij. sub quib; durauit
imperū āmis. M. cc. xl. quorū regū p̄mus fuit
mnus. vltius vero sardanapallus ut dixi sup̄
libro. ij. ca. xx. postmodū trāslatū fuit regnum
ad medos ex quib; erāt octo reges quorū pri
mus fuit arbachus et vltimus fuit astrages.
ut sup̄ libro. iij. ca. vij. dixi. sub quib; durauit
monarchia āmis. cc. l. Deinde imperū est ad
persas trāslatum. et fuerūt. xiiij. ex ipis. quorū
p̄mus fuit cirus. vltimus vero fuit darius fi
lius arsami. apud quos fuit monarchia fm
Jeron. cc. xxxj. āmis. Istā vero regna dicitū ē
ideo orientalia. q; fuerunt in asia maiori. q; dī
pars orientalis totius terre habitabilis. Eu
ropa vero r affrica respē eius sūt in occidentē.
Postmodū vero interfecto dario trāslatū ē
imperū ad alexandru magnū r grecos qui
sūt in europa. et sic de orientē in occidentē q; nō
solū in illa pte europē sc; in grecia. sed etiā in
asia regnauerūt. deinde trāslata ē monarchia
ad romanos qui toti europē r affricē ac p̄ ma
gnā pte asiē imperauerunt. et ideo regnum
romanoz fuit magis.

Am sanus videt rē. In hoc ca. xiiij. pbat beatus aug. p auctores romanorū qd ipsi romani a vna virtute deficiebant ex hoc qd sibi laudem humanā et gloriā mūdialē tanq̄ sine p̄stituerūt. p̄t̄ que omnia fecerūt. et facit hic duo. qd p̄mo pbat appetitū laudis esse viciōsū. Secōdo ibi enā tullius rē. pbat rōnos h̄mōi sine intēdisse. Prīmū vero pbat p duo dicta orac̄iō p̄tere. quorū p̄mū ē in libro eplārum eplā p̄ma quā scribit mecenati vocēs quō s̄m gula vicia p̄nt vitari. inter q̄ ponit appetitum hūane laudis. dicens sic. laudis amore tumes id est si forte tumes vel pone quo tumeas sūt certa piacula id ē remedia quibz expietur h̄ viciū. que te ter pure lecto poterūt recreare libello id ē q̄ piacula poterūt te recreare id est curare et forte extra hoc viciū facē. si libellū hūc extraviā sc̄ptū ter. i. sepe legeris pure id ē at tence. Secōdū dictū orac̄iō est in odia eius oda. lv. Vocat aut aug. hunc librum carmīnū seu odarū orac̄iō. Carmē liricū. qd carmē liricū s̄m p̄sido. li. viij. d̄z a varietate sc̄z metro. Oratius aut in libro odarū multū variat metrum et multis gēnibz metro utit̄ sc̄z. xic. s̄m p̄ p̄ia d̄c̄ aut sic. latius regnes id ē regnabis aude domādo sp̄m id ē domādo aim d̄nacōms et glorie cupidū. q̄ si libiā id est affricā seu p̄uiciā quā d̄z affricā sine alic. remotis id ē distantibz gradibz iūgas sc̄z s̄b vno rege. Gradis s̄m p̄sido. li. o. xiiij. ethimoloparū ē insula in qua colūne herculis vidēt̄ iuxta locum ubi mare mediterraneū exit ab oceano. Est aut a d̄tinēt̄ terra centū. xx. passibz diuisa. p̄mittit̄ aut frequēter in p̄sidi n̄o. qd colūne ipe herculis quāz gades herculis vocāt̄. vel qd sūt plures insule minores vni maiori insule p̄p̄inque. a quo omnes ille gades appellāt̄. et inhabitantur a p̄mis. i. afris. quous sit media inter africā et europā. et ideo s̄būgit orac̄iō. ut uterqz penus sc̄z tam ille qui habitat in insulis illis. quā ille qui in libiā habitat seruiat vni sc̄z regi. Et infra. ¶ Enā tullius h̄mōi rē. hic ondit beatus aug. p duo d̄c̄a tullij qd rōm̄ hoc vicio sc̄z appetitū mūdane glie laborabāt quorū p̄mū dictū ē in libro de republica. sedm̄ dictū est in ipis p̄sidi libris id ē in tusculana questiom̄bz libro p̄mo.

Hic ergo cupiditas rē. In hoc ca. xiiij. beatus aug. ondit qd appetitū hūane laudis nō p̄dest ad v̄tutē s̄z obest. qd est extra tullium qui ut patz in p̄cedēt̄ cap̄lo oppositū docuit. Et facit aug. in hoc cap̄lo duo. qd p̄mo ondit qd doctrina tullij sit doctrina euāgelice doctrina. Secōdo ibi. hoc secuti sūt. ondit qd tenentes doctrinā euāgelicā excellūt eos qui tenuerūt ea q̄ tullius d̄c̄. Et infra. ¶ Sic iste ait sc̄z tullius ut patuit cap̄lo p̄cedēt̄. dicit enī qd iacet ea semp̄ que apud quoscūqz improbat̄ id ē nullus ea assumit vel aggredditur libet̄ que multitudine improbat. q̄ inuēs qd ea q̄ multi-

tudo approbat. id est laudat rē mēdat illa quis assumit sibi ut laudē assequat̄. Et infra. ¶ Qui sceuolas et curtos et decios rē. de mutio sceuola qui manū suā sponte in igne tenuit. et de curto qui se in hyatu terre p̄cipitavit et de decio sc̄z p̄re et filio q̄ p̄ salute exercitū suorū se d̄ns inferis deuouerūt. dictū fuit sup̄ libro.

Quarto capitulo. xv. In hoc cap̄lo. xv. ondit beatus aug. causam quare deus remunerat̄ opa virtuosa romanorū tā magna gloria tp̄ali. et dicit qd hoc fecit ut sc̄z iusticiaz suā onderet q̄ nullū tonū opus irremuneratū dimittit. Si ḡ romans quibz nō erat datur̄ gloriā sempiternā nō reddidit gloriā tp̄alē p̄ q̄ tantū laborauerūt vidēt̄ cū eis iniuste actū. Recitat aut aug. in h̄ cap̄lo virtutes romanorū fundās se sup̄ dictis catholis q̄ sup̄ in hoc libro cap̄lo. xij. recitata fuerūt.

Merces aut̄ sanctorū rē. In h̄ cap̄lo. xvij. ondit beatus aug. q̄nta sit d̄ra mercedis qua remunerat̄ur ciues ciuitatis dei a merces de qua remunerat̄ur ciues hūius mūdi.

Quantū enī p̄tinet ad hanc rē. In hoc cap̄lo. xvij. ondit beatus aug. qd tenuis sit illa gloria p̄ q̄ rōm̄ tot aduersa sustinuerūt et facit in h̄ cap̄lo duo. quia p̄mo ondit qd gloria d̄nacōis modicam facit d̄ram mer̄it̄. Secōdo ibi. Sed vtamur etiā in h̄is rē. ondit qd expedit ciuibz celestis ciuitatis cōsiderare q̄nta sustinuerūt ciues terrene ciuitatis p̄ tp̄ali gloria acquirēda. Quātum ad p̄mū ondit beatus aug. duo videlicet qd parū interest s̄b cuius d̄no h̄o viuat et qd parū interest inter rōnos q̄ vni p̄ncipi sūt s̄biecti et gētes alias q̄ eadē s̄b iacēt. Secōdū istorū ondit ibi. nā qd mer̄it̄. Quātum ad p̄mū ondit qd gētibz rōno impio s̄biectis nō obfuit sic s̄b iacēt. p̄mo si s̄b iacēt se sp̄te sine Marte q̄ est deus belli et bellona q̄ est dea belli nō obfuit in aliquo. s̄z multū p̄fuit eis illa s̄b iacēt et patz inter cō aug. Et infra. ¶ Romani ciues eēt. hoc dicit aug. nō qd omnes gentes rōno impio s̄b iacēt gaudebāt p̄uilegijs quibz romani gaudebāt ut patz actū. xxij. Si sic dicit gl̄ sup̄ illud ad thimothū eplā. ij. ca. vltio. penulam quā reliquit troade rē. Romani hāc habuerūt cōsuetudinē qua monarchiā orbis acquirēbāt ut quecūqz gens cū pace et coroms eis occurrisset darēt eis libertatē tantā ut frēs eorū dicerēt̄ur ei qd romani appellabantur. dabatqz p̄t̄atē eis curiā h̄ndi et cōsules sicut ipi romani habebāt. Et infra. ¶ Rūquid enī illorū aḡ rē. sc̄z romanorū tributū non soluit q̄h dicit sic. nā agri puati iporū tributū etario publico sicut alie terre q̄ p̄uiciē dicebantur romans tributa soluerūt. Et infra. ¶ Rūquid nō multi senatores sūt in alijs sc̄z gentibz vel ciuitatibz imperio romano s̄b iacēt q̄h dicit sic. habebant enim et alie ciuitates cōsules et

senatores suos quorum cura et consilio res publica
aliarum civitatum regebatur ut iam dictum fuit de
civitatisque romanos cum honore susceperunt. Et
infra. **S**imile fuit ahiu. de ahiu. quod destruxit
romulus. dicitur fuisse super libro primo capitulo xxxiiij.

Quid ergo magni tunc.
In hoc capitulo xvij. ostendit beatus augustinus ex
his que romani fecerunt per temporali gloria quam levis
et modicum est illud quod deus a nobis exigit per
gloria sempiterna. et facit in hoc capitulo duo
quia primo operatur opera virtuosa romanos ad
opera virtuosa christiana. Secundo ibi. hinc alia tunc.
ostendit quantum christiana profuerit ad virtutis exemplum
nosse opera virtuosa romanos. Et infra. **F**ilios
brutus percutit tunc. quod brutus filios occidit quod
voluerunt regem tarquinium reducere in urbem di-
ctum fuit super libro iij. ca. xvij. ubi etiam beatus augustinus
gustinus exponit diligenter versus. libro vij. enel-
dos. quos etiam hic adducit dicens. natosque per-
novat tunc. Et infra. **R**omanus princeps con-
gnomine torquatus tunc. Iste torquatus manlius
deus est qui accepit agnomine torquatus quod
gallus unum emmentis magnitudinis et fortitudi-
nis qui romanos ad singulare certamen in
bello contra gallos provocabat in provincia utriusque
exercitus interfecit. et torquem auream quam gallo
abstulerat sibi imponens torquatus ad suos
redire. Et sicut dicit eutropius libro ij. in prope-
tium tunc sibi et posteris agnomine torquati accepit
quod aureum iste filium suum strenue pugnare occi-
dit dictum fuit super libro primo. ca. xxij. Et infra.
Si furus camillus tunc. Et quod hic agit augustinus
de camillo di. Fuhus narrata sunt libro ij. capitulo
xviij. Et infra. **S**i mutus ut cum porfenna
tunc. Que hic agit diffuse narratur super libro
iij. ca. xx. Et infra. **S**i curius armatus tunc.
nota de isto curio. super libro iij. capitulo. xx.
Et infra. **C**onsecrantes decem devoverunt tunc.
nota de istis decem ibidem. Et infra. **S**i marcus
pulleillus tunc. quod hic agit de marco pulleillo
lo qui torquatus pulleillus deus est. narrat valerius
libro v. capitulo vltimo. et etiam titus luivius de
urbis origine libro ij. circa principium. quod cum ipse
et valerius publicola simul essent consules. et
edes iouis in capitolio dedicari deberet. sortiti
sunt inter se hunc duo quis eorum deberet eam dedica-
re. Sortis autem pulleillo euenit quod egre tulerunt
amici alterius consulis et cum ipse variis modis
impedire conarentur et frustra. tandem ipse iam of-
ficii dedicationis persequente venit quidam aduersus
farius procurator qui falso nunciavit filium ipsum
pulleillum iam defunctum propter quod dicebant aduersus
ipsum cum iam esset funus in familia sua non posse
sibi interpretationem deorum ede dedicare. quod propter
hoc ab indigno non destitit. sed filium suum iussit ab-
ici in sepulchrum. tunc utrum crediderit filium suum mortuum
an non. titus luivius reliquit sub dubio. Va-
lerius tunc innuit quod ipse credidit filium mortuum
asserens factum etiam magne constantie quod etiam au-
gustinus innuit in hoc loco. Et infra. **S**i mar-

cus regulus. nota quod hoc tangitur super libro ij.
capitulo xv. Et infra. **C**um audiat vel legat lu-
cium valerium tunc. de isto sic narrat eutropius li-
bro primo capitulo v. anno scilicet post reges exactos
lucius valerius ille bruti collega et quibus consul
fataliter est mortuus adeo pauper ut collatus
a populo numeris scriptum habuit sepulture. **C**um
enim luivius de urbis origine libro ij. dicit hunc
valerium quem publicum valerium appellat mortuum
fuisse sub aliis duobus consulibus scilicet agrrippa mo-
neio et paulo postumo. Concordat tunc cum eu-
tropio in hoc quod ipse quicquid anno fuit consul. Et infra.
Audiat vel legat quintum cincinnatum. de isto
quintus narrat titus luivius de urbis origine li-
bro iij. quod gens equorum lutum mumentum in monte
algit sic dicto cum obsidisset. ac de hoc rumor in
urbem venisset. quintus cincinnatus consensu omnium
in vi. menses dicit auro creatur. **M**issi vero sunt
ad eum tres tiberim ubi agrum iij. iugerum cole-
bat qui hoc sibi nunciaret et in urbem duceret.
Ipsi vero venientes muerunt eum operi agricolae
intentum. et veste huiusmodi labori congrua
indutum. quem absterfo sudore et pulvere et toga
vestitum ad urbem ducunt. occurrentibus sibi primo fi-
lius et amicis deinde patribus postero die magis-
trum equitum dixit id est pronuntiavit lucum tarqui-
nium nobile quidem virum et gens patricie. sed tunc
quod peritiam pro proopia sibi stipendia scilicet militie ac-
quisiverat. **R**obis ergo dispositis in hostes procedit.
et tam prospere sibi successit quod hostes sub iugum
miserunt et sic permiserunt exire. sibi tunc suos principes
vinctos tradere sunt impulsit. **C**astra etiam eorum omnibus
tombis plena recepit et perdam omnem militibus suis
diuisit. **C**onsule vero qui obsessus fuerat incre-
pans et parte prede omnino sibi negans ait. **C**as-
rebis inquit prode parte miles ex eo hoste cui prope-
da fuisti. **I**de tunc consul adueniente dicit auro sa-
tis egregie se habuerat contra hostes. quibus per
actis honore dictature. xvij. die postquam susce-
perat ipsum cessit. et ad labores solitos est reuersus.
De isto quintus sic non obstante sua paupertate
creato facit etiam valerius libro iij. capitulo.
iij. mentione. **E**t aduertendum quod sicut hic
dicit beatus augustinus. honore dictature fuit maior con-
sulatu. unde gavius iuris consultus ad legem xij. ta-
bularum libro primo dicit quod exactis regibus con-
sules consecuti sunt duo. penes quos summum ius
esset qui tunc ne per omnia regiam sibi potestatem vindica-
ret data lege factum est ut ab eis provocatio esset.
ne etiam in caput civis romani aduenerent
in iussu. id est sine iussu populi. soluti reddunt illis ut con-
tereere possent tunc vincula publica duci inbe-
rent. postmodum vero populo aucto cum crebra ori-
rentur bella interdum re exigente placuit maio-
ris potestatis magistratu institui. **I**taque dictatores
proditati sunt a quibus nec provocandi ius fuit. et quibus
etiam capitis aduersio data est. hunc magistratum
qui summam potestatem habuit non est fas ultra sextum
mensem retineri. **H**ec ille. **H**unc per omnia deorsum
dat titus luivius de urbis origine libro ij. phid.

in libro .ix. etimologiarum capitulo .iiij. dicitur quod dicitur
 etatores qui quoniam temporis imperio utebantur.
 quod cum historiographis non concordat. vix enim in-
 uenitur de aliquo qui sex mensibus illud imperium
 tenuerit. **¶** Est etiam hic sciendum quod alia
 fuit deus inter consules et dictatores. quia consules
 regulariter singulis annis eligebantur. ita quod
 imperium consulare fuit continue in urbe. dictatores
 vero non creabatur nisi in magna necessitate et hoc
 raro. excepto quod augustus causa honorem
 fuit concessa perpetua dictatura. **¶** **C**um
 fabricium didicerit et de eo quod hic narratur vel
 tangitur. narrat eutropius libro .iiij. quod cum pir-
 rus rex epirotarum venisset in italia contra roma-
 nos pro tarentinis in primo bello romanos vicit
 et ex illis. **A**. octingentes cepit. et humanissi-
 me tractauit. legati vero romani ad pirrum pro
 redimendis captiuis ab eo honorifice sunt susce-
 pti. captiuos sine pretio roma militum. vnus vero
 ex legatis romanorum fabricium admiratus cum
 eum pauperem cognouisset pro quarta regni parte
 sollicitauit eum ut ad se transiret. contemptusque
 est a fabricio. propter que cum romanorum ingenti
 admiratione pirrus tenetur. legatum roma militum
 qui pacem equis adiacentibus peteret. **I**dem etiam pir-
 rus alias de eodem fabricio sic dixisse fertur. **I**ste
 est fabricius qui difficilior ab honestate quam
 sola cursu suo auerti potest. **¶** **E**st autem aduertendum
 quod duo fuerunt pirri. quorum vnus fuit filius
 achillis et fuit in bello troyano. de quo supra libro
 .iiij. capitulo .xiiij. facta est mentio. **A**lius fuit de
 genere achillis. sed pro longa spacia temporum post bel-
 lum troyanum quod etiam bene post reges exactos ro-
 manorum de quo hic mentio. **¶** **E**t infra. **¶** **V**t
 quod dicitur in bis consulibus. **I**ste fuit cornelius ru-
 finus qui sic narrat valerius libro .iiij. capitulo .iiij. bis
 consulatus et semel dictatura speciosissime gesserat.
 qui tamen a fabricio cum fabricius censor id est
 iudex morum esset de ordine senatorio expulsus
 est. quia emerat vasa argentea decem pondus id est
 decem ponderum. quasi in hoc malu exemplum lux-
 urie probauit. **¶** **E**t infra. **¶** **S**ic illis omnia dicitur
 narrat iustinus libro .xliij. quod saturnus dum res-
 gnaret in italia tante fuit iusticie. ut neque fieri
 iuret quisque sub illo neque quicquam private rei ha-
 buerit. sed omnia et in diuisa omnibus fuerunt velut
 vnum cunctis primoniis esset. **¶** **E**t infra. **¶** **S**nde
 etiam iudei qui christum et cetera. vult dicitur quod iudei qui ex
 lege sua quam christus postmodum exposuit eis in
 nouo testamento debebant deum pro bonis eternis
 coluisse. et tamen non fecerunt sed datore glorie occide-
 runt ideo merito donati sunt glorie romanorum id
 est ut romani de hijs triumpharent. et sic glorie
 de iporum victoria reportaret.

Interest sane inter cupiditatem et cetera. **I**n hoc
 capitulo .xix. beatus augustinus dicitur ad mouere du-
 as cupiditates scilicet humane laudis et epalis do-
 minationis. **¶** **E**t ponit in hoc capitulo quatuor. qua
 primo ostendit quomodo ab inuice differant. **S**ecundo ibi et
 ideo virtutes et cetera. ostendit quod in virtutibus contemptus

glorie sit valde laudabilis. **T**ercio ibi. qui autem
 glorie contemptor et cetera. ostendit quam periculosus sit
 contemptus eius in malis que dominacionis sunt audi-
¶ **Q**uarto ibi. cum illud dicitur et cetera. comparat ad inuicem
 virtutes que ordinantur ad humane glorie. et
 virtutes que ordinantur ad vere glorie. de quibus
 ait salustius scilicet in cate. mario. et posita sunt ver-
 ba salustii magis integre supra capitulo .xiiij. in hoc
 libro. de quibus solum ponitur hic verba ista. **S**ed
 ille vera via mite. nam omnia alia hic sunt verba au-
 gustini. **¶** **E**t infra. **¶** **Q**uicquid enim fecerit. vult
 hic beatus augustinus. probare quod contemptus humane glorie
 soli deo notus esse potest. quia ponamus quod aliquis
 appareat contemptor humane glorie. et tamen ad hoc
 agere credatur ab alijs. ut pro contemptum laudis
 et glorie maiore laudem ab alijs accipiat. ista
 suspicio hominum de tali non potest tolli per aliquid quod ipse
 possit ostendere. nec ipse potest aliquid exterius facere
 per quod ostendat eos male suspicari. quia non possit ali-
 ter ostendere nisi per opus exterius quo laudes
 contemneret. sed hoc non sufficit ad excludendam dictam
 suspiccionem. cum ipsa suspicio sit. quia ideo laus contem-
 nitur ut maior acquiratur. ergo quantumcumque hoc
 vere dicitur laudes tamen ipsum contemptum non potest ipse
 ostendere hominibus qui de ipso oppositum suspicantur. et
 ideo soli deo potest hoc ostendere. **¶** **E**t ideo tali non re-
 stat quantum ad hoc nisi contemneret tementate ma-
 le iudicantium. quatenus ipsum tangit. licet quatenus
 est peccatum ipsum quod male iudicant debeat curare.
¶ **E**t infra. **¶** **Q**ui autem glorie et cetera. ostendit quam
 periculosus sit contemptus glorie si assit appeti-
 tus dominandi. **¶** **E**t facit hic tria. quia primo ostendit
 quanta mala facit appetitus dominacionis ubi est
 contemptus laudis et glorie. **S**ecundo ibi. etiam talibus
 ostendit quod etiam talibus deus dedit quatenus illud quod
 cupiunt scilicet magna dominacione et causam assignat.
Tercio ibi. quamobrem. dcludit vnica causam
 propter non tactam. quare deus auxit romanum impium.
¶ **Q**uatu ad primum dicit quod qui sunt cupidus dominacionis
 et de laude seu gloria humane non curat super-
 rat id est excedit bestias vicinis precipue duobus
 crudelitate et luxuria. **¶** **E**t tales erant romani mul-
 ti qui licet curam existimacionis scilicet bone de ipsis am-
 ferre non curantes quid de eis alij estimarent. tamen
 propter cupiditatem dominacionis multa mala fecerunt
 inter quos precipuus fuit nero. qui fuit quintus
 imperator post augustum. de cuius luxuria scribit
 orosius libro .vii. quod libidinibus ita agitatus est
 ut nec a matre nec a sorore nec alia quacumque per-
 sona propter reuerentiam sanguinitatis abstine-
 rit. virum in vxore duxit. et ipse a viro ut vxor ac-
 ceptus est. **¶** **D**e crudelitate vero eius narrat
 orosius ibidem. quod tanta crudelitate effractus est
 ut plurimum partem senatus interficeret equestre
 pene ordinem destrueret. matrem et fratrem et sororem
 vxorem ceterosque cognatos et propinquos occidit et
 sic narrat suetomius. cadaver matris diligenter
 inspicere membra tractauit quedam laudans quodam
 vituperans. **¶** **I**tem si orosius ipse primum rome christianos
 supplicis et mortibus exposuit et per omnes provincias

exercitari p̄cepit. beatos autē ap̄los petrū et paulū necauit. De ip̄o autē narrat eutropius q̄ se tanto deore p̄stituit. ut r saltaret r can-
taret in scena cictradico habitu vel tragico. vrbē romanā incēdit. ut spectaci eius p̄magi-
ne spectaret quali olim troya capta incēdio arserat. Multa alia a suetomo scribuntur. Sed et ip̄e seneca m̄gr eius de ip̄o tragediā nouā p̄posuit q̄ octauia vocatur i q̄ a crudelitate describit. Et infra. ¶ Per me reges regnāt et tyrān rē. Iste ē textus augustini et. lxx. mē-
p̄etū. ubi et ip̄i h̄nt tyrān et nos habemus legū dicitores. Per tyrānos autē p̄sueuerūt au-
tiquitus intelligi viri fortes quibus boni essent ut hic p̄bat aug. p̄ versū v̄gilij. libro. viij. enei-
dos. qui talis est. Pars michi pacis erit dex-
tram tenuisse tyranni. et de in p̄sona latini regis de enea q̄n applicuit in p̄taliā in terram la-
tin regis. Et infra. ¶ Dū illud constat rē hic cōpat ad inuicē vtutes romanoꝝ q̄ ordina-
bantur ad vanā gloriā ad virtutes xp̄ianoꝝ que ordinatur ad verā gloriā. Et fac hic tria-
quia p̄mo virtutes romanoꝝ p̄bat veras vir-
tutes non fuisse. Secundo ibi eos tamen q̄ di-
ues non rē. ondit q̄ saltē melius fuit p̄ repu-
blica romanoꝝ q̄ haberēt illas virtutes quā
q̄ eis caruissent. Tercō ibi illi autē q̄ vera rē.
ondit q̄ iste vtutes q̄ ad dei gloriā ordinatur
multū plus valet q̄ntū ad regnū alioꝝ et cō-
in seip̄s sunt meliores quā alie virtutes.

Nolent p̄hi qui sine rē
In h̄ caplo. xx. ondit b̄tis aug. q̄ tur-
pe sit ordinare virtutes ad vanā gloriā tanq̄
ad finē. Et hoc ondit p̄ quādā similitudinē. et fa-
cit hic duo. q̄ p̄mo adducit illd q̄ ē h̄se. Se-
cūdo ibi. h̄ nō existimō rē. Simile illd aptat
ad p̄positū. Similitudo vero sumitur ex q̄da
pictura p̄maginaria seu verbali. q̄ quideꝝ pi-
ctura ut videt dicit tullius libro. ij. de simibz lo-
noꝝ et maloꝝ muēta fuit ab eleante p̄ho. Et
infra. ¶ Alio mō quodā hūane subditur lau-
di. hoc dicit q̄ h̄cut ip̄em et expont. q̄ sibi placet
est homo. et in aio laudat illud q̄ facit. et ita
subditur hūane laudi.

Quē cū ita sint nō tribuamus rē. In hoc
caplo. xxj. ondit b̄tis aug. q̄ licet indubitan-
ter tenendū sit q̄ p̄tās d̄ferēdi regna sit v̄m̄
veri dei qui tribuit regna quibz vult tū causat
p̄pter quas deus sic dat ad plenū scire nō pos-
sumus. et facit hic duo. q̄ p̄mo p̄bat q̄ dare
regna non est in p̄tate deoꝝ multoꝝ quos ro-
manū coluerunt. h̄v̄m̄us veri dei. Secōdo ibi. sic
etiā h̄v̄bz rē. ondit q̄ deus in d̄ando regna nō
sp̄ respicit ad merita illoꝝ quibz dat et ideo
causa est valde occultea. Et infra. ¶ Qui dedit
assirijs vel etiā persis. de istis regnis dictū est
sup̄ in hoc libro caplo. xij. Et infra. ¶ A quibz
duos deos colit rē. vult dicit q̄ p̄se nō coluerūt
illā multitudinē deoꝝ quā coluerūt romanū. h̄
tantū duos sicut cōtinēt l̄re istoy scz romanoꝝ

rū. v̄nū bonū et alterū malū. et in hoc conuen-
rūt cū manicheis qui ponūt duo p̄ma p̄ncipia
v̄nū bonoꝝ oim. et aliud maloꝝ et tū habue-
rūt monarchiā et regnū. Similr iudei etiā cū
regnauerūt nō coluerūt nisi v̄nū deū. ergo col-
latio regnoꝝ nō ē multitudini deoꝝ ascribē-
da. ¶ De deo vero segecia et multitudine deoꝝ
quos coluerūt romanū satis dictū ē sup̄ libro
iij. in multis capitulis. Et infra. ¶ Qui ma-
rio. ip̄e gaio cesari rē. Iste marius fuit cruce-
lissimus. ut patuit sup̄ libro. ij. ca. xxij. et libro
tercio. caplo. xxxvij. Et licet nō fuerit monar-
cha seu imperator tū fuerat septies cōsul. quod
de nullo romanoꝝ legitur. Gaius vero cesar
q̄ iulius cesar dictus ē fuit mansuetissimus
et misericordissimus ut superius in hoc libro ca. xij.
dixi de quo etiā dicit eutropius libro. vi. q̄ tā-
te fuit bonitatis ut quos armis s̄egerat cle-
mentia magis viceit. Et suetomus de ip̄o dicit
q̄ erat in ulciscendo natura lenissimus. Et de
eius clemētia facit suetomus v̄nū caplm. Iste
fuit p̄mus monarcha romanū imp̄ij. Et infra.
¶ Qui augusto ip̄et nerom rē. Iste augustus
fuit octavianus q̄ et iulio cesari immediate
successit. et. xl. annis monarchiā tenuit de q̄ mul-
ta superius libro. iij. ca. xxj. et libro eodē caplo
xxx. dicta sūt de cuius moribz dicit eutropius
libro. iij. q̄ turbas. bella. simultates. exerceat
est. fuit autē mitis. gratus. ciuilibz ammi r le-
pidi. igitur eo mortuo senatus p̄ter illud q̄
antea ip̄m p̄rem p̄rie dixerat. rēpla tam rome
h̄ p̄ vrbes celebravit cū h̄s vulgo iactatibi-
utinā aut nō nascetur. aut nō moreretur. ubi
q̄ vō immerito ex maxima p̄te deo similis est
putatus. neq̄ eni facile ullus eo aut in bellis
felicitior fuit. aut in pace moderatior. Eius eni
mores laudabiles suetomus diffuse p̄sequit
De nerone vero cum omēs mores fere erant
detestabiles dictū fuit libro isto. caplo. xxx. Et
infra. ¶ Qui vespasiano vel p̄ri vel filio suamis-
simis imp̄atoribz ip̄e r tomiciano rē. de vespasiano
p̄re dicit eutropius libro. viij. q̄ obscure
natus est id ē nō multū nobilis fuit. h̄ tū opti-
mis xp̄andis i imperio se moderatissime gel-
sit. nec facile an eū alicuius p̄ncipis maior est
libertas cōparata vel iustior. placidissime le-
nitatis ut qui maiestatis q̄ cōtra se reos nō fa-
cile punient ultra exilij penā. offensarū r in-
iuriarū immemor fuit. cōiicia a caudicis et
p̄his in se deā leniter tulit. ¶ De vespasiano
vero filio qui titus etiā appellatus est narrat
eutropius ibidē q̄ p̄ri in imperio successit vir
oim virtutū gn̄e mirabilis adeo ut amor r de-
licie hūani gn̄is dicitur. facidissimus. belli-
cosissimus. moderatissimus. in oppugnatione
ierosolimoꝝ sub p̄re militās. xij. ppugnatoꝝ
res. xij. sagittarum ictibus confixit. Rome
vero tante ciuitatis fuit in imperio ut nullū
oim puniret. Cōuetos adūsus se diuicōmis
dimisit et in eadem familiaritate qua aute

habuit felicitatis et liberalitatis tante fuit ut cum nulli quicquam negaret et ab amicis reprehendatur. rñdicit nullū tristez debere ab impatore recedere. p̄terea cū quadā die recordatus in cena fuisset nulli se illo die quicquam p̄stitisse dixit. amici hodie diem p̄didit. ¶ De domicijs no vero narrat suetomius q̄ ipse fuit frater titi vespasiani iunior tante mansuetudinis in p̄ncipio suscepti imperij. et tantū cedem horruit q̄ etiā boues immolari testm̄aueāt inhibuisse. Calumatores etiā p̄secuit dicēs. q̄ p̄nceps q̄ delatores nō castigat irritat. Postmodū sic mutatus ē q̄ sicut narrat de ipso eutropius libro. vij. neroni similioz fuit quā pri aut fratri suo. ad tam ingentia vicia. p̄gressus libidinis iracūdie crudelitatis auaricie q̄ tāta ī se odia excitauit ut merita tā prijs q̄ fratris atoleret. interfecit sobrinos suos et nobilissimos ex senatu. dominū se et deū p̄mus appellari fecit. Ipse etiā sicut narrat orosius libro. vij. eccl̄iaz xp̄i datis ubiq̄ crudelissime p̄secucōis edictis destruere misus ē. Et infra. ¶ Qui cōstāntino xp̄iano ipse apostate iuliano r̄c. de cōstāntino narrat orosius libro. vij. q̄ ipse tricesimus quartus romanus impator p̄mus oim philippo excepto xp̄ianus effectus ē. Et post eū omnes romani imperatores excepto iuliano qui p̄mo fuit xp̄ianus. postea a fide apostatauit. ulq̄ in p̄ntem diem creati sunt. Ipse etiā p̄mus pio edicto statuit paganorū tēpla claudi. De isto cōstāntino multa mire deuo cōmis ad eccl̄iam et clerum narrantur in historia triperita. Et in vita beati siluestri in di. xlvj. et. xij. q. s. De iuliano vero apostata sup̄ dictū fuit libro. iij. caplo. xxix. ubi etiā narratur diffusius ea q̄ h̄ augustinus de ipso tāgit.

Sic etiā t̄p̄a ip̄a belloz r̄c. In hoc caplo. xxij. aug. ondit q̄ sicut deus occulto iudicio dat regna ita etiā dat victorias et bellis finem imponit. Et facit in h̄ caplo duo. q̄ p̄mo enumerat bella multa romanorū et clares quas in ip̄is passi sunt. Et scdo ibi h̄c ideo cōmemoro r̄c. inuehit ex h̄is q̄ passi sūt in illis cōtra eos qui mala q̄ roma a gothis est passa t̄p̄ibz xp̄ianis ascribūt. In p̄ncipio vero fac mentionē de bello qd̄ gessit pompeius magnus contra piratas. de quo dictū fuit sup̄ libro. iij. caplo. xxxvj. Facit etiā mencōem de terco bello punico finco. de quo dictū fuit sup̄ libro. iij. ca. xxj. De bello etiā gladiatorū. ieruoꝝ fugiuoz dictū est sup̄ libro. iij. ca. xxvj. Et infra. ¶ Dicētes marci r̄c. de isto bello qd̄ fuit bellus sociale dictum fuit supra libro. iij. ca. xxij. Et infra. ¶ Bellū punicū scdo r̄c. de isto bello punico scdo dcm̄ fuit sup̄ libro. iij. caplo. xix. ubi patz q̄ in duobz plijs videlicet in plio trās his menū lacū et in plio canenhi fere. lxx. milia romanorū occisa sūt. Et infra. ¶ Bellū punicum p̄mū r̄c. de isto bello dictū fuit libro. iij. caplo. xvij. Et infra. ¶ Bellū mitridaticū r̄c. de isto

bello dictū ē libro. iij. ca. xxij. Et infra. ¶ Bellum sammiticū r̄c. h̄c sciendū q̄ sammites sic eutropius libro scdo narrat medij fuerūt inter picenū. campamā et apuliā. C. xxx. miliaribz. a roma distantes fuit aut h̄ bellū inchoatū circa annū ab urbe condita. cccc. xij. fm̄ titū luuiū de urbis origine libro. vij. p̄pter qd̄ aug. dicit hoc bellū fuisse circa rudimēta id ē p̄ncipia rudia ip̄ius in opacōne ad alia bella p̄cipue scialia et suilia ac piratarū. de quibz fecit in hoc caplo mencōem. Quomō vero rōm̄ in h̄ bello s̄ uigū missi sūt dcm̄ fuit sup̄ libro. iij. ca. xvij. ¶ Quātū vero ad h̄ q̄ aug. h̄c tāgit de fedemito inter romanos et sammites qd̄ rōm̄ ruperūt sciendū q̄ cū romani inclusi essent ap̄d furculas cā dmas ut sup̄ius libro. iij. ca. xvij. narratū dimissi sūt romani s̄ules cū exercitu recētis septingētis equitibz obfidibz. h̄ anteq̄ sic dimittentur ut p̄ p̄ titū luuiū de origine urbis libro. ix. miserat s̄ules romanorū scz titus venturius. et spūrius postumus legatos ad pontiū ducē sammitū pacē equis cōdicōibus petentes. rñdicit pontius q̄ eos omnes inermes cū singulis vestibz sub iugū mitteret. et michi. lominus alias cōdicōes pacis equas adderet ut videlicet agri sammitū quos romani iam p̄ p̄ occupauerāt. et illuc coloniā miserat sammitibz restituerētur et colome abducerētur. Et dem de vterq̄ pl̄s scz romanus et sammiticus suis p̄p̄is legibz viuē p̄mittentur. sub h̄is cōdicōibz dicebat se velle fedus pacis mīre et nō aliter. Consules vero rñdērūt se nō posse sine cōsensu pl̄i. et sine fecialibz id ē sine sacerdotibz qui pactis fēdis p̄erāt et alta solēmtate certimomari quā romani ī federe faciēdo obseruāt posse fedus p̄ eos fieri. Sp̄p̄o dērūt tñ legati etiā et questores ac tribuni militum pacē sub dictis cōdicōibz futuram. Cū igitur s̄ules et exercitus romā redissent displicuit p̄tibz et p̄lo p̄dicta sponsio et interhabito cōsilio deliberauerūt quō a deā sponsione possent absolui. Tandē alter s̄ulū scz spūrius postumus dedit cōsiliū ut s̄ules et omes q̄ sp̄p̄erāt p̄ feciales sammitibz dederēt. Cū cōsilio ab oibus approbato remissi sūt oēs sponsioes. et p̄ feciales vincti sūt poncio in cōdicōes oblati. q̄ vlxmēter infidelitate romanorū arguēs dixit spūriū postumū quo ad seipm̄ egisse qd̄ debuit. S; romanū pl̄m̄ nō p̄pter hoc a sponsioe absolutū. q̄nō solū debebat sponsioes remississe. h̄ et totū exercitū quē dimiserat. Restituitur igit̄ exercitus in locū vbi sponsio facta fuit et ipse paratū se esse dicebat. exercitū arma restitue. et ibi hoc facto repudiētur cōditiones pacis si eis visū fuit. Alio mō se nolle dicebat sponsioes in cōdicōem accipe. romani vero q̄uis poncius rācōnabilr̄ vidētur p̄tē nō acquieuerūt ut hoc facerēt. h̄ statim contra sammites exercitū fortioz electū in pl̄iū mittūt. Et ideo dicit eutropius libro. iij. q̄ si fides

federis quā sibi romam seruari a subditis volūti ipsi subiecti sammitibus fuissent. hodie aut omnino nō essent. aut sammo dñante fuirent. Titus iuius tñ volēs rōnos excusare dicit nō fuisse inter romanos et sammites fedus aliqđ firmatū. s; solūmodo sponsonē. qđ patz p hoc qđ sammites retinuerūt sibi obitus de romamis Durauit aut s; bñlū s; m eutropiū p ānos. xlix. s; m tñi iuiū p ānos. xlvij.

Quod tñ nra memoria tē. In hoc capitulo. xxiiij. inuohit btūs aug. dera romanos qđ xpianis tpijs insultauerūt ondēs quā misericorditer deus cū ipis egerit tpijs xpianis et facit in h; caplo duo. qđ pmo ondit quā misericorditer tpe psecucōis eoz a gothis fcm fuerit in hoc qđ ille rex gothoz qđ erat in fidelis occisus ē mirabiliter. nec in vrbe metrauit. Secūdo ibi. deinde ab hñs barbaris tē. ostendit quā misericorditer cū eis actū sit ab alio rege gothoz xpiano quē deus ad correctōez rōnos rū vrbe intrare pmisit. de vtroq; vero rege gothoz dictū est supra in principio pmi libri.

Neq; eni nos xpianos tē. In hoc caplo. xxiiij. ondit btūs aug. qđ regnare nō facit hoīem felices. nec in re nec in spe. sed bene regē et imperare felices. facit saltem in spe. Et facit hic duo. qđ pmo ondit qđ regnare nō facit hoīem felice ullo modo. quia s; dicitur bonis et malis. Secūdo ibi. sed felices eos tē. ondit quō regnādo bñ et iuste quis felicitatem meretur.

Quam bonus deus tē. In h; caplo. xxv. dicit btūs aug. qđ bene romanū imperiū stent sub xpianis impatoribus ut ex h; manifeste appareat qđ in regnis gubernādis nō ē necēria multitudo dnoz. Et hoc ondit pmo p hoc qđ gessit cōstantinus impator xpianus. scđo vero in capitulo primo sequitū ondit idē p ea qđ gessit theodosius xpianissimus impator. In pma vero parte facit duo. qđ pmo describit magnā et diuītinā pspertatē cōstantini. Secūdo ibi. s; rursus ne impator tē. reddit causam qre deus cōsimilem pspertatē nō dat omnibus impatoribus xpianis etiā iustis et bonis. **Q**uantū ad pmiū scđū qđ s; m orosii libro. viij. cōstantinus fuit. xxiiij. impator rōnoz qui s; m eutropiū in britanis mā maiori sc; qđ nō vocatur anglia impator creatus est. cuius gesta et pspertates diffuse nariatur in historia tripartita. libro pmo libro scđo et libro terco. Et infra. **C**ū etiā condere ciuitatē tē hoc dicit qđ cū cecidit siluestro ppe et suis successoribus vrbe romanā cū toto imperio occidēt. ali. ipse trāstulit se in greciā ubi didit id est renouauit et vehemēter auxit ciuitatez qđ puz bizantiū vocabatur a pellās eā noie suo cōstantinopoli id ē cōstantin ciuitatē. quo senatores romanos secū trāstulit. Et ibi sic hōctur in cosmographia caput oriētis imperij esse voluit quā et romā nouā in memoriā romani imperij appellauit. Et infra. **D**iu impauit. sc;

xxxj. annis s; m orosii et eutropiū. vixit autē. lxxvj. ānis. et nicomedie mortuus ē. Et infra. **V**niuersū orbē romanū. Signāter dicit aug. orbē romanū. qđ nō totū orbē simpliciter rōm subditū habuerūt. ut patz in glo. sup luc. ij. ca. in principio. vnde et qđ dicit i luca. exnt edictū a cesare augusto ut describētur vniuersus orbis. de orbē romamis subiecto intelligendū ē. quia nec sciti nec indi augusto subiecti fuerūt. quous s; m eutropiū sibi munera miserunt. nec pthi id est perse nec ethiopes erat sibi subiecti aut nūq; fuisse s; biecti romano impio legunt. Et infra. **I**n amministraōis et gerēdis bellis tē. quātū ad hoc dicit eutropius libro. x. qđ in numero animi cor. pifq; virtutes in eo claruerūt militaris glorie potētissimus. fortuna in bellis psperta fuit. ingentēq; apud barbaras gētes memorie gratiā collocauit. Cuiuslib; arab; et liberalibus studiis deditus. affectato; iusti amoris quem omnem sibi et liberalitate et doctitate quēsiuit. Et infra. **I**n tyrānis opprimēdis tē. **I**sti tyrāni fuerūt maxentius et licinius. de maxentio scribit eutropius libro. x. qđ cōstantinus āno imperij sui quito bellū contra eū mouit ciuile. copias eius multis pcedis fudit. et ipm postremo rome aduersū nobiles omnibus seuiētē vicit. **I**ste fuit maxentius xpianoz seuiissim; psecutor; a quo beata katherina passa ē martiriū. et erat filius maximian; qđ cū dyodetiano imperauit. De licinio vero qđ solo: orē cōstantini sponsauerat nariatur orosius libro. viij. qđ repentina rabie suscitatus omēs xpianos ex pallacio iussit expelli. moxq; bellū inter ipm et cōstantinū efferbuit. sed cōstantinus liciniū in pāno. ma vicit pmo. et deinde apud aliadas oppressit et oppressum ad dēdicōem coegit. et ne iterū in pma cē reipublice statum pstmū resumeret pūatim eū iussit occidi. **F**uerat autē iste licinius collega cōstantini in impio. Et infra. **F**ilios impatores reliquit tē. iste eni cōstantinus tres filios habuit successores sc; cōstantinū immo: rem cōstantinū et cōstantē. Et infra. **I**ouianū tē. **I**ste iouianus fuit multuz catholicus de quo satis hōctur in historia tripartita libro. j. parte pma. et successit iuliano apostate viro pessimo et psecutore xpianoz. de vtroq; vero istoz sup libro. iij. ca. xxix. dicitū ē. **I**ulianus s; m eutropiū libro. x. imperij sui āno. viij. mortuus est. vidē autē cōputare ānos quibus fuerat cesar. nā cōstantinus filius cōstantini ipm cesarē fecerat nō eni augustū. s; postmod; cōsensu sui exercitus factus ē augustus. et post mortē cōstantini solus imperauit anno vno et mensibus octo s; m orosii. iouianus vero s; m orosii octauo. mense sui imperij vitā finiuit. Et infra. **G**racianū ferro tyrānico tē. de isto graciano nariatur orosius libro. viij. qđ xl. ab augusto imperium tenuit. **P**arrat aut paulus dyaco. libro. xj. qđ historia romanz quā eutropius in cho. aucte: re con tinuauit incipiens ab. xj. libro huius

historie. q̄ gr̄cianus a modū inuenis cū iā
teneret imperiū ut inestimabile multitudinē
hostiū romanis fimbriis infulam cerneret. **F**re-
x̄ p̄i potentia bellū incredibile felicitate cōfuit.
S post modū dū cerneret extremū romano
impero exiciū p̄pter multitudinē gentiū que
cōtra ip̄m imperiū insurrexerat theodosiū ab
hispania accersitū purpurā induit et imperio
orientis et tracie p̄fecit. dū vero theodosius in
orientē p̄sere cūcta gerit. quidā noie maxis-
mus vir strenuus in britānia mutus creatur
imperator q̄ gr̄cianū dolis circumuentū interfecit.
fratrem eius valentinianū augustū expulit. qui
in orientē ad theodosiū refugies ab ip̄o p̄nā
pietate susceptus mox impio restitutus ē ip̄o
maximo interfecto multonē gratiam occisi et
valentinianū expulsi. **E**t ideo dicit h̄ auḡ. q̄ gr̄-
cianū deus p̄misit ferro mitius perimī q̄ pom-
petiū magnū deorū multorū cultorē de quo dē-
m fuit sup̄ libro. iij. ca. xij. q̄ mors gr̄ciam v̄ms
dicata fuit p̄ theodosiū. mors aut̄ pompeii non
potuit vindicari p̄ cathonē. qui t̄n ab ip̄o pom-
petio q̄i heres cuius belli relictus fuit. h̄ p̄ r̄cō
dicit. q̄ cū apud thessaliā p̄petius a iulio cesarē
victus et fugatus esset. ut sup̄us libro. iij. ca.
xij. dē m fuit. ad cathonē sicut narrat lucan⁹
libro. ix. tanq̄ ad ducē et p̄ncipē suū fugerūt
reliquis exercitiū p̄peti quas secū catho mille
nauibz impositas ducēs p̄ mare et fugies iulius
cesarē cū ip̄is in affrica applicuit. ubi circūdu-
cēdo eos p̄ loca arenosa et q̄h inuia et etiā ser-
pentibz plena multis suorū fame siti et estu fati-
gatis et a serpentibz etiā plurimis cōsumptis tan-
ta miseria affectus ē cū omibz q̄ cū secuti fue-
rant q̄ maximā eorū p̄tē p̄mituit a iulio cesarē
re se fugisse. Ipse vero postmodū cū remisset
vnicā ciuitatē quādā affricenē sub cesarē vi-
ueret sicut sup̄us libro p̄mo. ca. xxij. dē m fuit
it seip̄m interfecit. **E**t infra. **Q**uē regni par-
ticipē fecerat et vult dicē btus auḡ. q̄ gr̄ci-
anus theodosiū fecit p̄ncipē regni. id ē imp̄i-
cū t̄n gr̄cianus h̄ret fr̄em ex alia m̄re puulū
magis appetēs h̄re fidelē sociū quā m̄mis ma-
gnū imperiū. qd̄ habuisset h̄i sibi et fratri totū
imp̄iū rennuiss̄. fuit aut̄ valentinianus frater
gr̄ciam ad modū puulus s̄m paulū dyaconū.

Unde et ille nō solū uiuere.
In hoc ca. xxvj. p̄bat auḡ. idē q̄ in p̄ce
dēt caplo p̄ ea q̄ gessit theodosius xp̄iamissim⁹
imperator. **E**t facit in h̄ caplo duo. Quia p̄mo
describit eius pietatē et p̄speritatē. scd̄o vero ibi
quid aut̄ fuit eius r̄c. In p̄ma p̄tē facit duo.
q̄ p̄mo oñdit quō ex pia causa interfecit vnū
tiranū sc̄z maxim. scd̄o ibi. aliū tiranū r̄c. quō
interfecit aliū. Dicit aut̄ in p̄ncipio huius cas-
pitulī q̄ theodosius tātā h̄c suauit gr̄ciano
defuncto. q̄ fratre eius valentinianū admodū
iuuenē. nā et ip̄e gr̄cianus s̄m paulū dyaco-
nū nō fuit m̄. xxix. a. nō q̄n mortuus ē. resti-
tuit imperio interfecto maximo et pupillum

sc̄z valentinianū q̄ ad nodū pupillus erat pa-
terno custodiuit affectu quē t̄n destituti omī
auxilio sine omī negotio. i. difficultate pote-
rat de medio abstulisse h̄ latum regnū caritati
p̄posuisset. **E**t infra. **D**einde cū maximū r̄-
hic tangit auḡ. modū quo maximū vicit et
valentiniano imp̄iū restituit. de quo satis ha-
betur in historia tripertra libro. ix. **A**d cuius
intellectū sciendū q̄ maximus post q̄ interfe-
cerat gr̄cianū sicut narrat ozorius fuit potē-
tior theodosio exercitiū. h̄ theodosiū fiducia erat
in dno. **R**ehēbat aut̄ maximus a quileie post
p̄dictā victoriā habitā de gr̄ciano. et quidā
comes eius andr̄asius noie sumā belli admi-
strabat. theodosius a quileiā improuisus ad-
uemes. dū andr̄asius nauali expedicōe incau-
tū theodosiū parat p̄uenire ip̄m maximū ab
innamissimis germanorū tributa solo terro-
re nois exigentē sine resistētia clausit. cepit
et occidit. quo cōgmo andr̄asius se de nauī in
vndas p̄cipitavit et suffocatus ē. valentini-
anus vero recepta italia positus ē imperio. qui
postmodū galliā trāsēs cū ibi tranquille rem-
publicaz in pace ager apud viennā dolo arbo-
gastis comitis sui ut ferūt stragulatū est. et
ut credētur volūtariā sibi mortē cōsuisse la-
queo suspensus ē. **F**acit aut̄ auḡ. mencōz de
ioh̄e heremita quē theodosius cōsultit. nā sic
d̄z in vitas p̄m ei d̄ns euidentē sp̄m p̄p̄e-
tue tulit ita ut nō t̄n ciuibz et p̄rouicialibus
suis futura p̄diceret. h̄ etiā in particulari theo-
dosio quos belli exitus et quibz modis victo-
riā capet de tyrānis et q̄ irrupcōes barbarorū
gentiū passurus esset sepe p̄dixit. **E**t infra. **A**-
liū tyrānū eugemū r̄c. hic sciendū q̄ sic nar-
rat paulus diaconus libro. xij. in historia ro-
manorū. arbogastes de quo iā dē m ē post mor-
tem valentiniani eugemū tyrānū creauit. ut
et sc̄z eugemus nomē imperatoris h̄ret et ip̄e
met imperiū ager. **E**rat aut̄ cultor sordidissi-
mus ydoloz. et vir cōsilio audacia potentiaq̄
maximus. **C**ontraxit aut̄ vndiq̄ innumeras
muitasq̄ copias. vel romanorū p̄sidijs. vel
auxilijs barbarorū. **I**gitur eugemus atq̄ ar-
bogastes cū instructa acie alpū t̄nstitus tene-
rent. theodosius expertus cibi ac somni in oīone
cotā noctē exegit. **E**t lic̄z sceret se a suis desti-
tutum h̄ t̄n ignoraret se ab hostibz circumseptū
fiducialit̄ arma sumēs signo crucis. signū p̄lio
dedit. ac se in bellū et h̄ nemo sequētur victor
futurus immisit. nā consultus iohannes ana-
chrita eū victurū hostes sp̄p̄derat. **C**ū igit̄
ad cōgressionē ventū esset vehemēs turbo a p̄tē
theodosi in ora hostiū ruit. q̄ et spicula ab eius
parte missa potēter hosti infigit. spicula hosti-
um repulit. nec moza parua suorū data strage
theodosio se hostilis exercitus p̄stravit. **E**uge-
mus captus et interfectus est. arbogastes se
manu p̄pria occidit. **D**e ista historia habetur
satis in eccl̄astica historia libro. xj. et in historia

triptita. libro. ix. Adducit vero ad propositum paulus dyaconus et sicut orosius versus claudiani poete quos beatus augustinus hic ponit. Iste claudianus poeta gentilis duo volumina edidit. quorum primum vocatur maius. secundum minus. huiusmodi sunt in maiori ubi agit de theodosio. et sunt versus claudiani homini. Obruit aduersas acies reuolutaque tela. vertit in actores et turbine repulit hastas. Ommis dilecte deo cui fudit ab astris. Se iouis armatus vultu cui militat ether. Et iurati veniunt ad classica venti. Sunt autem classica sicut phidox libro. viii. ethimologiarum cornua quae in exercitu duocadi causa erat facta. Et infra. Victor autem sicut crediderat. Quatuor ad simulachra iouis de quibus hic fit mentio sciendum quod quae gentiles attribuebant ioui tonitrua et fulmina. ideo simulachrum iouis effigebatur cum quibusdam radiis fulminum de quibus ovidius libro. iij. de fastis ubi loquens de tpe quod homines de diuini non curauerunt sic dicit. Jupiter antiqui vix stabat totus in ede. In quo iouis dextra fluctabile flumene erat. Et tunc iouis libro. ij. de secundo bello punico dicit quod propter quedam prodigia procuranda ioui primum tonitruum fulmine aureo pondus quinquaginta factum est. Ita ergo fulmina fecerat arborescens aurea quae cernentes curiosos imperatoris iocantes in eius presentia. quod eis in tanta leticia ex victoria accepta promissum fuit. dixerunt se libenter velle talibus fulminibus fulmari quod audiens imperator dedit eis hilariter aurum illud. fuerunt autem illa simulachra iouis consecrata sicut ritus aliquos gentium quae spectabant quod simulachra taliter consecrata et in summis alpidibus posita theodosio multum nocuissent qui tunc in alpidibus erat. forsitan sperauerat arborescens quod iupiter fulmina vel tempestates aut turbines misisset in ora militum theodosii cum peruentum fuisset ad plura et ideo e conuerso deus immisit turbines validum in ora hostium suorum. Et infra. Non sic cinna et marius et cetera crudelitate istorum dictum fuit. s. libro. ij. ca. xxij. et libro. iij. ca. xxvij. qui nesciebant sine dare bello etiam obiecta victoria. cum tamen finis belli deberet esse victoria. secus fuit de theodosio de quo dicit paulus dyaconus quod cupidine triumphandi adeo deestatus est ut bella non moueret si muenerit. et infra. Non quicquam iustissimis et cetera. hic est sciendum quod sicut narrat paulus dyaconus libro. xj. valens qui fuit frater valentiniani imperatoris egregium et ab ipso in coniunctione imperii assumptus ab eudodio arriane heretico episcopo baptizatus in seculum a heretico lapsus est. conatusque est catholicos persequi sed fratris auctoritate compressus est. post mortem vero fratris sui imperium obtinuit et impietate quam dudum meditatus fuerat operibus expleuit lege data ut monachi militarent nolentes iussit per tribunos et milites fustibus interfici. quorum innumera multitudo praecipue in egipto maritima palma consecuta est. ac per singulas ubique praecipue aduersus catholicas

ecclesias et recte fidei populos diuersa sunt illata incommoda. Episcopus autem et sanctos viros multos misit in exilium quos postmodum tamen cum exercitum duceret contra gothos sera ductus per mentem reuocari precepit. Sed cum a gothis cum domino ad quam vulneratus deportatus fuerat crematus est iusto dei iudicio ut dicit orosius. quod cum gothi per legatos suppliciter petuissent episcopos sibi mitti a quibus possent in fide instrui. valens imperator eis doctores arriani dogmatis misit. Et infra. Simulachra gentium et cetera. de his narrat hugo floriacensis quod theodosius contra errores gentium insurgens lege data precepit per dolorem templum solotenus euerti. Constantius vero praecipue prohibuerat sacrificare per idola et eorum templa et audi fecit. Sicut iulianus apostata postmodum impietate renouauit propter quod theodosius omnia templa eorum dirui precepit. Et infra. Quid autem fuit eius et cetera. huiusmodi narrat hugo floriacensis quod cum in thessalonica ciuitate fuisset orta sedicio quidam iudices lapidati sunt a populo et occisi de quo theodosius plurimum indignatus omnes iussit pariter interimi non secernens nocentes ab innocentibus. igitur cum in die pasche interesse vellet solennis beatus ambrosius sibi ingressum ecclesie interdixit et eum publice penitere compulit. vix post multos gemitus et lacrimas et mirabilia humilitatis indicia eius presentiam suscipiens. theodosius vero in omnibus quae beatus ambrosius imponere volebat deuote ac humiliter obediens reconciliatus est ecclesie.

Quomodo iam etiam illis respondendum est. In hoc ca. xxvij. ostendit beatus augustinus quod fuit librorum praecedenti materia quae et ipsius in dictis libris in sententia et quae in praemis iam quibus libris sequentibus. et facit in hoc capitulo duo. quod primo ostendit se in praecedentibus libris sufficienter mixturam suam praebasse. secundo ibi. quorum tres partes et cetera. quorumdam praesumptioem et loquacitatem irrationabiliter loquentium reprehendit. de quibus dicit infra. Non oportet quod eis non expedit. vult dicere quod non expedit edere ea que scripserunt quod omnino carere ratione. et ideo non oportet ea edere. et addit. Facile est enim cuiquam videri respondisse quod tacere noluerit id est facile est ut homo garrulus videatur cuiquam respondisse. huiusmodi huiusmodi videtur alicui non propter hoc eis quod diligenter considerat ea quod dicuntur sic videbitur. Et infra. Sine studio peti et cetera. id est sine hoc quod studeret defendere praesens aliquas. solum huiusmodi studium ad hoc quod possit inuenire veritatem. Et infra. Quasi satirica. i. poetica. dicitur enim poete satirici sicut phidox libro. viii. ethimologiarum a quibus vicia generaliter carpunt. nec verabatur eis pessimum quicquam describere. Et infra. Et ait tullius de quodam quod peccandi licentia felix appellabatur.

Quomodo superioribus libris et cetera. hic incipit liber sextus in quo de deis seu contra deos incipit nouus tractatus. nam in praecedentibus quibus libris praebuit beatus

aug. q. cultus deorum non fert ad felicitatem. **A**d felicitatem vero. In his vero. v. libris sequitur ubi ostendit quod nec etiam fert ad felicitatem future. **A**d intellectum vero processus que beatus augustinus observat in his quinque libris sciendum est quod deorum duplex est divisio. una quam ponit augustinus supra libro quarto. ca. xxvii. cuius auctor est scouos la potifex qui dicit quod unum est genus deorum a poetis traditum. aliud a principibus civitatis et aliud a philosophis. et secundum hoc est triplex theologia videlicet poetica civilis et philosophica. i. naturalis que divisio est etiam varronis ut patet infra libro isto ca. v. **P**rimo beatus augustinus disputat contra theologia poetica et civilem. secundo contra philosophica et hoc facit libro. viii. **S**ecunda divisio seu distinctio deorum est quod aliqui deum sunt plebei qui inferioris ordinis et aliqui deum sunt principes seu maiores vel selecti id est superioris gradus. **D**eum selecti dicuntur qui seorsum electi et per ista distinctio supra libro. iiii. ca. viii. et. ix. **P**rimo ergo disputat contra deos plebeios principali intentione. secundo contra deos selectos et hoc facit. viii. libro. **L**iber vero iste sextus dicitur. xii. ca. **I**n quo primo facit duo. quod primo promittit quodammodo quod quoddam per hunc. **S**ecundo ibi certum quis ferat dicitur persequitur suum tractatum et principale meritum. **I**n primo autem duo facit. **P**rimo recitat quod acta sunt in preterito ostendens quod actus est sufficiens et forsitan plus quam necesse fuerit contra eos qui posuerunt multitudinem deorum colenda propter felicitatem presentis vite. dum tamen illi contra quos disputatum est velint rationem ac quiescere et non pertinaces esse. nam pertinacibus nullus tractatus potest sufficere. **S**ecundo ibi. **Q**uicquid quod demum cepit ostendit quid in futuro tractatu restat agendum et a quo sit incipiendum et cum quibus facilius negotium sit agendum. quod cum philosophis et his qui aliquid sciunt de veritate. quod videlicet et si non audeant publice improbare errorem populi. tamen aliqui non ostendunt sibi errorem populi displicere. **E**t infra. **C**eterum quis ferat dicitur hunc in capitulo beatus augustinus. persequitur suum principale meritum in hoc libro mercedens probare quod deum plebei non possunt conferre felicitatem vite eterne de quibus deus mala multa sunt dicta supra libro. iiii. in diversis capitulis precipue autem capitulis. viii. xi. xxi. xxii. et. xxiii. **E**t probat augustinus in residuo huius capituli meritum tripliciter. primo per dictum varronis qui ut supra patuit libro. iiii. ca. xxii. **I**ta distribuit singulis istorum deorum sua officia. quod est verisimile petere ab uno aliquid pertinens ad officium alterius putata petere vinum a nymphis que sunt de aquarum et ita videtur hoc risu dignum. sic verba repugnancia que profert mimi in teatro ut provocent hominem ad risum. ergo si non habeat in potestate sua vite id est vinum. sed vinum sit in potestate liberi id est bachi. qui tamen non potest dare aquam non est verisimile quod possent dare vitam eternam unde dicit augustinus. **A**n vero illi pitissimi dicitur. scilicet varro qui de acuitate et vitia emendatur ut per in sequenti capitulo. **E**t infra. **N**onne illi scilicet

nates dicitur nymphas faciles esse ad cachinos et risum. quia nymphas quas dicebantur gentiles deas et in veritate erant demones. vero qui illudunt hominibus ducetes eos de nocte per devia cum ceciderit homo in fossatum vel aliquod infortunium sibi acciderit abscedunt cum cachino et risu. **E**t infra. **A**d dicitur solenter dicitur. id est varrone ut supra libro. quarto. ca. xxii. patet et ponitur hic sic prius cum de solo varrone loqueretur plurale per singulare vel ideo loquitur in plurali quia erant aliqui qui varronis doctrinam approbarent ut per in sequenti ca. **E**t infra. **Q**uamobrem et si cum de regno dicitur. hic secundo probat augustinus intentum suum per ea que supra libro. iiii. probata sunt. probatum enim fuit ibi quod deum falsum non possunt dare regnum temporale aliqui ergo multo magis non possunt dare vitam eternam et felicitatem alicui. **E**t infra. **N**ec enim propterea excludit hunc quodammodo responsum que posset dari ad argumentum iam factum. videlicet quod non deceat multitudinem deorum dare ita modicum bonum sicut est regnum temporale. **S**i excludit hunc beatus augustinus quod licet sit verum quod apices. i. culmina regni temporalis in re veritate sunt deprecandi tanquam modicum tamen ipsi deum non sunt ita digni quod exoptati committantur. **E**t infra. **Q**uasi plebeiorum vel qui procerum deorum dicitur de deum plebeis multa dicta sunt supra libro. iiii. ca. viii. de deum vero proceribus id est maioribus dicitur ibi ca. ix. **E**t infra. **D**ue accedit dicitur. hic tercio probat beatus augustinus meritum suum et facit talem rationem. in presenti agitur contra eos qui dicunt multos deos colendos propter bona futura post hanc vitam et non propter bona presentis vite. quia contra hoc satis disputatum fuit in quibus libris precedentibus. tamen ponam quod ita sit sic dicitur illi quod deum reprobaui in libris illis. puta quod quibus deus possit explere officium suum puta dea iuventa possit dare robur iuvenibus et fortuna barbata barbas cuius officium est dare barbas ad hunc non propter hunc possent dare vitam eternam. nec aliquid bonum in futura vita ubi nec est iuventus nec barba. quanto magis ex quo etiam officia sua explere non possunt. ut de his patet qui eos colunt qui non magis reportant ea que dicuntur esse in potestate deorum quos colunt quam alii non colentes unde fortuna barbata non vestit malas id est maxillas cultorum suorum. nec etiam qui non colunt eam propter hoc sunt glabri id est sine barbis. **Q**uis marcus varrone dicitur. **I**n hoc ca. ii. ostendit quate auctatis fuerit varro apud alios scriptores romanos. ut per hoc pateat quod non immerito adducatur in testimonium omnium contra romanos cultores multorum deorum. et quod si destruitur sententia sua de deum destruitur etiam cultus deorum romanorum. **F**uit autem marcus varro secundum eum sebiu tempore augusti. nam eius imperii anno. xv. prope nonagenarius moritur. **E**x quo patet quod ipse etiam tempore Iulij cesaris vixit et tempore bellorum civilium et etiam cicero qui fuit tempore Iulij cesaris et marcus varro temporaneus fuerunt. **F**acit autem augustinus in hoc capitulo duo. quod primo ostendit quate reputacionis

fu it. Secundo ibi iste inquam vir tantus etc. ondit qd quatuor comici pt ipse de dijs male sen- serit. Primum vero ondit tam p dicta tullij qd etia p dicta terentiam. tullius enim in libris achademicis valde comedat varrone. Sunt aut tres libri achademicorum tullij i quorum pmo dicit tullius id qd hic allegat aug. Et infra.

T Et in eis libris etc. hic notat aug. verbu tul- lij de varrone. na tullius tenuit doctrina ach- demicorum phoz qui negat oim reru certitudi- ne. ut p3 in libris achademicis et in loques de varrone cu omi certitudine emendant eu di- cens sine vlla dubitacione doctissimo et ita tul- lius contradicere sue opinioni pprie. Et infra.

In pmo aut libro etc. Intellectus eorum qd hic dicit tullius patet ex hijs que dicit aug. sequenti caplo. ubi materia librorum varronis memo- rat. Et infra. **T** Et terentianus elegantissimo etc. Et infra. **I**ste inquam vir tantus etc. hic ostendit batus aug. quatuor comici pt varrone male- sensisse de dijs romanorum. hoc aut pt comici p- mo qd multa temeraria et detestanda scribit de eis. et no e verisimile qd tantus vir sentiret i corde suo talia posse esse. sedo qd dicit se timere ne dii peat a memorijs hoim et ruat et iteo libros scri- bit de dijs ut eorum memoria e maneat apud bonos et hoc dicit magis esse utile qd qd metellus et enecas fecerunt. qd scilicet extulerunt deos de incendio et in talia legenda pdnt de dijs et no occulta vit ea. sicut alij qd sacra deorum occultaverunt. sed ea publicavit qd religionem vere iudico oim sapi- entu valde repugnat. et iteo videt qd aliter sen- serit qd scripserit. h qd no audebat ppter sive- ritudine et lege civiu clare expme id qd de dijs sentie ideo ea quibus movebatur ad male sen- tiendu de ipis expsit sub specie comedade reli- gionis. De metello vero quod extulit vestas de incendio dictu fuit libro. iij. ca. xvij. De enea etia quod tulit deos penates de incendio dictu est libro pmo caplo. iij.

Quadragesima et unu librorum etc. In h ca. iij. arguit batus aug. de deorum cultu ex libris varronis. Et facit duo. qd pmo tradit nume- rum ordinem et distinctioem librorum varronis. Sedo ibi in hac tota serie ex ordine librorum eius et causa ordinis inuehit de deos. **Q**uatuor ad pmi dicit aug. eu scripisse. xli. libros in quorum. xxv. tractat de rebz huicis. et eorum p- mus est qd phemialis. reliquos vero. xxiij. dividit in quatuor materias de quibus agit i quatuor senarijs librorum. de rebz vero diuinis scilicet po- steriores. xvj. librorum quorum p- mus est phemia- lis. reliquos vero. xv. librorum dividit in quatuor materias in quibus ternarios librorum. Et infra. **T**ercius de quidecim viris sacrorum. **I**sti xv. habebat speciale cura sacrorum et p-erat sacris. **I**sti etia sicut dicit Agellius libro pmo. cu dii immortales consulendi fuit ad libros sibillinos tanq ad oraculum adeit. Et infra. **I**n uno eorum de sacellis. altero de sacris edibus. disse-

rentia fuit inter sacella et sacras edes. que mo- inter capellas priuatas qd dicitur vni domui vel familie et eccias dices. nam in sacellis coles- batur dii penates quos quilibet iuxta deos suos sua sibi elegit aut fecit. Dicit aut trebaccius li- bro. ij. de religionibus. qd sacellus est locus deo sacrius cu ara. Edes vero sacre erant loca in quibus publice colebatur dii. loca vero religio- sa fuit ubi est sepultura etia si no sit ibi sacellu vel templu. ut p3 in statutis de reru diuisione. Et infra. **S**om dedit consecrationes alteri sacra puata etc. Consecratio est actus sacerdotis qd aliquid consecratur. **S**i sacra puata et publica dicebantur ea qd pertinebat ad cultu deorum puato- ru et publicorum. hic libri ornamenta simulachro- rum et ipsa simulachra et sacrificia et homi. Et infra. **D**ij certi etc. deos certos vocat eos quo- ru officiu erat certu. vel origo vel institutio etia certa. tñ erat de ordine plebeorum deorum. nam dis- tinguit eos varro contra deos p-icipuos. **D**ij in- certi erant quorum officiu vel institutio incerta fuit. ut patet infra libro. vij. ca. xxvij. Et infra.

In hac tota serie. hic inuehit aug. contra deos ondens qd a nullo deorum quos distinguit varro pt ho sperare vita eterna. et h qd vel in- stituti sunt ab hoibz. vel a demombz no bonis tñ sicut ipi greci et alij cultores deorum vocat alijs demones bonos. **S**i a demombz malis aut pbat p dicta varronis. Est aut sciendu qd hic demo- in greco sim phid. viij. ethiani. dicitur qd pituf et futuroz p-secus. vnde apud eos distinguu- tur demones in calos demones et calos demones. id est malos demones et bonos. Calos enim id est qd malu. et calos id est qd bonus.

Varroms igitur dicitur etc. In h. iij. ca. affirmat batus aug. h qd sup dixerat con- sciendo de mente varronis videlicet qd varro male senserit de dijs. qd quis no auderet pa- lam expmere. dedit tñ hoc subtiliter intellige et facit aug. in hoc ca. duo pmo enim recitat di- cta varronis et postmodu ibi. aut enim de omni natura etc. Ex illis dicitis arguit ad ppositum suu ubi etia facit duo. qd pmo ponit intentum suu ex dicitis varronis qd ponitur in h caplo. Sedo ibi. ita se librorum. pbat intentu ex dicitis eiusde recitatis sup libro. iij. ca. xxxj.

Quomodo illud quale etc. In hoc caplo. v. ondit batus aug. quod varro distinguit tri- plice theologia id est racione vel sermonem de dijs na theologia dicitur a theos qd est deus et logos sive vel racione. Et facit in hoc caplo duo. na pmo ponit triplex genus theologie sive varrone ondens quod singula noientur. Sedo ibi. pmi inquit dixit. psequitur dca varronis de singulis illis tribz generibz. **Q**uatuor ad pmi est sciendum qd ista diuisio triplicis theologie qua hic po- nit varro concordat cu ea qua posuit sceuola p- tate sup libro. iij. ca. xxvij. et forte accepit ea a sceuola qd sceuola p-cessit eum tpe. Et infra. **P**rimu inquit etc. h psequitur augustinu

varronis dea q̄ ad singula ḡna p̄dicte theos-
logie. Et fm̄ q̄ sunt hic tria ḡna. fm̄ h̄ diuidi-
tur h̄c pars in tria. **P̄mo** p̄sequitur dicta
varronis de theologia poetica. **Secundo** de the-
ologia phisica. **tercio** de theologia civili. **secūda**
pā ē ibi. videamus quid de altera. **tercia** ibi.
dixit aliq̄s h̄ duo. **Quātū** ad p̄mū genus
varro satis potuit et audebat dicē exp̄sse illd̄
q̄d sensit. v̄ndō illud genus exp̄sse improbat
tanquā et d̄ijs obprobrosū. nā poete fingunt
de amvnam nataz ex capite iouis scz mineruaz
que est dea sapie. seu potius dea artiu. ponūt
etiam bachū. qui ē deus v̄mi natuz ex femore
iouis. nā fingūt q̄ semelē cōcepit bachuz ex
ioue. qua postmodū fulmiata priusquā fetus
esset maturus ad partuz impiter alligauit euz
femori suo donec p̄pleretur tēpus maturitatis
eius. **V̄ndō** ovidius libro tercio de fastis. **Ex**
pletū est patrio corpore opus matris. **Simili**
etiā vulcanus, fingitur de femore iunonis esse
natus fm̄ isidoruz libro. viij. ethiologiaz. **Itē**
fingūt deuz ex guttis saginis esse natū. puta
venerē nā ut patz in scintillario poetarum fin-
gūt saturnū patris sui celn virilia abscedisse
et in mare p̄cisse ex spozuz cruore spumaq̄
maris venerē eē natā. **Itē** fingūt deos furari
nā mercurius fingitur esse deus furum. fingit̄
autem ut p̄t; libro secūdo methamorphosios
boues pilei cū vidēt eos sine custodia et abs-
condit eos in filua. **Itē** fingunt apollinem
captum amore h̄ite admeti regis huius ad-
meto deo sub spē pastoris de q̄ ovidius fac̄ me
cōez libro. ij. methamorphosios et aug. infra
libro. x. viij. ca. xij. **Itē** fingūt deos adulteria
comisisse h̄c de ioue sumo deoz dēm fuit sup̄ li-
bro. iij. ca. x. et de adulterio martis cum vene-
re dēm fuit supra libro. iij. ca. x. **Et** infra. vide
amus aliquid de altera. **h̄c** p̄sequitur
deca varronis de theologia phisica de qua var-
ro recitat diuersas opiniones phorū. nam ml-
tiphi quoz imaginacō nō t̄nscedit corpora-
lia. credebāt deos esse corpora q̄daz et ido qua-
les opiniones habuerūt de corporibus tales
habuerūt de d̄ijs. **Et** notat hic aug. q̄ varro
hanc theologiam nō improbat tanq̄ h̄cā et
falsaz. h̄ dicit q̄ diuersitas opinionum quas
habent philosophi de d̄ijs facilius audiūt
in scolis q̄ ex in p̄lis. quātū varro licz theolo-
giam poeticā reprobaueit tanq̄ falsaz eaz t̄n
nō negant qui libenter audiretur a p̄lis. **Et**
infra. **O** religiosas. **h̄c** arguit aug. cōtra
romanos qui libenter de d̄ijs loquētes turpia
audiunt. **Quod** vero dicit o religiosas aures
p̄pares promice loq̄tur. **Addit** vero loquens
do p̄p̄e et assertiue. atqz in h̄ijs etiā romanos
quia sicut dicit hug. nomē gēns alicuius quāz
qz ponitur p̄ condicōne illius gentis et sic po-
nitur in p̄posito. h̄c etiā posuit sup̄ libro. ij. ca.
xij. **Et** infra. **Dixerit** aliq̄s. **h̄c** p̄sequitur
deca varronis quo ad terciū genus theologie

videlicet civilis et facit hic duo. q̄a p̄mo agit
de distinctione huius generis ab alijs duobz
Secūdo ibi. **Intueamur** sane. **h̄c** ostendit illa
que pertinent ad civilem theologiam. **Quātū**
aut ad p̄mū duo facit. ostendit enī p̄mo quomō
fm̄ varronē civilis a fabulosa distiguit̄. **Se-**
cundo ex distinctione civilis a naturali osten-
dit civilem esse mendacem et excludendā esse
a populo. **Et** infra. **Quare** p̄mus scripsit sca-
licz varro ut ip̄emet faceret. ut dēm fuit supra
libro isto. capitulo. iij. **Et** infra. **Intueamur**
sane. hic ostendit fm̄ varronem q̄ p̄neant ad
civiles et fac̄ h̄ duo. p̄mo q̄d dēm ē. **Et** deinde
ibi. adhuc q̄d se q̄tur. ostendit q̄ fm̄ deca varro-
nis theologia naturalis p̄ponenda ē civili. **Et**
infra vbi sit ludi scemā. **De** scemā ludis qui
sunt dēm est supra libro primo. ca. xxxj. **Hos**
vero ludos poit varro inter res diuinas ut di-
ctum fuit supra in hoc libro. ca. iij. de quibus ut
ibi dicitur varro tanq̄ de rebus diuinis lib̄ol
scripsit. **Et** vult bt̄is aug. h̄c ex v̄bis var-
ronis h̄re q̄ theologia poetica id est fabulosa
h̄t a ciuitate instituta. qz ciuitas ad h̄ ordina-
uit theatrū vbi i scena theologia fabulosa agē-
tur. et p̄ sequens nō est distincta illa theolo-
gia totaliter a civili. q̄d etiam patz qz varro
posuit ludos illos etiā inter res diuinas
O Marce varro. **h̄c**. In h̄ ca. vi. resp̄ndit
bt̄is aug. varronē et fac̄ hic tria qz p̄-
mo resp̄ndit euz de simulacōe et fictione quia
scz aliter scripsit et fecit et aliter sensit. **Secūdo**
ibi dicit q̄ p̄e. **h̄c** resp̄ndit dicta eius de theo-
logie civilis et fabulose distinctione. **Terco**
ibi sequestrata igitur. ostendit qz nec a d̄ijs p̄-
tinētibz ad theologiam civilem nec etiā p̄tinētibz
ad theologiam fabulosā h̄vita eterna sperā-
da. **Dicit** aut aug. in p̄ncipio huius. ca. var-
ronez hominem acutissimum et sine ulla dubi-
tacōe doctissimū alludens promice v̄bis tullij
positis sup̄ in hoc libro. ca. ij. de varrone. **Et** in-
fra. **V̄ndō** istos ciuiles. **h̄c** dicit aug. qz
varro libere euomuit id est exp̄ssit mēconem
suam de d̄ijs fabulosis dicens eos falsos et fi-
ctos. et idem oportet eum necessariō cōcedē
de d̄ijs civilibus. **Et** infra. **Dicit** q̄ p̄e fabu-
losis. **h̄c** resp̄ndit distinctionē varronis
qua distinxit triplex genus deoz et ostendit
aug. qz sic nō est distinguēdū. qz d̄ij p̄tinētes
ad fabulosam et civilem sunt idem et ideo po-
tuit aliter r̄onabiliter distinxisse et patz in
tentio augustini. **Et** infra. **Sequestrata** igit̄
hic ostendit qz a d̄ijs scemā et civilibz nō h̄t
vita eterna sperāda et p̄mo p̄bat intentum ex
deoz v̄trozūqz turpitudine. **Secūdo** ibi. h̄c cum
dicimus. excludit quandā responhionem que
dari posset in defensionē falsoz deoz. **In** p̄ma
vero p̄te dicit se velle sequestrare theologiam natu-
ralem ab hoc tractatu. quia de ista infra libro
viij. quasi p̄ totum differendum erit. **Et** infra
H̄c cū dicimus. **h̄c** resp̄ndit quandam

responsione. et facit hic duo. qz primo illa res-
sponse q dicit ea q hnt a poetis turpiter fie-
ri. no aut q a sacerdotibz in cultu deoz repro-
bat p racionem. Secdo ibi. dem qz cu memoratus
reprobat idē p dca varromis. ubi sciendū qz
aug. adducit extra rñsione duo dca varromis
quoz pmo dicit thxologia ciuile distinetam a
duabz alijs. no sicut omimo disperata. qz nichil
one hnt cu eis pmo habz aliqd comune cum
vtraqz tab vtraqz scz tā poetica quā naturali
multū accipit. magis tñ debet accipi a thxolo-
logia naturali. Et ita in hae auctate varro-
mis tangitur illud qd debet fieri. Aliud vtro
dictū varromis expmit illud qd est factū. qz
hic thxologia ciuilis magis debet aduenire cū
naturali qz fabulosa seu poetica. tñ quia poete
causa delectacōis scribebāt etiā delectabilia
ideo pps fuit magis inclinatus ad portās qz
ad phicos. hoc est naturales id est naturalia
scribētes. Et sic dicit aug. in rei veritate poete
talia scripserūt qualia dñ volebāt scribi et a
pplō exhiberi tā in moribz qz etiā in thxatro ut
alias libro scdo dictū fuit.

Reuocatur igitur ad thxologia rē. In h
caplo. vii. ondit bñs aug. quō iste due
thxologie videlz ciuilis r poetica se hnt adm-
uicem. et pbat in h caplo duo. nā pmo pbat
qz thxologia ciuilis nō distinguit a poetica sic
omimo disperata. Secdo ibi. epulones r c. ostē-
dit qz ciuilis nō sit honestior quā poetica. Circa
pmo vero duo facit qz pmo deducit ex dictis
in pcedēti caplo. qz thxologia fabulosa reuo-
catur ad ciuile tanqz aduenies. ut p ex imme-
diatē dictis r allegatis. Vocat aut thxologia
poeticā. que scz dicitur poetica ab eius aucto-
ribz. Fabulosam qz fabulis traditur. et thx-
atricam. quia in thxatro extra scenā id est do-
mūculā poetarū actitat a mimis. et scemā qz
in scena a poetis recitabatur r canebat. Secdo
ibi. et hxc tota. ondit qz thxologia fabulosa
sit quedā ps thxologie ciuilis et nō sicut pars
quedā a toto abscisa et vix toti adhxēs. si sic
ps q suo toti optime agruit et h pbat. qz ras-
les fut effigies deoz in tēplis quales describū-
tur a poeis. ut p discurredo. Constat aut qz
dñ temploz et quos sacerdotes et pplus co-
lunt ptnēt ad thxologia ciuile et ita vidz ma-
nifeste qz thxologia ciuilis quo ad deos nō dis-
tinguit a fabulosa. pmo cōuenit cū ea. sicut
totū cū pre. qz ciuilis habz duas pres id est
duos modos colendi deos eisdē. quoz vnus
est in tēplis et ptnēt ad sacerdotes. et alter
in thxatro et ptnēt ad poetas. et etiā est ps
thxologie ciuilis ex alia causa. qz scz thxologia
ciuilis multo plures deos hz qz fabulosa. h tñ
nullū hz fabulosa que non habeat ciuilis. Et
infra. **A**pollo ephēbus. ephēbus dicitur lucidus
et totus pulcher. et sic fingebatur simulachrū
apollinis id est solis. ideo aut sic pingitur p
p hōz qz sol cotidie oritur r noua luce nasci-

tur. Et infra. **Q**uid dpana rē. dpana dicitur
attica vocat dpanā q in thxatro colebat more
poetico q fuit dea venatorū r ideo pmgebatur
cū arcu r sagitta. et ē eadē cū luna. ideo autē
pmgebatur cū arcu r sagittis. qz radios ex se
luna emittit ut p p phōz libro. vii. ethimo-
logiarū. **S**rbana dca vocat ciuilez q in templo
colebatur. q etiā fingebatur cum armis r non
simpliciter ut virgo id ē nō solū ut vna vgo
simplex id ē mris et mansucta r cōposita ut
virginē dicit esse. Et infra. **S**cemicus apol-
lo rē. vult dicere q apollo scemicus id est qui
in scena colitur fingit eodē mō tenēs citharā
sicut apollo delphicus id ē sic apollo apud del-
phos in tēplo suo tenet. ubi tñ fuit papuuz tē-
plū suū. **I**deo vero cū cithara fingit. qz p hōz
libro. v. ethimologiarū. apollo pms citharā
tam inuenit. Et infra. **Q**uid de ioue rē. hic
ondit aug. ex quadā dea scz nutrice iouis quā
posuerūt in capitolio quidā romani. qz ipi cō-
suebantur in facto iouē fuisse hōiem et p dñs
multo magis alios deos. cū iupiter sit fumus
eoz. **I**stud aut factū nō fuit poetarū. h ciuile
et ptnēt ad thxologia ciuile. **R**utrix vero io-
uis p m remigiū sup marā fingit velt a terre-
stris. qz ignis terrestris nutrit ignē celestem.
Quidius vero. v. libro de fastis dicit nutricez
iouis fuisse captā a maltea cū lacte nutreba-
tur iupiter que nans a maltea in silua abscō-
derat ne a saturno filios suos deuorāte iupiter
nuētus fuisset et dedit sibi lac capre sue quam
postmodū iupiter ad celos transtulit et luēt
in celo iā signū qd vocat cap corinus. Et infra.
Rone attestati fut euemero id ē tali aucto-
ri r scriptori greco de quo fac aug. mencōne
infra libro. vii. ca. xxvi. Et infra. **E**pulones
etiā r c. hic ondit bñs aug. qz ciuilis thxolo-
gia etiā quātū ad illā pre que ad tēpla r sa-
cerdotes ptnēt r nō est honestior nec dēctior
qz fabulosa. et pmo pbat hēx ritu r modo et
causa colendi deos in tēplis. scdo pbat idē ex
cōdicōne sacerdotū p quos coluntur in tēplo
ibi. **E**isdē tñ hōies rē. pmo ondit ppositū suū
ex hōis q patet. scdo ondit qz male licz sentire
de hōis q latet ibi. **Q**uid de sacris r c. pmo p-
bat tripliciter. pmo ex colēdi mō. scdo ex cau-
sa. ibi. vnde etiā illud. tēco ex loco. ibi. **S**acra
fut iunonis rē. **Q**uātū ad pmo sciendū qz
hic sup libro. o. in. ca. xvii. cū de lectisternijs deoz
agētur dcm fuit qz dsueuerūt romani in hono-
rem deoz ipos qh ad epulas r diuicia inuita-
re. et ppter h lectos sternē quibz dñ recūberēt
tāgit vero h aug. qz in diuicio iouis posuerunt
sacerdotes parastos. i. paratos ad mensam
iouis quos parasti tos deos faciebant epulo-
nes id ē qh simul epulātes cū ioue. vel aug.
dēptabiliter de eis loqns vocat eos epulones
id ē voraces r glutones. sicut r alias sup deos
epulones r beluones vocat. **D**icit g a ug. hic
qz modus colēdi qui fit in tēplo non differt a

cultu mimico quo solent mimi in theatro deos
effigiare. et tñ iste modus colendi fuit a var-
rone approbatus. **S**ñ etiā illud est rē. hic
ōndit aug. q̄ in causa deos colendi nō ē ma-
ior honestas theologie civilis q̄ fabulose. et
hoc pbat p quādā meretricē quā romam deā
fecerūt. q̄ p̄lm romanū scripsit heredē suū
de qua meretricē dictū ē sup. vel forsitan ista
de qua hic mencō fuit vna alia rē hic coluerūt
deas meretrices. **N**arracōem vero q̄ hic recita-
tur ab augustino de editio id ē custo et tu-
rore edis herculis. q̄ de ijs duabz mambz lufit
fortunā manus vnius attribuēs sibi et fortu-
nam alexius herculi. et de deā meretricē ponit
etiā macrobius de saturnālibz libzō primo. et
addit q̄ h̄ cōtigit tpe anchi q̄ fuit q̄rtus rex
romanor. et q̄ meretrix illa fuit sepulta in lo-
co celeberrimo ciuitatis. et q̄ d̄stitūtū fuit q̄
sacrificiū p flammē dñs mambz sacrificare ē
vñ nō vidē macrobius sentire q̄ ipā facta sit
dea. h̄ q̄ dñs mambz p ea sacrificiū fieret. dñ
manes sūt dñ infernales. seu infernalū aiarū
Et infra. **S**acra sūt iunonis. h̄ ōndit aug.
ex locis in quibz celebrabatur potissime sacra
deor q̄ non maior honestas erat in theologia
ciuili q̄ fabulosa. nā ibi potissime celebra-
bāt sacra deor ubi poete fingūt. aut forte histori-
ce et vere narrat turpitudines deor dmissas.
Sicut sacra iunonis in samo insula potissime
celebrabatur. ubi ipā ioui d̄sponsata fuit. fra-
tri sc̄ suo. **E**t sicut sacra cereris celebrabatur
potissime ubi filia eius. p̄serpina q̄ dicitur dea
inferni rapta fuit a plurone deo inferni quam
cereris ibi raptā filiā quēhuit. et cultores cer-
eris in memoriā illius facti ibi querūt eā. **F**u-
it aut locus iste in sicilia fm ouidiū libzō iij.
de fastis vbi narrat fabulā de raptu p̄serpine
Itē sacra veneris colūtur a sacerdotibz vbi
adon vel adonis eius amālius fingitur fuisse
interfectus ab apio. et singulis āms plangit
a sacerdotibz r̄ cultoribz veneris. de quo fabu-
lam fingit ouidius libzō iij. methamorpho-
sis vbi d̄ q̄ venus instituit eius amūsanuz
celebrari cū luctu. de isto luctu d̄: ezechiel. viij.
Ecce ibi mulieres plangētes adomidē. **D**icit
aut ieromimus q̄ fm fabulas adon fuit iue-
nis pulcherrimus amālius veneris. q̄ p̄mo
occisus ē i mense iulio deinde reuixerat ut nar-
ratur. cuius amūsariam celebrat sollemnitate
in qua plangitur a mulieribz q̄si mortuus et
postea reuiuiscens cantur atqz laudat. **I**tem
sacra matris deū id est deor q̄ berceinthia vel
cibele appellatur p̄cipue celebrabatur. vbi
athis iuuenis pulcherrimus fingit ab ea cas-
tratus. **I**n cuius facti memoriā etiā sacerdo-
tes cibelis q̄ et galli dicuntur plangunt athim
castratū sua p̄pria infelicitate. q̄ etiā veraciter
et realiter in tēplis castrant seipos ut factū
illud exp̄ssius rep̄nt. **D**e illis vero gallis et
cibele solo muliebri athim castratē dixi supra

libzō ij. ca. iij. **E**t infra. **Q**uid de factis rē.
h̄ ōndit aug. q̄ p̄sumendū est multo turpiora
fieri in occultis. ex quo tam turpia celebratur
publice. **E**t inuicē aug. q̄ turpissima fiebat p
p̄dicos sacerdotes matris deor quos hic vo-
cat absolos r̄ molles. **E**t infra. **E**osdē tamē
hoies rē. hic ōndit ex qualitate sacerdotū q̄
nulla honestas sic val fuit in cultu deor ex quo
p̄ tā fedos r̄ inhonestos sacerdotes q̄ sūt etiā
scemici inhonestiores sacra celebrabatur. et
tñ scemici sūt infames. q̄s p̄pter mimā turpi-
tudine histiones scemici in suā societate nō
admitterēt. q̄licz histiones emulacōne quā
galli realiter faciūt in theatriis fingūt sigms
quibusdā. nō tñ eā realiter faciūt. h̄ cā horret.
Vocat aut hic aug. obsecritate theatri teme-
licam. a mulieris scemici q̄ organis r̄ liris et
citharis fm p̄sō. libzō xvij. ethiarū. p̄cine-
bant sc̄ in theatro dum agebatur ludi scemici
q̄ dicti sūt temelici eo q̄ stātes sup pulpitū q̄
temele vocabatur cantabāt. vñ temelici inter
officiales scemicos ponūtur.

Et tñ h̄nt istas philologicas rē. **I**n h̄
caplo. vij. btūs aug. arguit d̄tra illos q̄
eā q̄ in honore deor dicit fieri ad rep̄mendū
quasdā racōes naturales ut sic excusent eā q̄
exhibēt dñs fm theologiaz ciuile. et arguit
d̄tra istā excusacōne quadrupliciter. **P**rimo
q̄ nō est ad p̄positū. nā hic de theologia agit
nō aut philologia id est de racōe dei nō natu-
re alterius sc̄ quā dei. **S**edō ibi. h̄ aut m̄terp̄-
tacōnis rē. arguit d̄tra eā q̄ ex ipā m̄terp̄-
tatione racōnis naturalis quā faciūt sequitur
p̄positū. nā dicit q̄ mater deor ē terra. ex q̄
sequitur q̄ dñs geniti sūt terrestres. **T**ercō ibi.
verūtū quo quo mō rē. arguit d̄tra eā q̄ que-
dam sūt in cultu deor q̄ sūt d̄tra natura. sicut
sūt absoli r̄ molles de quibz d̄m ē in p̄cedenti
caplo. muliebria patiebatur id est masculi se
supposu erūt. **Q**uarto ibi. deinde h̄ ista rē. ar-
guit d̄tra eā q̄ eodē mō quo excusant theolo-
giā ciuile poss̄ excusari theologia fabulosa. et
facit hic duo. q̄ p̄mo pbat p exemplū de sa-
turno filios deuorare ut fingitur a poētis. q̄
theologia poetica poss̄ excusari p m̄terp̄tā-
cōnes racōnis naturalis sicut r̄ theologia ciuilis.
et tñ nō obstantibz h̄mōi m̄terp̄tācōibz repro-
batur. **C**onfirmat aut m̄terp̄tācōem de satur-
no p̄varrone. **E**st aut hic sciendū q̄ omi poe-
tice fabule subest aliquid veritatis fm m̄tentio-
ne poete fabulā fingētis. vnde fm p̄sō. libzō
viiij. ethimologiarū. officū poētāri est verita-
tem ipam sub quibusdā tegumētis enarrare.
vñ alique fabule h̄nt exp̄sōem phicā. ali-
que historicā. et alique moralem. **E**xp̄sōe vo-
ro fabule de saturno filios deuorare quā hic
pōnt aug. ē exp̄sōe phicā. h̄ r̄ aliā exp̄sōe
historicā. q̄ sc̄ saturnus rex crece p̄ iouis.
in veritate fuit erga filios suos multū crudelis
Deinde ibi. eo m̄mirū consilio rē. assignat

causam quare prudentes viri sicut varro et alij poetica theologia reprobauerunt et non civilem. et dicit quod ideo civile non reprobant expressse. quod non audebant. et ideo reprobant eam in suo simili. reprobando scilicet potentiam quam similis est alteri. nam et ambe vocantur fabulose et ambe civiles. nam ludis scenici quorum tota substantia consistit in fabulis recitandis. cantandis et actandis in cultu deorum civilium exhibentur. Et infra. Quod vixit et non est hic claudit conclusionem principaliter intentam videlicet quod a diis civilibus non est vita eterna magis speranda quam a diis fabulosis. cum sint per omnia similes et eos etiam fuisse homines aliquando. ipse effigies deorum ostendit.

Quid ipsa nummus et cetera. In huiusmodi ca. ix. ostendit. Ostendit autem ex officiis deorum civilium quod non sit immor turpitudine theologie civilis quam fabulose et scenice. si potius maior. Et facit in huiusmodi ca. duo. quod primo ostendit quod dictum est. sed hoc claudit quod a diis civilibus non est vita eterna speranda que est conclusio principalis huiusmodi sexti libri. ibi. Unde quod sunt ambe et cetera. Prima pars dividitur in tres. quod primo discurret per officia deorum ostendens quanta sit in ipsis vana superfluitas et turpitudine. Secundo ibi. erat adhuc et cetera. inuehit ex eis contra eos que theologia civilis theologie fabulose tanquam honestiore proponit. Et tertio ibi. quia tamen dii. ostendit deorum immunditiam quam in immundiciis fabulosis delectatur. Quatuor ad primum tangit diuersa officia deorum propter quod secundum varronem ut dicitur fuit super libro isto ca. primo. oportet a singulis diis petere solum ea que suis officiis congruunt quorum etiam officia per parte distinguit augustinus super libro. iiii. in diuersis capitulis. Et infra. Ad hoc addit. vult hic dicit augustinus quod in festo bachi id est luperis addebantur mulieres ad celebrandum bachanalia. id est sacra bachi et cetera. et ille mulieres sic inebriabantur vino quod videbantur in infamia. Ita bachanalia a senatu postmodum inhibita sunt propter turpitudinem furoris. ut dicit huiusmodi augustinus et libro. xviii. ca. xiii. Tamen et aliam causam narrat titus lilius de bello macedonico libro. viii. dicit enim quod de grecia quidam venerat qui dicebat se velle docere nouum ritum colendi bachi. hic autem in principio fecit bachanalia ab honestissimis matronis de die celebrari. postquam vero tempus continuatum est negocium cum nocte. et tandem de nocte fiebat totum. vnde tunc exprimitur tam viri quam mulieres in magno numero confluere ad locum quem dicitur ubi celebrabantur festa et facta ista. commissaque sunt infinita facinorosa virorum puerorum ac mulierum. et venientes ad locum quem volebant eis assentire occidebantur et occubabant tandem per quadam hispaniam ancillam cuiusdam matrone romane quam dicitur suam illuc fuerat secuta displicuerunt sibi ea que videbant. et per quadam iuuenem cui ipsa omnia reuelauerat puenit res ad noticiam consulis qui diligenti inquisitione prohibita omnes reos inuenit qui apprehendi poterant de assensu senatus fecit occidi. quorum erat virorum ac

mulierum multa millia. Prohibita ergo sunt deinceps bachanalia celebrari et inhibita ne quis nouum ritum absque senatus assensu in urbem introduceret. De isto etiam facit valerius mentionem libro. vi. ca. iiii. sic dicens. spurio postumo albino. et quito marco philippo consulibus mandauit senatus ut de his que sacris bachanalium incestu vixit fuerat inquireret. a quibus cum multe essent inuente in omnes aduertit lateque patres obprobrii difformitas supplicij seueritate tempta est. Et infra. Ne deus siluanus et cetera. a grecis deus est pan. qui deus incubus dicitur. de quo loquitur augustinus. infra libro. xv. ca. xxiii. Iste autem quod est deus siluester ideo quod homines agriculturam tribus signis agriculturam fugat. quorum vnum signum pertinet ad incisionem arborum. quod pertinet necessario culturae loci nemorosi. secundum pertinet ad effectum farris. tertium ad coaceruacionem frugum. Iste tribus signis tres dii inuenerunt qui mulierem post partum defendat. Et patet intentio augustini. Tamen phidorus dicit quod siluanus vel pan est deus rusticorum quem fingunt ex vniuersali specie elementorum. huius enim cornua in similitudine radiorum solis et lune distincta macerulis. huius pellis propter celi sidera. rubeus eius facies ad similitudinem etheris. fistula septem calamorum gestat propter aromata celi in qua sunt. vii. comae et septem discrimina vocum. villosus est. pars eius inferior feda est. capnas ungulas huius. Quia vero deorum aliorum que hic ponit omnia fere exponit per officia ad que deputatur excepta dea partu da que pesti mortui viri dum est in coitu. Et ideo dicit augustinus. valde in honestum est. ut quod vocatur illa scilicet partu da id est officium a quo illa denotatur. dicit enim a partu dedito impleat quisquam nisi ille maritus scilicet. Et infra. Priapus nimius masculus. dicit enim nimius masculus propter nimiam magnitudinem membri virilis. quod fascinum huius augustinus appellat. sic dicitur quod cum esset priapus sine brachiis illud membrum fascis inuolutum erat. huius et ipse priapus secundum huiusmodi fascinum appellatur. quod et sacra scriptura beelphégor nominatur. fingitur deus ortorum. Et infra. Unde etiam cultores suos terribilibus impijs. de hoc dictum fuit super libro. iiii. ca. xxvi. ubi habetur quod dii extorsit sibi ludos scenicos celebrari. Et infra. Vtrum habeat et alias partes alia questio et cetera. huius pro tanto dicit. quod propter ea que scripta erant et ea que in theatris exhibebantur publice. fuerunt quedam alia occulta huius peiora que sacerdotes faciebant ex consuetudine potius quam propter scripturam aliquam. Et infra. Unde quod fuit ambe et cetera. hic claudit conclusionem principaliter intentam ex prius declaratis. sed magis declaratur ex dictis varronis ibi. tamque et ipse. ubi facit dicitur. quod primo ponit dicta varronis distincti guetis inter deos que pertinet ad ipsum hominem. et deos pertinentes ad ea que sunt hominis. Secundo ibi. quis ergo et cetera. claudit mentem varronis de theologia fabulosa et civili aliam fuisse quam eius verba prima facie pertendebant.

Interitas sane q̄ huic r̄c̄.
 In hoc caplo. x. p̄sequitur auḡ. mentē
 et sententiā senecę de ethologia civili et facit
 hic duo. q̄ p̄mo p̄fert senecā varroni. q̄ ex
 p̄sius et liberius absq̄ metu de dijs sc̄p̄t veri
 tate quā senhe. sc̄do vero etiā ip̄m senecā de hi
 mulacōne r̄p̄hendit. q̄ extra illud q̄d sc̄p̄t et
 senhe deos coluit. ibi. h̄ iste quē phi. In p̄ma
 parte tria facit. q̄ p̄mo oñdit q̄d libere seneca
 r̄p̄hendit deos institutos. sc̄do q̄d libere repro
 bat ritus q̄ colūtur et formātur. ibi de ip̄is ve
 ro ritibz. terco vero quō reprobat seneca eoz
 m̄rimonia. ibi. et paulopost r̄c̄. fuit etiā sene
 ca tpe aplōz petri et pauli ut ex eplis q̄ pauli
 ad senecā et senecę ad paulū legūtur. Et infra
Abitus illis h̄im ferarūq̄ et piscū r̄c̄. hic
 notāda ē fabula quā narrat ouidius libro. v.
 methamorphyos. et libro. ij. de fastis. videlz
 q̄ in bello gigantiū qui titanes dicti sunt dij
 fugientes latuerūt sub formis diuersoz aialū.
 sic ut iupiter sub forma hirca. vel arietis. et sub
 hac forma colitur in africa in tēplo amoms.
 ut p̄ in historia alexandri. t̄n colebat̄ apud
 romanos in forma h̄ois et apollo similiter. **I**te
 phobus id ē apollo latuit sub forma coru. pho
 be aut id ē dyana latuit s̄b forma cerue. uno
 in vacca. venus in pisce. et p̄pter hoc in diuisis
 locis dij colūtur in h̄mōi formis. vñ demens
 in itinero suo libro. v. dic̄ de egyptijs q̄ alijs
 eoz ouem alij hircū. alij h̄pente pisce q̄ tāq̄
 numma coluerūt. Et infra. **Q**uidā vero mis
 xto sexu diuersis corporibz induit numia. id
 est fingūt ea vtrūq̄ sexū h̄re. et etiā formant
 q̄nq̄ vtrūq̄ sexū h̄re. Et ideo q̄nq̄ formāt ea
 tanq̄ masculos. q̄nq̄ tanq̄ femias. q̄d d̄i p̄p̄
 hoc hermafroditū filiū mercurij et veneris. vel
 formant simul duo corpora. sc̄z masculinum et
 femininū eiusdē numis p̄dicti. Et infra. **A**
 ter sme aio r̄c̄. stratio parypateticus fecit deū
 sme aio. Et infra. **T**iti tatij aut romuli aut
 tullij r̄c̄ de dijs quos isti fecerūt q̄ hic tāgūt
 tur dictū fuit sup̄ libro. iij. ca. xxij. Et infra.
Ille inquit viriles pres sibi amputat. sc̄z sa
 cerdotes m̄ris eoz. ut sup̄ ca. vij. dictū fuit.
Ille lacertos secat sc̄z ut sangnem suū extras
 hat et de seip̄o sacnficiū de mom̄ faciat. q̄d eoz
 fuerūt demōes facē ut p̄. in. regū. ca. xvij.
 de sacerdotibz baal qui se cultris et lanceolis
 m̄debant. Et infra. **R**egie libidinis volū
 ptate r̄c̄. hic tāgit abominabile cōsuetudinē
 regū gentiliū q̄ pueros castrauerūt ut eis m̄
 terribz et q̄h in mulicbrē trāseūtibz natura abs
 uteretur. Quā cōsuetudinē imperatoz romias
 anus sustulit. et t̄n dic̄ q̄ illi eunuchi nō ca
 strauerūt seip̄os. sed sacerdotes m̄ris eoz se
 ip̄os p̄p̄a maū castrat. Et infra. **N**ā sacris
 egyptijs osirim r̄c̄. Istū osirim acceperūt ro
 mani ab egyptijs sc̄dm lucanum libro. vij. et
 p̄sm vel phidem similt̄ ut d̄m est sup̄ libro. ij.
 caplo. xij. Osiris fuit maritus phidis regine

egypti quā egyptij p̄pter multa eius b̄nficia
 eis p̄stita dea fecerūt. Dicit aut̄ papias q̄ a tis
 tane gigante fratre suo dilaceratus est que
 phis dum quesiuit et tandē muentū salutauit.
 vñ vsq̄ adhuc sic a p̄p̄o salatur. osiros pi
 us in deū. **I**deo cultores eius singulis ānis cū
 plac̄tu eū querūt. et postmodū eo inuēto vete
 mens gaudij oñdunt. Et infra. **A**lius nu
 mma deo subicit. h̄ numerat seneca vanitates
 et fatuitates signoꝝ quozūdā quas vidit in
 ritibz eoz q̄ deos coluerūt. vidit enī vñ subic
 cientē ioui oia alia numina tanq̄ sumo deo et
 regi eoz. alij nunciātē sibi horas in signū q̄
 sol et luna et oia sidera quibz tpa distmguū
 tur sibi seruiūt. Alius autē facit se licetozē iou
 us q̄h oñdens se paratū ad obsequēdū. Ali
 us facit se vnetozē q̄h paratū ad sibi place
 ndū. Et eodē mō faciūt signa quedā dijs alijs
 quibz oñdunt se velle fuisse et placere. **Q**u
 dam vero signa faciūt quibz oñdūt se velle be
 neficia aliq̄ a dijs recip̄. sicut q̄ ad vadimonia
 sua deos aduocāt. et qui libellos eis offer
 rūt. optāt enī in aliq̄ causa eoz auxiliū. Dicit
 tur aut̄ vadimonia idē q̄d vadia sc̄z caucoes
 vel pignora et fiduciaciones. Et infra. **D**os
 ctus archimimus id est mimus principalis.
Iste de quo sic hic mēto forte iam p̄ senecū
 te nō poterat plus in teatro mimū agere. et
 ideo in honore eoz quibz fūerat in teatro iā
 officiū suū solus ut poterat exequatur in
 capitolio. et ita fuit de alijs artificibz q̄ dijs in
 aliquo ope manuali p̄us seruierāt. et quedā
 mulieres credētes se a ioue amari in capito
 lio q̄d fuit templū iouis sedebāt ut suā p̄ntiā
 ei exhiberēt. q̄h i eoz p̄ntiā delectare. et poss
 sent eū ad sui amorē allicere. **R**ec t̄n iste ter
 rentur aspectu iunonis iracūdisimē. **I**tem p̄ tan
 to dicit seneca q̄ uno fingitur vxor iouis et
 colebatur in capitolio. vñ ipsa potuit videre
 quō mulieres sedebāt ibi ad allicēdū et trahē
 dū animū mariti sui iouis ad sui amorē. et ido
 iuno merito potuit irasci. p̄cipue h̄ ipsa fuit ira
 iracūda sicut poete eā describūt. vñ vgilius in
 libris eneidis fere omibz eius ira oia etroiaz
 nos cōmemorat. Et similiter ouidius mirabi
 les eius v̄ndictas quas zelo mariti eius iou
 nis ducta fecit in diuersis libris recitat. Ipse
 etiā seneca in diuersis tragedijs suis fabulose
 recitat. Et infra. **E**t paulopost r̄c̄. hic ostē
 dit quō seneca reprobat m̄rimonia eoz quoz
 aliqua celebratur inter fratres et sorozē. h̄c pa
 tet de m̄rimonio iouis et iunonis et illud m̄ri
 moniū nō vidē pie id est religiose eis retribu
 tum. Similiter bellona q̄ fuit pallas nata de
 capite iouis dicta bellona q̄h dea belloꝝ cum
 marce qui fingitur filius iunonis sme p̄re d̄i
 etraxisse m̄rimoniū. h̄ nō ita pie hoc eis attri
 buit in toto. q̄ nō erat ita p̄p̄m qui sic iupis
 ter et iuno. Et est hic sciendū q̄ h̄ bellona que
 ē idē q̄d mimerua dicatur cū marce cōtraxisse.

in mimeruā posuerūt virginē. ut p̄t p̄ aug. in
fra libro. xvij. ca. xij. Similiter neptunus fra
ter iouis et filius saturni detraxit cū salata fr
lia. Et infra. Quosdā tñ celites relinquit
id ē castos qñ dīcō defecerit id ē alter iugū
nā quedā de fingitur vidue sicut populonia
et fulgora. et diua rumia. de quibz dicit seneca
q̄ nō miratur et si eis petitor defuerit id ē qui
eas peteret in uxores.

Sic meeter alia ciuilibz rē. In hoc caplo. xj.
ondit btis aug. quid seneca de ceremonijs
iudeoz p̄senferit. resp̄ndit aut ipa et p̄cipue
sabbata eius q̄ multi alij triferūt ignorates
eoz causam. Et infra. Cosq̄ adeo secleratis
sime gēns cōsuetudo cūaluit ut p̄ omēs iā ter
ras recepta sit sc̄i cōsuetudo iudeoz de sabbato
seruādo. nā iudei q̄ erāt dīsp̄h in gentibz mul
tos ad suos ritus attraxerāt. intantū q̄ sicut
dicit hic seneca victi victoribz legē dederunt
id est iudei legē suā hīs apud quos fuerūt
q̄ captiui cōtinerūt ut s̄m eā uiuerēt. Et in
fra.

In h̄ ope loco oportuore id est infra
libro. x. capitulo. v.
Sone p̄ter tres thxologias rē. In h̄ ca.
xij. btis aug. dicit cōclusionē quā p̄cipalr
mēdebat in h̄ libro. Elicet aut cōclusionē illā
sc̄i q̄ a multis dīs nō est sperāda vita eterna
id ē felicitas eterna sperāda nō solū ex dēter
minatis in h̄ libro. s̄ etiā ex ostēsis in quibz
libris p̄cedētibz. et etiā ex libro seq̄nti videlicet
libro. vij. hoc idem clarius apparebit.

Diligētius me p̄rauas rē. In
hoc libro. vij. btis aug. p̄se
quitur thxologiaz ciuile quo
ad deos p̄cipuos et selectos
id ē seorsū electos intendēs
ōndere q̄ ab illis nō sit felu
citas aut vita eterna speranda. Et dicit liber
iste. xxxv. capitulo. quoz p̄mū ē q̄h p̄ximuz
huius libri in quo btis aug. facit duo. q̄ p̄
mo excusat se a p̄lixitate tractatus. et h̄ p̄
ardutate matene de qua agit. Sc̄do ibi h̄c
diuinitatē rē. ōndit sequēns opis in h̄ libro
necitate. ubi duo facit. q̄ p̄mo huius operis
ōndit necitate p̄ h̄ q̄ nō est adhuc p̄batū quā
a dīs selectis dēbeat felicitas sperari. nā in p̄
cedenti libro de dīs plebis solū actum ē ex
p̄cipali intencōe licz modicū de dīs sit etiā
tactū ibi. de istis vero dīs selectis agit varro
in vltio volumie de rebz diuinis ut supra libro
vj. ca. iij. dictū fuit. Sc̄do ibi. qua m re nō dī
co. reprobat dictū tertuliani q̄ volens inuehē
dētra eos q̄ posuerūt aliquos deos selectos dī
cebat. Si dī eligūtur ut bulbi q̄ sūt quidam
piscēs mali saporis s̄m papiā. utiqz ceteri res
probi iudicātur. Istud q̄uis sit facere id ē io
cose r̄ eloq̄nter dictū. tñ p̄bat aug. p̄ exēpla
multa q̄ nō sit vere nec efficaciter dētra alios
dictū. et patz eius intencō.

Hos certe deos selectos rē. In h̄ ca. ij. inf
cipit btis aug. tractatū suū de dīs seles
ctis et facit in h̄ caplo duo. q̄ p̄mo eos iuxta
varronis dictū et doctrinā enumerat. quoz
officia patebūt i seq̄ntibz. Sc̄do ibi. h̄c numi
na rē. ipoz selectoz reprobat. ubi facit duo.
p̄mo q̄nt cām illi selectois r̄ p̄nt duas cās
subdihūctiue in q̄one sua. Sc̄do ibi. Si p̄p̄
tērea q̄ rē. vtrāqz cām ōndit irracōnabilem.
p̄sequitur aut p̄mo vnā causam postea aliā
infra ca. seq̄nti post medū. Causa aut quam
reprobat in h̄ caplo ē h̄mōi videlicet q̄ i dō. xx.
dij enumerati sunt magis selecti q̄ alij q̄ ma
iorē utilitatem admistrat h̄ aut reprobat
duabz racōmbz quarū sc̄da incipit ibi. Sūt et
duo nescio. p̄ma racō fundatur sup h̄ q̄ dī q̄
dicūtur selecti admistrat res ita paruas sic
alij et cōcurrūt etiā in admistrādo cum dīs
alijs q̄ nō sūt selecti. ut p̄bat p̄ exēpla. p̄mū
est de iano q̄ dicitur deus selectus et tñ sibi at
tribuitur admistracō rei modice sc̄i semini
aditū apire. et saturno semē dare. libero vero
p̄ri virū a semie libare vneri sic feminaz. Si
militer iunoni attribuit varro p̄uidētā flux
sangnis menstrualis. cū qua cōcurrūt dea ques
dam filia iouis. videlicet mena. q̄ licz sit filia eius
tñ nō ponitur meeter deas p̄ceres. s̄ pleleias. dī
aut ipa p̄uigna iunonis. q̄ fuit filia iouis q̄ ē
marcius iunonis ex alia m̄re sc̄i ex latona. nā
idē ē realr mena q̄ dyana. et dyana q̄ luna.
h̄ vocat̄ mene q̄ tenus p̄est menstruis. sic etiā
vocat̄ dyana et luna p̄pter diuersa officia.
Et eodē mō ē de sole r̄ apolline. et tñ ponunt̄
q̄h duo dī selecti. et similt̄ dyana r̄ luna. Mes
na vero nō ponitur meeter deos selectos. vocat̄
aut iunonē lucinā id ē deā que lu cē nascētibz
p̄stat. sicut dicit papias. quidā dicit iunonē.
quidā vero lunā. Et infra. Ibi sūt r̄ duo rē.
hic ponitur sc̄da racō q̄ sumit̄ ex duobz dīs q̄
meeter selectos nō ponūtur. p̄mo sūt obscurissi
mi id ē nulla reputacōe clari. h̄ sūt q̄h ignoti
et tñ res maiores quā dī multi selecti admi
strat. Et facit aug. duo. q̄ p̄mo describit eos
rum officū. sc̄do ex hoc arguit ad p̄positū. vi
delicet in ca. seq̄nti. Sūt aut illi duo p̄dicti vi
tumnus q̄ dat vitā. et senenus q̄ dat sensum.
Que igitur causa tot selectos rē.
In huius capli tereij p̄ncipio ex imme
diate dicitis arguit ad p̄positū suū ōndendū.
videlicet q̄ selectō deoz a varrone posita sit ir
racōnabilis. et facit hic duo. q̄ p̄mo p̄nt ra
cionē suā. sc̄do eādē racōem p̄ similia fortificat
ibi. ibi posuerūt et mentē rē. In p̄ma p̄te facit
adhuc duo. q̄ p̄mo facit suā racōem. sc̄do ex
cludit quādā r̄nsonē. ibi q̄d h̄ r̄ndetur. Intē
tio vero augustini quo ad racōnem quā facit
satis p̄. dicit tñ hic q̄ iuno cū mena cōfert flus
ores menstruos ad eius q̄d cōceptū est incre
mentū. Ad cuius intellectū sciendū ē q̄d sans
guis menstruus dupliciter accipit̄ vno mō

A 8

F1

pro eo quod est purgamentum nature et singulis
mentibus dicitur. Alio modo accipitur pro sanguine qui
per electionem purgatur. proprie autem loquendo san-
guis qui est purgamentum vocatur fluxus mens-
struus et non fertur ad incrementum fetus nisi per
accensum scilicet per sui absentiam. fertur enim pro tanto quod
cum ipse expellitur sanguis ille unus fetus augetur
efficitur mundior et ad augendum melior. Sed
beatus Augustinus extensius loquens vocat illum sanguinem
qui deputatur fluxum menstruum. Et infra. **¶** Quod
hic dicitur. hic excludit quadam ratione. et facit
duo quod primo eam ponit. et patet intentio Augustini.
Secundo ibi querat quid ratione contra eam
arguit ubi etiam facit duo. quod primo contra illam
rationem arguit. et fundatur argumentum
super duobus diis predictis scilicet vitino et senano
et patet intentio Augustini. Secundo ibi quod si ab illo ratione. quod
dam ratione excludit. posset enim dici quod ille qui
est universalis datus vite et sensus utitur istis
duobus ad dandum vitam et sensum carni tanquam mi-
nistris. Contra quod arguit quod eodem modo et alii dii
quod propter suam nobilitatem sunt selecti deberent habere
ministros et non immediate per se ipsos officia
parua exequi. et precipue iuno. qui est regina de-
arum et soror ac coniux iouis et tamen ipsa per se facit
quedam minima. et deabus minimis se coniungit
in rebus modicis. nam ipsa est pueris interdum
alijis duabus scilicet atona et adeona. quarum una
facit abire et alia adire. Et iuno est interdum
quia inter eas ducit puerum. unum et domiduca est
quod ducit eam domum. Et infra. **¶** Ibi posuerunt rationem
hic confirmat rationem priorem per similia videlicet
de dea mente qui videtur tam iuno quam mimerue
proponenda. Similiter de virtute et felicitate
de quibus supra libro iij. a. xvij. capitulo. usque ad
xxij. dictum est quod deberent proponi marti qui est
deus bellorum et per consequens effector mortium et
similiter orco qui est deus inferni et receptus
mortuorum. qui duo inter deos selectos nominantur.
Et infra. **¶** Cuiusmodi in hijs dicitur. excludit Augustinus
ex predictis quod selectio deorum non est facta propter
maioris utilitatem quam prebent vel admittuntur cor-
porum instantem quam habent dii qui sunt selecti. sed quod
populo magis noti erant. quod etiam confirmat per dictum
varronis. Et infra. **¶** Si ergo felicitas dicitur. In
ista parte probat Augustinus quod alia causa videlicet maior
noticia non fuerit causa rationalis et sufficiens
quare dii in principio precedentis capituli enu-
merati debebant esse selecti potius quam alij. et facit
Augustinus tale rationem. Ista selectio fuit facta a
fortuna et non propter menta deorum selectorum. quod
fortuna que omnes facit peccatores et selectos debuit
esse potissima inter selectos. quod vero non fuit po-
sita inter selectos videtur quod ipsa et fortuna ma-
lam habuit fortunam. quod autem ista selectio fuerit
facta a fortuna patet ex dicto varronis in pre-
cedenti causa. et hoc idem probat etiam tam per dictum
salustij in catilinario cito post principium quam etiam
duplici experimento quorum unum est de venere et
virtute. secundum est de mimerua et pecunia. et patet

¶ Intentio Augustini.
Ratularetur autem diis istis dicitur. In hunc ca-
pitulum. **¶** In hunc dicitur beatus Augustinus quod dii selecti non sunt in ho-
nore diis alijs placet. et facit duo. quod primo ostendit
dicit quod eorum nobilitas irrisioni exponitur. Et patet
intentio Augustini. Secundo ibi veritatem dicitur. ostendit
quod eorum nobilitas plusquam aliorum deorum ignobili-
tas infamia respargitur. et hoc quod non est aliquis
deus peccatorum qui non fuerit vite infamis. specialiter
enim excipit ianum qui fuit rex in ytaliam. qui etiam saturni
filium suum iouem fugientem de grecia suscepit
ut narrat omnibus libro primo de fastis. et eum
secum regnare permisit. propter quod et in antiqua
moneta romanorum in una parte fuit ymago iani
et in alia fuit navis. quod saturnus qui simul cum
iano regnavit venit in ytaliam per mare. Janus
vero condidit civitatem ianiculum in monte
ianiculi qui post modum fuit urbi additus ab
ancho quarto rege romano. Saturnus etiam
condidit civitatem que primo saturnia postea
latium. quod saturnus ibi latuit filium suum iouem
timens appellata est. Et sicut dicit eutropius
rursum eius hactenus cernitur in fimbriis tuscis
paul ab urbe. Licet vero ianus non legatur
fuisse deiformis moribus tamen romani fecerunt sibi
simulachrum valde deiformiter monstruosi de-
quo infra capitulo viij. plus dicitur.
¶ Sed ipse potius dicitur. In hoc capitulo. v. in capitulo
beatus Augustinus improbare philosophicam civilem deorum sele-
ctionem quantum ad interpretationes quas varro
fecit in hijs qui circa deos illos fuerunt. mittitur enim
varro ostendere quod ea que de ipsis dicitur et circa
eos fuerunt fuerunt ad sacrificandum et representandum
aliquid naturale. et facit in hunc capitulo duo. quod primo
ponit dicta varronis de hac materia. secundo ea
reprobat ibi. **¶** In hunc dicitur. **¶** Quantum ad primum
sciendum quod varro volens ostendere et assignare
causam que facit diis aliquibus simulachra huma-
nis corporibus similia dicit quod idcirco factum est ut
illi qui hoc vident oculis corporalibus et volunt me-
te adire misteria id est sacra secreta possint alio
videre animam mundi et presens eius qui sunt dii vere
in simulachro corporis humani tanquam in signo
quodam nam anima humana est simillima anime mundi
quod est deus. Corpus autem humanum quod est sicut vas
continetur ipsius anime dat significare ipsam animam
et simulachrum dat significare ipsum corpus. et
ponit ad hoc exemplum de vase quodam quod
onoforum vocatur. sic dicitur in phidoro. xx. libro
ethimologiarum. quasi ferens unum. nam eno idem
quod unum. Est enim in proposito de simulachro cor-
poris humani sicut est de homini vase si ponatur
in templo liberi id est bachi ad significandum
unum. et unum significaret quod bachus est deus vi-
ni. Et infra. **¶** Sed o homo acutissime dicitur. hic
reprobat dicta varronis et primo reprobat ea
quo ad illud quod ponit hic de simulachrorum
misterijs. quod sunt alijs dicitur eiusdem contraria.
quod dicitur hic Augustinus recitat et super libro iij. capitulo
xxxj. expressius posuit quibus reprobat simulachra

idem varro. Et e sciendum qd aug. sepe vocat varronē hōiem acutissimū vel doctissimū. qd nō facit nisi ppter dēā tullij et terrentij de varrone supra libro. vi. ca. ij. posita. quibz aug. sepe alludit. Scdo ibi verū ista misteria tē ostēdit dicta varronis sup iam recitata quo ad alia etiā et aliter reprobāda. quia nec theologia naturalis ad quā per interpretacōes varro inducit civilē tibi placet tanq̄ vera sit etinet veritatē. si falsa ē. et multo falsior p̄ sequēs ē ipa theologia civilis. Et p̄ intēō aug.

Dicit ergo idem varro tē. In hoc caplo. vi. btis aug. ponit et explicat sententiā varronis de dñs. q̄ quidez sententiā p̄tinet ad theologiā naturalē. quā ideo hic ponit aug. qz in seq̄ntibz ea sepe et multū vitur in arguendo et eam reprobat in multis locis ut in seq̄ntibz apparebit. Facit autē hic mencōnem de aiabz quas vocant heros et lares et gemos. Inter q̄s potest sic distingui. videlz qz heros fuerit aie hōim excellentis virtutis dicti sic quasi aerei s̄m phidorū. viij. etymologiarū. lares vero dicuntur dñi patrij q̄ domos custodiunt. vñ dic ovidius libro. ij. de fastis gemosq̄ parit q̄ compita suant. et vigilant nra semp in vrbē lares. Gemos vero dicitur deus natus re. sed genij alios deos signat q̄ deputatur hōimibz eo mō quo nos pomimus duos angelos vñ tonū et alterū malū hōibz assignari. vñ dicit in scantillario poetarum qz cū nascimur sortimur duos gemos quoz vnus hōitatur ad tonū. alius ad malū. tñ varro nō videt velle sic distinguere. si qz omēs aie s̄m heros et lares et genij. nam omēs aias racionales possunt esse gemos. ut patz infra libro isto. ca. xij. Et infra. Tunc diligētus differendū est tē. scz infra libro. viij.

Anus igitur a quo sumit tē. In h̄ caplo. viij. incipit btis aug. p̄ rācōes improbare interpretacōes naturales de dñs. que dñs selectis artz tribuunt. et p̄cipue agit h̄ de hñs q̄ deo iano attribuit varro. dicit enī ianū esse mundū et tñ sibi attribuit micia rerū tñ. et alteri deo scz termino attribuit fines. quibz etiā duobz duo menses fuerūt consecrati scz ianuarus iano cuius festum celebrabatur p̄mo die ianuarij. februarus vero deo termino cuius festū celebrabatur. xx. die mensis illius. nec fuit festū aliqd̄ in mense post festū terminum. et ille mensis antiquus fuit vltimus mensis anni. vñ dicit ovidius libro. ij. de fastis loquēs de mensibz istis. q̄ sequitur ianū veteris fuit vltimus am̄tu qz sacroz terminē hñs eras. p̄mus vero mensis s̄m ovidiū libro p̄mo de fastis fuit oli marcius. et idē dicit solmus. a quo mense cōsputabāt usqz ad mensem. x. et decimū ab illo vocabāt decembrē. Est autē sciendū qz licet februarus esset vltimus mensis et in eo celebrabatur terminus id ē sacra terminum. tñ februarus dicebatur a quodā solemni purgatorio

quod fiebat illo mense qd februariū vocabat̄ de quo ovidius libro scdo de fastis assignans causam quare februanus sic vocabatur dicit sic. februanū romani dixerunt p̄iamma p̄res. credebāt enī qz aie defunctoz circūuolaret et aerē immūdū redderet. et ideo p̄uū fuit de quodā genere purgādī aerē. qua purgacōe facta aie redierunt ad sepulchra. et illa purgatio vocabatur februarium. de duplici vero facie iam de q̄ hic fit mentio dicetur in sequēti capitulo.

Sed iam bifrontis simulachri tē. In hoc capitulo. viij. btis aug. improbat interpretacōem naturalem quā facit varro de simulachro iam cuius simulachrū qnqz formatur cū duabus faciebz in eodē capite oppositas plagas mundi respiciētibz. qnqz vero cū quatuor. Et p̄pter h̄ qnqz vocat ianū bifrontē. qnqz qdri frontē et illū etiā vocat qnqz ianū gemmū. Facit autē hic aug. duo. qz p̄mo reprobat interpretacōem naturalem iam bifrontis. scdo iam quadrifrontis. ibi. cū vero eū faciūt tē. Quātū ad p̄mū sciendū qz palatū oris quidā poetæ greci et etiā latini vocauerūt celū. eo qz est rotundū et superemmet inferiori p̄ti oris. sic celū terre. et qz in ore hōis apertoz et hiantē est duplex aditus seu ianua. vnus versus dentes q̄ etiā respicit vsus extra. et alius versus guttur inuolū. iano fecerūt duas facies. Istā interpretacōem improbat btis aug. p̄mo ostēdens qz irrabilis sit. et patz intēō augustinū. scdo ostēdit qz sit irracōnabilis dicens. Quid ē porro absurdius qz in ipso mūdo nō inuenire duas ianuas ex aduerso sitas. p̄ q̄s vel admittat aliquid ad se mero vel emitat a se foras. et de nro ore et gutture quoz similitudinē mūdos nō habz. vel mūdi simulachrū cōponere iano p̄pter solū palatū. cuius similitudinē ianus nō h̄. et fac̄ duas rācōes in hñs vobis quarū vna est talis. mūdos nō h̄. duas ianuas p̄ quas emitat vel admittat. ergo h̄ h̄yatus oris h̄c habeat non est h̄c ad p̄positū de mūdo. ergo p̄pter hoc ianus id ē mūdos nō debuit h̄re simulachrū duplicis facie. Scda talis est licet palatū habeat similitudinē celi s̄m poetas. tñ mūdos nō h̄. similitudinē oris vel gutturis. h̄ oris et gutturis duo sūt aditus sup̄dicti. ergo p̄pter hoc os et guttur nō debuit iam id est mūdi simulachrū effigiari. Scdē dū est aut qz et alie rācōes assignantur q̄re ianus est bifrons. vñ assignat phidorus libro. viij. etymologiarū scz p̄pter oris et occidēs mundi. quā causam tēgit etiā hic infra btis aug. Alias duas causas tēgit ovidius libro p̄mo de fastis. vna est qz s̄m aliquos phos et poetas mūdos aliquñ fuit vñ solū chaos in quo oia elementa erāt ad inuicē p̄mixta. et nō distincta situ nec loco. Et ad hoc rep̄tandū ianus formatur cū duplici facie quarū vna ē anterior et alia posterior. ut tenet̄

q̄ inter antierius ⁊ posterius tūc non fuit di-
stinctio sed idē erat utrūq; vñ in p̄sona iam
dicit ouidius. sic nūc q̄ d̄fufe qm̄ nota parua
figure. Ante qd̄ est in me post q̄ videtur idē.
Alia causa est. q̄ sibi d̄missa est custodia mū-
di tāñ q̄ iam totū. et ideo sicut iam totū h̄ resp̄i-
cere ingressus et egressus. sic ⁊ ianus absq; h̄
q̄ caput vertat videt duas p̄tes mūdi oppo-
sitās ideo duas fingitur habere facies quarū
vna orientē alia occidentē spectat. Et infra.

Cu vero faciūt eū quadrifrontē ⁊ c. hic re-
probat ianū quadrifrontē. qui ⁊ ianus gemi-
nus appellatur. et ostendit q̄ nec bene dicitur
ianus geminus q̄ nō dicitur mūdius gemin⁹
nec etiā racionāliter effigiatur quadrifrons.
tū q̄ nec in mūdo sūt q̄tuor aditus seu ianue
quibz aliquid intreret vel exeat sicut de hyatus
ore p̄pter quē ianus effigiatur bifrons dictū
fuit. tū q̄ etiā in ip̄o ore h̄ois a quo sup̄sit ori-
gine ianus bifrons nō sūt quatuor aliqua ex
q̄bz possit rācō sumi q̄re deberet effigiari ianus
quadrifrons nisi forte neptunus qui est deus
maris impleat os eius pisce aliq; et sic buccis
tumentibz rēp̄senter duas facies et alie due
p̄tineat ad os ⁊ guttur.

Quem autē qui etiā iupiter ⁊ c. In h̄ ca-
ix. reprobat aug. interpretaciones natura-
les eorū q̄ de ioue dicuntur et facit in h̄ capitulo
duas d̄tra eas rācōnes quarū sc̄da incipit ibi
temq; quero ⁊ c. In p̄ma vero p̄te facit tria. q̄
p̄mo ponit sententiā aliquorū qui deos colunt
de ioue quis sit. quā etiā d̄firmat p̄ vnū versuz
virgilij q̄ ponitur in georgicis. libro. ij. et q̄re
ei p̄ponatur ianus s̄m varronē. Sc̄do ibi. sed
recte h̄c ⁊ c. dictā sententiā reprobat p̄cipue
quantū ad dictū varronis. q̄ ideo ianū p̄ponit
ioui. q̄ iano attribuitur p̄cipia. ioui summa.
p̄pter qd̄ iupiter est rex sūmus. qd̄ reprobat
augustinus. q̄ licet in h̄is que facta sūt sū-
mum et dignissimū sit in fine et nō in p̄ncipio
tñ in h̄is que nō sūt. h̄ sūt cause effectiue ali-
orum opor̄t; nec r̄io q̄ illud qd̄ est sūma causa
effectiua ⁊ dignissima sit etiā p̄ma. sed talis
est iupiter s̄m eos. Tercō ibi. hunc sane ⁊ c.
ostendit q̄ ex quo de ioue tā alta sentiūt imma-
ne sacrilegiū d̄mittūt q̄ in eius honore crimi-
na sibi imposta celebrat sicut in theatris et in
scena. et melius est q̄ fingerēt vnū aliū quē
noīarent iouē de quo talia crimina fingerent
sicut etiā fingūt de saturno ut patz per ouidiū
libro. iij. de fastis q̄ deuorauit filios suos de
quo dolens mater iouis et timēs ne etiā iouē
deuoraret occultauit eū natū statim in nemore
et supposuit loco eius vnū lapidē. vel sic infra
ca. xix. dicit aug. glebam terre quā saturnus
credēs esse filij suū deuorauit. Et infra. **D**e
inde quero quē ⁊ c. ponit hic aug. sc̄dam rā-
cionē p̄bans ex dictis eorū q̄ ip̄i h̄nt d̄cedē
q̄ iupiter sit vna p̄s iam seu mūdi cum tñ ip̄e
varro ⁊ alij vidētur dicere q̄ ip̄emet iupiter

fit totus mūdius vel aia totius mūdi ut patz
in sup̄ caplo. vj. Cū quo d̄cordat virgilius in
buccolicis qui egloga tertia dicit iouis omnia
plena. Ad qd̄ etiā varro in quodam libro que
fecit de cultu deorū extra libros. xvij. de rebz di-
uinis de quibz sup̄ libro. vj. capitulo. tercō fa-
cta est mentio adducit versuz valerij soterij
et expōit eos eo mō quo hic recitat. augustinus.

Quis satis clare. **S**im vero ianus ⁊ c. In h̄ capitulo. x. facit
terciā rācōne d̄tra ea que dicuntur et h̄nt circa
iouem ⁊ patz intentio aug. ducit autē rācō sua
ad h̄c q̄ ianus ⁊ iupiter non sūt duo dii nisi
velint iouem dicere tot deos quot habz cog-
nōmma.

Dixerunt eū victorē ⁊ c. In h̄ caplo. xj.
augustinus q̄tuor d̄tra ea q̄ ioui attribu-
untur arguit. Et facit in h̄ caplo tria. quia
p̄mo recitat noīa quibz iouem noīant et cām
noīm assignat. Sc̄do ibi. h̄is ut aduertam⁹
rācōnem suā tertiā que habetur in p̄cedenti
caplo. d̄firmat. Tercō ibi. nolo dicere ⁊ c. que-
dam circa noīacionem iouis reprobat. nomia
vero q̄ hic recitat augustinus ip̄emet si quis
bene aduertat expōit nam ideo iupiter dicitur
victor q̄ omnia vincit. ideo inuictus. q̄ a ne-
mine vincitur. ideo opitulus q̄ indigentibz
opitulatur. ideo impulsor q̄ h̄z potentia im-
pellendi. ideo statos q̄ h̄z potestatem statuedi
duo centum p̄da q̄ h̄z p̄tatem stabiliēdi et
etiā in se stabilis est ut quasi centū pedibz in-
mteretur. ideo sup̄malis quia h̄z p̄tatem resu-
p̄mādi id est reuersandi. ideo tigillus. q̄ mū-
dum sup̄portet. Tignus vel tigillus ē lignū in
tecto cui alia supponūtur ut ea sustentet. ideo
alimus. q̄ alit ḡnaliter omnia. ideo ruminus
q̄ ruma id est māma alit specialit̄ aialia. Ita
noīa iouis ponit apuleius in cosmographia
sua id est libro de mūdo in fine eius. Et infra.
Nolo dicē. hic arguit d̄tra illud qd̄ dictū ē
sup̄ de ioue videlz q̄ ip̄e noīatur ruminus. q̄
ip̄e māma alit aialia. d̄tra qd̄ p̄mo arguit. nā
videtur h̄c opus ouemētus femine q̄ viro
attribui. et p̄ d̄ns unom potius q̄ ioui. nec h̄
est in ouemētis unom. q̄ regina deorū. nā ip̄a
haberet sub se deā ruminā de qua facta ē men-
tio sup̄ libro. iij. ca. xj. q̄ sibi famularē. Dicit
autē aug. hic. nolo dicē ⁊ c. q̄ dicit nolo h̄ dicē
h̄ tñ alius fortasse h̄c dicēt. Sc̄do ibi. cogito
enī r̄ndere ⁊ c. arguit contra r̄sionē que dari
posset. possit enī dici q̄ iupiter ⁊ iuno idē sūt sic
innuit valerius. de quo sup̄ dictū ē ca. ix. cuius
versuz hic replicat augustinus. Et etiā ista
fuit opinio aliquorū. ut patz sup̄ libro. iij. ca.
xj. Contra qd̄ arguit augustinus. q̄ s̄m h̄c
iupiter erit illa deā ruminā de qua iā d̄cm est.
Et ita iupiter nō dicitur ruminus. h̄ ruminā
nisi velint dicē eū ruminū. q̄ lactat masculos
et ruminā q̄ lactat feminas. et tñ ruminā non
ponitur inter deos selectos. sed ignobiles et

pletior. dic vero h au z. recte videbatur indig-
nu ut in spica alter ad curā gemculi alter ad
folliculi pmeret. pter tū nodotū t dā pans
telenā t dā volutnā. de quibz dēm ē sup libro
quarto. ca. viii. vbi distmcti dñj ponūtur quo-
rum nodotus h; curā gemculoy. et alie due
de videt; panctena t volutna curā folliculo-
rum. dicit autē hie aug. se dā pecunā supra
libro. iiii. inter munuscularios id ē eos qui dāt
munera vel ut aliqui libri habēt in nūmuscu-
lanos id est nūmularios inuenisse. quia libro
pmo. caplo. xxi. pomē cū esculano t argēto
quos hie vocat nūmuscularios id ē nūmulas-
rios. vel munuscularios. qz esculanus est deus
nūmoy credo. argētus argentoy. et dant
munera vel faciūt nūmos hie enā dā pecunia

Odat vel facit pecunā.
Sam vero elegāter tē. In h caplo. xii.
arguit btis aug. quō dā ea q ioui attribus
untur. d; eni q iupiter est pecunia t assignat
causam. qz pecunie sūt omnia. qd reprobat aug.
quia h nomē sūmo deo nō d; attribui quia eos-
tum diosū est. ut pat; pando pecunā t omnia
que pecunie noie possidētur ad omnia q in celo
et in terra dñctur inter que pecunia est in se-
res satis vilis. alia q dicit aug. in hōe caplo

Satis patet.
Ed quid de hōe ioue tē. In h caplo. xii.
ōndit btis aug. qz quātū videtur ex diebis
varronis t alioy multatudo deoy ē sup uā.
qz omēs reducūt in vnu iouē. quā vel ipse
iupiter se habz ad alios deos sicut totum ad
pres et ita extra totū iouem nō est alius deus
vel iupiter est in se simplex exis deus. Est eni
aiamūdi p omēs pres diffusa ita qz ex diuersis
his partibz molis huius mūdi quas admimis-
trat foritur diuersa noia quasi pluriū deoy
cū tñ in rei veritate sit vnus animus simplex
totius mūdi. Et verūqz istoy sūt ab aliquibz
opinatū ut supra patuit libro. iiii. ca. xi. Et qz
alterū istoy sit dandū pbat. qz ea q dijs alijs
attribuitur enā ioui cōueniūt. quod patet de
saturno cui attribuitur ptās sationum. et hōe
eadē attribuitur ioui ut pat; p varronē expo-
nentē versus valerij foram q sup caplo. ix. cū
eoy expōitōe positi sūt se; in textu augustini.
Et idē enā pat; de gemio quē dicit dū esse na-
ture. vel oim r; rā gignendarū. nā ipse enā vi-
detur esse iupiter ut pat; ex diebis varronis
exponētis versus foram. Et enā ex hōis q alio
loco dicit de genijs et animo mūdi loquitur.

Mercuriū vero t martē tē.
In hōe ca. xiiii. incipit btis aug. repro-
bare ea q dicitur de mercurio t martē q inter
deos selectos numerātur. ut pat; supra caplo
·ij. de quibz sūt duplex opmio vna q isti duo
nō referūt ad aliquas pres mūdi tanq; eis
pidentes. sed solū ad actus hūanos. puta
qz mercurius r; fertur ad sermonē. Et hūius
opinionis erat illi de quibz dicitur in actibus

aploz. ca. xiiii. qz vocabāt barnabā iouē. pau-
lum vero mercurium. qm ipse erat dux verbi.

Mars vero refertur ad bella. Alia opinio re-
ferebat eos ad stellas celestes. In isto vero
caplo reprobat aug. pma opinionem et pmo
quātū ad mercuriū. sedo quātū ad martē. ibi-
tē qz nec martē. dā dicit varronis arguit
pbandō qz nō sit alius deus qz iupiter. Et hōe
cludit necrio supposito qz mercurius non sit
ipse sūmo. s; dñctur sūmombz sive deoy t hōim.
sive hōim tm. nā si dñctur sūmōibz deoy cū ab-
surdū sit qz aliquis dñctur sermōi iouis nisi
ipse iupiter seq; tur qz mercuri; sit iupiter. Si
sūmombz hōim tm. cū g nō sit verisile qz ioui re-
gi deoy attribuātur opa indigna. et alijs dijs
digniora. et dignius opus sit loqui qz lactas
re pcoza. lactare vero pcoza attribuitur ioui
ppter qd t ipse dñctus est rummus ut dicitū ē
sup ca. xi. sequitur qz multo magis attribuet
sibi ptās sūmōū nroy. ergo ipse ē mercurius
Vel supposito qz mercurius sit ipse sermo. cui
dcor dant multa qz de mercurio dicitur. nā lati-
ne d; mercurius. qz h medius currens. qz sūmo
currit medius inter hōies se; loquentē t audi-
entē. grece vero d; hermes ab hermema qd ē
sūmo vel interpretatō. et quedā alia de ipso dicitur
tur que vidētur idē arguere. quo dato mani-
feste apparet qz mercurius non ē deus cū sūmo
platus statū desinat esse. Ea vero qz h recitat
augustinus de mercurio recitat enā phidorus
libro. viii. et hōmologiarū. De martē vero sa-
tis patet intentio augustini.

Nisi forte ille stelle tē. In h ca. xv. repro-
bat btis aug. alia opinionē d mercurio
scz illa qz pōnt eos deos et tñ esse stellas illas
que hōis noibz appellātur. hūius opinionis
fuerit hōis de quibz sap. xii. dicitur aut gyrū
stellarū. aut solē. aut lunā esse rectores orbis
terrarū deos putauerūt. et. iiii. reg. xvii. ato-
tauerūt v muerfaz mliā celi. Et forsitan ista
opmio nō discrepat a pcedē quo ad mentē
opmantū quia qz planetā mercuriū dū putāt
credūt ipm dare hōi eloquentā. et eodē modo
planetā martē causare bella t dare victorias
facit aut aug. hie duo. qz pmo reprobat hōe
opmionē p ea qz ueniūt dijs alijs selectis qz
rum noibz appellātur planete aliqui sicut ē de
ioue. venere t saturno. sedo vero p ea qz veni-
cātur de iano deo selecto. cui? noie nulla stella
noiatur. ibi. qre aut ianus tē. Ad intelligē-
tiam vero hūius capituli notāda sūt tria. pmiū
est qz octaua spha m qua sūt stelle fixe et oia
signa de quibz dicit aug. qz nō sūt singule. sed
stant ex pluribz stellis et sūt loco supiores
qz planete. Exeni sūt septē planete. Illorum
saturnus est oim sublimior. post illū immedis-
ate ē iupiter. et post iouē mars post martē sol
post solē venus. post venerem mercurius. post
mercuriū luna oim infima. Aliud est qz venus
inter omēs planetas vel stellas alias post solē

et lunam e lucidior et pulchrior quo ad aspectu
nostru vnde et fm martianu m. astronomia sua
ipa est terciu corpus celeste q vmbriam cau:
sat sensibile. Terciū est q fabulaz illā q dicit
q iuno et venus inter se contendebant de pomo
aureo. veraq earū sibi pomū vendicante. vbi
dicit venerē in causa vicisse et pomū illud habu:
isse inter ptantur quidam de lucifero. q olim
quidā dixerunt luciferū esse iunonē volentes
scj eū esse planetā distinctū a venere et vocari
iunonē. videbatur enī eis q q iuno fuit regu:
na totū pulcherrima stella sibi debebat attri:
bui. quidā vero non esse aliū q̄ venerē. et iam
nullus tenet q sit iuno. s; omēs vocāt venerem
luciferū. ita q lucifer et venus sūt idē plane:
ta ppter qd iam venus in causa illa dicit vicisse
iunonē. **D**ns visis satis patz intencō aug:
Dicit vero hic aug. q quidā volunt venerem
esse lunā. q nō intelligendū est de ista stella q
venus apellat. s; de ista stella q
hoc aut videt voluisse vgilius libro pmo enei:
dos vbi adducit enēā venerē vocantē virginē
et sororē phebi id est solis. nā soror phebi non
fingitur nisi dyana id est luna. ut dicetur ca:
pitulo sequenti.

Apollines quis rē. In hoc ca. xvj. pseq:
tur btūs aug. interpretacōnem alioq̄ dicitur sele:
dox de quibz nondū est disputatū. et fac duo
q̄ pmo recitat interpretacōem naturalem que
fit de dijs illis. scdo cōcludit ex dictis quāta
dissōnantia est in interpretacōibz illis. ibi ac p
hoc omēs rē. In pma vero pte facit mencōem
de apolline et dyana quam vocat germanam
apollinis q̄ fingitur q̄ iupiter ex latona filia
centis gigantis genuit apollinē et dyanam.
fuerūt aut duo apollines dii facti ut p; p au:
gustinū infra libro. xvij. caplo. xij. Et infra.
Dicit patrem hoc est ortū. dispater ē vna di:
ctio. vocatur autem pluto dispater. Et infra.
Liberū et cererē pponūt oibz seibz ita eē ppo:
nūt saturnū. ut; infra ca. xix. Ceres aut ē eas
de q̄ libera alio noie appellat. Et infra. **D**is:
ctus ē p̄gemitōz gemitrixq;. hoc patuit ex ver:
sibus soram sup ca. ix. Et infra. **E**amq; p:
hibent et iunonē et hoc fuit p̄batū p̄dus vir:
gilij sup libro. iij. ca. x. Et infra. **E**st am q̄
ipaz rē. de vella q̄ velle q̄q; ignis q̄q; ter:
ra dixi sup libro. iij. ca. Et infra. **N**ō violen:
torem qualis vulcani est rē. vulcanus ē deus
fabroz et ignis quo fabri vtuntur. Et infra.
Celū solū iupiter. vnde ovidius libro. iij.
de fastis sic dicit. s; ioue duravit multis immos:
ta diebz. Et infra. **E**t si venerē vinceret rē.
hoc dicit ppter mencōem de pomo aureo de quo
capitulo p̄cedenti dictū est.

Et huc huc que exempli grā rē. In h; ca.
xvij. btūs aug. ondit q̄ interpretēs eoz
que de dijs dicuntur nō hnt certitudinē eoz q̄
dicūt. pmo nec ea scūt q̄ firmiter credūt. sed
quasi opinando loquūtur. qd pbat per duas

auctates varronis. **E**st aut hie aduertē:
dum q̄ sicut patuit sup libro. vj. ca. iij. varro
de rebz diuinis p̄posuit quōq; et martos libroz
in quibz vero et vltimi libro pmo determinat de
dijs certis. i. scdo de dijs incertis. in tercio vō
de dijs sclicis. pma vero auctas sumit ex scdo
libro in quo enā facit mencōem de h; q̄ dixi:
rat in pmo libro. dices sic. Cum in hoc libello
videt; scdo q̄ est de dijs incertis dubias de dijs
opmiones posuero rēphendi nō deo id est nō
sum rēphensibilis q̄uis ea q̄ dico in hoc libello
dico dubitādo et opinādo. q̄ enī dubitauit us:
dicari oportere et posse id est q̄ putat q̄ illa q̄
ego dicā dēberēt iudicari id est cū certitudine
p̄nūciari. et h; posse fieri cū audierit faciet ipē
id est cū audierit q̄ dicā p̄nūciat ipē cū certitu:
dine et asserat ea. p̄ certo. q̄si d. ego nō faciā.
faciat alius. ego citius p̄duci possz ut i pmo
libro q̄ dixi scz de dijs certis in dubitacōz rēuo:
cō. q̄ in hoc q̄ scribam oia ut ad aliquā dingā
sumam id ē certitudinem omia q̄ scribam in h;
libro. n. q̄ ē de dijs incertis. Scda vero auctas
sumitur ex tercio libro p̄dicto vbi varro allu:
dit dicto senophanis qui dixit quid putē et
nūquid credam id ē nūquid tāq; michi certū
defendā vel ponā. h;is enit.

De quibz credibilior rē. In h; caplo. xvij.
ondit btūs aug. q̄ credibilior est interpretacō
racōnū de h; q̄ dijs attribuūtur q̄ dicit eos
esse hoies et ad hystorā refert ea q̄ de eis dicit
tur. q̄ illa q̄ refert ea ad causas vel effectus
naturales. et pbat p hoc qd de ioue dicit ipm suū
p̄rem viasse et de regno expulisse. nā credibili:
est q̄ iam hoc sit. q̄ saturnus fuit crudelis in
filios suos. ppter qd dicit filios suos deuorasse. et
q̄ iupiter p̄t metu p̄ris. p̄t cupiditate regni
cū p̄re bellauerat et vicerat q̄ illud qd varro
fingit. videt; q̄ ideo h; dicitur de ioue. q̄ ipē
est causa et saturnus est semē. q̄ fm hoc cum
causa semper p̄cedat semen. nec vnq; gene:
retur ex semie. sequitur q̄ nō sit genitus a sa:
turno. cuius oppositū dicit varro.

Saturnū inquit dixerūt rē. In hoc caplo
xix. ondit btūs aug. q̄ interpretacōibus
eoz naturales de saturno sunt false imp̄tē:
tes etiā et seipās destrūctes. Et reprobat in h;
caplo quōq; interpretacōes et earū reduccōnes
de h; que saturno attribuūtur ut patebit.
Tangit aut hie in p̄ncipio fabulā de saturno
no q̄ videt; glebā loco filij sui deuorauit quam
sup posui ca. ix. reprobat aug. interpretacōnem
huius fabule et p; intencō augustinū. Et in:
fra. **F**alce h; inquit rē. hie reprobat scdam
interpretacōem varronis de hoc q̄ saturnus dicit
h;re falcem. Sic enī formabatur simulachrus
eius. huius racōem reddit varro historicam
quā aug. reprobat ex dictis varronis alijs.
Et scienda sūt hie duo. p̄mū ē q̄ saturnus
p̄mo regnauit in creta et eo ibi regnate cōstat
fuisse ibi agriculturā. postmodū regnauit in

italia cum iam: et ibi ante aduentum suum non fuit
agricultura. **S**; tñ dicit eutropius libro primo
quod ipse adhuc rudes populos scilicet italiae domos
edificare. terras incolere. plantare vineas do-
cuit. atque humanis moribus vivere. cum antea se-
miferis glandium tantummodo alimēnis vitam
sustentaret. pro quibus meritis ab infero et ru-
stica multitudo deus appellatus est. **E**x quo
patet quod sub eo in italia incepit agricultura. propter
quod attribuit sibi falce. **Q**uod vero augustinus dicit eius
tempore non fuisse agriculturam. vel intelligendum est
quo ad principium sui regni. vel potius hoc dicit
secundum sententiam varronis que ad confirmandum hoc
adducit. **S**ed et vero pro dictis varronis scilicet
est quod potest fingere quatuor secula seu tempora. unum
aureum. et illud fuit primum sub saturno. secundum fuit
argentum sub ioue. tertium fuit erum. et quartum
ferreum. quo incepit mundus vndique bellis ple-
nus esse. **A**ssignat ergo varro causam quare
postea tempora videlicet seculi aurei attribuitur saturno
non potius quam ioui et dicit quod hoc est quod semen at-
tribuitur saturno. **E**t primo vixerunt homines de se-
mibus que primo nascebantur sponte. ergo secundum
varronem sub saturno vixerunt homines sine agri-
cultura. **E**t infra. **D**emum ideo dicit. hic res
probat augustinus interpretacionem tertiam videlicet causam
que redditur de hoc quod saturno immolantur
pueri a quibusdam. sicut a pennis id est a fratribus seu
cartaginensibus de quibus dicit orosius libro. iij.
Cartaginenses quippe homines ut victimas
immolabant et atque impuberes sic etiam fecerunt
hinc de quibus dicit psalmus. **E**t immolauerunt filios suos
et filias suas demonibus. quidam vero immola-
uerunt homines maioris etatis. sicut galli. **C**onsile
narrat orosius de bushiride egyptiano egypti qui in
nocentium hospitium suorum sanguinem dominus suis pro-
nauit. dicitur etiam in theophrasti artis magice quod
sacrificare hominem est precipuum et efficacissimum sa-
crificium. **C**onstat enim quod demones hoc sacrifici-
um magis acceptant delectati tam in crudelita-
te sacrificantis quam etiam in effusione humani sangui-
nis propter odium quo hominem odunt. **E**t infra.

Quod celum inquit preterea. hic reprobat quod
tam interpretacionem id est assignacionem cause que
saturnus dicitur filius celi esse et patri suo vi-
lilia amputasse. et patri inuenit augustinus. **E**t infra.
Chronon appellatum est. hic ponit interpretacionem
nomen quietam. que se reddit causam que saturnus
apud grecos appellatur. **C**hronos id est tem-
pus et patet inuenit augustinus. **S**ciendum est autem quod
secundum ylidon libro. viij. etymologiarum alie assi-
gnatur cause eorum que de saturno dicitur que
varro assignat in hoc libro.

In cereris autem sacrificio. **I**n hoc ca. xx. po-
nit beatus augustinus interpretacionem varronis
de sacrificio cereris que eleusina appellatur a quadam
ciuitate grecie que eleusis vel eleusium vocatur.
ubi ista sacra celebrabantur precipue et apud
athenienses etiam fuerunt nobilissima. **S**ed ad in-
tellectum huius capli sciendum est quod fabulam de ra-

ptu perperine filie cereris ponit ovidius libro
quarto de fastis diffuse dicens. quod in sicilia cum
perperina quadam die ambularet pro prata pu-
ellis suis comitata et vidisset flores in copia in-
cepit ipsa vna cum puellis suis colligere. **C**um autem
ipsa et etiam ipse puella eius circa florum collectores
multum essent inuenit et dicit puellas a sua domina
separari. et relicta fuit perperina sola. quod cer-
rens pluto mox eam rapuit et ad inferos secu-
duxit. puella vero reuerse ut flores collectos
perperine preterirent cum eam clamantem nullatenus
muenissent ululatum montes implent. **C**eres
tunc clamoribus puellarum attrita cum audisset fili-
am suam raptam incepit etiam ululare et alius
clamoribus filiam suam vocare. et discurrendo pro mul-
ta loca recurrere. **C**umque per diuersas terras eam
multis diebus quessisset ieiuna manens nec con-
solationem recipiens dicit eam venire ad portum athen-
niensem iuxta quem in loco ubi postmodum ciui-
tas eleusina constructa est sedet sub diuiso multis
diebus sola et mesta. ubi fuerunt agri celei semis
qui eam in domum suam introduxit et eam comedere
fecit. postmodum vero omnes terras circueiens et
filiam suam querens cum eam nullibi reperisset terram
deseruit et celos peruenit. ubi a sole dictum est sibi
quod ortus id est pluto frater iouis eam raptam secum
duxerat. deponit ergo ceres sororem iouis que
relam de plutone eo quod filiam suam quam de ioue
habuerat. nam perperina filia iouis erat. sic ma-
triam abduxerat et tandem victus iupiter com-
passiones cereris. que ad filiam suam volebat omnino
descendere nisi ei restitueretur. sic statuit ut videlicet
sex mensibus annum perperina esset cum matre sua
et alius sex mensibus cum plutone marito et pa-
truo suo. quo a ioue concessio recepit ceres am-
plius et vehementer consolata est reddita fer-
tilitate que diu defecerat. **H**ec ex ovidio. ex quibus
patet inuenit augustinus. **S**ciendum est tamen quod licet secundum
vnam interpretacionem perperina sit terre fecunditas.
tamen secundum aliam est inferior pars terre ut patet infra
capitulo. xxij.

Am vero liberi sacra etc. **I**n hoc ca. xxj. ostendit
beatus augustinus. ex eo quod varro narrat de celebracione
sacrorum quoruamdam cum quanta turpitudine deum co-
luntur. et ostendit hoc per ea que fiebant in italia in ce-
lebracione sacrorum liberi patris id est bachi que non
solum est deus vini. sed etiam dicitur perfidere semibus
animalium et ideo in honore eius membrum virile in
compitis id est locis ubi multe vie concurrunt ut
sic locus esset parulus multum et frequenter
primo imponebatur prostelis id est vehiculis
paruis et de loco illo postmodum publice defe-
rebant in ciuitate et circa ipsum ut patet in sicilia fiebat
turpissima. et per hunc cultum libero exhibiti se-
mina puerum in agris et omnis ab eis fasci-
natio tolleretur. **E**st autem fascinatio incantatio.
Consequenter autem mulieres malefice suis incan-
tationibus segetes et alios fructus eorum que
oderant. vel quibus nocere volebant corrumpere et
quodque fiebat hoc solo aspectu. vnde dicit augustinus

in bucculis nescio quis teneros oculus mi
chi fascino edos

Am utiq; habeat salacia; rē. In hoc ca. xxij
būs aug. reprobat ea que dicuntur de nep-
tuno qui est deus maris et ponitur in numero
duo selecto. ac de salacia et de venia ux-
oribus suis. Quomodo autē distinguat in-
istas deas. et q; q; salaciam vocant inferio-
rem partem maris q; q; vero superiorem patet
satis infra.

Empe una est terra rē. In hoc ca. xxij
improbat beatus aug. ea que dicuntur
de terra que etiam inter deas selectas quam
uis sub nomine vel nominibus alijs numeratur
habet enim multa nomina ut in hoc ca. patet
et alias dcm fuit. Et facit in hoc ca. duo. quia pmo
reprobat h; q; dicitur terra esse dea. scdo h; q;
vni terre multa nomina id est multi dii atri-
buuntur. ibi. Sed h; dico. pars rē. In hac pte
facit tria. nam pmo pbat terrā non esse deam
secundo de terra et alijs partibus mudi ponit sen-
tentiam varronis ad thelogiam naturalem
pntentem. ibi. Et certe idē varro. tercio res-
uocat ad thelogiam civilem ibi. Redeat ergo
ad hanc. Probat ergo q; terra non sit dea p-
ter suam fecunditatem. nec ppter ptem anime
mundi que ad ipas pervenit. sicut varro et m-
ti alij pserunt. Et infra. Et certe idem var-
ro rē. hic ponit sententiam varronis de terra
et alijs mudi partibus quas faciunt deos pntentē
ad thelogiam naturalem. Et est sententia var-
ronis ista videl; q; in vniūso est triplex gra-
dus anime scilicet aie vegetatiōe q; est in plantis
et aie est in vnguib; aie etiā sentitiōe q; est in
organism; corpore scilicet in oculis auribus rē et a-
nime intellectuē q; sumum gradum tenet. et
hūc gradum vocat animū quem in homine
dicit esse genium. sed in toto vniūso dicit esse
deum. de quo vniūso ponit q; in aliquibus parti-
bus ē gradus anime vegetatiōe. sicut in terra
et in lapidibus que sūt q; vngues dei. quedam
vero hnt sedm gradum scilicet anime sentitiue sic
stelle q; sunt oculi dei et sensus eius quibus ipse
sentit. luna vero ē animus eius et vis quedā
q; pntent ad astra et descendit vsq; ad terrā per
omnia media faciēs pres vniūsi esse deos. vñ
q; de illa vi ad mare puenit est neptunus. q; de
ad terrā ē tellus. Et infra. Redeat ergo ad
hanc rē. hic aug. varronē reuocat ad civilem
theologiam. Et facit hic tria. q; pmo varro-
nē a thelogia naturali reuocat et causa est q;
varronis ppositum pncipale est loqui de dijs
scilicet thelogiam civilem ut patet supra libro. vij
ca. v. Et iteoloq; de dijs secūdu thelogiam na-
turalem est extra ppositum suum nisi theologi-
am illam possit reducere ad civilem. vt videl;
possit ex hijs que sunt in rerū natura reddere ra-
tionem eorū q; circa deos obsuantur a ciuib;
Si autem thelogia naturalis discrepet a civili
h; et ad eam nō reducatur non erit ad ppositū

nec de tali thelogia naturali intēdit augusti-
nus agē in hoc libro. h; m. pmo sequēti. dicit
autem augustinus varronem ad thelogiam
naturalem a civili esse egressū. q; ut videtur
circuiret per ambages thelogie non potens
ad finem vel ad rectā viam veritatis ptingē
q; erat totus fatigatus. et ideo ad illam the-
ologiam se diuertit. quasi causa aliquantulum
quiescendi. Secūdo ibi nondum dico rē. tan-
git rationē qua possit improbari dicta theolo-
gia. et patet ratio. Idcirco autē dicit augusti-
nus nondū dico. ut innuat nō esse in hoc libro
suū ppositum circa improbationem theolo-
gie naturalis in h; h; hoc enim facit in libro
sequēti. tercio. ibi. nunc autem istum politū
rē. aug. continuando oñdit quomodo varro
pdictam sententiā posuit naturalem habentem
respectum ad civilem ut scilicet declararet q; ci-
uitates nō manenter colunt tellurem et neptū-
num. dicit autem aug. se velle hūc scilicet varro-
nem adhuc politū id est civilem theologum
et non naturalem habere ppter causam supra actā
Et infra. Sed hoc dico. ps rē. hic reprobat
multitudine nummū q; elemento scilicet terre di-
cuntur p h; sunt enim sex quibus diuersa sūt
sacra scilicet orcus qui disp; vocatur et pluto
et dicitur frater iouis filius scilicet saturni. et p-
serpma filia cereris que secūdu vnam inter-
pationē est fecunditas terre ut sup ca. xx. pa-
tuit. scdo nā utem aliam interpretationē ē in feri-
or ps terre. et pter hos duos addunt quatuor
alios scilicet tellurē et tellumonē. alcorē et ru-
forem. et patet in litera ratio et significatio no-
minum et nā intentio augustini

Debut ergo una terra rē. In hoc ca. xxij
incipit beatus augustinus improbare
facta misteria telluris id ē matris deorū. Sūt
autem misteria ista ea q; hebāt in honore eius
ad representandum quedā alia. Et facit in hoc
ca. duo. nā pmo h; intentionē varronis mis-
teria quedā ipsius recitat et exponit. scdo eo-
rum vanitatem et turpitudinē oñdit. ibi. h;e
sunt telluris rē. In pma vero parte facit tria
nam pmo ostendit qd mouit varronem ad
ponendum q; tellus esset tantum vna dea ha-
bens tamen multa cognomina que in pcedē-
ti ca. dicta sunt et etiam in hoc ca. tanguntur
Cuius etiam diuersa nomina posui sup libro.
pmo ca. iij. et libro. ij. ca. iij. Causa vero mo-
uens varronem ad id ponendum erat pudor
et tediū anime turbe id est multitudinis deorū
Scdo ibi. eadē mō rē. exponit h; varronē
misteria qdā et nomina telluris q; mag; m; et m; de-
orū appellatur. Ea vero q; hic dicuntur de ma-
gna matre pōit etiaz pfidorus libro. vij. ethi-
mologiarū et plura quedam. ad quorū intel-
lectum sciendum q; simulacrum terre cum cla-
ua fingebatur et habens timpanū. In capite
vero coronā turritam id est ad modum coro-
ne rotunde factam. vel turribus insignitam

gestabat. istud aut simulachrum in curru positum p civitatez in festo matris deorum ut sup libro .ij. ca. .iiij. dictu fuit portabatur. leones vero mansueti curru trahabant. circa ipm simulachrum sedes posite erant. cuius curru sequebantur sacerdotes eius et ministri armati q seipos castrauerunt. q galli et coribantes dicti sunt de quibz sup libro .ij. ca. .iiij. facta e mentio. hinc vero quasi continue more furiosorum et insipientium membra sua iactabant et seipos agitabant. pcutiebatur etiam cimbalia et era adiuicem et ferramenta rusticana. ita ut fieret strepitus et sonitus horribilis. habuerunt autem hinc oia suas significaciones mysticas. nam ideo clauam vel clauem gestabat. qz terra clauditur hyeme et aperitur estate. tympanu vero hinc qz ipa est rotunda. a qua rotunditate dicitur orbis terre et sic de alijs ut p in lra. Expomt etiam varro quedam eius nomina et p eius mtencio. Tercio ibi. hinc etiam tu maioru et ondit quomodo varro timore dicitur insus e ostendere q dictu eorum qui posuerunt multos deos et deas terre phidere non repugnat dicto suo quo ponit tellure esse tm vna dea et hinc plura cognomina. qd aug. reprobatur. et p eius mtencio. Et infra. ¶ Hoc sunt telluris et hinc ondit aug. dictorum misteriorum vanitatem et turpitudinem. et facit tria. qz pmo ondit ea esse vana et hoc qz in nullo pnt ad vitam eternam. qd ondere est principale ppositu in hinc libris quibus. Sedo ibi. ita ne pterea galli et ondit ea esse fatua et nociua ut p in gallis q castratur et semie puatur ad significandum q semie indiget ab ipm a terra accipe. Tercio ibi. iam qd in liberi sacris et. ondit q sint inhonesti et turpissimi. Et pferat aug. hac turpitudinem videlicet q galli seipos castrat duabus alijs turpitudinibus. de quibus quilibz debet erubescere videlicet illi turpitudini q fiebat in sacris liberi de qua sup libro isto. ca. .xxj. dictum fuit. et illi que fiebat in nuptijs vbi noua nupta videbatur sedere sup scapu id e summitate vel caput priapi de quo dictu fuit supra libro .vi. ca. .ix. et p mtencio aug.

Ettis ille et. In hoc ca. .xxv. reprobatur aug. vnu misterium matris magne. cuius expomem ptermisit varro. Si tñ porphiri⁹ grecus plus ipm expom. videlicet de ata iuene ne que cibeles id e mater deorum magna adamat. qui libi phi virilia abscedit de quo sup libro .ij. ca. .iiij. fabula posuit. in cuius facti memoriam galli ena id e sacerdotes cibeles abscondunt id e castratur. hoc vero porphirius de flore dei dicit ante fructu exposuit. qz attis in greco id e est qd flos. Si hoc reprobatur aug. ut p in lra. Et ideo concludit. q sit magis veniale q attis fuerit homo aliquis q seipm castrauerat eo q alicuius amore captus qua frui non poterat ardorem pprie concupiscentie ferre non poterat de quo ficta est fabula p dicta. Et forsitan ppter hoc varro huius misterij interpretacionem pter-

misit.

Temqz de mollibus et. In hoc ca. .xxvj. ondit btus aug. turpitudinem cultus q magne matris exhibebat. et specialit vnius. cuius ratio a nullo assignatur. Et facit in hoc ca. duo. quia pmo reprobatur turpitudinem illius cultus specialit. sedo concludit ex pcedentibus quibusdam conclusionibus de dijs selectis generaliter. ibi. hinc ne dijs selectis et. In pma vero parte comparatur turpitudinem huius cultus ad turpitudinem triu deorum pmo selectorum videlicet iam iouis et saturni. sedo vero ad turpitudinem aliorum. ibi. qd fuit ad hinc malum. In pma vero parte adhuc duo facit. qz pmo turpitudinem illius explicat. sedo ipam ad alias turpitudines comparat. ibi. hinc monstrum. ¶ Quatu ad pmu sciendum q in hoc nomine magne matris seu matris deorum quidam seipos castrabat quos aug. hic vocat molles. Et creditur aliqui q ipsi fuerunt sacerdotes huius deorum qui et galli dicti sunt. hinc non est ita. ut p in lra aug. nam de abscisione galloz reddita e ratio sup ca. .xxij. et .xxv. de mollibus vero dicit aug. qz nunqz rationem a varrone. vel alio meminit se legisse. Et ideo erat isti specialiter consecrati ad aliud qz galli. erat autem isti sic castrati et hinc matri specialit consecrati ut muliebria pateretur sicut in honore veneris aliquae mulieres pstituebantur. ut sup libro .iiij. ca. .x. dictu fuit. Et infra. ¶ Hinc monstrum et hinc comparatur hanc turpitudinem ad turpitudinem triu deorum pmo selectorum. et pmo ad turpitudinem iam. et p q ista deformitas maior fuit q monstruositas iam in q tota fuit in eius simulachro quod habuit duas vel quatuor facies ut patuit sup caplo .iiij. Sedo comparat ea ad turpitudinem iouis et pbat hac esse maiorem. qz hinc mulieres multas corruperit. tñ masculo vno abusus est videlicet gammede filio regis dardanorum nomine troy qui dardani postea a troe troiam dicti sunt que sicut narrat orosius libro pmo tantalus rex frigioz flagitiosissime rapuit. que raptus ad libidinem iouis pparauit. ppter cuius dejectionem maximu bellu pparatu et exercitu scribitur fuisse. Si matri deorum multi consecratur similes gammedi. Tercio comparat hac turpitudinem ad turpitudines saturni. quibus melius ista comparatur. et quo ad aliqua excedit ista. nam quauis saturnus fingatur castrasse patrem suu tam e in templo eius nullus castrat seipm quauis aliqui occidatur in sacrificiu eius scilicet in africa et gallia ut sup tactu fuit. ca. .xix. Tactus etiam alia turpitudinem saturni et fatuitatem romanorum et p mtencio aug. Et infra. ¶ Quid fuit ad hoc malum et. comparat hac turpitudinem ad turpitudines aliorum deorum et facit hinc tria quia pmo ondit q crimina aliorum deorum etiam si vera essent sunt hac turpitudinem minorata puta furtu mercurij et adulteriu veneris de quibus dictu e libro .vi. ca. .v. Et eo de modo est tenci mmbz aliorum deorum. Sedo ibi. pferat qd et.

ondit qd sine minor a crimina. qz ut quida v-
lunt ipa no sut vera crimina. h a poetis coficta.
Tercio ibi qh poete rē. ondit qd ficto poetica
no est causa qre talia crimina in honore deoz
celebrabatur in scena ad eos placandū. h ex
ratio demonū sicut sup libro. iij. ca. xxvj. fuit
dem. Et infra. **H**is ne dijs rē. h ex pceden-
bus dijs selectis gnaliter cludit duas delu-
siones. quarū scdam pome ibi. istos vero deos
selectos rē. et pmo cludit ex crimibz et tur-
pitudinibz recitatis suā pma delusionē. et p
delusio. Et deinde ibi. Sed hie omnia. excludit
quādā turpitudinū pdearū excusacionē. Dic-
eni varro qd omnia q de dijs dicuntur referuntur
ad mūdū. qd irridendū deoz aug. et patz eius
meteo. Et infra. **I**stos vero deos. hie delu-
dit ex pcedenibz aliā delusionē q dicitur duas
pces quarū pma ē. qd dii selecti ad eoz igno-
miam fut selecti. et hoc dixit aug. sup ca. iij.
scda ps est qd credibilis est qd ipi fuerūt ho-
nes q talia crimina commiserūt qd dii. et qd hie me-
ta superit origmē a vera hystoria. et h cofir-
mat pversus vgilij libro. viij. encidos in qbz
fugit saturnū a filio suo ioue de celo ad ter-
ras expulsū. de quo omerus i greco scphit his-
toria quā ennius poeta in latinū vertit. vera
historia est qd de creta expulit eū et ille fugit
in italiam.

Istas phisologias rē. In h ca. xxvij.
ondit btis aug. qd pfati cultores deoz multis
pliciter errāt rē tm vno mō. et facit in h ca.
duo. qd pmo ondit ipoz errorē multiplicem.
Errāt aut nō solū qz res diuinas trahunt ad
res hūanas. vel saltē res tpales r mutabiles
et qd ad phisologias id ē rōnes naturales h
enā duobz alijs modis. videlz qz colūt qd nō
est colendū. qd tñ nobis obscurū est. nisi eoz
attestaretur hystoria. quā scz varro scphit de
dijs. et enā qz taliter colūt qualiter nec deus
nec nō deus colēdus est. Et ondit h p exēpla
multa q in honore deoz fut turpissime. sic p
de ludis turpibz de qbz fut dēm sup libro. ij.
ca. iij. Similiter ē de mercede stuproz de qua
dictū fut sup libro. iij. ca. x. Itē p alia multa
exēpla itē ondit de quibz dictū fut sup libro
vj. ca. x. et in multis caplis huius libri. q de-
mones sibi fieri r exhiberi extorsērūt. ut sup
libro. iij. ca. xxvj. dēm ē. Scdo ibi. vñ remotis
cōstat rē. cludit cōclusionē q delusio clariss-
me patz in h ca.

Quid igitur valet qd vir doctissimus rē.
In h ca. xxvij. reprobāt btis aug. de crimā
varronis de dijs qntū ad h qd omes deos ni-
tē ad celū r terrā reducē tanqz ad duo pnci-
pia deoz. sic videlz qd ianus qd ē celū sit pncipiū
deoz masculoz. et tellus que ē terra sit pncipi-
um femiarū. ppter qd cū in libro de dijs sele-
ctis q est vltimus liber simpliciter que de res-
bus diuinis scriphit tractaret de dijs selectis
masculis incepit a iano. et volens tractare de

femina incepit a tellure quā ceteris deabz p-
pome. ut sup ca. ij. **C**ausa aut qre ista posuit.
fuit. qz celū h virtutē actiua et terra virtutē
passiua. virtus vero actiua pnt masculo et
passiua femie. Circa ista vero declarāda qūis
varronis ingemū sicut aug. dic se sentire pas-
sum sit molestiā. tñ non potuit conatū suū im-
plere. qz dicta sua sibiipis repugnāt. vñ facit
aug. in h ca. duo. nā pmo pome dca varronis
et colligitur sua mēcio in pmissis. scdo mē-
cionē eius reprobāt ex dictis suis ppris ibi.
qua in re omitto. In pma vero pte recitat duo
dicta varronis. quoz vtrūqz sumitur ex libro
de dijs selectis. pmo vero dēm sic incepit. qm
in libro pmo dixi de locis. liber vero iste fut de
sacellis. ut sup libro. vj. ca. iij. p. Est enī scds
ternanus libro 2 de rebz diuinis ut ibi patz. de
locis. et pms liber de locis ē de sacellis. Qm
vero dixit qd duo sūt pncipia deoz de celo et
terra aiaduēsa de quibz dii pnci dicuntur es-
lestes pnci terrestres. et ideo in superioribz scz
de dijs selectis huius libri inciu fecimus a ce-
lo rē. Ex hac autē tate varronis patz qd ipē de-
os masculos reducit in celū r feminas in tellu-
rē. Ex scda vero auctate varronis vult aug.
pbare qd causa qre varro reduxit deos in ces-
lū r feminas in terrā erat qd sup tacta est. Cui
auctatis sententiā recitat r nō verba ubi dic-
aug. qd varro in superior libo isto pms allegas-
to qd ē de dijs selectis cū misteria deoz famos-
tate id ē illius terre cuius gētes samothracel
dicuntur. q misteria aug. pncie nobilia vocat
interpretaretur. pmitteretq se ea expōsiturū que
ipis erat ignota et eis ipa religiose missurū.
Dicit se multis indicijs q in simulacris deorum
apparēt collegisse qd aliud simulacrū signat
celū aliud terrā. et aliud ydeas. et qd iupiter
signat celū. iuno terrā et mimerua ydeas. et
h qz celū ē a quo sit aliud. terra de qua sit ali-
ud. ydea fm quā sit aliud. Et infra. **Q**ua in
re omitto rē. hie reprobāt dca varronis pms
recitata. et facit h duo. qd pmo deoz quō possi-
obici dca dicta varronis p dicta platonis in
thimeo qd de ydeis dic qd fm eas factū sit celū
Ex quo sequitur qd celū nō facit ydeas. scdo
ibi hoc dico ipm rē. arguit cōtra varronē ex
dictis suis ppris. et facit duo. qd pmo ondit
qd nec omes de reducuntur ad terrā nec omes
dij ad celū. nam mimerua inter deas ponitur a
varrone ut sup ca. ij. huius libri q tñ ad ter-
ram nō reducatur. cū alibi dicat varro eā nasci
de capite iouis et ita est qd sup celū. Similiter
neptunus qui ē deus mars et dis pater deus
infernū et frater iouis r neptunū. cuius vxor ē
pserpina ut sup libro isto ca. xxij. dictū fut
fut dii masculi et tñ nō referuntur ad celū. Se-
cūdo ibi. quomō ergo deos rē. cludit ex dca
varronis vanitate deoz qd mītatur facere duo
capita deoz scz ianū r tellurē. vnde ex vna
pte fut error qd fecit plura capita q vñ. ex

altera vero pte erat furor q̄ fecit vnū illoꝝ ca-
pitu nō sanū. videlz tollurē id ē magnā mrem
m cuius cultu manifeste apparēt insanie ut su-
perius capitulis. xxiii. et. xxv. et. xxvi. ē onū

Quamq̄ omnia q̄ ab eis rē.
In h̄ ca. xxix. ondit bt̄is aug. quō omnia
q̄ varro dñs selectis fm racōem phicam id ē
naturalē attribuit. quos deos p̄nt pres m̄s
di vni deo creatori m̄di absq̄ omi opmione
sacr̄lega possint attribui. et h̄ ondit p̄ omes
effectus q̄ dñs selectis attribuūt. Et nō q̄
aug. hic p̄currens omes effectus q̄ dñs sele-
ctis appropriātur numerādo. xx. effectus. xx.
dñs selectis attributos. sic sūt. xx. dñs selecti.
eundē ordīne tenet in numerādo effectus seu
illa attributa. q̄ varro tenet in nūando deos se-
lectos. q̄ ordo p̄ supra ca. ij. h̄uuis libri. ita q̄
q̄ ianus ē p̄mus deoꝝ cui attribuitur rerū m̄
iciū. ideo aug. p̄mo dicit q̄ nos illū deū colim⁹
q̄ nature m̄cia cōstituit. et q̄ iupiter ē sc̄ds m̄
ordine attribuūtur ei cause p̄marie. ideo hic
sc̄do de deo dicit aug. sic. q̄ rerū causas h̄z rē.
Et eodē mō p̄cedit m̄ alijs et sic p̄ diligēter
cōsiderati in h̄o caplo intencō aug.

Hec autē facit atq̄ agit rē. In h̄o ca. xxx.
ondit bt̄is aug. q̄ lēz vni deo tāq̄
cause r̄ p̄mo p̄ncipio effectiuo cōperant omnia q̄
in p̄cedēti caplo dicta sūt. tñ n̄lominus multa
agit p̄ causas medias licet nō omnia h̄ quedā
immediate p̄ seipm̄ et est hic intencō aug. sa-
tis clara.

Habemus enī ab illo rē. In h̄o ca. xxxi.
ondit bt̄is aug. qualia deus et quanta circa
h̄oem specialr̄ opatus ē ut ipm̄ ad vitā eter-
nam p̄duceret et pat̄ sic totū caplm̄.

Hoc misteriu vite eterne rē. In h̄o caplo
xxxii. bt̄is aug. ondit quō misterium
vite eterne p̄ usq̄ p̄ xpm̄ exhibētur ab m̄cio
h̄uam̄ gn̄is usq̄ ad xpm̄ fuit p̄nūciatū et etiā
figuratū multis modis. et p̄z satis totū qd̄ in
h̄o caplo ab augustino dicit̄.

Per hanc ergo religionē rē. In h̄o caplo
xxxiii. bt̄is aug. ondit quō p̄ fidē xp̄i
inbueruntur p̄doloꝝ cultura. et facit in h̄o ca.
duo. q̄ p̄mo ondit quomō fide xp̄i ab h̄mōi
errorē literamur et patet h̄a. Sc̄do ibi. quoz
sacra rē. ondit quid culpā eoz q̄ p̄dola colu-
erūt multū aggrauat. h̄o autē multū aggruat
eoz culpā q̄ sacra eoz nō potuerūt reduci ad
aliquas naturales causas. q̄m̄is varro circa
talē redūctōnē multū laboraret r̄ frustra. nā in
quibusdā fabulis in th̄atro recitatis r̄ in quis
busdā delubroz id ē tēploꝝ misterijs h̄o co-
natus ē facē ut ea q̄ sunt turpiter in th̄atro
possent absolui a cōpā id ē excusari. q̄ h̄ebāt
in tēplo filia q̄ suas causas naturales fm̄ ipm̄
h̄abebāt. et tñ p̄pter h̄o nō excusabatur th̄a-
trū. p̄mo potius dammabatur tēplū. q̄ qualia
h̄ebāt turpiter in th̄atro talia etiā h̄ebāt in tē-
plo et etiā turpiora. ut sup̄ libro. vi. ca. vii. di-

ctum fuit. Si autē fuissent sacroz cause ille
naturales quas varro assignauit. vel etiā que
cūq̄ alie naturales etiā h̄ ad deū vrū p̄tinuis-
sent. tūc culpā eoz aliquāliter mitigassent.
quā culpā nō intellectā in sacris aliq̄ racōne
naturali. turpitudō r̄ absurditas fecerat.

Sed extra inuenimus rē. In h̄o
ca. xxxiiii. p̄bat aug. illud qd̄ dixerat
in caplo p̄cedēti sc̄z q̄ sacroz gentiliū nō sunt
aliquē cause naturales. h̄ autē p̄bat p̄ qd̄ daz
qd̄ varro in libro de cultu deoz narrat r̄ etiā
ip̄e aug. se h̄ narraturū sup̄ libro. iij. ca. ix. p̄
miserat. et facit in h̄o ca. duo. nā p̄mo de libris
quos numa sc̄ds rex romanoz scriptos a se
occultauerat. et de facto senatus p̄nt menti-
onē. Sc̄do ibi. ipm̄ numā pompiliuz rē. eoz q̄
narrata sunt reddit racōnem. Et patet satis
intencō aug. **S**ciendū q̄ illud qd̄ narrat h̄
varro. narrat etiā titus liuius de bello mace-
doneo libro. viij. valerius vero libro p̄mo sic
narrat. Si quidē in agro lucij petilij scribe sub
mōte iamculo cultoribz altius terrā cōstantibz
duabz archis lapideis reptis in quarū altera
scriptura in dicitur libros recōditos esse lati-
nos. vij. de iure pontificuz. totidēq̄ grecos de
disciplina sapie. latinos magna diligētia as-
seruauerūt. grecos vero q̄ ex aliqua pte ad
soluendā religionē existimabātur ex aucte
senatus petilius p̄tor. urbanus p̄ victimariol
igne facto in cōspectu ppli cremauit. noluerūt
enī p̄sca viri quicq̄ seruari in hac ciuitate q̄
animi h̄oim a deoz cultu auocarēt. h̄ valer.

Nam r̄ ip̄e numa rē. In h̄o
caplo. xxxv. ondit bt̄is aug. quō numa
ad eoz noticiā puenerit q̄ in libris sc̄p̄ sit sup̄
dictis. Et facit in h̄o ca. tria. nā p̄mo ondit quō
ad eoz noticiā puenerit. sc̄do q̄ lia in eis scri-
pserit ibi. aut ergo demonū illuc rē. tercō qd̄
circa h̄o r̄ similia diuina p̄uidētia fecerit ibi.
h̄ occulta dei r̄ veritē. **P**rimo vero de cet quō
numa rex p̄ dromantiā id ē diuina cōnēm q̄
in aquis fit a demombz ea accepit. habuit autē
vnū demonē sibi familiarē que sepe secretus
sibi cōsulebat de quo h̄ctū ē q̄ cōiugem habuit
nimpham quandā id ē deā cuiusdā aque quā
egeriā vocauerūt eo q̄ aquā egerit id est
exportauerit in qua ymaginem demoms sibi
apparētis videret h̄ac egeriā coluerūt romani
ut p̄z p̄ ovidiū libro. iij. de fastis dicit̄. q̄ndā
aquā esse q̄ egeria appellatur vbi numa nim-
pham illius aque solebat de rebus ad diuina
p̄tinētibz cōsulare. **T**itus vero liuius de vr̄bis
origīne libro p̄mo dicit numā instructū discipli-
na tetrica id ē tristi veterū fabioꝝ. simulauit
autē se cū dea egeria nocturnos cōursus h̄re ut
q̄ de sacris dixit a pplō acceptarenē. **H**ac vero
artē tetricā vocat hic aug. p̄ dromantiā vel m̄s-
eromantiā q̄ tñ artes fuerunt sub graui pena
p̄hibite etiā ante aduentū xp̄i vn̄ apuleius
libro de magia defendit se extra quedā q̄ eum

de micromacia accusavit. **Lege** etiā. xij. tabularū q̄ dū ante aduentum xpi late erat artes magice sicut dicit cicero libro de republica prohibite fuerūt. et suppliciu constitutu fuit hīs q̄ illis artibz vterentur. **Ista** vero ars a persis allata est qua etiā pictagoras vsus ē. vñ dicit valerius libro. viij. q̄ pictagoras post q̄ egiptū petēs eorū sciētiā didicit ad psas pfectus magicā artē pcepit. **Alie** due ptes huius capituli satis patēt.

Hinc intētiō aiō nobis op̄ est rē. **Hic** incipit liber octauus in quo postq̄ in pcedētibz duobz libris reprobauit cultū deorū p̄tinentē ad thxologā fabulosā q̄ cultus exhibetur in thxatro. et p̄tinentē ad thxologiam eimilē q̄ fit in tēplo. oñdens q̄ dñj p̄tinetes ad dictas duas thxologias nō sūt colēdi p̄pter aliqd̄ tonū ab eis sperādū post mortē. **In** h̄ libro incipit disputare cū phis cōtra thxologias naturalem. volēs oñdere q̄ illi q̄ ab eis vocātur dñj vel demones nō sūt colēdi p̄pter aliqd̄ tonū vite future r̄uidiē. **Ista** ps in tres p̄tes q̄ p̄mo oñdit q̄ dñj mali vel demones mali nō sūt p̄pter tale tonū colēdi et hoc facit in isto libro. viij. sc̄do inquirīt an sint aliqui demones boni q̄ taliter sint colēdi oñdens q̄ nō sūt. et hoc facit in libro. ix. tēcō oñdit q̄ angeli boni nō viderāt se colī. s̄ t̄m vñū deū colī volūt et hoc facit in libro. x. **liber** vero iste h̄. xxvij. capitū. quorū p̄mū est p̄ximale in quo facit duo. p̄mo enī op̄at tractatū istū de dñjs q̄ sc̄j cōtinetur in h̄ libro r̄ duobz seq̄ntibz ad tractatum cōtentū in libris p̄cedētibz et h̄ penes difficultatē. et oñdit hunc esse difficultiorē p̄pter eos cū quibz ē disputandū q̄ sūt appellati phis quo noīe pictagoras p̄mū se appellauit ut p̄ ca. p̄ximo seq̄nti. **Facit** autē aug. mencōem de triplici thxologia de qua patuit sup̄ libro. vij. ca. v. **Sc̄do** ibi. p̄fecto ex omibz rē. oñdit cū quibz phis agendū est q̄ nō cū omibz. q̄ non cū illis q̄ deū esse vel deū curare res hūanas negant quales fuerūt epicuri. q̄ omia attribuebāt fortune negātes diuinā p̄uidētiā. ut dicit aug. infra libro. xvij. ca. xij. **Platonici** vero posuerūt vñū deū a quo sūt multi dñj r̄ non solū illū vñū deū colēdū. s̄ alios multos et deū curare res hūanas affirmant. **ideo** cū istis agendū esse dicit aug.

Hoc igitur platone rē. **In** caplo. ij. incipit tractatus huius libri in quo beatus augustinus incipit agere de d̄dicōibz platōnis et phorū quorū dā aliorū et eorū doctrinis p̄uis q̄ cōtra eos disputare incipiat. nā disputatio sua cū eis incipit ca. xij. **Et** p̄us agit de phis qui platōnē p̄cesserūt r̄ platōne. infra. iij. ca. **In** isto vero capitulo agit de phis q̄ p̄cesserunt socrate m̄grm platōnis. **Et** facit in h̄ ca. duo. q̄ p̄mo distinguit duo ḡna phorū grecie phi

losophātū s̄m duo i quibz phabantur videlz i italicū r̄ i omicū. **Italici** phi dicebātur q̄ erāt de illa pte italie q̄ olim vocabat̄ magna grecia. nā sicut dicit phidorus libro. xiiij. ethimologiarū italia olim a grecis p̄phis occupata magna grecia appellata ē. tēnde saturnia a rege saturno r̄ ab eodē etiā latū appellata ē. q̄ saturnus ibi latuit. postmodū vero ab italo rege siculorū ibi regnāte dicta ē italia. vñ vidē s̄m phidorū q̄ tota italia sit magna grecia appellata. q̄d etiā vidē onidius libro. iij. de fastis sentire dicēs. italia nā tellus grecia maior erat. et dicta est grecia maior. q̄ maiores greci eam occupauerūt. sicut euā dēt r̄ soc̄j t̄rculis et alij magni. de quibz facit onidius mencōnē. et solinus exp̄sius agit ibi de urbi um italie d̄ditōibz. t̄n aug. et etiā ieromimus in p̄logo biblie vidēt̄ velle q̄ solū vna ps italie vocata fuit magna grecia. **Et** p̄verūq̄ h̄re vērū intellectū. q̄ forsan olim nō vocabatur italia nisi illa terra ubi italus regnabat. postmodū vero tota q̄ est inter duo maria sc̄j adriaticū et tyrenū. et alpes q̄ diuidunt inter galliā. cisalpmā id est lombardiā. et galliam trasalpmā q̄ vocatur italia. vñ phidorus pontē eridanū fluuū id est padū in italia. **Quō** vero olim italia vocata fuerit vna ps illius terre q̄ mō vocatur italia vidē velle solinus q̄ loquēs de ytalie situ dicit sic. **Ergo** italia in qua latū antiquū ē antea a tibernis hostijs usq̄ ad lirim amnem p̄tingebat. **Iomici** vero phi habitabant in locis illis ubi nūc grecia noīatur. sic enī terra illa grecie a qua phi iomici denominātur dēā fuit a quodā rege q̄ ion vocatus est. et s̄m phidorū libro. xiiij. ethimologiarū de ip̄o athemenses dicit̄ sūt iones. et etiā quedā lingua greca dēā ē iomica. **Sc̄do** ibi italicū ḡ genus rē. p̄sequitur de phis vtriusq̄ ḡnis. et p̄mo de ḡne italico cuius p̄mus fuit pictagoras samius id ē de samo. nā s̄m eutropiū libro p̄mo. tarquinij sup̄bi septimi regis romanorū t̄pibz pictagoras phis claruit. q̄ de samo insula maris egei oriūdus crocone deguit. nouissime metapontū adiit ibiq̄ sepultus est. **De** ip̄o multa scribit iustinus libro. xx. **Et** inter cetera dicit q̄ eius tāta admiracō fuit ut ex domo eius templū facerēt eūq̄ p̄ deo colerēt. **De** ip̄o ec̄ plura scribit aug. infra libro. xvij. ca. xxv. et. xxxvij. de p̄grmacōne vero eius p̄pter sapiam acquirēdā scribit valerius libro. viij. ca. vij. **Quomō** vero seipm p̄mū nominauit erit p̄hm scribit diffusus tullius de tuscūlānis q̄ombz libro. v. tēnde agit de genere phorū iomico incipiēs a thalete qui fuit de septē sapiētibz qui s̄m helmandū floruerūt t̄pē tullij seruilij qui fuit sextus rex romanorū. **fuerūt** autē h̄ij septē. thales miletus. solon athemensis. picatus mitelenus. chilon laacedemonicus. throtolus lidius. piandrus comithius. et brias pireneus. de istis vero septem

sapientibus tractat aug. in fra libro. xviii. ca.
.xxiii. et. xxv. Inter hos vero septē solus thales
phus erat. Alij vero ex vita et quibusdam
pceptis recte videri ab ipis datis sapientes
dicti sunt. thales vero fuit phus tā naturalis
q̄ astrologus. de quo narrat apuleius in libro
methamorphosios. q̄ in senectute admuenit
quoties sol in magnitudine sua circulus suū
metatur. q̄ cū docuisset mandratū p̄nentes
et ipse noua inuencōne delectatus optare uis-
sisset quā uellet mercedē p̄ tanto documēto sibi
rependi. r̄ndit thales. satis michi ē merces
dis h̄ id q̄ a me didicisti cū p̄ferre ad quos-
piam ceperis tibi nō asseris. h̄ eius muen-
ti me potius q̄ aliu reprobū ē p̄dicaueris. dicit
vero hic augustinus q̄ nichil ex diuina mēte
huic mūdo p̄posuit. q̄ sc̄ p̄uidentiā diuinam
negauit. Idē fecit successor suus anaximander
cui successit anaximenes. de h̄is duobus loquitur
aug. in fra libro. xviii. ca. xxv. fuit autē alius
anaximenes orator q̄ fuit m̄gr alexandri
magm in arte oratoria. h̄ de illo nō fit h̄ mētio
Anaximemē successit anaxagoras. hic fm euse-
biū fuit circa illud tēpus quo p̄mū romani
ceperūt h̄re afulas de quo dicit valerius libro
.viii. q̄ post longā pegrinacōem p̄ studio sas-
pientie in priam reuersus cū possessiones suas
desertas uideret. non essem inquit saluus ego
nisi iste pissent. De ipō legitur in libro de moribz
phoz q̄ cū p̄ illa peregrinacōne a quodā eris-
mmaretur dicere sibi. nō ē tibi cure priā tua.
extento brachio. ostenso celo ait. p̄mo admo-
dum priā mea cure est. dicit vero aug. in fra
libro. xviii. ca. xiiii. q̄ ipse athēns reus factus
est. quia dixit solē lapidē ardentē esse. Et sic
dicit tocius p̄mo de solē ueneno dato obiit
Sciendū est enī q̄ athēnses solem uē esse
credebāt et ito turbabātur cōtra ipm. ¶ Dy-
ogenes vero fuit anaxagore discipulus. nā
ambo fuerūt anaximēns auditores. habuit
tū dyogenes aliu m̄grm in rethorica sc̄z anti-
stēnē. ut p̄ p̄ ieromimū libro. ii. cōtra ioumanū.
Iste dyogenes dēus ē cymicus id ē canis
nus q̄ publice uendū esse uxozibz docuit. ut
pat̄ in fra libro. xiiii. ca. xx. hic fm eusebiū
anno artaxerxis sc̄di. xiiii. agnosatur. Cōstat
autē ipm fuisse tpe alexandri magm ut p̄ p̄ ie-
romimū libro. ii. cōtra ioumanū et p̄ h̄lm adū
libro. xvii. et valerū libro. iiii. Et etiā fuit tē-
pore platōis. ut p̄ p̄ tertulianū in apologetico
De ipō multū scribit ieromimus libro. ii. cōtra
ioumanū. et inter cetera dicit q̄ cū iā senex
ad agonē olimpīcū p̄geret et febrī p̄uā cor-
reptus in crepidine uie accūberet. amicis uol-
lentibz eū in iumentū aut uelīculū tollere nō
acquieuit h̄ transiēs ad arboris umbrā dixit
eis. abite queso. h̄c me nox uictorē habebit
aut uictū. si febrē uicero ad agonē ueniam si
me uicerit febris ad infernū descēdā ibiqz p̄
noctē eliso gutture nō tā se mori ait q̄ febrē

8.
morte excludere. Anaxagore vero successit
auditor eius archelaus. archelai uero auditor
fuit socrates ut dicit hic aug. q̄ ē mirabile
quia sicut colligit ex cronis eusebii socra-
tes mortuus est anteq̄ clarus h̄ctur dyoge-
nes p̄ duos ānos. Itē fm ieromimū libro. ii.
cōtra ioumanū socrates docuit antistēnē. anti-
stēnes uero in rethorica fuit m̄gr dyogenis. ex
quibz p̄ eū fuisse posteriorē socrate. Et idē
uel erat duo dyogenes. uel dyogenes diu vi-
xit. Et sic p̄nt ea q̄ de eius tpe et anaxagore et
socrate dicuntur esse uera. vñ dyogenes q̄ fuit
discipulus anaximēns ut sup̄ dcm est hierat
tantū unus dyogenes uixit p̄ tpa h̄oz phoz
sibi succedentū uidelz anaximēns. anaxago-
re. archelai socrate platōis et usqz ad tpa ars-
torelis qui alexandri magm fuit m̄gr. Has
autē et socrates m̄grm aliu sc̄z gozgam.
ut p̄ p̄ tullū in libro de senectute.

Socrates ergo p̄mus r̄. In hoc ca. iij.
btis aug. agit de socrate pho q̄ fuit ma-
gister platōis q̄ fm eusebiū anno artaxer-
xis. xl. fm one plurimo celebrabatur. de cuius
tpe facit aug. in fra libro. xviii. ca. xxxvii. mē-
tionē. Facit autē aug. in h̄ caplo tria. q̄ p̄mo
agit de eius doctrina. fuit autē fm aug. ethice
id ē moralis phie p̄mus inuētor cui cōcordat
hugo libro. iij. didascalis. dices q̄ ethice in-
uentor socrates esse d̄ q̄ de ea. xxiiij. libros
fm positū uisiciā cōscripsit. De ipō narrat
A. gellius libro p̄mo q̄ dicebat multos h̄iel
p̄tere uelle uiuere ut edent et biberēt. se autē
edere et bibere ut uiuēt. Ieromimus uero cōtra
plagianos libro. iij. dicit q̄ phi de socrate glo-
riatur eū semp eū dē uultū habuisse. Tertulius
anus uero in apologetico de ipō narrat sic. So-
crati demomū a puericia adh̄isse dicitur. vñ
socrate uox est. si demomū p̄mittat deos ne-
gabat. quē tñ apollo sapientissimū eē cecinit.
Lactantius uero libro de falsa sapia narrat q̄
socrates nichil scire dixit. nec h̄ipm q̄ nichil
sceret. ¶ Secūdo ibi vñ et citatus r̄. agit btis
aug. de morte eius. Sibi sciendū q̄ sicut nar-
rat tertulianus socrates in otium etiam uox
querē p̄ciqz. et canē uerebat. et p̄terea
dānatus ē. q̄ deos destruebat. tñ postea athē-
nenses penitēs eius crimiatōres affixerūt
et p̄magmē eius aureā in templo collocauerūt.
recisa dānacōe in testimonū socrate
mortuus ē fm valerū libro. iiii. portione uene-
ni de manu carmīcis accepta. postq̄ athēns
ses triste de eius capite sententiā tulerat. unde
dicit eusebius āno artaxerxis sc̄di. xj. socra-
tes uenenu bibit. Mortuus ē autē fm uincētū
in speculo. āno etatis sue. lxx. De ipō uero dicit
aug. in libro de uera religione sic. Socrates cū
p̄plo silatus uenerabatur. et post eius dāna-
tionē mortēqz nemo ausus ē uiuere p̄ canē nec
appellare quēcūqz lapidē iouē. h̄ hoc t̄mmodo
memorie l̄isqz mandare. ¶ Tercō ibi. tanta

preclara rē. agit de discipulis eius qui duo fu-
erūt scilicet aristippus et antisthenes qui se de sumo
tono in duas opiniones diuiserūt. nā aristip-
pus sumū tonū posuit voluptatē. et alius vtu-
tem. de quibus aug. infra libro. xvij. ca. xj. facit
mencōne. De aristippo vero narratur in libro
de moribus philosophorum. quod vitupatus aliquando quod vltimis
me videri rēdit. Si hoc malū esset nō vtiq; ager-
tur in festis deorum. Ingressus vero quinquagesimo annu
meretricis ignozāter viso scorto statim exiit.
pueris vero qui cū eo erāt erubescēte eo dixit.
Intrare illuc malū nō est. si nequire exire. Te
quidā dicere sibi. homines te detrahūt. et illos
alim inquit. si nec illi asinos nec ego eos curo.
De antisthene dixi in capitulo pcedēti quod fuit
magister dyogenis. Iste vero antisthenes sic nar-
rati ieromimus contra iouinianū cū gloriose de-
cussisset rhetoricā et audisset socrate. dixisse ferē
ad discipulos suos abite et magister queire vobis
ego iā repi magister. statimq; venditis quod habebat
et publice distributis nō sibi plusquam palliolum
rebuavit. Innumerabiles libros scripsit alios
philosophico alios rhetorico genere. Dabit etiam et
aliū discipulū nomine phedronē sibi et platonē
valde familiarē. cui plato intulauit librū de
immortalitate scriptū sicut dicit A. gellius li. ij.

Sed inter discipulos socratis rē.
In isto ca. iij. incipit beatus aug. agere de
platonē et facit in h. ca. tria. quod primo ostendit quod
plato in scientia profecit. scdo quomodo doctrinā
suā tradiderit. ibi. quid autem in h. rē. tē. tē. tē.
quid de eius doctrina et dictis suis suo opī au-
gustinus miserēdū iudicauit. ibi. Ex h. rē. tē.
Natus ē plato secundum eusebiū anno. iij.
darij nothi scilicet anno ab ortu socratis. xliij. de
cuius natiuitatis tēpe facit aug. infra libro.
xvii. ca. xxxvij. mencōem. De ipso vero dicit
ieromimus libro primo contra iouinianū. quod speus-
ippus nepos platonis et quidā alij scripserunt
in laude platonis mrem eius fantasmate apol-
linis oppressam fuisse et sapie pncipē nō aliter
nisi partu virginis editū arbitratū. hic secundum
apuleiū libro de moribus et vita platonis aristo-
teles noiatū ē. p̄ vero eius ariston de genere
neptūm fuit. mater vero eius a solone sapiē-
tissimo traxit originē. floruit vero secundum eusebiū
anno artaxerxis sedi. xvij. De pegrinacōe
vero eius p̄pter sapiētā acquirēdā. de qua
loquitur aug. etiā valerius libro. viij. ca. vij.
facit mencōne satis exp̄sse eā describēs. de ip̄a
etiā facit ieromimus mencōne in p̄logo biblie
dicēs sic. plato egiptū et architam tarēnnū.
candēq; orā italie q̄ quondā magna grecia
dicebatur laboriosissime pagrauit rē. Quā-
tū vero ad modū tradēdi sciētā suā scēdū quod
in libris suis se introduxit socrate. vel alios
loquētes et nunq̄ seipm. et itē quid ipemet de
h. rē. q̄ tractat senserit. nō ē facile scire ex li-
bris suis. Et similiter sicut dicit helimadus. cō-
suetudo sua fuit libros suos intulare noibz

magistrorum suorum. vel eorum qui magistros suos docue-
rūt. hinc sunt libri eius appellati. thimeus. phe-
dron. gorgias. pitagoras. Cetera huius ca-
pituli satis patent.

Ergo plato rē. In h. ca. v. beatus aug.
incipit preferre philosophos platonicos philosophis alijs
ostendens eos excellere in scientia naturali et spe-
cialiter incipit in hoc ca. p̄ferre doctrinā plato-
nicā de deo omnibus theologis hominum fidē. xpi nō
hōtū. Et facit in h. ca. duo. quod primo p̄fert eā the-
ologie fabulose seu thaxitice. et etiā theologice
civili quarū vtraq; superius in duobz libris p̄ce-
dentibz ē reprobata. vbi et doctrina varronis
fere p̄ totū reprobata ē. Et de libris nume-
p̄siliij quos de dijs scripserat sepultis et robustis
postmodū dē in libro. vij. capitulis. xxxiij.
et xxxv. In epla vero alexandri fit mentio de
fauno et p̄ico de quibus super libro primo ca. iij. di-
xi. Te fit in ea mencō de enea. de qua titus li-
uius de vrbis origine libro primo dicit quod apud
fluuiū minuchij p̄ deo colitur quē meole deū
indigentē vocāt id ē iouē de hōie factū. nā dñj
indigētes vocantur dñj de hōibz facti. de cuius
deificacōne facit aug. infra libro. xvij. ca. xix.
mencōem. Te de romulo de quo deificacō dē in
ē super libro. ij. ca. xv. Te de hercule q̄ fuit theba-
nus et de thebis cū socris suis trāsiuit in hispa-
niā q̄ cū de hispania reuertētur ut veniret ad
loca illa italie ubi euāder eo tpe habitauit mēs-
fecto caco q̄ boues suos furatus fuit sic nar-
rat titus liuius de vrbis origine libro primo.
euāder eū filiū iouis salutat dicēs mrem suā
q̄ carmēns vocabat. veridicā et mterp̄ez deoz
cecimisse quod esset aucturus nūm celestium ibiq;
statim de dicata ē ara herculi. ubi postmodū sa-
era herculis a romanis celebrata fuit. apud ali-
as etiā gētes p̄pter strenua et mira op̄a q̄ gēs-
sit p̄ deo hitus ē. Scēdū tñ quod multi fuerunt
hercules secundum aug. infra libro. xvij. ca. xij. De
hercule vero dicit aristoteles libro de p̄blemaz-
tibz sic. Quicūq; excellētes fuerūt viri. aut secundum
philosophiam aut politicā. aut poesim. aut artes. vo-
cantur melancolici. et em hercules fuit huius
nature. et occupātur ab egritudinibz q̄ sūt a
magra colera. ideo egritudinēz epilepticorū ab
hercule de noiant antiqui sacrū morbū et hercus
leū. Te fit hic mencō de escolapio de q̄ super
dictū ē libro. iij. ca. xvij. Tez de libero id ē ba-
cho q̄ fuit etiā thebanus et usq; ad fines indie
penetravit. et docuit in dos vites colere et facē
vini p̄pter qd deus vini dicitur ē. hic fingitur
fuisse filius iouis ex semele. Fuerunt tñ multi
liberipatres secundum aug. infra libro. xvij. ca. xij.
Te facit mencōem de tindaridis fratribz id ē
castore et polluce q̄ fuerūt filij lede vxoris tin-
dant quoz soroz fuit helenā. cuius mptus fu-
it causa belli troiani. finguntur autē fuisse filij
iouis ex leda secundum vñā fabulā. secundum aliā vero fas-
bulā. helenā et pollux fuerūt filij iouis et immor-
tales. Castor vero fuit filius tindari et mortal.

cuius mortem frater suus sua morte redemit.
hij duo fm historiã verã cū audissent sorore
suã raptã ab alexandro filio pami insecuti eũ
navigio. hĩcũ in portu quodã soluerunt nauis
gũ nusq̃ pparuerũt vñ creditũ fuit eos fuisse
inter deos trãslatos. De alijs vero dñs ma
ioribz scz ioue quondã rege crece r iunone q̃
de samo insula oriũda fuit et alijs de quibz tra
ctat cicero de tusculanis qõmbus. et hĩc facit
mencõem aug. dictũ est sup in multis libris.
Quo vero varro conatur eos ad ptes mudi
referre. p3 supius libro. vij. et. vij. **S**ecũdo ibi
hĩcũ q̃ phi rẽ pfert aug. de trina platõico
rũ de deo theologie alioz phoz naturali. et fa
cit duo. nã pmo õndit quõ alij phi a phis pla
tonicis discrepãt ponẽtes deũ corpus eẽ. et p3
satis lĩa. scdo ibi. hĩc r ceteri similes rẽ. õndit
eoz ceatãtẽ r ignorãtiã. et fac enã hĩ duo. qz
pmo reprobãt gnãlĩter omes q̃ ponũt deũ eẽ
corpus. scdo specialĩter eos q̃ posuerũt deũ nõ
esse corpus. hĩcũ sũb nature cũ aia hũana. ibi.
Cedant r illi rẽ. Et eẽ scẽdũ q̃ istoz erãt duo
genera ut pat3 p p hĩoz libro. viij. ethimolo
giarũ. qd enã aug. hĩc inuit. nã quidã posuerũt
amũũ in hĩoz amãtẽtẽ esse deũ ut pitagoras
Cui cordãt illõ carõnis stoicũ. Si deus e am
mus nob ut carmĩa dicũt. hĩc tibi pãpue rẽ.
Alij dixerũt mentẽ solutã ut cicero. et hĩc re
probat aug. hĩc dicẽs. **S**ĩ dicũt corpore rẽ.

Aderũt g̃ isti phi rẽ. In hĩc ca.
vij. õndit btũs aug. quomõ platõici
puenerũt in noticiã deĩ. et fac in hĩ ca. duo fm
duas vias quibz in noticiã deĩ puenerunt q̃rũ
pma est p viã causalitãtis. scdo e p viã emine
tie. scdo ps e ibi. **C**õsiderauerũt aut quicq̃d rẽ.

Quod aut attinet ad de trina rẽ. In hĩc
capitõ. vij. pfert btũs aug. platõicos alijs
phis in sciẽtia loyali seu ronali. et fac in hĩc
capitõ triã. nã pmo ponit illud in quo ducũt
unt alij phi scz tã epicurei q̃ stoici. scdo quia
stoyci vidẽtur logicã seu dyãlecticã plus
amãre q̃ epicurei cõtra ipos arguit r eos speci
alĩter improbat. ibi. vbi ego multũ rẽ. tẽcõ
vero ponit platõicoz sentẽntiã ibi. hĩc vero
quos merito rẽ. et p3 satis intencõ aug.

Reliqua est ps moralis rẽ.
In hĩc ca. vij. btũs aug. cõpãt platõici
cos et pfert in sciẽtia moralĩ alijs phis. Et qz
vltimus finis r sumũ bonũ se hĩ in moralibus
sicut pncipiũ. ideo in hĩ ca. õndit q̃ circa hĩc
platõici melius senserũt q̃ alij. et facit in hĩ
capitõ duo. qz pmo õndit diũsitãtẽ opĩonũ
circa finẽ vltimũ eoz q̃ posuerũt ipm cõsistere
in fruicõne alicuius boni creati. Et hĩ eoz sũt
opĩiones multẽ valde ut p3 p aug. infra lĩ
bro. xix. ca. pmo. tũ reducũtur ad tres tantũ
in gnẽ. quarũ distincõ sic accipit. qz nullus
phoz posuit finẽ vltimũ cõsistere in bonis ex
terioribz putã in diũitijs r honõribz et hĩmõĩ.

hĩ solũ in interioribz q̃ vel sit bona tãtũ corpis.
vel bona aie. vel bona totius hominis cõpositi ex
corpore r aia. et fm hĩ triã triplicĩter opĩati sũt
Sciendũ e tũ hĩc qz p ipm corpus in ppo hĩ
to nõ intelligitur ipm corpus. put distinguit
cõtra spũm vel mentẽ. hĩ corpus i pposito melius
dit appetitũ sensitĩvũ. Epicurei g̃ posuerũt vlti
timũ finẽ in bono corpis. qz in voluptate. Sto
ici in mente qz in vtrũte r in bono rõnis creato
tũ. Peripatetici duplicẽ posuerũt felicitãtẽ scz
cõtemplãtiã r actũã. actũã posuerũt in bono
corpis r aie id e totius hõis cõpositi ex vtroqz.
Secũdo ibi. cedãt g̃ hĩs omes rẽ. pfert opĩos
nẽ illoz q̃ posuerũt sumũ bonũ esse fruicõnem
deĩ quales fuerũt platõici. ut p3 in seqũta ca.
Et infra. **A**lio loco rẽ. scz infra libro. xxij.

Nunc satis sit rẽ. In hĩ ca. ix. õndit btũs
aug. quõ ad phos debet se hĩc xpĩam eos scz
cauedo vel nõ cauedo. Et qz in bono qd a deo
eis reuelãte acceperũt cauedi non sũt. in mali
ca vero cauedi sũt ideo fac in hĩ capitõ duo.
pmo eni õndit quõ quidã eoz de bũtudine et
fũmo bono recte senserũt. hĩc plõmici r quicũqz
philosofhi eis cõsenserũt. huc fuerunt iõmici
huc italici quoz vtriqz in greco phati sũt. et
nõ in latno. nã etiã usqz in pntem diẽ ppli alij
qui in italia q̃ quondã magna grecia vocaba
tur vulgare grecũ habẽt. et eodẽ mõ est huc
fuerunt atlãtici scz hitãtes in africa iuxta mõrẽ
atlãntẽ. siue libies id e de libia. q̃ e pũcia afri
ce. et qũqz ponũt p totã africa. hĩ vndecũqz
fuerunt r quocũqz noientur si senserũt hĩc pla
to scz qz bũtudo cõsistit in fruicõne deĩ recte sen
serũt. et in hĩ nõ sũt a xpĩams vitãdi. **S**ecũdo ibi
quãuis eni homo xpĩanus rẽ. õndit in quibz
phi sũt vitãdi. nã aliqui phi errauerũt tam in
cõgnicõne deĩ r sumi boni q̃ in eius cultu. et hĩ
sũt de quibz dic ap ls ad colõ. ij. ca. **C**auete ne
quis vos decipiat p phĩam quo ad pũũ erro
rem. et manẽ seductõem fm elemẽta hũuis
mudi quo ad scõm errorem. nã q̃ seducitur in
tantũ ut lapides r testias r corpa r alia colat
seducatur fm elemẽta mudi. **S**ed alij phi licet
errauerũt scdo mõ. nõ tũ pmo sic platõici et
eis similes. vñ de platõne dic aug. de vera re
ligione qz vsqz adeo puerũtãtẽ pũũ suoz tu
muit opĩonem. ut phibeatur sacrificasse nas
ture. ideo quo ad scõm vitãdi sũt. **C**õtra istos
phos infra libro. xij. et seqũtibz disputãdum
erit.

Quod si lĩas eoz rẽ. In hĩ ca. x. incipit btũs
aug. assignare cãs q̃re potius cũ platõicis
q̃ alijs disputare pũũt. Et tangit in hĩ ca.
vnã cãm dicẽs qz causa nõ est qz ipi soli qui
grecũ loquebãtur potuerũt ad veritatẽ apro
pinquare. nã hĩc potuerũt phi cuiuscũqz gẽtis
hĩ causa e qz eoz lĩe sũt notiores. et p3 intencõ

Maugustini in hĩ caplo
Tratur aut qui rẽ. In hĩ ca. xj. assignat

duplice cam qre magis cu platonicis q alijs
phis vult tractat. Est aut huiusmodi causa.
qz plato videtur literas sacras legisse. et qz co
stat ipm ad ea que in literis sacris habemus
ppius accessisse. et fac in h ca. duo. qz pmo p
tractat opinionem dicentiu platone ex phis
vel scripturis sacris ea q docuit didicisse. Se
cudo ibi. sed vnde cuqz r. ondit qz huc illa o
pimo sit vera huc no. in cu platonicis potius e
agendum merito qz cu alijs. In pma pte facit
tria. nam pmo ponit opinionem quandam hntes
duas ptes sub disuisione scz vel qz plato in
egypto viderit et audierit ieremiam. vel qz non
vidit nec audierit eu sed tn ex libris ieremi
e vel alijs libris sacris aliqua didicerit. qua
opinionem ponit etia alibi augustinus scz libro
ii. de doctrina xpiana. Secdo ibi. si diligenter
r. reprobat vna pte opiniois taqz falsaz. sim
pliciter. videlicet qz plato audierit ppham ier
miam. altera vero reprobat taqz sub vno intelle
ctu falsaz. videlicet qz ex literis ieremie vel alijs
aliqua didicerit. qd falsu e si intelligatur de li
bris illis in grecu translatis. vtruqz aut repro
bat pputacone anoz scz qui fluxerit inter ie
remiam et platone et inter morte platons et tran
slacone lxx. mterptu. q de hebreo in grecu ves
tus testametu trastulerit. Quatu vero ad te
pus qd fluxit inter ieremiam et platone scien
du qz fm cronica eusebii inter morte ieremie
et platons fluxerit plus qz centu ann. nam
ieremias occisus e pmo anno astyagis regis
medoy qui regnavit. xxx. vij. annis. post quem
regnavit eius rex persaru. xxx. annis. post que
cambises. viij. annis. postea duo fratres magi
menhby. vij. post quos darius filius itaspis.
xxx. vij. annis. post que exerses pms. xx. annis
post que artanaby menhby. vij. post que artar
xerxes. xl. annis. post quem xerxes scds menhby
duobz. post que sogdianus menhby. vij. post
que darius nothus annis. xix. Sed huius an
no. iiij. fm eusebii natus e plato. et sic a mor
te ieremie vsqz ad natiuitate platons fluxer
unt anni centum septuaginta qnqz et quatuor me
ses. aug. vero dicit qz a tempore quo pphavit
ieremias vsqz ad natiuitate platons fluxerit
anni centum volens tenere se in certo. qz quo
ad pputacones anoz sepe est in cronica ma
gna dissonantia et ideo magis incertitudo. pla
to vero vixit annis octuaginta vno. qz nus est
quadratus nouenarij. na nomies noue octu
agita vnu faciut. ppter qd sic sup p. li. ii. ca.
xv. magi platoni defuncto immolauerunt. A
morte vero platons vsqz ad ptholomeu phi
ladelphum ad cuius rogatum lxx. mterptes
pphas trastulerunt. fluxerunt fm cronica. lx. an
ni sicut aug. hic dicit. na plato mortuus est
tpe ochi regis psaru qui post obitu platons
regnavit annis. v. post que argos annis. iiij.
post que danus arfami filius annis sex. quo
victo ab alexandro magno et impio psarum

ad grecos translato regnavit postmodu ale
xader annis qnqz. post que ptholomeus sother
filius lagi rex egypti annis. lx. cui immediate
successit ptholomeus philadelphus et sic p.
qz fluxerit am. xl. ut dcm est. Tercio ibi. nec
easdem scripturas r. ondit quo scda ps opi
nionis pdce possit sustineri. fm vnu aliu melle
ctu. que pmo ponit. Et p. lra. deinde quedam
qbz videtur ille intellectus confirmari adducit.
ad hoc vero adducit tria qm libris eius repe
riuntur. qz videtur ex sacris scripturis supra
qru p mu e in thimeo platons libro. viij. qz
teus po terra igneqz mixit. scdm e qz poit phi
losophu esse amatore dei. tertiū e qz vduut xcu
thron. qd in greco sonat ide qd es vel qz e in
latino. Cetera huius ca. satis patet

Deo qz hys potissimu r. In ca. xii. ondit bea
tus aug. ex discipulis platons q se platoni
cos noiab at qz cu platonicis potius qz cu alijs
phis sit agendum. Et facit in hoc ca. duo. pmo
ondit qz excellentes hnt discipulos. scdo on
dit quo omnes in vno errore concordab at. pro
pter qd tra ipos est disputandu ibi. Sed h
r. In pma pte facit duo qz pmo ondit illos
platons discipulos. qz peripatetici vel achadeici
appellabatur ex qbz fuit aristoteles qui secte
peripateticoz pms fuit de q dicit eusebius qz
anno artaxerxis. xxxiij. aristoteles. x. viij. de
ges anu platoni auditor fuit. De ipo dicit tul
lius in dialogo ad ortenhu qz flume ora cois
aureu fudit. Et in eodē alibi dicit de eo sic. qz p
fecto nil e acut? nil politius. Et. A. gellius li.
xxj. dicit sic. Aristoteles phus rei omis huane
pitissimus. Tullius tn libro. v. de finibz bono
ru platone aristoteli pponit de aristotele sic di
ces. Peripateticoz veteru pnceps est aristos
teles que excepto platone an scio a rce dixer
rim pncepe phoz. que ena h aug. platoni no
excellēta ingenij h in eloqo post ponit. fuit es
nim plato magne eloquentie. de quo dicit qui
tilianus in rethorica sua libro vltimo. michi vis
detur marcus tullius cu se totum ad imitatio
ne grecoz stuliss effinxisse. v. demostenis. cor
pia platons. iocunditate socratis. Et alibi in
eodē dicit. Marcus tullius vbiqz platons
emulus id est imitator extitit. De eo etia vale
rius libro. viij. ca. viij. sic ait. Si ipse iupiter
celo descendisset nec elegatior nec beator. fas
cudia vsus videtur. Platoni etia discipuli
fuerunt speulippus nepos suus ex sorore et xes
nocrates. Speulippus vero immediate succes
sit platoni in achademia id est scola platons.
qz sic dicta e ab achademia villa platons. qz
fm papiā vno miliano ab achais distabat. v
bi et vixit post mortem platons quatuor annis.
cui xenocrates successit qz fm tulliu fuit pho
ru gūissimus. de q dicit valerius libro. ii. ca.
v. qz tātā auctate sua sapia sibi attulerat. ut
cu testimoniū dices coactus accessisset ad ara
ut iuraret se oia vere stulisse vniūsi surrexerit

clamaueruntque ne in futurum diceret. Idem cum quibusdam detractoribus intercessit et taceret quere vno cur solus taceret. quod dixisse me inquit aliquando permitit tacuisse nunc. Pulchra de ipso narrat Valerius. Isti vero duo et eorum successores a hademici vocabantur. fuerunt autem duo genera a hademico. ut patet per Augustinum infra libro .xix. ca. ij. Secundo ibi recentiores tamen et commendat illos discipulos platonis qui se platonicos noverant. ex quibus fuit Plotinus. qui quo tempore fuerit non invenimus nisi quod Hugo Floriacensis dicit eum successisse platonem. si quod ei immediate successerit. vel quod sibi temporaneus fuerit non dicitur. nec videtur sibi velle Augustinus qui ponit ipsum hic inter recentiores platonicos. Et infra libro .ix. capitulo .x. dicit sic. Plotinus certe nostre memorie vicinus temporibus. Constat tamen ipsum fuisse ante mercurium. qui libro de constellatione dicit sic. Plotinus singularis philosophia quas philosophia non attingit presertim eius doctrina vice sequitur insignia. cum illud quod dicebat non alieno proprio virtutis ostenditur exemplo. et multa alia laudabilia valde de ipso dicit. in hoc solo ipsum deprimens quod fatalem necessitate omnino negavit asserens huius libertatem esse voluntatem. De ipso plus dicitur infra libro .ix. capitulo .x. Inter sequaces vero platonis fuerunt excellentes viri Iamblicus de quo non facit Augustinus mentionem in sequentibus. Et Porphyrius qui fuit tempore magni constantini ut superius dictum fuit libro .v. Apuleius etiam afer id est africanus. Dicit autem Augustinus epistola prima ad marcellinum de ipso sic. Apuleius nobis africanus afer est. de quo etiam de libris eius dixi super libro .iiij. capitulo .ij. Quibus vero temporibus fuerit non memini me legisse. De huius apulei ditionibus multa scripsit Augustinus epistola prima ad marcellinum sic incipit. illustri principi et eloquentissimo etc. dicens quod erat honesto patris sui loco natus et liberaliter educatus. et magna eloquentia presertim dicitur. dicitur vero magicis artibus. et multa alia de ipso narrat ibidem beatus Augustinus.

Quoniam ergo a nobis etc. In hoc capitulo .xiiij. beatus Augustinus incipit cum platonem contra multitudinem deorum disputare. Et reprobat in hoc capitulo duo genera deorum videlicet deos malos et deos scemicos. Sciendum est enim quod sicut superius libro .ij. capitulo .xiiij. dictum fuit. romanam aliquos deos posuerunt bonos et aliquos malos quos coluerunt in templis plus quam in scena. dii vero scemici vocantur quorum erimia adhibebatur in ludis scemicis de quibus libro .ij. multa dicta sunt. Facit autem beatus Augustinus in hoc capitulo tria. quia primo ex dictis platonem reprobat deos malos probans omnes deos esse bonos. et patet supra. Secundo ibi. qui sunt ergo illi etc. reprobat ex dictis eiusdem deos scemicos qui expetunt sibi ab hominibus ludos scemicos exhiberi. ut supra patuit libro .iiij. capitulo .xxvj. ubi illud quod hic tangit Augustinus de non latente plinius habetur. huius vero deos repro-

bat Augustinus per dicta platonis qui libro de republica. ut superius libro .ij. capitulo .xiiij. censuit potestas per quos dii in scena coluntur. in urbe bene instituta omnino expellendos. Tertio autem ibi. hunc autem platonem etc. specialiter arguit contra latrone tam deorum malorum assertores quam scemicos eorum defensores. qui deos malos iudicat victis in templo. bonos vero ludis in theatro. de quo latrone et dictis eius bonis et malis et etiam platonem dictum est supra libro .ij. capitulo .xiiij. Dicit autem platonem esse semideum et ideo Augustinus hic primo arguit contra latronem ex dictis platonis. cui ipse testimonium perhibet et patet supra. Secundo ibi. qui sane dii etc. arguit contra ipsum ex facto deorum. nam ex eo quod fecerunt circa titulum latinum de quo iam tactum est patet deos non tantum esse ludibundos. sed valde scenos. cuius oppositum dicit latrone. Tertio ibi. exponant ergo etc. patet Augustinus a platonem sibi exponi quomodo stet cum doctrina platonis qui omnes deos bonos esse voluit. qui dii ludis sceneis delectantur.

Omnium inquit aialium etc. In hoc capitulo .xiiij. improbat beatus Augustinus expositionem platonem qui se exponendo dant modum quo possent intelligi quod dii sceneis ludis delectentur. et facit in hoc capitulo duo. nam primo reprobat eorum delectationem. secundo disputat cum apuleio specialiter. cuius dictum adducitur ad illius confirmationem declarationem. ibi. hec si ita sunt etc. In prima parte facit duo. quia primo ponit quomodo se declarat. ponit enim demones mercurios inter deos et homines. quia sunt infra deos et supra homines. ideo ludis delectantur. et patet eorum. Secundo ibi. ex quo colligitur etc. arguit contra dicta. quia ex eis sequitur. quod ludi non exhibentur diis. sed demonibus. Et infra. Nec si ita sunt etc. hic specialiter disputat cum apuleio et facit duo. quia primo ostendit quomodo apuleius in libro de deo socratis cum precedenti expositione quantum ad distinctionem deorum demonum ac hominum et demonum mediationem concordat. et patet intentio apulei. Est autem hic advertendum quod constructio est diu hic suspensa et ideo quod hic dicitur. hec si ita sunt. iterum replicatur in sequentibus cum dicitur hec ergo cum ita sunt. ubi contra apuleium. vel potius ex dictis apulei contra demonum cultum arguit. et facit hic duo. nam primo ex dictis apulei et platonis cui apuleius non contradiceret deducit ad unam conclusionem sub distinctione trimembre videlicet vel quod socrates non habuit aliquod numen sibi amicum et familiare de genere eorum qui ludos scemicos expetunt id est demonum. vel plato est sibi ipse contrarius. vel quod socrati non erat amicitia demonis gratulanda id est non erat de ea sibi gaudendum. Secundo ibi. de qua usque adeo etc. confirmat illud ultimis membrum per apuleium. et facit dupliciter. primo ex titulo sui libri. quem de deo socratis et non de demone intitulavit. et patet supra. Secundo ibi. quid

autem etiā ipse rē. cōfirmat idē ex malis que apuleius de demonibz in libro p̄fato scribit q̄ mala p̄mit aug. infra. caplo. xvj. Ex quibus malis patet q̄ immūdi spiritus sunt. et ideo nō ē mirū h̄ in immūdijs delectētur.

Quamobrē rē. In hoc capitulo. xv. bt̄is aug. incipit arguere cōtra vnum quod in expositione sui dixerūt platonici. dicūt enī ut patet in p̄cedenti capitulo q̄ demones sūt hominibz p̄ferēdi. contra quod in hoc capitulo arguit augustinus ex dictis apulei in p̄cedēti capitulo adductis. ipse enī de demonijs loquens duo eis attribuit in quibus vocantur nos excellere. videlicet subtilitate r̄ firmitate corporū r̄ superiorē locum. Ideo facit aug. in h̄ capitulo duo. quia p̄mo ondit eos nō esse nobis meliores seu p̄ferendos. p̄ter maiore corporū bonitate r̄ firmitate. et p̄ li. Est tñ hic aduertendū q̄ augustinus loquēs de corporibus demonū loquitur solum scdm̄ intentionem platonicoꝝ. et non s̄m̄ opinionē p̄riā. Sedo ibi. iam vero de loci rē. ondit q̄ nō sunt nobis p̄ferēdi. p̄ter loci sublimitate. et facit ad hoc duas rācōnes. quarū p̄ma sumitur ex sp̄acōne h̄is q̄ s̄m̄ apuleius ē aīal terrestrē ad aīalia volatilia. sedo ex sp̄acōne eiusdē ad natis lia. ibi. nam tilla rācō rē. et patet vtraq̄ rācō et intentio augustini.

De moribz q̄ dem onū rē. In hoc capitulo. xvj. p̄bat bt̄is aug. q̄ demones nō sūt h̄is p̄ferēdi. ex diffinitione demonū. et facit in h̄ capitulo tria. nam p̄mo recitat verba apulei ex quibz arguit in sequētibz inter que est ipsa diffinico qua demones diffinit. et ipius diffinitionis declaracō. et pat. totū. Sedo ibi. h̄i v̄ deo triū rē. ondit dictoꝝ apulei quibz p̄fatam diffinicionem declarat insufficiētiā. et p̄. Tercō ibi. p̄inde q̄ ḡne sūt. ex p̄deā diffinicoe arguit ad p̄positū. et arguit dupliciter. p̄mo ex om̄ibz differētijs illius diffinicois p̄ eas disturrēp. Sedo ibi. quapropter ut obmittā rē. arguit specialiter ex vna differētiā circa eam insistendo. et patet intentio augustini in h̄ ca.

Quia igitur insipicētiā rē. In hoc capitulo. xvij. p̄bat augustinus q̄ demones nō sūt nobis p̄ferēdi nec a nobis colēdi ex vicijs que apuleius ut patuit in p̄ncipio p̄cedentis capituli eis attribuit. a q̄bz nos p̄vram religionē. id ē veri dei cultum libetamur. et patet totū capitulum.

Hic igitur eis apuleius rē. In hoc capitulo. xvij. bt̄is augustinus reprobat dēm apulei de cultu demonibz exhibitendo quo ad motuū suū. Est autē motuū quia dicit q̄ nullus deus in sectur h̄i id ē dicitur cū h̄ie q̄ dicūt platonem sensisse. et ideo inter deos et homines oportet mediatores esse p̄ quos dii cognoscant facta homin. et homines a diis recipiāt q̄ postulant. q̄ augustinus hic r̄ in sequētibz capitulis improbat. vj. rācōibz. fac

autē augustinus hic duo. q̄ p̄mo reprobat hoc motuū quia qui sic dicūt r̄ catur de diis male indigne sentire. videlicet q̄ dii tā immūdos acceptāt mediatores. et q̄ mali sūt eis viciniores q̄ boni. Sedo ibi. nō est q̄ ista rē. quia ipi. p̄ se platonē adducūt. ite oia eos platonē allegat. et p̄ totū capitulum.

Dorro aduersus magicas rē. In h̄ caplo. xix. p̄bat bt̄is augustinus q̄ demones nō sūt mediatores adhibēdi inter deos r̄ homines. cōfirmādo illud q̄ in p̄cedenti capitulo p̄bat. et p̄bat p̄mo hoc ex dictis apulei superius positis. videlicet caplo. xvij. nam ibi dicit apuleius ad eos p̄tinere diuinacones augurū r̄ ab eis esse miracula magoꝝ. ex quibz pat. ipos esse auctores artis magice. si artes magice vitare sūt. ergo debemus vitare eā q̄ ibi suadet. ergo non sūt adhibēdi nostri mediatores. q̄ vero artes magice vitare sūt tanq̄ nocue r̄ illicite. p̄mo p̄bat p̄ dicta virgilij. quoy vñū est q̄ r̄o libro eneidis. ibi. virgilius loquēs in p̄sona dydomis regine cartaginis ad annā sororē dydomis de quadam maga cū potentia illius magice de se p̄fiss̄ dices. Hec de carmibz p̄mittat soluere mentes rē. subiūgit in p̄sona dydomis eiusdē. Testor carā deos rē. dicit enī dydo loquēs anne q̄ testes adhibet deos r̄ eam carā germanam suā. et suū dulce caput se inuitam accingi magicas artes. et est in sedo versū cū dicitur accingier figura que dicitur pagoge. q̄ figura s̄m̄ p̄li dō r̄o libro p̄mo ethimologiarū est apposico in fine ut admittet p̄ admei. p̄fectur p̄ potest.

Et est hic sciendū q̄ accingo est verbū r̄ h̄mētis transicois et ideo passiuū suū regie post se vñū accm. vnde bene dicitur accingi artes magicas qui eis vntur ad sui defensionē vel alterius impugnacōnem tanq̄ arms q̄ busdam. Aliud dictū virgilij est in bucolicis egloga. viij. vbi loquēs de mirabilibz q̄ sūt arte magica inter cetera dicit. Atq̄ satas alio rē. que versū expōit hic augustinus. Sedo p̄bat has artes illicitas esse p̄ legem. xij. tabularū. Tercō p̄bat idē p̄ factū apulei qui scripsit librū quendā qui intulatur de magia et incipit sic. Certus quidem etiā proq̄ v̄ro obtinebam rē. qui continet oracōnem agitatā sub claudio maximo p̄consule qua defendit se cōtra emilianū emulū suū q̄ accusauit eum de arte magica nitensq̄ pluribz argumentis p̄bare intentū suū. sed apuleius sibi obiecta negauit. et om̄ia tam euidentē q̄ eloquēter repulit ut om̄es astantes in iudicō mirarentur. et etiā in nullius corde de eius innocētia scrupulus remaneret. constat enī q̄ augustinus epistola p̄ma ad marcellmū dicit eum magicis artibz intentum. vbi etiā loquens de oracōne sua r̄ defensione inuit ipm̄ de falso defendisse. Apuleius etiā in libro que fecit de asino aureo dicit de seipso q̄ artem illam

litentissime didicerit. h. male sibi cessit ex hoc ut narret. quia dum arcem illam volebat disserere in alium ut sibi videbatur conuersus est. et de hoc loquitur augustinus infra libro. xvij. capitulo. xvij. Et infra. **¶** Deinde quero rē. adducit augustinus aliam rāconem ad pbā. dum intentionem suam. videlicet qd demones non sunt mediatores qui preces nostras dñs offerunt. et est ista rāco p̄ma quam facit ad eandem conclusionem. q̄is sit in hoc capitulo lo scda. qd in p̄cedenti capitulo vnā fecit. rāco autē quā facit hic satis patet.

¶ Tenim vrgens causa rē. In hoc capitulo. xx. adducit b̄tus augustinus q̄tam rāconem ad pbandum qd demones non sunt mediatores inter nos et deos. et pbat hic causam positam supra capitulo. xvij. que mouit apuleium talios ad hoc ponendum videlicet quia nō cōmiserunt hōibz. hoc reprobat aug. quia ipsi ponūt qd demones cōmiserunt dñs et conuerso. ergo ponere qd non cōmiserūt cū hōmibz derogat sanctitati eorū. quia h. est ponere qd cōmiserunt et non hominibz. et patet totum.

¶ Sed mirū tante huius rē. In hoc capitulo. xxi. beatus augustinus arguit adhuc contra eos qui ponunt demones nostros mediatores et facit in hoc capitulo duas rācones quarū prima est quita. quam iam fecit contra eos. facit enim demones mediatores quasi nūcios qui deos ignorātes facta hōim instruant. quia sunt p̄m̄qui hōmibz. dñs vero distātes. nam demones sunt in aere et dñs in cithere. quia vero dñs curam habent hōim. ideo oportuit eos sic instrui. et contra hoc arguit aug. quia dñs aut cognoscunt animos hōim. et demones absq; om̄i iudicio corporali. aut non sic ergo non indigent ad cognoscendum voluntates hōmū ministerio demonū tanq̄ magis p̄m̄quos. Si non sequuntur duo absurdā. primū est qd tunc magis est notus dñs demon malus p̄ corpus q̄ homo per bonū animum. Aliud est qd tūc possent dñs a demonibz decipi. quia tunc non possent dñs scire an signa corporalia quibus eis facta nostra nunciānt deorū cū meriti conceptu mentis ipsius demones ita nō possent scire an demones mēstirantur. Sedam vero rāconem huius capituli id est sextam in vniuerso ponit ibi. vellem autē isti rē. et fundatur sup discordiā que est inter platonē et demones. nam plato voluit de ciuitate poetas qui demones ludis scemias colūt expellere. demones vero q̄ ludis scemias delectātur voluerūt eos in ciuitate retinere. plato vero dñs fauet. quia non vult qd per poetas de dñs fingātur crimina. nec qd crimina eorum ficta in scena actentur. p̄pter quod arguit p̄ locum a diffiniciōne quadrimembri. Querit enī a demonibz quātū ad istam discordiam que nunciānt dñs. an videlicet nūciant

ets tam factum platonis et factum suū p̄prius an venturum. quia volunt qd deos lateat tota ista discordia. an factū platonis et non suū an suū et non platonis. contra que omnia arguit beatus augustinus et patet satis mēstio ipsius.

¶ Sia igitur nichil horū rē. In hoc capitulo. xxij. concludit conclusionem suam in q̄tuor capitulis p̄cedentibz intentam. videlicet qd demones non sunt nobis p̄ferendi. nec nri mediatores. qui ad deos nostras p̄ces ferant. et qui ad nos deorū suppēctas id est p̄nta auxilia referūt. Et facit hic duo quia p̄mo concludit ex dictis qd p̄pter locum superiorem non sint nobis p̄ferendi tanq̄ meliores. imo conuerso homo homines boni eos superāt. Sedo ibi. h. multos plane rē. assignat causam quare multis hōmibz dominatur. non enim est causa qd ipsi sunt hominibz meliores vel loco altiores. sed quia homines se p̄mittūt ab eis capi et seduci. quorū aliq̄ credebāt demones deos cē. Alios vero licet hoc non crederent. tñ sic suāsum ē eis. et sic seducti sūt a demonibz ut crederēt eos esse meliores et benefactores hōim. quos licet crederēt non esse deos. tñ non audebant dicē eos nō esse dignos cultu et honore diuino.

¶ Am diuersa de illis rē. In hoc capitulo. xxij. incipit b̄tus augustinus p̄sequi dicta hermetis termegistri de dñs multus. fuit autē iste hermes egyptius natione. et fm hugonē floziacē. successit apuleio. qd tñ nō cōcordat cū augustino infra libro. xvij. capitulo. viij. et capitulo. xxxix. nisi plures fuerint termegistri. fuit enī p̄or platonē. Constat tamen qd mercurius qui scripsit librum de constellaciōne fuit posterior plotino. et p̄ cōns platonē. Est autē hermes in greco idē qd mercurius in latino. ut p̄ supra libro. vñ. capitulo. xiiij. Dicitur est autē termegister fm yhdorū libro. viij. ethmologiarū a multitudine et magnitudine sciētie. quasi ter maximus de cuius libris dicit infra capitulo vltio. **¶** Reprobata ergo doctrina apulei de dñs. hic incipit agere de doctrina termegistri et facit in hoc capitulo tria. quia p̄mo ponit dicta eius quibz apparet quomō ab apuleio discrepat. nam apuleius posuit demones nō esse deos. h. eos medios inter deos et hōies. Termegister autē dicit eos esse deos. et hoc in libro quem scripsit ad asclepium. ubi docet ipm. qd deus. de dicit hōmibz mirabilez potentia. ut sci possent facere deos. qui dñs fm ipm sūt hōi qui coluntur in simulacris. nam simulachra sunt quasi corpora eorū quibz spūs mirabili potentia hōmibz data sic alligātur. ut sint quasi anime illoz simulachrorū. et patet satis hoc licet et intentio augustini. Sedo ibi. et tñ qm p̄scire cuncta rē. ponit dicta eiusdem quibz p̄dixit destructionem p̄dolo egyptiorū. que postmodum per xpm facta est. ubi ostendit beatus

augustinus. q̄ talia deplorando dicebat et
quo spiritu talia dicebat. et quo spiritu talia
p̄dicabat. et patet om̄ia. De verbis aut̄ eius
ad hanc materiam p̄tinentibz plus dicit infra
capitulo. xxvj. Tercio ibi. post multa enī r̄c.
ponit dicta termegistri quibz errorē magnū
eorū qui deos faciūt cōstituitur que dicta augu-
stinus magis p̄sequitur in sequentibus.

Quomaz ḡ r̄c. In hoc ca. xxiiij. p̄tractat
aug. deā termegistri. et fac̄ hic duo. qz
p̄mo p̄tractat tria deā eius in p̄cedenti cap̄lo
recitata. sc̄do ostendit termegistrū rāconabi-
lus dixisse q̄ apuleiū quo ad aliqua. ibi. de-
os ergo tales. In p̄ma vero p̄te facit tria. nā
p̄mo ostendit q̄ tercium dictum termegistri
dictū suū p̄mū destruit. et patet litera. Sc̄do
ibi. si enim tacitis r̄c. ostendit q̄ non est necesse
nobis contra ip̄m arguere quia satis destruit
dicta sua p̄pria. et patz totum. Tercio ibi. nisi
quantas possumus grācias r̄c. ostendit q̄ deo
sunt a nobis grācie referēde qui p̄ ih̄sum ad-
impleuit quod termegister in suo sc̄do dicto
de deorum destructōne p̄dixit. Et facit hic duo
quia p̄mo ostendit q̄ non solum in egipto sed
etiā alibi in mūdo destructi sūt dñi. ad q̄d elar-
nus videndum. psalmū non agehmū quātum
in quo hoc p̄phetatū fuit exp̄ont. et patet m̄e-
tio augustini. Sc̄do ibi. qui ḡ voluit venturum
r̄c. ostendit quomodo diuersimode p̄phete san-
cti. et termegister affecti erāt circa ea que p̄-
dixerūt. et patet totum. Et infra. Deos er-
go tales r̄c. hic ostendit q̄ quantū ad aliquid
rāconabilis dixit termegister q̄ apuleiū in
hoc q̄ nō posuit deos quos ab hominibz dicit
fieri esse mediatores inter nos et deos. sic apu-
leius posuit demones mediatores inter nos
et deos. et q̄ in hoc rāconabilis dixerit p̄bat
tripliciter. primo. quia isti facti sūt ab hoibz
licet in rei veritate sint demones. ergo nō est
verisimile q̄ plus possint apud deos quos de-
us fecit q̄ homo qui eos deos fecit. sc̄do quia
habēt mores turpissimos et pessimos. tercio qz
homines licet mali et ydolatre sint. adhuc sūt
dñs illis id est demonibz meliores id est min⁹
mali. vnde isti scilicet demones cū dñs a deo
factis quos nos bonos angelos vocamus
nullam om̄ino habent amicitiam r̄c.

Nullo modo r̄c. In hoc capitulo. xxvj. cōs-
cludit b̄tus augustinus ex p̄us om̄is
q̄ ad temulentiam deoz a deo factorū id est
sanctorū angeloz non possumus p̄ mediacoꝝ
demonum puenire. et patet totū.

Sane est aduertendū r̄c. In hoc capitulo
xxvj. p̄tractat b̄tus augustinus verba
termegistri quibz p̄dixit de lubricoz et ydolorū
multitudmi memoriā martirum successuram.
Et facit in hoc capitulo duo. p̄mo enī ostendit
quomodo verba eius que hic ponit licet vera
essent. tñ ad hoc videntur p̄lata r̄eo modo

p̄bata ut in mentibus infidelium falsam de
xp̄ians opinionē generarent. videlz qz xp̄ia-
m colunt homines mortuos tanq̄ deos. et patz
litera. Sc̄do ibi. tanta enī homines impij r̄c.
ostendit q̄ illud quod falso credūt infideles de
xp̄ians sit verū de ip̄is infidelibus. quia ip̄i
infideles in rei veritate credūt deos qui sunt
homines mortui. Et facit hic duo. qz p̄mo ostendit
hoc quod dictū est p̄ varronē qui dixit om̄es
manes id est animas defunctorū estimari deos
quod p̄bat p̄ hoc qz eis exhibētur ea que so-
lis dñs exhibentur. sicut ludī qui funebres a
funere dicūtur in honore eoz celebrātur quas
les celebrant in honorem patris sui eneas. si-
cut dicit virgilius libro quinto. eneidōs quod
est diuinitatis maximū iudiciū. Dicit autem
augustinus hoc se obmittere. quia circa hoc
non intēdit p̄ncipaliter insistere. Et est sci-
endū qz nō solum celebrabant eis que sunt
signa magne leticie ex aiarū deificacōne p̄ue-
mentis. sed etiā eis sacrificabāt. sicut de pirro
patuit filio achillis. qui amme p̄ris sui polixe-
nam filiā p̄ami regis que ip̄e interfecerat ad
sepulchroz immolauit. Et de dydone narrat
virgilius libro. iij. eneidōs. qz templū astru-
xerat siccho marito suo defuncto. quod mirabi-
li honore colebat. Etiam eneas anime p̄ris sui
sacrificabat ut patet p̄ virgiliū libro. quinto
eneidōs. et modum arabus sacrificandi p̄m⁹
in italiam intulit. s̄m ovidiū libro. ij. de fastis.
Illi etiam qui apud eos dñi patrū vocabantur
p̄ magna parte erāt homines de parēla sua.
Sc̄do ibi. hermes ip̄e r̄c. ostendit idem p̄ dicta
termegistri videlicet per quatuor dicta eius.
quoz p̄mū ē de esculapio q̄ fuit auus asdep̄ij
que dicit coli. p̄ deo. qui in rei veritate fuit ho-
mo et magnus medicus. nā s̄m ysidorū. viij.
libro ethimologiarū ampliauit sciētiam me-
dicine. et inuenit medicinā experimentalem.
de quo d̄m fuit sup̄ libro. iij. capitulo. xxvj.
Sc̄dm dictū eius est de mercurio auo huius
termegistri. qui r̄ habitus ē p̄ deo in ciuitate
q̄ dicitur hermopolis id est hermetis ciuitas.
nam polis grece ciuitas est latine. hermes ve-
ro idem est qd̄ mercurius. Tamen dicit hic
augustinus qz quis de esculapio non fuit du-
bium quim fuisse homo. tñ de hermete creditū
erat qz non fuisse homo. sed om̄ino immorta-
lis. cū tamen iste termegister nepos eius teste-
tur qz ip̄e fuit homo. Sed aliqui dicūt qz ille
mercurius non fuit auus termegistri. sed de
hoc non est curandum quātum ad p̄positum
p̄tinet. quia saltem de isto dicit termegister
qz ip̄e fuit homo et postmodum habitus est p̄
deo. Est autē hic sciendū qz in rei veritate
plures fuerunt mercurij seu hermetes q̄ isti
duo scilicet q̄ hermes termegister et mercuri-
us maior qui fuit eius auus sc̄z paternus. nā
athlas magnus astrologus fuit eius auus

maternus. ut patz p beatū augustinum infra libro. xvij. capitulo. xxxix. Et iste mercurius fuit tpe quo moyses duxit filios israel de egipto ut patz infra libro. xvij. capitulo. viij. qd autē fuerint plures q̄ p̄dicti duo videtur. nā vnus fuit consiliarius osiris ut patz capitulo sequenti. ille vero neuter istoz fuit. quod ex hoc patet. quia yphis que fuit vxor osiris. ut creditur fuit filia inachi p̄mi regis argiuoz et tpe ysaac p̄iarche fm augustinū infra libro. xvij. ca. iij. Patz ergo qd iste mercurius nō fuit aliquis p̄dictoz duoz. cū inter ysaac et moysen fluxerūt fere anni. cccc. fm yphidoz libro. v. ethimologiarum. ¶ Item fuit vnus mercurius qui liram inuenit et fuit fm yphidorum libro. v. ethimologiarum tpe gedecoms inter quem et ysaac fluxerunt plus q̄ octidm gēta anni. et inter gedecōnem et moysen amplius q̄ ducenti. et ita videtur etiā iste fuisse alius a p̄dictis tribz. Et forsitan p̄mus istoz duozum de quibz iam dixi vltimo tanto tēpore p̄cessit alios duos qd exacerit a memorijs hominū qualis fuerit. vnde credatur non fuisse homo. fuit autē et vnus mercurius q̄ scripsit librū de constellacone. quem constat posteriorē platone fuisse et p̄sequēs non fuit aliq̄s p̄dictoz. Terciu dicitū termegistri est de yphide quondam regina egipti. que alio nomine yo appellata ē de q̄ dixi sup libro. vi. ca. x. quā etiā deā fac. Quartū dicitū ē de dijs ab hominibus factis quos dicit habere corpus videlz ipm simulachrū. et aiā videlz demonē. vult enim qd demones homi fuerint anime mortuozum vnde dicit ciuitates denominari ab illis hominibz quoz anime ibi colūtur. et hoc patz ex hermopoli de qua iā dicitū est. Dicit tñ ieromimus contra iouimanū libro ij. sic. Singule pene in egipto ciuitates singulas bestias et monstra venerāt. vnde apud eos vrbes ex animalium vocabulo nūcupantur. Et ut sciremus quales semper egiptus recepisset nup ab adriani amasio vrbs eoz antinous dca ē.

N Ec tñ nos eisdē martiribz. ¶ In hoc capitulo. xxvij. beatus augustinus ostendit qd xp̄iani om̄ino aliter honozāt sanctos martires q̄ pagani deos suos. et fac in hoc capitulo duo. p̄mo comparat honozem martirū ad honozē deozum. secundo ponit conclusionem p̄ncipaliter intentam in hoc libro et tenuat dicta in hoc libro ad dicēda in sequenti. ibi. Quid ergo plura. ¶ In p̄ma pte facit adhuc duo. quia primo declarat quomō martires honozamus et patz satis litera. Secundo ibi. nos itaqz martires. ¶ comparat modum nostrū honozandi martires ad modum q̄ pagani honozant deos suos. ut sic ex vniū honestate pateat alterius deformitas. Nos enim sanctos et sancte honozamus martires. ipi vero immundos et immūde ut satis patz

libro. ij. et in multis locis alijs honozāt. quod hic pbat specialiter p yphidem quam termegister deam esse cōmemorat. Nam de ipa multa mala scripta sunt in libris eozum occultis. de quibus tñ leo pontifex alexandrum magnū instruxit ut patet in epistola quam olimpias di matri sue scripsit. de qua epistola supra tractum est capitulo quito. et facit etiā mencōez infra libro. xij. capitulo. x. ¶ De yphide vero dicitur hic qd cum ipsa more gentiliū parentibz suis defunctis sacrificaret. quale sacrificium vocant parentale ut patz p ouidiū libro. ij. de fastis inuenit segetem ordci quam osiri maris eo suo et mercurio eius consiliario demonstrauit. ppter qd volunt quidam eam esse cererē que dicitur p̄mo inuenisse frumentum. Ex h̄ quod hic dicitur patet yphidem fuisse anteq̄ ordcum seminaretur in egipto. Credunt autē quidam mercuriū de quo hic fit mentio fuisse auum termegistri et sep̄ h̄isse librū de constellacone. sed primū esse non potest. ut patet ex h̄is que dixi in p̄cedenti capitulo. et etiā ex h̄is q̄ augustinus dicit hic. nam fuit cōtemporaneus yphidi. que p̄mo ordcum in egipto inuenit. sed ordcum fuit seminatus in egipto ante egressum filioz israel de egipto. ut patz exodi. capitulo nono. Scdm etiam esse nō potest quia in libro illo cōmendatur plotinus platonicus. ergo mercurius qui librum illum scripsit fuit posterior platone. Dicit autē vinctentius in speculo hystorali qd ipse termegister scripsit librum istum. Scripsit enim tres libros qui habentur videlz de verbo p̄fecto in quo plura dicit de vngemto filio dei. Item de constellacone in quo fatalem necessitatē astruere m̄itur ad asclepiū nepotem esculapij de quo sunt ea que superius augustinus p̄tractauit de dictis eius. Sed tamen qd termegister scripsit librum de constellacone de quo superius dictum est non potest esse verum. quia termegister fm augustinū infra libro. xvij. capitulo. xxxix. p̄cessit diu septem sapientes grecie. liber vero de constellacone scriptus fuit post tempora platons ut dixi. Verum est autem qd termegister scripsit duos libros alios superius nominatos. Est etiam hic aduertendum qd augustinus inuit illud quod dicit apuleius de deo socratis videlz qd erat vnus demon esse fictus ab h̄is qui tales deos faciūt. qd enim multos deos non fecerit patet ex h̄is que de ipso supra dixi capitulo tercio. Rēliqua huius capituli patent.

Et bonos et malos deos etc. Hic incipit liber nonus in quo beatus augustinus inquit an sint aliqui demones boni a quibus sit vita eterna speranda post mortem intermedes probare quod nulli tales sint. Et continet liber iste xxiii. capitula in quorum primo ostendit que sit sua intentio in hoc libro et quia sua intentio est disputare de demonibus. Item ostendit in hoc capitulo facit tria. quod primo ostendit quid vocauerunt demones hi qui posuerunt quosdam deos malos sicut latro et alii sicut patuit super libro ii. ca. xiiij. et libro viij. ca. xiiij. Iste vero creditur demones esse deos quosdam. Secundo ibi hi aut qui omnes deos etc. ostendit quod vocabant demones platonici quod omnes deos bonos dicunt esse. Iste autem senserunt quod demones non fuerunt deus hi mediatores inter deos et homines ut patet de apuleio super libro viij. ca. xiiij. ubi disputatum est de hac questione cum apuleio et in tribus capitulis sequentibus. Tercio ibi. proinde hic liber etc. declarat intentum suum in hoc libro videlicet quod intendit disputare de differentia demonum inter se.

Hud plerisque enim est etc. In hoc capitulo reddidit augustinus causas que vult disputare de differentia demonum inter se et patet totum. Sequitur est differentia etc. In hoc capitulo incipit beatus augustinus disputacionem suam de demonibus et ponit verba apulei de ipsis. Ex quibus patet quod demones qui in solo id est in mari fluctuant agitati vana passionibus. Sunt enim olores id est odiores et amatores hominum et miserentur et indignantur et aguntur id est tristantur et letantur. Sunt autem verba apulei ab illo loco. ex hoc ferme etc. usque ibi exclusiue. unde est in his etc. super preterea ex libro de deo socratis qui circa medium libri. Et patet totum capitulum.

Que sit sententia etc. In hoc capitulo beatus augustinus occasione eius quod dictum est in precedente capitulo de passionibus demonum incipit agere de passionibus quantum est necesse ad suum principale propositum. Et ostendit beatus augustinus in hoc capitulo quod condiderunt philosophi sententiam de passionibus hominum et facit duo. quod primo ostendit quod inter philosophos est discordia verbalis et apparentis. nam peripatetici et platonici dicunt eas posse in sapientem cadere. stoici vero hoc negant quam opinionem stoicorum mittitur seneca in epistola ad lucillum multis rationibus confirmare. Secundo ibi. hoc autem id est stoicos etc. ostendit quod ista discordia non est realis quod in re concordant. Et facit hic duo. quod primo de ista discordia ponit sententiam tullii libro videlicet iiij. de finibus bonorum et malorum circa medium. et libro iiij. circa finem et libro etiam v. de finibus. et libro primo de legibus. Et tangit tullius duplicem discordiam inter stoicos et alios. prima est de passionibus preteritis. secunda est de bonis. quod stoici non concedunt quod corporis sint aliqua bona. nec etiam quod extra hominem sunt aliqua

bona hominis. sed ea que peripatetici bona corporis et bona exteriora dicunt. stoici vocant ea modum. Et quantum ad utrumque sentit tullius quod non est discordia verbalis. Secundo ibi. videtur autem michi etc. ponit de ista discordia duplicem suam sententiam. et primo de ipsa et quantum ad ea facit tria. quod primo sententiam suam ponit quod persona est sententia tullii. secundo ibi. ut enim alia obmittat etc. sententiam suam confirmat per epictetum stoicum cuius dicta allegat augustinus. quod referretur a gellio libro xxij. nocturni acti carum id est nocturni atthemienium didicit. fuit autem iste epictetus hic dicit a gellio libro primo stoico umaximus huic in dictionis ut idem dicit libro ii. et sicut idem dicit libro xvij. tomiano imperatore. epictetus philosophus nicopolitana roma discessit cum esset senatus consultum ut omnes philosophi urbe eiecerent et ytaliam interdictam essent. fuit autem hic in narratione a gellio quam ponit augustinus mentio de aristippo socratis discipulo de quo dictum fuit super libro viij. ca. iij. fuit etiam mentio de zenone et crisippo. De quibus sciendum est quod zenone ut dicit tullius libro ii. de finibus. princeps fuit stoicorum non tam reuerentur quam nouorum verborum. Idem in libro de natura deorum dicit quod crisippus stoicorum summorum veterimus habetur interpretes. Cetera patet. Tercio ibi. que sit ista sententia etc. declarat intentum philosophorum quo ad istam discordiam ut sic patet eos realiter concordare. Et infra. Quod autem autem etc. ostendit beatus augustinus quid sentiat de secunda discordia inter philosophos. Sentit autem ut tullius. Ad dicit autem hic vniuersum gellii libro iiij. enciclosis. Mens immota etc. ubi virgilius de enea recedente disponere loquens. quem dido conabatur retinere nec valebat tamen licet ipsa multis fleatibus se pro eius recessu affligentur dicit verum hunc predictum.

Non est nunc necesse copiosius etc. In hoc capitulo ostendit beatus augustinus quid de preteritis passionibus teneat christiani. Et facit tria. primo enim ostendit quod potest haberi ex sacra scriptura de eis. Secundo ibi. nam et misericordiam reprehendit stoicos dupliciter. primo quod misericordiam culpant. dices quod stoici ille de quo in precedente capitulo dictum est. timore naufragii perturbatus est. quod tamen ex dictis epicteti probatur idem stoicus non esse viciosis. hoc estius fuisse perturbatus misericordia. Et adducit ad hoc dictum ciceronis in oratione quam fecit quinto ligario ubi misericordiam ponit inter virtutes. laudans singulariter misericordiam cesaris. Itaque reprehendit stoicos de hoc quod dicuntur solum contra alios philosophos verbis contendere et adducit contra stoicos dictum tullii libro primo de oratore quod grecos de hominum vituperantibus vituperat. Tercio ibi. sed ad huc mentio etc. mouet quodam quandam de dictis passionibus. an videlicet sint in angelis quam tamen non determinat. Costat tamen in angelis hominum passiones cum sint motus appetitus sensitiui nullatenus mouemur.

Quia interim de sanctis. In hoc capitulo probat omnes demones esse malos ex dictis

apulei sup ca. iij. positus. et p dñs nō sūt medis
atores inter deos et homines. sicut idē apuleius
dicit. ut patuit sup libro. viij. ca. xij.

Quod si quis dicit. In hoc capto. vij.
excludit btñs aug. quādā rñsionē q̄ da-
ri possit ad argumentū quo in pcedēti capto
pbat omēs demones esse malos. possit enī
dici q̄ apuleius nō loquitur de omibz demoni-
bus qñ dicit demōes passionatos sūm fictōnes
poeticā que nō est pcul a veritate et qñ dicit
alia q̄ ponūtur sup m. iij. ca. sed loquitur tñ de
malis. **C**ontrariū autē pbat aug. dupl. pmo
q̄ de eis dēz demombz locutus est qñ dixit eos
passionatos. et qñ dixit eos mediatores inter
deos et hoies. ut sup libro viij. ca. xij. patuit. s̄
omēs posuit mediatores. ḡ omēs vult eē pas-
sionatos. **S**ecō ibi. hōc enī ait fingē rē. p-
bat idē exponēdo intencōem apulei. qñ dicit
libro de deo societatis poetās finxisse deos passi-
omibz subiaccere. quā fictōnē tñ reputat apu-
leius nō esse pcul a veritate. **E**x q̄ deo apulei
recte intellecto patet ipm̄ differēter de oibz
demombz idē sensisse. **E**st autē dictū poetarū
sūm apuleiū fictio. q̄ talia dñs attribuit seu
demombz tanq̄ sūm dñs cū tñ sūm ipm̄ non sūm
dñs. **I**n hoc autē est dictū verū poetarū. q̄ salte-
z demombz illa dicit. q̄ sic fingēdo dñs asser-
būt. **A**d intellectū vero eoz q̄ dicit apulei-
us de minerua et venere sūc marce sūm omerū.
sciēdū qd omerus finxit quosdā deos amasse
grecos. et eoz ptez in bello troyano fouisse.
inter q̄s posuit mineruā q̄ est dea arcū et dea
belloz. nā ipa ē bellona. **V**ocat autē apuleius
mineruā omeri et causa est q̄ de minerua hoc
finxit. et q̄ ipa in medijs centz grauiū id est
grecoz interuenit achilli grecoz fortissimo
colhibēdo troyanos et pcepue hētozē troya-
noz fortissimū quē achilles in bello interfecit.
Et eozē mō ex pte troyanoz posuit deos aliq̄s
eis fauētes. sicut venere deā amorū et marcem
deū belloz. **I**stud vero dē omeri idō reputat
fictiū apuleius. q̄ reputat q̄ minerua et ve-
nus et mars sūm dñs quoz locus ē in altissimo
ethere. nec cū hoibz comunicāt. tñ p veritatez
est dictū illud. q̄ sūm ipm̄ qd de pmissis dictūz
ē de demombz verificat. **D**icē elmadus libro. iij.
q̄ omerus apud athēseses. p insano hitus ē.
q̄ dixit deos inter se belligēasse. **D**e bello etiā
deoz dē troyanos et p troyanis fac virgi-
lius libro. ij. eneidos mentionē. **E**t infra. **S**ed
sicut ipse similis eoz in venatoribz rē. venato-
res dicē augustinus ppter spectaclū qd fiebat
in arenario seu amphitheatro in quo pugna-
bāt hoies dē trestias. aurigas vero dicē ppter
lutos arcēses q̄ certamē q̄ drigarū appellati
sūt. ut in historia alexātri hētur.

Quid illa ipa diffmicō rē. **I**n hoc capto
viij. pbat aug. omēs demones esse ma-
los ex diffmicōe demonū quā ponit apuleius
in libro de deo societatis post mediū q̄ diffmicō

posita est supra libro. viij. ca. xvj. **E**x quā dif-
fmicōe aug. narrat et arguit sic. **A**puleius po-
suit tria gna aialū rōnabiliūz scz deos. demo-
nes. et homines. demones medios inter deos et
hoies. describendo vero deos in eodē libro et
tangēs illud qd in eis excellit attribuit eis fe-
licitatē. describendo vero hoies in eodē libro post
pncipiū tangit nō solū illud qd ē oim hoim. s̄
etiā qd ē excellentie et bonitatis paucoz scz sa-
pientia quā aliqui tarde et cū labore acquirūt.
Sed diffmicōes demones et tāgens ea in quibus
cū hoimibz ueniūt. nichil oimmo attribuit eis
qd ē dñe tantū bonis hoibz et ipis. nec aliquid
in quo ueniāt cū dñs quo ad illū in quo deo-
rū bonitas et excellētia existit. nā licet poneret
demones cū dñs uenire quo ad etermitatez
corpoz. nō tñ quo ad puritatē animoz in pas-
sionibz quas turbelas vocat. pmo in hoc sepat
deos a demombz. ḡ apparet q̄ sensit omēs de-
mones malos esse. q̄uis nō auderet h̄ expisse
dicere.

Hoc p hoc h̄ pterea rē. **I**n h̄ ca. ix. arguit
secō btñs aug. ex diffmicōe pdcā ad pbadū
q̄ omēs demones sūt mali et q̄ non sūt adhi-
bendi tanq̄ mediatores inter nos et deos. **E**t
hoc q̄ sicut patet ex ipa diffmicōe eozū ipi hōne
aios et corpa. qd etiā de dñs et hoibz sensit apu-
leius. **C**orpus autē deterius est aio ut pbat
p dictū salustij in catilinario in pncipio. q̄ sic
dicit. **A**nimi imperio seruicio corporis magis
vtimur. alterum nobis cum dñs. alterum
cumine est cum beluis. demones vero cū dñs
ueniūt quātū ad bonā disposicōem corporis
id ē ad etermitatē corpoz ut p̄ ex diffmicōe
ipa. **S**i qñtū ad ai disposicōz solū ueniūt cū
malis hoibz. ḡ sūt deteriores et miseriores quā
boni homines. pmo simplr sūt miseri. q̄ ps que
detret eē superior scz animus pendet uorsū uersus
malos hoies cū quibz uenit.

Plotinus certe nre memorie rē. **I**n h̄ ca.
x. pbat aug. q̄ demōes nō sūt min⁹ mi-
seri q̄ corpa hōnt etna. **E**t fac h̄ duo. q̄ p̄o p-
bat q̄ ex q̄ sūt aio passiuū sūt eozū miseri et
Adducē vero ad h̄ dē plotini platōmā quē
dicit uiciniū t̄pibz sue memorie. de ipō uero dicē
dē t̄ra achatemcos libro. iij. sic os platōnis in
phia purgatissimū et lucidissimū dimotis nu-
bibus erroris emicuit maxime in plotino. qui
platonicus phs ita eis similis iudicatus est
ut simul eos uixisse. tātū autē t̄pis interest ut
in hoc ille id ē in plotino plato reuixisse putā-
dus sit. **H**oc ibi **E**t macrobius sup somnium
scipionis dicit sic. **P**lotinus inter phie p̄fēs-
sores cū platone pnceps ē rē. **E**t infra. **N**ō
enī aliq̄ pietatis rē. hic excludit singulr qñs
dā falsam estimacōnem quā quis possit hōre de
mente apulei. q̄ possit quis estimare. q̄ mētis
sue fuit dicere q̄ ex demombz sūt dñs p̄ p̄fem
sapie. et possit ista estimacōnē originē trahere ab
h̄is q̄ dicit apuleius de hoibz quos posuit in

demonēs dūerſi poſt mortē ut patet ſequēti ca.
h̄ h̄ ac eſt m̄acōem de demombz excludit et p̄
aius intentio.

Dicit quidē r̄ aias h̄im r̄c. In hoc ca. x̄f.
p̄mit aug. doctrinaz apulei de h̄imibz poſt
mortē q̄ multū ē p̄iculofa. qz tom̄s moribz no
ciua. Sumitur autē illud qd̄ hic allegatur ex
libro aius de deo ſocratis. Et eſt aduertēdum
qz apuleius licet poneret aias dūerſi in demo
nes non ſic intellexit qz videlicet eſt cerētur de
monēs p̄ naturā ſeu p̄ eſſentiā. h̄ ſolū p̄ q̄ndā
participacōez eo mō quo nos dicimus ex h̄o
bus deos fieri. iuxta illd̄. ps̄. Ego dixi dii eſtis
r̄c̄ facit autē in hoc ca. tria. qz p̄mo p̄mit op̄i
monē aius de dūerſione aiarū quas dicit dūer
ſi in demones vel fieri demones. t̄n demones ex
h̄imibz factos diſtinguit in duo ḡna ſc̄z in la
res r̄ lemures. ſeu laruas. aias vero ipſas di
ſtinguit in tria ḡna videlicet in lares lemures.
ſeu laruas et manes quos deos eſſe dicit. **S**e
cūdo ibi. in qua op̄mione r̄c̄. ondit q̄nti mali
o caſio ſit op̄mio p̄ dicta. nā qz credidit qz aie
poſt mortē ſiant larue vel manes ad nocēdum
cupidi ideo ſacrificatur eis ut nō nocēat. Et
eſt ſciendū qz q̄ ſacrificat. p̄prie dicitur in gro
mātiā. nā ſic dicit phidrus libro. viij. ethiarū.
in gro mātiā ſit quo p̄p̄acōmibz vidētur reſu
ſatati mortui diuina r̄ ad interrogata r̄nde
re. ad quos ſuſatados ca dauerū ſanguis ad
icitur. de quo loquitur etiā aug. ſup̄ libro. viij.
ca. xxxv. **T**ercio ibi. laruas quippe r̄c̄. expo
nit dēcām op̄mionē q̄ntū ad laruas quas dixit
demones noxios ex h̄imibz factos. Phidrus
vero libro. viij. ethiarū idē dicit. et addit qz
eo p̄ natura ē terrē paruulos r̄ i angulis gar
rire tenebroſis. Eoſdem vero demones vocat
apuleius laruas r̄ lemures. Dicit autē ovidi
libro. v. de faſtis. qz remunā dicta ſit feſta q̄
romulus anime fratris ſui remi celebrauit. et
a romanis in maio celebrata ſit. p̄ceſſu vero
tp̄is mutata p̄ma l̄ra ſc̄z. r̄. m̄. l̄. dēcā ſit lemu
ria feſta illa. et inde venit ut etiā aie defuncto
rum lemures dicerētur. lares autē appellātur
dij patricij. **S**i apuleius vocat lares ḡnāliter
omēs aias tonas. et q̄s eudemones id ē br̄s
vel tonos demones eſſe dicit. Quid autē ſint
manes ſm̄ apuleiū p̄ in p̄ncipio h̄uius capli
q̄uis alij p̄ manes intelligāt deos mortuoz
quoz p̄tatem dicit eſſe inter lunā r̄ terrā. ut
patet p̄ lucanū libro ix. De diſtinctōe vero aiaz
rum diuerſe ſūt op̄miones gentiliū. nā apulei
us diſtinxit. vno mō ut h̄ p̄t r̄ labeo alio mō
ut p̄ ſup̄ libro. ij. ca. xiiij. et alij alio mō ut ibi
dem dixi et ideo p̄ manes et lares etiā diuerſi
diuerſa intelligūt.

Ed nūc de h̄is agimus r̄c. In h̄ caplo
x̄ij. probat b̄t̄s aug. omnes demones eſſe
malos ſeu miſeros ex h̄is q̄ apuleius attri
buit dijs et h̄oibz quibz ab inuicē diſtinguūtur
ſi ip̄m. Et fac̄ h̄ duo. nā p̄mo p̄mit dēcā apulei

ex q̄bz p̄ qz ip̄e iſta bina aialia. i. deos r̄ h̄oies
diſtinguit tribz differētijs oppoſitis cui⁹ oppo
ſicōis vna p̄s p̄p̄it dijs r̄ altera p̄s h̄oibz. di
ſtinguūtur eni loci ſublimitate. et eius oppo
ſito ſc̄z inſimitate. cū habitacula ſūma q̄ ſit de
orum ab inſimis que ſūt h̄imū tanta inter
capedo id ē ſpaciū faſtigij. diſp̄ſcat id ē ſepa
ret vel diuidat. diſtinguūtur etiā eternitate.
et eius oppoſito. cū illic ſit ſc̄z apud deos eter
na v̄macras r̄ in defecta. h̄ic autē ſc̄z apud h̄o
mies ſit v̄macras caduca r̄ ſucceſſiua id ē ſuc
cedēs r̄ trāſiens. Diſtinguunt etiā beatitudie
et eius oppoſito cū ingemā illa ſc̄z deoz ſint
ad beatitudinē ſublimata. h̄ic autē ſc̄z ingemā
h̄im ſint ad miſerias inſimata id ē depreſſa.

Secūdo ibi. Inter h̄c tria deoz r̄ h̄im r̄c̄.
p̄bat ex dictis p̄poſitū r̄ arguit ſic. Demōes
ſm̄ apuleiū ſūt mediū inter deos r̄ h̄oies. ḡ me
dio mō ſe h̄nt ad d̄dicōes h̄im r̄ deoz. qd̄ p̄t
dupl̄t intelligi. qz vel nec h̄nt d̄dicōes deoz
nec h̄im ſic illd̄ qd̄ d̄t mediū inter duo extre
ma p̄ abnegacōnē v̄triuſqz. vel mediū etate cō
ditionū p̄cipat v̄trouqz. Verū ē autē qz q̄nt
tum ad p̄mā oppoſicōem ſeu d̄trarietate d̄ di
tionū. qz ſc̄z ē ſublimitatis r̄ inſimitatis loci de
monēs medio mō ſe h̄nt ſm̄ ip̄m. qz nō ſūt in
loco ſup̄mo. nec in inſimo. ſi in medio ſc̄z in aere
Et ideo reſtat inquirēdū de alijs duabz d̄trari
etate quō videlicet demones ſe habeāt ad p̄tes
illarū d̄trarietati. nō autē p̄t d̄ca qz medio mō
negādo videlicet v̄trūqz p̄t d̄trarietatis v̄triuſqz
qz a demombz. et faciēdo v̄trūqz alienā ab ip̄is
qz tūc non eſſent etermi nec tp̄ales. nec beati
nec miſeri. ergo ſe habeāt ad illas p̄tes p̄di
ctarū d̄trarietati ſicut medietas expoſcat. ut
ſc̄z habeāt medietate illarū id ē duas p̄tes il
rum duarū d̄trarietati. in quarū vna d̄uemāt
cū dijs. et in altera cū h̄oibz. h̄ quātū ad d̄trari
etate q̄ eſt inter eternū r̄ tp̄ale cōueniūt cum
dijs in vna p̄te d̄trarietatis ſc̄z in eternitate.
ergo ad d̄trarietate aliā qz ſc̄z eſt inter beati
tudinē r̄ miſeriā d̄uemūt cū h̄oibz in aliq̄ p̄te eius
ſi illa nō eſt b̄t̄udo cū h̄oies ſm̄ ip̄m nō ſint
beati ergo d̄uemūt cū h̄oibz in miſeria.

Et itaqz ſm̄ plato micos r̄c.

In hoc ca. x̄ij. ondit b̄t̄s aug. ex racōe
mediacōis quā apuleius demombz attribuit
it qz ip̄i ſunt miſeri. Et facit h̄ic tria. nā p̄mo
ondit ex diſtinctōe demonū quā dat apuleiū
qz ip̄e nō poſuit racōnabil̄ eos ēē medio ſ in
deos r̄ h̄oies qd̄ t̄n ip̄e conatus eſt facē. ut p̄
ſup̄ libro. viij. ca. xiiij. **S**ecūdo ibi. h̄ plane r̄c̄.
ondit quō iuxta dictā diſtinctōez p̄nt p̄mit me
dij. videlicet ſm̄ naturā. Et idō loq̄tur b̄t̄s aug
h̄ r̄ etiā ſup̄ de medio ſm̄ naturā vel equalitate
aliquā r̄ eque diſtātiā ab extremis. ex q̄ vno
mō q̄ p̄nt p̄mit mediū. cludit eos ēē miſeros
et p̄ d̄ns fuiſſe et eſſe malos. nam in demombz
idē eſt fuiſſe malū r̄ eſſe malū. **T**ercio ibi.
Si iquitur beati r̄c̄ ondit qz dato qz ſint aliqui

eudemones id est boni et beati demones. tñ ipsi
nō sūt mediū inter deū et homines. et loquitur de
medio sicut p̄us. Et pat̄ intentio augustini.

Terū et beatus rē. In hoc
caplo. xiiij. beatus aug. inquit an aliq̄s
homo possit esse mediū duemēter et mediator
inter deos et homines alios. et q̄ hoc vidē dependē
ex q̄ōne alia. idē illā p̄mo p̄mit cū dicitur de
opinionum circa eā. et ostēdit q̄ iuxta opinio
onē vñā q̄ tñ minus vidē esse vera rōnabilis
ponitur q̄ homo aliquis mediator inter deos
et homines alios. q̄ q̄ demones mediator. et

Spatet totum.
Sicut autē q̄ multo rē. In h̄ caplo. xv. ostē
dit beatus aug. q̄ quis duemēter possit esse me
dius et mediator inter deū et homines. Et facit in h̄
caplo duo. q̄ p̄mo ostēdit q̄ nullus beatus due
menter p̄t esse mediū nisi sit mortalis. et idē
etiā beati angeli nō possent eē mediū et mediato
res. h̄ solus xp̄s q̄ mortalis exis et beatus fuit.
Sedō ibi. p̄t autē mediū ostēdit etiā quō ange
li mali p̄t esse mediū. Et facit hic duo. q̄ p̄mo
ostēdit q̄ demones sūt mediū. h̄ alio mō q̄ xp̄s
nā cū sit duplex mediū inter aliqua. videlicet
mediū dūgēs sicut p̄ctus mediat inter p̄ct
duas linee dūgēs. et mediū dūgēs vel sepa
rās. sicut mare ē mediū inter affricā et europā
xp̄s est mediū p̄mo mō. demones vero sedō
mō. Deinde ibi. nec tñ ob hoc rē. ostēdit s̄m
quā naturā sit xp̄s mediator. Et pat̄ inten
tio augustini.

Non enī verū est rē. In hoc caplo. xvi. im
probat beatus aug. dictū apulei q̄ vidē repu
gnare h̄is q̄ deā sūt in p̄cedēti caplo de xp̄o.
Dicē enī apuleius libro de deo soemal. q̄ null⁹
deus miscetur h̄i immediate necōnicat cū h̄ie
nec dūgitur h̄i. Cuius racō ē q̄ dñ nulla at
tractacōe d̄aminatur. Hanc racōem seu caus
sam improbat aug. in h̄ caplo tripl̄. et pat̄
eius racō p̄ma. Sedam p̄mit ibi. deū quidē rē.
q̄ est d̄firmacō et rōnificacō p̄cedētis. Probat
autē discurredo p̄ singlos sensus h̄is. q̄ nō
oportet deos d̄aminari ex dūctōe vel d̄nificati
one cū h̄ie. vel q̄ sensus sūt tales quibz h̄o nō
miscetur nec deo nec demoni sicut gustus ta
ctus et olfactus. vel si sint aliqui sensus vel
alia opatio quibz deus dūgitur h̄i puta. vi
sus. auditus. et etiā locucō. nō p̄pter hoc deus
d̄aminabit. et h̄ p̄bat specialr de visu. p̄mo q̄
ad sūmū deū q̄ omēs alios deos p̄duxit sedm
platonē. nā de isto deo dicit apuleius q̄ iuxta
d̄ctimā platonis ip̄e vidē p̄t ab h̄is intel
lectu aliquo mō. videlicet p̄ modū quo visu cor
porali coruscacō vidē sc̄ raptim et in trāitu. nō
enī sic q̄ d̄phendatur vel visus mēns in eo fi
gat. et tñ deus sūmus nō d̄aminatur. Sedō q̄
ad deos alios sedarios puta sidera q̄ plato et
etiā apuleius posuit deos esse q̄ corporali oculo
vidētur et tñ nō d̄aminant. quo ad alios ve
ro sensus p̄ satis m̄tēcō augustini. **T**ercō

ibi. miror aut plurimū rē. p̄mit terciā racōem
qua improbat dictū apulei. et p̄mo p̄mit suā
racōnem contra illud q̄ dicit apuleius de d̄re
ctacōe corporali deoz et pat̄ in p̄ncipio huius
capituli. Loquitur autē de attractacōe vel d̄re
ctacōe corporali. cū tñ loq̄mur de beata vita et
rebus intelligibilibz. q̄ s̄m ip̄m corp̄ alia cūctā
trāscendūt. Sedō ibi. ubi ē illud p̄locum rē.
racōem suā d̄firmat p̄ dicta p̄locum q̄ platonē
optime intellexit. ut patuit sup̄ ca. x. Ip̄e vero
cū dixisset. fugiendū igitur ē ad clarissimam
p̄riam sc̄ celestē et ibi patere id ē patebūt tibi
om̄ia. statim q̄ si sc̄ipm redargues q̄ dixerat
fugiendū est. q̄ est opus fuga corporali. sicut
q̄ fugit in nauī p̄ mare. subiūxit. Que ē classis
aut fuga. nisi similes deo fieri q̄ dicit. Si vis
ad clarissimā p̄riam p̄uenire nō indiges clas
se aut fuga aliqua corporali. h̄ sufficet deo s̄lem
fieri. Ex h̄ dicto p̄locum p̄bat aug. q̄ esse p̄pi
quū deo et misceri id ē dūgi deo nō ē p̄ d̄recta
tionē corporale. h̄ p̄ assimilacōem ad ip̄m. Tāto
autē quis deo est similior quāto a corporalibz
remotior.

Hoc ut sanetur rē. In hoc ca. xvij. ostēdit
q̄ in xp̄o mediator ē habemus duemēssimū.
qui et d̄aminari nō possit. et d̄aminatos mun
dare possit. et sic eos q̄ p̄us erat immūdi deo
mundo copulare.

Alii autē illi rē. Istud capitulū. xvij. cla
rum est p̄ totum. et pat̄ intentio augu
stini nec indiget explicōne.

Sed ne de verbis etiā nos rē. In h̄ ca. xix.
beatus aug. incipit agere de bonis ange
lis et ostēdere p̄mo quō differat a malis ange
lis. tam in re q̄ in nomine. ostēdit vero specialr
quō quidā eoz qui demones colūt nobiscum
duemūt in re quo ad hoc q̄ cōfitentur bonos
angelos esse. q̄ quis discrep̄t a nobis in noie.
Et facit in h̄ caplo duo. q̄ p̄mo p̄mit sententiā
latrons et pat̄ totū. De isto latrone dicitur su
it sup̄ libro. ij. ca. xiiij. et etiā libro. viij. ca. xiiij.

Sedō ibi. et h̄ac loquēdi rē. ostēdit q̄ noster
modus loquēdi. quo sc̄ p̄ demones nō intelli
gimus nisi malignos spūs tenēdus ē potius
q̄ latrons. q̄ magis duemūt cū om̄i d̄suetudi
ne loquēti etiā gentiliū q̄ modus loquēdi
latrons.

Sanq̄ etiā ip̄a origo rē. In hoc capitlo
xx. ostēdit beatus aug. ex origine huius nois
demon. q̄ ip̄m d̄gruit malis angelis potius q̄
bonis. et hoc p̄bat q̄ hoc nomē in p̄mē a sc̄e
tia. cū sit grecū. nā interpretatur in latino p̄ris
tus vel sciētia. A sciētia vero potius nominā
tur mali spūs q̄ boni. et hoc p̄pter effectū sciē
tie. qui est in flacō et sup̄bia que effectū in boni
spiritibz impedit caritas. In malis vero impe
dimentū non habet.

Phi autē demones rē. In hoc caplo. xxj.
ostēdit beatus aug. quō demōes sciam acq̄
rūt. et tñ se nō h̄re caritatē ostēdūt. Et p̄ totū.

His igitur angelis etc.
In isto caplo. xxij. ondit beatus augustinus differētia inter bonos angelos et malos. ondit autē quod differūt boni a malis tā p caritate q̄ p scientie et noticie claritate. Et p̄ intentione augustinus p totū illud capitulū.

His si platonici malūt etc. In h̄ ca. xxij. tractat augustinus inter bonos angelos et malos. et etiā opinionē platonicoꝝ de bonis angelis. Et facit hic duo. q̄ p̄mo ondit quō nobiscū cōueniunt et differūt. scđo huic libro finem imponit. ibi. Nūc ergo ita liber etc. In prima vero parte facit tria. nam p̄mo ostēdit quomodo positio platonicoꝝ q̄ bonos angelos vocat deos h̄ ab vno deo factos. possit sustineri. tā quo ad rē quā etiā ad vocē. Est autē hęc positio platonis in thimēo libro. ij. et satis concordat etiā in mō loquēdi cū sacra scriptura q̄ quōq̄ demones quōq̄ vero homines deos vocat. Scđo ibi. verūtū cū a nobis etc. soluit quā dā dubitacōem incidētē videlicet. ex quo homines aliqui dñi appellati sūt in sacra scriptura eo q̄ sūt de ipso dei. q̄re nō magis angeli boni q̄ sūt beati et immortales dñi appellati sūt. cum magis eis conueniret sic appellari. Hęc est dic augustinus ne nimia credētur excellētia angelorum p̄pter quā homines colerēt eos tanq̄ deos suos. vñ et h̄ appellari possent dñi p̄ p̄cipacōem. sic et homines appellātur. tñ dñi homin nō p̄t dici sic demones dñi gentiū appellātur quia gentibus coluntur. Tercio ibi. illud vero quod nos etc. ondit in quo platonici a nobis quo ad ea q̄ de angelis bonis tenemus discordāt. Incellit ergo vero hic p̄ platonicos apuleiū et suos sequētes cuius opinio de mediacione demonū reprobata est diffuse tā in hoc libro. quā etiā sup̄ libro. viij. Et infra. Nūc ergo etc. Imponit finē huic libro cōtinuās ea q̄ dicta sūt in h̄ libro ad ea que dicēda sūt in libro p̄ximo sequēti.

Omnium certa sentētia etc. hic incipit liber decimus in quo beatus augustinus ondit quod angeli boni nō sūt colendi cultu latrine. nec ipsi hęc desiderāt. Et cōtinet liber iste. xxij. capitula quorū p̄mū est q̄ h̄ p̄ximale. In quo duo faciunt. nā p̄mo reducit ad memoriā quedā sup̄ius p̄ tractata libro. viij. faciēs de ip̄is breuē mentionē ut ad sequētia se cōtinuet. Facit autē mentionē de diuersitate opinionū circa latitudinē quā posuit libro. o. viij. ca. viij. Itē de electione platonicoꝝ p̄ ceteris phis de qua eodē libro habetur caplo. x. Itē de cultu multoꝝ deoꝝ et demonū contra quē disputatū est eodē libro a caplo. xij. usq̄ ad finē libri. Scđo ibi. nūc videndū ac differendū etc. ondit que restāt in h̄ libro agenda. et facit hic tria. nam p̄mo ondit quid restat differendū. Et p̄ h̄ca. Scđo cūdo ibi. hic est enī diuinitati etc. ondit penū-

riā h̄mōis latini quo dederemus exprimere cultū q̄ soli deo est exhibēdus. q̄ penuria greci nō laborāt. h̄nt enī vocabulū vnū quod ē latina quod in latinū trāslatū ē idē quod fuitus. h̄ tñ in h̄ est dīa q̄ greci nō vocāt latina nisi fuitutē illā que soli deo debetur. a qua p̄olatria dē fuitus talis p̄colis exhibita. In latino vero vtimur noie fuitus ḡnialis et ita ē de alijs noibz latinis. quibz in greco cōr̄ndent vocabula inportantia cultū vel seruitutē soli deo exhibens. dñi sicut declarat p̄ exempla de multis vocabulis utputa de hoc vocabulo cultus quod etiā ad ea q̄ h̄oibz sūt extēditur. dicitur enī a colēdo quod multiplici accipitur. nā quōq̄ accipitur p̄ eo quod facimus sup̄ioribz quos honore multū frequētamus. quōq̄ p̄ eo quod facim⁹ circa ea q̄ nob̄ subiecta sūt. a quo dicitur quidam agricolē. quidā colom. quidā incolē. et quidā celicole. q̄ h̄ celi colom id ē habitatores. eo modo quo virgilius dicit libro p̄mo enēidos loquēs de cartagine sic. vrbs antiqua sūt tñ coluere colom. fuit autē cartago tñs cōdita et habitata. p̄pter quod virgilius vocat ciues tñs colonos sic dicitos ab incolendo id est habitado. a quo etiā quedam ciuitates dicitur colome. Cōtingit enī quōq̄ populū ciuitatis alicuius sic exerescē ut faciat q̄ h̄ examē h̄liorum more ap̄ū. cui multitudinē nō sufficit ciuitas. et ideo recedēs inde alibi condit ciuitatem nouā. Talis vero ciuitas vocat coloma p̄oris ciuitatis. Alio tñ mō dē colonus ille q̄ in terra illa gemitus ē quā sub certa cōditione vel pacto colit ab agricultura sic dicit. Sic colere multa significat q̄ h̄ns v̄ h̄bz cōtinētur. Agros rus formā superos colit atq̄ parentes. Hos arat. h̄s habitat. ornat. honorat. amat. Sicut autē ē de vocabulo cultus. ita est de vocabulo religionis et pietatis ut declarat. Tercio ibi. que itaq̄ latina etc. p̄ponit illud quod de tali cultu omnino est tenendū sc̄z q̄ soli deo exhibēdus est cultus latine quocūq̄ noie vocē et boni angeli q̄ eodē obiecto beati sūt quo et nos. volūt quod eūdē colamus quē et ipsi colūt.

Sed nō est nobis vllus etc.
In hoc caplo. ij. incipit tractatus huius libri et ondit specialit̄ in h̄ caplo seu libro quō platonici p̄cipui nobiscū conueniunt in h̄ q̄ non aliud ē sūt beati angeli et homines. quod in p̄cedenti caplo reliquit q̄ discutendū. Et deo quātū ad hęc p̄tinet nō est extra platonē disputandum. Et p̄ totū caplū.

Que cū ita sint etc. In hoc caplo. iij. ondit beatus augustinus ex dictis in p̄cedē ca. q̄ platonici haberēt cōcedē q̄ tantū vnus deus colēdus est cultu latine si vantas aut timor populi cōtrariū sapiētis ip̄os nō retraheret.

Hic nos fuitutē etc. In h̄ ca. iij. ondit augustinus q̄ soli deo debetur fuitus q̄ grece latina dicit. cuius p̄r̄issim⁹ actus ē offerre sacrificiū. nā cetera fere oia que deo ext̄secus

et hinc ad honorandos hōies trāslata sūt.
Et facit in hoc caplo duo. qz pmo ondit quō
 offerimus deo sacrificiū spūale. ubi infra sic
 dicit. Hūc ergo religētes vñ religio rē dicit
 tullius qz religio sus a religēdo appellatur. qz
 retractat et tanq̄ religit ea q̄ ad cultū diuinū
 p̄tinēt. p̄sidorus vero libro. ix. ethimologiarū
 dicit qz religio appellatur eo qz p̄ eam vñ deo
 religamus aias n̄ras ad cultū diuinū vinculo
 seruiendi. qd̄ verbū d̄positū est a religendo id
 ē eligendo. vñ d̄ religio q̄h eligio. **S**cdo ibi
 quecūqz igitur immortalis rē. ondit qz soli
 deo offerendū sit sacrificiū etiā corporeale.

Quis autē ita d̄spiciat rē.
In h̄ ca. v. ondit b̄tus aug. quare sacrifi-
 ciū a deo acceptat. **E**t facit hic duo. qz pmo
 docet qz nō acceptatur qz deo sit vtile s̄ qz nob̄
 expedit. **S**cdo ibi. nec qd̄ ab antiq̄s rē. ostē-
 dit quō sacrificia veteris testamētū erant deo
 grata r̄ sacrificiū vtilia. videlz quatenus
 signa erāt sacrificiū spūalis. **E**t patz totum.

Domde verū sacrificiū rē.
In hoc caplo. vi. ondit b̄tus aug. quid
 sit verū sacrificiū. et ondit qz verū sacrificiū ē
 omne qd̄ deo offertur siue sit opus bonū relati-
 uū deū tanq̄m in finē ultimū. siue sit corpus siue
 aia. aut totus hō. seu tota d̄gregaco. **E**t patet

Momma.
Erit illi in celestibz rē. **I**n hoc ca. vii. b̄-
 atus aug. ondit qz angeli bonū nolūt sibi sa-
 crificiū fieri. tū qz sūt ciues nostri tū qz nobis
 ministrāt. tū qz scriptura sacra quā ipi minis-
 trauerūt hoc phibet. omnia alia huius capli
 satis patent. rē.

An nimis vetera rē. **I**n h̄ ca. viii. b̄tus
 aug. ondit quō sacra scriptura q̄ phibuit sa-
 crificari alteri quā vñ deo sit miraculis d̄his
 mata. inter q̄ miracula ponit flāmā celitus ap-
 parentē in sacrificiō abrahę quod retractat in
 scdo libro retractacoū. eo qz ipa solū in vñ
 one sibi monstrata sūt. **D**e hoc sacrificiō rē
 significacoē tractat infra libro. xv. ca. xxiij.
Similiter inter miracula ponit. x. plagas egi-
 ptie. de quibz dicit qz magna dispoicoe miste-
 riorū cōplere sūt. **D**e h̄is vero orosius loq̄tur
 libro. vii. **C**ōp̄ at enī deē d̄tradicoēs phara-
 onis aduersus moysen deē p̄secucoibz xp̄is-
 tianis illatis. et deē plagas egiptioꝝ deē ca-
 lamitatibz romanorū xp̄ianos p̄sequētū. ut p̄
 ibi diffuse.

Et alia rē. **I**n h̄ ca. ix. ondit b̄tus aug.
 qz d̄ca miracula nō sūt facta p̄ artē aliquā illi-
 citā puta magicā s̄ p̄ potētā diuinā. **E**t facit
 in h̄ caplo duo. qz pmo negat a d̄ctis miraculis
 duplicē artē magicā. nā magia id ē ars ma-
 gica s̄m magos in duo ḡna diuidit. **E**st enī
 vñū genus qd̄ vocat̄ goethia quā attribuūt
 maleficis. qzue dicit̄ malefici ea v̄tūtur. et est
 ars d̄estabilis r̄nocua. de qua dicit̄ sūt li-
 bro. viij. ca. xix. **A**liud genus vocat̄ thozgia.

a thozos qd̄ ē deus. et erge qd̄ ē opatio q̄ diuis
 na opaco. et h̄ac artē dicit̄ esse laudabilem.
Scdo ibi. nā r̄ porphirius rē. p̄sequitur d̄ca
 porphirij platonicū magm. de isto secūdo ḡne
 artis magice. videlz thozgia. **E**t diuidit ista
 ps in duo s̄m duo dicta porphirij q̄ hic ponū-
 tur. **I**n quoz vno se h̄z porphirius mō dubi-
 tātis r̄ disputātis q̄h fluctuās inter duo d̄tra-
 ria qz mō dicit̄ vñū. mō aliud cōtrariū sibi. nā ex
 vna p̄te dicit̄ ea q̄ vidētur phie d̄sona. nā lo-
 quēs tanq̄ phus vitupat eā tanq̄ fallacē et
 periculosam ac phibita. **E**t dicit qz thozgia
 non p̄stat reuerfionē ad deū nec purgat ipam
 p̄tem aie r̄cōnalē s̄z intellectuālē ad deū vi-
 tendū. vel verū d̄gnosendū. nec ad d̄ctā reu-
 fionē opoz qz ps aiespūalis. i. ymaginaria
 vel fantastica purgetur d̄secucoibz aliq̄bz
 quas thozetas vocat. s̄z s̄me om̄i tali purgacoē
 reuertit̄ aia intellectuālis ad deū. **E**st autē thoz-
 leta s̄m p̄cipā d̄secratio purgatiua r̄ d̄niter
 sumitur pluraliter. **S**ciendū autē ē h̄ic. p̄pter
 hoc qd̄ d̄z de aiarū reuerfione qz platonicū ut
 p̄ p̄ macrobiū sup̄ somniū sapiens posuerūt
 aias r̄cōnales in octaua s̄pera p̄us esse puras
 et mūdas q̄ corpibz v̄m̄retur. dicit̄ enī qz pla-
 tonicū q̄ vero p̄m̄ quozes sūt tenēt qz aie b̄e
 ab om̄i d̄ragione cuiuscūqz corpis libere celuz
 possidēt. aia vero q̄ appetitiua corpis est id est
 vitā corpālē appetit̄ de celo p̄spicit quodā la-
 tenti d̄siderio talis vite pondere ip̄o terrene
 d̄ragionis paulatim in inferiora dilabit̄. nec
 tñ hoc sit subito s̄ paulatim p̄ om̄es s̄peras in-
 feriores trāhēs a s̄mgulis capit̄ aliquid. et iteo
 tot motibz quot s̄peras transit ad vitā h̄ac ter-
 renā d̄ducit̄. **D**icit̄ autē in celo laetū circulū
 quē galaxiā vocamus esse p̄p̄riū locū aie b̄e
 atē q̄ circulus intersectat zodiacum ad duo si-
 gna solsticialia s̄z cancrū r̄ capricornū. et h̄c
 duo signa sūt porta celi. **C**ancer ē porta qua
 d̄scendit̄ et iteo vocat̄ porta h̄im. **C**apicornus
 vero vocat̄ porta d̄oz. qz aia corpis tanq̄ car-
 ceri alligata cū fuerit purgata r̄ ab om̄i d̄tra-
 gione corpis terrem absolutā p̄ capicornum
 ad d̄oz d̄sortū reuertit̄. **I**deo autē attribuūt
 d̄scensū cancro. qz cū sol ad cancrū p̄uenit sit
 solsticiū estiuale. et sol ad nos d̄scēdē in cap-
Oppositū autē ē de capicornio. **P**orphirius autē
 loquens tanq̄ magus r̄ sacrilega curiositate
 artis magice illectus d̄mēdat thozgiā tanq̄
 vtilē ad purgandū partē aie spūalē s̄z fan-
 tasticā seu ymaginariā. facit enī videre deos
 et angelos ymaginaria visione id ē quasdam
 ymagines deoz vel angeloz pulchras. ut d̄
 in seq̄nti caplo. non tñ deū qui efficit om̄es deos
Ex quo p̄ qz talis visio nō est nisi fantastica
 demonū illusio. **S**cdo ibi. quanq̄ itaqz d̄s-
 cernat rē. ponit aliud d̄ctū porphirij rē sen-
 tentia d̄cti eius. qz cū demones s̄nt i aere d̄ij
 vero in ethere. vel loco empireo id est lacteo
 circulo. dicit̄ expedire h̄i amiciciā h̄re alicui?

demones q̄ possit ip̄m saltem a terra leuare ad
aera post mortē. et postmodū alia via erit ad
loca celestia. tñ ip̄e porphirius sibi ip̄i dicit
us dicit esse vltimos demones. q̄ p̄; ex hoc
q̄ dicit aīas post mortem in p̄mis horrere cul
tum quē seducti a demombz eis exhibuerūt.

Tercō ibi ip̄amq; thozgia rē. ponit terciū
dictū eiusdē. et ondit ex dco porphirij. q̄ thoz
gia fit p̄ spūs inuidos vel inuidis hōibz ser
uientes. et hoc p̄bat p̄ quoddā q̄ narrat por
phirius de duobz magis thozgiis. quoz vn̄
vir bonus exns ut dicit magno conamine v̄sus
est thozgia nec optinere potuit mentū. volēs
bat enī purgari ut potuisset deos vel angelos
vidisse vel suscepisse. **S**; alius potens in arte
inuidens factō istius quibusdā p̄ibz sic allis
gauit potentā illoz spiritū quos iste inuo
cabat. q̄ nō potuerit ei cedere q̄d petebat. vñ
vnus ligauit potentias quas alius soluē nō
potuit. **A**lligata enī fuit p̄tās spiritū inferio
rū quos iste inuocabat p̄ spūs superiores mali
gnos quos alius inuocabat. ut p̄; seq̄nti ca.
p̄ter q̄d cōcludit porphirius q̄ thozgia est
disciplina apta tam ad bonū q̄ ad malū faciē
dū et apud deos et apud hōies. q̄ sc̄; p̄ eā p̄cu
ratur bonū a dijs et a hōibz. et malū similr.
ut patuit in facto isto ubi ligata fuit potentia
deoz et hōmo fuit a p̄posito suo impeditus. **C**ō
cludit etiā porphirius ex dicta narracōe. q̄
hōi dii patiūtur easdē p̄turbacōnes quas et
demones. cū tñ apuleius ut sup̄ patuit libro
.viij. ca. xvj. demombz et hōibz attribuat p̄tur
bacōes. quas tñ negauit dijs in esse p̄pter al
titudinē sui loci rē.

Ecce nūc alius platonius rē. **I**n h̄ ca.
.x. ondit b̄tis aug. q̄ ars thozgica fit p̄ ma
lignos spūs. quā tñ virtute deoz fieri dicunt
ondit aut̄ h̄ aug. ex dictis porphirij quē qui
dam apuleio p̄ferit. **F**acit aut̄ in h̄ ca. tria. nā
p̄mo ex narratis ex porphirio. ex dictis eius
p̄bat q̄d dictū est. et p̄; satis eius intencō cō
hiderāt ea q̄ in p̄cedēti cap̄lo sūt dca. **S**cdō
ibi mirū est aut̄ rē. ondit illius artis magice
sc̄; thozgie v̄amitatē. et fundat se aug. sup̄ co
q̄d narrat porphirius p̄mo de caldeo bono thoz
gico. cuius ars fuit p̄ p̄ces hōis mundi impe
dita. nam ut dicit porphirius ille inuidus in
uit aut̄ deos superiores q̄ inuitati incusserūt ter
rore dijs inferioribz. quos bonus inuitabat.
Dicit ergo aug. obiciēdo dca artē istā. quare
nō inuitabat iste bonus aliquē deū superiōre illis
dijs quos inuitat alius inuidus. nā h̄ hoc
feciss̄ iā ille superiōr de nouo inuitatus terruiss̄
deos inuitatos ab inuito. et purgass̄ deos su
os territos ab illo terrore. **S**i vero ille thozgi
cus bonus nō potuit deū superiōre inuenire p̄
artē illā inuitatur dii q̄ sūt paratiores et p̄ms
p̄tiores ad nocendū q̄ possit aliquis inuitari
ad purgandū. et ita ars ista q̄ ordinetur ad
purgacōem vana ē oīno. **T**ercō ibi q̄d enī

q̄ has rē. deest quō hāt apparicōes deoz. vel
angeloz p̄ thozgiaz de qua dicit q̄ nō est nisi
opatio sathane q̄ se transfiguratur in angelum
lucis. vel formas alias. sicut de p̄tho dicit vir
gilius libro. iij. georgicoz q̄ formas se vertit
in omēs rē. fingitur aut̄ ut p̄; ibidē q̄ p̄thos
erat vates quidā sciēs oīa. tā p̄ntia. q̄ p̄teri
ta et futura. h̄ nulli dabat r̄nsū nisi multū co
ctus et fortiter ligatus. h̄ tñ ligare eū fuit dif
ficile q̄ transformauit se subito in formā quam
vellet et ideo nisi dormiēs ligari nō potuit. h̄c
patet libro. iij. georgicoz virgilij.

Melus sapuit iste porphirius rē. **I**n h̄c
ca. xj. p̄sequitur b̄tis aug. verba por
phirij platonici quibz artes magicas vidē de
struē tanq̄ vanas et sacrilegas. **S**cripsit aut̄
porphirius quādā ep̄lam ad quēdā egiptiū
magnum sacro p̄antistitē in qua cōtinetur ea q̄
h̄ recitat aug. et fac̄ h̄ duo. q̄ p̄mo ponit ea q̄
de demombz porphirius dicit asseruē. **A**sserit
enī omēs demones imprudētes esse. et eos nō
esse in ethere s̄ in aere sub luna atq; in ip̄o lu
ne globo sc̄; spera lunari. nō quidē sic q̄ spera
lune sit eoz locus. cū a luna incipiat ether et
luna sit infimū corpus etherei s̄m platonicoz
s̄m q̄d patet p̄ macrobiū sup̄ somnū sc̄pionis
h̄ dicit eos in lune globo. q̄ infra globū. id est
spera lune sūt inclusi. alia q̄ asserit de ip̄is satis
patet. **S**cdō ibi. **M**iratur aut̄ q̄ nō solū rē.
ponit dicta porphirij quibz querēdo et quasi
dubitādo vidē loqui. **E**t fac̄ h̄c duo. q̄ p̄mo
ponit dca eius quibz querit et dubitat de ip̄is
dijs et demombz ac magicis artibz. sc̄do querit
specialr de via q̄ ducit ad beatitudinē ibi. dem
q̄ p̄p̄ rē. **I**n p̄ma vero p̄te facit tria. q̄ p̄mo
ponit dicta porphirij quibz de dijs et demombz
et eozum operibus interrogando et admiran
do multa loquitur. **I**nter cetera vero querit si
corpa celestia sunt dii quomō aliq̄ dii sunt be
nefici et aliq̄ malefici. cū omēs dii sint boni.
Hāc etiā questōem facit macrobius sup̄ som
nū sc̄pionis. vñ sc̄; diuinis maleficiētia ascri
batur. ut sc̄; stella malefica esse dicat̄. sicut de
martis et saturni stellis estimatur. et cur no
tabilior benignitas iouis et veneris habeat̄.
cū sit diuinorū vna natura id est q̄ omēs dii
sint boni. **E**t r̄ndet macrobius ad h̄ assignan
do causas quare stelle iste tales dicat̄. **Q**ue
r̄nsio forte sufficiens fuisse nisi stelle ponētur
dij. nā q̄ deus aliquis sit h̄uane nature mali
uolus nō vidē h̄re racōnem. **E**t infra. **O**mi
forme id ē q̄ se transformat in omēs formas
ut in fine p̄cedentis capituli dcm fuit. multi
modū id ē multoz modoz id ē generū diuer
soz vel actuū vel affectōnū. **E**t infra. **C**es
terū circa ea q̄ vere bona sūt. id ē virtutes et bo
na spūalia nichil opitulari. h̄ solū circa bona
apparentia id ē tp̄alia. p̄mo vere ista id ē vere
bona nec nosse. h̄ etiā mala cōciliare id ē p̄cu
rare ut p̄ficiat̄. et in simulare id est accusare

atq; impie sive non nunq; vultus sedulos secta-
tores rē. gaudere in dōnib; id ē odorib; sacri-
ficioꝝ ut putabāt gētilēs. Et infra. Querit
aut cur tanq; meliorib; inuocatis q̄li priorib;
imperet. Ideo hoc querit. q̄ magi q̄nq; inuo-
cant spūs supiores quos vocāt meliores q̄ ex
eorū q̄i auctate imperāt spūtib; inferiorib;. ut
multa p̄cepta hōis exequātur. Causa quare
querit ē. q̄ ex quo inferiores exequūtur malū
coacti auctate r̄ p̄tate supiorū. nō vidē esse cā-
rē supiores dicātur esse meliores r̄ alij prior-
res. p̄mo supiores potius sūt p̄iores. Et infra.
Cur attrēctatū re venera r̄ c. hoc dic. q̄ in
re veltate magi in arte sua vtunt̄ pueris in-
nocētib; r̄ virginib; quib; demones ostēdant
illud qd̄ queritur. Cur ammātib; r̄ id est
cur volūt demones q̄ eorū antistites caueant
sibi ab ammātib; id est aialib; interfectis. vel
alio mō mortuis. ne ea cōtingāt. causam assi-
gnātes videlicet ne vaporib; p̄cedētib; ab aiali
mortuo polluantur. q̄ tñ inspiciere nō ē eis p̄hi-
bitū et tñ sacra eorū sepe cadauerib; celebrā-
tur q̄ eis sacrificatur. Et infra. Ipsi soli et
lune r̄ c. hoc querit. q̄ sepe magi ammātur cor-
porib; celestib; nisi faciāt qd̄ petūt. q̄h possent
terrorē incutere eis et haberēt p̄tate; eis no-
cēdi. vñ apulcius in libro methamorphosios
q̄ ab augustino appellatur de asmo aureo in-
ducit ancillā cuiusdā mulieris malefice de dñā
sua sic narrantē. Audiuī vesperi q̄ nisi scelerē
sol celo ruisset. noctiq; ad exercendas illece-
bras magie maturius cessisij. Ipsi soli nubila
caligēt r̄ p̄petuas tenebras ammācēt. Et infra.
De phidē vel ohris r̄ c. yhis r̄ ohris maritus
phidis. sūt numia q̄ ab egyptiis colebātur de
quib; dixi sup libro. viij. ca. xxvj. De istis nar-
rat porphirius q̄ magi in egypto reputabāt
efficacissimū modū cogendi deos si istis om-
nētur r̄ p̄cipue si ammētur phidi q̄ dissipabūt
ossa ohridis mariti sui nisi dii faciāt qd̄ petūt.
Lucanus etiā libro. vij. miratur valde de p̄tate
magorū et multa querit de ea. et inter cetera
etiā de mimis quas faciūt dicēs. An tñ valde
re mimis. Scdo ibi. hoc atq; hmoi r̄ c. ondie
quid porphirius de p̄missis admirās. et quasi
dubitādo loq̄ns dabat intelligē. et pat; totū.
Tercō ibi. Aut ḡ reuera r̄ c. reddit duplicē
causam quare porphirius loquitur p̄ modū
dubitātis. vna causa est forsā. q̄ veraciter
dubitauit. alia causa potuit esse. q̄ licet tantus
phus non dubitauerit. tñ noluit cū cui se p̄he-
turbare q̄ talia credebāt. et p; totū. Et infra.
Demq; p̄ r̄ c. hic ponit dicta porphirij
quib; p̄dictū egyptiū antistitē interrogauit de
via p̄uemedi ad beatitudinē iuxta sapiētiaz
egyptiā. parū eni reputabat porphirius ouer-
sari cū dijs id ē totaliter eorū fructus mācipa-
ri sicut ouerlabātur antistites r̄ magi si non
sequētur aliud bonū nisi scire dicere ubi suus
fugitiuus possit inueniri vel p̄dū cōpart. aue

aliquid simile qd̄ ad bñitudinē nō p̄tinet et de
talib; scire dimmare modicū est apreciādū.
Cetera satis patēt.

Dorro autē quēcūq; r̄ c. In hoc ca. xij. ar-
guit bñs aug. contra eos q̄ negant deū
mirabile miracula visibilia facere. et p; totū.
Nec mouere deb; r̄ c. In
hoc capitulo. xij. ondie bñs aug. quō in-
telligendū sit deū in veteri testamto visibiliter
apparuisse. fit autē in h. ca. mentio de ligurgo
legislatore lacedemoniō. qui ut legib; suis
maiorē auctate; p̄staret finxit se ab apolline
delphico leges quas tulit accepisse. De quo
dictū fuit sup libro. ij. ca. xvj. Cetera huius ca-
pituli patēt.

Sicut aut vnius hōis r̄ c. In hoc ca. xiiij.
bñs aug. ondit q̄ nō solū bona eterna. sed
etiā ipsa t̄palia a deo sūt requirēda nec p̄pter
ea angeli quicūq; sūt colēdi. allegat autē hic
plotinū platonicū maximū de quo sup libro.
viij. caplo. xij. fuit dictū.

Sicut itaq; diuine p̄uidēt r̄ c. In h. ca. xv.
ondie bñs aug. quō deus p̄ angelos et
in sibiecta creatura apparet hōib; r̄ more hu-
mano loq̄ns sillabam legē dedit in qua r̄tū
vnius veri dei cultū mandauit. et patēt totū.

Omb; igitur angelis r̄ c.
In hoc ca. xvj. bñs aug. ondit q̄ quo
ad cultu patrie alicui exhibendū potius credē-
dū est bonis angelis quā demomb;. Et facit
in h. caplo duo p̄mo eni p̄bat q̄ supposito q̄
per angelos bonos non essent facta miracula
nec p̄ demones. vel q̄ non per bonos angelos.
sed per demones essent facta miracula adhuc
credendum esset plus bonis angelis quā de-
momb;. ubi infra dicit sic. R̄ndēant theologi.
vel potius purgite. et pat; totū. Secūdo ibi.
Cū vero deus id egerit r̄ c. Ondit q̄ angeli bo-
ni fecerūt maiora miracula q̄ demones. Et facit
hic tria. q̄ p̄mo assignat causam q̄re deus fe-
cit p̄ bonos angelos maiora miracula. et pat; totū.
Secdo ibi. Illa quippe miracula r̄ c.
agit de miraculis p̄ deos factis s̄m gentilium
historias. et p̄mo excludit ab eorū miraculis
monstruosa quedā q̄ p̄nt et debent alijs cau-
sis attribui quā opacomb; deorū. sicut sūt mō-
struosi partus aialū. puta q̄ bos equū pepit.
ut narrat titus limus libro. iij. de scdo bello pu-
nico. et q̄ porcus natus est cū ore hūano. ut
idē narrat libro. vij. de codē. Et q̄ puer natus
est cū capite elephatino. ut idē narrat ibidē.
Et q̄ i exercitu xerxis regis equa lepore pepit
ut narrat valerius libro p̄mo. Eorū etiā modo
celi r̄ terre noua facies nō est ponenda inter
miracula deorū. sicut q̄ celū visū ē ardere sicut
narrat titus limus libro. iij. de vrbis origine.
Et q̄ celū visū ē in duo findi magno hiatu ut
idē narrat libro. ij. de scdo bello punico. Et q̄
in sardinia ut dicit ibidē licora visa sūt arsisse.
Et dicit ibidē. q̄ sol visus ē cū luna pugnasse

Et de die vise fuit due lune. Et q mare arhit ut
ide dicit libro .iij. de eode. Et qd apud arpmu
terra campeltris in sinu ingentem cosedit. ut
ide narrat libro .x. de eode tn mostuosa hmoi
licz no fuerint dñs asseribeda. tn gentiles qñ
talia contingebant sacrificabant dñs suis. ut
hmoi pdigra mitigaretur. hoc e ut dnterē
in bonu. vel salte; potēderet minus malum.
quia talia in solita iudicabant esse presagra
magnoz euētuz futuroz. Romam vero qñ
talia contingebat solebant cōsulere libros si
bille r iuxta in eis inuenta facere dñs suis. ut
talia mitigarentur. seu pcuraretur id est por
ro. vel pcul curaretur. ¶ Deinde ibi. Sed ea
qd dico rē. pnt exempla de mirabilib; qbusdā
q sunt deo p opera cōmb; asseribeda quoz p mū
est de dñs quos enee de troya secuz portauit
in italiam. de qbz narrat valerius libro pmo
q enee ipos apud launium collocant. post
modū vero ascanius filius enee cū albā codi
diss; r eos eosde; illuc tñstulisset p seipos la
nium sunt reuerh. Et quia credi poterat id fa
ctū fuisse ab hoie cū reportati essent albā itez
per seipos launium fuit reuē. De istis pdignis r
alijs mlis vide lactācū libro .ij. ca. viij. ¶ Se
cūduz exēplū e de cote que nouacla secuit. de
q narrat titus lūius libro pmo de vrb origie
videlic; q pscus tarquimus qntus rex rōas
noz cū numerū cēturiarū equitū augere vo
luis; dixit sibi actus nauis augur non pos
se aliud nouū circa centurias fieri nisi aues si
gmficaret hoc esse faciēdū. sup quo mdigna
tus rex illudens arti auguriandi dixit illi aus
guri. Potest ne illd fieri qd nūc mente concipio.
q conuertens se ad artem suā dixit illud
posse fieri. Cui rex. Cogitauit inq; q tu noua
cula cōtem id est lapidem quendam durū m
cideres. q pnce q aues tue posse fieri poten
dunt. q statim absq; omni cūctacōe nouacu
la cōtez diuisit ut dicitur. hoc ille. ¶ Tercium
est de serpente q esculapium de epidauro vsq;
romaz continue secutus e. De quo dixi supra
libro .iij. ca. xij. ¶ Quartum est de nauē in qua
fuit simulacrū matris frigie id est bereanthe
que d; mater deozū. h; mater frigia dicitur qz
de frigia allata romaz ut sup libro primo. ca.
xxx. dēm fuit. Hāc autem nauem cū in flumie
tiberis tam fortiter hys; vado. ut nulla vi cō
mouētur. claudia qnta sbmissis gembul deo
orauit ut si fecasta indicaret nauis suū angu
lū seqret. et ita fuit factū hoc narrat ovidius
libro .iij. de fastis. Titus autē lūius libro .ix.
de secdo bello pumco et solinus faciunt de isto
mētionem. Fuit autē ipa claudia scdm titum
vna de pms ciuitatis. ¶ Quintū exemplum e
de vgmē vestali. id est sacerdote de veste. de
qua valerius libro .viij. ca. pmo. dicit q cū e.
ius castitas dubia eē ppter infamiā ipa de m
cestu accusata et de sua cōfidēs innocentiā ac
cepto cribro orauit vestā dices. Si caste tibi

semp huius facias q ego h in cribro de tiberi
aquā hauriā et in edē tuā pferam. qd r fecit.
De hoc etiā aug. facit infra mētionē libro .xxj.
ca. xj. ¶ Tercio ibi. hoc ergo atq; huiusmodi
rē. Comparat miracula per deos facta ad mi
racula facta p bonos angelos a deo. et facit h
duo. qz pmo ondit q quo ad magitudmem
operis multū fuit pferēda miracula dei miracu
lis demonum etiā loquendo de hñs q iā dea
sunt. et multo magis de alijs que p hōib; fut
ut sup libro .viij. ca. xix. dēm fuit. quoz que
dam consistunt in quadam pmagmaria ludi
ficatione sicut q malefici lunam videntur de
ponere. et qñ de celo ppe terā dimittere. ut in
herbis suppositis respumet id e spumam cau
set. q spuma postmodū ad multum maleficia
vtatur. Et ut dicitur pirtous pms inueme
artem qua luna cogereetur descendere. de qua
lucanus libro .vj. vbi loquitur de multis mira
culis et mirabilib; q malefica qdaz facere cō
sueuit. dicit sic. Et patitur tantos cātu depssa
labores. id est luna mēatata. donec suppositas
ppior respumet in herbas. De hmoi etiā ludi
ficationib; apuleius libro methamoz p hōios
induat quēdam noie socratem sic de quadaz
maga loquentem. Saga inquit et diuina pos
tes celum deponere et terāz suspēdere. fontes
durere. et mōtes diffluere. manes sublimare.
tos infimare. sidera extiguē. et tartarū ipm
illūinare. Et vgilus libro .iij. eneidus hñs
lia narrat dicens. hoc se carminibus pmittit
soluere mentes. Siste a quas fluminis r ver
tere sidera retro. Et ovidius ep̄la .vj. de me
ta dicit sic. Illa reluctātez cursu deducere lu
nam. intitur et tenebris addē solis eqs. Illa
refrenat aquas obliqua q; flumina sistit. Illa
loco siluas vnaq; saxa mouet rē. ¶ Secūdo ibi
Quedam vero et si nonnullis rē. ostendit q
etiā est hñs p demones facta miracula que vi
dentur quo ad magitudmez opis equari mul
tis miraculis p angelos bonos factis. tamen
fims est omnino alius. qz bonificiunt non ut
ipsmet colātur. hñus verus deus. demon es
ad hoc agūt ut ipmet colantur. et ideo minus
credendū est eis q bonis anglis

D Rom de lex dei rē. In hoc ca. x. vij. ostē
dit btūs aug. q lex que docet vnū so
lum deū colēdum sufficienter est miraculis cō
firmata. Et facit duo. quia pmo ostendit hoc
p miracula facta circa archā testamenti in qua
fuit lex reposita et patent que de hñs hic nar
rantur legenti sacra hystoziam. ¶ Secūdo ibi
Si eni philosophi rē. ondit idē ex miraculis
que facta sunt hora qua pdicatu est vnū so
lum deum esse colēdum sicut factum est in p
dicatione xp̄i r apostolorū r multozū aliorum
sanctoz. Facit autem hic mēcionem de pla
tomis q ex rerū pulentudie arguūt diuinā
puidēnaz r opus diuinū ut appareat q eo
de modo ex miraculis tali hora factis arguē

possimus diuinitate q̄ approbat p̄dicacōem ad cuius cōfirmacōem miracula tali hōra fuit. Platonius vero cuius dicta h̄ allegat b̄t̄is auḡ. fuit plotinus ut supra pat̄ cap̄lo. xliij.

R dicet aliquis r̄c. **I**n hoc. ca. xvij. excludit b̄t̄is auḡ. q̄ndam r̄n̄sionē q̄ ad p̄us arguta dari poss̄. Poss̄ set eni aliquis dicē q̄ ea q̄ allegata sūt de miraculis in p̄cedēti ca. recitatis sūt falsa r̄ falso scripta. q̄d improbat auḡ. sic. q̄ de d̄is et eor̄ miraculis aut credēdū ē aliquibz l̄ris aut nō. Si nō ergo negat̄ oīno deor̄ p̄uidētia et eor̄ cultus. qū aliter q̄ miraculis vel opibz mirabilibz p̄suasus non fuit. Si vero aliquibz l̄ris credēdū est. credēdū ē magis l̄ris factis q̄ p̄cipiūt v̄m deo soli sumo esse sacrificandū. q̄ l̄ris gentiliū quibz narratur quedā miracula esse facta. ut sacrificetur d̄is quibz dā quos etiā ip̄i reputat̄ v̄nū sup̄iore h̄re. Cetera pat̄r.

Qui aut̄ putat̄ r̄c. **I**n h̄ ca. xix. p̄bat auḡ. q̄ sacrificiū etiā corpore non ē alteri q̄ v̄m deo faciendū nec v̄nq̄ fuit. Et fac̄ h̄ic tria. q̄ p̄mo cām assiḡt quare soli deo invisibili visibilis fuit sacrificiū. **S**cd̄o ibi. tūc nobis fauent̄ r̄c. oñdit q̄ tale sacrificiū angeli tōm sibi fieri nolunt. nec etiā tōm h̄ies. **T**erc̄o ibi. nec ob aliud r̄c. reddit causam q̄re demones sibi corpore sacrificiū exhiberi volūt. cū t̄n̄ in m̄ioribz id ē odoribz sacrificior̄ nō delectant̄. sicut gēales aliq̄ putauerūt. et p̄ totū capitulū.

Que verus ille mediator r̄c. **I**n h̄ cap̄lo. xx. oñdit b̄t̄is auḡ. q̄ etiā x̄po r̄acōne nature assumpt̄e. vel s̄m naturā assumptā nō est sacrificandū. p̄mo ip̄e eff̄c̄us est sacrificiū. cuius oīa sacrificia signa fuerūt. Cetera pat̄r.

Moderatis aut̄ p̄h̄ntis r̄c. **I**n hoc cap̄lo. xxi. assignat b̄t̄is auḡ. causam q̄re deus p̄m̄it ad x̄pus q̄ demones a x̄piams expt̄erēt sibi sacrificari et facit h̄ic duo. q̄ p̄mo reddit cām illius. dicēs causam esse ut numerus martir̄z impleret̄. **S**cd̄o ibi. h̄ys multo eleḡt̄us r̄c. oñdit qualinoie digni essent martires si v̄sus ecclesiastica scr̄s mom̄s h̄ic admitt̄r. Et facit h̄ic duo. q̄ p̄mo oñdit q̄ merito dici possent heroes. Ad cuius intellectū ē sciendū. q̄ heroes ap̄d gēales d̄scebāt̄ur magm̄ alicuius meriti h̄ies. dicti h̄e ab h̄ra id ē iunone. quā dicit̄ aerē esse. crede bāt eni q̄ tales h̄ies id ē aie eor̄ cū demombz in aere habitaret̄. et ad h̄ designandū finxerūt poet̄e greci q̄ heroes fuit filius iunonis. Sed t̄n̄ dicit̄ auḡ. q̄ martires nō dicerēt̄ur heroes. p̄pter cām illā. s̄ q̄ v̄icerūt iunonē. id ē acream p̄tatem q̄ viris iustis semp̄ resistit. p̄pter q̄d poet̄e d̄uemēt̄er finxerūt iunonē v̄tutibz inimicā et inuidere h̄is q̄ in celū volūt ascēdere v̄nde virgilius libro p̄mo eneid̄os loquit̄ur in p̄sona iunonis dicens. Gens inimicā michi. sc̄z enecas r̄ soen̄ sui. Et seneca in p̄ma

tragedia inducit iunonē indignatā de hoc q̄ multi in celū a ioue translati sūt. et specialr̄ herculi inuidēt̄e ut p̄z ibidem. et p̄ ovidiū libro. iij. methamorphosios. Et ē aduertēdū h̄ q̄ romani d̄fuerūt suos viros fortes qui pulchras victorias fecerāt in honore ip̄or̄ denot̄are eos a gente deuicta. h̄c v̄terq̄ scipio africanus dicit̄ur ē africanus ab affrica deuicta p̄ eos. Nā scipio africanus sup̄ior v̄icit affros in sc̄do bello p̄unico. Scipio vero africanus posterior v̄icit eosdē in tercio bello r̄ cartaḡmē q̄ fuit caput affrice oīno deleuit. Et eodē mō frater scipionis affricam sup̄ioris d̄c̄s ē scipio ahanicus. q̄ deuicit ahiā. et sic de alijs multis. p̄pter q̄d dicit̄ auḡ. q̄ martires d̄uemēt̄er heroes dici possent ab h̄ra id ē iunone r̄ p̄tati bus aereis p̄ ip̄os deuictis. **S**cd̄o ibi. Sed rursus ei succubit r̄c. oñdit quō error̄ virgilī de iunone fuit causa erroris alior̄. nā virgilius h̄ in v̄no loco. videlicet libro. vij. eneid̄os inducat iunonē d̄fētētē se v̄m̄ci ab enea. t̄n̄ ip̄e virgilius a iunone victus in alio loco sc̄z libro. iij. eneid̄os inducat helenū filiū p̄ami regis troianor̄ d̄fētētē enee q̄ placaret̄ irā iunonis sacrificiis r̄ tom̄s. v̄n̄ dicebat̄ s̄m̄ virgiliū helenū enee. Iunone cane vota lib̄s id ē s̄m̄ solēma vota lib̄er̄ fac̄ sibi. D̄namq̄ potētē. sc̄z iunonē supplicibz supra tom̄s id ē tom̄s r̄ supplicibz combz nam eius v̄m̄ce. Ex isto vero errore virgilī accep̄rūt alij occasionē alterius erroris ut satis p̄z in l̄ra augustini.

Mem pietate h̄ies r̄c. **I**n h̄ ca. xxij. oñdit b̄t̄is auḡ. quō p̄tates aereas d̄temus vincere. Et facit duo. q̄ p̄mo oñdit q̄ sola dei v̄tute vincimus. sc̄do quō eiusdēz miseratione purgemur. ibi. in eius ergo nomine.

Quā etiā porphirij r̄c. **I**n h̄ ca. xxij. p̄bat auḡ. ex dictis porphirij illud quō in p̄cedēti ca. dictū ē. videlicet q̄ ab v̄no solo deo purgamur. Facit aut̄ tria q̄ p̄mo ex dictis eis p̄bat q̄ theletis deor̄ id est sacrificiis purgatiuis eis factis nō possimus purgari. et p̄z l̄ra. **S**cd̄o ibi. deinde eodem oraculo r̄c. ponit d̄em quod dā porphirij obscurū qui inuit̄ deū verum posse purgare. **T**erc̄o ibi. que aut̄ dicit̄ r̄c. exponit illud dictū porphirij. v̄bi duo facit. Nā p̄mo oñdit quod est de intencōne porphirij clarū r̄ quid dubiū. Clarū ē aut̄ q̄ posuit duo p̄ncipia effectiua oīm. sc̄z deū p̄rem r̄ deū filiū que vocat̄ paternū mentē vel intellectū. et in h̄ concordat̄ cū plotino r̄ alijs platonis. de quibz etiā dicit̄ macrobius sup̄ somniū scipionis q̄ ip̄i ponūt v̄nū sumū deū et noym̄ id est mentē ydeas continentē ex sumo deo natā r̄ p̄fectā. Termegister etiā de verbo p̄fecto dicit̄ sic. D̄ns r̄ oīm factor̄ deor̄ sc̄dm̄ fecit d̄m̄. qm̄ h̄ic fecit p̄mū et solū r̄ verū. bonus ei visus ē et plerissimus oīm bonor̄. et letatus est. h̄ic ē filius b̄ndicti ac bone volūtatis. Et infra addit. hunc deus

dilexit vnguentū suū. hęc sunt verb. **A**ter megā
stri. **D**ubium est autē in verbis porphiri dī
centis aliū a p̄dictis duob; sc; patre et filio eē
mediū quis sit iste mediū. In hoc enī non vī
detur concordare cū plotino et alijs platōicis
q̄ p̄fuerūt terciā substātam a p̄dictis sc; na
turā anime. quā nō p̄fuerūt mediā. s; posteri
orem hīs duob;. **S**ecō ibi. **E**t mirū hęc
dixit et cōdit aug. q̄ porphirius p̄ illud me
diū videtur intellexisse spiritum sanctū q̄m
in modo loquendi multū a xp̄anis discrepa
uerit. **E**t pat; totū

Ed subditus porphirius et c. In hoc ca.
xxiij. reprehendit aug. superbiam porphiri
Et facit duo. qz p̄mo ostendit qz supbia eius fe
cit ipm nō credere qz xp̄s possit purgare. **S**e
cūdo ibi. neq; enim caro et c. ostendit sim quam
naturam xp̄s peccata purgavit. **E**t patet cos
tum

Quis sacramētū et c. In hoc ca. xxv. ostē
dit beatus aug. qz p̄ fidē mediatoris om
nes iusti fuerūt purgati a peccatis nō solū qui
legē moysi p̄cesserūt s; etiā q̄ tpe legis fuerūt.
Et p̄ satis tota m̄tēno aug. m̄ h. ca.

Nescio quomodo quātum michi videtur
et c. In h̄ capitulo. xxvj. ostendit beatus
aug. ex dictis porphiri qz nō sit bonis anges
lis sacrificiū. **E**t facit duo. quia p̄mo ponit
verba porphiri ex quib; hęc habetur. de quo
dicit aug. sic. **N**ā ista sc; de p̄re et eius filio et
etiā spiritu sancto sup. xxij. ca. posita utiq;
sapiebat et c. distinxit vero porphirius de du
p̄lici genere angelorum ut pat; in littera quos di
cebat potius esse mutados q̄ muocados. ex
q̄ p̄ qz nō sūt colēdi. nec h̄ volūt angeli boni.

Secō ibi qd adhuc trepidas et c. reprehendit
porphirium. qz nimis honozat illos angelos q̄s
dicit ad theurgicos arte theurgica deduci. **D**e bu
it enim porphirius scire qz tales nō sunt boni
angeli nec dñi. s; demones. ex hoc qz huius m
nidis et impediūt bonos ut sup̄ patuit ca. ix. **E**t
notāda sūt q̄ in illo capitulo dicitur ad intelle
ctū huius partis. **I**n intellectu enim hīs que
ibi dicitur facilliter patebūt omnia que in hac
parte huius capituli continentur.

Quanto hūamus et c. In h̄ ca. xxvij. ostē
dit beatus aug. qz porphirius platōis
eius peius erravit q̄ apuleius q̄ fuit eiusdem
secte sc; platōice. **E**t facit hic duo. q̄a p̄mo
ostendit deā apuleij que satis patet ex hīs que
dicta sunt supra libro viij. ca. xiiij. et ca. xvj.
eiusdē eē libro ix. ca. vij. **S**ecō ibi. tu autē h̄
didicisti et c. ponit dicta porphiri ad quorū in
tellectū sciendū notāda sunt ea que deā sunt
sup̄ in hoc libro. capitulo. ix. et etiā ca. xxvj. **E**t
facit hic duo. p̄mo enim hic ponit dicta sua
de dñis et demonib; que accepit a magis ca. de
is potius q̄ phis. **E**t ad intellectum huius
partis adūenda sūt tria. p̄mu est qz ars ma
gica apud caldeos multū sp̄viguit theurgia

vero ut sup̄ patuit ca. ix. est quedā ps magis
et ordmata ad purgacōem sp̄ualis p̄tis aie
id ē ymaginative. nō autē intellectue. p̄pter
q̄d pho qui vivit sim intellectū q̄tenus phus.
est nō est theurgia necessaria. **S**ecm̄ est qz sim
porphiriū ut eode; caplo patuit. angeli a de
monib; distmguntur loco. nā demones i aere
angeli in ethere. et in loco empireo. tñ angelis
attribuit p̄urbacōes et passiones q̄les hōies
hōnt. ut p̄ ibidē et etiā ca. x. quas p̄urbacōes
vocat h̄ aug. vicia humana. et dicit de p̄rphis
rio qz in ethereas mūdi sublimitates extulie
vicia hūana. ut dñi sc; qui habitāt in eis pos
sent theurgias diuina p̄nunciare sc; p̄ angelos
q̄ cū dñs eodē loco duersantes diuina noueret
et ad theurgos arte theurgie deduci dēcedūt
ut talia eis nūciēt. q̄ tñ diuina nō p̄tinent ad
partē aie intellectualē. s; sp̄ualē id est ymagi
natiuā. **N**on autē videbāt porphirio qz angeli
possent diuina scire. nec p̄ se q̄ns nūciare nisi
essent cū dñs in ethere. et sic p̄urbacōes q̄s
hōies hōnt patūtur in ethere p̄pter causas illā
Tercū est qz phari est diabolicus q̄s acquirē
arte theurgie. et ideo facillius erat cōgregare
discipulos q̄ theurgie intendēt q̄ qui phie.
hōis vīs pat; in hac p̄te m̄tēno augustini.

Secō ibi. non audit ista et c. reprehendit por
phiriū de duob; p̄mo qz ip̄e seductus turpi
ter erravit. secō qz alios in errore induxit. ibi.
Quid enī p̄dest et c. **Q**uantū ad p̄mū dupl̄
erravit. videlicet qz nō credebatur xp̄m purgare
posse. et qz credebatur demones purgare pos
se. **E**t refellit p̄mū errorem p̄ duos xp̄sus xp̄gilij
Te duce si qua manēt et c. quos ponit virgili
in bucolicis egloga. iij. et sicut dicit beatus
aug. fuerūt dicti de xp̄o. **E**t ē sensus verfuū qz
xp̄o ex te duce nro si qua manēt nri sceleris
vestigia id ē peccata ex infirmitate contracta. q̄
nō sceleris dicuntur s; potius vestigia quedā id
est similitudo cōfusa et obscura sceleris irrita
fient p̄ter id ē irritabūtur et destrūctur p̄
teruo quo ad dimissionē culpe et pene. et sic irri
tata soluet a formidine pene. terras id est ho
mines. **E**t ē hic sciendū qz cōtrarietas vidē
esse inter beātū ieronymū et augustinū. qz beātus
aug. hic vult qz egloga illa virgilij vñ sumū
tur isti versus sit cōposita de xp̄o. beātus vero ie
romimus in p̄logo biblie reputat h̄ terribile
vbi facit mencōem de istis duob; versib; eius
dem egloge. sc; **J**am redit et virgo redēt fas
turmaregna. **J**am noua p̄gemēs celo dimit
tur alto. **S**ñ est h̄ sciendū qz sim exp̄sico
nem serū q̄ cōmetatus est libros xp̄gilij. eglo
ga illa septa ē de filio cuiusdā noie polliomis
q̄ fuit dux germanici exercitus id ē exercitus
cesaris augusti. pollio enī capta ciuitate qua
dā dalmacie q̄ salona vocabat. eodē āno cōsul
fieri meruit. et eodē āno filiū habuit. que sa
lonū a capta ciuitate noiauit. q̄ natus statim
parētib; arrisisse dicit. qz erat in alū omen. qm̄ in

ipſis p̄mordijs merije. Virgilius aut̄ volens illud in tonū d̄uertere ⁊ blandiri parētibz cōs p̄fuit. eglogam illā id ē carmē illud rude et quāsi p̄stozale. vñ ⁊ d̄z egloga q̄si sermo cas primus. de p̄fato salono applicans eide illa q̄ hilla. cumea de x̄po p̄dixerat. p̄dixerat enī nos uem soles id ē nouē t̄pa futura. et in nono id est in ul̄t̄o illoz t̄pm x̄pm venturū. et t̄nc p̄p̄ x̄pm in eo nasciturū illud t̄pus multapl̄r d̄mē dat. vñ ⁊ b̄t̄is auḡ. hic i l̄ra p̄bat q̄ Virgilius loquebatur quāsi in p̄sona libille cumee. vel ex eius aūctate in egloga illa. Quartus enī x̄sus illius egloge talis est. Vltima cumei iā uenit carminis etas. Et iteo tam ieromimus q̄ auḡ. uerū dicit. dicit enī ieromimus uerū. q̄ poeta Virgilius loq̄ns ut poeta. poetice d̄posu it de filio pollioms p̄dicti. vñ ille filius fuit p̄sona adumbrata id ē ficta poēte p̄ quē t̄n rēp̄sentabatur p̄sona x̄pi. Ita q̄ ista fabula fuit de filio pollioms cōficta. si ueritas fabule fuit de x̄po. Nā poete p̄ fabulas sem̄p ueritatē aliquā exp̄mere mēdebat. Cetera huius capituli intellectus h̄ijs q̄ dicit auḡ. q̄ ego etiā dixi in p̄cedētibz capitulis satis clare patent.

Mitis ergo homines in erroze ⁊ c. In h̄ cap̄lo. xxviii b̄t̄is auḡ. rēp̄hendit porphiriū de iniqū intencōe quā habuit in docēdo. docuit enī uana. p̄pter uanitatē ut sc̄z placeret curiosis. vel ut doceret curiosos. Et fac̄ hic duo. q̄ p̄mo tāgit quedā uera q̄ docuit. et t̄n modus docēdi uanitatē intencōis ip̄ius ondit. Sed o ibi. ignoratā ⁊ c. p̄mit quāsdā ueritates ab ip̄o edoctas circa quas t̄n grauius offendit. Et pat̄z ex p̄cedētibz totū illud capitulum.

Redicas p̄rem ⁊ eius filiū ⁊ c. In h̄ cap̄lo. xxix. ondit b̄t̄is auḡ. quō porphirius et sui sequaces ad ea q̄ nos fide tenemus se habuerūt. Et fac̄ hic duo. q̄ p̄mo p̄mit ea in quibz porphirius d̄cordabat ⁊ d̄sordabat a fide n̄ra. et p̄mit tria. p̄mū est de trinitate p̄sonarū in qua uidetur nobiscū d̄cordare in re. h̄z nō in modo loquēdi. Sedm̄ est de incarnatione quā oīno negat. Tercū est de collacōe diuine gracie quā uidē d̄cedere ut p̄bat auḡ. ex duobz dictis eius. et p̄ l̄ra. Sed o ibi. S̄z h̄uic ⁊ c. disputat contra porphiriū et eius sequaces de incarnatione quā negant. et p̄mo p̄bat ex h̄ijs q̄ ip̄i d̄cedūt q̄ incarnacō nō sit oīno impossibilis uel incredibilis. Tercō ibi. an forte nō offendit ⁊ c. excludit duo ex quibz uidetur posse moueri ad d̄scredēdū incarnationem et ea q̄ dicimus de d̄i filio incarnato. quozū p̄mū est impossibilitas partus x̄gimis. sedum impossibilitas resurrectōis. et excludit sedm̄ ibi. an uero q̄ ip̄m corpus ⁊ c. vbi duo facit. q̄ p̄mo ex dictis porphiriū ondit possibilitatem resurrectōis. et ondit q̄ causa q̄re negat resurrectōem est oīno insufficiens. et satis pat̄z l̄ra. Sed o ibi. quid est qd̄ ut beati simus ⁊ c.

ondit causam quare isti nō p̄nt credē h̄uilitatem incarnationis. quia sc̄z ip̄i superbi sūt. facit autē h̄ b̄t̄is auḡ. mencōne de p̄ncipio euāgelij ioh̄ams. usq̄z ibi excludit. fuit h̄o missus a deo ⁊ c. in libro cum b̄dā platōm̄i repto. de quo etiā auḡ. fac̄ mencōnem libro. vii. cōfessionū ubi etiā tāgit multa alia de illo euāgelio. q̄ in libro platōm̄ico inuenit. De h̄c etiā sit mencō in glosa sup̄ illud ad col. p̄mo. Misterius qd̄ absconditū fuit.

Confirmatur opus sim thomam valois anglicū nacone. sequētia sūt sup̄ta de exp̄sitione fratris nicolai cerseth anglici ord̄inis p̄dicatorū. ne obmissis sequētibz libroz exp̄sitionibz opus p̄ns imp̄fectū uideretur. In h̄ ca. xxix. sim nos. declarat auḡ. contra porphirianos credibilioze esse incarnationem x̄pi q̄ multa q̄ illi asserūt. inter q̄ est illud qd̄ p̄mit plato ⁊ ip̄i tenēt q̄ mūdus est aīal beatissimū. Vbi nota q̄ libri augustini de quibz auḡ. hic ⁊ sup̄ multa allegant m̄titulatur de regressu aīe. Et infra uersus finē memorans quomō platōm̄cus quidā uoluit p̄ncipiū euāgelij ioh̄ams scribi l̄ris aureis in ecclesijs. teste sene sancto simpliciano aduixit. h̄ ideo noluit sup̄bus dictus ille magister sc̄z porphirius h̄ fieri. q̄ uerbuꝝ caro factū ē. et habitauit in nobis. id est q̄ noluit h̄ac h̄uilitate de filio d̄i credē. noluit ergo p̄ncipiū solēnter publicari. ne h̄c cuius p̄ncipiū admittitur i publicā fide admittētur.

Sed post platōne. In h̄ cap̄ulo. xxx. memorat auḡ. porphirius emendasse op̄mionē platōm̄s de reuolucōne aīarum in bestias q̄ op̄mionē m̄ciū habuit a pitagora. qm̄ aliq̄n platō audiuit dogmata pitagore. quē nichil scripsisse asserit rufinus in inuēctōne contra ierom̄m̄. Quidius libro. xv. de transformatis ubi de reuolucōe sp̄s n̄ri in bestias et bestiarū in hoīes. sic d̄c. Et quoslibz occupat artus. sp̄s equē feris humana corpora tranſit. Inq̄z feris n̄r. uoluit autē porphirius nō in bestias h̄ in corpora hoīm nō relictā h̄ in noua reuert. Vñ pitagoras quīs nō tātm̄ in corpora hoīm h̄ bestiarū reuolui aīas posuerit de se t̄n dicit q̄ ip̄e fuit miles in bello troiano noīe euforbis. et ibi occisus est a menelao q̄ et minor atrides dictus ē. vñ ouidius ubi sup̄ in p̄sona pitagore dicit. Ipe ego memini troiam t̄pe belli. Pancomides euforbis erā cui pectora quondā. h̄st̄ in aduerso gūis hasta minoris atride. H̄ac autē reuolucōne aīarum in noua corpora posuit porphirius anteq̄z ess̄ aīa purgata. sed post q̄ purgata reuerſa esset ad p̄rem posuit q̄ uiteri? nō reuertētur ad corp̄? h̄c autē uolebant platōm̄ei qd̄ ⁊ Virgilius tāq̄ platōm̄icus de aīabz iā purgatis et in cāp̄s iam elisios trāslatis. dicit. vñ. encidos. Letheum ad fluuū deus uocat agnime magno. sc̄z h̄mōi aīas sc̄z immemores sup̄a d̄uexa id est ut in memores sup̄a d̄uexa reuisent. et tandē

oblite p̄teritoꝝ rursuꝝ ꝛ incipiat in coꝛpa velle
reverti.
Also igitur a quibusdam ꝛc. In h̄ caplo
·xxxj· scribit b̄tus aug. eos factos sicut scri-
bit plato in thimeo.

Hec est religio. In h̄ caplo ·xxxij· dispus-
tat b̄tus aug. de re porphiriꝝ p̄ tractado
verba eius in fine p̄m libri de regressu aie. Dis-
cit aut̄ infra. Tūc eni erat porphirius in rebz
hūanis ꝛc. fuit eni ut patz in cronicaꝝ tēpore
est at̄m imp̄atoris.

Appeditis decē libris
in quibz b̄tus aug. inimicus
ciuitatis dei r̄ndens ip̄am cō-
tra eos defendit. iam in seq̄n-
tibz dicit de ciuitate sup̄na
et occasione huius de ciuitas

te terrena ita q̄ in p̄ms quatuor libris agit
de cari ciuitati exortu in alijs q̄tuor de earuz
ciuitati p̄gressu. et in reliquis de simbz debitis
ciuitati vtriusq̄. In h̄ igitur libro ·xj· agit de
exortu p̄dicarū duarū ciuitati in angelis bo-
nis ꝛ angelis malis.

In capitulo ·xxj· dicit. Et plato quidam
plus ausus ē dicere. scz in thimeo cuius
verba hic ponit. Et infra. hic dicit. h̄c etiā
plato causam d̄dendi mūdi iustissimā dicit.
scilicet in thimeo.

In capitulo ·xxv· dicit q̄ plato p̄mo ad-
muenit distribuconem phie in r̄conalem na-
turalem et moralem. h̄ in quo libro nō signat.

Dodecimo libro est intentio
augustini principalis de
creacone p̄m hominis. in
quo licet nō fm̄ euidētiā
tamen sc̄dum dei p̄sentiam
exortē sunt in genere hūano
due ciuitates bona scz ꝛ mala ꝛc.

In capitulo ·x· dicit. vnde ait apuleius
scz in libro de deo socratis et ponit verba
eius. Itē infra dicit. fallunt eos et quedā mē-
daissime lre quas phibēt in hystoriaꝝ tēpō-
rum multa annoz milia cōtinere. p̄ter eni ea
que dicit hic ꝛ allegat de eplā alexandri ad
olimpiadē in thimeo platōis dicitur q̄ so-
lon inter septē sapientes in h̄gmis m̄structus
erat a sacerdotibus egyptijs q̄ samp ciuitas
egypti tunc steterat. viij. milibz annoz. cuius
fundacoem p̄cessit cōditio athenarū mille an-
nis. In prologo etiā martiani quē libro suo de
astronomia p̄misit. q̄ in libris raro inuenitur
dicitur ex p̄sona sapientē eā ·xl· milibz anno-
rum apud egyptios viguisse.

In capitulo ·xij· dicit sicut plato apertis-
sime confitetur in thimeo scz. Cetera in
hoc capitulo satis patent.

In capitulo ·xvij· dicit plato deū magna
aūctate d̄medat mūduꝝ numeris fabri-
cāte. p̄bat eni in thimeo q̄tuor tm̄ elemētis

mūduꝝ estare ex p̄prietate que inuenitur in
p̄p̄tione numeroꝝ solidoz. Annū etiā mū-
di dicit estare ex numeris p̄p̄tombz armo-
nis distm̄ctis ut patz ibidē.

In caplo ·xx· nota de reuolucōne aiarum
fm̄ alternacōnem felicitatis et miserie.
et quo porphirius platonicus hanc alterna-
tionē testatus est ut d̄cm est p̄lemus supra
libro ·x·.

In capitulo ·xxv· tangit op̄mioneꝝ plas-
tonis in thimeo qua ponit h̄ies creatos a deo
ceteraq̄ alia creata a dijs immozibz. qui creati
sūt ab ip̄so deo.

In capitulo ·xxvij· b̄tus augustinus tā-
git op̄miones platōis ꝛ porphiriꝝ de quibus
etiā p̄lemus tractat in libro decimo supra.

Quod dicitur in dodecimo libro p̄ncipa-
lis intentio aug. verlatur cir-
ca lapsuz p̄m h̄ois et originē
mortis.

In caplo ·xxvij· nota q̄d
dicit. Sed cū aptissime
scz in libro thimei. Nota q̄ thimeus platōis
p̄mo fuit translatus a cicerone ut hic d̄. sc̄do
ab yso crate. q̄ traslacō d̄nūis habetur q̄ p̄ma
Verba aut̄ dei ad eos a se creatos q̄ hic fm̄
cicerone ponūt in traslacōe sc̄do ponūt
hic. D̄i deoz quoz pater opifexq̄ sū ego. vs
v̄ra natura dissolubiles. mea aut̄ voluntate
indissolubles. volūtas aut̄ mea maior ē nex?

In caplo ·xxvij· ex verbis
platōis supra positis arguit q̄ deus p̄t
sua volūate facere corpus h̄ois indissolubile
Nota infra d̄trarietate inter platōnē ꝛ porphi-
rium. porphirius asserit om̄e corpus fugiēdu
ut aia possit esse beata. plato aliq̄ platōici
dicit eos h̄re beatissimas aias eterms tamē
corpibz alligatas. sic mūduꝝ quē dicit iouē
h̄z aiam p̄ omnia elemētā diffusam. sc̄dum nus-
meros mulicos. qui sūt vnus duo tres q̄tuor.
·vij· ·ix· ·xxvij· q̄m in h̄ijs inueniuntur omnes
symphome mulice. et quare patz inuenti fm̄
libri macrobij sup̄ somniū sapiōis.

In capitulo ·xxvij· allegat de om̄ipoten-
tissima dei volūate q̄d dicit plato in thi-
meo ubi sup̄ ca. p̄ximo. Item infra de platone
dicit. q̄ ip̄e dicit mores deos posse remouere
ab igne v̄endi q̄litate ꝛ relinquare ei lucēdi
potestate. Sed vbi h̄c dicit non assignat.

In ca ·xix· fit mentio de platone quo ad
illud quod dictū ē in thimeo de indisso-
lubilitate corporū immoz deoz et quo ad reuo-
lucōem aiarū quā exp̄mit v̄hbus v̄gilianis
qui sup̄ libro ·x· ca ·xxx· positi sūt ꝛ exp̄siti. Re-
mittit etiā ad libruꝝ decimū vt videatur quid
senserit de h̄c porphirius. qui ut dictū est fuit
est ant̄m imp̄atoris tēpore.

In capitulo ·xx· dicit nō est sicut platōis
visū est scz ut patet ex v̄hby virgilianis

12

13

Q
V
O
I
S
C
A
P
I
T
U
L
O
·
x
·
I
n
c
a
p
i
t
u
l
o
·
x
·
n
o
t
a
d
e
r
e
u
o
l
u
c
i
o
n
e
a
i
a
r
u
m
f
m
a
l
t
e
r
n
a
c
i
o
n
e
m
f
e
l
i
c
i
t
a
t
i
s
e
t
m
i
s
e
r
i
e
e
t
q
u
o
p
o
r
p
h
i
r
i
u
s
p
l
a
t
o
n
i
c
u
s
h
a
n
c
a
l
t
e
r
n
a
t
i
o
n
e
m
t
e
s
t
a
t
u
s
e
s
t
u
t
d̄
c̄m
e
s
t
p̄
l
e
m
u
s
s
u
p
r
a
l
i
b
r
o
·
x
·
I
n
c
a
p
i
t
u
l
o
·
x
x
v
·
t
a
n
g
i
t
o
p̄
m
i
o
n
eꝝ
p
l
a
t
o
n
i
s
i
n
t
h
i
m
e
o
q
u
a
p
o
n
i

iam sup̄ positis q̄ corpora obliuione deserat.

Quarto decimo libro ē intentio principalis augustini agē de ortu duarū ciuitatū scilicet aliter in gn̄e hūano et illarū ciuitatū q̄litate.

In caplo. n. dicit q̄ epicuri posuerūt sumū bonū in voluptate corporis et stoyci in animo. De op̄mione tñ epicuri scribit seneca in ep̄la quadā ad lucillū q̄ incipit. Clarū cōdiscipulū isto mō. apud epicurū duo bona sūt ex q̄bz sumū illud bonū beatūq̄ apponitur. ut corpus sine dolore ammusq̄ sine perturbatione sit.

In ca. iij. ponit versus virgilij. vj. eneidos experimentes op̄mione platonica q̄ dicit omnia mala aie ex corpe cōtigisse. vñ dicit. Igneus est ollis. nota p̄pter magnitudinē eloq̄ntie ponit ollis p̄ illis. vigor ⁊ celestis origo. seminebz. et illo intantū faciūt quātū non tardant noxia corpa terreniq̄ hēbēt artus moribundisq̄ membra. hinc metuūt cupiunt volentq̄ gaudentq̄. id ē has quatuor passionēs dicit hūc a corpe neq̄ auras respiciūt clausē tenebris et carcere ceco. Nota infra. dicit cicero appellat sc̄z in libris de simbz bonoz ⁊ maloz. Nota q̄ eneas ductus ad infernū ⁊ inde ad campos elios ut videret p̄rem suū hōc q̄huit a p̄re ut fingit virgilius. vj. eneidos. O pater anchise an ne aliquas ad celū hinc ire putāz dū est sublimis aias iterūq̄ ad tarda reuertū corpa. Itē infra. ut loquitur nobilis sc̄z virgili⁹. Itē infra dicit cicero magis egritudinē appellat. sc̄z in libro de simbz bonoz et maloz. volentem aut virgilius sc̄z. vj. eneidos vbi ait gaudentq̄ volentq̄. Sc̄z illi malū sc̄z platonici tristitiam dicere q̄ egritudinē.

In caplo. viij. nota ad intellectū hōz que ibi dicuntur q̄ stoyci posuerūt nullam de quatuor passionibz quas cicero vocat perturbationes ut sup̄ patuit cadere in sapientē. has passionēs vocat hic. cupiditatem ⁊ leticiā. metum ⁊ tristitiā. que grece pate dicuntur. Sc̄z loco trū istarū passionū posuerūt tres qualitates. quas greci euphaticas id est passionēs vocant. Cicero vocat constantias. harū p̄mam vocat voluptatē loco cupiditatis. loco leticie gaudij. loco metus vel timoris cautionē. tristitiā aut nec aliquam constantiā loco eius posuerūt cadē in sapientē. Est enī de malo qd̄ iā accidit. h̄ sapiēt cū accidit cautio d̄tra malū non p̄t fm̄ eos malū accidere. Quidens autē nomina passionum accipi in bono exemplificat p̄mo de cupiditate inducēs auctem tullij libro p̄mo inuectiuarū in catilinario vbi dicit cupio p̄res. p̄scripti me esse elementez. Itē q̄ voluptas accipiatur in malo. q̄ nomē est constantie quā loco cupiditatis ponūt stoyci cadere in sapientē. p̄bat inducēs illud terrentij

q̄ in p̄sona libidinosi adolescentis dicitur in andria. nichil aliud volo nisi philomenā. nos men est cuiusdā meretricis. voluptatē hic p̄ libidine accipi. p̄bat ex r̄n̄sione serui qui ibi carius vocatur dicens. quāto carius est te ⁊ c. quā illud loqui quo magis libido frustra accendatur tua. q̄ etiā gaudij in malo ponat p̄bat ex verso virgilij. vj. eneidos vbi dicitur hinc metuunt cupiunt gaudentq̄ volentq̄. et tocius libro p̄mo de consol. hortans fugere has passionēs dicit. Gaudia pelle. pelle timorem ⁊ c. Quod infra narrat aug. de alabiade nusq̄ legi nisi hic. hūc tñ alabiadē q̄ discipulus socratis fuit vocat eusebius in cronias alabiadem socraticum.

In caplo. xxij. nota de cicero q̄ et alabiades fuerūt tpe artaxerxis regis p̄sarum q̄ in libro hester p̄ totū d̄r assuerus.

In caplo. xxv. ponit auctatem terrentij q̄ habetur in andria ⁊ est verbū birrie ad carmū. q̄ nō p̄t fieri qd̄ vis. id velis qd̄ possis

Quinto decimo libro incipit augustinus agē de p̄gressu duarū ciuitatū ita q̄ in libro isto agit de p̄gressu p̄me etatis que est ab adam usq̄ ad diluuium.

In caplo. ix. memorans de magnitudine lapidis que turmis arreptū iecit contra enēā inducit versus virgilij libro. ij. vide versus in textu quoz h̄c ē sententiā. bisex lecti id est duodecim homines electi hōtes sc̄z corpa qualia nūc p̄ducit tellus vix subiret ceruicē portādo illū sc̄z lapidem. Infra sit mencō de plinio sc̄do q̄ multa miranda de natura rerum scripsit. Itē de omero qui cōquestus fuit de immoracione corporum humanorū sc̄dm p̄ces sum tēporis.

In capitulo. xij. nota pliniū de modo cōputandi annos.

In caplo. xij. sit mencō de lxx. interpretibz et p̄tholomeo philadelpho de quo eusebius sic scripsit in cronias. Post tholomeū filiū lagi regnauit in egipto p̄tholomeus philadelph⁹ annis. xxxvij. hic iudeos qui in egipto erāt liberos esse p̄misit. et vasa eleazaro pontifici ierosolimoꝝ vtiua transmittēs diuinas scripturas in grecā vocē de hebreā lingua p̄ lxx. interpretes transsecri curauit quas in alexandrina bibliotheca habuit quā etiā sibi ex om̄i genere literature comparauit.

In capitulo. xix. versus finē dicit. Er virgilius imperiosissimā ciuitatē sc̄z romāz appellat tomū assarici sc̄z libro p̄mo eneidos. vñ plinius patet supra libro quinto. capitulo. xij. vbi ea que hic scribūtur satis patent ⁊ c.

Quarto decimo libro agit de pgressu ciuitatis dei p duas es tates. quarū pma a diluino vsq; ad abrahā. scūda ab abrahā vsq; ad dauid. Tā git etiā aliqua de ciuitate dia toli. sed pmt continuationem pgressus eius vsq; ad librū. x. viij

Rca. iij. fit mētio de inicio regni assirioꝝ. vbi exp̄sse consonans cū alijs historiographis dicit mnum fuisse filiū belī. Dicit autē infra assur autē vnde assirij non fuit m filijs cham. s; in filijs sem. q̄ fuit primogentus noe. vnde apparet de p̄gēme sem exortos fuisse q̄ postea regnum gigantis illius obtinuerunt. et m̄de p̄cellerunt atq; alias ciuitates obtinuerunt quarū pma appellata ē a mmo mīnue. Ex q̄ videtur q̄ belus pater mmi non fuerit filius ne nroth. s; alicuius de p̄gēme assur q̄uis ali ter m aliquibus cronis annotetur

Rca. vi. inducit exemplū d̄gilij de eo q̄ cōnumerando m̄terrogat ponens vsus eius li. iij. encidos. nō arma exp̄diēt tota q̄ ex vrbē sequūtur. et fuerūt vrbē didoms v̄ lentis d̄tinē eneaz et classē eius ne discederet a carthagine

Rca. xvij. vult bt̄is aug. q̄ tēpore p̄missionis facte p̄mo abrahā excellēbant tria regna sc; egyptioꝝ quod erat antiq̄us quod incepit m tpe saruth apud quos p̄mo regnauit zōnes. Assirioꝝ qd̄ incepit tpe n̄as choꝝ vbi p̄mo regnauit belus. Siciomioꝝ vbi p̄mo regnauit agialeus. Regnum egyptioꝝ cū esset m aha quam sibi totam s̄biugauit ex cepta india m̄nus filius belī erat sub regno as siriōꝝ. s; non regnūz sicomioꝝ. quia non m aha sed europa erat. Sicioma enī q̄ et agialea quedā pars grecie erat. Nota q̄ dicit quosdā diuissse orbem m tres partes. quidā m duas p̄tes sic attestat salustius i iugurtho ma gis approbans illos qui diuiserūt m duas p̄tes orientis et occidentis. Quare autē p̄ occidentis diuiditur assignat aug. ratione m p̄pter egressum aquarū de oceano m africa mare faciētiū mediterraneū

Quinto septimo libro m̄tētio p̄ncipalis augustini est de pgressu ciuitatis dei s̄m duas etates quarū pma est a re ge dauid vsq; ad trāsmigra tionem. Secūda autēz eras ē a trāsmigra cōe vsq; ad xpm. Cetera huius libri. x. viij. patēt satis clare

Quinto octauo li. p̄ncipalis m̄tētio augustini est cōtinu are p̄gressum duarū ciui tatiū vsq; ad incarnationem xpi ponens simul p̄phetas de xpo et ecclesia

Rca. ij. de bello r̄ mmo p̄mis regibus assirioꝝ d̄c̄m est supra libro. x. vi. ca. iij. et libro eodem. ca. xvij. Nota infra de regno hicio moꝝ de marco varrone q̄ non solū de rebus diuinis s; et de origine romane gēntis q̄si a p̄ncipio scripsit. Itē infra. facebatur autē salustius m catliario. Itē nō infra. vsq; ad fines libie sc; que est p̄uincia africe continua ahe. Itē de semiramide scribit iustinus m abbreviacione trogi pompeij libro p̄mo. q̄ m̄nus dum deficientem a se vrbē egypti obpu gnabat i etu sagitte m̄terit relicto filio m̄: putere r̄ vxore semiramide que neq; verna turo filio ausa tradē imperiū. nec ip̄a tractare simulat se p̄ vxore puerum m̄m. p̄ femina h lum. nā r̄ statua mediocris et vox gracilis pariter et lineamentoz qualitas matris r̄ filij simlis. Sic p̄mis m̄iens sexū puer m̄tēta credita est. h̄is non tēnta exquisitos p̄ virum regm terminos tueri ethiopiaz q̄ m̄perio addidit. m̄dis bellum intulit. quo p̄ter illam r̄ alexandram magnū nemo mtrauit. Magnas etiā res alias gessit quarū ampli tudine vsq; m̄diam sup̄atam esse putat. que sic faceatur. quomam que hactenus simulass; seipsam p̄debat. nec hoc illi dignitatē regni ademit sed admirationē auxit. q̄ mulier nō modo femnas v̄tute. s; etiā viros antecēret

Item nota q̄ dicit infra assirij q̄rtū regem habebat sc; m̄num. vel m̄mā filiā m̄m et semi rami dis. pro tercio enim rege cōputatur se miramis. Nota hicioij q̄ntum. Europi enim regi secūdo successit tercius theleximus. q̄rtus apis q̄ntus thelexion ut p̄ infra. Itē refert iustinus vbi supra q̄ semiramis ad postremū cū concubitu filij petiss; ab eodem interfecta ē duos et xxx annos regno potita est. vnde et h̄ d̄. a filio interfecta philtef̄ ausa filiū mee stare concubitu. Itē infra. h̄ac putant nō nulli r̄. puta iustinus q̄ libro p̄mo sic ait. se miramis babiloniam codidit. murumq; vrbis cocto latere circūdedit. Qd̄ autē h̄ic dicit̄ de morte thelexionis et d̄ficacione eius a var rone puto acceptum que dixi supra scripsisse de regno hiciomioꝝ et de regibus. de hoc enim alias nichil legi.

Rcapitlo. iij. nota q̄ dicit tūc assirij q̄ntus erat aralius puto vicio scriptoz sic scriptus nō enim aralius quintus rex erat. s; aruis cuius anno decimo natus est p̄saac ut patet ex eromas eusebij. Regnauit autē arius an nis. xxx. cui successit rex sextus aralius regnāns xl. cuius anno quinto ex̄tē p̄saac. xx. v. an noꝝ temptauit deus abrahā. h̄uic autē successit vñ. rex xerxes cuius tēpore mortuus ē abrahāz ut dicitur hic. De regibus hiciomioꝝ nota q̄ thelexiom q̄ erat rex q̄ntus successit egiorus rex sextus cui successit thurimachus rex vñ. ut h̄ dicitur. cuius āno. xix. xerxes de ro. xv. mortuus est abrahā. Itē m̄ fra

regnu argiuoz simul cu abrahe nepotibz sez iacob z elau exortum est. ysaac sexagenario exnte. vbi pmo regnauit machus a quo flus uius argiuoz creditur iachus appellatus.

Regnauit aut amz quinquaginta. **R**ota de sacrificio ad sepulchru thurmachi h expsse allegat varrone. **I**te nota infra q armami tres post xerfen regnauit annis. xxxvii. cui anno. x. pmo vero ano leuippi regis q regnauit annis. xliij. sicionis. machi vero regis argiuoz. xl. ysaac iam centesimu annu agente locutus e deus ad ysaac. **I**te no q belloeris regnauit assiris amz. xxxv. cuius anno. iij. phronci q filij machi regis argiuoz. xxv. leuippi vero regis sicionoz. xxxj. facta est pmissio dei ad iacob. in via versus mesopota miam. cu essj annoz. lxxj. **I**te dicit infra de phronco q eius tēpore grecia legu z iudici ozu quibusda clarioz est facta institutis. **D**ic autē magister in historiis q foroneus filius machi z rudibus grece p mus leges dedit et sub iudice causas agi cōstituit. locuz iudici destmatu. foru a suo noie appellauit. **Q**d h dz de phgeco fratre phronci quo ad eius deificacōez vidz sumptu a varrone. **D**e ysi q po filia machi fuit refert mgr q in egyptu nauigauit z quosda sarru apices egyptijs dedit. de agricultura etiā eos multa docuit. vñ po cu di ceretur. ab eo dicta est ysis. qd in lingua eoz sonat terra. de cuius deificacōe z forma smulachri eius ac pena si quis eā homiem diceret. quod hic dz sumptu estimo de varrone qd eius tentus infra patebit.

R caplo. iij. nota q belloco assirioz regi nono successit baleus. x. regnas. liij. annis. cuius ano. xvij. mesapi vero nomi regis sicionoz q regnauit annis. xlvij. ano. xxvij. decimo vero apis regis argiuoz q regnauit annis. xxxv. mortuus est ysaac.

R ca. v. qd de serapi dicitur z ysi vidz a varrone acceptuz. de api boue egyptio refert plinius q restatur se eū vidisse. q erat quida taurus q ex improviso egrediebatur de flumine mli hns in dextro humero signum candidu in modu lune corniculatē ad que cu statim cōflueret egypti cu omni gnie mulicoz psallentes eleuabatur in acta sup eos z tanq balans ferebatur. et ad motu z stationē ipsius mouebatur in terra sacerdotes xl stabant.

R capitulo. vj. nota q argus argiuoz rex quartus regnauit annis. lxx. cuius ano secdo. septio vero erarij decimi regis sicionoz q regnauit. xlvj. annis. balei vero assiriozum. xliij. ano mortuus e iacob. cclvij. ano.

Quod infra dz de deificacōe argi z cuiusda alterius nomie omogiri acceptum estimo a varrone.

R ca. vij. nota q baleo regi assirioz successit alchados. xj. regnas. xxxij. amz. alchadi. xj. regi assirioz successit. xij. amichus res

gnans amz. xxx. cuius ano. xliij. plemici regis sicionoz. xj. qui regnauit amz. xl. anno. xv. argi vero regis argiuoz de quo pdictu e anno. lvj. mortuus est ioseph. cxx. annoz.

R capitulo. viij. nota q amich. xij. regi assirioz successit mathaleus. xij. regnas amz. xxx. **M**athaleo vero successit rex saphirus. vel sperus ut in cronicis annotat regnas amz. xx. cuius ano. xvij. sicionoz arcopoli duodecimo q regnauit amz. lxiij. ano. xxxj. criah vero qui quitus erat argiuoz regnauit amz. lvj. cuius anno. xliij. natus est moyses.

Rota regnantibz memoratis regibz fuisse p motheu et tn in cronicis inuentur p mocheuz fuisse tpe alchade regis assirioz. alchas vero circa tpa vltima manuchi regis assiriozum.

Rota q post criahu forbes rex. vj. regnauit argiuoz. xxxv. amz. post que triopas rex septimus amz. xlvj. cui successit crothophus argiuoz rex octauus q regnauit amz. xxj. q vidz dici salsus. h salsus filius criope non fuit rex. h crotho successit rex nonus scelemus amz. xj. regnas. **Q**d aut hic dicitur de deificacōe melchomite vxoris criah et forbe regis et salsi filij criope et scelemi nomi regis credo sicut in pcedētibz acceptu a varrone. **I**te nota q mercurius de quo h loquitur fuit tpe forbe regis argiuoz fm cronicas dñes hercules vero ut annotatur in cronicis claruit tpe criope septimi regis argiuoz. **D**ie hercules cu antheo rege libie palestina tcertas cu pep cish eū quottenscuq terre appropinquaret fortioz rem resurgere. suspensū a terra tenes necauit.

Rota q dicit infra mimerua longe hns antiquior. nā fuit tpe ogigis regis de cuius tpe aliter sentit varro aliter eusebius. et aliter ieromimus. ut satis pz infra. **S**bi nota q si varro ut h dz posuit diluuiū ogigis. ccc. amz ante q ponatur ab eusebio sequitur q illud diluuiū fm varrone fuit tpe mmi regis assirioz. pomē eni h diluuiū fm eusebiū fuisse. xlvij. anno phronci regis argiuoz scdi q fuit ducesimul sexagesimus annus tercie etatis q incepit a natiuitate abrahe. **S**t aut habeatur. ccc. anni addēdi sūt. xl. anni ad natiuitatem abrahe q incipiet cōputari a terco anno mmi regis cuius. xliij. ano natus e abrahā. **I**te nota q cicrops cepit regnare atlxms tercio anno sparēt. xvj. regis assirioz moyse tunc agēte etatis sue tricesimū quātū anū.

R capitulo. ix. nota varrone. de nomie atlxnarū.

R ca. x. dicit q varro de noie arriopagi nō assentit cause quā assignat hic aug. q fabulosa e h conatur assignare aliā quā tn hic nō ponit. **I**te de lite trū de arū. p pomo aureo z iudico paradisi nota sup libro pmo ca. iij. **D**e diluuiō deucalionis qd fm eusebiuz fuit anno cicropis. xxxj. quod varro ponit fuisse tempore successōis eius.

Rca. xi. nota qd croops reg
nauit athenis ams. l. cuius ano. xl. eduxit mo
piles p. lin de egypto. viij. vero ano ascadif
regis athenoz qui. xvij. rex regnauit annis
xl. ano vero. xvij. marach regis hicioioz qd rex
xiiij. regnauit annis. xx. anno vero crope ar
giuoz regis. xv. de hoc rege dem est supra
capitulo. viij. In eo qd dicit infra. iofue rexisse
populu. xx. vij. annis sequitur eusebius. beda
vero no attribuit msi. xx. vij. cuius causa pofu
imus alias in cronis. **T**erz ascade regi af
hioz fuceffit. xvij. annis regnas ams. xlv
cuius anno. xxxiiij. mortuus e iofue. **C**ore ve
ro regis hicioioz qd fucecens ethiopo reg
nauit annis. xxx. anno. xx. danai regis argis
uoz decim qui fucecens sceuolo regnauit
annis. l. anno. xxix. eathonij vero regis atheni
enfiuz quarta qui fucecens amphitriom reg
nat. l. annis anno. xli.

Rca. xij. agitur de facris lupoz institutis in
memoziam diluuij sub deualione. Sunt aute
lupti sacerdotes pams. cuius facra lupra di
cuntur. et locus vbi celebrabantur luperal

Item de diomho qd riberpater dr dicit ma
gister in hiftozibz ipm esse qd bachus dictus
est. qd vrtem condidit que argos dicitur. alij
dicit diomhu deualionis filiu in aethiam ve
nisse et vitem inuenisse r hospiti suo semacho
ostendisse r pellem capre eius filie contulisse

Qd autem infra dicit templum apollinis
mcentum anno regni danai. xxij. a danao in
cronis anno tatur a flegeteo mcentu. Potest
autem esse qd flegeteus illd mcentit ministe
rio sed danauis imperio. **Q**d autem hic di
citur de institutione ludouuz apollinis de quo
non legi alibi credo acceptum a varrone sic

alia pntia ad facra deoz. **Q**d dicit infra
filios iouis esse. vulgatus est. Nota qd fingit
ouidius libro. ij. de transformatis iouez sub spes
cie tauri europaz transportasse in creta et hos
de ea filios genuisse. Sed verius e eos fuisse fi
lios xanti regis cretenfium qui alio nomine
dictus est asterius. **Q**d autem infra dicit de

hercule qd mter. xij. eius ingentia facta neces
anchi no numerant qz ea res ad alij pntet
herculem de quo patet supra ca. viij. Serum
ouidius libro. ix. de transformatis et toetus li
ij. de de solatione mter ingentia facta her
culis computant necem anthei. De hoc etiam

hercule seneca duas tragedias scripsit. vna
de hercule furente in qd docetur quomodo fi ri
a agitatus vxotem r filios occidit. Aliam de
hercule theteo in qd docetur quomodo morbo pe
stilente vexatus seipfu pirro ardenti immiserit

Item de buliri tirano nota qd hercules eum in
terfecit. vnde ouidius libro. ix. de transformatis
hoc pmo ponit mter ingentia facta hercu
lis dices. Ergo ego sedantez peregrino tem
pla cruore buliri domui. Demde agens de no
mine erictonij r gnacoie eius nunc fabulose

nuc hiftozice fm varronem allegat. hic fm
in hiftozibz pms quadriga duxit in grecia

Rca. xiiij. ponit fabu
las de tritholemo qs ponit plemus om
dus de transformatis libro. v. isto mo qz ceres
cum iunxiff in currum duos angues r mmi
fiff in vrtem athenensium ad tritholemu cum
cuius patre hospitata erat iussit eum data se
mna sparge vbiqz p terras. qd cu vctus cur
ru veniff in scythiam portans dona ceres mui
dens ei rex scytharum voluit eum occide dormi
entem h ceres mutauit regem in linem r ex
citatu tritholemu iussit curru p aera agitari
Vnde dicit hic de tritholemo r. **S**eda fabu
la est de minothauro qua in parte seneca tan
git de ypolito carmine secundo. Pasiphe enim
vxoz minoyz qd fingitur filia solis frequetas
filias vidit ibi taurum pulcherrimu quem
neptunus dedit regit minoy ad sacrificandu
sed peperit ei rex ob pulcritudinem eius
hunc videns vxoz eius adamauit eum com
pressaqz est ab eo et concepit peperitqz sembo
uem et seminarum. quem vocauit minothauru
Cum autem ex hoc monstro creuiff obprobri
um genis secudu ouidiu libro. vi. de transfor
matis minos accerhio d dalo fecit hoc mons
tru meludi in como cuius egressus erat ita in
extricabilis ut non possit vel pueniri ad mon
stru vel redri ad exitu. Et hanc domum voca
uit laborintum. quia erat laboriosa ad intran
du. Vnde dicit h de minothauro r. **T**er
cia fabula est de centhauris qd talis est. qz fin
gitur ypionem velle concubuisse cum iunone
que mterposuit nubem in qaum cum ypion
semen effudiff nati sunt centauri qd ex media
pte sunt homines et ex media sunt eq. et dicti
sunt centauri a nio qz cetu erant et ab aura
qz vloces erant. Hinc fabule occasio fuit.
qz ypion rex tessalie pmo parauit eqtes ar
matus numero centum quos ut vidit rustica
multitudo putauit vnus animal esse ex equo
et homine sedente sup eum. vnde dicit hic de
centauris r. **Q**uarta fabula est de cerbero
qd fingitur habere tria capita et est canis huas
ianuam inferni quem hercules cu descendiff
ad infernum vincitu triplia cathena adamatis
na ut. fingit ouidius libro. viij. de transformatis
traxit ad supos. Fingitur cerberus triceps p
ter tres etates infantia iuuentute. et senectu
tem p quas homo ad morte detrahitur. vnde
dicit hic de cerbero r. **Q**uinta fabula e de
frixo et helle sorore sua qd finguntur vcti ari
ete volante et nauem depicta signo arietis at
cendentes velociter nouice insidias effugerunt
sed naufragu passi fut. frixoqz euadete ad
terram helle submersa est et mari nomen dedit
qz vocauit hellepontum. vnde dicit hic de fri
xo et helle r. **S**exta fabula est de gorgone
de qua fingit ouidius li. iij. de transformatis qe
rat clarissima forma et capillis capitis pcpue

ornamenta. h. neptunus in templo minerie co-
 cubuit cu ea. unde irata minerva capillos ei
 mutavit in angues. fingit aut tres sorores
 fuisse gorgones dicte quaru noia fuerut. sees
 uola. curale r medusa. De medusa fingitur
 q dicta fut. Erat aut iste tres hntes vnu oeu-
 lum. qz fingebatur q erat vnius forme r pul-
 chritudinis quaru tanta erat pulchritudo ut
 spectatores suos redderet immobiles. et ito
 fingitur eos auertisse in lapides. vn ad hoc
 dicit hic aug. de gorgone rē. **S**eptima fa-
 bula est de tellofonte de quo dicit pap. q tel-
 lero fon equus penatus fingitur q r pegafus
 dicitur q hic p; fallu. cu hic dicatur pegafus
 fuisse equus tellofontis. fingitur aut tello-
 ro fon de muisse chimera que fingitur bestia tri-
 plex. leo in pre anteriori capra in medio r dra-
 co in sine. cuius fictionem exponens phidrus
 et; imologiaru libro. xj. ca. p. dicit. Dicunt
 qda phisiologi chimera no aial. h. mōcē hēlie
 esse que aut quibusda; locis leones r capras
 nutriente. quibusda; ardētē r quibusda; locis
 plenu; serpentib; . Dūc montē tellofont hās
 bitabile fecit. cuius equus alatus ppter velos-
 citatē fingitur pegafus de quo dicit ovidius
 libro. iij. de transformatis. q cu pleus aputaff;
 caput dormientis gorgonis ex sanguine distil-
 lante in terrā natus est iste equus qui dicitur
 pegafus. vn dic h. de tellofonte rē. **O**ctas-
 ua fabula est de amphione de quo fingitur q
 muros thebanos ostruxit attrahendo ad mus-
 ros eius lap. des suauitate cithare eius. vnde
 dicit de amphione rē. **N**ona fabula est de
 dedalo quā pōit ovidius libro. viij. de trans-
 formatis dicē q dedalus pclus exiliū sui in-
 creta cū non pateret sibi via nec p terrā nec p
 mare redeūdi ad patriam suā fecit sibi ac filio
 suo alias diūgendo radices pennarū in cera
 dicēs filio suo ut sequētur nō mnis alre volāt-
 to. nec mnis penes mīna. h. mediocē via tes-
 nendo. qui p rīs dicto nō cētentus delectatus
 volatu in altū cōscēdēs appropinquauit so-
 li. cuius calore liquefacta cera pmas pdidit.
 sicq; cadens in mare nomē ei dedit ut pcarū
 dicētur. vn hic dic de fabro dedalo rē. **D**es-
 cima fabla ē de edippo. **S**bi nota q spinx vel
 spinga ut hic d; fingitur fuisse monstrū hās
 faciē hūanā et habitans in cauitate rupis
 imminētis mari et quibusdā nauigantib; per
 mare pponēbat enigma. ut pote. on dens nunc
 se bipedē. nūc qua drupedem quēhuit quale
 aial est; . quicūq; aut nō soluebāt quēstōnem
 pimebātur. nauigās aut quodā tpe edipp⁹
 soluit enigma sibi ppositū et interfecit mon-
 strū piciatq; in mare. vn hic dicit de edippo
 qd monstrū rē. **S**ndecima fabula est de an-
 cheo qui gemitus mre sua quoties sup terram
 cadebat fortior resurgebat quē nctauit hercu-
 les. ut sup ca. viij. p; . vn dicit hic de ancho rē.
Item nota infra de raptu ganimedis facto

fmveritate a rege tanta lo q tribuit fabulas
 ioui ut p; x. libro de transformatis. et sup libro
 .iij. ca. xxv. **I**tem de dane cogita a ioue
 sub specie ymbriis aurei de quo supra libro. iij.
 ca. xxv. p; . de quo r ovidius libro. iij. de trans-
 formatis loqns de perseo dicit. que plunio das
 ne ceperat auro. **I**tem de latona q genuerat
 gemellos apollimē r dyana. ut p; p ovidiu. vj.
 de transformatis q r istū apollimē captū amore
 filie regis admē ei seruisse fingit in specie pa-
 storis. vn ad hūc apollimē que deū esse ponit
 dirigēs ovidius. ij. de transformatis sermone
 dicit. **T**empus illud erat quo te pastoria plis
 lis. **T**ext. onusq; fuit baculus siluestris olive
Item nota q iste liber pater de quo hic fit mē-
 tio vid; alius fuisse ab illo liberopre que supra
 ca. xij. vocatū dyomhū. qz ille fm aliquos fu-
 it tpe moyh. iste aut fuit tēpore aioth iudicis
 isrl. cuius facta cū ab aliquib; nō recipentur
 grauitē vindicatū in eos fingit ovidius v; s
 finē terciū libri. et in pncipio libri. iij. de trans-
 formatis ubi pmo pōit exemplū de pando
 qui ouerfus in aprū dilaceratus est ab achis
 inferente ei p mū violentiā matre sua. **I**tem
 infra de perseo filio ionis ex dane. nota q an-
 dromedā alligatā saxo in mari liberauit inter-
 fecto monstro marino qd voluit eā muadere
 et duxit eā postea vxorē qui post mortē stellis
 ficat sūt. vn de pseo dicit seneca in pmo carmi-
 ne tragedie de hercule furente p seufq; stellas
 habuit aureas rē.
Rca. xiiij. fit mentio de trib; poetis theologiis
 orphēo. musco. et limo. quoz orphēus fingitur
 descendisse ad infernū p repetendā vxore sua
 pserpina quā rapuerat ditis rex inferni que
 intantū placauit suauitate cithare sue q vxorē
 suā ei cessit. ea d ditione q nō respiceret
 eam quoad usq; exiret infernū. h. nō seruauit
 d ditionem. ppter qd pdidit vxorē suā. et forte
 ppter hāc cām phicitur saens que exhibitur
 dīs inferni. **D**e rege athamāte r vxore ei⁹
 pnoe fingit ovidius libro. iij. de transformatis
 q ob cultū bachi irata cōtra eos iuno eioca-
 uit vnā de furis inferni. q regē r vxorē eius
 vertit in furia. ita q rex athamas filiū suū les-
 archū occidit. vxor vero cū alio filio melicris-
 to fugiēs de rupe quadā pcepit aut se in mare.
 quā deificauit neptunus interpellatus a vene-
 re. et pna facta dea vocata ē leucotean ses grē-
 ce latine vero ut hic d; matina id est auroa
 vel matutina. **C**astor r pollux fratres erāt he-
 lene q nauī insequētes eā. ut eā reducerēt sub;
 merū sunt r in deos translati sunt ut patet per
 daretem frigiū.
Rca. xv. nota q annotatur in cronias
 acrisio vltio rege argiuoz interfecto a pseo
 translātū esse regnū ad miscenas iudicantib;
 tūc israhel debora r barath. ubi pmo reguit p-
 seus āms. vij. sedo eruthus āms. xliij. tercio
 reg nauert atreus r thieltes āms. lxx. quarto

regnauit agamēnon filius atrei annis. xxxv. de hoc fit mentio hic. Cepit autē regnare agamēnon. xxiiij. ano. thola. Nota q̄ hic dicit ap̄d lauretes p̄mo regnasse picū. Testatur autē la da reutropius q̄ an̄ picū regnauerūt ianus p̄mo apud iamculū. sc̄do saturnus q̄ vrbē cōdidit q̄ saturnia dicta est. cuius apparēt ad huc rume. Nota q̄ lampares. xxxiiij. rex assiriorū. cepit regnare anno aioth. lxxviij. et regnauit annis. xxx. Inducit demceps versus virgilij libro. viij. eneidos de saturno p̄bas ex h̄ijs q̄ saturnus regnauit in ptalia q̄ eā regionē vocari fecit latū. Vñ dicit sc̄ saturnus gens mdocilis id ē hoies rudes et mēo positi et displi in mōtibz alis more sc̄i. agricolis um aialū. et posuit id ē ad ap̄hōem mox reduxit leges q̄ dedit latū q̄ vocari maluit. h̄ij qm̄ latū h̄ij hoies. s̄b quo fungunt aurea sc̄la. sicut enī aurū p̄ferē ceteris metallis. sic etas sub saturno quo ad vite innocentia p̄fertur ceteris etatibz. ut ex descrip̄cōe quatuor etatū patz per ouidiūm libro p̄mo de transformatis.

In ca. xvij. nota q̄ troya euerfa fuit s̄m eusebiū q̄ sequitur interpretacōez. lxx. interpretum terco ano ab dō. tñ vidē alijs q̄ ano. xxxviiij. iēptē. Nota q̄ pallas inata aiaci oleio p̄sequēbatur argiuos redeuntes de bello troiano. vñ classē eoz abussit et eos submersit ponto. vñ virgilius p̄mo eneidos inducit unonem dicentē pallas ne exureret classē argiuoz atq̄ ip̄os potuit submergē ponto. vñ ob iram et furias aiacis olei. ob hanc turbacōnē nō potuit dyomedes reuerti ad suos. s̄ dū nō cōpuit putatus ē translatus ad deos. Que autē de eius deficaōe et uerfione socioz suozum in volueres dicūtur h̄c asumpit aug. ex libris varroms. ut p̄ in p̄ncipio capituli sequētis. Has aues dicit solmus libro. iij. nūq̄ muemri n̄ in insula illa. q̄s dic̄ in forma similes fulicis. color mēst candidus. oculi ignei. ora dentata et multa s̄sona h̄ijs q̄ hic dicūtur adiūgit. Itē in eodē infra dicit latinū filiū faum. s̄ iustinus libro. xliij. dicit eū stupro grauatū vel generatū.

In ca. xvij. nota de mutacōne socioz vlixis sic refert ouidius libro. xiiij. de transformatis. q̄ cū vlixes in nauē sua appropinq̄ uit in fulem qua habitauit. circe p̄misit tres de socijs suis sc̄ macharetū. pollicē. et curlo. cum. quoz p̄mi duo potātes de poculo sibi alato uerfi sūt in sues. tercius eunlocus euasit qz nō bibit. ulixes autē instructus a mercurio et accepto flore alto introiuit ad circen quem offerentē pocula repulit. et volentē virga mulcere capillos stricto ense deterruit. exinde pace facta et h̄ de accepta receptus ē in thalamū et p̄ dōe coniugij restitucōez. socioz perijt et obtinuit. Nota q̄ pan deus lupoz d̄. et ideo agnomiatū liccus et sacer dotes eius ex h̄e cognomen lupci acceperūt et.

In ca. xvij. diligēter notādus ē modus possibilitatis quē ponit auḡ in transformatis comibz hoim et bestiarū q̄ a minus studiosis vidē difficilis ad intelligēdū.

In ca. xix. nota q̄ methus. xj. rex athemenhū erat qui eodē ano quo troya euerfa ē mortu⁹ est. palifates h̄ciomoz rex. xxiiij. erat cuius anno. xxix. euerfa ē troya. antamis vero regis assimoz. xxvj. quē hic vocat lapidon. nos ab ton dicimus. cuius anno terco ponit troyam euerfam q̄ aliquibz factū vidē anno. xxxviiij. iēptē. Itē nota q̄ vidē auḡ. hic discordare ab eusebio. s̄m quē ap̄d athemenfes mortuo latino regnauit. xij. demophō vñ nō tñ h̄ciomoz s̄ et athemenhū rex mutatus est. Cū autē dicit eneā regnasse tpe samfomis. s̄ dicit sequēdo eusebiū q̄ in annoz annotacōe sequitur interpretacōe. lxx. Sequētes autē anotaōem anoꝝ s̄m translacōnem ierommi ponūt eneā cepisse regnare p̄mo ano ab elau. Itē q̄ d̄ infra de deficaōe enez p̄ sup̄ libro. x. ca. v. De xanto vero rege sabmoz nō legi alibi. s̄ puto h̄e acceptū de libris varroms. De codro athemenhū rege refert iustinus libro. ij. q̄ erat inter athemēses et dorēses quos h̄ dicit peloponenses similtates veteris offense quas vindicaturi bello dorēses de euctū plij oracula cōsuluerunt. r̄sum est ip̄os sup̄iores forte m̄i regem athemenhū occidissent. Cū puentū ess̄ ad bellum militibz an̄ om̄ia custodia regis p̄cipiē. athemenhū eo tpe rex codrus erat. q̄ et r̄so xi et p̄ceptis hostiū agnitis p̄mutato regis habitu pannosis sarmētis collo impositis castra hostiū ingreditur. ubi in turba oblitentū a milite quē falce vulnerauerat hasta interficiē. Cogitō regis interitu dorēses sine plio discedūt atq̄ athemenfes vtute ducis p̄ salute p̄rie morti se offerētis bello liberātur. de hoc dicit hic. p̄ idem tpus codrus et allegās ad h̄ illū virgilij in bucolicis egloga. v. de iurgia et. Nota de regibz latinoz q̄ p̄mus fuit latinus. sc̄ds eneas. tercius ascamus q̄ et alius quē genuit eneas ex creusa vxore tropana. quartus erat filius postumus q̄ filius deūs ē. qz in silua casualiter natus ē. a quo et succēdēs regēs agnomiatū sūt filij. dicitur est et postumus. qz post mortē p̄ris natus est. h̄c genuit eneas ex launja filia latini. Nota q̄ iste rex assirioꝝ quē vocat enē in cromis vocatur thimeus cuius anno. vij. defunctus est speuhippus vltimus rex h̄ciomozū. quo anno incepit melampus regnare athemenh̄bz. q̄ d̄ hic. xiiij. et erat p̄ codri. Qd̄ autē hic dicit h̄ fuisse tpe h̄ly cōsonat cū eusebio. alij tñ q̄ in annotacōne ano sequitur translacōnem ierommi dicit h̄c fuisse tpe samfomis.

In ca. xx. qd̄ dixit mox eisdem et. forsan cōsonat cū eusebio. tñ sequēs translacōnem ierommi ponūt saulē regnare cepisse. xxix. ano tituli q̄ erat. xxx. rex assirioꝝ regnātibz

apud latinos. v. regē a latino enea filio et apud
athemenfes codro. Nota etiā qd hic vult sa-
lem regnasse. xl. ānis cū dicit dauid successit
post ānos a saulis imperio. xl. āno. cū tñ eufes-
bius nō ascribat ei nisi ānos. xx. et lra regum
tantū duos. ¶ Quod autē infra dicit tēpore
salomons albā cōditā mirū videtur. qz fm
titū liuiū alba condita est. xxx. anno ab inicio
regni enee et a cōdicōe lauiū ab ascamio. Cū
igitur in pcedētī caplo dicat aug. qd ascamus
regnauerit an siluiū oportet qd alba cōdita fue-
rit anteqm siluius regnaret. Cū autē ut hic dicit
filius regnauerit tpe hly cōdita est alba an
illud tpus quo hly ponit tēpore aneus regni
eius. cū quo nō stat qd cōdita fuerit alba tpe
salomons. de cōdicōe autē alba ab ascamio
sonat titus liuius eutropius et omnes crono-
graphi quos ego vidi.

Ita. xxj. nō qd dicit latū id ē latinorū res
gnū vel albanorū habuisse post enea. xj.
reges quorū nullus deus factus ē. quorū p̄m⁹
erat ascamus. scds filius postumus. tertius
eneas filius. qrtus latinus filius. qntus al-
ba filius. sextus apis fm titū liuiū fm euer-
tū euhippus vel ansemus. septius appis octas-
uus carpatius. non⁹ tiberius. decimus agrip-
pa. vndecimus aremus. post quē duodecim⁹
auentinus regnauit. de quo dicit qd fm aliq̄s
deorū nūo ascriptus est. post hunc. pximo res-
gnauit. p̄cas de quo allegat vsū virgilij. vij.
eneidos. pximus ille p̄cas troyane glorie
gentis rē.

In caplo. xxij. dicit aug. terminatū regnū
assiriorū et translātū ad medos regnate. p̄ca.
S; fm alios cronographos ānotatur hęc trās-
flatio facta anno. xxvj. auentim. ¶ Itē infra
dicit regnū assiriorū durasse. Mccc. annis cō-
putando ab inicio regni bēli. Cōputādo v̄ro
ab inicio regni nini fuerūt fm bedam āni. M.
ccxl. Nota etiā qd post p̄cam regnauit amu-
lius expulso fm titū liuiū numitore fratre
eius maiore. cuius etiā om̄em plem masculis
nam occidit amulius. filiā v̄ro eius ream. ut
ei spem plis admeret virginē vestalē fecit ut
hic dicit. et fm titū liuiū ab vrbe cōdita libro. j.
opressa vestalis ad aquas gemmū partū cū
edidisset. seu ita rata. seu qz deus auctor culpe
honestior erat martem cōcepte stirpis p̄rem-
nūcupat. vñ dicitur hic quā voluit de Marte
gemmos rē. Refert etiā idem titus liuius qd
etiā tenet fama. cū fluctuante alueū quo expo-
siti erāt pueri tenuis in sicco aqua destitisset
lupam sitientē ex montibz qui circa sūt ad pu-
erilē vagitū cursū flexisse eam ad eo mitez subs-
missas infantibz p̄buisse mammas. ut lingua
lambentes pueros m̄gr regni pecoris inueniret
Sū r̄ hic dicit et ad hoc adhibentes scz qd erāt
filij martis argumentū qd infantes expositos
lupa nutrierit. Sēdum v̄ro titū liuiū vbi sup̄
fertur a faustulo. sic enī vocatur m̄gr regni p̄-

coris ad stabula laurēcios pueros educātos
datos. sūt q̄ laurēciā vulgato corpore scz qz me-
retrix erat lupā vocatā putāt. inde locū fabu-
le ac miraculo datū. vñ dicit hic. quāuis non
definit. ¶ Nota qd dicit infra. in aquā crudelis-
ter picā iusserat. fm enī titū liuiū nec dñ nec
hōies. aut ipam virginē vestalē aut stirpem.
a crudelitate regia vendicabant. h̄ sacerdos
scz rea vel plia v̄metā in custodiā datur. p̄ues-
ros in p̄fluentē aquā mitti iuber. Itē infra. nō
qd amulio successit in regnū frater eius numi-
tor. Romulus enī fm titū liuiū iussis certo tē-
pore ad regiā venire pastoribz et ad regē amu-
liū impetuz fac. et a domo numitoris alia opa-
ta manu remus adiuuat ita regē obrūcant.
Numitor postq̄ p̄petrata cede iuuenes ad se
p̄gere vidit gratulātes extemplo aduocato
consilio scelera in se fratris. origmē nepotū ut
genti. ut educati. ut cōgmit essent. cedē tē-
ceps tirām seqz eius auctorē oñdit. Iuuenes
p̄ concōem ingressi amulū regē salutant ita
numitori re p̄missa romulū remūqz cupido ce-
pit in hōis locis vbi expositi educatiqz erant
vrbis cōdende scz rome de qua hic dicit. Ru-
mitoris p̄mo āno cōdita ē roma. cuius terminos
describēs solmus libro p̄mo dicit qd incipit a
filia q̄ est area apollinis et ad sup̄ciliū scalarū
cati h̄ terminū vbi faustuli erat tugurium.

¶ Itē quātū ad h̄ qd dicit qn regnū assiriorū
totā fere asiam subuigauit. h̄ factū est per minū
regē assiriorū scdm. ut patz sup̄ libro. ij. ¶ Qd
dicit de diluuiō vsqz ad hanc subuigacōez tñ h̄isse
ānos. M. intelligendū est fm trāsflacōē. lxx.
fm enī trāsflacōem ieronimi nō inueniuntur a
diluuiō vsqz ad natiuitatē abrahā nisi tantum
anni. cccxij. de quibz subtrahis. xxxij. annis
quibz hęc subuigacō ānotatur in croniciis p̄-
cessisse natiuitatē abrahā remanent a diluuiō
vsqz ad hanc subuigacōem alie factā p̄ minū
tantū āni. cclvij. ¶ Itē infra de cōputacōe āni-
norū quā ponit cū dicit. tēpore igitur q̄to cōdi-
ta est roma rē. sequitur trāsflacōē. lxx. sicut
in pcedentibz. fm v̄ro translationē ieronimi
nō dicitur filij israhel habitasse i tertia. p̄missis
siomis. an vrbe cōdita nisi sexcentis nonaginta
sex ānis. qz iosue cuius ānos sc̄ptura nō deter-
minat ascribitur āni. xxvj. fm iosephum et
eos qui sequuntur trāsflacōē ieronimi. Judi-
cibus aut. xij. quorū vnus erat samson. cccx-
ix. ut p̄ p̄ m̄grm in h̄istorijs quibz addis
.xl. annis h̄eli. et. xij. samuelis. habetur. cccij.
ab inicio v̄ro regū seq̄ndo cōputacōem cōnēn-
que saul. xx. annos attribuit vsqz ad p̄mum
annū achas fm trāsflacōem ieronimi nō inue-
niuntur nisi anni. cccxxxix. q̄ faciūt sexcentis non-
aginta ānos. tñ in croniciis nris nō cōcorda-
mus cū ista cōputacōe ānorū p̄pter rācōes ibi
positas quas recitare nimis est p̄lixū.

In caplo. xxij. agit de sibilla erithra. et ē
notabile caplm nec indiget expōicōne.

Rca. xxiiij. dicit thalete milehu
vnu de septē sapiētibz tpe romuli fuisse
qrū tū fama p̄cipue fuisse nōtur. cxliij. ām̄
post vrbē dicitur. S; q̄ius fama eoz tūc p̄cels
lēt nō tū oportet q̄ tēporāci fuerint. h; q̄ eoz
rū auctas p̄ ceteris tūc cepit esse famosa. q̄s
uis aliter videatur ex h; q̄ narrat valerius
maximus li. iij. de moderacōe. de mēsa aurea
mūeta a piscatoribz quā oblatā taleti mileho
ipe renuit t̄ tandē p̄ alios q̄nq; refutata ob
lata est solomi qui sacrauit eā apollini ex quo
videtur eos tēporāneos fuisse. De morte
romuli t̄ quō putatus ē deus dēm est supra li.
ij. ca. xv. Item nota infra de cicrone qui ea q̄
h; dicitur videtur dixisse in libris de republī
ca vbi t̄ memorat de eclipsi q̄ in morte romuli
cōtigit. Successit aut ut infra dicitur romulo
numa pompilius q̄ ut narrat titus lūius plu
rimum sacris deoz institūdis indulit. ut ip
se in speciali p̄sequitur. Propter qd̄ dicit hic
aug; q̄ illā sc; rōnam ciuitatē putauēat nu
mōlitate deoz p̄fecto falsozū mūmēdam.

Ite nota q̄ dicit hic. et micio regni manasse
q̄ cepit regnare ut annotauimus in cronis
āno nume. xiiij. Sibilla samia apud q̄sdā
putatur fuisse tēporānea pitagore

Rca. xxv. dicit q̄ regnate tarquimo p̄sco du
ctus ē p̄ls iudeozū babiloniā qd̄ in cronis
nris in mēdo trāslatiōi ieronimi ex dēis tēde
annotauimus cōtigisse. iij. anno regis huij
tullij qui immediate successit tarquimo p̄sco.
Cōsequēter commemorat vij. sapiētes quos euse
bius vult fuisse tpe captiuacōis q̄ius vt vi
detur nolit eos fuisse tēporāneos. De quo
dēm ē ca. pxio. Ite infra dicit q̄ solō leges de
dit athemētibz p̄ q̄bz misērt aliqñ rōm vt p; p
titij lūij de vrb̄ origme libro. iij. et ex eis ex
traxerūt leges xij. tabularum. Nota ut p; sup̄
libro. viij. anaximander discipulus erat thas
letis milehij. anaximenes vero discipulus a
naximandri. De zenophane nichil michi qd̄
legerim occurrit nisi q̄ scripsit de eo cicero li
bro primo de natura deoz dicens. zenophanes
mente adiūcta omne p̄terea qd̄ est m̄finituz
deū voluit esse. Pitagoras fuit tēpe cambi
his q̄ successit ciro. Ex dēis etiā solim videtur
fuisse tēpe bruti qui p̄mus d̄sulēat post reges
exactos t̄ expulsos

Rca. xxvi. qd̄ de dilatū est opus vsq;
ad dariū. intelligēdum ē de dario filio
italispis q̄ cepit regnare persis āno ab vrbē cō
dita. xxxiiij. Per idēz tēpus sc; q̄ impedita
est edificatio templi. etiā illa gesta sūt q̄ scri
pta sūt in libro iudith sc; tēpe cambisis se
cūdi regis psarū q̄ tibi dicitur nabuchodo
nosoz. Sub dario rege psarū sc; anno. ij.
impletis tē. Rō q̄ p̄mus rex rōnoz fuit
romulus. sc̄ds numa. tercius tullus. quartus
anchus. q̄ntus p̄scus tarq̄mius. sextus sūius
tullus. septimus tarquimus sup̄bus de cuius

Expulsione p; sup̄ libro iij. ca. xv.
Rca. xxvij. nota q̄ p̄chas filius aucti
m̄ auus romuli cepit regre āno. xv. oie regis
uda. cuius tēpe ce punt p̄mo p̄hare p̄he
illi qui nō tantū p̄lo p̄po. h; etiā gētibz salutē
p̄habāt. Nota q̄ regnū assirioz tēfecit āno
xxvij. regis auctim

R. ca. xxxvij. nota de pitagora samio qui fu
it p̄nceps p̄hoz ḡnis italicū ut patet per au
gustimū libro. viij. fuit autem ut tēda anno
tat tpe cambisis sc; cclxiiij. anno post eūsiōnē
ihrlim. De esdra videtur h̄m ea q̄ annotatur in
cronis q̄ fuit circa p̄ncipiū regni artaxer
his septimi regis cuius anno vij. h̄m tēdā p̄
mo die sc; mēsis p̄mi esdras sacerdos t̄ scri
ba legis tē ascendit de babilone cum eplis re
gis t̄ p̄ma die mēsis q̄nta venit ihrlim. Artax
erxes vero anno. iij. natus ē socrates h; xxv
anno eiusdē h̄m eusebiū h̄mone p̄mo celebra
tus. q̄ āno mortuus ē artaxerxes post quē im
mediate regnauit darius nothus rex psarū
octauus. Plato vero natus est. iij. anno hu
ius darij h̄m eusebiuz. De anaximandro t̄ a
naximene dictū est sup̄ ca. xxv. Anaxagoras
auditor fuit anaximēnis t̄pibz ciro ut in cro
nis annotatur. De pitagora dēm est supra
ca. xxv. De thalete mileho dēm est supra ca.
xxiiij. De poetis tribz thxologicis ophro. et
museo. lino vult aug; q̄ fuerint post moysen
h; ante tēpora p̄harū h̄m enim magistrū in
historijs fuerunt tēpe gedecoms. Muscus
autē discipulus ophrei. lino vero magister
herculis. Inachus p̄mus argiuoz rex regre
cepit. lx. anno etatis psaac. Cuius filia p̄hs.
xl. anno etatis iacob in egiptum nauigās ut
annotatur a quibusdā quāsdā tradidit eis li
terarū apices

Rca. xxxix. fit mentio de p̄si filia machi
de qua dēm est sup̄ ca. xxxvij. Promethū et
athlancē fratrem suum quidā annotat fuisse
iij. anno natiuitatis moysi aliqui tū p̄metrū
dicūt fuisse circa. liij. ānū ducatus ioseph. De
mercurio auo et de mercurio eius nepote pat; sup̄
libro. viij. ca. xxvi. Dicit autem hugo stori
acensis q̄ iste secūdus mercurius successit a
muleo qui erat successor platōis

Rca. xl. inducit dēm eoz qui posuerunt. C. mi
lia annoz trāhisse postq̄ egiptij rationez h̄de
rum d̄p̄tenderūt. Moderatus tū locutus ē
martianus in p̄logo astronomie sue q̄ rarissi
me inuenitur ponēs sapiētiam viguisse in e
gipto. xl. C. annoz. Hanc fictionem repro
bat aug; ex testimonio varronis qui post li
teras inuentas ab yside ante q̄s sapiētes eē
nō poterant ponit duo milia annoz

Rca. xli. nōq̄ epicurei negant res humanas
p̄tinē ad curā deoz t̄ quō huius oppositū pro
bat stoyci. vt patet in libro tullij de natura de
ozū. de hoc magis patet supra libro. v. ca. ix
Anaxagoras h̄m eusebiūm fuit tēpore

18.
darii filij ita sps. de cuius morte nō vidi aliud
q̄hic dicit q̄ tocius dicit eū perisse veneno
p̄mo libro de sol. De aristippo et antistene q̄
hic dicit etiā sup̄ libro. viij. ca. iij. patet in litera.
S; addit h̄ eorū dñez opinionē de sapiēte quē
voluit aristippus cum reipublice fugere. et
antistenes voluit eū illā administrare. ¶ Tez
infra nota q̄ dicit alij asserētes vñū mundū
scilicet ut plato. Alij innumerabiles ut anaxi-
mander. ut vult aug. libro. viij. cap. 10. Alij
vero ortum esse ut plato. Alij vero micium
non habere. ut aristoteles. Alij mente diuis-
na ut plato. Alij fortuito et casib; agi ut ana-
ximander. Alij mortales esse aias ut epicurei.
Alij immortales ut platonici. Alij reuolui
in bestias ut pictagorici. Alij nequa q̄ ut por-
phirius. De h̄is autē qui ponūt aiam vivere
post corpus p̄ tps aliq̄d nō tñ sp̄ nō memini
me legisse. Alij in corpe constitutes sine boni
ut aristippus. Alij in aīo ut antistenes. Alij in
vtrorū ut epicurus. ut p̄ p̄ senecaz eplā. xij.
ad lucullū. Alij sensib; corpis semp̄ ut stoici
q̄ nō posuerūt dignitatem aliā a sensitiua. Alij
non sp̄ ut dñiter tenetur. Alij nū q̄ esse putā-
tes credendū. sicut illi q̄ nō discernunt inter

Somnum et vigiliam.
¶ cap. 10. nota vnus ptolomeoz scz
sedus. Primus erat ptolomeus filius lags-
sedus ptolomeus philadelphus. Isti dicti sūt
reges egypti vel alexandri q̄ diuiso regno
alexandri multos inter ceteros potiores erat.

In ca. xv. nota q̄ dicit. nō
multo post veniēte alexandro. Alexā-
der em ut annotatur in cromeis subiugauit
iudeā āno ab vrbe dedita. ccccxxij. q̄ fuit ānus
c. lxxxvij. a sedo āno darii filij ptaspis. quo
āno licētiati sūt iudei ut p̄sequerētur edifica-
tionē tēpli ad dplementū. fuit autē hic annus
ab vrbe dedita. ccccxxij. dputādo ab edifica-
tione et cōplecōne muroz ciuitatis. fuit ānus
quo subiugata ē iudea a. xx. anno artaxerxis
q̄ licētiatus neemias cepat reparare muros
ciuitatis. c. iij. Reliqua que hic dicūtur in h̄
cap. patēt in tuenti magistrim in hystorijs.

In cap. 11. nota q̄ rufinus et eusebius
in ecclastica historia et orosius libro. vij.
de ormelta mūdi numerū p̄secuōnū q̄s passa
est ecclesia nūtur p̄cise ad denariū s̄m nūm
plagarū egypti reducere quos tñ in h̄ articulo
nō approbat aug. De nerone quidē q̄ quītus
ab augusto imperauit scribit orosius ubi sup̄
q̄ p̄mus rome xpianos supplicijs et mortibus
affectit ac p̄ omes puicias pari p̄secuōne ex-
cruciarī imperauit. ipsūq; nomē extirpare co-
natus. bñssimos xpī aplos petrū et iac. paulū
gladio occidit. ¶ De domiciano q̄ nonus ab
augusto impauit scribit q̄ per omes gradus
scelerū creuit ut cōfirmatissimā toto orbe xpī
ecclesiā datis vbiq; crudelissime p̄secuōnis
edictis cōuellere auderet. Hic in antaz pla-

plus est infamā ut dñm se ac deū vocari scribi
coliq; iusserit. ¶ De trayano vero qui vñdecim
mus ab augusto imperauit scribit q̄ in p̄secu-
tione xpīam nois errore deceptus tercius a
nerone cū passim interceptos cogi ad sacris-
ficandū ydolis ac detrahētes interfici iussisset
plurimi interficerētur. polimiq; scbi q̄ inter ce-
teros iudices p̄secutor datus fuerat relatu ad
momentus hoies eos p̄pter d̄fessionē xpī et hōne-
sta duenticula nichil cōtrariū romans legib;
facere. fiducia sane innocēns cōfessionis nes-
mini mortē grauē formidolosamq; inferri res-
scriptis ilico leuiozib; cōperauit edictū. ¶ De
marcho antonio impatore. xiiij. ab augusto
scribit q̄ p̄secuōes xpianorū graues quarta
iā post neronē vice in asia et in gallia eius p̄-
cepto extiterūt multiq; sanctorū martirio co-
ronati sūt. ¶ De seuerō autē impatore. xvij.
ab augusto scribit q̄ quītus post neronē p̄se-
cuōne xpianos cruciauit. plurimiq; sanctorū
p̄ diuersas puicias martirio coronati sūt.
¶ De maximo vero impatore. xxij. ab augus-
to scribit q̄ p̄secuōes xpianos sextus post
neronē exercuit. ¶ De decio q̄. xxv. imperauit
ab augusto scribit q̄ ipse d̄tinuo in quo etiā se
ob h̄ philippū interfecisse dicit ad p̄sequē-
tos interficiēdosq; xpianos. vij. post neronē
ferialia disperhit edicta plurimorūq; sanctorū
ad coronas xpī de suis cruciatib; misit. ¶ De
valeriano cū galieno q̄. xxvij. imperabāt ab
augusto scribit q̄ mox ut arripuit impetū.
vij. a nerone adigi per tormēta xpianos ad
ydolatriā negātes interfici iussit. ¶ De aure-
liano q̄. xxix. imperauit ab augusto scribit q̄
nouissime p̄secuōes aduersus xpianos. ix. a
nerone d̄creuit. ¶ De dyocletiano et maximi-
ano q̄. xxxij. impabāt ab augusto scribit q̄
dyocletianus in oriēte. maximiānus herculi
in occidēte vastari ecclesias affligi interficiq;
xpianos decimo post neronē loco p̄ceperūt. q̄
p̄secuō omib; fere ante actis d̄uirtimoz atq;
inmanior fuit. nā p̄ decē annos incendijs ec-
clesiarū p̄secuōib; innocētū. cedib; marti-
rū incessanter acta est. ¶ De iuliano vero qui
xxxvij. imperauit ab augusto scribit q̄ xpīas
nam religionē arte potius q̄ ptate m̄secutus
ut xpī fides negaretur et ydolorū cultus recipe-
retur honorib; magis puocare q̄ tormētis co-
gere studuit. apto tñ p̄cepit edicto ne xpīas
nūs d̄cendarū artū liberaliū p̄fessor esset. bel-
lum vero aduersus p̄hos paras cū romans
vires cōtractas ad d̄stmatā secū traheret p̄-
dicōem xpianorū sanguinē dñs suis deuouit
palam p̄secuturus ecciam. h̄ victoriā adipisci
potuisset. Nā et amphitheatrū in iherosolimis
extruxit in quo reuerfus a parthis ep̄os mo-
nachos om̄esq; loci eius sanctos. tustijs arte-
seuozib; obiceret. spectaretq; lamādos. ¶ De
valentiniano autē de quo hic scribit q̄ cū xpī
anus in regna fide sacrm̄ militie gereret sub

iuliano augusto tribunus scutariorum iussus
ab imperatore sacrilego. aut molare dijs
aut militia excedere. fideliter sciens grauiora
esse iudicia dei. et meliora promissa sponte disces-
sit. ita pua interiecta moza interfecto iuliano
ac mox iouimano mortuo qui p xpi nomine
amiserat tribunatum retribuere xpo in loco
persecutoris sui accepit impium et imperauit.
xxxviii. ab augusto. De gestis aut iuliani a-
pud antiochia no legi alibi qd hic. De valen-
te valentinianum fratre q post fratres xxxix. im-
perauit ab augusto scribit ozosius q viuente
fratre in societatem impij assumptus e ab eu
toxio epo arriam dogmā assertore baptisatus
et p suafus in seculum hērem declinauit. sed
maligna mfectione diu texit ne voluntati
potestatem admisceret quo adhuc viuētis
fratris auctate pssus est. Sed eo mortuo cu
etiam impie age potuisse no erubesceret ilico ef-
frenata libera audacia legeq dedit ut mochi
hoc est xpianam qui ad vnu fidei opus dimissa
seculariu reru multimoda actione se redigunt
ad militia cogentur. vastas illas egypti tunc
solitudines arenasq diffusas apud qs pros-
pter sitim ac sterilitatem piculissimamq
serpentium abundantia dūlatio humana no
esset. magna habitatu mōchū multitudo cos-
pleueat. tribum ac milites missi sut q sanctos
ac veros dei milites alio nomine persecuti om-
abstraheret. Interfecta sut ibi multa agmia
sanctoru. **C**agit autem aug. duas pti-
laes ecclesie psecutiones q suo tempore con-
gunt. vna in gothia. alia in perfida de quibz ali-
bi nusquam legi.

Rca. liij. fit mencio de oraculo quoda a dijs p
magicas artes obtento et expmēbatur. vbi sub
grecis quos non pōit. qz solebant tales dij
metricē respōdē. ut plurimum p in responsis
apollinis. **C**ontinebatur aut in hoc oraculo q
fides xpi quam petrus per malificium induxe-
rat duraret tantū. cccxv. annis scdm numeru
dierum in anno solari. **N**ō infra mortuus e
xps duobz geminis id est gemellis fratribus
consulibz qz hic no pōit nomina. nec michi oc-
currūt. fuit autem hic annus. xvij. tiberij q
erat hincputationem ozosij. septingentesimus
octuagesimus nonus. ab vrbe condita. **I**tem nō
infra nūatis p inde consulibus tē. **I**n omibz
cronicis nō vidi post tempora impatorū an-
notationē consulū. h tantū annotatur am n-
patorū hinc quos computando terminati sunt
trecentis sexaginta quinq anni secūdo anno
impij archadij et honozij q frēs exētes hinc impe-
rauerūt. **M**issus e quippe spūs sanctus. xvij.
āno tiberij cesaris. a q termino declarat aug.
computationē. cccxv. ānoz cōputada. fuit
aut ānus. xvij. tiberij cesaris. septingentesimus
octuagesimus quātus ab vrbe condita quibz ad-
ditis. cccxv. ānis fuit. **M**. c. l. Archadius aut
et honozius cepunt impare hinc ozosium anno

ab vrbe condita. **M**. c. xliij. **E**t ita p secundo
āno archadij et honozij compleri. **M**. c. l. ānos
et per dñs anni. cccxv. a missione spūs sancti
tūc cōpleti sunt consulibz exētibz qui hinc noia-
ti sunt. tercio vero anno archadij et honozij fa-
ctum est apud cartaginē qd hic per comites
gandētiū et iouiu sub consulibus manlio et theo-
dolio dicitur esse factū. **R**egnauerūt autem ar-
chadius et honozius simul annis. xij. a quibus
subtrahitis tribus remanent nouē qbz addi-
tis. xxj. de regno theodosij q reguit. xliij. fuit
xxx. ānis ab āno. iij. archadij et honozij de quibz
dicit sic. ex quo vsq ad hoc tempus per. xxx.
forme annos.

Deimonono libro de ciuitate
dei cōplexis hinc que ad ortū
et pgressum ciuitatum dua-
ru pertinet incipit aug. age-
re earum hinc in libris q-
tuor sequētibz. **I**n quozum p-
mo reprobatis fallis opmionibz de istis hinc
bus. docet hinc ciuitatis dei esse vitā eternam
hinc vero ciuitatis dyaboli esse mortē eternā.

Rca. pmo dicit. alij in animo
scz antistenes. alij in corpore sicut aristip-
pus alij in vero qz scz epicureus hinc ponēt to-
nox et malox ut sup libro. xvij. ca. xli. pater.
Quomodo iste tres secte multiplicare sunt
vel multiplicari potuerūt in ducentis octua-
ginta octo. oñdit per marcum varronem et
pater tē.

Rca. ij. nota q dicit a platone institutos
vsq ad palemonē. platoni autē imme-
diate successit speuhippus achademā tenens
quo mortuo successit zenocrates. zenocrati autē
successit palemō. vñ dicit hic. qui ab illo scilicet
platone quartus scolā tenuit eius. palemonem
autem archylas. qui noue achademie dicit
auctor fuisse.

Rca. iij. prosequēs opmionē marci var-
ronis dicit in hinc q asserit varro veteres a-
chademicos hinc sensisse allegas ad hinc qdā nomi-
ne antiochum q suus erat magister et cicero-
nis quem tñ cicero magis videtur velle sto-
p cum qz veterē achademicū. vñ in li. q apud
me de achademicis erat pms. inducit lucillū
hinc verba dicentē. **C**ū eraclitū studiose audi-
rē contra antiochum differētē et antiochuz
contra achademicos. vñ antiocho opia dili-
gentius ut causam ex eo totā gnoscerē. Et
libro pmo de natura deozū inducit coctam de
antiocho sic dicentē. **A**ntiocho stoyci a
pipateticis de deitēvi dē tur verbis discrepare

Rca. iij. dicit. lamētatus
e cicero in solatiōe de morte filij. de qua
vtrum librum scripserit. vel in aliqua oratiōe
hoc fecerit scripserit enim librum. duodecim ora-
tionū michi nō est certum quia michi de hoc
vidi. **I**tem infra fit mencio de catone q seip-
sū interfecit apud vicia. i. elabat enim ptes

pompeij et in iuliu cesare q̄ victo pompeio et oc-
ciso roma ingressus dictator et consul appellat⁹
est. unde in africa transiit quo cato fugerat
omnes pompeij duces detollavit et nepotes. quibz
auditis cato apud vicia civitate africe exis
interfecit scipm.

In capitulo. v. allegat duas auctates de
terreno. quaru p̄ma sic incipit. duxi vxore et
et est in adelpis. Secunda que sic incipit.
In amore inuicē suspiciones et e in eunuchō in
p̄ncipio. Itē infra. p̄ auctate qua allegat de
tullio vide libru eius de amicitia.

Rca. xii. nota q̄ fingitur quoddam monstru
fuisse euomēs igne p̄ os noie cacus. manebat
aut in auēno mote spoliās et occidēs hōies
et furto plurimū indulgēs. De caco scribit vir-
gilius encidos libro. viij. isto modo. Hic spe-
lunca fuit vasto sub moza recessu. Semipis
caci facies qua dura tegebat. Solis in accens
sam radijs semper recen. Cede repebat hum⁹
fontibz affixa supbis. Ora viru tristi pendebat
pallida tato. Huic monstro vulcanus erat p̄
istius atros. Ore vomēs ignes magna se mo-
le ferebat. Hos versus virgilij posui. qz btis
aug. verba de eis passim allegat cu dicit. Fas
ciamus aliquē qualē canit poeta et c. Itē in-
fra dicit. nisi nimis accusaretur cacus parum
laudaretur hercules q̄ eum interfecit. narrat
enī virgilius vbi supra qz cu venret hercules
de hispania interfecto tergozione rege hispa-
nie ducēs armēta boum. iste cacus q̄ tuoz tau-
ros ac totidē iūmēta furatus est. et ne furtuz
suū pateret. traxit illos boues per caudas in
antru suū. ut nō appareret vestigia nisi retros-
uerit. hercules aut querēs armēta sua p̄mo-
delus tandē p̄ mugitū tauri vnius dēphens-
dit furtū et extrahens cacum de spelūca sua in-
terfecit eum et c.

Rca. xxi. de hīs que hic dicuntur de ace-
rone et scipione nota libro. ij. ca. ix.

In capitulo. xxij. nota qz dicit de varrone.
Ipse est deus que varro doctissimus rom-
manoz ioue putat. vñ supra libro. iij. aug. de
vero sumo deo agens dicit. Hūc etiā credit
varro ab hīs coli q̄ vñ sumū deū et solū sine
simulachro colūt. Itē qz dicit. porphirius
dicitur. p̄ sup libro. x. ca. xxiij. quīs nō debis
to mō loquatur de deo vocādo eum pluraliter
p̄ncipia puta p̄pter pluralitatē p̄sonarū. ut
ibidem exp̄ssius p̄.

Rca. xxij. ad d̄firmandū dēā porphirij
allegat libru eius dictū eglogion. q̄ aut nuls
q̄ aut raro muentur. Itē infra dicit. Inter-
rogat. Nota qz porphirius vxore habuit xp̄i
anā qua voluit magicis artibz reuocare a xp̄i
amīmo. vñ consuluit apollmē ut hic d̄. p̄mum
ozaculū qd hic ponitur ē planū. scdm infra po-
nitur. Interrogauit enī porphirius apollmē
quid melius. verbū vel racō. s̄ quibz noibus
intelligitur p̄ncipiū qd nos dicimus filū. an

lex. sub quo noie intelligitur p̄ncipiū. qd tam
platonici q̄ nos dicimus p̄rem. p̄fert autem
apollo p̄rem. ut p̄ ex verbis eius. Itē infra
de omēda cōne xp̄i ponit tertiū ozaculū qd erat
herates. Est aut herate ip̄a p̄serpina q̄ fingit
dea inferni quā s̄b noie herates muocat magi
Dicta est aut herate ab heraco grece qd ē ces-
tum latine. qz menelaus maritus helene plas-
cauit eā centū victimis. vel qz fingit qz m̄se-
pultos nō recipit in infernū ante centū ānos.
Verba huius ozaculi aliquatū sūt obscura.
Et r̄ndit dea s̄z herate. corpus quidē debilitās
tibz tormētis s̄p̄ tā in p̄ns q̄ in imp̄ns ē oppo-
sitū. s̄z a p̄te aie est differētia. S̄nde dicit. Aia
aut p̄ioz celesti sedi inhidet. Nō igitur xp̄us
et h̄ p̄ntus est in corpe qd d̄ne est p̄ns et im-
p̄ns damnatus ē. qz aia eius sic et alioz p̄ioz
celesti sedi inhidet. et quali querētur. Cur igitur
aie alioz xp̄ianoz a xp̄o instructe nō res-
sident tali sedi. R̄ndit dices. Vñ aia s̄z xp̄i
implicari errore dedit alijs aiaz s̄z xp̄ianoz
et hoc fataliter q̄si dicat. nō sponte et p̄pria vo-
lūtate hoc dedit alijs. s̄z fato impellente. fuit ḡ
xp̄us sine culpa. et ideo tanq̄ p̄us s̄m aiam
est in celesti sede. s̄z ille fuit quibz fata nō ānus
erūt. id ē nō cesserūt obanere dona deoz. nec
qz h̄re cōgnōem iouis immortalis. p̄pterea
igitur d̄ns exosi s̄z xp̄iani fuit. quibz fato nō
fuit id ē ex fato p̄missum nō fuit nosse deū. nec
dona a d̄ns accipe. hīs fataliter dedit iste s̄z
xp̄us errore implicari. Itē vero p̄us qz h̄ nō
sp̄te s̄z fataliter fecit et ideo in cessit id ē access-
sit in celū sicut p̄. Itaqz hūc s̄z xp̄m nō blas-
phemabis. Post hec inquit. De xp̄o interrogā-
tibus ait herate. qm̄ quidē immortalis aia s̄z
hūana. post corpus ut mcedit nosti. qz quo-
usqz plene purgata sit s̄m porphirij ut p̄z ex-
p̄cedētibz nō reuertitur ad p̄rem. sed reuoluit
in noua corpa. vñ dicit. A sapiētia aut absisa
s̄z qz nō purgata plene semp errat s̄z redē-
undo ad corpa. quātū vero ad aiam xp̄i sub-
iūgit dices. Viri pietate p̄stantissimi ē ista
aia q̄ s̄z xp̄i ē. h̄ac colūt s̄z xp̄iani. aliena a se-
veritate s̄z ex̄te. Deinde post verba porphi-
rij annectit. quartū ozaculū. interrogātibus
inquit cur damnatus est ozaculo respondit.

Quesimo libro declarato q̄ sūt
fines veri ciuitatis terrene et
celestis p̄sequitur de d̄dicōis
bus hōz simū. p̄mo agens de
mō p̄uēdi ad hōs fines.
Secdo declarādo d̄dicōes hōz
simū libris sequētibz s̄z libro. xxi. et. xxij. quia
aut modus p̄uēdi ad hōs fines ē p̄ iudic-
um gn̄ale ideo in hoc sp̄cialiter agit de illo iud-
icio oñdens diē illū iudicij venturū esse.

In capitulo. xxij. mencōne de porphirio fa-
ciens dicit. Cū pietatē laudet heroz
s̄z in libro q̄ d̄ eglogion ut p̄z sup libro. xxi.

ca. xxiiij. ¶ In fine autē an mediu capli mencōez
facit de stella vrgiliana breuiter memorās qđ
vrgilius scđo eneidōs nariat scz quō subuersa
troia r anchise p̄re orante deos in signū p̄is
exaudite factus ē subitus fragor comtrui de
celo lapsa p̄ vmbra stella face ducēs multa
cū luce cucurrit illā sumā suplatentēqz culmia
tecti cernimus p̄ deā clārā se condere siluam.
Verba sūt hęc enee narrantis de bello troiano.

Ultimo p̄mo libro incip̄ agē
de dīcōibz hūmū vtriusqz ci
uitatis dei r dyaboli. Et p̄mo
agit de pena eterna dānatoz
rū in libro isto. et libro sequē
ti de eterna felicitate bonoz.

In ca. iij. huius libri ponit
opiniones platonicoz de quatuor passio
nibz seu p̄turbacōibz q̄ est sup̄ posita libro
xiiij. ca. iij. quā cōfirmat v̄sibz vrgilij. vj.
eneidōs quoz vñ h̄ ponit cū dīc. h̄nc metuūt
cupiūt r c. ¶ Qđ autē infra dīc. in. xij. h̄mū op̄is
viciū vidē sc̄p̄toz nō enī in. xij. h̄i. xiiij. libro
ca. v. fac qđ h̄ dīc. Et infra. ¶ Rursus r incip̄
ant in corpa velle reuerti. de vrgilio. vj. enei
dōs sup̄tum est.

In ca. iij. p̄bat p̄ exēpla naturalia q̄ cor
pora viuētia p̄nt inter cruciatu p̄manere. et
dīc. Salamātra in ignibz viuūt de q̄ dīc p̄sicoz
rus ethimologiarū libro. xij. ca. iij. Salamā
tra vocata q̄ contra mēdia valeat. Et infra.
¶ Ista cōtra mēdia repugnās. ignes sola
aialū extinguūt. viuūt enī in medijs flāmis h̄
ne dolore r d̄supcōne r nō solū nō v̄riē. h̄ extē
guit mēdiū. ¶ Itē nō q̄ntū ad h̄ qđ dīc. et
quidē mōtes nō d̄ssimī sicilie q̄ tāta r c. Scribit
enī p̄sicoz ethiarū libro. xiiij. ca. de insulis. q̄
sicilia cauermis r fistulis penetrabilibz ventis
et sulphure plena sit. vñ r ibi ethne montes
estuat mēdia. de q̄ r infra. ca. de mōtibz dīc.
Cōstat autē hūc mōte scz ethnā ab ea p̄te q̄
eurus r africanus flant h̄re spelūcas plenas sul
phure r usqz ad mare deductas q̄ spelūce res
cipiētes in se fluctus ventuz causant. qui agi
tatus ignem gignit ex sulphure. vnde fit q̄
vidē mēdiū. ¶ Itē cap̄lo de insulis sicilie dīc.
Eolie insule sicilie appellatē ab eolo p̄pone fis
lio. Et infra. r. Eolie insule r vulcane vocātur
q̄ r ipe sic ethna ardeat r c.

In ca. v. nō q̄ h̄ dīc de sale agrigētino in
uentur i solino vbi agit de cealia r h̄ijs q̄ in
ea sūt. De fonte apud garamātes. qđ h̄ic dīc
scribit solinus agēs de garamātica regione q̄
ē in africa. De fonte in epiro scribit p̄sicoz qđ
h̄ic dīc in libro. xij. ca. de aquis. ¶ De lapide al
beston qđ h̄ic dīc scribit solinus agēs de tercio
smu europe ca. v. istius p̄is. Scribit etiā qđ h̄
dīc de ficu egiptiaca agēs de egipto r de h̄ijs q̄
in ea sūt. ¶ De pomis etiā so domoz scribit so
linus qđ h̄ dīc agēs de iudea r h̄ijs q̄ in ea sūt

¶ De lapidibz p̄rite r selemite scribit p̄sicoz
ethimologiarū libro. xvj. ca. x. et. xj. ¶ De cō
ceptibz equarū i capadocia scribit solinus q̄
h̄ic dīc agēs de capadocia r h̄ijs q̄ in ea sūt.

¶ De arboribz etiā r thile insula indie scribit
solinus agēs de india. et de h̄ijs q̄ sūt i ea r c.

In ca. vj. de lucerna in fanō de neis mexi
guibili r simulachro ferreo in aere pen
tente nō legi alibi q̄ h̄ic. ¶ Pōnt deinde v̄sus
vrgilij d̄scribētis p̄tēz sibile in arte māgis
ca r habētur eneidōs libro. iij. De se carmis
bus p̄mittit solūc mētes. id ē liberare mētes
h̄mū a cura r sollicitudine q̄s velit id ē p̄ libis
to suo. ast alijs duras immittit curas. Sistere
aquas flumis. scz p̄mittit cōtra naturalē decur
sū r vertē hidera retro. scz p̄mittit. nocturnos
q̄ ciet. id ē euocabit. manes. id ē deos mortu
oz. q̄s dīc nocturnos. qz solēt apparē de nos
cte. i quoz ascensu. de inferno. mugit v̄vidēbil
terra s̄b p̄dibz. id ē sonare ad modū mugitus
et v̄vidēbis mōtibz. id ē de mōtibz d̄scēdē oz nos
id ē arbores quas dā sic vocatas r noiātas.

In ca. viij. ponit narraōez varronis de
stella veneris q̄ aliqñ ē stella matutina.
aliqñ vesp̄tina. et h̄z noiā quāqz q̄ ponūtur h̄c
v̄su. lucifer. auroza. venus h̄esper h̄esperus. ¶ De
dīc plautus vesp̄ruginē. et p̄ h̄espero dīc ome
rus h̄esperā more greco. Oigius fuit rex ille
s̄b q̄ diluuiū scđm scz p̄d̄are d̄gigit i achata.

¶ Qđ infra d̄ v̄rgilij v̄su r de pomis so domoz
vide supra ca. v. de terra hac scribit solinus
agēs de iudea r de h̄ijs que in ea sūt dīcēs lō
go ab ierosolomis recessu tristis finis p̄diē
quem de celo tactum testatur humus m̄gra
et in cinerem resoluta vbi duo oppida vnum
so domu noiātū. alterū gomorra. apđ q̄ h̄z po
mū h̄ns specie maturitatis mādi tñ nō p̄t. nā
fuliginē intrinsecus fauillaria mcludit quam
ambitio tñ extrēme cutis cohibet. q̄ vel ta ctu
leui p̄ssa humū exalat r fatiscit v̄vagu puluerē

In ca. xj. dicit. viij. ḡna penarū
in legibz esse ut scribit tullius.

In cap̄lo. xij. scribit v̄sus vrgilij. vj.
eneidōs vbi cū induxiss̄ anchisen infor
mātē filiū suū enea. quō aie afficerētū q̄tuoz
passionibz ex corpe dīcēdo. h̄nc metuūt. cupi
ūt gaudētqz dolētqz. nec auras suscipiunt
clausē tenebris r carcere ceco. d̄sequētē adū
git anchise v̄ba informātis filiū de p̄mis q̄s
patiūt aie post mortē dīcēs. quā r sup̄mo cū
lumie vita relmquēt. q̄ dīcēt. nō solū patiūt
h̄ic aie in corpe h̄ r cū vita sup̄mo lumie relm
quit corpa. tñ inquit scz anchises nō omē ma
lum. nec omēs pestes corporēz d̄tracte fundi
tus excedūt miseris id ē a miseris aiaibz res
cedūt penitus. necesseqz penitus ē m̄tra d̄trita
id ē mala indurata. et ex corpe miris molescē
modis. ḡ scz ut h̄ fiat exercētur scz aie p̄mis
maloz. q̄ veterū scz d̄missoz in corpe supplicia
exp̄ndunt id ē exsoluūt. et h̄ isto modo. qz de

aiabz alie pādūtū id est exponūtū suspēse
ad ventos manes alijs scz eis eluitur scelus
infectū sub iurgite vasto aut exuntur igm.

In ca. xiiij. dicit Solū qñ natus est ferūt
rihisse 300astren regē bactrianorū de q
scribit solinus in pte qua agit de hoie capitlo
de quibusdam multatis. Itaqz vñū nouimus
ea hōia rihisse qñ natus est scz 300astre. mox
optimariū artū pitissimū. qñ ius s nō potēdēt
ille rihus. s potius malū ppter artū magicarū
inuenonē ut h annotat aug. De isto 300astre
scribit orosius libro pmo. q minus rex assirio
rum subacta aha r dicitis satis nouissime 30
roastre bactrianorū regē eūdēqz ut ferūt mas
gice aris reptorē pugna oppsum interfect.
vñ dicit h. Anno quippe rege assiriorū cū essē
ipie rex bactrianorū.

In ca. xxvij. et ultimo post mediū dic. nā
cū capos eliseos poeta ille describēt scz virgilis
us. vj. eneid. vbi putāt rē. vsus virgilij ē.
Quiqz sui memores alios facere merēdo. quē
versū satis exponit in lra.

Quod scilicet libro agit aug. de fine ciuita
tis dei q ē eterna angelorū et
hōim beatitudo.

In caplo. iij. Teste autē
porphirio nobilissimo
phorū paganorū. scz in libro eglogion ut p
sup libro. xix. ca. xxiij.

In ca. iij. nō de dictis cicero in libro
iij. de republica quo ad dedicatōem romuli de
quo vide sup libro. iij. ca. xv. et libro. ij. ca. xv.

In caplo. vj. dicit q de romuli credita di
uinitate tullius admiratur scz in libro
iij. de republica. **I**tem quod dicit infra. mi
nus sexcentis annis rē. puo vicū scriptoris
esse. fm eni eutropiū. cicero consulatū gessit an
no ab vrte cōdita sexcentesimo octuagesimo
nono. Romulus aut mortuus est vel ad eos
translatus fm eundem anno ab vrte condita
.xxxix. quibz sbera ctis a sexcentis octuaginta
nouē romanēt sexcenta quinquaginta. q sunt
plures sexcentis s minus septingētis. Itēz in
fra dicit per multos annos ante fuisse omerū
qz romulū. fuit eni omerus fm eutropiū tpe
agrippē filij regis albanorū. cui successit are
mus filius regnans annis. xix. cui successit
auentinus filius annis. xxxiiij. regnans cui
successit amulius. cuius anno. vij. natus ē ro
mulus et sic pcessit omerus romulū p annos
.lxxxij. **I**tem nota qd dicit infra aliter nos
mimādo qz romani quia romani colēbāt eum
sub noie quirini. sed gentes alie s nomie ro
mulij. **I**te de eo q dicit infra. lupa quippe illa
nutrix rē. p. sup libro. xvij. ca. xxij. **I**te qñ
tū ad ea q dicitur infra de sagūtis. cū dicit. vñ
merito quē vtrū recte fecerint sagūtū rē.
vide supra libro. iij. ca. xx.

In ca. xj. nota q dicit. mgro. plato ne dis
dicerūt scz in thimco. **I**te q dicit infra.
nam r aristoteles quātū corpus dixit eam scz
aiam esse. credibile ē tpe augustini s opma
tum esse de aristotele nondū trāslatis sufficiē
ter libris eius aut diuulgatis. p. aut ex libris
eius de aia q aiam nō corpus s actūz corpis
esse voluit. **I**te in fra ponit narraconem var
romis de virgine vestali que portauit a quam
in cribro. quā r valerius narrat libro. viij. ca.
p. mo. ut p. sup libro. x. caplo. xvj. **I**te infra.
Elementorū ordo dispositus. ut fm platonem
scz in thimco.

In ca. xij. quod tāgit de opinione platos
ms r porphirij quo ad reuoluconem aiarum
plenus p. sup libro. x. caplo. xxx.

In caplo. xx. ponit diffiniconem tullij de
wo que colligi p. ex hōis que sparim in
libro. iij. de natura de worū dicitur vbi induc
cit lucillum balbum defendentē raconē worū
contra coctam.

In caplo. xxij. versus finē dicit q diij qui
bulda paucis phiam verā dederūt. ut ait tullij
us scz libro. ij. de natura worū rē.

In caplo. xxv. mencōnem facit de dicto
porphirij in libro q eglogion dicitur qd sup
libro. xix. ca. xxiij. et in hoc libro caplo. iij. p.

In caplo. xxvj. dicit q porphirius ait scz
in libro de regressu aie. ut pat. sup libro
.x. ca. xxix. que infra allegatur de platone dicit
nētur in thimco. Allegat autē versus finē vsū
virgilij. vj. eneid. Rufus r incipiāt in cor
pora velle reuertē rē.

In caplo. xxvij. dicit dicta platōis in
thimco cū dicitis porphirij in libro de reuerfis
one ammet rē.

In ca. xxvij. nota q ut p. ex macrobio
super somnū scipionis plato scribens libros
de republica in fine ad astruendam immorta
talitatem aie narrat quēdam militem nomie
her in bello occisum r a mortuis suscitatum ac
de statu eius post mortem ac immortalitate
animarū multa narraffe. hāc fabulam ut ait
macrobius cicero licet ab indoctis quasi veri
conscius ipē volebat irrisam exemplū stolide
rephensōis vitans excitari narraturū qz
remissere maluit. vnde inducit in fine in li
bro. viij. de republica corneliū scipionem per
sommū instructum esse a pte scipione africa
no de immortalitate aie. **C**onsequenter cō
memorat de latrone qui scriptor erat rerū di
unarum. **D**einde qd narrat varro de reditu
animarū ad corpora eadem post certum nu
merū annorū. confert cū dictis platōis r por
phirij ostendens quomō quilibz eorū in aliq
conuenit cū vera fide resurrectōis future ad
eternā beatitudinē. Ad quam nos pducatur q
sine fine viuit et regnat benedictus in secula
seculorū. Amen.